

Vlada Crne Gore
Ministarstvo evropskih poslova

PREDLOG

II PRILOG IZVJEŠTAJU EVROPSKE KOMISIJE O CRNOJ GORI 2024.
koji se odnosi na period od 1. IV do 1. IX 2024.

Septembar 2024.

Sadržaj:

UVOD.....	3
ODNOSI CRNE GORE I EVROPSKE UNIJE	4
REZIME I PRILOGA IZVJEŠTAJU EVROPSKE KOMISIJE O CRNOJ GORI 2024.	6
KLASTER 1: TEMELJNA POGLAVLJA	15
KLASTER 2: UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE	107
KLASTER 3: KONKURENTNOST I INKLUZIVNI RAST	150
KLASTER 4: ZELENA AGENDA I ODRŽIVA POVEZANOST	201
KLASTER 5: RESURSI, POLJOPRIVREDA I KOHEZIJA.....	219
KLASTER 6: VANJSKI ODNOSI	260
PRILOZI	271

UVOD

U skladu s utvrđenom praksom, u okviru praćenja i analize stanja u procesu evropske integracije, Crna Gora najmanje dva puta godišnje formalno informiše Evropsku komisiju (EK) o ukupnim aktivnostima koje se realizuje na ovom planu.

Struktura Priloga prati koncept posljednjeg Izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru iz 2023, na način da je usklađena s revidiranom metodologijom proširenja EU i klusterskim pristupom koji grupiše srodna poglavlja u šest tematskih cjelina. Ostaje zastupljen princip da se na detaljan način prikaže stanje pregovora u oblasti političkih i ekonomskih kriterijuma, reforme javne uprave, kao i stanje u pogledu preuzimanja obaveza iz članstva za 33 poglavlja pravne tekovine EU, ali su ove informacije sada grupisane iz perspektive klastera.

Prilog koji dostavlja Crna Gora, stoga, predstavlja značajnu polaznu osnovu EK prilikom izrade njenog godišnjeg Izvještaja za Crnu Goru u kojem se konstatuju ostvareni rezultati i daju preporuke za dalje unapređenje stanja.

Prema ustaljenom ciklusu izvještavanja koji je zahtijevan od strane Evropske komisije, II prilog Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori 2024. obuhvata izvještajni period 1. IV – 1. IX 2024.

Kad je u pitanju metodologija izrade, proces pripreme Priloga odvijao se uz centralnu koordinaciju od strane Ministarstva evropskih poslova preko pregovaračkih radnih grupa za pregovore u pojedinačnim poglavljima pravne tekovine EU, u okviru kojih su od nadležnih resora i institucija obezbijedene relevantne informacije i statistički podaci.

Ministarstvo evropskih poslova je usmjeravalo rad na izradi Priloga kroz izradu odgovarajućih Smjernica, zatim je obradilo prikupljene informacije za izvještajni period od svih pregovaračkih radnih grupa shodno formatu izvještavanja i interesovanju Evropske komisije iskazanom u komunikaciji s crnogorskom stranom, nakon čega je dostavilo Vladi na razmatranje i usvajanje II prilog Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori 2024.

ODNOSI CRNE GORE I EVROPSKE UNIJE

Vlada je 20. VI 2024. donijela Odluku o obrazovanju strukture za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Odlukom je obnovljen sastav grupa i podgrupa koji predstavljaju ključna koordinaciona tijela zadužena za oblasti svrstane u sedam sektorskih pododborna koja obuhvataju srodna pregovaračka poglavlja pravne tekovine EU. Odlukom je ojačan i sastav Posebne grupe za reformu javne uprave te dodatno precizirani zadaci s ciljem jačanja koordinacije ispunjenja operativnih zaključaka kako sa sektorskih pododborna tako i Posebne grupe za reformu javne uprave.

Međuvladina konferencija Crne Gore i Evropske unije održana je 26. VI 2024. u Briselu. Na konferenciji je usvojen Izvještaj o procjeni ispunjenosti privremenih mjerila u poglavljima 23 i 24 (IBAR), čime su se stekli uslovi da Crna Gora dobije završna mjerila za ova poglavlja i tako uđe u završnu fazu pregovora i zatvaranje preostalih poglavlja.

Vlada je 1. VII 2024. usvojila 41. i 42. kvartalni izvještaj o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracije Crne Gore u Evropsku uniju za period januar - mart 2024, odnosno april - jun 2024. Vlada je 18. VII 2024. usvojila Dvadeseti polugodišnji izvještaj o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracije Crne Gore u Evropsku uniju za period jul - decembar 2023. Takođe, Vlada je 1. VIII 2024. usvojila Dvadeset prvi polugodišnji izvještaj o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracije Crne Gore u Evropsku uniju za period januar - jun 2024.

U pogledu sektorskih pododborna, Sedamnaesti sastanak Pododborna za trgovinu, industriju, carine i poreze između Crne Gore i Evropske komisije, u hibridnom format održan je 11. VI 2024. u Podgorici. U okviru Pododborna je bilo riječi o poglavljima 1 - Sloboda kretanja robe, 16 – Porezi, 20 - Preduzetništvo i industrijska politika, 29 - Carinska unija i 30 - Vanjski odnosi. Kostatovan je snažan fokus Crne Gore u proteklih šest mjeseci na sprovođenju reformi u pravcu dobijanja Izvještaja o procjeni ispunjenosti privremenih mjerila (IBAR) o poglavljima 23 i 24 o vladavini prava koji predstavlja prekretnicu i otvara put za privremeno zatvaranje drugih poglavlja pravne tekovine. S tim u vezi, fokus na preduzetničku i industrijsku politiku će morati da se intenzivira da bi se došlo do faze da bi poglavlje 20 - Preduzetništvo i industrijska politika moglo biti privremeno zatvoreno. U dijelu trgovine, EU strana je pozdravila kontinuirano usklađivanje Crne Gore sa trgovinskim pravilima EU i trgovinskim pozicijama. U oblasti carina i oporezivanja razgovarano je o načinima da se obezbijedi interkonekcija Crne Gore sa IT sistemima EU. Evropska komisija je istakla mogućnosti u okviru novog Plana rasta za Zapadni Balkan, uključujući Reformsku agendu, za podršku reformama Crne Gore i procesu pridruživanja.

Četnaesti sastanak Pododbor za inovacije, ljudske resurse, informatičko društvo i socijalnu politiku između Crne Gore i Evropske komisije održan je 12. VI 2024. u Podgorici. EK je, u dijelu obrazovanja i kulture, ukazala na značaj infrastrukturnih ulaganja u narednom periodu u cilju poboljšanja kvaliteta obrazovanja i pozdravila rad na izradi sveobuhvatne Strategije razvoja obrazovanja 2025-2035. U dijelu socijalne politike i zapošljavanja, naglašen je značaj inkluzivnog pristupa, dobre međusektorske saradnje i socijalnog dijaloga. EK je pozdravila fokus Crne Gore na završnim mjerilima i pripremu akcionih planova za ispunjavanje mjerila za zatvaranje mjerila u poglavlju 19. Socijalna politika i zapošljavanje i 2 - Sloboda kretanja radnika. U kontekstu poglavlja 10 - Informatičko društvo i mediji, naglašen je značaj usvajanja seta medijskih zakona i imenovanja članova Savjeta Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, čime su ispunjene preporuke EK iz Izvještaja o Crnoj Gori. Crna Gora, je prema ocjeni EK, zauzela poziciju predvodnice u regionu u oblasti nauke i istraživanja.

Sedamnaesti sastanak Pododborna za saobraćaj, energetiku, životnu sredinu, klimatske promjene i regionalnu politiku između Crne Gore i Evropske komisije održan je 18 – 19. VI 2024. u Briselu. Tokom sastanaka razmatran je

napredak u pregovaračkim poglavljima 14 - Saobraćajna politika, 15 - Energetika, 21 - Trans-evropske mreže, 22 - Regionalna politika i 27 - Životna sredina i klimatske promjene. Pozdravljen je napredak koji je postignut u zakonodavnom dijelu kada je u pitanju životna sredina i konstatovano je da fokus mora biti dalje usmjeren i ka implementaciji. Ukazano je da aktivnosti moraju biti intenzivirane kada je u pitanju ispunjavanje završnih mjerila u oblasti saobraćaja. S tim u vezi podvučena je važnost donošenja ključnih strateških dokumenta kao i krovnih zakona u oblasti željeznice koji se godinama prolongiraju. Dodatno, u oblasti energetike, podvučeno je da je bez daljeg odlaganja potrebno donijeti Nacionalni energetske i klimatski plan i donijeti odluke usmjerene na zamjenu braon energije zelenom uz pravovremeno planiranje pravedne tranzicije. U oblasti regionalne politike, ukazano je da je projektno planiranje od velike važnosti te da je neophodno angažovati stručni kadar u cilju pravovremene implementacije projekata.

Zajednički konsultativni odbor Osamnaesti sastanak Zajedničkog konsultativnog odbora civilnog društva Evropske unije i Crne Gore (ZKO), održan je 16. IV 2024. u Podgorici. Sastanak je bio prilika da se razmotri trenutno stanje u pregovorima, te je na osnovu istog ocijenjeno da je u ovom trenutku za Crnu Goru ključno dobijanje pozitivnog Izvještaja o ocjeni ispunjenosti privremenih mjerila (IBAR) za vladavinu prava u toku juna 2024. S tim u vezi poslata je snažna poruka svim relevantnim subjektima da u okviru svojih nadležnosti ulože napore dobijanje u cilju ostvarivanja ovog značajnog koraka na putu ka EU, koji će ujedno predstavljati i tačku od koje će započeti zatvaranje preostalih pregovaračkih poglavlja.

REZIME II PRILOGA IZVJEŠTAJU EVROPSKE KOMISIJE O CRNOJ GORI 2024.

Klaster 1 – Temeljna poglavlja

U dijelu **političkih kriterijuma**, 7. VI 2024. proglašeni su konačni rezultati lokalnih izbora u Budvi. Konačni rezultati lokalnih izbora još uvijek nisu proglašeni u Šavniku zbog neodržavanja izbora na dva biračka mjesta. Na Šestoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasjedanja, Skupština je 23. VII 2024. izglasala rekonstrukciju 44. Vlade. Vlada je 11. IV 2024. donijela Srednjoročni program rada Vlade 2024-2027, Program rada Vlade za 2024. i Izvještaj o realizaciji Srednjoročnog programa rada Vlade Crne Gore 2022-2024 u 2023.

U oblasti **reforme javne uprave**, uspostavljen je registar svih institucija u javnoj upravi na centralnom nivou www.organi.gov.me koji čini sistematizovan pregled podataka svih organa i institucija na državnom i lokalnom nivou. Vlada je 4. VII 2024. usvojila Izvještaj o implementaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije reforme javne uprave 2022-2026, za 2023. Takođe, 29. IV 2024. održana je Druga sjednica Savjeta za reformu javne uprave. Inovirani Nacrt zakona o Vladi će uskoro biti dostavljen Evropskoj komisiji na mišljenje. Dogovorena je izrada posebne Analize koja će ukazati sa kojim međunarodnim propisima i u kojoj mjeri će biti potrebno uskladiti Zakon o slobodnom pristupu informacijama, čiji završetak se očekuje sredinom septembra. Nakon utvrđivanja na Vladi 25. IV 2024 i nakon razmatranja pred nadležnim skupštinskim odborima, Skupština je 30. VIII 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o inspekcijskom nadzoru.

U **poglavlju 23 – Pravosuđe i temeljna prava**, Vlada i Skupština su zajedničkim djelovanjem, a s krajnim ciljem dobijanja Izvještaja o ispunjenosti privremenih mjerila u pregovaračkim poglavljima 23 i 24 (IBAR), donijeli niz strateških i zakonskih akata u oblasti pravosuđa, borbe protiv korupcije i temeljnih prava.

S tim u vezi, na strateškom planu, Vlada je 4. VI 2024. usvojila Strategiju za borbu protiv korupcije za period 2024-2028 i propratni Akcioni plan za period 2024-2025 čiji je cilj kreiranje dugoročnog i efikasnog sistema borbe protiv korupcije uz definisanje i osnaživanje kontrolnih mehanizama. Vlada je 17. V 2024. donijela Strategiju reforme pravosuđa 2024-2027, sa Akcionim planom za period 2024 – 2025. godine čiji su ciljevi jačanje nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti pravosuđa, unapređenje stručnosti i efikasnosti pravosuđa i unapređenje dostupnosti pravde, transparentnosti i povjerenja u pravosuđe. Na istoj sjednici usvojen je i Plan racionalizacije pravosudne mreže kojim su definisane konkretne aktivnosti, indikatori rezultata, rokovi i nadležni organi za sprovođenje racionalizacije pravosudne mreže, i kojim se daje fiskalna procjena predloženih spajanja sudova.

Na zakonodavnom planu, Skupština je 19. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama čijim izmjenama se unapređuju odredbe koje se odnose na rad Sudskog savjeta, sistem etičke i disciplinske odgovornosti sudija, izbor sudija, upućivanje i premještanje sudija i njihovo ocjenjivanje. Skupština je 7. VI 2024. donijela i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću čiji je cilj jačanje mehanizama koji će omogućiti efikasnije oduzimanje imovinske koristi koja je stečena kriminalnom djelatnošću, kao i oduzimanje imovine onima koji su je nezakonito stekli. Na istoj sjednici je donešen i Zakon o sprečavanju korupcije čiji je cilj unaprijeđenje rada Agencije za sprečavanje korupcije, uklanjanje nedostataka uočenih u dosadašnjoj praksi, kao i da se generalno unaprijeđenje normativnih i pravnih mehanizama za što efikasnije suzbijanje i prevenciju korupcije. Skupština je 6. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Državnom tužilaštvu čije izmjene su izvršene u cilju jačanja samostalnosti, odgovornosti i efikasnosti Državnog tužilaštva i Tužilačkog savjeta. Na istoj sjednici Skupština je donijela i: Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu koji ima za cilj prevazilaženje široko postavljene nadležnosti Specijalnog državnog

tužilaštva na način što se u nadležnost ovog organa propisuju krivična djela korupcije koja su izvršili visoki javni funkcioneri; Zakon o lobiranju čiji je cilj usaglašavanje sa međunarodnim iskustvima i praksama u cilju propisivanja najboljih normativnih rješenja za sprečavanje nedozvoljenih uticaja u postupcima donošenja propisa i drugih opštih akata, ali i sprečavanja potencijalne korupcije i podizanja transparentnosti rada institucija; i Zakon o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku kojim se, između ostalog, omogućilo da dokaz koji je izveden u skladu sa statutom i pravilima postupka i dokazima Međunarodnog krivičnog suda i Međunarodnog rezidualnog mehanizma može koristiti u krivičnom postupku u Crnoj Gori.

U oblasti slobode izražavanja, Skupština je 19. VI 2024. donijela Zakon o nacionalnom javnom emiteru – Javnom medijskom servisu Crne Gore čiji glavni ciljevi uključuju dalje jačanje nezavisnosti Javnog medijskog servisa, eliminisanje političkog uticaja, te depolitizaciju Javnog medijskog servisa, koji kao takav treba da služi isključivo javnom interesu i interesu građana/ki. Skupština je 7. VI 2024. donijela Zakon o medijima, kojim se unapređuju odredbe koje se odnose na transparentnost vlasništva i transparentnost finansiranja medija iz javnih prihoda, državnu pomoć, Evidenciju medija, podrazumijevajući i obavezan upis svih medija, uvode se nove odredbe kojima se prvi put daje definicija novinara, dalje jačaju novinarski izvori i prava novinara, ali i jača nadzor nad ispunjavanjem zakonskih obaveza od strane medija. Na istoj sjednici, Skupština je donijela i Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama čiji ključni ciljevi podrazumjevaju garanciju nezavisnosti Agencije za elektronske medije kao regulatora, garanciju stabilnog, predvidivog i održivog finansiranja lokalnih javnih emitera, regulisanje audiovizuelnih medijskih usluga i usluga distribucije linearnih AVM usluga, nadzor nad poštovanjem standarda u oblasti AVM usluga, razgraničenje koregulacije i samoregulacije, kao i promociju medijske pismenosti.

U odnosu na druge reformske aktivnosti u ovom poglavlju, Vlada je 11. VII 2024. usvojila novu Strategiju manjinske politike za period 2024-2028, zajedno sa predloženim Akcionim planom za 2024-2025. Ova strategija postavlja smjernice i prioritete za naredni period, s fokusom na jačanje zaštite prava manjina, unapređenje njihovog društvenog uključivanja i podršku njihovom razvoju u svim aspektima života. Vlada je 27. VI 2024 usvojila Strategiju za unapređenje kvaliteta života LGBTQ osoba u Crnoj Gori za period 2024-2028 sa Akcionim planom za period 2024-2025 koja je nastala kao rezultat zajedničkog rada državnih institucija, nevladinih organizacija i LGBTIQ zajednice što je rezultiralo mapiranjem sedam ključnih problemskih oblasti na čije rješavanje će Strategija biti fokusirana i to: društveno prihvatanje, zakonske reforme i njihovo sprovođenje u praksi, obrazovanje, zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, zapošljavanje i odnos javne uprave prema LGBTIQ pravima. Treba izdvojiti i da je Vrhovno državno tužilaštvo 24. VI 2024. usvojilo Strategiju za istraživanje ratnih zločina za period od 2024. do 2027. godine kao i prateći Akcioni plan za 2024-2025. u cilju obezbjeđivanja kontinuiranog, proaktivnog i sistemskog pristupa u procesuiranju ratnih zločina i usmjeren na dodatno jačanje institucionalnih kapaciteta, unapređenje mehanizama za zaštitu svjedoka i žrtava, kao i intenziviranje saradnje na regionalnom i međunarodnom nivou.

U poglavlju 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost, na strateškom planu borbe protiv organizovanog kriminala, izrađene su Strategija za borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i Nacionalna Strategija za droge, u odnosu na koju je Evropska komisija već dala pozitivno mišljenje. Dodatno, 31. VII 2024. usvojen je Srednjoročni pregled Procjene opanosti od teškog i organizovanog kriminala, a na sjednici Vijeća za nacionalnu bezbjednost koja je održana 28. VIII 2024. usvojena je inovirana Lista nacionalnih prioriteta u borbi protiv teškog i organozovaog kriminala. Na planu borbe protiv trgovine ljudima, Vlada je 17. V 2024. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2019-2024. za 2023. godinu, kao i Predlog Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2024. godinu.

Na zakonodavnom planu, Skupština je 7. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, s ciljem jačanja mehanizama koji će omogućiti efikasnije oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, kao i oduzimanje imovine onima koji su je nezakonito

stekli. Pored navedenog, Skupština je 1. VII 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma kojim se vrši tehnička usklađenost koja proizilazi iz zahtjeva Crne Gore za članstvo u Jedinstvenom području plaćanja eurima – SEPA. Takođe, Vlada je 4. IV 2024. utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju Konvencije o priznanju i izvršenju stranih presuda u građanskim ili privrednim stvarima, čime se omogućava priznavanje i izvršenje domaćih pravosnažnih presuda u građanskim ili privrednim stvarima u drugim državama koje ratifikuju ovu konvenciju.

U pogledu statusa lica izbjeglih iz zaraćenog područja Ukrajine, u periodu od 1. I - 30. VI 2024. privremena zaštita produžena je za 4.268 lica iz Ukrajine koja su prethodno imala status stranca pod privremenom zaštitom.

U okviru **poglavlja 5 – Javne nabavke** kontinuirano se sprovodio Akcioni plan za sprovođenje Strategije za unapređenje politike javnih nabavki i javno-privatnog partnerstva u Crnoj Gori za period 2021-2025. za 2024. godinu. U svrhu primjene novih zakonskih rješenja u izvještajnom periodu dodatno je unapređena podzakonska regulativa. Takođe, nastavljeno je i dalje unapređenje elektronskog sistema javnih nabavki u pogledu objavljivanja međunarodnih ugovora, koji su finansirani od strane međunarodnih organizacija i međuvladinih sporazuma. Pored toga, nastavljene su aktivnosti u pogledu povezivanja elektronskog sistema javnih nabavki sa kaznenom evidencijom Ministarstva pravde. U izvještajnom periodu, sprovedene su obuke sa ciljem daljeg unapređenja administrativnih kapaciteta u ovoj oblasti.

U okviru **poglavlja 18 – Statistika**, Skupština je 31. VIII 2024. usvojila Zakon o popisu poljoprivrede za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 77/24). Vlada je 28. VIII 2024. utvrdila Predlog odluke o visini i raspodjeli sredstava za finansiranje Popisa poljoprivrede za 2024. godinu. U okviru aktivnosti Popisa stanovništva, Uprava za statistiku je završila unos podataka popisa u bazu podataka putem softverskog rješenja razvijenog od strane Uprave za statistiku.

U okviru **poglavlja 32 – Finansijski nadzor**, u oblasti unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru, Vlada je 17. V 2024. utvrdila Predlog zakona o budžetskoj inspekciji, koji je u skupštinskoj proceduri. Vršenje inspeksijskog nadzora na terenu radi se u kontinuitetu i u skladu sa godišnjim Planom. Vlada je 27. VI 2024. usvojila Konsolidovani izvještaj o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru Crne Gore za 2023. godinu i shodno tome usvojila niz zaključaka koji se odnose na realizaciju aktivnosti iz ove oblasti.

U okviru **ekonomskih kriterijuma**, nakon izrazito povoljnih makroekonomskih indikatora u prethodnoj godini, crnogorska ekonomija je nastavila pozitivan trend, i u prvom kvartalu 2024. bilježi stopu realnog rasta BDP-a od 4,4%, dominantno podstaknutu privatnom potrošnjom i povećanjem zaliha u privredi. Privredni rast Crne Gore je treći u Evropi i iznad je prosjeka 27 zemalja članica Evropske unije (0,1%).

Posmatrano po djelatnostima, u prvom kvartalu tekuće godine rast je zabilježen u sektorima trgovine, saobraćaja i građevinarstva. Na tržištu rada je nastavljen pozitivan trend, uz povećanje nivoa zaposlenosti i učešća radne snage, dok je stopa nezaposlenosti opala u odnosu na prethodnu godinu.

Inflacija u Crnoj Gori pokazuje tendenciju usporavanja od marta tekuće godine, kada je godišnja stopa iznosila 5,5% - u junu je snižena na 4,1%. Vlada je u saradnji sa privredom, dala doprinos smanjenju inflacije kroz državnu akciju ograničenja marži u trgovinskim lancima pod nazivom “Limitirane cijene”. Zahvaljujući ovoj akciji, koja je počela krajem marta, građanima Crne Gore je na raspolaganju bilo preko 600 artikala po sniženim cijenama.

Prosječna zarada u Crnoj Gori u prvih šest mjeseci 2024. iznosila je 1035 eura i u odnosu na prosječnu zaradu iz istog perioda prethodne godine je porasla za 6,59%, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila 827 eura, i porasla je za 5,89% u uporednom periodu.

Klaster 2 – Unutrašnje tržište

U okviru **poglavlja 1 – Sloboda kretanja robe**, na osnovu Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usaglašenosti, donijet je Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o bezbjednosti igračkaka. U periodu 1. IV 2024 – 30.VI 2024 ISME je publikovao ukupno 423 crnogorska standarda i srodna dokumenta (MEST), koji su u potpunosti usaglašeni sa evropskim i međunarodnim standardima. Prema zvaničnom Izvještaju CEN/CENELEC Management Centra II kvartal 2024, ISME je na nacionalnom nivou usvojio 92,95% evropskih standarda i srodnih dokumenata, od kojih je 93,37% CEN standarda iz oblasti opšte standardizacije i 92% CENELEC standarda iz oblasti elektrotehnike. Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o građevinskim proizvodima čime se postiže potpuna usklađenost sa Regulativom 305/2011 EP i Savjeta o utvrđivanju harmonizovanih uslova za stavljanje građevinskih proizvoda na tržište i prestanku važenja Direktive savjeta 89/106/EEC je u skupštinskoj proceduri. Na osnovu Zakona o hemikalijama donijeta je Uredba o zabranjenim odnosno dozvoljenim načinima upotrebe, proizvodnje i stavljanja na tržište hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu kojom su prenijete sve izmjene Aneksa XVII REACH regulative i izmjene Aneksa I POPs Regulative.

U okviru **poglavlja 2 – Sloboda kretanja radnika**, Vlada je 11. IV 2024. usvojila Izvještaj o realizaciji Strategije o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnu Goru, za period 2021-2025, za 2023. godinu. Nastavljena je implementacija TWINNING projekta MN 29 IPA SO 01 22 „Jačanje kapaciteta Zavoda za zapošljavanje Crne Gore za sprovođenje aktivnih mjera za zapošljavanje, buduće učešće u Evropskom socijalnom fondu (ESF) i podršku u mobilnosti radne snage“. Komponenta 2 završena je 1.IX 2024. održavanjem konferencije „Crna Gora ka EU: Mobilnost radne snage“, koju je organizovao ZZZCG. Nacrt Zakona o dobrovoljnim penzionim fondovima je tokom juna 2024. upućen EK na mišljenje, a njegovo usvajanje je planirano za IV kvartal 2024. Crna Gora je 5. juna pokrenula inicijativu za potpisivanje Dogovora o korištenju EKZO sa Češkom i Hrvatskom.

U okviru **poglavlja 3 – Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga**, Usvajanje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uslugama je planirano najkasnije za IV kvartal 2026. Jedinствена kontakt tačka za usluge (www.psc.gov.me) u potpunosti je operativna od 25 VI 2024. godine.

U okviru **poglavlja 4 - Sloboda kretanja kapitala**, donijet je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju i objavljen u „Sl.listu CG“, broj 034/24. SEPA pred-aplikacija je dostavljena Evropskoj Komisiji – DG FISMA 22. III 2024. na razmatranje. Nakon pregleda pred-aplikacije, DG FISMA je 14. V 2024. dostavila komentare i ocijenila da postoji značajan nivo usklađenosti regulatornog okvira iz oblasti platnog prometa i bankarske supervizije. Nacrt Zakona o međunarodnim restriktivnim mjerama je dobio pozitivno mišljenje Sekretarijata za zakonodavstvo kao i drugih nadležnih institucija, posredstvom Misije Crne Gore EU u Briselu, upućen je početkom avgusta EK na mišljenje.

U okviru **poglavlja 6 – Privredno pravo**, Nacrt novog Zakona o privrednim drštvima i Nacrt Zakona o registraciji privrednih i drugih subjekata su u maju 2024. upućeni prema Sekretarijatu za zakonodavstvo na mišljenje. Imajući u vidu obimnost materijala i vremenski period neophodan za pribavljanje potrebnih mišljenja od strane nadležnih institucija, moguće je prolongiranje roka za donošenje predmetnih zakona za prvu polovinu 2025. Kada je u pitanju tržište kapitala, Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu kapitala je prošao Javnu raspravu, a sada slijede preostale faze zakonodavnog postupka. Dodatno, u dijelu računovodstva i revizije, aktivno se radi na izmjenama Zakona o računovodstvu i Zakona o reviziji, u cilju usklađivanja s pravnom tekovinom EU.

U okviru **poglavlja 7 – Pravo intelektualne svojine**, donijet je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima („Sl. list CG“, broj 48/24), kao i Zakon o potvrđivanju Ženevskog akta Lisabonskog sporazuma o imenima porijekla i oznakama geografskog porijekla („Sl. list CG“ - Međunarodni ugovori“, broj 5/24). Pripremljen je Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima, koji je predmet usklađivanja sa

pravnom tekovinom EU. Nakon okončanja postupka međuresorskog usglašavanja, predlog zakona će biti dostavljen na mišljenje Evropskoj komisiji, zajedno sa pratećim tabelama usklađenosti. U dijelu sprovođenja Strategije intelektualne svojine 2023-2026, Vlada je 13. IV 2024. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2023, kao i Akcioni plan za 2024.

U okviru **poglavlja 8 – Konkurencija**, u dijelu zakonodavnog okvira, radi sae na pripremi Zakona o zaštiti konkurencije kao i Zakona o naknadi štete zbog povrede pravila konkurencije na tržištu. Oba nacrt zakona će biti objavljena na javnu raspravu do kraja III kvartala 2024. Što se Nacrta zakona o kontroli državne pomoći tiče, isti je objavljen na javnu raspravu 19. VII 2024, a nakon toga će biti upućen na mišljenje Sekretarijatu za zakonodavstvo, kao i Evropskoj komisiji. U izvještajnom periodu, usvojene su tri odluke u vezi sa neprijavljenim mjerama pomoći. Jedna od njih je bila pozitivna, tj. da su mjere pomoći u skladu sa Zakonom o kontroli državne pomoći, dok su dvije odluke bile negativne sa nalogom za povrat neusklađene državne pomoći. U 2023. Agencija je usvojila dvije odluke u vezi sa neprijavljenim mjerama pomoći (jedna je pozitivna, tj. da su mjere pomoći u skladu sa Zakonom o kontroli državne pomoći, a druga je negativna sa nalogom za povrat neusklađene državne pomoći).

U okviru **poglavlja 9 – Finansijske usluge**, u izvještajnom periodu Savjet Centralne banke Crne Gore unaprijedio je podzakonsku regulativu u cilju sprovođenja Zakona o kreditnim institucijama, donošenjem Odluke o prestanku važenja Odluke o privremenim mjerama za ublažavanje negativnih uticaja epidemije zarazne bolesti COVID 19 i situacije u Ukrajini na finansijski sistem, Odluke o izmjeni i dopuni Odluke o adekvatnosti kapitala kreditnih institucija i Odluku o izmjeni Odluke o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama.

U okviru **poglavlja 28 – Zaštita potrošača i javnog zdravlja** Predlog Zakona o potrošačkim kreditima, kojim se transponuju Direktive 2008/48/EC i 2014/17/EU uvršten je na dnevni redi sjednice Vlade 5. IX 2024, radi utvrđivanja. Javna rasprava za Nacrt novog Zakona o zaštiti potrošača kojim se prenose tri direktive (2019/770, 2019/771, 2019/2161), okončana je 5. III 2024, nakon čega je objavljen izvještaj o sprovedenoj javnoj raspravi. Takođe, Nacrt Zakona o kolektivnim tužbama kojim se transponuje Direktiva 2020/1828 kao i Zakona o opštoj bezbjednosti proizvoda kojim će se transponovati Uredba (EU) 2023/988 o opštoj bezbjednosti proizvoda su u naprednoj fazi izrade, uz ekspertsku podršku preko IPA projekta Centar za strateško pravno savjetovanje za Crnu Goru – PLAC“ (IPA/2023/446-569). Planirano je da Predlog zakona o kolektivnim tužbama bude utvrđen u II kvartalu 2025. a Predlog zakona o opštoj bezbjednosti proizvoda u IV kvartalu 2025. Crna Gora čeka mišljenje Evropske komisije kada je u pitanju Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o nadzoru proizvoda na tržištu u skladu sa Uredbom 2019/1020. Nadalje, Direktiva 2006/114 o uporednom i obmanjujućem oglašavanju je transponovana u Zakon o nedozvoljenom oglašavanju, dok je Direktiva 85/374/EEC preuzeta kroz važeći Zakon o obligacionim odnosima u odjeljku o prouzrokovanju štete i dijelom u Zakonu o zaštiti potrošača. Nakon što je Predlog zakona o turizmu i ugostiteljstvu, kojim se prenosi Direktiva 2015/2302 o putovanju u paket aranžmanima i povezanim putnim aranžmanima, 9. XI 2023. povučen iz skupštinske procedure, formirana je radna grupa za izradu ovog propisa čije je utvrđivanje planirano za III kvartal 2024. U oblasti javnog zdravlja pripremljen je Nacrt Nacionalne strategije razvoja digitalnog zdravlja 2024-2028 i u toku je postupak javne rasprave, nakon čega će ovaj strateški dokument biti upućen Vladi na usvajanje.

Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

U okviru **poglavlja 10 – Informatičko društvo i mediji**, Nacrt Zakona o elektronskim komunikacijama koji transponuje Direktivu 2018/1972/EU je dostavljen EK 1. VIII 2024 i njegovo donošenje je planirano za III kvartal 2024. Na kraju juna 2024. signalom 5G mreže na bazi NR (DSS) tehnologije, uglavnom u opsgu 2 GHz, pokriveno je blizu 90% stanovništva Crne Gore, a usluge su dostupne u svim opštinama u Crnoj Gori. U saradnji sa ITU-om sprovodi se razvoj Nacionalnog plana za razvoj širokopojasnog pristupa internetu čija je javna prezentacija planirana

za 25. IX 2024. Skupština je 18. IV 2024. donijela Odluku o imenovanju predsjednika i četiri člana Savjeta EKIP-a. Vlada je 10.V 2024. utvrdila Predlog zakona o informacionoj bezbjednosti koji je od 28. V 2024. u skupštinskoj proceduri. Dana 19. VI 2024. stupili su na snagu Zakon o medijima i Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama, a dana 2. VII 2024. stupio je na snagu Zakon o nacionalnom javnom emiteru – Javnom medijskom servisu Crne Gore. Usvajanjem Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama ispunjen je jedan od preduslova za reaktivaciju učešća Crne Gore u programu Kreativna Evropa 2021-2027, konkretnije potprogramu „Creative Europe MEDIA” i drugim međusektorskim potprogramima.

U okviru **poglavlja 16 – Porezi**, Ministarstvo finansija je pripremio set poreskih zakona koji su utvojeni na Vladi i poslati Skupštini Crne Gore na usvajanje. Izmjene poreske politike, koje su obuhvaćene i Fiskalnom strategijom, predložene su izmjene određenih zakonskih rješenja i to: Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama, Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica, Predlog zakona o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost, Predlog zakona o izmjenama Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, Predlog zakona o otpisu kamate na dospjele poreske obaveze; Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit pravnih lica i Predlog zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza.

U okviru **poglavlja 17 – Ekonomska i monetarna unija**, izvršeno upodobljavanje teksta predloga Fiskalne strategije Crne Gore za period 2024-2027 u skladu sa postupkom javne rasprave, Vlada je isti usvojila i uputila u skupštinsku proceduru. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o statistici i sistemu zvanične statistike je 24. VII 2024. upućen Evropskoj komisiji na mišljenje. Radi se na pripremi odgovora na pitanja koja je CG dobila 26. VII 2024. Očekuje se da se Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti usvoji do kraja 2024. godine. Savjet Centralne banke je 11. IV 2024. donio novu Odluku o bližim uslovima i načinu davanja kredita kreditnim institucijama u slučaju potreba za likvidnošću. Skupština je usvojila Zakon o izmjenama i dopunama zakona o osiguranju 4. IV 2024. („Sl listu CG“, broj 34/24), čime je ispunjen princip zabrane privilegovanog pristupa javnog sektora finansijskim institucijama i ispunjeno prvo mjerilo za privremeno zatvaranje ovog pregovaračkog poglavlja.

U okviru **poglavlja 19 – Socijalna politika i zapošljavanje**, Skupština je 17. V 2024. donijela Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti. Vlada je 24. V.2024. usvojila izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2023, Strategiju za unapređenje zaštite i zdravlja na radu u Crnoj Gori 2022-2027. i Akcioni plan implementacije 2024. U cilju unapređenja socijalnog dijaloga, osnovan je Direktorat za socijalni dijalog kao nova jedinica u okviru novoformiranog Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga. Vlada je 18.VII 2024. usvojila Plan implementacije programa „Garancija za mlade“ 2024-2026. Unapređen je kvalitet, efikasnost i efektivnost usluga ZZZCG u skladu sa standardima EU i najboljom međunarodnom praksom kroz Tvinig ugovor „Jačanje kapaciteta ZZZCG u pogledu implementacije mjera APZ-a, budućeg učešća u Evropskom socijalnom fondu i olakšavanje mobilnosti radne snage“. Kroz ugovor o nabavci opreme „Unapređenje IT infrastrukture i novi informacioni sistem ZZZCG“ (dva ugovora o nabavci opreme za ZZZCG) nastavljene su aktivnosti na razvoju novog Informacionog sistema ZZZCG. Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTQ osoba u Crnoj Gori za period 2024-2028 sa Akcionim planom za period 2024-2025 je usvojena 27. VI 2024.

U okviru **poglavlja 20 – Preduzetništvo i industrijska politika**, u zakonodavnom dijelu je Vlada 26. VII 2024. utvrdila Predlog zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza, i isti je upućen u skupštinsku proceduru na usvajanje. Takođe, u toku je finalno usaglašavanje novog Nacrta Zakona o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija, a koji će biti usklađen sa izmjenama u sistemu poreske politike najavljenim u Nacrtu Fiskalne strategije Crne Gore 2024-2027. Kada je u pitanju ispunjenje jedinog završnog mjerila u poglavlju, Vlada je 1. VIII 2024. donijela Industrijsku politiku Crne Gore 2024-2028, sa Akcionim planom za implementaciju za 2024. Indikativni finansijski okvir za period 2024-2028. predložen je na nivou od 955.502.664 eura, i to 20% u 2024, 24% u 2025, 19%

u 2026, 21% u 2027. i 16% u 2028. Nadalje, u julu 2024. je pripremljen predlog Programa za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji za implementaciju u 2024, koji predstavlja kontinuitet i nadogradnju Programa iz 2023, a koji je namijenjen privrednim subjektima iz sektora C-prerađivačka industrija. U oblasti turizma, Vlada je 4.VII.2024. donijela Program podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2024.

U okviru **poglavlja 25 – Nauka i istraživanje**, Vlada je 11. VII 2024, usvojila je Strategiju naučnoistraživačke djelatnosti 2024-2028 s Akcionim planom za period 2024–2025, čime je Crna Gora ispunila jednu od ključnih preporuka Evropske komisije iz Izvještaja za Crnu Goru za 2023. za Pregovaračko poglavlje 25.

U okviru **poglavlja 26 – Obrazovanje i kultura**, nacrt Strategije razvoja visokog obrazovanja Crne Gore 2024-2027 je pripremljen, za koji je Savjet za visoko obrazovanja dao pozitivno mišljenje. Nacrt Strategije je upućen Generalnom sekretarijatu Vlade i Ministarstvu finansija na mišljenje, nakon čega će biti usvojena.

U okviru **poglavlja 29 – Carinska unija**, Crna Gora pripremila nacrt Programa trgovinskih olakšica 2024-2026, koji se nalazi na javnoj raspravi do 18. IX 2024. Početak nacionalne primjene NCTS-a na nacionalnom nivou je planiran u septembru, prvo na pet carinskih ispostava, nakon čega će se proširiti primjena i na ostale carinske ispostave. Vlada je 28. VIII 2024. usvojila Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave carina, u skladu s kojim će se, u zakonskim rokovima izvršiti raspoređivanje svih službenika ove Uprave na odgovarajuća radna mjesta, te pristupiti izradi Kadrovskog plana za 2024. kojim će planirati neophodna zapošljavanja u skladu s potrebama službe i opredijeljenim budžetskim sredstvima za ovu namjenu.

Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost

U okviru **poglavlja 14 - Saobraćajna politika**, Vlada je 18. VII 2024. donijela Strategiju poboljšanja bezbjednosti u drumskom saobraćaju za period od 2024. do 2030. godine s Akcionim planom za period 2024–2025. godine. Takođe, Vlada je 6. VI 2024. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopuni Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju i uputila ga Skupštini Crne Gore na usvajanje. Na osnovu Zakona o lukama („Sl. list CG“, br. 51/8, 27/13, 18/19), Vlada je 18. IV 2024. donijela Uredbu o uslovima koje moraju da ispunjavaju luke razvrstane prema vrsti pomorskog saobraćaja i namjeni („Sl. list CG“, broj 42/24). Nacrt Zakona o željeznici je u fazi usaglašavanja sa primjedbama organa državne uprave. Dalja dinamika slanja nacrta Zakona zavisi od stava novog rukovodstva Ministarstva saobraćaja. Posredstvom Ministarstva evropskih poslova, a na zahtjev bivšeg Ministarstva saobraćaja i pomorstva, angažovan je konsultant za izradu nacrta Zakona o bezbjednosti i interoperabilnosti željeznice. U junu ove godine zvanično je otvorena zajednička granična stanica Bijelo Polje takođe, zaključen je ugovor sa EBRD bankom za nabavku elektromotornih vozova za potrebe AD ŽPCG.

U okviru **poglavlja 15 - Energetika**, Skupština Crne Gore je 17. V 2024. donijela Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti („Sl. list CG“, broj 49/24) čija primjena počinje od 1. VII 2027. Vlada je 6. VI 2024. utvrdila Predlog zakona o korišćenju energije iz obnovljivih izvora koji je usklađen sa Direktivom (EU) 2018/2001 o promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora. Takođe, na istoj sjednici Vlada je utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopuni Zakona o energetici, kako bi se postigla međusobna usaglašenost ova dva propisa. Izmjene ovog zakona u najvećoj mjeri predstavljaju brisanje odredaba u kojima je bila transponovana Direktiva 2009/28/EZ koja više nije na snazi, a koja se odnosila na oblast obnovljivih izvora energije. Dodatno, Vlada je 13. VI 2024. utvrdila Predlog zakona o sigurnosti snadbijevanja naftnim derivatima. Predlog zakona je dostavljen Skupštini Crne Gore sa predlogom donošenja zakona po hitnom postupku. U cilju transponovanja EU propisa sadržanih u Paketu za integraciju tržišta električne energije (Electricity Integration Package) koji su prilagođeni na nivou Energetske zajednice, realizuju se aktivnosti na pripremi novog Zakona o energetici i novog Zakona o prekograničnoj razmjeni električne energije i prirodnog gasa, kao i pripadajućih podzakonskih akata. U periodu od 1.

IV – 1. IX 2024. "Berza električne energije" DOO Podgorica je imenovana za nominovanog operatora tržišta električne energije (NEMO).

U okviru poglavlja **21 - Trans-evropske mreže** u toku je priprema Nacrta zakona o prekograničnim energetskim infrastrukturnim projektima. Ovaj zakon će biti usklađen sa Regulativom (EU) 2022/869 Evropskog parlamenta i Savjeta od 30. maja 2022. godine o smjernicama za transevropsku energetsku infrastrukturu. Planirana je Rehabilitacija gornjeg stroja dionice Lutovo-Braonožići-Bioče, rekonstrukcija 13 čeličnih mostova i 8 tunela i modernizacija radionica AD Održavanje željezničkih vozničkih sredstava (ukupna vrijednost 80 miliona eura od čega je 35.5 miliona eura obezbijeđeno kroz grant a ostatak kroz ugovore o kreditu sa EIB i EBRD). U julu 2024. ažurirana je lista Jedininstvenih infrastrukturnih projekata za sektor saobraćaja i dostavljena nadležnoj instituciji na usvajanje.

U okviru **poglavlja 27 – Životna sredina i klimatske promjene**, Skupština je 4. IV. 2024. godine donijela Zakon o upravljanju otpadom ("Sl. List CG", br. 34/24), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o biocidnim proizvodima ("Sl. List CG", br. 34/24) i Zakon o dopuni Zakona o industrijskim emisijama ("Sl list CG", br. 34/24). Vlada je 4. VII 2024. godine donijela Program mjera za ostvarivanje ili održavanje dobrog stanja morske sredine Crne Gore, čime je stvoren uslov za pripremu Strategije zaštite morske sredine; a 26. VI 2024. godine donijela je Odluku o proglašavanju zaštićenog područja Spomenik prirode „Sopot“ („Sl. list CG”, br. 068/24) i Odluku o proglašavanju zaštićenog područja Spomenik prirode „Dražin vrt“ („Sl. list CG”, br. 068/24). U toku je priprema Nacrta Zakona o zaštiti prirode i Nacrta Zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena i zaštiti ozonskog omotača.

Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija

U okviru **poglavlja 11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj** a u cilju ispunjenja završnih mjerila u izvještajnom periodu je Nacrt Implementacionog plana za uspostavljanje Agencije i IAKS-a, dostavljen EK na uvid i mišljenje, te je nastavljeno dalje unapređenje ovog dokumenta, u skladu sa komentarima EK od 23. VII 2024. Na liniji sa završnim mjerilima, nastavljeno je dalje jačanje administrativnih kapaciteta buduće Agencije za plaćanja, odnosno Direktorata za plaćanja.. Takođe, nastavljeno je sa daljim unapređenjem SIZEP-a (LPIS). U svrhu unapređenja zakonodavnog okvira, utvrđen je Predlog Zakona o organskoj proizvodnji. Nastavljeno je i uspješno sprovođenje IPARD programa.

U okviru **poglavlja 12 – Bezbjednost hrane, veterina i fitosanitarni nadzor**, nastavljeno je sprovođenje Strategije Crne Gore za transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske unije za Poglavlje 12 – Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika sa sveobuhvatnim Akcionim planom i Posebnim Akcionim planom za suzbijanje i iskorijenjivanje klasične kuge svinja koja je usvojena 10. IX 2015. a po drugi put ažurirana na sjednici Vlade od 14. IX 2023. U izvještajnom periodu usvojeni su: Program mjera bezbjednosti i kvaliteta hrane i hrane za životinje za 2024. godinu, Program obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja u 2024. godini i Program fitosanitarnih mjera za 2024. godinu, te je nastavljena njihova implementacija.

U okviru **poglavlja 13 – Ribarstvo** u svrhu ispunjenja prvog završnog mjerila, Vladaje na sjednici od 20. VI 2024. utvrdila Predlog Zakona o organizovanju tržišta u ribarstvu i akvakulturi, koji je potom donijet na sjednici Sedmog vanrednog zasijedanja Skupštine u 2024. od 30. avgusta 2024.

U okviru **poglavlja 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturinih instrumenata**, imajući u vidu potrebe za finansiranjem reformi u okviru procesa pristupanja EU, tokom izvještajnog perioda nastavljeno je sa ugovoranjem i sprovođenjem projekata obuhvaćenih perspektivom 2014-2020 (IPA II), odnosno akcija u okviru programa IPA 2016, IPA 2017, IPA 2018 i IPA 2020, kao i sa programiranjem finansijske perspektive IPA 2021-2027 (IPA III).

Klaster 6 – Vanjski odnosi

U okviru **poglavlja 30 – Vanjski odnosi**, Crna Gora, u okviru STO, nastavlja sa usaglašavanjem stavova s EU. Iz oblasti razvojne i humanitarne pomoći, 20. IV 2024. stupio je na Zakon o međunarodnoj razvojnoj saradnji i međunarodnoj humanitarnoj pomoći. U vezi sa sporazumima o slobodnoj trgovini (FTA), u dijelu koji se odnosi na Regionalnu Konvenciju o Pan-Euro-Mediteranskim preferencijalnim pravilima porijekla (PEM Konvenciju), Crna Gora je otpočela s aktivnostima na pripremi predloga zakona kojim se potvrđuju izmjene PEM Konvencije. Kad je riječ o oblasti izvoznih kredita, poslanici Skupštine su pripremili Predlog zakona o razvojnoj banci Crne Gore kojim se uređuje osnivanje, djelatnost, poslovanje, organizacija i kontrola Razvojne banke Crne Gore, kao i poslovi osiguranja izvoza, a koji će se naći na dnevnom redu vanrednog zasijedanja Skupštine 12. IX 2024.

U okviru **poglavlja 31 – Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika**, Crna Gora je nastavila trend potpune usklađenosti sa zajedničkom vanjskom i bezbjednosnom politikom EU, te sprovodi aktivnosti pripreme i donošenja odluka o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera i stvaranje normativno pravnog osnova za njihovu implementaciju na nacionalnom nivou. U fazi prenošenja je i 14. paket sankcija prema Ruskoj Federaciji. Pripremljen je nacrt Zakona o međunarodnim restriktivnim mjerama, koji je s pratećom dokumentacijom, početkom avgusta dostavljen EK na mišljenje.

FUNKCIONISANJE DEMOKRATSKIH INSTITUCIJA

Demokratija

Izbori

Održani su lokalni izbori u dvije opštine i to u Budvi 26. V 2024. i u Andrijevici 2. VI 2024. Komisija je u skladu sa Zakonom o izboru odbornika i poslanika („Sl. list RCG", br. 4/98, 5/98, 17/98, 14/00, 18/00 i 73/00 i „Sl. list CG", br. 46/11 i 14/14), organizovala izbore u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, donijela Odluku o utvrđivanju biračkih mjesta, sastavu biračkih odbora i načinu glasanja za birače koji su u pritvoru ili koji izdržavaju kaznu zatvora u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija - za izbor odbornika u skupštine opština: Budva i Andrijevica, utvrdila izvode iz biračkog spiska i iste dostavila Ministarstvu unutrašnjih poslova te formirala biračke odbore za biračka mjesta u Upravi.

Konačni rezultati izbora za izbor odbornika u SO Šavnik, koji su bili raspisani za 26. X 2022, nijesu proglašeni iz razloga neodržavanja izbora na dva biračka mjesta. U izvještajnom periodu Državnoj izbornoj komisiji podneseno je 42 prigovora predsjednika OO DPS Šavnik koji su usvojeni, ali Opštinska izborna komisija nije postupila po rješenjima DIK-a te izbori nijesu održani.

Odbor za sveobuhvatnu izbornu reformu je u izvještajnom periodu održao dvije sjednice. Odbor je formirao radnu grupu za izradu Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja u kojoj pored predstavnika svih klubova poslanika učestvuju i predstavnici državnih organa MUP-a, ASK-a i DRI-a, kao i međunarodne organizacije OEBS i Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori. Radna grupa je održala četiri sastanka.

U periodu 1. IV– 1. IX 2024. Državna izborna komisija održala je 22 sjednice. Na sjednicama je donijeto tri mišljenja i konstatovano sedam popuna upražnjenih poslaničkih mjesta. Komisija je odlučivala po 47 prigovora, od kojih su 43 usvojena, tri odbijena kao neosnovana dok je jedan prigovor odbačen.

Komisija je donijela odluku o pridruživanju DIK-e Mreži izborne sajber spremnosti (ECRN). Članovi Komisije i zaposleni u Službi prisustvovali su na tri radionice. Dvije je organizovao IFES na teme sajber sigurnosti i javne komunikacije dok je treća bila u organizaciji Misije OEBS-a u Crnoj Gori na temu rodne ravnopravnosti.

Skupština

Normativne i nadzorne aktivnosti

U periodu 1. IV - 1. IX 2024. Skupština 28. saziva je održala 14 sjednica¹, od čega četiri sjednice vanrednog zasijedanja i tri posebne sjednice. Na pomenutim sjednicama donijeto je ukupno 88 akata, od čega 54 zakona (17 zakona i 37 zakona o izmjenama i dopunama zakona), pet odluka, 25 odluka o izboru, imenovanju i razrješenju, jedna rezolucija i tri zaključka.

¹ Sjednica Sedmog vanrednog zasijedanja u 2024. je započela 30. VIII.

U cilju ispunjavanja privremenih mjerila u poglavljima 23 i 24 i stvaranja sistemskih uslova za jačanje vladavine prava, Skupština je, na Sedmoj sjednici Prvog redovnog zasijedanja održanoj 6. i 7. VI 2024, usvojila set od dvanaest zakona potrebnih za dobijanje Izvještaja o procjeni ispunjenosti privremenih mjerila za poglavlja 23 i 24 (IBAR).²

Skupština je razriješila 10 članova 44. Vlade - tri potpredsjednika i sedam ministara, 23. VII 2024, na Šestoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja. Na istoj sjednici, Skupština je izabrala članove 44. Vlade - pet potpredsjednika Vlade i 14 ministara³.

U okviru Šeste sjednice Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja, održane 31. VII 2024, Skupština je izabrala potpredsjednika Skupštine Nikolu Camaja. Na istoj sjednici, izabran je jedan član Senata Državne revizorske institucije, kao i pet članova Savjeta Agencije za sprečavanje korupcije.

Na sjednici Četvrtog vanrednog zasijedanja, održane 16. VIII 2024, Skupština je izabrala potpredsjednika Skupštine Mirsada Nurkovića.

U periodu 1. IV - 1. IX 2024, radna tijela Skupštine su održala pet kontrolnih i 18 konsultativnih saslušanja.

Ustavni odbor održao je konsultativno saslušanje kandidata prijavljenih na javni poziv za izbor jednog sudije Ustavnog suda, kada je saslušano šest lica, a sjednica je održana kroz šest nastavaka u periodu 10. V - 14. VI 2024. Na sjednici Ustavnog odbora, održanoj 30. VII 2024, nije utvrđen predlog za izbor jednog sudije Ustavnog suda jer nijedan kandidat nije dobio potrebnu većinu glasova.

Administrativni odbor obavio je, 4. IV 2024, intervju sa kandidatima za imenovanje dva člana Savjeta Radio i Televizije Crne Gore na predlog univerziteta, i jednim kandidatom na predlog nacionalnih ustanova kulture i nevladinih organizacije iz oblasti kulture, i utvrdio Predlog liste za imenovanje dva člana Savjeta RTCG.

Odbor za bezbjednost i odbranu održao je dva kontrolna saslušanja. Na sjednici održanoj 29. VII 2024. Odbor je sproveo kontrolno saslušanje direktora Agencije za nacionalnu bezbjednost i direktora Uprave policije na temu: „Postupanje sektora bezbjednosti u slučaju obavještajnih saznanja o pripremi atentata na bivšeg Predsjednika Crne Gore Mila Đukanovića“. Odbor je 30. VII 2024. realizovao kontrolno saslušanje predsjednika Vlade i ministra

² Zakon o lobiranju; Zakon o izmjeni i dopuni Zakonika o krivičnom postupku; Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima; Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama; Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o Centru za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu; Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Državnom tužilaštvu; Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu; Zakon o sprečavanju korupcije; Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću; Zakon o medijima; Zakon o nacionalnom javnom emiteru - Javnom medijskom servisu Crne Gore; Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama.

³ Skupština je na Šestoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2024. godini, 23. VII, razriješila članove 44. Vlade: Aleksu Bečića sa funkcije potpredsjednika Vlade za bezbjednost, unutrašnju politiku, evropske i vanjske poslove; Srdana Pavićevića sa funkcije potpredsjednika Vlade za rad, obrazovanje, zdravstvo i socijalu; Dragoslava Ščekića sa funkcije potpredsjednika Vlade za demografiju i mlade i ministar sporta i mladih; Andreja Milovića sa funkcije ministra pravde; Filipa Ivanovića sa funkcije ministra vanjskih poslova; Naidu Nišić sa funkcije ministarke rada i socijalnog staranja; Sašu Mujovića sa funkcije ministra energetike i rudarstva; Filipa Radulovića sa funkcije ministra saobraćaja i pomorstva; Janka Odovića sa funkcije ministra prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine i Vladimira Martinovića sa funkcije ministra turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera. U nastavku sjednice, za članove 44. Vlade izabrani su: Aleksa Bečić za potpredsjednika Vlade za bezbjednost, odbranu, borbu protiv kriminala i unutrašnju politiku; Filip Ivanović za potpredsjednika Vlade za vanjske i evropske poslove; Budimir Aleksić za potpredsjednika Vlade za obrazovanje, nauku i odnose sa vjerskim zajednicama; Milun Zogović za potpredsjednika Vlade za infrastrukturu i regionalni razvoj; Ervin Ibrahimović za potpredsjednika Vlade za međunarodne odnose i ministra vanjskih poslova; Saša Mujović za ministra energetike; Bojan Božović za ministra pravde; Slaven Radunović za ministra prostornog planiranja, urbanizma i državne uprave; Simonida Kordić za ministarku turizma; Maja Vukićević za ministarku saobraćaja; Damjan Čulafić za ministra ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera; Dragoslav Ščekić za ministra sporta i mladih; Naida Nišić za ministarku rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga; Filip Radulović za ministra pomorstva; Mirsad Azemović za ministra dijaspore; Damir Gutić za ministra socijalnog staranja, brige o porodici i demografiji; Admir Šahmanović za ministra rudarstva, nafte i gasa; Ernad Suljević za ministra regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama i Milutin Butorović za ministra bez portfelja.

unutrašnjih poslova na temu: „Imenovanje v.d. direktora Uprave policije i posljedice na sistem bezbjednosti u Crnoj Gori“.

Odbor za međunarodne odnose i iseljenike održao je konsultativna saslušanja povodom davanja mišljenja o kandidatima za mjesto izvanrednog i opunomoćenog ambasadora te dao pozitivno mišljenje na predloge za imenovanje rezidentnih ambasadora Crne Gore u: Republici Mađarskoj, sa sjedištem u Budimpešti, Republici Sloveniji, sa sjedištem u Ljubljani, u Republici Sjevernoj Makedoniji, sa sjedištem u Skoplju, 2. VII; u Narodnoj Republici Kini, sa sjedištem u Pekingu, 3. VII; u Sjedinjenim Američkim Državama, sa sjedištem u Vašingtonu, 16. VII; u Ukrajini, sa sjedištem u Kijevu, 30. VII. Takođe, Odbor je 3. VII održao saslušanje i dao pozitivno mišljenje o kandidatu za izvanrednog i opunomoćenog ambasadora – stalnog predstavnika Crne Gore u Stalnoj misiji Crne Gore pri Organizaciji za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS) i specijalizovanim organizacijama Ujedinjenih nacija, na rezidentnoj osnovi, sa sjedištem u Beču.

Odbor za evropske integracije održao je 5. IV 2024. konsultativno saslušanje ministarke evropskih poslova, ministra pravde, ministra unutrašnjih poslova i glavnog pregovarača za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji na temu: „Procjena ispunjenosti privremenih mjerila u poglavljima 23 i 24“. Takođe, Odbor je 23. VII 2024. održao još jedno konsultativno saslušanje ministarke evropskih poslova i glavnog pregovarača za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji na temu: „Dinamika pregovaračkog procesa Crne Gore sa Evropskom unijom nakon dobijanja IBAR-a i obaveze na evropskom putu do kraja 2024“.

Odbor za ekonomiju, finansije i budžet je, na sjednici u četiri nastavka, obavio konsultativno saslušanje prijavljenih kandidata na javni konkurs za imenovanje predsjednika i četiri člana Savjeta Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, nakon čega je, 12. IV 2024, utvrdio predlog odluke o imenovanju predsjednika i četiri člana Savjeta Agencije. Odbor je 24. IV 2024. održao konsultativno saslušanje prijavljenih kandidata (sedam) na Javni poziv za imenovanje jednog člana Senata Državne revizorske institucije (DRI). Konsultativno saslušanje Odbora na temu: „Stanje u bankarskom sektoru Crne Gore, izazovi i perspektive“, u prisustvu guvernerke i predstavnika Centralne banke, kao i predsjednika i generalnog sekretara Udruženja banaka Crne Gore održano je 27. V 2024. Odbor je, 30. VII 2024, održao kontrolno saslušanje predsjednika Vlade i ministra finansija, na temu: „Upoznavanje sa dokumentima o načinima sprovođenja najavljenih ekonomskih reformi kroz program Evropa sad 2.0“.

Odbor za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje sproveo je dva kontrolna saslušanja, i to: 11. IV 2024, kontrolno saslušanje ministra prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine na temu: „Preispitivanje predloga odluke o opravdanosti implementacije terminala za tečni gas u Luci Bar kroz prostorni plan Crne Gore i dobijanje dodatnih informacija po ovom pitanju“ i 13. V 2024, kontrolno saslušanje ministra turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, direktora Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom i predsjednika Odbora Udruženja turizma i ugostiteljstva Privredne komore na temu: „Da li je država spremna za predstojeću ljetnju turističku sezonu?“. Odbor je sproveo i tri konsultativna saslušanja, i to: 25. IV 2024, konsultativno saslušanje na temu: „Stanje životne sredine, sa posebnim osvrtom na implementaciju Zelene Agende za Zapadni Balkan“, kojem su prisustvovali ministar energetike i rudarstva, ministar saobraćaja i pomorstva, te predstavnici Ministarstva energetike i rudarstva, Ministarstva saobraćaja i pomorstva, Ministarstva turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Agencije za zaštitu životne sredine, Državne revizorske institucije, kao i predstavnici civilnog sektora; 17. V 2024, konsultativno saslušanje na temu: „Rješavanje pitanja bespravnih aktivnosti u šumarstvu Predlogom zakona o šumama i problem biljnih bolesti“, kojem su prisustvovali ministar unutrašnjih poslova, predstavnici Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Ministarstva turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Javnog preduzeća Nacionalni parkovi Crne Gore, Agencije za zaštitu životne sredine, Uprave za gazdovanje šumama i lovištima Crne Gore i Zajednice opština Crne Gore; i 12. VI

2024, konsultativno saslušanje na temu: „Projekat „Montrose“ na poluostrvu Luštica“, a sjednici su prisustvovali ministar prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, ministar turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, te predstavnici Ministarstva prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, Ministarstva turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Agencije za investicije, zaštitnica imovinsko-pravnih odnosa, predsjednik opštine Herceg Novi i predsjednik opštine Tivat.

Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje održao je 9. V 2024. konsultativno saslušanje na temu: „Sprovođenje imunizacije u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na prijetuću epidemiju morbila“, u prisustvu ministra zdravlja, direktora Instituta za javno zdravlje, direktora Instituta za bolesti djece i konsultanta za zdravstvena pitanja predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori.

Pored redovnih sjednica, odbori su sproveli i druge aktivnosti sa ciljem neposrednog upoznavanja s radom i načinom funkcionisanja institucija i stanjem u oblastima njihovih nadležnosti, te praćenja implementacije zakona.

Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje održao je 4. VI 2024. sjednicu na temu: „Položaj onkoloških pacijenata u Crnoj Gori, sa posebnim osvrtom na aktuelne probleme sa kojima se susrijeću“, kojoj su prisustvovali potpredsjednik Vlade za rad, obrazovanje, zdravstvo i socijalu, ministarka rada i socijalnog staranja sa saradnicima, direktorica Instituta za onkologiju, kao i predstavnici NVO.

Predsjednik i članovi Komisije za praćenje i kontrolu postupka privatizacije posjetili su 1. VI 2024. kompaniju „EPCG - Željezara Nikšić“ DOO, i tom prilikom se sastali sa ministrom energetike i rudarstva predsjednikom Odbora direktora, i izvršnom direktoricom „EPCG - Željezara Nikšić“ DOO i članom Odbora direktora „Elektroprivreda Crne Gore“ AD Nikšić.

Održane su i tematske sjednice odbora, uz učešće predstavnika nadležnih državnih institucija, nevladinog sektora i međunarodnih organizacija.

Povodom obilježavanja Međunarodnog dana Roma, u Skupštini je 8. IV 2024. održano Drugo zasjedanje Romskog parlamenta. Zasjedanje je organizovao Odbor za ljudska prava i slobode u saradnji sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava i Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, pod pokroviteljstvom predsjednika Skupštine. Zasjedanju Romskog parlamenta prisustvovali su ministri u Vladi, odnosno predstavnici ministarstava, poslanici, predstavnici diplomatskog kora, kao i predstavnici međunarodnih i nevladinih organizacija, te pripadnici romsko-egipćanske populacije.

Odbor za rodnu ravnopravnost je 9. IV 2024, u saradnji sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori, organizovao tematsku sjednicu na temu: „Predstavljanje Istraživanja o upotrebi rodno osjetljivog jezika u Skupštini“, koje je obuhvatilo pitanja o učestalosti i dužini obraćanja poslanika, obrascima ponašanja i komunikacije tokom rasprava, komunikaciji o drugim rodnim identitetima, idejama za i protiv rodne ravnopravnosti, te gramatičkoj ispravnosti korišćenja prirodnog roda imenica.

Odbor za antikorupciju, u saradnji sa Nacionalnim demokratskim institutom, održao je 13. V 2024. tematski sastanak o finansijskoj transparentnosti i sprečavanju prikrivenog finansiranja političkih partija i kampanja. Poslanici su imali priliku da razmotre konkretne mjere i preporuke za jačanje zakonskih okvira i institucionalnih kapaciteta za prevenciju, praćenje i izvještavanje iz ove oblasti, kao i da razgovaraju o efikasnim mehanizmima za sprečavanje finansiranja političkih aktivnosti od strane trećih lica.

Tematska sjednica na temu „Nasilje u obrazovno-vaspitnim ustanovama: uzroci i posljedice“ Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport, održana je 7. VI 2024. u prisustvu ministarke prosvjete, nauke i inovacija, predstavnika

Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstva pravde, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva zdravlja, Zavoda za školstvo i Udruženja Roditelji.

Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu i sport održao je 3. VII 2024. sjednicu posvećenu temi: „Unapređenje sportskog zakonodavstva, finansijske održivosti sportskog sektora i promocija olimpijskih vrijednosti“, sa posebnim osvrtom na izmjene Zakona o sportu, usvajanje nove Nacionalne strategije za razvoj sporta u Crnoj Gori 2024-2028, finansiranje sporta u Crnoj Gori i uvođenje predmeta Olimpijsko obrazovanje u osnovne škole, kojoj su prisustvovali potpredsjednik Vlade za demografiju i mlade i ministar sporta i mladih, predstavnici Ministarstva sporta i mladih, Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, predsjednik i generalni sekretar Crnogorskog olimpijskog komiteta, predsjednik i predsjednik skupštine Paraolimpijskog komiteta Crne Gore i član Upravnog odbora Vaterpolo i plivačkog Saveza Crne Gore i član Evropske asocijacije vodenih sportova. Prethodno, 17. V 2024, predsjednik i članovi Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport posjetili su Crnogorski olimpijski komitet i sastali se sa predsjednikom i generalnim direktorom COK-a, u skladu sa Planom rada Odbora za 2024. u kojem je predmetna posjeta predviđena kao jedna od prioriternih aktivnosti u tekućoj godini, u susret Olimpijskim igrama u Parizu.

Zajednički sastanak Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje održan je 2. VII 2024. sa predstavnicima relevantnih državnih institucija, predstavnicima međunarodnih organizacija sa sjedištem u Crnoj Gori i predstavnicima civilnog sektora na temu: „Reforma sistema socijalne i dječje zaštite sa fokusom na deinstitucionalizaciju“.

U okviru nadzornih aktivnosti, odbori su razmatrali i brojne izvještaje koje pojedini organi, saglasno zakonu, dostavljaju Skupštini, među kojima: Izvještaj o radu Tužilačkog savjeta i Državnog tužilaštva za 2023; Godišnji izvještaj o radu Sudskog savjeta i ukupnom stanju u sudstvu za 2023; Izvještaj o stanju u Vojsci za 2023; Izvještaj o radu Agencije za nacionalnu bezbjednost za 2023; Izvještaj o radu i stanju u upravnim oblastima iz nadležnosti Ministarstva odbrane za 2023; Godišnji izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda za 2023; Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2023. i Izvještaj o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda za period 1. I - 31. VII 2023; Izvještaj o stanju zaštite ličnih podataka i stanju u oblasti pristupa informacijama za 2023; Izvještaj o radu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2023; Izvještaj o radu Komisije za koncesije za 2023; Izvještaj o radu Uprave za saradnju sa dijasporom – iseljenicima za 2023.

Takođe, na sjednicama radnih tijela razmotreni su, pored ostalog, i Završni izvještaj o sprovođenju Strategije manjinske politike 2019-2023; Strategija manjinske politike u Crnoj Gori 2024-2028. s Akcionim planom za period 2024-2025; Izvještaj o realizaciji kapitalnog budžeta za prvi kvartal 2024; Konačni izvještaj Državne revizorske institucije o reviziji Godišnjeg finansijskog izvještaja i pravilnosti poslovanja Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede za 2022; Izvještaj DRI o realizaciji preporuka datih u Izvještaju o reviziji uspjeha „Efikasnost upravljanja sistemom otpadnih voda“; Konačan izvještaj DRI o reviziji uspjeha „Uspješnost sprovođenja rodno odgovornog budžetiranja u Crnoj Gori“; Regionalna paralelna revizija učinka realizacije Cilja održivog razvoja 5 - Postizanje rodne ravnopravnosti; Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025, za 2023. i donošenje Akcionog plana za period 2024-2025; Akcioni plan za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2024. s Izvještajem o realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2023; Izvještaj o realizaciji Strategije o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori za period 2021-2025. za 2023.

Kada je u pitanju parlamentarna diplomatija u okviru pristupanja EU, Skupština je 14. V 2024. bila domaćin Devetnaestog sastanka parlamentarnih odbora za evropske integracije/poslove zemalja obuhvaćenih Procesom stabilizacije i pridruživanja jugoistočne Evrope, koji je obilježila diskusija na temu nove perspektive razvoja EU i

regionalne saradnje kroz ekonomsko povezivanje. Pored toga, povodom Dana Evrope, članovi Odbora za evropske integracije održali su 10. V 2024. sastanak sa ambasadorima država članica EU u Crnoj Gori na temu aktuelnog stanja u pregovorima Crne Gore sa EU, sa fokusom na ispunjavanje privremenih mjerila u ključnim pregovaračkim poglavljima.

Administrativni kapaciteti

Na dan 1. IX 2024, ukupan broj zaposlenih u Službi Skupštine je 205, od ukupno 281 sistematizovanih izvršilaca. Ukupan broj obuhvata generalnog sekretara, tri zamjenika generalnog sekretara, pomoćnika generalnog sekretara, šefa Kabineta predsjednika Skupštine i osam savjetnika predsjednika i potpredsjednika/ce Skupštine, kao i 191 službenika i namještenika. Pored navedenih zaposlenih, u Službi Skupštine je za tri lica utvrđeno mirovanje prava i obaveza iz rada i po osnovu rada. U izvještajnom periodu, imenovana su ukupno dva savjetnika predsjednika odnosno potpredsjednika Skupštine.

Zaposleni u Službi Skupštine su u izvještajnom periodu pohađali ukupno 23 obuke, sa 130 polaznika. Obuke su, između ostalog, bile usmjerene na teme modernizacije rada parlamenata, dobre prakse u vršenju zakonodavne i nadzorne funkcije, usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s propisima Evropske unije, tehnike amandmanskog djelovanja, rodno odgovorno budžetiranje, kao i na teme iz oblasti timskog rada i vještina komunikacije, uticaja vještačke inteligencije na svakodnevni život i rad, teme vezane za organizacionu kulturu i druge.

Transparentnost i otvorenost rada

Skupština posvećeno i kontinuirano radi na afirmaciji principa otvorenosti i transparentnosti svog rada. U periodu od 1. IV do 1. IX 2024. Skupštini je podniet ukupno 21 zahtjev za pristup informacijama. Odgovoreno je na 14 zahtjeva, a u toku je priprema odgovora na preostalih sedam zahtjeva. Shodno zakonskoj obavezi i dosadašnjoj praksi, na internet prezentaciji Skupštine redovno se objavljuju rješenja i drugi pojedinačni akti koji su od značaja za prava, obaveze i interese trećih lica, kao i informacije kojima je po zahtjevu odobren pristup.

Tokom istog perioda, Skupštini je upućeno devet pisanih podnesaka građana. Od šest uredno podnijetih podneska, na dva podneska, koji imaju status predstavke, upućen je odgovor pošiljaocu, dok je u obradi pet predstavki.

U nastavku procesa digitalne transformacije i modernizacije parlamentarnog rada, digitalizovani su zapisi sa sjednica Skupštine, počev od sredine četrdesetih godina prošlog vijeka do danas. Novi sistem omogućava jednostavan pristup svim dokumentima, kao i njihovo pretraživanje uz korišćenje različitih kriterijuma i filtera.

Upravljanje

Vlada

Realizacija Programa rada Vlade

Srednjoročni program rada Vlade 2024–2027. sa Izvještajem sa javne rasprave, kao i Izvještaj o realizaciji Srednjoročnog programa rada Vlade 2022-2024. u 2023. usvojeni su 11. IV 2024, nakon usklađivanja sa Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2024-2027. Izvještaj o realizaciji Programa rada Vlade za I i II kvartal 2024. Vlada je usvojila 26. VII 2024. Ukupna realizacija Programa rada Vlade za I i II kvartal 2024. iznosi 52.6%.

Imajući u vidu da se statistički podaci u dijelu usklađenosti strateških dokumenata i izvještaja o njihovom sprovođenju obrađuju jednom godišnje, shodno revidiranoj Metodologiji i novom modelu procjene, na snazi od marta 2023, konačna statistika biće dostupna po isteku kalendarske godine, dakle u januaru 2025, budući da samo godišnja obrada podataka može obezbijediti pouzdanost i komparabilnost statističkih podataka. To će omogućiti

sveobuhvatniju analizu napretka u dijelu novih metodoloških zahtjeva koji se tiču orodnjenosti strateških dokumenata, sprovođenja procjene uticaja na životnu sredinu i evaluacije strateških dokumenata.

Završen je VI ciklus Programa stručnog obrazovanja državnih službenika za strateško planiranje. VI ciklus obrazovanja pohađalo je ukupno 23 službenika.

Transparentnost rada Vlade

U toku 2024. ukupno je primljeno 82 zahtjeva za slobodan pristup informacijama. Iz 2023. je prenijeto 32 predmeta.

Do 30. VI 2024. ukupno je riješen 101 predmet, od čega 30 iz 2023. i 71 iz 2024. Od navedenog broja, u 35 predmeta je usvojen zahtjev za slobodan pristup informacijama i ista je dostavljena podnosiocu, u 15 predmeta je zahtjev djelimično usvojen, u 16 predmeta je zahtjev odbijen, u 10 predmeta je podnosiocu dato obavještenje da se tražena informacija nalazi javno objavljena na portalu Vlade, 23 zahtjeva su prosljeđena nadležnim organima na dalje postupanje, jedan zahtjev je odbačen kao neuredan, dok je u jednom predmetu obustavljen postupak.

Sprovođenja analize procjene uticaja propisa (RIA) u postupku izrade propisa

Tokom sprovođenja analize procjene uticaja propisa (RIA) u postupku izrade propisa u periodu 1. I – 30. VI 2024. Ministarstvo finansija je dalo ukupno 236 mišljenja na predloge akata i prateće izvještaje o analizi uticaja propisa (RIA). Od posmatranih 236 akta, 60 (25,42%) se odnosilo na zakone, 126 (53,38%) na podzakonska akta i 50 (21,18%) na ostala strateška dokumenta.

Disciplinska komisija

Disciplinska komisija je u izvještajnom periodu 1. I – 30. VI 2024. imala ukupno u radu 112 predmeta. Od navedenog broja je 25 predmeta zaprimljeno u periodu 1. I – 30. VI 2024. dok su ostalih 87 predmeta preneseni iz prethodnog perioda kao neriješeni.

Disciplinska komisija je u izvještajnom periodu 1. I – 30. VI 2024. donijela 26 odluka, i to: u dva predmeta donijeto je rješenje o prekidu postupka; u pet predmeta Disciplinska komisija nije utvrdila odgovornost za pet službenika, i oslobođeni su od disciplinske odgovornosti; u šest predmeta donijeto je rješenje o obustavi disciplinskog postupka i to: jedno rješenje zbog prestanka radnog odnosa državnog službenika; jedno rješenje zbog zastare vođenja disciplinskog postupka; četiri rješenja zbog odustanka organa od Odluka za vođenje disciplinskog postupka; u šest predmeta donijeta su rješenja o odbijanju zahtjeva – Odluke o pokretanju disciplinskog postupka kao neuredne (član 60 ZUP-a), od kojih je u jednom predmetu donijeto djelimično rješenje kojim se odbija kao neuredno vođenje disciplinskog postupka po jednom stavu, dok je po drugom stavu Odluke proveden disciplinski postupak; u jednom predmetu donijeta je Odluka kojom se odbija vođenje disciplinskog postupka zbog nenadležnosti.

Uz to, u izvještajnom periodu Disciplinska komisija donijela je šest rješenja o troškovima disciplinskog postupka. U izvještajnom periodu protiv odluka Disciplinske komisije pokrenuta su tri upravna spora pred Upravnim sudom. U izvještajnom periodu, od strane Upravnog suda povodom podnijetih tužbi na Odluke Disciplinske komisije, donijeto je ukupno 16 presuda od čega 11 kojima se potvrđuje rješenje Dicipinske komisije i pet kojim se poništava rješenje Disciplinske komisije. U izvještajnom periodu, na presude Upravnog suda podnijeta su dva zahtjeva za ispitivanje sudske odluke Vrhovnom sudu po kojima je Vrhovni sud donio jednu presudu kojom se zahtjev odbija kao neosnovan.

Komisija za žalbe

U periodu 1. I – 30. VI 2024. Komisija je održala 24 sjednice.

Broj podnijetih žalbi u izvještajnom periodu je 799. Broj riješenih predmeta u izvještajnom periodu je 741 (189 predmeta iz 2023. i 552 predmeta u izvještajnom periodu), dok 247 predmeta nije završeno. Dakle, od 741 završenih predmeta u periodu 1. I – 30. VI 2024, Komisija je u 244 predmeta odbila žalbu, u 282 predmetu poništila je rješenje i predmet vratila prvostepenom organu na ponovni postupak i odlučivanje, u 10 predmeta je meritorno donijela odluku, u 11 predmeta je obustavila postupak po žalbi, u 169 predmeta je usvojila žalbu i naložila prvostepenom organu da donese odluku (ćutanje uprave), u četiri predmeta, zbog nenadležnosti Komisije za žalbe, spisi su proslijeđeni nadležnom organu na postupanje, u 11 predmeta prvostepeni organ je, u toku trajanja postupka, donio odluku po žalbi, u pet predmeta spisi zbog nepostupanja prvostepenih organa proslijeđeni Upravnoj inspekciji i u pet predmeta spisi vraćeni prvostepenom organu.

U periodu 1. I – 30. VI 2024. protiv rješenja Komisije za žalbe, podnijeta je 91 tužba Upravnom sudu i 200 tužbi zbog ćutanja uprave. U najvećem broju tužbe zbog ćutanja podnijete su iz razloga što prvostepeni organi zadržavaju žalbe i ne dostavljaju iste sa spisima predmeta Komisiji na odlučivanje, tako da se Komisija za žalbe upozna sa podnijetom žalbom tek kada od strane Upravnog suda bude dostavljena tužba zbog ćutanja Komisije i neodlučivanja po toj žalbi. Takođe, prvostepeni organi ne postupaju ni u skladu sa zakonskom obavezom propisanom članom 131 Zakona o upravnom postupku („Sl. list CG", br. 56/14, 20/15, 40/16 i 37/17) i ne dostavljaju rješenja Komisije za žalbe bez odlaganja strankama. Iz navedenih razloga, Komisija za žalbe se više puta, pisanim putem, obraćala prvostepenim organima i ukazivala na zakonsku obavezu postupanja. U tom pravcu, pokretane su i inicijative prema Upravnoj inspekciji, a o tome je obaviješten i Generalni sekretarijat Vlade. Veliki problem nastaje i zbog prolongiranja rokova radi kompletiranja spisa. Naime, prvostepeni organi ne dostavljaju cjelokupne spise predmeta potrebne za odlučivanje, pa se pisani zahtjevi – urgencije, za dostavljanje spisa obnavljaju i po nekoliko puta, što dovodi do prolongiranja rokova, a sve u cilju da se ne bi donosile odluke bez spisa predmeta, koje bi u konačnom vodile odugovlačenju postupka, te bile na štetu stranke.

U izvještajnom periodu, Upravni sud je odlučio u 156 predmeta, na način što je u 89 predmeta ili 57,05% tužbu odbio kao neosnovanu, u 51 predmeta ili 32,69% postupak obustavio i u 16 predmeta ili 10,26% usvojio tužbu i poništio rješenje Komisije. Odluke Komisije za žalbe:

ODLUKA KOMISIJE ZA ŽALBE (riješeni predmeti u periodu 1. I – 30. VI 2024.)	BROJ PREDMETA
	741
Odbija se žalba	244
Usvaja se žalba, poništava se rješenje, a predmet vraća na ponovni postupak i odlučivanje	282
Usvaja se žalba, poništava se rješenje i meritorno odlučuje	10
Obustavlja se postupak po žalbi	11
Usvaja se žalba i nalaže prvostepenom da donese odluku (ćutanje uprave)	169
Odluku po žalbi donio prvostepeni organ	11
Spisi proslijeđeni nadležnom organu na postupanje zbog nenadležnosti Komisije	4
Spisi zbog nepostupanja prvostepenih organa proslijeđeni Upravnoj inspekciji	5
Spisi vraćeni prvostepenom organu	5

Lokalna samouprava

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj samoupravi

Ministarstvo javne uprave primjenjuje strateški pristup sa ciljem kreiranja adekvatnog i funkcionalnog sistema lokalne samouprave, koji će obezbijediti kvalitetan servis građanima i privredi. U tom smislu, 2021. usvojena je Strategija reforme javne uprave 2022-2026, kojim je predviđeno sprovođenje sveobuhvatne Analize funkcionisanja sistema lokalne samouprave, kao i izmjene i dopune Zakona o lokalnoj samoupravi u skladu sa nalazima Analize.

Ministarstvo javne uprave je pripremlilo ovaj dokument, koji je usvojen od strane Vlade, a započete su pripreme na izradi Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj samoupravi.

Zakonom je predloženo uvođenje gradova kao jedinica lokalne samouprave, u kojima će se izvršiti decentralizacija nadležnosti u oblasti predškolskog obrazovanja, primarne zdravstvene zaštite, socijalne zaštite i prostornog planiranja. Opštine za dobijanje statusa grada i novih nadležnosti moraju ispuniti posebne kriterijumi.

Pored toga predloženo je uspostavljanje sistema nadzora nad jedinicama lokalne samouprave, afirmisana međuopštinska saradnja, kao i evropske integracije na lokalnom nivou. Postupak javne rasprave o nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj samoupravi je završen i njegovo utvrđivanje na Vladi očekuje se do kraja godine.

Civilno društvo

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o NVO

Predstavnici Ministarstva javne uprave, nakon više održanih sastanaka i pristiglih komentara svih članova Radnog tijela radili su na pripremi Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o NVO, koji će nakon toga biti stavljen na javnu raspravu u skladu sa propisima. U međuvremenu u izvještajom periodu se javila potreba za usklađivanjem ovog Nacrta sa preporukama MONEYVAL-a, te su predstavnici Ministarstva javne uprave radili na usklađivanju Nacrta sa pomenutim preporukama. Treba napomenuti da su kašnjenju pri izradi ovog zakona doprinijele personalne promjene u 43, a potom i 44. Vladi, kao i postupak međuresorskih konsultacija, radi zauzimanja stava oko bitnih pitanja koja se uređuju zakonom, kao što su na primjer konsultacije sa Ministarstvom finansija oko pitanja finansiranja NVO i sl. Za izradu ovog zakona obezbijedena je podrška eksperta, koji je angažovan kroz EU projekat koji finansira Evropska komisija. Izmjenama i dopunama Zakona će se unaprijediti i olakšati način registracije NVO, njihovo finansiranje i monitoring sprovedenih programa i projekata, osigurati dugoročno, pouzdano i kvalitetno partnerstvo između države i nevladinih organizacija.

Javne konsultacije

U izvještajnom periodu Ministarstvo javne uprave je uputilo zahtjev svim ministarstvima za dostavljanje podataka o sprovedenim postupcima javnih konsultacija tokom 2023.

Nakon što su sva ministarstva dostavila tražene podatke pristupilo se pripremi Izvještaja za 2023. čija izrada je u toku.

Kofinansiranje projekata i programa nevladinih organizacija podržanih iz fondova Evropske unije

Javni konkurs za kofinansiranje projekata i programa nevladinih organizacija podržanih iz fondova Evropske unije u 2024. godini objavljen je 20. II 2024. Zakonom o Budžetu Crne Gore za ove namjene je opredijeljeno 1.396.545,95 eura. Do sada je donijeto pet odluka o raspodjeli sredstava za kofinansiranje, kojima je ukupno raspodijeljeno 624.119,55 eura, za podršku 52 projekta.

Resursni centri za NVO

U skladu sa Strategijom saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022-2026, u planu je objavljivanje javnog poziva za finansiranje resursnih centara za nevladine organizacije. Strategijom je predviđeno da se uspostave četiri resursna centra, jedan nacionalni i tri regionalna, u sve tri regije u Crnoj Gori. Postojanje regionalnih resursnih centara je značajno s aspekta problema neujednačenog razvoja nevladinih organizacija po regionima.

Ovaj mehanizam, koji se prvi put uvodi od strane države, biće usmjeren na podršku nevladinom sektoru, jačanje kapaciteta kroz informatičku podršku, obuku, mentorstvo, stručnu podršku razvoju novih usluga i programa i unapređenju postojećih itd. Zakonom o Budžetu Crne Gore za 2024. („Sl. list CG“, broj 124/23) opredijeljeno je 500.000 eura za ove namjene, a javni konkurs će realizovati Ministarstvo javne uprave.

Ministarstvo je već obavilo konsultacije sa nevladinim organizacijama, u cilju inkluzivnosti i boljeg razumijevanja njihovih potreba. Konsultacije su sprovedene u sve tri regije u vidu konferencija/okruglih stolova. Formirana je Komisija koja će sprovesti javni konkurs za finansiranje resursnih centara.

Lista nezavisnih procjenjivača

Utvrđena je Lista nezavisnih procjenjivača za 2024.

Utvrđena je Lista nezavisnih procjenjivača za bodovanje projektnih prijedloga za resursne centre.

Strateški okvir za saradnju države i NVO

Vlada je 11. VII 2024. usvojila Izvještaj o sprovođenju Strategije saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022-2026. za 2023. sa Predlogom akcionog plana za period 2024-2026.

Glavni nalazi monitoringa za 2023. u odnosu na Akcioni plan 2022-2023. s osvrtom na 34 aktivnosti i 20 indikatora koji su praćeni i mjereni, ukazuju na to da su se u prethodnoj godini aktivnosti realizovale usporenom dinamikom, što pokazuju podaci da svega 25% indikatora imaju pozitivan trend, dok je 20 % aktivnosti u potpunosti realizovano.

Paralelno sa izradom Izvještaja za 2023. pripremljen je Akcioni plan 2024-2026. za sprovođenje sprovođenju Strategije saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022-2026, koji predstavlja drugi akcioni plan koji Vlada donosi u cilju realizacije planiranih prioriteta u predmetnoj oblasti. Ovaj Akcioni plan podrazumijeva implementaciju niza sistemskih reformi te kompleksnih mjera i aktivnosti koje uključuju veliki broj nadležnih organa državne uprave te zahtijevaju i kontinuirani dijalog i konsultacije sa nevladinim organizacijama iz različitih sektora. Dokument je usklađen sa nacionalnim strateškim okvirom, kao i sa preporukama EU i dobrom praksom u državama članicama Unije.

Multilateralna i regionalna saradnja

Saradnja sa Evropskom unijom

Predsjednik Crne Gore Jakov Milatović uzeo je učešće na sastanku Delfi ekonomskog foruma koji je održan 10-13. IV 2024. Pored predsjednika, na događaju su učešće uzeli i predsjednik Vlade Miloško Spajić i ministar vanjskih poslova Filip Ivanović.

Predsjednik Vlade Miloško Spajić je učestvovao u radu AFET-a (Komitet za vanjske poslove), 16. IV 2024. u Briselu. Tom prilikom, predsjedavajući AFET-om Dejvid Mekalister istakao da je proširenje ponovo na agendi EU, kao i da će Evropski parlament nastaviti da pruža podršku. Pozdravljena dosljedna i puna usklađenost Crne Gore sa Zajedničkom vanjskom i bezbjednosnom politikom Unije. (ZVBP), posebno u vrijeme kada se naš kontinent i zajedničke demokratske vrijednosti suočavaju sa velikom prijetnjom. Istom prilikom, održani sastanci sa evropskim

komesarom za budžet Johannesom Hanom te generalnim direktorom Generalnog direktorata Evropske komisije za proširenje i susjedstvo Janom Kopmanom.

Samit lidera Zapadnog Balkana posvećen Planu rasta održan je 16. V 2024. u Kotoru. Domaćin je bio predsjednik Vlade Milojko Spajić. Po riječima učesnika, Samit lidera bio do sada najuspješniji, u smislu konkretizovanja tema i fokusiranja na sadržinu, a ne politička pitanja.

Predsjednik Vlade Milojko Spajić je 3. VI 2024. boravio u radnoj posjeti institucijama EU. Razgovor sa predsjednikom Evropskog savjeta Šarlom Mišelom je bio prilika za predstavljanje bilansa stanja u odnosu na ispunjenost privremenih mjerila, kao i zakona koji su utvrđeni na Vladi, i upućeni u skupštinsku proceduru, a koji predstavljaju okosnicu za dobijanje završnih mjerila za pregovaračka poglavlja 23 i 24 i za ulazak u finalnu fazu pregovora.

Crna Gora je na XVI Međuvladinoj konferenciji koja je održana 26. VI 2024. u Briselu dobila pozitivan Izvještaj o procjeni ispunjenosti privremenih mjerila (IBAR), čime su se stvorile pretpostavke za nastavak procesa pregovora kroz zatvaranje poglavlja. Crnogorsku delegaciju predvodio je predsjednik Vlade Milojko Spajić, a u delegaciji su bili ministar vanjskih poslova Filip Ivanović, ministarka evropskih poslova Maida Gorčević i glavni pregovarač sa EU Predrag Zenović.

Ministar vanjskih poslova Filip Ivanović učestvovao je na sastanku šefova diplomatija Grupe prijatelja Zapadnog Balkana i država Zapadnog Balkana održanom 21. VI 2024. u Beču. Na sastanku je istaknuto da je ključna bliska saradnja zemalja Grupe prijatelja ZB i država ZB, pri čemu prijatelji ZB daju tempo za ubrzano približavanje država regiona Evropskoj uniji.

Sastanak Savjeta za vanjske poslove (FAC) kojem je prisustvovao ministar Ivanović održan je 24. VI 2024. u Luksemburgu. Tom prilikom ministri vanjskih poslova zemalja članica EU istakli su da je važnost jedinstva i dijeljenja zajedničkih vrijednosti sa EU od suštinskog značaja, posebno među zemljama koje žele da postanu dio EU.

Saradnja sa OEBS-om

Saradnju Crne Gore sa OEBS-om karakteriše kvalitetna saradnja i intenzivan i konstruktivan dijalog visokih zvaničnika, u skladu sa jednim od ključnih prioriteta crnogorske vanjske politike, koji se ogleda u jačanju uloge naše države na multilateralnom planu

U periodu 8–10. V 2024. organizovani su sastanci predstavnice OEBS-a za slobodu medija Tereze Ribeiro sa visokim zvaničnicima Crne Gore. Direktor ODIHR-a Mateo Mekači sastao sa visokim zvaničnicima Crne Gore, kao i sa predstavnicima skupštinskog Odbora za sveobuhvatnu izbornu reformu, tokom posjete Crnoj Gori 6-7. III 2024, tokom kojih su istaknuti ključni aspekti reformskih procesa u Crnoj Gori i snažna posvećenost Vlade u domenu unapređenja izbornog zakonodavstva i medijskih sloboda.

Saradnja Crne Gore sa Savjetom Evrope

Odnos Crne Gore sa Savjetom Evrope u izvještajnom periodu karakterisala je kvalitetna i intenzivna saradnja na ekspertskom nivou. Sadržajna je bila saradnja na projektima koji pružaju značajnu podršku našim institucijama u reformskim procesima i ispunjavanju najviših evropskih standarda u domenu vladavine prava, najviše kroz projekte koji se sprovode kroz Horizontal Facility – Zajednički program Evropske unije i Savjeta Evrope za Zapadni Balkan i Tursku i ROMACTED. U izvještajnom periodu, saradnja kroz Horizontal Facility je bila posebno vidljiva prilikom pripreme seta zakona u oblasti pravosuđa i borbe protiv korupcije, čije je usvajanje bio preduslov za dobijanje pozitivnog Izvještaja o procjeni ispunjenosti privremenih mjerila u poglavljima koja se odnose na vladavinu prava. Ministarstvo vanjskih poslova je, na zahtjev Ministarstva pravde, posredovalo u upućivanju navedenog seta zakona

Venecijanskoj komisiji, savjetodavnom tijelu Savjeta Evrope, na hitno mišljenje. Mišljenja Venecijanske komisije usvojena su na 139. plenarnoj sjednici održanoj 21-22. VI 2024.

Ministarstvo vanjskih poslova je posredovalo i u komunikaciji nadležnih resornih ministarstava sa tijelima Savjeta Evrope. U ovom smislu, posebno se izdvajaju sljedeće aktivnosti: Četvrti krug evaluacije implementacije Konvencije Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima; Osnovni evaluacioni izvještaj o primjeni Konvencije o pristupu javnim dokumentima u Crnoj Gori (Tromska konvencija CETS 205) u Crnoj Gori; Četvrti izvještaj Savjetodavnog komiteta Savjeta Evrope za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina u Crnoj Gori.

Predstavnici Ministarstva vanjskih poslova učestvovali su na 133. Ministarskoj sjednici Komiteta ministara Savjeta Evrope, koja je održana u periodu 16-17. V 2024. u Strazburu, kojom prilikom je obilježena 75. godišnjica od osnivanja organizacije.

Bilateralna saradnja

Bosna i Hercegovina

Pokrenuto je rješavanje dugogodišnjeg bilateralnog pitanja korišćenja hidropotencijala Bilečkog jezera. Razgovori sa predstavnicima bosanskohercegovačkog entiteta Republike Srpske o ovom pitanju rezultirali su dogovorom da će preduzeće Hidroelektrane na Trebušnjici retroaktivno od 1. I 2024. isplaćivati Opštini Nikšić naknadu za potopljeno zemljište na godišnjem nivou.

Republika Srbija

Zajednička pogranična željeznička stanica u Bijelom Polju zvanično je otvorena 8. VII 2024, čime će se skratiti vrijeme zadržavanja i potrebne procedure na graničnom prelazu između Crne Gore i Srbije i omogućiti nesmetan protok ljudi i robe, kao i povećanje stepena korišćenja transportnih sredstava.

Saradnja u okviru regionalnih organizacija i inicijativa

Crna Gora aktivno učestvuje u brojnim regionalnim organizacijama i inicijativama koje doprinose zajedničkoj vanjskoj i bezbjednosnoj politici, posebno u kontekstu evropskih integracija i regionalne stabilnosti.

Tokom izvještajnog perioda (april-septembar 2024), izdvajamo sastanke u okviru regionalnih organizacija i inicijativa, na kojima su učestvovali predstavnici Ministarstva vanjskih poslova:

Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECP) i Savjet za regionalnu saradnju (RCC)

Finansijski potkomitet Borda RCC održan je 8. IV 2024 u Sarajevu; sastanci političkih direktora SEECP održani su 10. V 2024. u Skoplju, 20-27. V i 6. VI u online formatu, 12. VI u Skoplju, 10. VII 2024. u Tirani; sastanak Borda RCC, kao i godišnji sastanak RCC održani su 12. VI 2024. u Skoplju; sastanak ministara vanjskih poslova SEECP i Samit SEECP održani su 13. VI 2024. u Skoplju. Na ministarskom sastanku učestvovao je državni sekretar u MVP Milisav Raspopović. Na Samitu je kandidat BiH Amer Kapetanović, konsenzusom učesnica, izabran za novog generalnog sekretara Savjeta za regionalnu saradnju (RCC). Učesnici Samita usvojili su završnu Deklaraciju predsjedavanja Sjeverne Makedonije, koja je postavila smjernice za dalje zajedničke aktivnosti na planu evropske integracije regiona, jačanja regionalne bezbjednosti i unapređenja ekonomske saradnje i energetske, saobraćajne i digitalne povezanosti.

Unija za Mediteran (UzM)

Sastanak visokih zvaničnika UzM je održan 21. VI u Briselu, a narednisastanak visokih zvaničnika UzM bi trebalo da se održi 26. IX 2024. Barseloni.

Fondacija Ana Lind (ALF):

Sastanak Borda guvernera ALF održan je 21. V u Briselu, a naredni sastanak Borda guvernera ALF očekuje se 25. IX 2024. Barseloni.

Strategija EU za dunavski region (EUSDR)

Ministarski sastanak EUSDR održan je 20-21. VI u Beču.

Ministar vanjskih poslova dr Filip Ivanović predvodio je delegaciju Crne Gore na ministarskom sastanku u Beču. Na sastanku iskazana posvećenost regionalnoj bezbjednosti, ukazano na potrebu jačanja linija solidarnosti, te uspostavljanja alternativnih logističkih puteva (kopnenih i riječnih). Ministri zemalja dunavskog regiona usvojili su Dunavsku deklaraciju kojom je istaknut značaj sinergije procesa proširenja EU i jačanja stabilnosti, bezbjednosti i prosperiteta Dunavskog regiona.

Centralno-evropska inicijativa (CEI)

Sastanci Konvencije za jačanje CEI održani su 22. IV i 5. VII 2024. u Rimu.

Regionalna inicijativa za migracije, azil i izbjeglice (MARRI)

Komitet i Regionalni forum MARRI održani su 2. i 3. VI 2024. u Skoplju.

Fond za Zapadni Balkan (WBF)

Sastanak Komiteta visokih zvaničnika Fonda za Zapadni Balkan (WBF) i sastanak sa predstavnicima DG NEAR održani su 18-19. IV 2024. u Briselu.

Jadransko-jonska inicijativa (JJI) i Strategija EU za jadransko-jonski region (EUSAIR)

Komitet visokih zvaničnika JJI, sastanak ministara vanjskih poslova JJI i godišnji forum EUSAIR održani su 15-16. V u Šibeniku.

Centar za bezbjednosnu saradnju (RACVIAC)

Sastanak Multinacionalne savjetodavne grupe (MAG) Centra za bezbjednosnu saradnju (RACVIAC) održan je 17. IV 2024. u Istanbulu.

Berlinski proces

Pripremni koordinacioni sastanak u susret sastanku ministara vanjskih poslova i Samita Berlinskog procesa održan je 20. V u Tirani. Konferencija Crnogorske panevropske unije o Berlinskom procesu održana je 5. VII u Podgorici.

U toku je usaglašavanje teksta Sporazuma o pristupu visokim studijama na ZB od strane pregovaračkih timova. Njegovo potpisivanje na nivou lidera ZB će biti na Samitu Berlinskog procesa 14. X u Berlinu.

Crna Gora intenzivno radi na usaglašavanju nacrta Akcionog plana za Zajedničko regionalno tržište 2 (CRM2 2025-2028), čije je usvajanje planirano na Samitu BP.

Međunarodna organizacija za Frankofoniju (OIF)

Godišnji sastanak Odbora za parlamentarne poslove Parlamentarne skupštine Frankofonije održan je 23-26. IV 2024. u Podgorici.

Inicijativa Tri mora (3SI)

Crna Gora je izrazila interesovanje za dobijanje statusa pridruženog partnera (Associated Partner) u 3SI, budući da smo zemlja koja pripada jadranskom regionu i koja je najnaprednija u procesu evropske integracije. Predsjednik Crne Gore je učestvovao na Samitu 3SI, koji je u okviru litvanskog predsjedavanja održan 11. IV 2024. u Viljnusu.

NATO

Učešće na samitima/sastancima

U periodu 9-11. VII 2024. održan je NATO samit u Vašingtonu, SAD. Delegaciju Crne Gore predvodio je predsjednik Vlade Miloško Spajić, a u njenom sastavu su bili i ministar vanjskih poslova Filip Ivanović i ministar odbrane Dragan Krapović. Pored obilježavanja 75. godišnjice postojanja Alijanse, lideri NATO članica dogovorili su nastavak aktivnosti na jačanju odbrane i odvracanja, podrške Ukrajini i snaženju partnerstava. Pozdravljeno je prvo učešće 32. saveznice – Švedske na Samitu i potvrđena posvećenost politici otvorenih vrata NATO-a.

U periodu 30-31. V 2024. održan je neformalni sastanak ministara vanjskih poslova NATO članica, u Pragu, na kojem je učestvovao ministar vanjskih poslova Filip Ivanović. Tokom sastanka, poseban fokus je stavljen na dalje jačanje podrške Ukrajini: saveznice su podržale da NATO preuzme veću ulogu u koordinaciji bezbjednosne pomoći i obuka za Ukrajinu, čime će se adresirati njene kratkoročne i dugoročne potrebe.

U periodu 3-4. IV 2024. održan je sastanak NATO ministara vanjskih poslova, u Briselu, na kojem je učestvovao ministar vanjskih poslova Filip Ivanović. Sastanak je bio prilika da se, uoči 75. godišnjice od osnivanja NATO-a i državanja NATO samita u Vašingtonu, ministri 32 države članice razmotre brojna pitanja od značaja za evroatlantsku bezbjednost.

U organizaciji albanskog predsjedavanja Američko-jadranskom poveljom u Tirani je 21. VI 2024. održan sastanak pod nazivom „Jačanje regionalne saradnje u oblasti sajber bezbjednosti“, na kojem su učestvovali predstavnici ministarstava vanjskih poslova i CIRT-ova država A5.

NATO misije

KFOR – Trenutno su u ovoj misiji angažovana dva predstavnika Vojske Crne Gore (štabni oficir i štabni podoficir) i jedna civilna predstavnica u NATO Timu za savjetovanje i vezu (NALT).

NATO misija u Iraku – od februara 2024. na terenu je, u okviru četvrtе rotacije, jedan pripadnik Vojske Crne Gore.

Misija „Pomorski čuvar“ - Misija trenutno pokriva tri ključna zadatka: jačanje kapaciteta pomorske bezbjednosti, podrška jačanju situacione svijesti o stanju na moru i borba protiv terorizma. Skupština je 13. V 2024. donijela Odluku o učešću pripadnika Vojske Crne Gore u NATO pomorskoj operaciji „Sea Guardian“. Upućuje se do četiri pripadnika Vojske Crne Gore, uz mogućnost rotacije.

Ostale NATO aktivnosti

Doprinos Crne Gore aktivnostima Alijanse na njenim istočnim granicama ostvaruje se kroz angažovanje pripadnika VCG u okviru NATO Forward Land Forces – fLF. U junu 2024. raspoređena je dvanaesta rotacija u okviru borbene grupe u Letoniji.

Crna Gora će u avgustu 2024. uputiti četvrti kontingent koji će biti angažovan u borbenoj grupi u Bugarskoj.

Pomoć Ukrajini

Vlada je u julu 2024. donijela odluku o preusmjeravanju preostalih sredstava iz NATO Povjereničkog fonda za Nacionalnu Vojsku Afganistana (ANA Trust Fund) u iznosu od 104.920 USD i 6.798 eura za CAP za Ukrajinu.

REFORMA JAVNE UPRAVE

Strategija reforme javne uprave

Vlada je 4. VII 2024. usvojila Izvještaj o implementaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije reforme javne uprave 2022-2026, za 2023. Izvještaj sadrži glavne nalaze monitoringa za 2023. i I kvartal 2024, sa osvrtom na 156 aktivnosti i 53 indikatora koji su praćeni i mjereni, a koji pokazuju da aktivnosti nijesu realizovane planiranom dinamikom. Procenat ispunjenosti indikatora iznosi 51%, dok je stepen realizacije aktivnosti na 23%. Međutim, s obzirom na to da proces reforme javne uprave podrazumijeva realizaciju aktivnosti za koje je potreban duži vremenski period, važno je ukazati i na činjenicu da je gotovo 50% aktivnosti u završnoj fazi realizacije.

Izvještaj upućuje na neke od ključnih rezultata postignutih u izvještajnom periodu:

Izrađena je Analiza funkcionisanja lokalne samouprave, na osnovu koje je pripremljen Nacrt zakona o lokalnoj samoupravi; smanjenje duga jedinica lokalne samouprave u odnosu na ukupne prihode sa početnih 33.5% na 22.2%; procenat preporuka Ombudsmana realizovanih od strane organa javne uprave uvećan sa početnih 19.8% na 53.1%; izrađena je Analiza s identifikovanim izazovima i preporukama o potrebi uspostavljanja normativnog okvira javnih ustanova; uspostavljen je registar svih institucija u javnoj upravi na centralnom nivou www.organi.gov.me; funkcionalan nacionalni sistem za elektronsku naplatu i kontrolu naplata administrativnih taksi i naknada – NS NAT; procenat državnih organa koji su donijeli Kadrovski plan za 2023. je 92%; uspostavljena je online platforma za praćenje broja zaposlenih u javnoj upravi; usvojena je Metodologija nagrađivanja za izvrsnost u javnoj upravi i javnim uslugama Crne Gore; smanjen udio odluka Upravnog suda u upravnim sporovima pokrenutim zbog nedonošenja rješenja Agencije za zaštitu ličnih podataka s početne vrijednosti od 82% na 29,9 % u 2023; povećan procenat novih strateških dokumenata koji su potpuno usklađeni s Metodologijom razvoja, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata.

Takođe, Izvještaj adresira i ključne izazove u implementaciji strateškog okvira: rekonstrukcija i izbor nove Vlade što je uslovalo organizacione i personalne izmjene u sistemu javne uprave; dužina trajanja izrade i postupak međusektorskog i međunarodnog usaglašavanja zakonskih rješenja koja su od značaja za proces reforme javne uprave; nedovoljno uspostavljena međusektorska koordinacija između relevantnih institucija u cilju postizanja rezultata planiranih Strategijom RJU; usporen razvoj digitalnih rješenja usljed posljedica sajber napada, što je uslovalo promjenu dinamike u realizaciji i prioritizaciju digitalne transformacije; ambiciozno postavljeni rokovi prilikom izrade Akcionog plana. Izvještaj je preveden na engleski jezik i biće objavljen na web stranici Ministarstva javne uprave.

Zajednički okvir procjene (Common Assesment Framework – CAF)

Uvođenje upravljanja kvalitetom je dugoročan proces i Crna Gora je u prethodnom periodu radila na podizanju svijesti o značaju ovog alata. Kreirana je stranica posvećena CAF metodi u okviru MJU portala CAF - Upravljanje kvalitetom - Ministarstvo javne uprave (www.gov.me). Kreiran je i objavljen video o CAF metodi upravljanja kvalitetom i objavljen članak o naporima Crne Gore da uvede upravljanje kvalitetom u javnim institucijama u okviru Evropskog instituta za javnu administraciju (EIPA).

Vlada je 11. VII 2024. utvrdila predlog Mape puta upravljanja kvalitetom u javnoj upravi Crne Gore s Predlogom plana promocije za period 2024–2026. Upravljanje kvalitetom (QM) u crnogorskoj javnoj upravi prvi put je jasno prepoznato u Strategiji reforme javne uprave 2022-2026 (Strategija RJU) i Akcionom planu 2022-2024. Cilj je da se kroz dugoročno posvećivanje dinamici upravljanja kvalitetom poveća zadovoljstvo građana, osigura kontinuitet i održivost upravljanja kvalitetom u Crnoj Gori.

Ovaj dokument naglašava potrebu za sistematskim pristupom uvođenju upravljanja kvalitetom u javnu upravu Crne Gore. Fokus je na dugoročnoj posvećenosti, razvoju kapaciteta, uključivanju zainteresovanih strana i kontinuiranoj promociji i evaluaciji upravljanja kvalitetom kako bi se osigurala njegova održivost i efikasnost u skladu sa evropskim standardima.

Organizacija državne uprave

Predlog zakona o Vladi

Nacrt zakona inoviran je i u skladu sa preporukama iz ovog dokumenta te će se uskoro naći u daljoj proceduri, koja između ostalog, podrazumijeva dostavljanje Evropskoj komisiji na mišljenje. Treba napomenuti da su kašnjenju pri izradi ovog zakona doprinijele promjene u 43. a potom i 44. Vladi. Cilj donošenja ovog zakona je sistemsko uređenje svih pitanja od značaja za organizaciju i funkcionisanje Vlade, što bi bio osnov i svakoj budućoj izvršnoj vlasti da, u skladu s najboljim praksama i principima dobrog upravljanja, vrši svoju funkciju.

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama

Po izboru 44. Vlade Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama je ponovo povučen iz skupštinske procedure, kao i svi zakoni koji su u tom momentu bili u skupštinskoj proceduri. Potom je Predlog zakona krajem 2023. ponovo upućen u skupštinsku proceduru. U izvještajnom periodu, Skupština je u junu isti izostavila sa dnevnog reda.

Treba napomenuti da skupštinski odbori nijesu imali suštinske zamjerke koje nisu usaglašene sa pravim poretkom Crne Gore na rješenja ovog zakona, već je problem bila forma u kojoj je isti predložen. Ovo potvrđuje i pozitivno mišljenje kako Evropske komisije, tako i Sekretarijata za zakonodavstvo i drugih nadležnih organa i institucija.

S obzirom na značaj koji ovaj zakon ima, Ministarstvo javne uprave odmah je otpočelo proceduru za pripremu novog Zakona o slobodnom pristupu informacijama. Sprovedene su Javne konsultacije i objavljen je izvještaj (izvještaj dostupan na linku <https://www.gov.me/dokumenta/526b52e5-add1-46d2-bf2c-da01ca96dea3>). Takođe, objavljen je i poziv za člana radnog tijela ispred nevladinih organizacija i formirano je Radno tijelo (poziv za člana radne grupe i lista NVO koje ispunjavaju uslove dostupni su na sljedećim linkovima: Javni poziv za predstavnika/ce NVO u Radnom tijelu za izradu Predloga zakona o SPI (www.gov.me) i <https://www.gov.me/clanak/lista-predstavnika-ca-nevladinih-organizacija-za-clana-icu-u-radnom-tijelu-za-izradu-predloga-zakona-o-slobodnom-pristupu-informacijama>)

Treba napomenuti i to da je uz podršku SIGMA-e, dogovorena i izrada posebne Analize koja će ukazati sa kojim međunarodnim propisima i u kojoj mjeri će biti potrebno uskladiti Zakon o slobodnom pristupu informacijama. Očekujemo da će ova Analiza biti završena sredinom septembra, kako bi Radno tijelo u što kraćem roku imalo sve preduslove za rad na pripremi zakona.

Izrada ovog zakona doprinijeće djelotvornijem ostvarivanju prava na slobodan pristup informacijama te stvaranju neophodnih mehanizama, kako bi sve ono što su identifikovani problemi u primjeni ovoga zakona bili prevaziđeni. Direktni efekti predloženih izmjena zakona imaće pozitivne uticaje na građane, u smislu efikasnijeg ostvarivanja prava na slobodan pristup informacijama, što će omogućiti da građani budu dobro i pravovremeno informisani o pitanjima o kojima treba da se opredjeljuju ili donose odluke. S druge strane, direktni efekti predloženih izmjena i dopuna odraziće se i na efikasniji rad organa vlasti koji će djelovati proaktivno i objavljivati sve podatke od javnog interesa, sužavajući na taj način mogućnosti za zloupotrebe, podsticajno djelujući na zakonitost i pravilnost u postupanju te doprinijeti još većoj otvorenosti i transparentnosti organa vlasti.

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima

Radno tijelo je, nakon nekoliko održanih sastanaka i sprovedenih međuresorskih konsultacija, pripremlilo Nacrt zakona, koji je potom stavljen na javnu raspravu. Nacrt zakona dostavljen je i SIGMA-i na mišljenje i komentare. U izvještajnom periodu, po okončanju javne rasprave, Ministarstvo javne uprave je inoviralo tekst Nacrta zakona u skladu sa pristiglim komentarima i isti je upućen nadležnim organima na mišljenje. Izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima prije svega će se izvršiti izmjene koje se odnose na uslove za zvanja za obavljanje poslova radnog mjesta, koji uslovi su smanjeni amandmanima koje je Skupština donijela u januaru 2021, a na šta je Evropska komisija ukazala kao negativan korak u postupku profesionalizacije. Takođe, pristupiće se i izmjenama određenih instituta čija primjena izazivala nedoumice i nejasnoće u praksi.

Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o inspeksijskom nadzoru

Nakon povlačenja iz Skupštinske procedure po izboru 44. Vlade, shodno proceduri propisanoj Poslovníkom Vlade, Nacrt je poslat na mišljenje nadležnim organima, te je nakon usaglašavanja sa nadležnim organima, Nacrt inoviran u skladu sa pristiglim inicijativama, mišljenjem i sugestijama, a potom usaglašen sa Sekretarijatom za zakonodavstvom.

Nakon utvrđivanja na Vladi 25. IV 2024 i nakon razmatranja pred nadležnim skupštinskim odborima, Skupština je 30. VIII 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o inspeksijskom nadzoru.

Finansijska održivost reforme i dijalog s EK

Sektorska budžetska podrška

Podrška sprovođenju Strategije reforme javne uprave 2022-2026. i Programa reforme upravljanja javnim finansijama 2022-2026, obezbijedena je kroz IPA III odnosno Program sektorske budžetske podrške koji je definisan Akcionim dokumentom - EU za reformu javne uprave u iznosu od 16,6 miliona eura, od čega 13,1 miliona eura direktne podrške budžetu i 3,5 miliona eura komplementarna. Komplementarna podrška se implementira kroz dva projekta tehničke podrške za reformu javne uprave i program reforme upravljanja javnim finansijama, kao i zajednički projekat „Podrška koordinaciji, praćenju i izvještavanju o PAR i PFM 2022-2026“. Projekat tehničke podrške za PAR „Projekat tehničke pomoći Crnoj Gori u pružanju javnih usluga i upravljanju ljudskim resursima "EU4PA", u vrijednosti od 1,3 miliona eura, koji sprovodi međunarodna mreža KPMG, odvija se zadovoljavajućom dinamikom. Takođe, zajednički projekat, „ Podrška koordinaciji, praćenju i izvještavanju o Strategiji reforme javne uprave i Programu reforme upravljanja javnim finansijama 2022-2026“, u vrijednosti od 700.000 eura, koji sprovodi CEF (Centar izvrsnosti u finansijama), je u toku, dok se početak projekta tehničke podrške za PFM očekuje uskoro (tenderska procedura u toku).

U junu 2024, Ministarstvo javne uprave, kao koordinator procesa reforme javne uprave, zajedno sa relevantnim institucijama, pripremlilo je Izvještaj o finansijskoj podršci reformi javne uprave za 2023. u cilju sveobuhvatnog presjeka stanja o finansijskoj podršci u ovoj oblasti.

Imajući u vidu značaj Programa reforme upravljanja javnim finansijama za period 2022–2026, kao i opseg, ciljeve, aktivnosti koje podrazumijeva njegova implementacija, prepoznata je potreba formiranja adekvatne koordinacione strukture koja će predvidjeti zadatke i obaveze svih nadležnih institucija i obezbijediti efikasno i pravovremeno sprovođenje reforme u ovoj oblasti. S tim u vezi, Vlada je 11. IV 2024. usvojila Odluku o obrazovanju Radne grupe za praćenje realizacije Programa reforme upravljanja javnim finansijama za period 2022-2026. („Sl. list CG“, broj 40/24).

Radna grupa, kojom koordinira Ministarstvo finansija, zadužena je za koordinaciju, monitoring i izvještavanje o ostvarenim rezultatima implementacije aktivnosti planiranih Programom. Za četiri ključna strateška cilja koja definiše Program, formirani su posebni radni timovi. Za članove radnih timova imenovani su predstavnici organizacionih

jedinica Ministarstva finansija i drugih institucija nadležnih za oblasti koje obuhvata PFM Program. Za svaki radni tim određen je koordinator koji koordinira aktivnosti radnog tima i komunicira sa Radnom grupom, kao i sekretar koji je zadužen za podršku u koordinaciji, prikupljanje i objedinjavanje podataka, u cilju efikasnije implementacije i izvještavanja o sprovedenim reformama.

Zadatak Radne grupe za praćenje realizacije Programa reforme upravljanja javnim finansijama za period 2022- 2026. je da: koordinira i vrši nadzor nad implementacijom mjera i aktivnosti predviđenih Programom; priprema godišnje akcione planove za implementaciju Programa; po potrebi priprema i predlaže inoviranje Programa radi postizanja ciljeva i poboljšanja upravljanja mjerama i aktivnostima; priprema informacije za Vladu i Evropsku komisiju u vezi sa realizacijom Programa; priprema izvještaje o napretku ostvarenom u implementaciji Programa; učestvuje u redovnom Dijalogu o Programu između Vlade i Generalnog Direktorata za susjedstvo i pregovore o proširenju kroz godišnje i follow-up sastanke Posebne grupe za reformu javne uprave; obezbjeđuje komunikaciju i dijalog sa relevantnim međunarodnim partnerima u vezi sa implementacijom i napretkom u ostvarivanju reformskih ciljeva; u okviru svojih nadležnosti učestvuje u Savjetu za reformu javne uprave.

Sastanci Radne grupe će se održavati dva puta godišnje, a radnih timova najmanje kvartalno.

Radi unaprjeđenja transparentnosti i efikasnije koordinacije sprovođenja reforme, članovi Savjeta za reformu javne uprave iz reda nevladinih organizacija i univerziteta pozivaju se da prisustvuju sastancima Radne grupe.

Korisnici ove podrške biće koordinaciona struktura i dio institucija nadležnih za sprovođenje reformskih aktivnosti, a planirana je realizacija aktivnosti koje se odnose na jačanje kapaciteta strukture, unaprjeđenje monitoringa i izvještavanja o realizaciji Programa, kao i aktivnosti usmjerene na realizaciju mjera iz Akcionog plana u oblasti unaprjeđenja budžetskog sistema, upravljanja javnim investicijama, centralne harmonizacije, budžetske inspekcije, interne i eksterne revizije, borbe protiv nepravilnosti i prevara.

Vlada je 27. VI 2024. usvojila Godišnji izvještaj o sprovođenju Akcionog plana Programa reforme upravljanja javnim finansijama za 2023.

Politički dijalog sa Evropskom komisijom

Jedanaesti follow-up sastanak Posebne grupe održan je 17. IV 2024. u Podgorici. Tokom prvog dijela sastanka vođen je dijalog o ispunjenosti Operativnih zaključaka, sa redovnog sastanka Posebne grupe, odnosno razmatrana su dostignuća i izazovi u reformskim procesima. Tokom drugog dijela sastanka, održana je radionica u kojoj su učestvovali predstavnici crnogorskih institucija, Evropske komisije (EK), Delegacije EU u Crnoj Gori i SIGMA-e. Radionicu su vodili eksperti Centra izvrsnosti u finansijama (CEF), sa ciljem sveobuhvatnog unaprjeđenja dijaloga Crne Gore i Evropske unije u procesu reforme javne uprave i upravljanja javnim finansijama. Ova radionica, ali i brojni drugi održani sastanci na temu unaprjeđenja dijaloga, rezultat su napora koje je Ministarstvo javne uprave preduzelo tokom 2023. i 2024. posebno imajući u vidu da će se sljedeći redovni sastanak održati prvi put u Briselu, u novembru 2024.

Savjet za reformu javne uprave

Druga sjednica Savjeta za reformu javne uprave održana je 29. IV 2024. Na sjednici je razmatrano pet tačaka dnevnog reda, koje su se odnosile na efikasnije ispunjavanje indikatora Sektorske budžetske podrške (PAR i PFM), podršku radu Posebne grupe za reformu javne uprave (PAR special group), Nacrta Izvještaja o implementaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije reforme javne uprave 2022-2026, za 2023. godinu, Analizu s identifikovanim izazovima i preporukama o potrebi uspostavljanja normativnog okvira javnih ustanova, Metodologiju

nagrađivanja za izvrsnost u javnoj upravi i javnim uslugama Crne Gore i Analizu potreba i kapaciteta za efikasnu primjenu Zakona o slobodnom pristupu informacijama.

U vezi sa razmatranim tačkama dnevnog reda, Savjet je usvojio zaključke koji podrazumijevaju: formiranje Radnog tima za praćenje ispunjenosti indikatora definisanih Godišnjim akcijskim programom za Crnu Goru za 2022. godinu u vidu sektorske budžetske podrške (SBP), usvajanje Izvještaja o implementaciji AP Strategije reforme javne uprave za 2023. godinu, finalizaciju i usvajanje Analize s identifikovanim izazovima i preporukama o potrebi uspostavljanja normativnog okvira javnih ustanova, unapređenje i sprovođenje Metodologije nagrađivanja za izvrsnost u javnoj upravi i javnim uslugama Crne Gore i nastavak aktivnosti na usklađivanju Zakona o slobodnom pristupu informacijama sa EU direktivama.

Vlada je 11. VII 2024. usvojila Odluku o obrazovanju koordinacionog tima za sprovođenje reforme javne uprave. Odlukom je predviđeno da na čelu šest koordinacionih tijela budu koordinatori zaduženi za praćenje strateških ciljeva, dok su članovi tima predstavnici relevantnih institucija.

Ovim inovativnim pristupom se obezbjeđuje bolja komunikacija, koordinacija i realizacija započetih reformskih koraka, kao i uključivanje svih relevantnih subjekata, što je od posebne važnosti ukoliko dođe do zastoja u implementaciji strateških ciljeva i aktivnosti. Na ovaj način se osigurava i pravovremeno prikupljanje podataka o implementaciji strateških i operativnih ciljeva.

Digitalizacija procesa

Ministarstvo javne uprave realizovalo je sve aktivnosti na uspostavljanju sistema za elektronsku naplatu i kontrolu uplata (NS-NAT), čijom implementacijom omogućavamo građanima da na jednostavan način izvrše plaćanje administrativnih taksi, naknada i ostalih javnih prihoda, elektronskim putem uz upotrebu platnih kartica putem web portala <https://eplacanje.gov.me>. Nacionalni sistem za elektronsko plaćanje se trenutno koristi u 14 institucija, gdje je putem portala ePlaćanje građanima pružena mogućnost da elektronskim putem izvrši plaćanje za 162 administrativne takse i 126 naknade. U planu je da se na portal ePlaćanje priključe svi organi državne uprave shodno Uredbi o organizaciji i načinu rada državne uprave („Sl. list CG”, broj 98/23), kao i jedinice lokalne samouprave u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi.

Na Portalu eUprave objavljeno je 389 usluga, od čega 87 elektronskih i 302 informativnih, 255 za pravna lica, 123 za fizička lica i 11 za javnu upravu. Takođe, broj aktivnih korisnika na Portalu eUprave iznosi 109.510. Kada je u pitanju sistem eParticipacije, na istom je od početka 2024. objavljeno 513 javnih rasprava, obavještenja i poziva.

POGLAVLJE 23 – PRAVOSUĐE I TEMELJNA PRAVA

23.1. Pravosuđe

23.1.1. Strategijski okvir

Vlada je 17. V 2024. donijela Strategiju reforme pravosuđa 2024-2027, sa Akcionim planom za period 2024–2025. godine. Strategija počiva na tri posebna strateška cilja, i to: 1) Jačanje nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti pravosuđa, 2) Unapređenje stručnosti i efikasnosti pravosuđa i 3) Unapređenje dostupnosti pravde, transparentnosti i povjerenja u pravosuđe. Akcionim planom za primjenu ove Strategije se definišu aktivnosti kroz koje se sprovodi svaki od ciljeva, institucije odgovorne za njihovo sprovođenje, pokazatelji rezultata (indikator), rokovi, resursi i njihovi izvori.

23.1.2. Normativni okvir

Vlada je u izvještajnom periodu sprovela intenzivne zakonodavne aktivnosti u cilju unapređenja vladavine prava u Crnoj Gori i usaglašavanja zakona sa međunarodnim standardima i preporukama Venecijanske komisije i Evropske komisije, a sve u cilju ispunjenja privremenih mjerila u pregovaračkom poglavlju 23, nakon čega je uslijedilo dobijanje Izvještaja o procjeni ispunjenosti privremenih mjerila (IBAR), kao i dobijanje završnih mjerila za ovo poglavlje.

S tim u vezi, Skupština je 19. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama. Izmjenama i dopunama ovog zakona vrši se njegovo usaglašavanje sa međunarodnim standardima, u skladu sa preporukama Venecijanske komisije i Evropske komisije i unapređuju se odredbe koje se odnose na rad Sudskog savjeta, sistem etičke i disciplinske odgovornosti sudija, izbor sudija, upućivanje i premještanje sudija i njihovo ocjenjivanje.

Skupština je 7. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću. Cilj zakona je jačanje mehanizama koji će omogućiti efikasnije oduzimanje imovinske koristi koja je stečena kriminalnom djelatnošću, kao i oduzimanje imovine onima koji su je nezakonito stekli, bez obzira na to je li im je ta imovina prenesena sa ili bez naknade ili sa naknadom koja ne odgovara stvarnoj vrijednosti. Bilo je neophodno proširiti spektar krivičnih djela u odnosu na koja se može odrediti oduzimanje imovinske koristi, kako bi se na taj način obuhvatila sva krivična djela čijim izvršenjem bi se mogla steći imovinska korist i eventualno državi pričiniti šteta. Takođe, u skladu sa ubrzanom digitalizacijom i razvojem tehnologije ukazala se potreba da se spektar imovine koja se može oduzeti proširi i na digitalnu imovinu, čime se takođe vrši usklađivanje sa Krivičnim zakonikom Crne Gore. U cilju efikasnijeg identifikovanja imovine stečene kriminalnom djelatnošću uvodi se novi institut finansijskog izviđaja u skladu sa odredbama Zakonika o krivičnom postupku, tokom kojeg državni tužilac uz pomoć policije prikuplja dokaze u vezi imovine za koju postoji osnovana sumnja da je stečena kriminalnom djelatnošću, a koji se dokazi mogu koristiti i u krivičnom postupku. Imovinska korist oduzeta u skladu sa odredbama ovog zakona postaje državna imovina, pa će se ista koristiti za poboljšanje uslova rada pravosudnih i drugih državnih organa i ostvarivanje prava u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Skupština je 7. VI 2024. donijela Zakon o sprečavanju korupcije. Cilj donošenja novog Zakona o sprečavanju korupcije jeste da se unaprijedi rad Agencije za sprečavanje korupcije, doprinese uklanjanju nedostataka uočenih u dosadašnjoj praksi, kao i da se generalno unaprijede normativni i pravni mehanizmi u smislu obezbjeđenja adekvatnih preduslova za što efikasnije suzbijanje i prevenciju korupcije. Razlog donošenja zakona je i usaglašavanje sa najboljim međunarodnim iskustvima i praksama u cilju propisivanja najboljih normativnih rješenja, sprečavanja potencijalne korupcije, kao i efikasnog sprovođenja Zakona u praksi. Predlog Zakona usklađen je i sa relevantnom pravnom tekovinom EU u oblasti zaštite zviždača.

Skupština je 6. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Državnom tužilaštvu. Izmjene i dopune ovog zakona izvršene su u cilju jačanja samostalnosti, odgovornosti i efikasnosti Državnog tužilaštva i Tužilačkog savjeta. Ovim izmjenama unaprijeđene su zakonske odredbe koje se odnose na izbor državnih tužilaca i rukovodilaca državnih tužilaštava, njihovo upućivanje i raspoređivanje, ocjenjivanje i etičku i disciplinsku odgovornost, sastav i rad Tužilačkog savjeta, a u skladu sa međunarodnim standardima i preporukama Venecijanske komisije i Evropske komisije.

Skupština je 6. VI 2024. donijela Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu, koji ima za cilj prevazilaženje problema koji su se pojavili u praktičnoj primjeni postojećeg zakonskog rješenja zbog široko postavljene nadležnosti Specijalnog državnog tužilaštva, koja rezultira velikim opterećenjem ovog organa. Cijeneći stvarne kadrovske kapacitete SDT-a i složenost predmeta koji su u njihovoj nadležnosti, usvojenom izmjenom se propisuje nadležnost SDT-a na krivična djela korupcije koja su izvršili visoki javni funkcioneri. Na ovaj način se

obezbjeduje rasterećenje ovog tužilaštva, ali i Specijalnog odjeljenja Višeg suda i Specijalnog policijskog odjeljenja od postupanja u predmetima krivičnih djela korupcije koja nijesu izvršili visoki javni funkcioneri.

Skupština je 6. VI 2024. donijela i Zakon o lobiranju. Cilj donošenja zakona je usaglašavanje sa međunarodnim iskustvima i praksama u cilju propisivanja najboljih normativnih rješenja za sprečavanje nedozvoljenih uticaja u postupcima donošenja propisa i drugih opštih akata, ali i sprečavanja potencijalne korupcije, podizanja transparentnosti rada institucija i efikasnog sprovođenja Zakona u praksi. Cilj pomenutog zakona osim transparentnosti počiva na načelu javnosti, principu integriteta, izbjegavanju sukoba interesa i dostupnosti informacija za sve zainteresovane pojedince u odnosu na obavljanje djelatnosti lobiranja.

Skupština je 6. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku. Imajući u vidu potrebe Specijalnog državnog tužilaštva kada je riječ o postupanju u predmetima ratnih zločina u cilju uspješne realizacije planiranih aktivnosti i efikasnog vođenja postupka u navedenim predmetima, kao i činjenicu da je usljed protoka vremena nastupila smrt kod određenog broja očevidaca predmetnih događaja koji su svjedočili o istim, te da bi za svaki dalji, pa i kratak protok vremena mogao dovesti do neprocesuiranja učinilaca krivičnih djela, ovim Predlogom zakona omogućilo se da dokaz koji je izveden u skladu sa statutom i pravilima postupka i dokazima Međunarodnog krivičnog suda i Međunarodnog rezidualnog mehanizma može koristiti u krivičnom postupku u Crnoj Gori. Nadalje, izmjene Zakonika o krivičnom postupku donose značajna unapređenja u pogledu prava žrtava, što je od izuzetne važnosti posebno u kontekstu ratnih zločina. Žrtve ratnih zločina su posebno ranjiva kategorija, a priroda ovih zločina zahtijeva poseban senzibilitet i pažnju pravosudnog sistema. Žrtve sada imaju pravo da budu informisane o svim fazama postupka, uključujući odluke o pokretanju i obustavi postupka, kao i o ishodu suđenja. Ovo pravo uključuje i obavezu tužilaštva da obavještava žrtve o njihovim pravima i mogućnostima učestvovanja u postupku. Obezbijedeno je i pravo na psihološku podršku - uvedena je obaveza pružanja psihološke podrške žrtvama, posebno onima koje su pretrpjele teške traume. Ovo uključuje dostupnost stručne pomoći tokom cijelog trajanja postupka. Povećana je zaštita svjedoka i žrtava, posebno u slučajevima gdje postoji rizik od odmazde ili zastrašivanja. Ovo uključuje mogućnost anonimizacije podataka i korišćenje posebnih mjera zaštite tokom svjedočenja. Žrtvama se omogućava i aktivnije učešće u postupku.

23.1.3. Organi upravljanja

Prema podacima Sudskog savjeta, 30. VI 2024. u Sekretarijatu Sudskog savjeta je bilo zaposleno 43 službenika, u sljedećim organizacionim jedinicama: Sekretarka Sekretarijata Sudskog savjeta (jedno), Odjeljenje za stručnu podršku radu Sudskog savjeta (četiri), Odjeljenje za Informaciono-komunikacione tehnologije i multimediju (dvadeset), Odjeljenje za unutrašnju reviziju (tri), Služba za opšte i kadrovske poslove (devet), Služba za finansije i računovodstvo (šest).

Sudski savjet je u periodu 1. I - 27. VII 2024. održao 21 sjednicu od čega je šest sjednica održano elektronskim putem.

Od 1. VII 2024. Savjet čini devet članova, jer je jednom članu iz reda uglednih pravnika konstatovan prestanak članstva usljed smrti, o čemu je obaviještena Skupština Crne Gore koja bira nesudijske članove.

U Sekretarijatu Tužilačkog savjeta, shodno Kadrovskom planu za 2024, u periodu 1. I - 30. VI 2024, realizovano je zapošljavanje: tri samostalna savjetnika, jednog načelnika, kao i sekretara Sekretarijata Sudskog savjeta.

Zakonom o budžetu Crne Gore potrošačkoj jedinici Tužilački savjet je za 2024. opredjeljeno 13.685.205,86 eura. Vlada je 10. V 2024. donijela zaključak da se obezbijede dodatna finansijska sredstva u iznosu od 42.000,00 eura za Specijalno državno tužilaštvo. Ova sredstva su već preusmjerena na budžet Specijalnog državnog tužilaštva nakon čega tekući budžet potrošačke jedinice Tužilački savjet za 2024. iznosi 13.727.205,86 eura.

Kada je riječ o administrativnim kapacitetima Sekretarijata Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, u cilju unapređenja obavljanja djelatnosti Centra, u martu 2024. od strane Upravnog odbora Centra usvojen je novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Sekretarijata Centra. Pravilnikom je predviđeno formiranje dvije nove organizacione jedinice unutar Sekretarijata Centra: Odjeljenja za posebne obuke i Službe za finansije i računovodstvo (koja je ranije bila u okviru Službe za opšte poslove i finansije). Takođe su izmijenjena neka zvanja i dodata nova radna mjesta, pa broj sistematizovanih radnih mjesta, u Sekretarijatu Centra sada iznosi 28 (dotada je broj sistematizovanih radnih mjesta bio 19). Trenutno je popunjeno 16 radnih mjesta. U skladu sa novom sistematizacijom Centar je donio Kadrovski plan za 2024. godinu i od Ministarstva finansija tražio saglasnost za popunu 11 slobodnih radnih mjesta. Saglasnost je dobijena za sedam radnih mjesta, za koje Centar planira da raspiše oglase i popuni ih u toku III kvartala 2024.

U aprilu 2024. direktoru Sekretarijata Centra je na lični zahtjev prestao mandat i radni odnos u Centru, te je u skladu sa važećim zakonskim odredbama mjesto direktora Sekretarijata Centra privremeno popunjeno vršiocem dužnosti iz reda zaposlenih u Sekretarijatu Centra.

23.1.4. Nezavisnost i nepristrasnost

Prema podacima Ministarstva pravde, u periodu 1. I - 30. VI 2024. podnijete su 24 molbe za pomilovanje, od kojih je jedna odbačena. Predsjednik Crne Gore je donio 22 odluke, uzimajući u obzir i predmete koji su prenijeti iz ranijeg izvještajnog perioda. Trenutno je u radu 18 predmeta.

Prema podacima Sudskog savjeta, u periodu 1. I – 30. VI 2024, Sudski savjet objavio je osam internih oglasa za dobrovoljno premještanje 11 sudija u sud istog ili nižeg stepena. Objavljeni interni oglasi su se odnosili na postupak dobrovoljnog raspoređivanja za po više sudijskih mjesta u osnovnim sudovima, višim sudovima u Podgorici i Bijelom Polju i sudovima za prekršaje. Savjet je izvršio izbor i dobrovoljnim premještanjem rasporedio jednog sudiju iz Osnovnog suda na Cetinju u Osnovni sud u Podgorici. Po preostalim internim oglasima nisu donošene odluke, jer nije bilo prijavljenih kandidata.

Sudski savjet je u periodu 1. I – 30. VI 2024, objavio 10 javnih oglasa. Oglasi su se odnosili na izbor predsjednika sudova, sudija Vrhovnog suda, Apelacionog suda i viših sudova, kao i za izbor kandidata za sudije osnovnih sudova, sudova za prekršaje, Upravnog suda i Privrednog suda.

U periodu 1. I – 30. VI 2024, izabrano je šest predsjednika sudova, i to Apelacionog suda; viših sudova u Podgorici i Bijelom Polju i osnovnih sudova u Podgorici, Danilovgradu i Nikšiću.

Izvršeno je popunjavanje 17 slobodnih sudijskih mjesta i to: osam kandidata za sudije izabrano je i raspoređeno za sudije (četvoro za sudije Privrednog suda; dvoje za sudije Upravnog suda, i po jedan sudija Osnovnog suda u Nikšiću i Suda za prekršaje u Podgorici); u postupku napredovanja, Savjet je donio odluke za izbor troje sudija Vrhovnog suda, dvoje sudija Apelacionog suda, dvoje sudija Višeg suda u Bijelom Polju i jednog sudiju Višeg suda za prekršaje; po osnovu trajnog dobrovoljnog raspoređivanja, raspoređen je jedan sudija.

Nakon stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama, Sudski savjet je 10. VII 2024. raspisao Deveti javni poziv za izbor predsjednika Vrhovnog suda.

Takođe, izabrano je 26 kandidata za kandidate sudije koji su upućeni na obuku u Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu.

U periodu 1. I – 30. VI 2024, konstatovan je prestanak sudijske funkcije za osam sudija, i to: dva na lični zahtjev, četiri zbog sticanja uslova na starosnu penziju i dva zbog prelaska na drugu javnu funkciju.

Prema podacima Tužilačkog savjeta, kada je u pitanju izbor tužilaca, izabrano je njih 24, i to: jedan rukovodilac Višeg državnog tužilaštva u Bijelom Polju, jedan rukovodilac Osnovnog državnog tužilaštva u Ulcinju, jedan rukovodilac Osnovnog državnog tužilaštva u Bijelom Polju, dva specijalna tužioca, rukovodilac, osam državnih tužilaca na stalnu funkciju, 10 državnih tužilaca na mandate.

23.1.5. Odgovornost

Prema podacima Ministarstva pravde, u skladu sa godišnjim planom nadzora za 2024, u izvještajnom periodu 1. I -- 30. VI 2024. pravosudni inspektori Ministarstva pravde izvršili su redovni inspekcijski nadzor nad poslovima sudske uprave u sedam osnovnih sudova, Sudu za prekršaje u Bijelom Polju i u sedam odjeljenja za prekršaje, Vrhovnom sudu, Višem sudu u Bijelom Polju i Upravnom sudu. Prilikom vršenja nadzora uočene su nepravilnosti u jednom sudu za prekršaje i jednom osnovnom sudu.

Izvršen je inspekcijski nadzor nad poslovima tužilačke uprave u šest osnovnih državnih tužilaštava i Višem državnom tužilaštvu u Bijelom Polju. Prilikom vršenja nadzora nijesu uočene nepravilnosti.

Postupljeno je po 20 pritužbi i predstavki građana i pravnih lica na rad pravosudnih organa.

Pravosudni inspektori shodno godišnjem planu nadzora nad zakonitošću rada javnih izvršitelja i Komore javnih izvršitelja, za izvještajni period, izvršili su redovan nadzor nad zakonitošću rada osam javnih izvršitelja. Prilikom vršenja nadzora utvrđena je jedna nepravilnost kod jednog javnog izvršitelja. U navedenom periodu je podneseno 12 pritužbi na rad javnih izvršitelja (odgovoreno je na 10 pritužbi i sve su neosnovane, dok su dvije u radu).

Takođe, u izvještajnom periodu pravosudni inspektori su izvršili ukupno 32 nadzora nad radom notara. Prilikom vršenja nadzora nad radom notara utvrđene su nepravilnosti kod dva notara. U navedenom periodu je podneseno pet pritužbi na rad notara (odgovoreno je na tri pritužbe i sve su neosnovane, dok su dvije pritužbe u radu).

Etička odgovornost

Na Konferenciji sudija, održanoj 23. III 2024, za predsjednika Komisije za etički kodeks izabran je član Savjeta iz reda uglednih pravnika Dražen Medojević, čime je kompletirana Komisija za Etički kodeks.

Nova Komisija je preuzela u rad 19 neriješenih inicijativa i to: sedam iz 2022. i devet iz 2023. Do 30. VI 2024, riješeno je 11 predmeta i to pet iz 2022, i šest inicijativa iz 2023. U jednom slučaju je Komisija dala mišljenje da je sudija povrijedio Etički kodeks sudija.

U periodu 1. I - 30 VI 2024. podnijeto je devet inicijativa, koje su u toku.

Komisija za Etički kodeks državnih tužilaca je imala u radu osam predmeta radi davanja Mišljenja da li je ponašanje državnih tužilaca u skladu sa Etičkim kodeksom državnih tužilaca.

Povodom dvije inicijative Komisija za Etički kodeks državnih tužilaca donijela je Mišljenje kojim je utvrdila da državni tužioci nisu učinili povredu Etičkog kodeksa državnih tužilaca, dvije inicijative upućene na dalju nadležnost Komisiji za pritužbe na rad državnih tužilaca i rukovodilaca državnih tužilaštava u pogledu zakonitosti rada, dvije inicijative su upućene nadležnom tužilaštvu na dalje postupanje, dok se dvije inicijative nalaze u radu kod Komisije za Etički kodeks državnih tužilaca.

Disciplinska odgovornost

Prema podacima Sudskog savjeta, tokom 2024. podnijete su dvije inicijative, koje je Disciplinski tužilac odbacio kao neosnovane.

Prema podacima Tužilačkog savjeta, u periodu 1. I - 30. VI 2024, zamjenica disciplinskog tužioca je podnijela Disciplinskom vijeću ukupno jedan optužni predlog protiv državnog tužioca zbog disciplinskog prekršaja iz čl. 108 st. 3 tačka 1 Zakona o Državnom tužilaštvu.

Disciplinsko vijeće u izvještajnom periodu odlučivalo je u dva predmeta, iz ranijeg perioda, po predlogu Disciplinske tužiteljke za utvrđivanje disciplinske odgovornosti državnih tužilaca zbog disciplinskog prekršaja iz člana 108 stav 2 tačka 1 i člana 108 stav 3 tačka 8 Zakona o Državnom tužilaštvu, gdje je donijelo odluku da se odbiju predlozi za utvrđivanje disciplinske odgovornosti državnih tužilaca, kao neosnovani, zbog nepostojanja dokaza da su državni tužioci učinili disciplinske prekršaje.

U navedenom izvještajnom periodu, kod disciplinskog tužioca je u radu dva predmeta.

Kod Disciplinskog vijeća je u radu jedan predmet koji je podniet u naznačenom izvještajnom periodu i jedan predmet iz ranijeg perioda što čini da je kod Disciplinskog vijeća ukupno u radu dva predmeta.

23.1.6. Profesionalnost i stručnost

Prema podacima Sudskog savjeta u periodu 1. I - 30. VI 2024, ocijenjeno je 11 sudija: pet sudija u redovnom postupku, šest sudija u svrhu napredovanja.

Prema podacima Tužilačkog savjeta, komisija za ocjenjivanje je povodom ocjenjivanja državnih tužilaca utvrdila plan ocjenjivanja državnih tužilaca, te održala ukupno osam sjednica. Nakon dostavljanja predloga ocjene rada državnih tužilaca od strane Vijeća za ocjenjivanje, Komisija za ocjenjivanje je utvrdila ocjene za 16 državnih tužilaca od čega sedam državnih tužilaca na kraju mandata i devet u postupku redovnog ocjenjivanja. Komisija je za 11 državnih tužilaca utvrdila ocjenu „ODLIČAN“, četiri državna tužioca ocijenjena ocjenom „DOBAR“ i za jednog rukovodioca ocjenu „ODLIČAN/DOBAR“.

23.1.7. Kvalitet pravosuđa

Ministarstvo pravde izradilo je Nacrt Strategije digitalizacije pravosuđa 2024-2027, sa Akcionim planom za period 2024-2025. Tokom aprila/maja 2024. je sprovedena javna rasprava, a budžetirana verzija Strategije i Akcionog plana je 28. IV 2024. poslata na mišljenje EK.

Sudski savjet internim kapacitetima radi na nadogradnji postojećeg PRIS sudskog sistema na verziju PRIS v2. Nadogradnja postojećeg sistema vrši se u cilju modernizacije sistema i omogućavanja integracije PRIS v2 u sudovima za prekršaje, nadogradnje postojeće baze, poboljšanja statističkih kapaciteta i dr. U okviru nadogradnje na verziju Pravosudnog informacionog sistema (PRIS v2), planira se revizija postojećeg algoritma za slučajnu raspodjelu predmeta. Revizijom algoritma teži se ka daljem optimizovanju sistema kako bi se osigurala najviša moguća pravičnost i nepristrasnost u dodjeli sudskih predmeta, što je u skladu sa nastojanjima da se pravosudni sistem Crne Gore učini još dostupnijim i efikasnijim. Ovaj proces će dodatno potvrditi opredijeljenost Crne Gore ka kontinuiranom poboljšanju kvaliteta pravosudnog sistema, osiguravajući da PRIS v2 odražava najnovije tehnološke standarde i najbolje prakse u upravljanju pravosudnim procesima.

U završnoj fazi je Projekat Sistema poslovne inteligencije i skladište podataka (eng. DWH & BI - Data Warehouse and Business Intelligence) za pravosuđe, kojim će se unaprijediti analitički i statistički kapaciteti pravosuđa, u skladu sa preporukama CEPEJ-a.

Prema podacima Centra za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu, inicijalna obuka se organizuje radi sticanja praktičnog i teorijskog znanja i vještina kandidata za sudije u sudu za prekršaje, osnovnim sudovima, Privrednom sudu i Upravnom sudu i kandidata za državne tužioce u osnovnim državnim tužilaštvima. Polaznici inicijalne obuke su kandidati za sudije, odnosno državne tužioce koje odredi Sudski savjet, odnosno Tužilački savjet u skladu sa

zakonom. Inicijalna obuka se sastoji od teorijskog i praktičnog dijela obuke. Teorijski dio obuke sprovodi se u Centru, a praktični dio (čije trajanje i mjesto sprovođenja je različito u zavisnosti od toga ko su polaznici obuke) u sudovima, odnosno Osnovnom državnom tužilaštvu Podgorica. Praktični dio obuke nadzire mentor tj. sudija ili državni tužilac.

U periodu 1. I – 30. VI 2024. teorijski i praktični dio Programa inicijalne obuke pohađalo je ukupno 56 kandidata/tkinja za sudije osnovnih sudova, suda za prekršaje, Privrednog i Upravnog suda i kandidata/tkinja za državne tužioce.

U izvještajnom periodu sprovedeno je 125 teorijskih obuka za navedene grupe polaznika, a 29 kandidata/tkinja za sudije i kandidata/tkinja za državne tužioce su završili program inicijalne.

Centar je u periodu 1. I - 30. VI 2024. samostalno ili u saradnji sa međunarodnim partnerima sproveo 37 aktivnosti kontinuirane obuke sudija i državnih tužilaca, odnosno 60 dana obuke u kojima je učestvovalo ukupno 667 učesnika.

Pored obuka iz Programa za kontinuiranu obuku, sudije i državni tužioci su posredstvom Centra, a na poziv za učešće u onlajn obukama i obukama organizovanim uživo od strane međunarodnih partnera (na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou), učestvovali na 25 aktivnosti obuka na koje je upućeno 74 predstavnika crnogorskog pravosuđa.

Kada je u pitanju unaprjeđenju znanja nosilaca pravosudne funkcije o pravu Evropske unije, u navedenom periodu održane su dvije obuke koje su sprovedene u saradnji sa Evropskom mrežom za obuku u pravosuđu – EJTN.

Centar za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu sprovodi teorijski dio stručnog osposobljavanja pripravnika u sudovima i državnom tužilaštvu, u skladu sa Zakonom o pripravnicima u sudovima i Državnom tužilaštvu i pravosudnom ispitu. U periodu 1. I – 30. VI 2024, Centar je organizovao obuke za 90 pripravnika od kojih su 70 pripravnici u sudovima i 20 u državnim tužilaštvima a sprovedeno je ukupno 11 obuka tj. 24 dana obuke. Praktični dio stručnog osposobljavanja pripravnika u sudovima i Državnom tužilaštvu, odvija se u sudovima i državnim tužilaštvima pod nadzorom mentora (sudija ili državnih tužilaca), a plan sprovođenja praktičnog dijela njihove obuke donosi se od strane Vrhovnog suda ili Vrhovnog državnog tužilaštva.

23.1.8. Efikasnost

Vlada je 17. V 2024. usvojila Plan racionalizacije pravosudne mreže. U ovom dokumentu, definisane su konkretne aktivnosti, indikatori rezultata, rokovi i nadležni organi za sprovođenje racionalizacije pravosudne mreže, i daje se fiskalna procjena predloženih spajanja sudova. Planom se predviđa ukidanje malih, neodrživih osnovnih sudova u Žabljaku i Danilovgradu, sa istovremenim osnivanjem sudskih odjeljenja pri osnovnim sudovima u Pljevljima i Podgorici, a na području opština Žabljak i Danilovgrad. Ove mjere i zaključci predstavljaju polaznu tačku kontinuiranog razvoja pravosudne mreže u skladu sa promjenama u ekonomiji, infrastrukturi, društvu i pravnim uslugama.

Vrhovni sud je proaktivno djelovao i donio Plan za osiguranje funkcionisanja Specijalnog odjeljenja Višeg suda u Podgorici i slijedi realizacija predviđenih mjera, u kratkim rokovima. U skladu sa Planom, sprovedena je kontrola rada Višeg suda u Podgorici - Specijalnog odjeljenja za suđenje za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina. Kontrolu je sprovedla Komisija, koju je osnovao Vrhovni sud, a sastoji se od sudija Vrhovnog suda i Apelacionog suda. Zadatak Komisije je da izvrši kontrolu predmeta starijih od tri godine i predmeta hitne prioride (pritvorske predmete), sa posebnim osvrtnom na primjenu odredaba Zakonika o krivičnom postupku, kojim su propisane neophodne mjere u cilju stvaranja uslova za održavanje glavnog pretresa i ročišta za kontrolu optužnice. Dodatno, Komisija će posebnu pažnju posvetiti primjeni odredaba zakona o poštovanju prava na suđenje u razumnom roku. Komisija je sačinila izvještaj i u septembru će biti predstavljen sudijama Višeg suda u Podgorici.

Pored toga, na inicijativu Vrhovnog suda održana je radionica, u partnerstvu sa Chemonics (u okviru WBROLI projekta), na kojoj je razmatran Nacrtna Smjernica za unaprjeđenje upravljanja suđenjem u predmetima teškog i organizovanog kriminala. Očekuje se konačna verzija Smjernica u septembru.

Takođe, u skladu sa Planom, na inicijativu Vrhovnog suda održan je Okrugli sto sa sudijama Ustavnog suda, čime je uspješno nastavljen pravosudni dijalog u Crnoj Gori, na temu standarda u oblasti prava na slobodu i bezbjednost iz čl. 5 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Sudije su razmatrale praksu Evropskog suda za ljudska prava u vezi primjene čl. 5 Evropske konvencije u predmetima zbog određivanja i produženja pritvora.

Vrhovni sud je nastavio da učestvuje u dijalogu sa Vladom, u cilju formiranja pravosudne policije, kako bi se unaprijedila zaštita sudova, uključujući sudski depozit, kao i bezbjednost sudija i sudske administracije.

U periodu 1. I - 30. VI 2024. pred crnogorskim sudovima bilo je u radu 116.177 predmeta, od toga 48.615 novih predmeta, a 67.562 je neriješenih na početku 2024.

Riješeno je 43.203 predmeta, od kojih je 3.469 predmeta starijih od tri godine (2021 i stariji). Na 30. VI 2024. bilo je 6.266 starih predmeta (2021 i stariji) koji nijesu riješeni.

Prosječna opterećenost predmetima po sudiji na nivou svih sudova iznosi 539,39.

Stopa ažurnosti na nivou svih sudova iznosi 90.25%.

Stopa ažurnosti za Upravni sud iznosi 141.39%, a za Privredni sud 89.31%.

Broj neriješenih predmeta izvršenja (IV PREDMETI) na kraju kvartalnog perioda je 2018.

23.1.9. Bavljenje ratnim zločinima na nivou države

Vrhovno državno tužilaštvo je 24. VI 2024. usvojilo Strategiju za istraživanje ratnih zločina za period 2024-2027, kao i prateći Akcioni plan za period 2024-2025. Novi strateški dokument izrađen je u cilju obezbjeđivanja kontinuiranog, proaktivnog i sistemskog pristupa u procesuiranju ratnih zločina i usmjeren na dodatno jačanje institucionalnih kapaciteta, unaprjeđenje mehanizama za zaštitu svjedoka i žrtava, kao i intenziviranje saradnje na regionalnom i međunarodnom nivou. Crna Gora, kroz ovaj proces, demonstrira svoju posvećenost unaprjeđenju pravosudnog sistema i usklađivanju sa evropskim standardima.

Prema podacima Vrhovnog suda, pred Višim sudom u Podgorici u toku je krivični postupak protiv jednog okrivljenog lica zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142 st. 1 KZ SRJ. Glavni pretres je u toku, a naredni pretres je zakazan za 10. IX 2024. i 8. X 2024.

U periodu 1. I - 30. VI 2024, primljena je optužnica protiv jednog okrivljenog lica zbog krivičnog djela zločin protiv čovječnosti iz čl. 427 Krivičnog zakonika Crne Gore u vezi čl. 16/2 Ustava Savezne Republike Jugoslavije. Postupak kontrole optužnice je u toku.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I - 30. VI 2024, zbog krivičnih djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom (ratni zločini) pred Specijalnim državnim tužilaštvom formirano je šest predmeta u vezi sa ratnim zločinima. Od pomenutih šest predmeta dva su formirana po osnovu primljenih zamolnica (jedne od Kosova i jedne od Republike Hrvatske). U jednom predmetu dostavljen je odgovor na zamolnicu, nakon čega je isti arhiviran, a drugi je u radu.

Od preostala četiri predmeta - tri predmeta su u fazi izviđaja, dok je u jednom predmetu donijeto rješenje o odbačaju krivične prijave podnijete protiv osam lica zbog krivičnog djela genocid iz člana 426 Krivičnog zakonika Crne Gore, jer

je nakon sprovedenog izviđaja utvrđeno da ne postoji osnovana sumnja da je izvršeno bilo koje krivično djelo iz nadležnosti ovog tužilaštva ili neko drugo krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti.

Takođe, u istom periodu na osnovu spisa predmeta izdvojenih iz ranije formiranog predmeta koji je u fazi izviđaja, u izvještajnom periodu formiran je i predmet protiv jednog okrivljenog, zbog postojanja osnovane sumnje da je izvršio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 Krivičnog zakonika SRJ, nakon čega je donijeta naredba o sprovođenju istrage protiv tog okrivljenog. Istraga je u toku.

U predmetu koji je formiran u prethodnoj godini, Specijalno državno tužilaštvo je 19. VI 2024. podiglo optužnicu protiv jednog okrivljenog, zbog krivičnog djela zločin protiv čovječnosti iz čl. 427 Krivičnog zakonika Crne Gore.

Upućeno je pet zamolnica (četiri Bosni i Hercegovini i jedna Republici Hrvatskoj), a na četiri zamolnice je dostavljen odgovor od strane zamoljenih država.

Pred Višim sudom u Podgorici u toku je jedan postupak u fazi glavnog pretresa protiv jednog lica, po optužnici Specijalnog državnog tužilaštva od 22. X 2021, zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 Krivičnog zakona SRJ.

Na kraju izvještajnog perioda, pred Specijalnim državnim tužilaštvom u radu je ukupno 17 predmeta ratnih zločina.

Crnu Goru su 3. VII 2024. posjetili zamjenik glavnog tužioca Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove (Tužilaštvo Mehanizma), Kevin Hughes, i njegovi saradnici. Tim povodom održan je sastanak sa vrhovnim državnim tužiocem Miloradom Markovićem i glavnim specijalnim tužiocem Vladimirom Novovićem. Tokom sastanka, rad Specijalnog tužilaštva u predmetima ratnih zločina je pohvaljen i istaknut kao primjer posvećenosti i stručnosti u oblasti procesuiranja ratnih zločina.

23.2. Borba protiv korupcije

23.2.1. Strategijski i normativni okvir

S ciljem dobijanja IBAR-a, 4. VI 2024. usvojena je Strategija za borbu protiv korupcije za period 2024-2028. i prpratni Akcioni plan za dvogodišnji period, s kojima je Crna Gora napravila značajan korak u borbi protiv korupcije. Ovi strateški dokumenti imaju realne predviđene aktivnosti i rokove i kao takvi postavljaju borbu protiv korupcije visoko na dnevni red i predstavljaju dugoročni okvir za suzbijanje korupcije. Analizom trenutnog stanja i uočavanjem ključnih problema u borbi protiv korupcije tokom Izvještaja Evropske komisije, GRECO izvještaja o evaluaciji i analiza Savjeta Evrope, kao i izvještaja drugih relevantnih međunarodnih institucija (OEBS i ODIHR) definisan je osnovni strateški cilj, odnosno kreiranje dugoročnog i efikasnog sistema borbe protiv korupcije uz definisanje i osnaživanje kontrolnih mehanizama. Za svaki hijerarhijski nivo ciljeva, definisani su odgovarajući indikatori uspjeha sa početnim i ciljnim vrijednostima na polovini perioda sprovođenja Strategije, kao i u završnoj godini.

Posebno treba istaći da je član radne grupe za izradu ove Strategije bio i predstavnik Specijalnog državnog tužilaštva, koje igra ključnu ulogu u borbi protiv korupcije na visokom nivou. Uključivanje Specijalnog državnog tužilaštva u razvoj strategije osigurava da dokumenti odražavaju praktična iskustva i izazove s kojima se Specijalno državno tužilaštvo suočava. Ovaj pristup dodatno jača kapacitete i efikasnost Specijalnog državnog tužilaštva u suočavanju sa složenim slučajevima visoke korupcije, što je ključni korak u unapređenju integriteta i transparentnosti u sistemu pravde. Nacionalni savjet za borbu protiv korupcije koji obrazuje Vlada je nadležan za praćenje i izvještavanje o sprovođenju Strategije.

(VIDJETI PODNASLOV 23.1.2. NORMATIVNI OKVIR U OKVIRU NASLOVA 23.1. PRAVOSUĐE ZA VIŠE DETALJA O DONIJETIM ZAKONIMA KOJI SE ODOSE NA OBLAST BORBE PROTIV KORUPCIJE)

23.2.2. Institucionalni okvir

Agencija za sprječavanje korupcije

Kada su u pitanju ljudski resursi u Agenciji za sprječavanje korupcije (ASK), trenutan broj zaposlenih na neodređeno i određeno vrijeme je 60 zaposlenih (77 sistematizovanih radnih mjesta), od kojih za dva zaposlena miruje radni odnos na period od dvije i četiri godine.

U izvještajnom periodu, ASK je aktivno učestvovala u izradi i finalizaciji Strategije za borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala za period 2024-2027, kao i Strategije za borbu protiv korupcije preko svojih predstavnika u ove dvije radne grupe.

ASK je aktivno bila uključena u rad na Zakonu o sprečavanju korupcije (u cilju unaprjeđenja normi koje se odnose na zviždače, integritet i upravne i prekršajne postupke), Zakonu o lobiranju (pripremani su komentari na preporuke iz III kruga evaluacije Evropske komisije u cilju finalizacije Nacrta zakona o lobiranju) i Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću. Na taj način, ASK je imala značajno više prostora da preispita suštinu pravnih akata te da blagovremeno postupa i doprinese otklanjanju koruptivnih rizika iz samog propisa u fazi nacrta.

Nakon donošenja Odluke o dopunama Poslovnika Vlade Crne Gore 29. XII 2023, kojom se, u cilju smanjenja korupcijskih rizika u sadržaju propisa, uvodi obaveza sprovođenja preliminarne kontrole na rizike od korupcije – CPL, kao obavezne u proceduri izrade predloga zakona i drugih propisa koje utvrđuje Vlada, a u skladu s aktom Ministarstva pravde kojim se uređuje sadržaj CPL obrasca, ASK je u prvoj polovini 2024. u saradnji sa Ministarstvom pravde razvila Obrazac Preliminarne kontrole na rizike od korupcije, koji će Ministarstvo pravde objaviti, kako bi ga nadležni organi popunjavali prilikom pripreme predloga zakona i drugih propisa koje utvrđuje Vlada.

Specijalno državno tužilaštvo

Da bi se pojednostavio proces prikupljanja podataka za redovno i godišnje izvještavanje Evropskoj komisiji u okviru poglavlja 23 i 24, relevantne službe Komisije (DG NEAR, u saradnji sa DG HOME i DG JUST) razvile su novu e-platformu. Ova platforma je prilagođena korisnicima iz državnih institucija, uključujući SDT. Do danas sve kvalitativne i kvantitativne informacije o predmetima visoke korupcije za period od osnivanja Specijalnog državnog tužilaštva (2015.) do kraja 2023. su integrisane u e-platformu. Takođe, započet je unos kvalitativnih i kvantitativnih podataka za 2024.

U cilju efikasnije borbe protiv visoke korupcije, Specijalno državno tužilaštvo je pojačalo svoje kapacitete odnosno izvršen je izbor jedne specijalne tužiteljke, a jedna državna tužiteljka u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici je upućena na rad u Specijalno državno tužilaštvo, pa tako sada 11 tužilaca koji su na radu u Specijalnom državnom tužilaštvu postupaju u predmetima visoke korupcije. Svi tužioci su specijalizovani za postupanje u tim predmetima, te tokom godine pohađaju seminare i obuke iz te oblasti. Tužioci uživaju neophodnu nezavisnost prilikom sprovođenja istraga.

Predlog za povećanje broja službenika, posebno pravnih savjetnika i stručnih saradnika ekonomske struke, kako bi na adekvatan zahtjev odgovorili potrebama kvalitetne analize i obrade obimnih dokaznih materijala, upućen je od strane Specijalnog državnog tužilaštva kroz formu predloga za izmjenu i dopunu Pravilnika o okvirnim mjerilima rada za određivanje potrebnog broja državnih tužilaca i državnih službenika i namještenika u Državnom tužilaštvu. Takođe, uz prednje, očekivanja su da Tužilački savjet usvoji i izmjenu Odluke o broju državnih tužilaca i za Specijalno državno tužilaštvo utvrdi broj državnih tužilaca – glavni specijalni tužilac i 20 specijalnih tužilaca. Takođe, zaposlena su i dva ekonomska savjetnika, a Specijalno državno tužilaštvo raspisalo je interni konkurs za dva pravna

savjetnika, dok je Tužilački savjet raspisao javni oglas za tri specijalna tužioca, čime bi se povećala efikasnost u vođenju složenih istraga i procesuiranju slučajeva. Radimo na povećanju administrativnih kapaciteta, međutim, iako su trenutni prostorni kapaciteti neuslovni, planirano je preseljenje u za to predviđenu zgradu do kraja 2024. Ove aktivnosti su ključne za povećanje efikasnosti rada u Specijalnom državnom tužilaštvu, pružanje stručne podrške, poboljšanje radnih uslova i jačanje povjerenja javnosti u pravosudni sistem.

Da bi se efikasnije borili protiv visoko rangirane korupcije, Specijalno državno tužilaštvo dobilo je pristup određenim podacima iz Uprave za katastar i državnu imovinu. Ovaj pristup olakšan je kroz korištenje posebnog tokena dodijeljenog Specijalnom državnom tužilaštvu. Ovaj mehanizam služi kao privremeno rješenje dok se ne uspostavi siguran sistem razmjene podataka, omogućavajući efikasnije istrage i procesuiranje slučajeva visoko rangirane korupcije.

Uprava policije

Stanje kapaciteta u Sektoru za borbu protiv kriminala, u odnosu na organizacione jedinice koje se bave suzbijanjem korupcije, ostao je nepromijenjen u odnosu na prethodnu godinu.

Broj inspektora u Specijalnom policijskom odjeljenju - Grupi za istrage krivičnih djela visoke korupcije i pranja novca, u čijoj je nadležnosti visoka korupcija - sistematizovano 29 radnih mjesta, trenutno angažovano 13 službenika. U narednom periodu se očekuje popunjavanje preostalih radnih mjesta.

Broj inspektora u Odsjeku za borbu protiv korupcije, ekonomskog kriminala i sprovođenje finansijskih istraga - Grupi za borbu protiv korupcije, sistematizovano je 17 radnih mjesta, a radna mjesta popunjena sa 11 izvršilaca.

S ciljem rješavanja pitanja smještajnih kapaciteta Specijalnog državnog tužilaštva i Specijalnog policijskog odjeljenja, Vlada je donijela više zaključaka kojima su nadležni organi zaduženi da preduzmu sve neophodne aktivnosti iz svojih nadležnosti kako bi se obavilo iseljenje državnih organa koji su smješteni u staroj zgradi Vlade, sa rokom 15. V 2024, što je u potpunosti izvršeno. U fazi su izrade projektni zadaci za slabu, visoku struju, termotehniku i dr, nakon čega će se pristupiti izvođenju neophodnih radova.

Nacionalni savjet za borbu protiv korupcije

U izvještajnom periodu, Nacionalni savjet za borbu protiv korupcije je održao jednu sjednicu, 3. VI 2024, na kojoj je utvrdio Nacrt strategije za borbu protiv korupcije za period 2024-2028. godine, sa Akcionim planom za 2024-2025. godina. Strategija je dobila i saglasnost EK i izrađena je uz ekspertsku podršku Savjeta Evrope. Njom su predviđeni konkretni projekti za borbu protiv korupcije (kao što su: digitalizacija Luke Bar, e-građevinska dozvola, kontrola trošenja EU sredstava, kontrola životnog stila, prihoda i imovine u policiji i inspekcijским službama i dr.). Takođe, definisani su jasni pravci zakonodavne reforme (Zakon o Vladi, slobodnim zonama, građanski model konfiskacije nelegalno stečene imovine i dr).

Skupština Crne Gore

Skupština je 31. VII 2024. izabrala jednog člana Senata Državne revizorske institucije, kao i pet članova Savjeta Agencije za sprječavanje korupcije.

Odbor za sveobuhvatnu izbornu reformu je u izvještajnom periodu održao dvije sjednice. Odbor je formirao radnu grupu za izradu Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja u kojoj pored predstavnika svih klubova poslanika učestvuju i predstavnici državnih organa MUP-a, ASK-a i DRI-a, kao i međunarodne organizacije OEBS i Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori. Radna grupa je održala četiri sastanka.

Odbor za antikorupciju, u saradnji sa Nacionalnim demokratskim institutom, održao je 13. V tematski sastanak o finansijskoj transparentnosti i sprečavanju prikrivenog finansiranja političkih partija i kampanja. Poslanici su imali priliku da razmotre konkretne mjere i preporuke za jačanje zakonskih okvira i institucionalnih kapaciteta za prevenciju, praćenje i izvještavanje iz ove oblasti, kao i da razgovaraju o efikasnim mehanizmima za sprečavanje finansiranja političkih aktivnosti od strane trećih lica.

23.2.3. Bilans ostvarenih rezultata

Preventivne mjere

Prema evidenciji ASK, ukupan broj organa vlasti koji su odredili menadžera integriteta u periodu 1. I 2016 - 30. VI 2024. je 740 (98% od ukupnog broja organa vlasti). U periodu 1. I – 30. VI 2024, 10 organa vlasti je prvi put donijelo rješenje o određivanju menadžera. U 2024, osam organa vlasti je prvi put usvojilo i ASK dostavilo plan integriteta u štampanoj i elektronskoj formi. Ukupno je 738 organa vlasti ASK dostavilo plan integriteta u periodu 1. I 2016 - 30. VI 2024, čime je 97,7% organa vlasti ispunilo zakonsku obavezu usvajanja plana integriteta.

Agenciji je u prvoj polovini 2024. dostavljeno ukupno 728 izvještaja o sprovođenju plana integriteta za 2023. Ukupno 39 organa vlasti je u istom periodu popunilo upitnik za procjenu efikasnosti i efektivnosti plana integriteta, dok je 18 organa ažuriralo plan integriteta. Većina organa ima rok da donese novi plan do kraja septembra 2024. ASK je u februaru 2024. objavila Procjenu efikasnosti i efektivnosti treće generacije planova integriteta, analitički dokument kojim se vrši procjena praktičnog uticaja mjera iz planova integriteta organa vlasti na sprečavanje korupcije i daju preporuke za unapređenje antikorupcijskih mehanizama. ASK je izradila i Izvještaj o donošenju i sprovođenju planova integriteta za 2023, koji sadrži analizu svih planova integriteta i izvještaja o njihovom sprovođenju, kao i preporuke za njihovo unapređenje.

ASK je u junu 2024. izradila Nacrt Metodologije za procjenu primjene antikorupcijskih mjera u jedinicama lokalne samouprave, u saradnji sa Programom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Crnoj Gori. U julu 2024. je održana Radionica za menadžere integriteta, nakon čega je Metodologija finalizovana i dostavljena svim opštinama. Po izvršenoj procjeni, ASK će izraditi pojedinačne izvještaje za opštine i sektorski izvještaj sa preporukama i rangiranjem opština. Ranije je Metodologija primijenjena na tri sektora (državna uprava, socijalna i dječja zaštita i pravosuđe).

Kada je u pitanju oblast lobiranja, ASK je u prvoj polovini 2024. organizovala jedan ispit za obavljanje poslova lobiranja, koji je položilo pet kandidata. U istom periodu u registar lobista upisano je pet novih fizičkih lica i jedno pravno lice. Takođe, odobrena su dva zahtjeva za produženje odobrenja za obavljanje djelatnosti lobiranja. U registar lobista je na dan 30. VI 2024. upisano ukupno 16 fizičkih lica i dva pravna lica. Sva lica koja su imala obavezu su u januaru 2024. dostavila Agenciji izvještaj o radu za 2023.

Agenciji je u prvoj polovini 2024. podnijeto 76 prijava zviždača. Od ukupnog broja prijava zviždača, 42 su podnesene anonimno. U tom periodu, pred Agencijom je okončano ukupno 20 postupaka po prijavama zviždača iz prethodnog perioda, kod kojih nije utvrđeno postojanje ugrožavanja javnog interesa. Agencija je u izvještajnom periodu pokrenula dva postupka po službenoj dužnosti od kojih je okončala jedan i u istom utvrdila postojanje ugrožavanja javnog interesa koje upućuje na postojanje korupcije. ASK je povodom ovog postupka dala jednu preporuku zakonskom obvezniku za unapređenje transparentnosti i otklanjanje korupcijskih rizika. Data preporuka nije realizovana, pa je Agencija postupila u skladu sa ovlaštenjima koja proizilaze iz odredbe člana 53 ZSK.

Agencija je 12 prijava zviždača prosljedila nadležnim tužilaštvima. Za dvije prijave iz ranijeg perioda nadležno tužilaštvo je dostavilo povratnu informaciju da su odbačene, kao i za jedan postupak koji je pokrenut po službenoj dužnosti u prethodnom izvještajnom periodu. Agencija je 16 prijava prosljedila drugim nadležnim institucijama, za koje je dostavljena povratna informacija da su u jednom postupku utvrđene nepravilnosti, dok u šest nijesu. Takođe,

dostavljena je povratna informacija u odnosu na jednu prijavu iz prethodnog perioda, za koju nijesu utvrđene nepravilnosti.

U prvoj polovini 2024. podnijeta su dva zahtjeva za zaštitu zviždača (postupci su u toku). U odnosu na dva zahtjeva za zaštitu zviždača iz prethodnog perioda nije utvrđena osnovanost, dok je u odnosu na jedan zahtjev za zaštitu zviždača iz prethodnog perioda Agencija utvrdila da je osnovan i dala dvije preporuke poslodavcu o tome šta treba preduzeti da bi se nastala šteta otklonila. Preporuke su realizovane.

U oblasti sprečavanja sukoba interesa, ASK je u periodu 1. I - 30. VI 2024, postupajući po svim primljenim zahtjevima, dala 97 Mišljenja u oblasti sprječavanja sukoba interesa i ograničenja u vršenju javnih funkcija. Mišljenja su se odnosila na sukob interesa i izuzeće u raspravi i odlučivanju, ograničenja u vršenju javnih funkcija, nespojivost funkcija, članstvo u organima upravljanja, članstvo u radnim tijelima, primanje naknada, kao i na ograničenja po prestanku funkcije, zaključenje ugovora, primanje donacija, status javnih funkcionera. Na osnovu datih mišljenja, u navedenom izvještajnom periodu podnijeto je šest ostavki javnih funkcionera, dok je konstatovan i jedan prenos upravljačkih prava u pravnom licu.

Agenciji je u periodu 1. I - 30. VI 2024, od strane 20 organa vlasti prijavljeno ukupno 164 poklona primljenih tokom 2023. Najviše poklona je, kao i prethodnih godina, protokolarnog prirode (107), a riječ je o poklonima koje su javni funkcioneri primili prilikom međunarodnih susreta i koji uvijek, bez obzira na njihovu vrijednost, ostaju državna imovina. Takođe, prijavljena su i 33 prigodna i 24 poklona koji se ne mogu odbiti ili vratiti. Agenciji su u izvještajnom periodu od strane 61 organa vlasti prijavljena ukupno 402 sponzorstva iz 2023, dok je od strane 242 organa vlasti prijavljeno ukupno 2.335 donacija iz 2023.

ASK je u prvoj polovini 2024. pokrenula 12 upravnih postupaka, od kojih je sedam u vezi s provjerom prihoda i imovine javnih funkcionera, dva u vezi nedostavljanja izvještaja o prihodima i imovini, a tri u vezi sa sukobom interesa i ograničenjem javnih funkcija. Donijela je dvije odluke, a u dva predmeta donijeto je rješenje o obustavi postupka. Kad je u pitanju izricanje disciplinskih mjera, u dijelu sprečavanja sukoba interesa i ograničenja u vršenju javnih funkcija, kao i u dijelu provjere prihoda i imovine, nakon donijetih konačnih odluka organi vlasti su u izvještajnom periodu postupili u 12 predmeta: u četiri predmeta je izrečena disciplinska mjera – opomena, dok je u jednom izrečena mjera upozorenja, u dva predmeta su javni funkcioneri razriješeni dok u pet predmeta nije izrečena disciplinska mjera. Upravni sud je u izvještajnom periodu donio šest presuda u postupcima po tužbama na akte Agencije u oblasti prijave prihoda i imovine/sukoba interesa, kojima je: u tri predmeta potvrdio odluke ASK i odbio tužbe kao neosnovane, dok je u tri predmeta donio odluku kojom je poništio odluke ASK.

U prvoj polovini 2024, Agenciji je dostavljen ukupno 10.251 izvještaj o prihodima i imovini. Svi izvještaji su prošli proces softverske i administrativne provjere. Statistika dostavljenih izvještaja o prihodima i imovini u navedenom periodu je sljedeća: 7.292 redovna godišnja izvještaja o prihodima i imovini, 732 izvještaja koji se dostavljaju u roku od 30 dana od dana stupanja na funkciju, 106 izvještaja na zahtjev ASK i 348 izvještaja u slučaju uvećanja imovine preko 5.000 eura. Takođe, obrađeno je još 1.773 izvještaja o prihodima i imovini koji se podnose po prestanku javne funkcije i to 487 koji se podnosi u roku od 30 dana od dana po prestanka javne funkcije i 1.286 godišnjih i dvogodišnjih Izvještaja po prestanku javne funkcije. Provjera izvještaja o prihodima i imovini se odvijala shodno Godišnjem planu provjere za 2024, koji je donijet u skladu s preporukama eksperta Savjeta Evrope i započeta je u II kvartalu 2024. Planom je predviđeno da se u smislu tačnosti i potpunosti podataka izvrši provjera 1.513 izvještaja o prihodima i imovini, podnijetih po različitim osnovama, od čega je u II kvartalu 2024. započeta provjera 436 izvještaja. Broj provjerenih izvještaja u smislu tačnosti i potpunosti je i veći, imajući u vidu da je Agencija provjeravala izvještaje i po službenoj dužnosti, kao i na zahtjev. U tom smislu, u prvoj polovini 2024. započeta je provjera 35 izvještaja o prihodima i imovini, od kojih je okončana provjera 23 izvještaja, i utvrđeno eventualno kršenje u 11 predmeta.

Dodatna provjera izvještaja, najsloženiji vid kontrole prihoda i imovine javnih funkcionera koji se odnosi na 20 visokorangiranih javnih funkcionera, izabраниh u skladu sa stepenom ranjivosti oblasti/funkcije na korupciju, biće započeta u skladu sa Godišnjim planom provjere za 2024. godinu. Takođe, Agencija je u II kvartalu 2024. pokrenula postupak dubinske provjere za javnog funkcionera i članove zajedničkog domaćinstva i povezanih lica sa javnim funkcionerom, u odnosu na saznanja da posjeduju imovinu koja nije u skladu sa njihovim prihodima.

U oblasti kontrole finansiranja političkih partija, u 2024. dostavljeno je 49 odluka o visini članarine za 2024, kao i 29 godišnjih konsolidovanih finansijskih izvještaja političkih subjekata za 2023. Zbog kršenja odredaba ZFPSiK, Agencija je nadležnim sudovima za prekršaje podnijela 14 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka. Kada je u pitanju broj izvještaja političkih subjekata o redovnom radu, Agenciji su dostavljena ukupno 104 izvještaja/obavještenja. Agencija je izvršila nadzor nad sprovođenjem člana 15 stav 6 ZFPSiK, kojim se propisuje obaveza za Ministarstvo finansija i 25 organa lokalne uprave nadležnih za poslove finansija da, najkasnije do 31. januara, donesu i objave Odluku o visini budžetskih sredstava za finansiranje redovnog rada političkih subjekata. Svi obaveznici donijeli su i objavili odluke o visini sredstava za finansiranje redovnog rada i rada ženskih organizacija u političkim subjektima za 2024. U toku izborne kampanje za izbore raspisane u Budvi (26. maja) i Andrijevići (2. juna) izvršeno je 18 kontrola organa vlasti i političkih subjekata, gdje je u dva slučaja utvrđeno kršenje odredbi Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja, za koje su pokrenuti prekršajni postupci. U izvještajnom periodu Agencija je pokrenula 11 upravnih postupaka iz oblasti finansiranja političkih subjekata i izbornih kampanja. Okončano je osam postupaka, u sedam je nađeno kršenje, a u jednom predmetu nije nađeno kršenje odredbi Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja.

Kad je u pitanju antikorupcijska procjena zakona, odnosno procjena podložnosti propisa korupciji, ASK je u periodu 1. I - 30. VI 2024. sačinila četiri mišljenja i uputila dvije inicijative: Mišljenje na Nacrt zakon o privrednim društvima u dijelu odredbi koje se odnose na sukob interesa; Mišljenje na Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima (objavljen na javnu raspravu 18. III 2024); Mišljenje na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama koji je dostavljen Skupštini 18. I 2024; Mišljenje na Predlog pravilnika o kontroli imovine, prihoda i životnog stila policijskih službenika; Inicijativu o potrebi unaprjeđenja Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu i Inicijativu o potrebi izmjene Predloga zakona o sprečavanju korupcije, koji je Vlada dostavila Skupštini 30. V 2024.

Agencija je u 2024. zbog kršenja antikorupcijskih zakona, nadležnim sudovima za prekršaje podnijela ukupno 912 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

Tokom perioda 1. I 2024. – 30. VI 2024. podnijeto je 1114 zahtjeva za pokretanje prekršajnih postupaka, okončano je ukupno 782 postupaka (uključujući i postupke po zahtjevima iz prethodnih godina), u kojima je izrečeno ukupno 655 sankcija.

Ukupan iznos novčanih kazni iznosi 76.130 eura.

Zbog kršenja odredaba Zakona o sprječavanju korupcije podnijeto je 1100 zahtjeva, a okončana su 689 postupka (uključujući i postupke po zahtjevima iz prethodnih godina) u kojima je izrečeno 583 sankcija – 410 opomena i 173 novčane kazne. Ukupan iznos novčanih kazni je 40.480 eura.

Zbog kršenja odredaba Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja podnijeto je 14 zahtjeva za pokretanje prekršajnih postupaka, a okončana su 93 postupka (uključujući i postupke po zahtjevima iz prethodnih godina) u kojima su izrečene 72 sankcije – 52 opomene i 20 novčanih kazni. Ukupan iznos novčanih kazni je 35.650 eura.

Protiv prvostepenih rješenja sudova za prekršaje Agencija je u navedenom periodu izjavila 7 žalbi Višem sudu za prekršaje.

Represivne mjere

Prema podacima Vrhovnog suda, u periodu 1. I - 30. VI 2024, zbog krivičnih djela iz oblasti visoke korupcije, Viši sud u Podgorici je imao ukupno u radu 68 predmeta protiv 235 okrivljenih lica (225 fizičkih i 10 pravnih lica). U strukturi tih predmeta, evidentirano je 19 (novih) primljenih predmeta protiv 50 okrivljenih lica.

Od ukupnog broja predmeta u radu, riješeno je 16 predmeta protiv 49 okrivljenih lica, tako što su u jednom predmetu tri okrivljena lica oslobođena od optužbe (nepravosnažna presuda); u jednom predmetu je donijeta osuđujuća presuda protiv tri okrivljena lica (nepravosnažna presuda); u dva predmeta protiv dva okrivljena lica je donijeta presuda kojom se optužba odbija (pravosnažna presuda); u sedam predmeta protiv 31 okrivljenog lica je odbačena optužba (pravosnažno); u tri predmeta protiv četiri okrivljena lica je obustavljen postupak (u odnosu na jedno lice nije pravosnažno), u dva predmeta protiv šest okrivljenih lica je utvrđena nadležnost drugog suda.

Specijalno državno tužilaštvo, na polju borbe protiv korupcije, ulaže značajne napore u otkrivanju i procesuiranju koruptivnih radnji, pa je tako u periodu 1. I - 30. VI 2024. za koruptivna krivična djela prijavljeno je 566 lica, što čini 82% od ukupno 690 prijavljenih punoljetnih lica. Kako je iz prethodnog perioda ostalo u radu prijava protiv 784 lica, to je u izvještajnom periodu bilo u radu ukupno predmeta protiv 1.350 lica za krivična djela visoke korupcije.

Najveći broj prijave podniet je za krivična djela visoke korupcije i to: zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 Krivičnog zakonika Crne Gore – protiv 383 lica; zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 Krivičnog zakonika Crne Gore i stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a Krivičnog zakonika Crne Gore – protiv 40 lica; zloupotreba položaja u privrednom poslovanju iz čl. 272 Krivičnog zakonika Crne Gore – protiv 32 lica; zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 Krivičnog zakonika Crne Gore i nesavjestan rad u službi iz čl. 417 Krivičnog zakonika Crne Gore – protiv 26 lica.

Takođe, u odnosu na krivično djelo zloupotreba ovlašćenja u privredi iz člana 276 Krivičnog zakonika Crne Gore podnijete su dvije krivične prijave, od kojih je u jednoj prijavi to krivično djelo u sticaju sa krivičnim djelom oštećenje povjerioca iz člana 275 Krivičnog zakonika Crne Gore. U odnosu na krivično djelo zloupotreba ovlašćenja u privredi iz člana 276 Krivičnog zakonika Crne Gore u sticaju sa krivičnim djelom stvaranje kriminalne organizacije iz člana 401a Krivičnog zakonika Crne Gore nije bilo podnijetih krivičnih prijava.

U periodu 1. I - 30. VI 2024. pokrenute su dvije istrage: jedna istraga protiv jednog lica, zbog krivičnog djela zloupotreba položaja iz čl. 416 Krivičnog zakonika Crne Gore, krijumčarenje iz čl. 265 i stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a Krivičnog zakonika Crne Gore i druga istraga protiv dva lica, zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 Krivičnog zakonika Crne Gore, pranje novca iz čl. 268 Krivičnog zakonika Crne Gore, nedozvoljeno držanje i nošenje oružja i eksplozivnih materija iz čl. 403 Krivičnog zakonika Crne Gore i stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a Krivičnog zakonika Crne Gore.

U istom periodu, za krivična djela visoke korupcije bilo je šest optuženja i to: optužnice protiv pet lica i jedan optužni predlog protiv jednog lica.

Uz optuženja u radu protiv 216 lica iz ranijih godina, u izvještajnom periodu je kod suda bilo optuženja protiv 222 lica.

Optužnice su podignute: protiv jednog lica, zbog krivičnog djela zloupotreba položaja u privrednom poslovanju iz čl. 272 KZ CG; protiv dva lica, zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 KZ CG; protiv jednog lica, zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 KZ CG i krivično djela stvaranje kriminalne

organizacije iz čl. 401a KZ CG; protiv jednog lica, zbog krivičnog djela nedozvoljeno držanje i nošenje oružja i eksplozivnih materija iz čl.403 KZ CG i krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 KZ CG.

U periodu 1. I - 30. VI 2024. donijete su naredbe o pokretanju finansijske istrage u šest predmeta protiv 31 fizičkog lica. Uz ove finansijske istrage pokrenute u prvoj polovini 2024, u radu je bilo 92 predmeta protiv 823 fizička i 191 pravno lice iz ranijih godina. Jedna finansijska istraga pokrenuta je nakon podizanja optužnice.

U okviru postignutih rezultata u borbi protiv visoke korupcije, ističe se pokretanje krivičnih postupaka i više optuženja protiv više visokih funkcionera:

- Specijalno državno tužilaštvo je 24. I 2024. podiglo optužnicu protiv 15 okrivljenih lica, među kojima je i bivši direktor Uprave policije V.V, za krivična djela stvaranje kriminalne organizacije, dva krivična djela krijumčarenja, pranje novca i zloupotreba službenog položaja. Iz dokaza prikupljenih u izviđaju i istrazi proizilazi osnovana sumnja da je okrivljeni A.M, u 2018, stvorio kriminalnu organizaciju koja je djelovala na teritoriji Crne Gore, a čiji član je postao i tadašnji direktor Uprave policije i kasniji savjetnik Predsjednika Crne Gore za odbranu i bezbjednost, okrivljeni V.V. i druga okrivljena lica, sa ciljem bavljenja krijumčarenjem cigareta iz Slobodne carinske zone Luke Bar i pranjem novca. Takođe, u izviđaju i istrazi su prikupljeni dokazi iz kojih proizilazi osnovana sumnja i da je okrivljeni bivši direktor Uprave policije, ostvarujući svoj zadatak u kriminalnoj organizaciji, zloupotrijebio službeni položaj tako što je, između ostalog, organizatoru kriminalne organizacije putem kriptovane komunikacije saopštavao podatke pribavljene obavljanjem policijskih poslova, a koji se odnose na planiranje izvršenja dokazne radnje pretresanja od strane policije, prema jednom članu kriminalne organizacije, čime mu je pribavljena korist u vidu raspolaganja podacima koje nije smio dobiti i stvaranju vremenskih i prostornih uslova da član kriminalne organizacije sakrije predmete krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti, kako ih policija ne bi pronašla. Optužnica je potvrđena i postupak je pred sudom.
- Specijalno državno tužilaštvo je 28. III 2024. podiglo optužnicu protiv okrivljenog S.S, bivšeg direktora Uprave policije, za krivična djela zloupotreba službenog položaja i nedozvoljeno držanje oružje i eksplozivnih materija. Iz dokaza prikupljenih u izviđaju i istrazi proizilazi osnovana sumnja da je okrivljeni, 31. III 2018, u Podgorici, kao službeno lice i javni funkcioner, protivpravnim iskorišćavanjem svog službenog položaja i ovlašćenja, pribavio drugom imovinsku korist i drugom nanio štetu, a vrijednost pribavljene imovinske koristi prelazi iznos od trideset hiljada eura, jer je, u svojstvu direktora Uprave policije, koji rukovodi njenim radom, a nakon što je saznao da je u Podgorici zaustavljen kamion njegovog prijatelja sa cigaretama bez potrebne dokumentacije i u namjeri da spriječi da policija, u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku i Pravilnikom o načinu obavljanja određenih policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova, prikuplja obavještenja od vozača kamiona, privremeno od njega oduzme kamion i cigarete, kako bi se obezbijedili predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz i podnese krivičnu prijavu državnom tužiocu, izdao naređenje da policija vozača pusti da kamionom sa cigaretama nastavi kretanje, pa je tako svom prijatelju i vozaču kamiona pribavio imovinsku korist u visini vrijednosti cigareta, u iznosu od 126.000,00 eura, a Budžetu Crne Gore nanio štetu u visini neplaćenih dažbina, u iznosu od 112.504,00 eura, jer su cigarete morale biti oduzete. Optužnica je potvrđena i postupak je pred sudom.
- Specijalno državno tužilaštvo je 14. IV 2024. dalo nalog Specijalnom policijskom odjeljenju za hapšenje bivšeg visokog policijskog funkcionera Z.L. i nekadašnjeg glavnog specijalnog tužioca M.K, protiv kojih lica je donijeta naredba o sprovođenju istrage, zbog postojanja osnovane sumnje da su izvršili krivična djela stvaranje kriminalne organizacije i zloupotreba službenog položaja. Takođe, u istom predmetu Specijalno državno tužilaštvo i Specijalno policijsko odjeljenje svakodnevno preduzimaju brojne radnje u cilju

identifikacije imovine okrivljenih Z.L. i M.K., i to kako one koja je upisana na okrivljene i članove njihovih porodica, tako i one za koju postoji određeni stepen sumnje da je upisana na druga fizička i pravna lica, a čiji su stvarni vlasnici okrivljeni i članovi njihovih porodica.

- Specijalno državno tužilaštvo je, nakon ocjene dokaza prikupljenih u izvidaju i saslušanja okrivljene, 7. V 2024, donijelo naredbu u sprovođenju istrage protiv direktorice Agencije za sprječavanje korupcije J.P., za produženo krivično djelo zloupotreba službenog položaja, kojim je okrivljena, u periodu od avgusta 2020. do marta 2024, sebi i drugima pribavila imovinsku korist a budžetu Crne Gore nanijela štetu u ukupnom iznosu od najmanje 100.000 eura.
- Formiran je predmet protiv sudije Višeg suda u Bijelom Polju, zbog postojanja sumnje da su izvršena krivična djela zloupotreba službenog položaja i falsifikovanje službene isprave putem podstrekavanja, prilikom vršenja službenih dužnosti u određenom krivičnom predmetu, u postupku po pravnim ljekovima pred drugostepenim sudom, u aprilu ove godine. Postupak je u fazi izviđaja.
- Specijalno državno tužilaštvo je 4. I 2024. podiglo optužnicu protiv okrivljenog lica J.R. službenika Uprave policije, za krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije i produženo krivično djelo zloupotreba službenog položaja.

Prema podacima Uprave policije, tokom izvještajnog perioda 2024, podnijete su 44 krivične prijave i jedan izvještaj kao dopuna krivične prijave, protiv 59 fizičkih i jednog pravnog lica kojima su prijavljena 62 koruptivna krivična djela.

U javnom sektoru je otkriveno 19 slučajeva korupcije zbog čega je, iz tog sektora, prijavljeno 15 lica. Među procesuiranim licima za korupciju na visokom nivou su tri javna funkcionera – bivši glavni specijalni tužilac, bivši pomoćnik direktora UP, direktorica Agencije za sprječavanje korupcije.

Kada je riječ o borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou, Uprava policije – Sektor za borbu protiv kriminala u saradnji sa Specijalnim državnim tužilaštvom, je pokrenulo više istraga slučajeva korupcije na visokom nivou koji ukazuju na infiltraciju korupcije i organizovanog kriminala u državne strukture, uključujući i visoke državne funkcionere.

Ove aktivnosti su rezultirale procesuiranjem četiri lica Specijalnom državnim tužilaštvu, koja su obuhvaćena sa tri krivične prijave i izvještaja kao dopuna krivičnih prijava. Među licima koja se terete za koruptivna krivična djela su i visoki državni funkcioneri – tri javna funkcionera (bivši pomoćnik direktora Uprave policije za Sektor za borbu protiv organizovanog kriminala i visoke korupcije, bivši glavni specijalni tužilac u Specijalnom državnim tužilaštvu i direktorica Agencije za sprječavanje korupcije), kao jedan policijski službenik. Sva prijavljena lica su lišena slobode.

Bivši glavni specijalni tužilac i bivši pomoćnik direktora Uprave policije za Sektor za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije su procesuirani u jednom predmetu, zbog osnova sumnje da su učinili krivična djela stvaranje kriminalne organizacije i zloupotreba službenog položaja, dok se direktorica Agencije za sprječavanje korupcije tereti za krivično djelo zloupotreba službenog položaja.

Oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću

Prema podacima Vrhovnog suda, u periodu 1. I – 30. VI 2024, nije bilo evidentiranih predmeta u kojima je donijeta odluka o proširenom oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću (privremeno ili trajno oduzimanje).

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I - 30. VI 2024. donijete su naredbe o pokretanju finansijske istrage u šest predmeta protiv 31 fizičkog lica. Uz ove finansijske istrage pokrenute u prvoj polovini 2024,

u radu je bilo 92 predmeta protiv 823 fizička i 191 pravno lice iz ranijih godina. Jedna finansijska istraga pokrenuta je nakon podizanja optužnice.

Kada su u pitanju podaci o oduzetoj imovinskoj koristi stečenoj kriminalnom djelatnošću, za ukazati je da je u periodu 1. I - 30. VI 2024, radi očuvanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću i radi mogućeg proširenog oduzimanja imovinske koristi, Specijalno državno tužilaštvo podnijelo Višem sudu u Podgorici predloge za određivanje privremenih mjera obezbjeđenja zabrane raspolaganja i korišćenja nepokretnosti, uz zabilješku zabrane u katastru nepokretnosti, i privremeno oduzimanje pokretne imovine u četiri predmeta i dva predloga za obustavu novčanih transakcija i privremeno oduzimanje novca do okončanja krivičnog postupka. Ovi predlozi se odnose na sljedeće: stambeni prostor površine 61 m², stambeni prostor površine 50 m², stambeni prostor površine 231 m², porodičnu stambenu zgradu površine 60 m², pomoćnu zgradu površine 16 m², poslovni prostor površine 34 m², bazen površine 32 m², garaža površine 40 m², dvorište površine 1.217 m², dvorište površine 125 m², šuma površine 955 m², voćnjak površine 738 m².

Podnijeti su predlozi za obustavu novčanih transakcija i privremeno oduzimanje novca do okončanja krivičnog postupka u ukupnom iznosu od 333.473,36 eura.

Sve privremene mjere su usvojene od strane suda i na snazi su.

Ukupno je u izvještajnom periodu privremeno blokirano novčanih sredstava na računima kod poslovnih banaka po naredbama specijalnih/državnih tužilaca u iznosu od 1.394.000 eura.

U izvještajnom periodu, sud je donio tri rješenja kojima se ukidaju dvije privremene mjere obezbjeđenja, određene rješenjima suda u 2020. i 2023, koje se odnose na nepokretnosti u vlasništvu jednog pravnog lica i više fizičkih lica, kao i dva rješenja kojima se djelimično ukidaju dvije privremene mjere obezbjeđenja, određene rješenjima suda u 2023.

23.3. Temeljna prava

23.3.1. Usklađivanje s pravnom tekovinom EU i međunarodnim standardima

Revidirani tekst Predloga zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije sa obrazloženjima, je proslijeđen Evropskoj komisiji 28. VI 2024. Očekujemo zvanično mišljenje Evropske komisije na isti.

Vlada je 4. VII 2024. usvojila informaciju i tekst Sporazuma o učešću Crne Gore u Programu unije Građani, jednakost, prava i vrijednosti. U narednom periodu se očekuje zvanično potpisivanje Sporazuma između Crne Gore i EU.

Saradnja s Evropskim sudom za ljudska prava

U periodu 1. I - 30. VI 2024, Sud je donio osam presuda protiv Crne Gore kojima je utvrdio povrede ljudskih prava i sloboda garantovanih Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (u daljem tekstu: „Konvencija“). Navedenim presudama Sud je utvrdio povrede člana 6 Konvencije (pravo na pravično suđenje) i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju (zaštita imovine).

Kada je riječ o izvršenju presuda Suda donijetih u odnosu na Crnu Goru, na dan 19. VII 2024. ukupno 13 predmeta nalazi se pod nadzorom Komiteta ministara Savjeta Evrope. Od navedenog broja šest predmeta nalazi se pod standardnim nadzorom, tri predmeta nalazi se pod pojačanim nadzorom, dok četiri nova predmeta čekaju klasifikaciju od strane Komiteta ministara Savjeta Evrope.

Predmeti koji se duži niz godina nalaze pod standardnim nadzorom Komiteta ministara Savjeta Evrope odnose se na zlostavljanje od strane policijskih službenika i nedostatak djelotvorne istrage u vezi sa tim (član 3 Konvencije), loše

uslove u pritvoru (član 3 Konvencije) i povredu prava na slobodu i sigurnost zbog nepoštovanja zakonskih rokova za produženje pritvora i nedostatka dovoljnih razloga za produženje pritvora (član 5 Konvencije).

Pravično zadovoljenje (naknada na ime materijalne i/ili nematerijalne štete) dosuđeno podnosiocima predstavki od strane Suda isplaćeno je u predviđenom roku od strane Vlade u svim predmetima.

23.3.2. Djelotvorna primjena ljudskih prava

U periodu 1. I - 30. VI 2024, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda imao je u radu 578 predmeta, a postupak je okončan u 420 predmeta. Pritužbe su se uglavnom odnosile na prava djeteta, prava lica lišenih slobode, prava iz rada, pravo na dobru upravu, zabrana diskriminacije.

Zaštitnik je nakon sprovedenog ispitnog postupka uputio 58 preporuka. Od tog broja devet je ispoštovano, tri preporuke su djelimično ispoštovane, 42 preporuke – nije istekao rok, tri preporuke nijesu ispoštovane i jedna preporuka se sprovodi u kontinuitetu.

Sprečavanje mučenja i nečovječnog postupanja

Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije je u periodu 1. I - 30. VI 2024. izvršilo 52 unutrašnje kontrole, od kojih su 24 kontrole vršene na osnovu operativnih i drugih saznanja o mogućim nezakonitostima i nepravilnostima u radu policijskih službenika, dok su u 28 slučajeva unutrašnje kontrole vršene na osnovu pritužbi građana na ponašanje i postupanje policijskih službenika.

Od navedenog broja predmeta u radu, u tri slučaja su vršene provjere povodom postupanja policijskih službenika u kojima je postojala sumnja u prekoračenje policijskih ovlašćenja i nezakonitu upotrebu prinude od strane policijskih službenika u vršenju službene dužnosti.

U dva slučaja radilo se o navodima o nezakonitom ophođenju od strane policijskih službenika van službenih prostorija, dok su se u jednom slučaju radi o navodima o nezakonitom ophođenju i vidu zlostavljanja u službenim prostorijama policije.

U ovim slučajevima nijesu se nesporno mogle potvrditi navodi o zlostavljanju od strane policijskih službenika, ali su zbog ozbiljnosti optužbi izvještaji sa spisima sačinjenim u postupcima unutrašnje kontrole, u sva tri slučaja, dostavljeni nadležnim državnim tužilaštvima na dalji postupak i ocjenu i odlučivanje o eventualnom postojanju elemenata krivičnog djela. Zlostavljanje u predmetnim slučajevima od strane više policijskih službenika interventnih jedinica policije.

Uprava policije aktivno radi na sprovođenju Preporuka Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i drugih nečovjećnih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja (CPT) iz poslednjeg periodičnog izvještaja o posjeti Crnoj Gori u periodu 7 - 13. VI 2022.

Donijeta je Instrukcija o postupanju policijskih službenika prilikom primjene policijskog ovlašćenja dovođenja, kojom su bliže uređene procedure za postupanje policijskih službenika prema licima koja se dovode u prostorije koje koristi Uprava policije, nadležno tužilaštvo ili sud (službene prostorije), a čija primjena počinje od 1. VII 2024.

U saradnji sa kancelarijom Savjeta Evrope u Podgorici, u toku je priprema standardnih operativnih procedura (SOP) za primjenu pojedinih policijskih ovlašćenja, kao što su pozivanje građanina, dovođenje i prikupljanje obavještenja od građanina. U sklopu navedene procedure urađen je i nacrt poziva za građane, čija forma će biti obavezujuća za sve policijske službenike, što će ujedno podrazumijevati realizaciju CPT preporuke koja se tiče pozivanja, dovođenja i obavljanja informativnih razgovora u svojstvu građanina, te će se na taj način prevazići svi nedostaci koji su se pojavljivali u dosadašnjoj praksi prilikom primjene ovih policijskih ovlašćenja.

U dijelu nerealizovanih preporuka koje se odnose na uklanjanje nedostataka u pogledu neadekvatnih infrastrukturnih uslova u prostorijama za zadržavanje lica, realizacija navedenih preporuka uslovljena je izgradnjom ili adaptacijom postojećih prostorija za zadržavanja što iziskuje izdvajanje finansijskih sredstava. Iako navedeno nije u nadležnosti Uprave policije, te ne postoje opredijeljena sredstva za potrebe rješavanja ovih problema, organizacione jedinice UP su u više navrata u prethodnom periodu, inicirale preduzimanje mjera, radnji i aktivnosti u cilju otklanjanja uočenih nedostataka.

U Upravi policije je bilo pet prijavljenih slučajeva mučenja/zlostavljanja/prekomjerne upotrebe sile od strane policijskih službenika za izvještajni period 1. I - 30. VI 2024.

Tokom izvještajnog perioda, Disciplinskoj komisiji podnijeta je jedna Odluka protiv jednog policijskog službenika zbog počinjene teže povrede službene dužnosti iz člana 95 stav 1 tačka 4 ZDSN, a koje u svom opisu sadrže element izvršene torture od strane policijskih službenika. Postupak utvrđivanja disciplinske odgovornosti je u toku.

Prema podacima dobijenim od strane Ministarstva pravde, Uprava za izvršenje krivičnih sankcija aktivno radi na sprovođenju preporuka Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) iz poslednjeg periodičnog izveštaja objavljenog u februaru 2019, kao i preporuka datih nakon ad hoc posjete u junu 2022. godine, a koji se odnosi na zatvorski sistem.

U izvještajnom periodu, nastavljeno je stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, sa posebnim akcentom na teme: „Međunarodni i domaći standardi u zaštiti od torture, zlostavljanja, nehumanog i ponižavajućeg postupanja u odnosu na lica lišena slobode“.

U prvom polugodištu 2024. kontinuirano su vršene obuke zatvorskog osoblja na temu poštovanja ljudskih prava za zakonito i pravilno vršenje poslova obezbjeđenja u zatvorskom sistemu. Realizovano je sedam teorijskih obuka za službenike UIKS-a u trajanju od po četiri časa i trideset minuta na teme: zaštita ljudskih prava, međunarodni i domaći standardi u zaštiti od torture, zlostavljanja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja u radu zatvorskih službenika, Evropska zatvorska pravila, član 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima, Istanbulski protokol. Takođe, u sklopu ovih obuka analizirane su četiri presude EU suda za ljudska prava. Osim navedenih realizovane su u trajanju od po četiri časa i trideset minuta obuke, na teme: „Praktična nastava, realizacija konkretnih postupanja kroz realistične situacije“ i „Analiza postupanja kroz puštanje snimljenog materijala“. Obuke su realizovane u saradnji UIKS-a sa predstavnicima Institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i Policijskom akademijom. Svim obukama prisustvovao je predstavnik Institucije Ombudsmana u cilju praćenja postupanja polaznika, i analize njihovog postupanja u zadatim konkretnim situacijama sve u cilju osiguranja pravednog i humanog postupanja prema licima lišenim slobode bilo da su na izdržavanju kazne zatvora ili u pritvoru u skladu sa najvišim standardima pravde i ljudskih prava.

U izvještajnom periodu, povodom dva slučaja u kojima je ocijenjeno da postoje elementi teže povrede službene dužnosti prekoračenja ovlašćenja i nasilničkog ponašanja na štetu lica lišenih slobode, protiv tri službenika su pokrenuti disciplinski postupci i tim službenicima je privremeno ograničeno vršenje dužnosti do okončanja disciplinskog postupka (postupci su u toku).

Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I - 30. VI 2024. državna tužilaštva su formirala ukupno 15 predmeta protiv 35 lica zbog sumnje da su izvršili krivična djela mučenje iz čl. 167, zlostavljanje iz čl. 166a i iznuđivanje iskaza iz čl. 166 Krivičnog zakonika Crne Gore. Od navedenog broja, Uprava policije je podnijela 11 predmeta protiv 29 lica dok su državna tužilaštva po službenoj dužnosti formirala četiri predmeta protiv šest lica.

Takođe, u izvještajnom periodu je formirano još 12 predmeta zbog sumnje da su od strane policijskih službenika i službenika UIKS-a izvršena navedena krivična djela, od kojih 10 predmeta po službenoj dužnosti, a dva koja su dostavljena od strane Uprave policije.

Takođe su u navedenom periodu donijete dvije oslobađajuće presude od strane nadležnih sudova, na koje su od strane državnih tužilaca izjavljene žalbe.

Prema podacima Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, Zaštitnik je u periodu 1. I - 30. VI 2024, u okviru Sektora - Zaštita od zlostavljanja, bezbjednost i Nacionalni mehanizam za prevenciju torture (NPM) formirao 155 predmeta.

Pritužbe su se uglavnom odnosile na rad: UIKS-a (69) i Uprave policije (38). U izvještajnom periodu, Zaštitnik je primio pet pritužbi sa navodima o zlostavljanju u odnosu na UIKS. U tri predmeta je rad u toku. U jednom predmetu Zaštitnik je ustanovio povredu člana 3 Konvencije, ponižavajuće postupanje prema zatvoreniku i inicirao da UIKS sačini detaljno Uputstvo o obezbjeđenju lica u pritvoru za vrijeme bolničkog liječenja-hospitalizacije (uključujući primjenu mjere vezivanja, u kojem će između ostalog navesti službeno lice koje naređuje ili odobrava primjenu te mjere, razloge za pribjegavanje mjeri, uslove za primjenu, maksimalno trajanje mjere, način kontrole primjene mjere i potrebne evidencije koje prate primjenu mjere), dok u jednom predmetu podnosilac pritužbe je istu povukao.

Dvije pritužbe na Upravu policije koje su se odnosile na zabranu mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja okončane su na sljedeći način: u jednom predmetu utvrđena je povreda prava, dok u jednom predmetu postupak je u toku.

Nacionalni mehanizam za prevenciju torture realizovao je 20 obilazaka tokom koji su sagledana postupanja u organizacionim jedinicama Uprave policije - Odjeljenjima bezbjednosti Bar, Budva, Kolašin, Kotor, Mojkovac, Pljevlja, Tivat, Ulcinj, Stanica policije Žabljak, Stanice granične policije Pljevlja, Granični prelaz Metaljka, Prihvatilišta za strance, JU Dom starih Bijelo Polje, JU Dom starih Pljevlja, Uprave za izvršenje krivičnih sankcija – zatvora za duge kazne u Podgorici, Istražnog zatvora u Bijelom Polju, Zatvora za kratke kazne u Bijelom Polju, SPB Dobrota.

Tim NPM-a je u više navrata posjetio UIKS, na pripremi posebnog izvještaja „Analiza smrtnih slučajeva u 2023. u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija“. Obavljeno je više razgovora sa zaposlenima u zdravstvenoj službi, izvršen je neposredan uvid u dokumentaciju, uslove u stacionaru koji je smješten u Istražnom zatvoru, sagledana je opremljenost zdravstvene službe. Uvid je obavljen u devet medicinskih kartona u slučaju smrti koje su se desile u 2023. Zatraženi su podaci od Centra za patologiju i Centra za sudsku medicinu, da li je u konkretnim slučajevima rađena patološko-anatomska obdukcija i sudsko medicinska – obdukcija. Cilj analize je da se utvrdi postupanje i kvalitet zdravstvene njege u slučaju teških hroničnih bolesti koje su dovele do smrtnog ishoda, da se utvrdi postupanje u slučaju smrtnih ishoda suicidom i uopšteno na koji način se postupa u slučaju smrtnih ishoda onih koji se nalaze u penalnom sistemu.

Reforma zatvorskog sistema

U cilju proširenje smještajnih kapaciteta i poboljšanja uslova boravka lica lišenih slobode preduzete su sljedeće aktivnosti: izvršena je sanacija, rekonstrukcija i adaptacija većeg broja prostorija za smještaj lica lišenih slobode; u Istražnom zatvoru Podgorica, u kom je problem prebukiranosti najizraženiji, pristupilo se izgradnji novog objekta za potrebe Sektora za zdravstvenu zaštitu, površine od 360m², a završetak radova i stavljanje u funkciju ovog objekta se očekuje u predstojećem skorijem periodu. Izmještanjem Sektora za zdravstvenu zaštitu u prostorije novog objekta, postojeći smještajni kapaciteti Istražnog zatvora od 292 mjesta će biti povećani za 70 mjesta. Aktivnosti rekonstrukcije i adaptacije prostorija, redovnog tekućeg održavanja objekata i izgradnja novog objekta za potrebe Sektora za zdravstvenu zaštitu realizuju se sredstvima iz Budžeta UIKS-a i uz radno angažovanje zatvorenika pod nadzorom službenika-instruktora za rad.

Uz podršku EU-IPA projekta iz 2018, te dijelom sredstvima iz Kapitalnog budžeta, u toku je izgradnja četiri nova objekta na lokalitetu u kompleksu UIKS-a u Spužu i to: Specijalne zdravstvene ustanove za izvršenje mjera bezbjednosti obavezno psihijatrijsko liječenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi, obavezno liječenje narkomana i

alkoholičara, kao i liječenje lica u UIKS-u, koja imaju akutno psihičko oboljenje; Multifunkcionalnog objekta predviđenog za vjerske, kulturne, sportske i rekreativne aktivnosti lica lišenih slobode; Objekta za zatvor otvorenog tipa; Objekta nove glavne prijavnice. Izradnjom navedenih objekata u značajnoj mjeri će biti unaprijeđen sistem bezbjednosti, poboljšani uslovi smještaja i boravka lica lišenih slobode, kao i materijalno-tehnički uslovi rada službenika.

Vlada je 2024. usvojila užu listu ključnih prioritetnih infrastrukturnih projekata, na kojoj se nalazi i projekat Izgradnje zatvora u Mojkovcu za sjevernu regiju Crne Gore. Odlukom Vlade za izgradnju zatvora u Mojkovcu o zaduženju kod Banke za razvoj Savjeta Evrope (CEB), obezbijedena su sredstva u visini od 30.000.000 eura. Do sada je izrađena tehnička dokumentacija, u toku je revizija glavnog projekta i rad na drugim povezanim projektima kao što su podstanica, hidrotehnička infrastruktura vodovodna infrastruktura, pristupni put.

Kao nastavak saradnje UIKS-a sa Elektroprivredom Crne Gore - Solar Gradnja koja je otpočela u drugoj polovini 2023. kroz projekat ugradnje solarnih panela u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija izvršena je ugradnja panela na krovnim konstrukcijama površine od 2.950 m² sa instaliranom snagom od 560 kW, te izvršeni i radovi na povezivanju fotonaponskih sistema na mrežu, a u skorijem periodu se očekuje i njihovo puštanje u rad.

Između Uprave za izvršenje krivičnih sankcija i kompanije koja je angažovana za tu svrhu, nastavljena je saradnja i zaključen novi ugovor o proizvodno-poslovnoj saradnji, u cilju unaprjeđenja kapaciteta za sprovođenje radno-okupacione terapije zatvorenika i obučavanje za vršenje određenih poslova. Predmet ugovora je obuka zatvorenika na poslovima proizvodnje, odnosno sklapanja nakita od bižuterije i preslikača za turističke suvenire od elemenata koje obezbjeđuje angažovana kompanija, u prostorijama Uprave za izvršenje krivičnih sankcija i radno angažovanje zatvorenika na poslovima proizvodnje, koju naknadu za rad zatvorenici obezbjeđuje angažovana kompanija.

U cilju jačanja kadrovskih kapaciteta u UIKS-a, okončani su postupci za popunu radnih mjesta za 17 izvršilaca koji su bili započeti tokom 2023. i prijem navedenog broja izvršilaca u radni odnos izvršen je u periodu 8. III - 1. IV 2024. Kada su u pitanju postupci za popunu radnih mjesta započeti tokom 2024, okončan je postupak po javnom konkursu za radno mjesto direktor, imenovan od strane Vlade 13. VI 2024. U toku su postupci po objavljenim javnim oglasima kod Uprave za ljudske resurse za popunu radnih mjesta za ukupno 36 izvršilaca. Povodom pet javnih oglasa za ukupno 15 izvršilaca utvrđene su Liste za izbor kandidata i u toku je procedura donošenja Odluka o izboru kandidata.

Realizovan je program krivičnog pravosuđa i zdravlja u zatvorima Savjeta Evrope, a u cilju podrške unapređenju znanja i vještina zaposlenih u zatvorskom sistemu Crne Gore o tretmanu zavisnosti od psihoaktivnih supstanci. Uz ekspertsku podršku Savjeta Evrope, Crna Gora je izabrana da bude regionalna „kompetentna tačka“, i kao tačka za države područja Jugoistočne Evrope, a koje su dio Stalne radne grupe za saradnju u JIE. Obučeno je dvanaest trenera koji su stekli sertifikat Savjeta Evrope iz oblasti tretmana od zavisnosti za osobe koje su na izdržavanju kazne zatvora.

Sloboda izražavanja

Zakon o medijima i Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama („Sl. list CG“, broj 54/24) stupili su na snagu 19. VI 2024., a 2. VII 2024. Zakon o nacionalnom javnom emiteru–Javnom medijskom servisu Crne Gore („Sl. list CG“, broj 60/24). Usvajanjem Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama ispunjen je jedan od preduslova za reaktivaciju učešća Crne Gore u programu Kreativna Evropa 2021-2027, konkretnije potprogramu „Creative Europe MEDIA“ i drugim međusektorskim potprogramima.

Implementacija Medijske strategije 2023-2027. sa Akcionim planom za period 2023-2024. je u toku. U aprilu 2024, Ministarstvo kulture i medija formiralo je Komisiju za praćenje implementacije Medijske strategije.

U aprilu 2024, Ministarstvo kulture i medija je organizovalo donatorsku konferenciju sa predstavnicima stranih ambasada, međunarodnih organizacija, medija, medijskih udruženja, civilnog sektora, Sindikata medija i drugim zainteresovanim stranama, sa ciljem prikupljanja interesovanja za finansiranje onih aktivnosti iz Akcionog plana čije je finansiranje predviđeno iz donatorskih izvora.

Bilans rezultata – napadi na novinare

Sedmi Izvještaj o radu Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija za period od 30. XI 2023. - 10. IV 2024. godine objavljen je 4. VI 2024, a isti obuhvata nove izvještaje i dopune postojećih izvještaja prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija, kao i izjašnjenja Komisije o komentarima/izvještajima državnih tužilaštava u odnosu na preporuke sadržane u 3, 4, 5 i 6. izvještaju Komisije i analizu u odnosu na novo uputstvo vrhovnog državnog tužioca svim državnim tužilaštvima za postupanje u slučajevima prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistva novinara i napada na imovinu medija.

Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I - 30. VI 2024, pred osnovnim državnim tužilaštvima formirano je šest predmeta povodom prijetnji i nasilja nad novinarima, te napada na imovinu medija. Od ukupnog broja predmeta dva predmeta formirana su protiv osumnjičenih čiji identitet je prethodno utvrđen, i u oba predmeta izviđaj je u toku, zbog postojanja osnovane sumnje da je učinjeno krivično djelo ugrožavanje sigurnosti iz člana 168 stav 4 u vezi stava 1 KZCG, tri predmeta su formirana povodom prijave događaja od strane novinara, od kojih je jedan kvalifikovan kao prekršaj, dok su preostala dva u fazi izviđaja i još uvijek nije utvrđen identitet učinioca, niti kvalifikacija djela. Jedan predmet formiran u Ktn upisnik protiv, za sada, nepoznatog učinioca zbog postojanja osnovane sumnje da je učinio krivično djelo ugrožavanje sigurnosti iz člana 168 stav 4 u vezi stava 1 KZCG.

Od predmeta koji su formirani prethodnih godina, u izvještajnom periodu podnijet je optužni predlog protiv Đ.T. zbog postojanja osnovane sumnje da je učinio krivično djelo ugrožavanje sigurnosti iz člana 168 stav 4 u vezi stava 1 KZCG na štetu novinara „Antene M” i krivično djelo nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija iz člana 403 stav 1 KZCG, donijeto je rješenje kojim se odbacuje krivična prijava protiv NN učinilaca, zbog krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti iz člana 168 KZCG, učinjenog na štetu novinara TV „Vijesti”, jer je nastupila apsolutna zastarjelost, dok je Osnovni sud u Podgorici donio osuđujuću presudu – uslovnu osudu protiv D.R. zbog krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti iz člana 168 stav 4 u vezi stava 1 KZCG, učinjenog na štetu „Jumedia Mont”. ODT izjavilo žalbu na odluku o kazni.

U evidencijama Uprave policije, u periodu 1. I - 30. VI 2024, registrovano je ukupno sedam događaja napada za novinare i/ili medijske kuće, koji su za posljedicu imali njihovo profesionalno angažovanje.

Od navedenog broja, nadležni državni tužilac je dva događaja kvalifikovao kao krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti, od kojih je jedno rasvijetljeno, dok se u jednom slučaju preduzimaju mjere i radnje na rasvijetljavanju krivičnog djela. Za jedan događaj, nadležni državni tužilac je cijenio da u prijavljenim događajima nema elemenata izvršenja krivičnog djela koje se goni po službenoj dužnosti, niti elemenata prekršaja. Takođe, u dva događaja, ovlašćeni policijski službenici su, analizirajući spise predmeta, cijenili da se u radnjama prijavljenih lica stiču elementi izvršenja prekršaja iz Zakona o javnom redu i miru, i u tim slučajevima su pokrenuti prekršajni postupci protiv izvršioca prekršaja prema nadležnom Sudu za prekršaje. U dva prijavljena slučaja policijski službenici su postupali po nalogima nadležnih državnih tužilaca, preduzeli mjere i radnje na rasvijetljavanju događaja, nakon čega su formirane spise predmeta dostavili postupajućim tužiocima kako bi se tužioci nakon analize spisa izjasnili da li u prijavljenim radnjama ima elemenata izvršenja krivičnog djela koje se goni po službenoj dužnosti, odnosno izjasnili o pravnoj kvalifikaciji događaja.

U izvještajnom periodu, nastavljene su aktivnosti na rasvjetljavanju ubistva urednika „Dana“ Duška Jovanovića. Službenici UP su postupali po više obavezujućih naloga VDT u Podgorici, uručili više poziva građanima, i isti su od strane postupajuće tužiteljke saslušani na okolnosti ubistva Duška Jovanovića, kao i vršili druge provjere i aktivnosti shodno naloženim upustvima sa ciljem rasvjetljavanja svih činjenica i okolnosti izvršenja krivičnog djela i procesuiranja nepoznatih izvršilaca.

U odnosu na predmet napada na novinara Tufika Softića, tokom izvještajnog perioda nije se došlo do novih podataka ni saznanja na osnovu kojih bi rasvijetlili navedeni slučaj.

Prava žena i rodna ravnopravnost

Delegacija Vlade, koju je predvodio ministar ljudskih i manjinskih prava, prezentovala je Treći periodični izvještaj Crne Gore o sprovođenju Konvencije za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena na 88. zasjedanju Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena CEDAW - 15. V 2024.

Implementacija preporuka CEDAW konvencije ostaje ključna obaveza za Crnu Goru kako bi se osiguralo potpuno ostvarenje ciljeva rodne ravnopravnosti. Hitne preporuke CEDAW Komiteta na koje treba odgovoriti u roku od dvije godine, uključuju povećanje resursa za Odjeljenje za rodnu ravnopravnost, dopunu Krivičnog zakonika za kriminalizaciju femicida, izmjenu izbornog zakona radi postizanja rodnog pariteta u političkom predstavljanju i razvoj programa za besplatna kontraceptivna sredstva. Efikasna realizacija ovih preporuka zahtijeva kontinuirani angažman i saradnju svih relevantnih aktera, kao i dodatna ulaganja.

Vlada je 27. VI 2024. usvojila Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana za Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025. za 2023. godinu, koji je pokazao da je ostvaren napredak u implementaciji Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti za period 2021-2025, u 2023, što je evidentno iz poboljšanja u različitim operativnim ciljevima, posebno kroz integrisanje principa rodne ravnopravnosti u javne politike i finansije, kao i kroz obrazovanje i medije. Međutim, postojeći izazovi, ukazali su na potrebu za jačanjem mehanizama na odgovore na te izazove, odnosno za dosljednom primjenom rodnih politika na svim nivoima upravljanja. Iako je stepen realizacije aktivnosti Nacionalne strategije za ovaj period bio 76,6%, što predstavlja značajan korak naprijed, potrebno je intenzivirati napore kako bi se realizovalo preostalih 33% aktivnosti. Kontinuirano praćenje i evaluacija, posebno kroz Završni izvještaj, biće ključni za ocjenu ukupne uspješnosti i identifikaciju oblasti koje zahtijevaju dodatna poboljšanja.

U prvoj polovini tekuće godine je organizovana Svjetska konferencija žena u policiji, u Budvi, kojoj su prisustvovala predstavnice 23 zemlje i pet međunarodnih organizacija. Tokom konferencije su prezentovane mjere za unapređenje stanja u oblasti rodne ravnopravnosti u sektoru bezbjednosti, kje se primjenjuju u zemljama koje su imale delegate na konferenciji.

Odluka o finansiranju 34 projekta nevladinih organizacija u oblasti rodne ravnopravnosti u ukupnom iznosu od 394.263,20 eura donijeta je 16. VII 2024.

Nasilje u porodici

Ministarstvo unutrašnjih poslova/Upava policije i pored osposobljenosti za obavljanje određenih policijskih poslova sprovodi redovne edukacije, obuke i usavršavanja policijskih službenika, kako usko specijalizovanih i odgovornih po liniji rada, tako i ostalih službenika koje se tiču rodno zasnovanog nasilja i primjene Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, kojim su tačno utvrđene procedure i institucionalna saradnja u vezi s porodičnim nasiljem i nasiljem nad ženama.

U periodu 1. I - 30. VI 2024. nijesu sprovedene obuke službenika na temu nasilja u porodici i porodičnoj zajednici.

U periodu 1. I - 30. VI 2024. na teritoriji Crne Gore izvršeno je 309 krivičnih djela nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici i 14 krivičnih djela koja se dovode u vezu sa nasiljem u porodici, za koja je podnijeto 310 krivičnih prijava.

Navedeni broj krivičnih djela učinjen je od strane 330 lica, od kojih je 285 muškog pola (od kojih su pet maloljetnih lica) i 45 ženskog pola (od kojih su tri maloljetna lica).

Žrtve izvršenih krivičnih djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici su 359 lica, 123 muškog i 236 ženskog pola. Od ukupnog broja žrtava, 44 su maloljetna lica, i to 16 muškog i 28 ženskog pola.

Uprava policije je tokom izvještajnog perioda podnijela 586 prekršajnih prijava zbog izvršenih 795 prekršaja iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Navedeni broj prekršaja učinjen je od strane 683 izvršilaca, od kojih je 478 muškog pola (od kojih je troje maloljetno) i 205 ženskog pola (od kojih je dvoje maloljetnih lica).

Žrtve izvršenih prekršaja su 779 lica, od kojih su 293 muškog i 486 ženskog pola. Od ukupnog broja žrtava izvršenih prekršaja, 107 su maloljetna lica (61 muškog i 46 ženskog pola).

Policija je predložila sudovima za prekršaje ukupno 149 zaštitnih mjera shodno Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici.

Policija je pratila ukupno 152 zaštitnih mjera po osnovu rješenja sudova za prekršaje.

U izvještajnom periodu, bilo je devet žrtava nasilja koje su upućene u školnište od strane službenika UP.

Uprava policije kontinuirano ostvaruje saradnju sa svim društvenim subjektima koji učestvuju u prevenciji, sprečavanju i suzbijanju nasilja u porodici i kroz učešće policijskih službenika u multidisciplinarnim timovima.

Prava djeteta

Vlada je 11. IV 2024. utvrdila Predlog Zakona o psihološkoj djelatnosti. Ovim Zakonom uređuju se uslovi i način obavljanja psihološke djelatnosti, kontrola kvaliteta stručnog rada, nadležnosti Komore psihologa Crne Gore, kao i druga pitanja od značaja za obavljanje ove djelatnosti. Zakonom se bliže određuju obavljanje psihološke djelatnosti, pripravnici staž za psihologe, sadržaj i način polaganja stručnog ispita, postupak licenciranja, prava i obaveze licenciranih psihologa, kontrola kvaliteta stručnog rada, osnivanje Komore psihologa Crne Gore, disciplinska odgovornost, nadzor nad sprovođenjem ovog Zakona, kao i kaznene odredbe za prekršaje kako pravnih tako i fizičkih lica.

U izvještajnom periodu, Savjet za prava djeteta je održao tri tematske sjednice. Prva tematska sjednica je održana 8. IV 2024. povodom obilježavanja Svjetskog dana Roma, a sa ciljem razmatranja problema sa kojima se pripadnici ove zajednice suočavaju, kao i sagledavanje načina kako bi se poboljšao njihov položaj u društvu. Među prepoznatim problemima naročito se ističu obrazovanje, zaposlenje, zdravstvena zaštita, prosjačenje, imovinska prava i građansko-pravni status.

Druga tematska sjednica, posvećena razumijevanju i načinu rješavanja problema sa kojima se djeca sa autizmom i njihove porodice suočavaju, održana je 23. IV 2023. Prepoznati su problemi koji se prepliću kroz rad više resora, počevši od obrazovanja do rada dnevnih centara, ali i do manjka stručnog kadra, te i da je međuresorna saradnja ključna kako bi se pristupilo adekvatnom rešavanju uočenih problema. Najavljeno je praćenje monitoringa resora koja su ključna u procesu socijalne inkluzije za djecu sa autizmom, ali i drugog vida učešća.

Treća tematska sjednica Savjeta je održana 24. V 2024. u cilju analiziranja stanja i razmatranja predloga mjera u cilju zaštite djece od počinitelaca krivičnih djela prema maloljetnicima.

UNICEF i SZO podržali su Ministarstvo zdravlja u razvoju i usvajanju Smjernica za postupanje pružalaca zdravstvenih usluga u cilju zaštite djece i adolescenata od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja kao važnog alata za

unapređenje rada pružalaca zdravstvenih usluga na svim nivoima zaštite, u oblasti identifikacije slučajeva zlostavljanja, zanemarivanja i nasilja, kao i za prijavljivanje i dalje upućivanje takvih slučajeva nadležnim službama. Na osnovu usvojenih Smjernica, od strane eksperata SZO i UNICEF-a pripremljen je prilagođeni program obuke za zdravstvene radnike zasnovan na validiranoj metodologiji SZO. Ekspertska podrška i organizacija obuke finansijski su podržani od strane Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori putem Partnerstva UNICEF-EU za jačanje sistema zaštite za prevenciju i zaštitu djece od svih oblika nasilja i eksploatacije, kao i od SZO.

Socijalno ugroženi i lica s invaliditetom

U izvještajnom periodu, Vlada je imenovala članove/ice Savjeta za prava lica sa invaliditetom, uključujući i pet predstavnika/ca nevladinih organizacija. Predsjednik Savjeta je potpredsjednik Vlade za rad, obrazovanje, zdravstvo i socijalu, a potpredsjednica Savjeta je predstavnik/ca nevladinih organizacija. Članovi/ice Savjeta su ministri/arke rada i socijalnog staranja, zdravlja, unutrašnjih poslova, pravde, javne uprave, prosvjete, nauke i inovacija, ekonomskog razvoja, kulture i medija, prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, te drugi državni i nevladini predstavnici/e.

U junu 2024. Vlada je usvojila Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana za 2022-2023. godinu i dvogodišnji Akcioni plan za sprovođenje Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022-2027, za period 2024-2025. Akcioni plan predstavlja drugi dvogodišnji akcioni plan koji je Vlada usvojila u cilju realizacije planiranih prioriteta u predmetnoj oblasti.

Komisija za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija u oblasti zaštite lica sa invaliditetom, Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, u martu 2024. raspisala je javni konkurs pod nazivom „Jednak pristup, jednake mogućnosti”. Ukupan iznos sredstava predviđenih za raspodjelu iznosi 552,613.23 eura, s minimalnim iznosom od 15.000 eura i maksimalnim iznosom od 30.000 eura po projektu.

Na adresu Komisije, u predviđenom roku, pristiglo je 80 prijava projekata/programa nevladinih organizacija. Na osnovu evaluacije pristiglih prijava, Komisija je 16. VII 2024. donijela Odluku kojom je odobrila finansiranje 25 projekata u oblasti zaštite lica sa invaliditetom za 2024.

Homoseksualci, biseksualci, transrodne osobe i interseksualci (LGBTI)

Vlada je 27. VI 2024 usvojila Strategiju za unapređenje kvaliteta života LGBTIQ osoba u Crnoj Gori za period 2024-2028. sa Akcionim planom za period 2024-2025. Strategija je nastala kao rezultat zajedničkog rada državnih institucija, nevladinih organizacija i LGBTIQ zajednice na putu ostvarenja tog zadatka. Dobijeni inputi iz zajednice su bili dodatno analizirani u komunikaciji sa predstavnicima/ama državnih institucija i NVO koji su bili članovi/ice radne grupe za pripremu Strategije. To je rezultiralo mapiranjem sedam ključnih problemskih oblasti na čije rješavanje će Strategija biti fokusirana i to: društveno prihvatanje, zakonske reforme i njihovo sprovođenje u praksi, obrazovanje, zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, zapošljavanje i odnos javne uprave prema LGBTIQ pravima.

Vlada je 20. VI 2024. usvojila Završni izvještaj o realizaciji Strategije za unapređenje i zaštitu ljudskih prava i sloboda za period 2019-2023.

Mreža lokalnih koordinatora za unapređenje i zaštitu položaja LGBT osoba u Crnoj Gori je ažurirana.

Odlukom o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata NVO u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava – unapređenje ljudskih prava LGBTI za 2024. godinu, odobrena su sredstva u iznosu od 241.816,30 eura za realizaciju 16 projekata nevladinih organizacija, na osnovu javnog konkursa.

Shodno elektronskim evidencijama Uprave policije kada su u pitanju prijave događaja na štetu LGBTI osoba, u periodu 1. I - 1. VII 2024. podnijete su 83 prijave protiv 83 osobe odnosno 83 profila na društvenim mrežama. Sve

ove prijave se odnose na uvrjedljive komentare postavljene odnosno objavljene na društvenim mrežama, s tim što su, za razliku od ranijeg perioda kada je to uglavnom bio Facebook, sada skoro svi prijavljeni sadržaji i komentari, na štetu LGBTI osoba, objavljeni na TikTok-u. Policija je postupila po svakoj prijavi. Od navedenog broja prijava, 36 je i dalje u radu, u jednom slučaju je nadležni tužilac ocijenio da nema elemenata za postupanje, dok je za ostale ocijenjeno da nema mogućnosti za identifikaciju jer se radi o lažnim profilima na navedenoj društvenoj mreži (TikTok).

Ohrabruje podatak da nema prijavljenih fizičkih napada ili prijetnji po život i tijelo u ličnoj interakciji i stvarnom prostoru. Zabrinjava podatak da je TikTok sada postala društvena mreža na kojoj se primarno izražava govor mržnje prema LGBTI osobama, dok to ranije nije bio slučaj (ranije je to bio Facebook). TikTok štiti privatnost svojih korisnika, tako da Uprava policije nije u mogućnosti da identifikuje korisnika sa lažnim profilom, već to može učiniti jedino ukoliko korisnik na profilu ima prave lične podatke na osnovu kojih se mogu preduzeti policijske mjere i radnje na potvrdi identiteta (npr. korisnik u opisu profila ima svoje pravo ime i prezime, svoju fotografiju itd).

Zaštita manjina

Vlada je 30. V 2024. usvojila završni Izvještaj o sprovođenju Strategije manjinske politike 2019-2023. Ovaj izvještaj predstavlja ocjenu napretka ostvarenog u implementaciji politika koje podržavaju prava i interese manjinskih zajednica u Crnoj Gori tokom posljednjih pet godina.

Vlada je 11. VII 2024. usvojila novu Strategiju manjinske politike za period 2024-2028, zajedno sa predloženim Akcionim planom za 2024-2025. Ova strategija postavlja smjernice i prioritete za naredni period, s fokusom na jačanje zaštite prava manjina, unapređenje njihovog društvenog uključivanja i podršku njihovom razvoju u svim aspektima života. Kroz ove mjere i strategije, Vlada nastoji osigurati da manjinske zajednice u zemlji žive uključeno i ravnopravno sa ostalim građanima, te da njihova prava budu adekvatno zaštićena i promovisana.

Odluka o finansiranju 24 projekta nevladinih organizacija u ukupnom iznosu od 450.000 eura donijeta je 16. VII 2024, nakon sprovedenog postupka raspodjele na osnovu javnog konkursa.

Romi i Egipćani

Vlada je 6. VI 2024. usvojila Izveštaj o sprovođenju Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. za 2023. godinu i Akcioni plan za sprovođenje strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. za 2024-2025. Akcionim planom za 2023. godinu za sprovođenje Strategije bila je predviđena realizacija 92 aktivnosti od kojih je realizovana 61 aktivnost ili 66,3%, djelimično realizovano je 16 aktivnosti ili 17,4%, dok je nerealizovano 15 aktivnosti ili 16,3%.

U znak obilježavanja 8. aprila - Međunarodnog dana Roma u Skupštini Crne Gore održano je Drugo zasjedanje Romskog parlamenta.

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je u julu 2024. donijelo Odluku u svrhu realizacije projekata za unapređenje položaja RE populacije kojim je podržalo 33 projekata u iznosu od 500.000 eura.

Zabrana diskriminacije

Prema podacima Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, u periodu 1. I - 30. VI 2024. u Sektoru za zaštitu od diskriminacije, manjinska prava i rodnu ravnopravnost u radu je bilo 84 pritužbe, postupak je okončan u 48, upućeno je sedam preporuka.

Pritužbe su se uglavnom odnosile na rad i zapošljavanje (38); socijalna zaštita (jedna); rodno zasnovano nasilje (jedna); postupci pred organima javne vlasti (osam); postupci pred pravosudnim organima (pet); obrazovanje (tri);

sport (jedna); imovinsko-pravni odnosi (jedna); unutrašnji poslovi i policijsko postupanje (jedna); penzijsko-invalidsko osiguranje (dvije); govor mržnje (dvije); javni diskurs/mediji (dvije); pristup dobrima i uslugama (osam); bez područja i oblika diskriminacije (sedam).

Interno raseljena lica (IRL)

U periodu 7. XI 2009. (datum stupanja na snagu Zakona o dopunama Zakona o strancima) - 30. VI 2024, raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno 15.274 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja riješeno je 15.207 zahtjeva, dok je po 67 zahtjeva postupak u toku.

Od 15.207 riješenih predmeta, za 12.425 lica zahtjev je usvojen i odobren je stalni boravak ili privremeni boravak do tri godine, 313 zahtjeva je odbijeno, dok je 2.469 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Razvrstano po kategorijama ova statistika izgleda na sljedeći način:

INTERNO RASELJENA LICA

U izvještajnom periodu interno raseljena lica su podnijela ukupno 8585 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja riješeno je 8559 zahtjeva, dok je po 26 zahtjeva postupak u toku. Od 8558 riješenih predmeta, za 7376 lica zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, 252 zahtjeva je odbijeno, dok je 931 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

RASELJENA LICA

U izvještajnom periodu raseljena lica su podnijela ukupno 4737 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja, riješeno je 4736 zahtjeva, dok je po jedan zahtjevu postupak u toku. Od 4736 riješenih predmeta, za 4352 lica zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, 24 zahtjeva je odbijeno, dok je 360 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

PRIVREMENI BORAČAK DO TRI GODINE - INTERNO RASELJENA LICA

U izvještajnom periodu interno raseljena lica su podnijela ukupno 1.543 zahtjeva za odobravanje privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja, riješeno je 1.505 zahtjeva, dok je po 38 zahtjeva postupak u toku. Od 1.505 riješenih predmeta, za 445 lica zahtjev je usvojen i odobren im je privremeni boravak, 32 zahtjeva su odbijena, dok je 1028 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

PRIVREMENI BORAČAK DO TRI GODINE - RASELJENA LICA

U izvještajnom periodu raseljena lica su podnijela ukupno 320 zahtjeva za odobravanje privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja, riješeno je 320 zahtjeva. Od 320 riješenih predmeta, za 171 lice zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, četiri zahtjeva je odbijeno, dok je 145 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

ČLAN 220 NOVOG ZAKONA O STRANCIMA

Shodno članu 220 novog Zakona o strancima raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno 89 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja riješeno je 87 dok je po dva zahtjeva postupak u toku. Od 87 riješenih predmeta, za 81 lica zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, jedan zahtjev je odbijen, dok je pet predmeta odbačeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Zaštita ličnih podataka i slobodan pristup informacijama

Skupština je donijela je odluku da se Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama izostavi sa dnevnog reda, jer po njihovom mišljenju isti nije u saglasnosti sa Ustavom i pravnim sistemom iz razloga što nije u skladu sa Pravno-tehničkim pravilima za izradu propisa, imajući u vidu da se Predlogom zakona mijenja više od 50 odsto važećeg Zakona. Ministarstvo javne uprave formiralo je radnu grupu u kojoj je član Savjeta Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama.

Prijedlog zakona o zaštiti podataka o ličnosti dat je 8. III 2024. na javnu raspravu u trajanju od 20 do 40 dana, tokom koje je dostavljen određeni broj primjedbi i sugestija na tekst zakona, o čemu je radna grupa pripremila izvještaj nakon čega je tekst zakona dostavljen Agenciji za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama na davanje mišljenja, koje se nakon prihvatanja dostavlja Sekretarijatu za zakonodavstvo, a nakon toga i Ministarstvu finansija i Ministarstvu pravde.

U dijelu izrade Nacrta zakona zaštiti podataka o ličnosti koje sprovode nadležni organi u svrhe sprovođenja istrage, otkrivanja ili gonjenja za krivična djela ili izvršavanje krivičnih sankcija, u toku je obezbjeđivanje podrške eksperta koji će učestvovati u izradi nacrta Zakona. Takođe, u cilju izrade teksta nacrta pomenutog zakona, formirana je i međuresorska Radna grupa koja radi na izradi istog.

U periodu 1. I - 30. VI 2024. u Agenciju za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama je pristiglo 75 inicijativa, odnosno zahtjeva za zaštitu prava od strane fizičkih i pravnih lica (66 inicijativa za pokretanje postupka nadzora, devet zahtjeva za zaštitu prava). U izvještajnom periodu, Odsjek za nadzor izvršio je 75 nadzora.

Agencija je izdala ukupno 66 saglasnosti za uvođenje video nadzora. U izvještajnom periodu, Agenciji je upućen jedan zahtjev za dobijanje saglasnosti za iznošenje podataka. Agencija je dala šest mišljenja u odnosu na primjenu Zakona o zaštiti podataka o ličnosti i donijela 12 rješenja po osnovu izjavljenih prigovora 10 i dvije žalbe.

Ukupan broj pristiglih zahtjeva za slobodan pristup informacijama prema organima vlasti u periodu 1. I - 30. VI 2024, a koji su dostavljeni Agenciji, iznosi 2.387. Statusi zahtjeva su sljedeći: broj djelimično odobrenih zahtjeva organa vlasti - 323, broj odobrenih zahtjeva od strane organa vlasti - 1.002, broj odbijenih zahtjeva - 696, broj obavještenja - 146, broj zahtjeva ustupljenih drugom organu - 182, broj odbačenih zahtjeva - pet, broj poziva na ispravku/dopunu zahtjeva - 29, broj obustavljenih zahtjeva - tri, broj povučениh zahtjeva - jedan.

U periodu 1. I - 30. VI 2024. primljeno je ukupno 3.704 žalbi. Savjet Agencije je donio odluku u 3.833 žalbena postupka. Broj usvojenih žalbi zbog ćutanja uprave - 1.467, donijeto 1.154 rješenja o obustavi postupka, dok je Savjet Agencije odbio žalbu jer nije bilo ćutanja uprave u 296 predmeta, u 480 predmeta Savjet Agencije je usvojio žalbu i vratio prvostepenom organu predmet na ponovni postupak i odlučivanje, 427 žalbe su odbijene kao neosnovane, tri žalbe su odbijene kao nedozvoljene, u dva predmeta žalba je usvojena i poništeno rješenje jer nije podniet zahtjev za slobodan pristup informacijama, dvije žalbe su odbijene kao neblagovremene, jedna žalba je djelimično usvojena i u jednom predmetu upućena inicijativa za vršenje inspekcijskog nadzora Upravnoj inspekciji - Ministarstva javne uprave.

Ukupan planirani budžet Agencije u 2024. iznosi 840.743,63 eura. Što se tiče unutrašnje organizacije i popunjenosti radnih mjesta Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, kojim je predviđeno 28 radnih mjesta sa 47 izvršioaca, definisane poslove i zadatke je obavljalo 37 (78,72%) izvršilaca.

Ekonomsko državljanstvo

Odluka o kriterijumima, načinu i postupku izbora lica koje može steći crnogorsko državljanstvo prijemom radi realizacije posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore primjenjivala se u periodu 1. I 2019 - 31. XII 2022.

Prema statističkim podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, u periodu 1. I - 30. VI 2024, ovom ministarstvu dostavljena je jedna aplikacija (za jednog aplikanta i tri člana porodice) iz perioda važenja odluke. Ministarstvo unutrašnjih poslova je u periodu 1. I - 30. VI 2024. usvojilo 848 zahtjeva o prijemu u crnogorsko državljanstvo u skladu sa odredbama člana 12 Zakona o crnogorskom državljanstvu i odredbama Odluke o kriterijumima, načinu i postupku izbora lica koje može steći crnogorsko državljanstvo prijemom rad realizacije posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore, i to 264 za aplikante i 584 za članove porodice. Donijeto je ukupno 20 rješenja o obustavi postupka zbog odustanka aplikanta od zahtjeva (za šest aplikanta i 14 članova porodica).

Razvrstano po državljanstvima lica koja su stekla crnogorsko državljanstvo prijemom u navedenom periodu po osnovu Posebnog programa: Ruska Federacija - 542, Bjelorusija - 39, Vijetnam - 38, SAD - 36, Turska - 27, NR Kina - 19, Južnoafrička Republika - 19, Egipat - 14, Indija - 13, Pakistan - 10, Tajland - 10, Ukrajina - sedam, Sveti Kits i Nevis - sedam, Jordan - šest, Eritreja - šest, Filipini - šest, Azerbejdžan - četiri, Australija - četiri, Liban - četiri, Malta - četiri, Senegal - četiri, Sudan - četiri, Velika Britanija - četiri, Island - tri, Iran - tri, Kanada - tri, Saudijska Arabija - tri, Južna Koreja - dva, Francuska - jedno, Hong Kong - jedno, Letonija - jedno, Njemačka - jedno, Novi Zeland - jedno, Šri Lanka - jedno i Ujedinjeni Arapski Emirati - jedno.

U proceduri se na dan 30. VI 2024. nalazilo 165 aplikacija (aplikacije za koje nijesu donijeta rješenja).

Saradnja s NVO sektorom

Vlada je 11. VII 2024. usvojila Izvještaj o sprovođenju Strategije saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022-2026. za 2023. godinu sa Predlogom akcionog plana za period 2024-2026. Glavni nalazi monitoringa za 2023. godinu, u odnosu na Akcioni plan 2022-2023 ukazuju na to da su se u prethodnoj godini aktivnosti realizovale usporenom dinamikom, što pokazuju podaci da svega 25% indikatora imaju pozitivan trend, dok je 20% aktivnosti u potpunosti realizovano.

Paralelno sa izradom Izvještaja za 2023. pripremljen je Akcioni plan 2024-2026. za sprovođenje Strategije NVO 2022-2026, koji predstavlja drugi akcioni plan koji Vlada donosi u cilju realizacije planiranih prioriteta u predmetnoj oblasti. Ovaj Akcioni plan podrazumijeva implementaciju niza sistemskih reformi te kompleksnih mjera i aktivnosti koje uključuju veliki broj nadležnih organa državne uprave te zahtijevaju i kontinuirani dijalog i konsultacije sa nevladinim organizacijama iz različitih sektora. Dokument je usklađen sa nacionalnim strateškim okvirom, kao i sa preporukama EU i dobrom praksom u državama članicama Unije.

Javni konkurs za kofinansiranje projekata i programa nevladinih organizacija podržanih iz fondova Evropske unije u 2024. godini objavljen je 20. II 2024. Zakonom o Budžetu Crne Gore za ove namjene je opredijeljeno 1.396.545,95 eura. Do sada je donijeto pet odluka o raspodjeli sredstava za kofinansiranje, kojima je ukupno raspodijeljeno 624.119,55 eura, za podršku 52 projekta.

POGLAVLJE 24 - PRAVDA, SLOBODA I BEZBJEDNOST

24.1. Migracije

Readmisija

U periodu 1. IV - 1. IX 2024. nije potpisan nijedan implementacioni protokol sa zemljama EU ili sporazum o readmisiji lica, sa trećim državama.

U organizaciji Međunarodne organizacije za migracije (IOM), u Tirani je u periodu 4 - 5. VI 2024. održan tematski sastanak Regionalne radne grupe stručnjaka za readmisiju-Saradnja sa zemljama porijekla. Delegacija Crne Gore je iskoristila ovu izuzetno rijetku priliku da sa delegacijama Bangladeša, Nepala i Pakistana razmotri mogućnost institucionalizacije saradnje u oblastima radne migracije i readmisije nelegalnih migranata, s krajnjim ciljem potpisivanja sporazuma o readmisiji. Države porijekla migranata su iskazale visok nivo otvorenosti za saradnju po ovom pitanju, pa su pregovori o sporazumima za readmisiju s ovim zemljama u toku.

24.1.1. Statistika

Legalne migracije

U Crnoj Gori trenutno boravi 94.223 stranaca (na privremenom boravku je 64.506, dok ih je na stalnom boravku ukupno 29.717). U periodu 1. I – 30 VI 2024. izdato je 20.998 dozvola za privremeni boravak i rad stranaca, što je za 562 ili 2,6% dozvola manje u odnosu na isti period 2023.

Redovni postupak readmisije CG – EU

Postupajući po sporazumima o readmisiji, od strane država EU, u periodu 1. I - 30. VI 2024, primljeno je ukupno 120 zahtjeva za readmisiju koji su se odnosili na prihvataje ukupno 241 lica, od čega je pozitivno riješeno 88 zahtjeva, odnosno data je saglasnost za prihvatanje ukupno 172 lica. Negativno je riješeno 28 zahtjeva, odnosno nije data saglasnost za prihvatanje ukupno 63 lica.

CG – susjedne države

U periodu 1. I - 30. VI 2024, od strane država s kojima se Crna Gora graniči primljeno je ukupno 26 zahtjeva za readmisiju, koji su se odnosili na prihvataje ukupno 26 lica, od čega je pozitivno riješeno 18 zahtjeva, odnosno data je saglasnost za prihvatanje ukupno 18 lica, dok je negativno riješeno osam zahtjeva, odnosno nije data saglasnost za prihvatanje ukupno osam lica.

Reintegracija povratnika po readmisiji

U izvještajnom periodu, značajno su ojačani i unaprijeđeni institucionalni i administrativni kapaciteti sistema reintegracije. Formiranjem lokalnih timova, kontinuiranim održavanjem sastanaka s članovima i stručnim usavršavanjem istih stvoreni su preduslovi za bolje razumijevanje procesa reintegracije, pružanje adekvatne asistencije i osiguranje jednakog pristupa pravima koja pripadaju povratnicima. To se pokazalo kroz uporedne izvještaje iz ranijih perioda, gdje se vidi značajan porast u broju pruženih usluga povratnicima. Uspostavljeni sistem monitoringa i evaluacije procesa reintegracije omogućava bolje planiranje usluga i preduzimanje aktivnosti u pravcu unapređenja istih. U izvještajnom periodu, izvršen je prihvataje ukupno 32 lica. Najveći broj povratnika je iz Njemačke i to ukupno 26 lica, tri lica iz Norveške, a po jedno lice iz Francuske, Grčke i Belgije. Najveći broj povratnika se nastanio u Podgorici -15 lica. Za sva lica je odrađen Plan reintegracije, kao i tri Porodična plana reintegracije i isti su dostavljeni koordinatorima lokalnih timova na dalje praćenje. Odrađen je monitoring za 28 lica, na osnovu koga je sačinjen godišnji plan reintegracije sa detaljima o pruženim pravima i uslugama iz svih sfera socio-ekonomskog života.

Objavljen je javni poziv nevladinim organizacijama za predlaganje predstavnika/ce nevladinih organizacija za člana/icu lokalnih timova za pružanje pomoći povratnicima po sporazumima o readmisiji, nakon čega je 08. VII 2024. donijeta Odluka o odabiru članova NVO sektora za učešće u radu lokalnih timova, čime su upotpunjeni lokalni timovi. U cilju obezbjeđivanja adekvatnog prevoza za povratnike po readmisiji, od graničnog prelaza do mjesta boravka, dva puta su objavljene javne nabavke za pružanje usluga prevoza za povratnike po readmisiji u situacijama kada isti nemaju obezbjeđen, za koje nijesu pristigle ponude, pa će se prevoz realizovati službenim vozilom Ministarstva

unutrašnjih poslova. Značajan izazov predstavlja smještaj u slučajevima kada povratnik nema riješeno stambeno pitanje. U praksi se obezbjeđivanje smještaja skoro i ne realizuje, a potrebe su vrlo česte i u tim slučajevima se pronalaze alternativna rješenja, kao što je smještaj kod članova šire porodice ili prijatelja.

Skraćeni postupak readmisije

Kada je u pitanju prhvat lica po sporazumima o readmisiji u skraćenom postupku, u periodu 1. I - 30. VI 2024, prihvaćeno je ukupno 24 lica i to od Hrvatske šest osoba i od Srbije 18. Kada su u pitanju predata lica po sporazumima o readmisiji u skraćenom postupku, u periodu 1. I - 30. VI 2024. ukupno je predata 115 lica i to Albaniji 25, Srbiji devet i Kosovu 81 lice.

Ilegalne migracije

U periodu 1. I - 30. VI 2024. registrovana su 1.707 ilegalna migranta, dok je u istom periodu prošle godine registrovano 2.485 ilegalnih migranata, što predstavlja smanjenje od 31%. Najveći broj je bio registrovan u unutrašnjosti 1.508 i 199 na granici. Najveći broj migranata je bio sa područja Sirije – 365, Avganistana – 215, Pakistana – 209, Irana - 181. U navedenom periodu 1.636 migranata izrazilo je namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu, dok je u istom periodu prošle godine 2.319 migranata je izrazilo namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu, što predstavlja smanjenje od 29,5 %.

Nedozvoljeni prelazak državne granice

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I - 30. VI 2024, zbog osnovane sumnje da su počinili krivično djelo nedozvoljeni prelazak državne granice i krijumčarenje ljudi iz člana 405 KZCG, podnijete su krivične prijave protiv 10 lica osumnjičenih da su prokrijumčarili ukupno 51 migranta. U nadzoru državne granice, nakon uočavanja policijskih patrola, od nezakonitog prelaska državne granice odustalo je 388 lica, 79% manje nego prethodne godine, dok je broj spriječenih odnosno procesuiranih lica zbog nezakonitog prelaska državne granice 657.

Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva, za krivično djelo nedozvoljeni prelazak državne granice i krijumčarenje ljudi, u periodu 1. I - 30. VI 2024. u državnim tužilaštvima ukupno je formirano osam predmeta, protiv 10 lica, u kojima je 55 oštećenih lica. Od ukupno formiranih osam predmeta, šest predmeta je u fazi izviđaja, dok je u dva predmeta podignuta optužnica.

Prihvatilište za strance

U periodu 1. I - 30. VI 2024. u Prihvatilištu za strance je smješteno 73 stranca, dok je u istom periodu prošle godine bilo smješteno 34, što predstavlja povećanje od 114%. Najviše je bilo državljana Turske 10, zatim, Kosova devet, Srbije osam i sedam državljana Iraka.

Dobrovoljni povratak

U periodu 1. I - 30. VI 2024. povratak u matičnu zemlju obezbjeđivanjem putne isprave i novčanih sredstava od strane policije organizovan je za osam lica, a uz podršku IOM-a za 30 lica.

24.2. Azil

Direkcija za azil

U periodu 1. I – 30. VI 2024. podnijeta su 69 zahtjeva za međunarodnu zaštitu. U odnosu na zahtjeve podnijete u ovom periodu, donijeto je 20 rješenja o obustavi postupka po zahtjevu za međunarodnu zaštitu i jedno rješenje o odbijanju zahtjeva za međunarodnu zaštitu. U odnosu na zahtjeve podnijete u periodu 1. I – 30. VI 2024. nijesu podnijete tužbe Upravnom sudu protiv odluka Ministarstva unutrašnjih poslova odnosno Direkcije za azil. U odnosu

na zahtjeve za međunarodnu zaštitu podnijete u ranijem periodu, tj. prije 1. I 2024, u periodu 1. I – 30. VI 2024. donijeto je 30 rješenja o obustavi postupka po zahtjevu za međunarodnu zaštitu, 28 rješenja o odbijanju zahtjeva za međunarodnu zaštitu i odobreno 15 međunarodnih zaštita (status azilanta).

Nastavljena je praksa da se odluke po zahtjevima za međunarodnu zaštitu donose u rokovima kraćim od šest mjeseci, osim u složenim slučajevima. Ne postoji nijedan zahtjev kojem je protekao krajnji zakonski rok za odlučivanje, odnosno 21 mjesec.

Administrativni kapaciteti su ojačani sa još dva službenika i to voditelj postupka i službenik koji vrši administrativne poslove, što je omogućilo ostalim službenicima da se fokusiraju isključivo na vođenje postupka, pretraživanje informacija o zemljama porijekla i pripremanje odluka. U tom kontekstu, u Direkciji za azil, u kojoj je sistematizovano 11 radnih mjesta, popunjeno je njih osam.

Direkcija za prihvata i smještaj stranaca koji traže međunarodnu zaštitu (Centar za prihvat)

U periodu 1. I – 30. VI 2024. u Direkciji za prihvat stranaca koji traže međunarodnu zaštitu na prihvat je primljeno ukupno 733 lica, od čega 652 punoljetna muškarca, 12 maloljetnih muškaraca s pratnjom, 22 maloljetna muškarca bez pratnje, 24 punoljetnih žena s pratnjom, sedam punoljetnih žena bez pratnje, 16 maloljetnih žena sa pratnjom.

Direkcija za integraciju stranaca s odobrenom međunarodnom zaštitom i reintegraciju povratnika po readmisiji

U periodu 1. I - 30. VI 2024. ukupno je bilo 70 stranaca s odobrenom međunarodnom zaštitom. Od tog broja je 49 stranaca s odobrenim statusom azilanta, dok je 21 stranac sa odobrenom supsidijarnom zaštitom. Od navedenog broja, 26 stranaca s odobrenom međunarodnom zaštitom su ostvarivala pravo na pomoć u integraciji, dok je za 44 lica protekao period od tri godine tokom kojeg se pruža pomoć prilikom integracije u crnogorsko društvo. U periodu 1. I - 30. VI 2024. azilantima je izdato osam ličnih isprava i četiri putne isprave, a u toku je postupak za izdavanje putnih isprava za osam azilantata. Takođe, dva stranca s odobrenom međunarodnom zaštitom ostvaruju pravo na materijalno obezbjeđenje porodice, dok je šest stranaca s odobrenom međunarodnom zaštitom uspješno završilo kurs crnogorskog jezika.

Privremena zaštita lica iz Ukrajine

Skupština je 31. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca („Sl. list CG”, broj 77/24). Izmjenama ovog zakona se pristupilo jer je jedan broj raseljenih osoba iz Ukrajine, koje imaju status stranca pod privremenom zaštitom u Crnoj Gori, iscrpio zakonske mogućnosti produženja privremene zaštite u trajanju od dvije godine. Izmjena Zakona je usklađena s odlukama Savjeta Evropske unije, a sve u cilju postizanja standarda EU u oblasti međunarodne zaštite.

Vlada je 17. V 2024. donijela Odluku o izmjenama Odluke o obrazovanju Koordinacionog tijela za vršenje nadzora nad sprovođenjem Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine („Sl. list CG”, broj 50/24). Ovom Odlukom uspostavljen je novi saziv Koordinacionog tijela za vršenje nadzora nad sprovođenjem Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine. Koordinaciono tijelo je izradilo i dostavilo Izvještaj o radu Koordinacionog tijela za vršenje nadzora nad sprovođenjem Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine koji je Vlada usvojila 6. VI 2024.

Shodno Odluci o izmjeni i dopunama Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine („Sl. list CG”, broj 19/23), koja je bila na snazi do 11. III 2024. i Odluci o izmjeni i dopuni Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine („Sl. list CG”, broj 20/24), koja je stupila na snagu 8. III 2024, u periodu od 1. I - 30. VI 2024. privremena zaštita produžena je za 4.268 lica iz Ukrajine koja su prethodno imala status stranca pod privremenom

zaštitom. U periodu 1. I - 30. VI 2024. podnijeto je 1.228 zahtjeva za odobrenje privremene zaštite od strane lica iz Ukrajine, a odobreno je 946 zahtjeva, dok se po 282 zahtjeva za odobrenje privremene zaštite postupa. Takođe, u navedenom periodu obezbjeđen je smještaj za ukupno 106 lica iz Ukrajine koja imaju status stranca pod privremenom zaštitom, u skladu s članom 98 Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca.

24.3. Vizna politika

24.3.1. Normativni okvir

Vlada je 25. IV 2024. donijela Odluku o privremenom oslobađanju od pribavljanja vize za državljane Republike Jermenije („Sl. list CG“, broj 41/24) i Odluku o privremenom oslobađanju od pribavljanja vize za državljane Republike Kazahstan („Sl. list CG“, broj 41/24). Shodno ovim odlukama, državljani Republike Jermenije, odnosno Republike Kazahstan mogu, od 1. V do 31. X 2024, ulaziti, prelaziti preko teritorije i boraviti u Crnoj Gori do 30 dana, s važećom putnom ispravom, bez vize.

Na istoj sjednici, Vlada je donijela Odluku o privremenom oslobađanju od pribavljanja vize za državljane Arapske Republike Egipat („Sl. list CG“, broj 41/24), shodno kojoj državljani Arapske Republike Egipat mogu, od 1. V do 31. X 2024. ulaziti i boraviti u Crnoj Gori do 30 dana, s važećom putnom ispravom, bez vize, kao organizovana turistička grupa koja zajedno ulazi, boravi i napušta teritoriju Crne Gore direktnim čarter letom, ako posjeduju potvrdu o uplaćenom turističkom aranžmanu, pozivno pismo turističke agencije iz Crne Gore koja je organizator putovanja i dokaz o obezbijeđenom povratku u državu porijekla. Takođe, Vlada je na istoj sjednici donijela i Odluku o privremenom oslobađanju od pribavljanja vize za imaoce stranih putnih isprava sa dozvolom boravka u Ujedinjenim Arapskim Emiratima („Sl. list CG“, broj 41/24), u skladu s kojom imaoći stranih putnih isprava koji posjeduju važeću dozvolu boravka u Ujedinjenim Arapskim Emiratima (UAE) u kontinuitetu od najmanje tri godine prije ulaska u Crnu Goru mogu direktnim avio letovima ulaziti u Crnu Goru i boraviti u Crnoj Gori do deset dana, u periodu od 1. V do 30. IX 2023. bez vize, ako posjeduju validnu putnu ispravu i potvrdu o turističkom aranžmanu. Izuzetno, državljani Bangladeša, Avganistana, Sirije, Pakistana, Somalije i Indije mogu ulaziti, prelaziti preko teritorije i boraviti u Crnoj Gori na osnovu važeće strane putne isprave u koju je unesena viza, bez obzira da li su rezidenti UAE.

Vlada je 13. VI 2024. donijela Odluku o privremenom oslobađanju od pribavljanja vize za državljane Kraljevine Saudijske Arabije („Sl. list CG“, broj 56/24), shodno kojoj državljani Kraljevine Saudijske Arabije mogu, od 13. VI do 31. X 2024. ulaziti, prelaziti preko teritorije i boraviti u Crnoj Gori do 30 dana, sa važećom putnom ispravom, bez vize.

U 2024. smanjen je broj odluka o ukidanju viza u ljetnjoj sezoni za jednu zemlju – Uzbekistan.

24.3.2. Pregled statističkih podataka

U periodu 1. I – 30. VI 2024. nijesu izdavane vize na graničnim prelazima.

24.3.3. Vizni informacioni sistem (VIS)

U periodu 1. IV – 30. VI 2024. Vizni informacioni sistem (VIS) nije instaliran na novim lokacijama.

Trenutno je VIS instaliran u ukupno 31 diplomatsko-konzularnom predstavništvu širom svijeta, uključujući 25 ambasada, četiri generalna konzulata i dva konzulata na čelu sa počasnim konzulima. U zemljama u kojima Crna Gora nema svoja diplomatska predstavništva, Crnu Goru u postupku izdavanja viza zastupaju Republika Srbija i Republika Bugarska, sa kojima je potpisan ugovor o konzularnom predstavništvu.

U pogledu usklađenosti s viznim standardima i procedurama, Crna Gora je usklađena s EU u pogledu potrebne dokumentacije. Međutim, Crna Gora još uvijek nema zakonski regulisanu interoperabilnost sistema, a postojeći VIS

ne podržava prikupljanje biometrijskih podataka, niti je povezan s bazama podataka drugih uključenih organa. Prevažilaženje takvog stanja predviđeno je Reformskom agendom.

24.3.4. Program posebnog ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore (ekonomsko državljanstvo)

Nakon što je Odluka o kriterijumima, načinu i postupku izbora lica koje može steći crnogorsko državljanstvo prijemom radi realizacije posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore prestala da važi 31. XII 2022, Ministarstvu unutrašnjih poslova je u periodu 1. I - 30. VI 2024. dostavljena jedna aplikacija. Ovo ministarstvo je, u navedenom periodu, usvojilo 848 ranije primljenih zahtjeva o prijemu u crnogorsko državljanstvo i to 264 za aplikante i 584 za članove porodice. Donijeto je ukupno 20 rješenja o obustavi postupka zbog odustanka aplikanta od zahtjeva (za šest aplikanta i 14 članova porodica). U proceduri se na dan 30. VI 2024. nalazilo 165 aplikacija za koje nijesu donijeta rješenja.

24.4. Vanjske granice i Šengen

Bosna i Hercegovina

Sastanak Mješovite komisije za praćenje sprovođenja Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine (BiH) o graničnim prelazima za međunarodni i pogranični saobraćaj, održan je 16. V 2024. u Podgorici i tom prilikom je konstatovan značaj primjene Sporazuma kojim se stanovništvu nastanjenom u pograničnim područjima obje države pojednostavljuje kretanje u cilju rješavanja svakodnevnih životnih potreba. Posebnom Odlukom Mješovite komisije izvršena je privremena prekategoriizacija graničnih prelaza za pogranični saobraćaj, u periodu 1. VI - 1. X 2024, za vrijeme ljetnje turističke sezone, u cilju efikasnijeg prelaska državne granice i smanjenja gužvi na ostalim graničnim prelazima. U cilju priprema za ljetnju turističku sezonu, utvrđene su i mjere za usklađivanje prometa putnika i roba i koordinaciju aktivnosti graničnih službi obje države u cilju pojednostavljenja prelaska državne granice, posebno na najfrekventnijim graničnim prelazima.

Pored navedenog, izrađena je projektna dokumentacija za budući zajednički granični prelaz (ZGP) u Zupcima, na teritoriji BiH i raspisan je tender za odabir najpovoljnijeg ponuđača za izvođenje radova. Paralelno s rekonstrukcijom ZGP u Zupcima, stvaraju se uslovi za uspostavljanje zajedničke granične kontrole na zajedničkom graničnom prelazu u Klobuku, na teritoriji BiH. Zaključen je ugovor s projektantom za izradu projektne dokumentacije za rekonstrukciju ovog graničnog prelaza i započete aktivnosti na izradi projektne dokumentacije. Takođe, usaglašeni su i parafirani protokol o prenosu roba koje podliježu veterinarskom i fitosanitarnom inspekcijском nadzoru u režimu pograničnog saobraćaja i očekuje se njihovo potpisivanje u organizaciji nadležnih ministarstava dvije države.

Republika Srbija

Sastanak Mješovite crnogorsko-srpske komisije za praćenje sprovođenja sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Srbije o graničnim prelazima za međunarodni i pogranični saobraćaj održan je 12. IV 2024. u Podgorici, s ciljem unapređenja saobraćaja preko zajedničke državne granice i omogućavanjem stanovništvu nastanjenom u pograničnom području jednostavnije prelaženje državne granice. Tom prilikom su utvrđene mjere za usklađivanje prometa putnika i roba i koordinaciju aktivnosti graničnih službi obje države, a naglašena je važnost sprovođenja Sporazuma o regulisanju režima pograničnog saobraćaja, kako bi se stanovništvu nastanjenom u tom području olakšalo kretanja u cilju rješavanja svakodnevnih životnih potreba. Saglasno zakonima o graničnoj kontroli, obje strane izdaju granična odobrenja za prelazak državne granice van graničnog prelaza do sprovođenja pomenutog Sporazuma. Usaglašen je stav da granične policije ponovo sagledaju stanje i potrebu dodatnog zarušavanja puteva pogodnih za nezakonite prelaske državne granice između dvije države. Elaboratom za zaprečavanje puteva pogodnih za nezakonite prelaske državne granice između dvije države, koji je usuglašen i

potpisan od strane šefova graničnih policija, predviđeno je zatvaranje 29 sporednih puteva na 30 lokacija. Pored navedenog, na sastanku je konstatovana potreba preuzimanja aktivnosti u cilju blagovremenog potpisivanja sporazuma o otvaranju graničnih prelaza ili zajedničkog graničnog prelaza na budućem auto putu, s tačkom spajanja u Boljarima. Takođe, dogovoreno je da će Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove Crne Gore i Uprava za veterinu Republike Srbije sagledati potrebu otvaranja graničnih inspeksijskih mjesta na ovom budućem graničnom prelazu za graničnu veterinarsku i fitosanitarnu kontrolu.

Kapaciteti Sektora granične policije

Tendencija pada kadrovske popunjenosti granične policije zbog odlazaka u penziju je nastavljena i u 2024. tako da su 32 službenika ostvarila pravo na penziju. Na dan 1. IX 2024. Sektor granične policije imao je kadrovsku popunjenost od 68%, što je najniži nivo od funkcionisanja granične policije.

Trajektna linija Dubrovnik (R. Hrvatska) - Budva (Crna Gra) - Dubrovnik (R. Hrvatska) otvorena je 29. VI 2024. i ona će, osim povećanja broja turista, doprinijeti smanjenju gužvi u drumskom saobraćaju na graničnim prelazima crnogorske-hrvatske granice. Na graničnom prelazu Luka Budva, stvoreni su uslovi pristajanja broda, vezivanje, pasoške kontrole, informatička oprema, čekaonice i dr. Takođe, 9. VII 2024. uspostavljena je trajektna linija Ankona (R. Italija), Bar (Crna Gora) Drač (R. Albanija).

Od 8. VII 2024. vrši se zajednička granična kontrola putničkih i teretnih vozova u Zajedničkoj graničnoj stanici Bijelo Polje. Donijete su standardne operativne procedure rada graničnih provjera u cilju operativnosti i efikasnosti u primjeni policijskih ovlašćenja u vršenju granične kontrole. Takođe, nastavljene su aktivnosti na projektu „Individualna mjera za jačanje kapaciteta integrisanog upravljanja granicom u Crnoj Gori“, koji ima za cilj da, kroz podršku EU, ojača sistem granične bezbjednosti u Crnoj Gori i pripremi ga za preuzimanje obezbjeđenja spoljne granice Evropske unije.

Bilans rezultata granične policije

Prema podacima Uprave policije, provjerama na graničnim prelazima, u periodu 1. I - 30. VI 2024. pronađeno je 614 lica, od čega 125 lica po nacionalnim potjernicama i poklapanje za 489 lica po potjernicama INTERPOL-a. Po potjernici INTERPOL-a pronađeno je 37 vozila i 136 dokumenata. Takođe, pronađeno je 39 falsifikovanih putnih isprava i drugih dokumenata, a najčešći razlozi zbog kojih nije dozvoljen ulaz u Crnu Goru su neispunjavanje propisanih uslova za ulazak, nedovoljno novčanih sredstava za izdržavanje u Crnoj Gori ili za putovanje u treću državu, na snazi zaštitna mjera udaljenja i dr.

Granična policija postigla je dobre rezultate na planu suzbijanja prekograničnog kriminala, a posebno krijumčarenja narkotika i akciznih roba. Ukupno je, samostalno i u saradnji sa partnerima, pronađeno 379,718 kg marihuane-skanka, 0,314 kg kokaina, 0,014kg, 100 ml metadona, tri ml ulja kanabisa, 145 šteka cigareta, 2.358 kg rezanog duvana, 2.091 l alkoholnih pića, 403 l bezalkoholnih pića, 131.100 eura, 107 kg ribe, 111 kg mliječnih proizvoda i dr.

Saradnja sa FRONTEX-om

Zajednička operacija za 2024. zvanično je počela 24. I 2024. i obuhvata granične prelaze Dobrakovo, Dračenovac, Kula, Božaj i Debeli Brijeg i područja stanica granične policije Plav, Tuzi i Ulcinj. Takođe, dio operacije su i vazdušni granični prelazi, aerodromi Podgorica i Tivat., uz mogućnost da se, u zavisnosti od ljudskih i materijalno-tehničkih resursa FRONTEX⁴-a, tokom godine aktiviraju i dodatni granični prelazi kao i dvije fokalne tačke za nadzor državne granice. Takođe, sastavni dio operacije su i granični prelazi na moru, uz kontinuirani elektronski nadzor mora

⁴ Agencija za evropsku graničnu i obalnu stražu

letjelicama s osmatračkim sensorima iz vazduha. U okviru Zajedničke operacije Sektor granične policije svakog mjeseca upućuje predstavnika koji u sjedištu FRONTEX-a u Varšavi obavlja poslove ICC Koordinatora u međunarodnom koordinacionom centru, gdje se sa nivoa FRONTEX-a prati realizacija operativnih aktivnosti shodno Operativnom planu za 2024.

24.5. Pravosudna saradnja u građanskim i krivičnim stvarima

Vlada je 4. IV 2024. utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju Konvencije o priznanju i izvršenju stranih presuda u građanskim ili privrednim stvarima. Ovim zakonom se omogućava priznavanje i izvršenje domaćih pravosnažnih presuda u građanskim ili privrednim stvarima u drugim državama koje ratifikuju ovu konvenciju.

24.5.1. Međunarodna pravna pomoć u građanskim i krivičnim stvarima

U periodu 1. I - 30. VI 2024. u građanskoj materiji formirano je 307 predmeta međunarodne pravne pomoći (136 ulaznih i 171 izlaznih), dok je u krivičnoj materiji evidentirano 519 predmeta (274 ulaznih i 245 izlaznih).

24.5.2. Međunarodna i regionalna saradnja

U izvještajnom periodu, formirano je ukupno 36 predmeta povodom saradnje ostvarene posredstvom Eurojust-a. Saradnja se odnosila na molbe za hitno postupanje po zamolnicama za međunarodnu pravnu pomoć u složenim predmetima, a saradnja je ostvarena posredstvom nacionalnih deskova u Eurojust-u, tužilaca za vezu s Eurojust-om i kontakt tačaka za saradnju s Eurojust-om. U 19 predmeta crnogorsko tužilaštvo je iniciralo saradnju, dok je u pet predmeta inicirana saradnja prema domaćem tužilaštvu. U 12 formiranih predmeta saradnje posredstvom Eurojust-a, razmjenjivane su informacije opšteg karaktera. U izvještajnom periodu održan je koordinacioni sastanak između nadležnih tužilaštava Crne Gore i Ukrajine, na kojem je precizirana međusobna saradnja u konkretnom predmetu. Nije bilo formiranih zajedničkih istražnih timova.

24.6. Policijska saradnja i borba protiv organizovanog kriminala

Strategijski okvir

Međuresorna radna grupa je izradila Strategiju za borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i ona je upućena Evropskoj komisiji radi davanja mišljenja. Ovom strategijom se prepoznaje činjenica da borba sa navedenim bezbjednosnim izazovom zahtijeva dodatni napor državnih institucija u saradnji sa civilnim društvom, nevladinim organizacijama i međunarodnim partnerima i ujedno treba da služi kao smjernica za borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala.

Takođe, Međuresorni radni tim za izradu Srednjoročnog pregleda – ažurirane verzije Procjene opasnosti od teškog i organizovanog kriminala, sačinio je konačne nacрте predmetnog dokumenta i to javne i klasifikovane verzije. Na sjednici Biroa za operativnu koordinaciju koja je održana 31. VII 2024. usvojen je Srednjoročni pregled Procjene opasnosti od teškog i organizovanog kriminala. Takođe, na sjednici Vijeća za nacionalnu bezbjednost koja je održana 28. VIII 2024, a na osnovu predloga Biroa za operativnu koordinaciju, usvojena je inovirana lista nacionalnih prioriteta u borbi protiv teškog i organizovanog kriminala koja obuhvata sljedeće oblasti: visokorizične organizovane kriminalne grupe, krijumčarenje narkotika, korupciju sa korupcijom na visokom nivou, krijumčarenje akciznih roba, ilegalne migracije i trgovinu ljudima, sajber kriminal, terorizam i ekstremizam, nasilje i zloupotrebu vatrenog oružja i ekološki kriminal.

Planirano je da javna verzija Procjene opasnosti od teškog i organizovanog kriminala bude usvojena na sjednici Biroa za operativnu koordinaciju organa obavještajno bezbjednosnog sektora, koja će biti održana početkom avgusta 2024. godine. Nakon usvajanja javne verzije, Biro za operativnu koordinaciju organa obavještajno bezbjednosnog

sektora, predložiće Vijeću za nacionalnu bezbjednost usvajanje inovirane liste nacionalnih prioriteta u borbi protiv teškog i organizovanog kriminala.

Normativni okvir

Skupština je 7. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću. Cilj zakona je jačanje mehanizama koji će omogućiti efikasnije oduzimanje imovinske koristi koja je stečena kriminalnom djelatnošću, kao i oduzimanje imovine onima koji su je nezakonito stekli, bez obzira na to je li im je ta imovina prenesena sa ili bez naknade ili sa naknadom koja ne odgovara stvarnoj vrijednosti. Novim zakonom se, između ostalog, proširuje spektar krivičnih djela u odnosu na koja se može odrediti oduzimanje imovinske koristi, omogućava se oduzimanje digitalne imovine, a uvodi se i novi institut finansijskog izviđaja.

U pogledu funkcionisanja sudstva, Vrhovni sud je donio Plan za osiguranje funkcionisanja Specijalnog odjeljenja Višeg suda u Podgorici i slijedi realizacija predviđenih mjera. U skladu s Planom, od strane Komisije koja se sastoji se od sudija Vrhovnog i Apelacionog suda, sprovedena je kontrola rada Višeg suda u Podgorici - Specijalnog odjeljenja za suđenje za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina. Zadatak Komisije je da izvrši kontrolu predmeta starijih od tri godine i predmeta hitne prirode (pritvorske predmete), sa posebnim osvrtom na primjenu odredaba Zakonika o krivičnom postupku, kojim su propisane neophodne mjere u cilju stvaranja uslova za održavanje glavnog pretresa i ročišta za kontrolu optužnice. Dodatno, Komisija će posebnu pažnju posvetiti primjeni odredaba Zakona o poštovanju prava na suđenje u razumnom roku. Komisija je sačinila izvještaj i on će biti predstavljen sudijama Višeg suda u Podgorici. Takođe, Vrhovni sud je nastavio da učestvuje u dijalogu s Vladom, u cilju formiranja pravosudne policije, kako bi se unaprijedila zaštita sudova, uključujući sudski depozit, kao i bezbjednost sudija i sudske administracije.

24.6.1. Međunarodna saradnja

Nastavljena je intenzivna operativna saradnja s međunarodnim partnerima, pa je u periodu 1. I – 30. VI 2024, u sklopu obrađivanih predmeta ostvareno 15.904 komunikacija, od čega 6.884 komunikacija sa drugim NCB-ima (najviše sa NCB Beograd-Srbija, NCB Visbaden - Njemačka, NCB Istanbul-Turska, NCB Sarajevo-BiH, NCB Moskva-Rusija), 5.669 komunikacija s drugim organima i institucijama (domaćim), 144 komunikacija sa inostranim policijskim oficirima za vezu (najviše komunikacija je izmjenjeno sa oficirima za vezu Nemačke, Turske, Austrije, Francuske, Nordijske države), 98 sa inostranim policijskim organizacijama i inostranim ambasadama te 2.626 komunikacija sa EUROPOL-om. U navedenom periodu, između Crne Gore, EUROPOL-a i partnerskih zemalja, kroz SIENA ME komunikacioni kanal razmijenjeno je ukupno 2.895 poruka, primljenih 2.258 i poslatih 634 (računajući i FAST kanal komunikacije). Nadalje, kroz poseban SIENA CT kanal koji koriste jedinice za borbu protiv terorizma razmijenjeno je 269 poruka, primljenih 243 i poslatih 26. U istom periodu, kroz SIENA kanal Crna Gora je inicirala ukupno 119 novih slučajeva, od kojih se 50 odnosilo na bilateralnu a 69 na multilateralnu saradnju.

Pored navedenog, Uprava policije ostvaruje kontinuiranu međunarodnu saradnju kroz razmjenu informacija i podataka s državama članicama EGMONT grupe, koristeći EGMONT sigurnu mrežu za razmjenu podataka. U periodu 1. I – 30. VI 2024. razmijenjene su 692 komunikacije sa 42 države u odnosu na 232 fizičkih i 498 pravnih lica. Najviše komunikacija je ostvareno sa sljedećim državama: Ukrajina (62 komunikacije), Srbija (57 komunikacije), Turska (49 komunikacija), UAE (42 komunikacije), Švajcarska (36 komunikacija). Predstavnici FOJ-a učestvovali su na 30. Plenarnom zasijedanju EGMONT grupe koje je održano u Parizu u periodu 2 - 7. VI 2024, kao i na sastancima regionalnog radnog tijela EGMONT grupe - EUROPE II tokom kojih su razmatrani novi izazovi u borbi i suzbijanju pranja novca sa posebnim akcentom na finansiranje terorizma i zloupotrebu NVO u svrhe finansiranja terorizma.

Asset Recovery Office – ARO

U oblasti otkrivanja nezakonito stečene imovine, u periodu 1. I – 30. VI 2024. obrađeno je 35 zahtjeva. Od inostranih partnera zaprimljena su 33 zahtjeva, kojima su tražene provjere za 150 fizičkih i devet pravnih lica.

Ciljane potrage

U periodu 1. I – 30. VI 2024. sprovedene su aktivnosti ciljanog traganja u 35 predmeta, završeno je 10 predmeta ciljanog traganja lociranjem i lišenjem slobode lica za kojima su raspisane međunarodne potjernice. Od realizovanih 10 predmeta, osam lica je locirano i lišeno slobode u Crnoj Gori, intenzivnim radom na terenu i razmjenom informacija kroz međunarodnu operativnu policijsku saradnju i ENFAST mrežu od kojih su dva članova domaćih i inostranih organizovanih kriminalnih grupa (OKG). Takođe, četiri lica koja su lišena slobode u Crnoj Gori potraživala su se zbog izvršenih teških krivičnih djela. Od navedenih predmeta, ističemo lišenja slobode visoko rangiranih članova OKG. Posebno se ističe lišenje slobode lica R. G. L, državljanina Italije, koji je lociran na teritoriji opštine Podgorica, kojom prilikom su pronađena falsifikovana dokumenta jer se isti skrivao u Crnoj Gori pod lažnim identitetom. Za istim je raspisana međunarodna potjernica NCB Interpol-a Rim radi vođenja krivičnog postupka po naredbi Apelacionog suda iz Torina, radi izdržavanja zatvorske kazne zbog krivičnih djela prevara, pranje novca, ilegalna trgovina umjetninama i antikvitetima, kao i prouzrokovanje lažnog bankrota.

INICIJATIVE – PROJEKTI – AKCIJE

Saradnja sa INTERPOL-om

NCB Interpol Podgorica nastavlja da bude aktivan partner Generalnom sekretarijatu INTERPOL-a u svim projektima, inicijativama i aktivnostima koje se sprovode na regionalnom i globalnom nivou. Po osnovu međunarodnih potjernica raspisanih od strane NCB Interpol Podgorica u periodu 1. I – 30. VI 2024, u inostranstvu je lišeno slobode 14 lica, dok je po osnovu međunarodnih potjernica raspisanih od strane inostranih NCB Interpol-a, u Crnoj Gori lišeno slobode 34 lica. Na dan 1. IX 2024. 58 lica čeka izručenje Crnoj Gori, dok se u pritvoru u Crnoj Gori nalazi 57 lica koja čekaju izručenje iz Crne Gore. Izvršeno je 20 ekstradicija u Crnu Goru, kao i 40 ekstradicija iz Crne Gore.

Korištenjem FIND sistema na graničnim prelazima u Crnoj Gori, izvršeno je 8.499.271 provjera u INTERPOL-ovoj bazi traženih lica, pri čemu je došlo do poklapanja u 1.726 slučajeva, i lišeno je slobode 34 lica. Korištenjem FIND sistema na graničnim prelazima u Crnoj Gori, izvršeno je 8.510.419 provjera u INTERPOL-ovoj bazi krađenih i izgubljenih putnih isprava, a 8.167.714 find provjera, od čega 342.805 provjera find linka, pri čemu je došlo do poklapanja u 26 slučajeva, dok je 286 provjera rezultiralo pozitivnim pogotkom u FIND link bazi. Sa graničnih prelaza u INTERPOL-ovu bazu otuđenih motornih vozila izvršeno je ukupno 2.544.337 provjera, a došlo je do poklapanja u 11.821 slučajeva, pri čemu je privremeno oduzeto 45 vozila. Izvršen je unos 4.604 crnogorskih nevažećih identifikacionih dokumenata i putnih isprava u INTERPOL-ovu bazu otuđenih i izgubljenih putnih isprava (SLTD), kroz WISDM sistem i to po spisku dostavljenom od strane Ministarstva unutrašnjih poslova.

Saradnja sa EUROPOL-om

U izvještajnom periodu, Uprava policije je nastavila s aktivnim učešćem u EUROPOL-ovim analitičkim projektima u kojima je punopravan član. Takođe, u izvještajnom periodu Crna Gora odnosno Uprava policije učestvuje u 14 operativnih akcionih planova Europol-a, koji su tokom procesa planiranja prenijeti i u nacionalni okvir, te su postali sastavni dio redovnog godišnjeg Programa rada Ministarstva unutrašnjih poslova/Uprave policije. U okviru EMPACT operativnih akcija učestvovali u pet aktivnosti organizovanih u sklopu JAD i to: JAD DUNAV 9, protiv krijumčarenja migranata i trgovinu ljudima, JAD GLOBAL CHAIN, suzbijanje trgovine ljudima, EMPACT Trgovina ljudima OA 3.2 EMPACT – krijumčarenje migranata u okviru „Operativne grupe za Zapadni Balkan”, JAD PIRATES 2- krivična djela u vezi sa intelektualnom svojinom.

PROJEKTI

Nastavljena je realizacija projekata s međunarodnim partnerima, a u toj sferi naročito je važno istaći saradnju s ofirom za vezu Savezne policije Njemačke, Velikom Britanijom, kao i s Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM). Podrška je usmjerena na snaženje infrastrukture, nabavku opreme, jačanje mobilnosti jedinica i tehničkih kapaciteta. Nastavljena je i operativna saradnja s italijanskom Guardia di Finanza shodno potpisanom Memorandumu između Crne Gore i Republike Italije. Takođe, za razvoj granične policije značajne su aktivnosti koje se realizuju u okviru IPA III - EU podrška zaštitno osjetljivim sistemima za upravljanje migracijama na Zapadnom Balkanu, zatim, IPA III - Podrška EU unapređenju borbe protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima na Zapadnom Balkanu, WBIBM - Instrument za izgradnju kapaciteta na Zapadnom Balkanu za integrisano upravljanje granicom, kao i WBCAP - Instrument za izgradnju kapaciteta na Zapadnom Balkanu za readmisiju te Individualna mjera za migracije i dr. Što se tiče akvatorija mora, nastavljeno je s radom u okviru Zajedničkog operativnog tima (ZOT-a), u kojem su, tokom izvještajnog perioda, izvršene ekspertske promjene. ZOT čine predstavnici MUP-a i Uprave policije, Ministarstva odbrane i Vojske odnosno Mornarice Crne Gore i Uprave pomorske sigurnosti i upravljanja lukama. Budući da je akcenat na zajedničkom radu tokom letnje turističke sezone, kroz redovan rad Sektora granične policije i aktivnosti nadležnih Lučkih kapetanija i Inspekcije sigurnosti pomorske plovidbe ostvaruje se značajan broj kontrola na moru.

Projekat za uspostavljanje jedinstvenog kriminalističko-obavještajnog sistema u Upravi policije

U izvještajnom periodu, nastavljene su aktivnosti na implementaciji nove baze kriminalističko-obavještajnih podataka „Infostream2“, koja je u postala funkcionalna 1. III 2024. Implentacijom navedenog tehničko-tehnološkog rješenja omogućena je znatno veća dostupnost kriminalističko-obavještajnih podataka policijskim službenicima na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou, što omogućava stvaranje svobuhvatnije obavještajne slike i veću sigurnost donosiocima odluka zasnovanih na taktičkim i strateškim dokumentima. U cilju osposobljavanja policijskog kadra za aktivno korišćenje aplikacije „Infostream2“, u periodu 1. I - 30. VI 2024. obučeno je oko 170 policijskih službenika. Takođe, u cilju zaštite obavještajno bezbjednosnih i ličnih podataka, direktor Uprave policije donio je 14. V 2024. Instrukciju o korišćenju kriminalističko-obavještajne aplikacije „Infostream2“, kojom su bliže uređeni način postupanja policijskih službenika prilikom korišćenja ove aplikacije. U aprilu 2024. održano je više sastanaka sa predstavnicima Ambasade Velike Britanije u Crnoj Gori, u okviru projekta za uspostavljanje sistema za automatsko prepoznavanje registarskih oznaka (ANPR sistema), na kojima su dogovorene tri faze projekta, od koji se jedna od faza odnosi na Odsjek za kriminalističko-obavještajne poslove i uvezivanje ANPR sa aplikacijom „Infostream2“.

U skladu s načelom interoperabilnosti, Uprava policije i Uprava za izvršenje krivičnih sankcija su 19. VI 2024. potpisale Sporazum o korišćenju kriminalističko-obavještajne aplikacije „Infostream2“ i razmjeni kriminalističko-obavještajnih informacija i drugih dokumenata. Sprovedena je obuka za dio službenika Uprave za izvršenje krivičnih sankcija i očekuje se realizacija administrativno tehničkih pitanja, nakon čega će službenici Uprave za izvršenje krivičnih sankcija otpočeti korišćenje kriminalističko-obavještajne aplikacije.

Na planu mogućnosti uvođenja case management sistema, kao strateški važnog segmenta za unapređenje rada Uprave policije, 23. VII 2024. održana je radionica sa međunarodnim partnerima na kojoj su utvrđeni koraci neophodni za nastavak započetih aktivnosti. U saradnji sa Ambasadam Sjedinjenih Američkih Država, obezbijeden je iznos od 1,2 miliona dolara za nabavku modularnog data centra u kojem će biti smješten jedan dio infrastrukture, servera i komunikacione opreme. Na navedeni način obezbijediće se bezbjedno IT okruženje za implementaciju budućih razvojnih sistema, od koje je jedan i case management sistem. U međuvremenu, u dva segmenta ove donacije su realizovane i oprema je isporučena je IT odjeljenju Ministarstva unutrašnjih poslova. Očekuje se da preostali dio donacije bude završen u toku septembra 2024.

U pogledu automatske razmjene podataka, nakon što je krajem 2023. formirana Međuresorna radna grupa za unapređenje sistema za automatsku razmjenu podataka, preduzimaju se aktivnosti na detektovanju web servisa, kao i potreba organa državne uprave za automatskom razmjenom podataka iz određenih evidencija.

24.6.2. Kadrovski kapaciteti Uprave policije

Strukturu Sektora za borbu protiv kriminala Uprave policije čini devet organizacionih jedinica, sa ukupno 503 sistematizovana radna mjesta, od kojih je faktički popunjeno 307 radnih mjesta. Organizacionu strukturu Sektora za borbu protiv kriminala čine sljedeće organizacije jedinice: Odsjek za suzbijanje opšteg kriminaliteta, u kojem je sistematizovano 25 radnih mjesta, a popunjeno njih 16; Odsjek za borbu protiv korupcije, ekonomskog kriminala i sprovođenje finansijskih istraga u kojem je sistematizovano 60, a popunjeno 31 radno mjesto; Odsjek za borbu protiv droga sa sistematizovanih 25 radnih mjesta, a u okviru kojeg je raspoređeno 12 policijskih službenika; Odsjek za specijalne istražne metode u kojem je sistematizovano 121 radno mjesto, a raspoređeno je 89 policijskih službenika (dva službenika u mirovnoj misiji UN na Kipru); Odsjek za kriminalističko-obavještajne poslove, od sistematizovana 82 radna mjesta, popunjeno je njih 44; Odsjek za međunarodnu operativnu policijsku saradnju INTERPOL-EUROPOL-SIRENE, od sistematizovana 43 radna mjesta, popunjeno je njih 28; Specijalno policijsko odjeljenje, u kojem je sistematizovano 50 radnih mjesta, a raspoređeno je 32 policijska službenika; Odsjek za suzbijanje teških krivičnih djela (u toku interna reorganizacija) u kojem su sistematizovana 63 radna mjesta, a raspoređeno je 25 policijskih službenika; Odsjek za zaštitu svjedoka, u kojem su sistematizovana 34 radna mjesta, a angažovano je 30 policijskih službenika. Uprava policije pripremila je pregled izmjena Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji MUP-UP koji će doprinijeti povećanju efikasnosti u radu i racionalnijem korišćenju ljudskih i drugih resursa.

Kadrovski kapaciteti Specijalnog državnog tužilaštva

U izvještajnom periodu, tužilačku funkciju su vršili glavni specijalni tužilac i 14 specijalnih tužilaca i državnih tužilaca upućenih u Specijalno državno tužilaštvo, od kojih su glavni specijalni tužilac i svega devet tužilaca radili svih šest mjeseci. Problem nedovoljnog broja specijalnih tužilaca u odnosu na obim posla, strukturu predmeta i stvarnu i mjesnu nadležnost Specijalnog državnog tužilaštva bio je izražen i u izvještajnom periodu, što je prepoznato od strane Vrhovnog državnog tužilaštva i Tužilačkog savjeta, pa je izvršen izbor jedne specijalne tužiteljke, a jedna državna tužiteljka u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici je upućena u Specijalno državno tužilaštvo. Predlog za povećanje broja službenika, posebno pravnih savjetnika i stručnih saradnika ekonomske struke, kako bi na adekvatan zahtjev odgovorili potrebama kvalitetne analize i obrade obimnih dokaznih materijala, upućen je od strane Specijalnog državnog tužilaštva kroz formu predloga za izmjenu i dopunu Pravilnika o okvirnim mjerilima rada za određivanje potrebnog broja državnih tužilaca i državnih službenika i namještenika u Državnom tužilaštvu.

U pogledu prostornog kapaciteta, u izvještajnom periodu završeno iseljenje svih institucija koje su se nalazile u tzv. staroj zgradi Vlade, a u toku je faza projektovanja i izvođenja radova u cilju stvaranja uslova za rad Specijalnog državnog tužilaštva. U međuvremenu, do preseljenja u pomenuti objekat, a radi stvaranja uslova za nesmetani proces rada, odlukom vrhovnog državnog tužioca, uz saglasnost ministra pravde, Specijalnom državnom tužilaštvu privremeno je ustupljeno devet kancelarija zgrade koje su bile u državini Ministarstva pravde.

24.6.3. Bilans ostvarenih rezultata

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I – 30. VI 2024, u strukturi najtežih krivičnih djela iz ove oblasti registrovano je šest ubistava (dva krivična djela teško ubistvo i četiri krivična djela ubistvo) sa osam smrtno stradalih lica. Počinioci pet ubistava su u momentu izvršenja bili nepoznati i sva su naknadno rasvijetljena, a počinioci procesuirani nadležnim tužilaštvima. Pored toga, rasvijetljena su i dva teška ubistva registrovana u prethodnom

periodu. Registrovano je i 26 ubistava u pokušaju na štetu ukupno 29 lica. Počinioci 17 djela su u momentu izvršenja bili nepoznati i nakon intenzivnog operativnog angažovanja svi su identifikovani i procesuirani, tako da procenat rasvijetljenosti i ovih teških krivičnih djela iznosi 100%. Rasvijetljena su i dva teška ubistva u pokušaju registrovana u prethodnom periodu. Registrovana je i jedna teška tjelesna povreda sa smrtnom posljedicom po nepoznatom izvršiocu, koja je takođe rasvijetljena.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva (SDT), zbog krivičnih djela organizovanog kriminala u periodu 1. I – 30. VI 2024. donijete su naredbe o sprovođenju istrage u pet predmeta i jedna naredba o proširenju istrage protiv 22 fizička lica. Kada su u pitanju finansijske istrage za djela iz oblasti organizovanog kriminala, u periodu 1. I – 30. VI 2024. donijete su naredbe o pokretanju finansijske istrage u šest predmeta protiv 31 fizičkog lica. U navedenom periodu, okončane su finansijske istrage u 10 predmeta protiv 52 fizička lica, donošenjem naredbi o obustavi finansijske istrage ili služenom zabilježskom ili iz razloga što je predmet ustupljen na nadležnost drugom tužilaštvu.

Prema podacima sudstva, kada je u pitanju borba protiv organizovanog kriminala, u periodu 1. I - 30. VI 2024, Viši sud u Podgorici je imao u radu ukupno 101 predmet protiv 732 okrivljena lica (676 fizičkih i 56 pravnih lica). Od ukupnog broja predmeta u radu, tokom navedenog perioda formirano je 14 predmeta, dok su se ostali predmeti već nalazili u radu. Od ukupnog broja predmeta, u periodu 1. I - 30. VI 2024. riješeno je sedam predmeta (44 okrivljena lica).

Teška krivična djela protiv života i tijela kao posljedica sukoba OKG

U periodu 1. I – 30. VI 2024, na teritoriji Crne Gore su registrovana četiri teška krivična djela protiv života i tijela (jedno teško ubistvo, dva ubistva i jedna teška tjelesna povreda sa smrtnom posljedicom) kao posljedica sukoba između OKG ili raslojavanja unutar iste OKG. Od posebnog je značaja da su sva ova krivična djela nakon intenzivnog operativnog angažovanja, u najkraćem periodu, rasvijetljena, a počinioci procesuirani nadležnim tužiocima. Intenzivirane operativne aktivnosti na rasvijetljavanju najtežih krvnih delikata registrovanih u prethodnom periodu razultirale su rasvijetljavanjem i procesuiranjem počinitelaca četiri teška krivična djela protiv života i tijela kao posljedica sukoba OKG - dva teška ubistva iz 2018. i 2020. i dva teška ubistva u pokušaju iz 2023. Realizacijom jednog broja predmeta, koja su vođena u prethodnom periodu, Specijalnom državnim tužilaštvu podnijeta je jedna krivična prijava i dva izvještaja kao dopune krivičnih prijava zbog krivičnih djela iz ove oblasti. Prijavljeno je ukupno 10 lica i svi su označeni kao članovi visokorizičnih OKG, od kojih su dva lica lišena slobode, dva su u pritvoru u Turskoj, jedno je pod pojačanim nadzorom u Turskoj, dok je, za sada, pet članova OKG u bjekstvu i za njima je raspisana potjernica. Procesuirana lica su počinila 11 krivičnih djela, od kojih se jedno odnosi na krivična djela koja su usmjerena protiv života i tijela, a 10 na stvaranje kriminalne organizacije i članstvo u kriminalnoj organizaciji. Podnijete krivične prijave i izvještaji kao dopune su rezultat nastavka aktivnosti u pet kriminalističkih istraživanja zavedenih u ranijem periodu. Lica procesuirana ovim krivičnim prijavama se terete da su kao saizvršiocima ili pripadnicima kriminalnih grupa učestvovali u ubistvima članova suprostavljenih kriminalnih grupa tokom 2020, kada je njihovim otkrivanjem procesuiran jedan broj pripadnika kriminalnih organizacija, koji su direktno ili indirektno bili uključeni u izvršenje dva ubistva iz 2020. i pripremu jedne likvidacije, takođe iz 2020. koja je spriječena proaktivnim angažovanjem službenika policije. Pored navedenog, u kontinuitetu su preduzimate planske aktivnosti u 27 predmeta u saradnji sa nadležnim tužilaštvima i putem međunarodne operativne policijske saradnje, kao i u tri kriminalistička istraživanja na nacionalnom nivou.

U odnosu na djelovanje organizovanih kriminalnih grupa u periodu 1. I - 30. VI 2024. procesuirano je ukupno 10 registrovanih članova iz ukupno pet organizovanih kriminalnih grupa, i sva se terete za organizovano vršenje najtežih krivičnih djela protiv života i tijela.

ODUZIMANJE IMOVINE

Privremene mjere obezbjeđenja i privremeno oduzimanje imovine

Prema podacima SDT-a, u periodu 1. I - 30. VI 2024, radi očuvanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću i radi mogućeg proširenog oduzimanja imovinske koristi, Specijalno državno tužilaštvo je podnijelo Višem sudu u Podgorici predloge za određivanje privremenih mjera obezbjeđenja zabrane raspolaganja i korišćenja nepokretnosti (stambeni prostori, zgrade, dvorišta, itd), uz zabilješku zabrane u katastru nepokretnosti, i privremeno oduzimanje pokretne imovine u četiri predmeta i dva predloga za obustavu novčanih transakcija i privremeno oduzimanje novca do okončanja krivičnog postupka. Podnijeti su i predlozi za obustavu novčanih transakcija i privremeno oduzimanje novca do okončanja krivičnog postupka u ukupnom iznosu od 333.473,36 eura. Sve privremene mjere su usvojene od strane suda i na snazi su. U periodu 1. I - 30. VI 2024. sud je donio tri rješenja kojima se ukidaju dvije privremene mjere obezbjeđenja, određene rješenjima suda u 2020. i 2023. koje se odnose na nepokretnosti u vlasništvu jednog pravnog lica i više fizičkih lica, kao i dva rješenja kojima se djelimično ukidaju dvije privremene mjere obezbjeđenja, određene rješenjima suda u 2023.

Prema podacima sudstva, u oblasti organizovanog kriminala, u periodu 1. I - 30. VI 2024, u četiri predmeta, protiv četiri okrivljena lica, sud je odredio privremene mjere obezbjeđenja, i to zabrana raspolaganja i korišćenja nepokretnosti, uz zabilježbu zabrane u katastru nepokretnosti (tri predmeta), dok je u jednom predmetu sud odredio privremenu obustavu izvršenja novčanih transakcija sa računa jednog okrivljenog lica.

Blokirana novčana sredstva i oduzeta imovinska korist

Prema podacima SDT-a, na osnovu obavještenja o sumnjivim transakcijama, Sektora za finansijsko-obavještajne poslove formirano je ukupno pet predmeta, i na osnovu navedenih obavještenja u tim predmetima su privremeno blokirana novčana sredstva kod poslovnih banaka u Crnoj Gori, u ukupnom iznosu od 1.394.000,00 eura.

24.6.4. Lako i malokalibarsko naoružanje

Na normativnom planu, nastavljene su aktivnosti na izmjeni Zakona o oružju. Takođe, stupio je na snagu Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika u kojem je došlo do znatnih promjena u pogledu razrade opsega inkriminacije zloupotrebe vatrenog oružja, kroz nova tri člana. Predmetne izmjene i dopune će znatno doprinijeti budućim istragama svih vidova zloupotrebe vatrenog oružja olakšavajući kvalifikovanje inkriminiranih radnji te prepoznavanje šireg spektra pojava oblika ovog kriminaliteta. Takođe, Uprava policije je primljena, kao punopravni član, u analitički projekat Europol-a „Weapons i Explosives“. Pored navedenog, intenzivirane su aktivnosti na identifikovanju i procesuiranju lica koja se bave nedozvoljenom trgovinom oružjem i eksplozivnim materijama kako na nacionalnom tako i na međunarodnom nivou. Kao posebne značajna izdvajaju se aktivnosti sprovedene u maju 2024. kada je izvršen pretres na 21 lokaciji, kojom prilikom su pronađena i oduzeta 124 komada vatrenog oružja, 8.800 komada različite municije, ručni raketni bacač, protivpješadijska mina, a protiv tri lica je podnijeta krivična prijava. Na teritoriji Crne Gore, u periodu 1. I - 30. VI 2024. oduzet je 571 komad oružja, od čega 445 komada vatrenog oružja, od kojih je 181 komad oružja bio u ilegalnom posjedu. U istom periodu je registrovano 120 krivičnih djela nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija. Zbog vršenja ovih krivičnih djela prijavljeno je 120 lica, među kojima 31 lice koje je i ranije procesuirano zbog vršenja krivičnih djela.

24.6.5. Zaštita svjedoka

Prema podacima Uprave policije, shodno nadležnostima koje su definisane Zakonom o zaštiti svjedoka, sprovedene su mjere zaštite u četiri programa zaštite svjedoka, prema četiri lica, u predmetima koji su u nadležnosti Specijalnog državnog tužilaštva, od kojih se dva programa zaštite sprovode u saradnji s partnerskim službama. U Odsjeku za zaštitu svjedoka Uprave policije sistematizovana su 34 radna mjesta, a trenutno je popunjeno 30 radnih mjesta.

24.6.6. Prevencija i kapaciteti u oblasti računarskog kriminala

Uprava policije je u oblasti borbe protiv visokotehnološkog kriminala, u periodu 1. I - 30.VI 2024. podnijela 10 krivičnih prijava, protiv 11 lica zbog počinjenih 12 krivičnih djela. Preduzimate se aktivnosti u ukupno 167 predmeta iz oblasti visokotehnološkog kriminala. U kontinuitetu se sprovode tri kriminalistička istraživanja („Galaktiko“, „Han“, „Posmatrač“), u okviru kojih je u toku rad na 47 predmeta. Rasvijetljeno je i 55 pojedinačnih slučajeva - e-mail dojava o podmetnutim eksplozivnim napravama i procesuirana su četiri maloljetna lica zbog postojanja da su počinili krivična djela „izazivanje panike i nereda“ i „lažno prijavljivanje“. Kada je riječ o online seksualnom zlostavljanju djece, intenzivne aktivnosti sprovedene tokom I polovine 2024. rezultirale su napretkom u otkrivanju i rasvijetljavanju krivičnih djela iz navedene oblasti. U izvještajnom periodu su procesuirana četiri lica za krivično djelo dječja pornografija, odnosno iskorišćavanje djece za pornografiju, kao i dva lica za krivično djelo seksualno uznemiravanje. U kontinuitetu i uz značajnu podršku i saradnju međunarodnih partnera, preduzimaju se intenzivne aktivnosti u više međunarodnih projekata, koji imaju za cilj sprečavanje seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja djece na internetu. U cilju jačanja kadrovskih kapaciteta, preduzimate se intenzivne aktivnosti na stručnom usavršavanju angažovanih službenika, a poseban akcenat je stavljen i na podizanje nivoa kadrovskih kapaciteta ove linije rada na terenu.

24.6.7. Prevencija i kapaciteti u oblasti pranja novca

Strategijski okvir

Vlada je 24. V 2024. usvojila Akcioni plan za unapređenje djelotvornosti sistema sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma i tehničke usklađenosti za period 2024-2025. godine. Akcioni plan je izrađen u skladu s preporukama koje je dao Komitet eksperata Savjeta Evrope za evaluaciju mjera za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma –MONEYVAL, a u cilju uklanjanja nedostataka utvrđenih u okviru Petog kruga evaluacije crnogorskog sistema sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma i postizanja većeg stepena usklađenosti sa međunarodnim standardima.

Normativni okvir

Skupština je 1. VII 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Izmjene i dopune se odnose na dodatnu tehničku usklađenost koja proizilazi iz zahtjeva Crne Gore za članstvo u Jedinstvenom području plaćanja eurima - SEPA, tj. na određen broj odredbi kojima su eksperti DG FISMA⁵ pristupili potpuno novom tzv. granularnom (detaljnem) metodom potpune usklađenosti. Shodno zakonskim odredbama, osam podzakonskih akata je izrađeno, izrada jednog akta je u toku.

Bilans ostvarenih rezultata

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I – 30. VI 2024. Specijalnom državnim tužilaštvu su podnijete četiri krivične prijave protiv šest fizičkih i jednog pravnog lica zbog počinjenih šest krivičnih djela pranja novca. Među prijavljenim licima nalazi se i jedan policijski službenik. Ukupan iznos novčanih sredstava koja su pribavljena kriminalnim aktivnostima i plasirana u legalne tokove iznosi 7.872.455 eura. Radi unapređenja rada u ovoj oblasti i efektivnijeg sprovođenja finansijskih i istražnih radnji koje se preduzimaju po nalogima i za potrebe Specijalnog državnog tužilaštva, pokrenuta je procedura direktnog pristupa bazama podataka drugih državnih organa (Poreske uprave, Uprave za nekretnine i Uprave carina), a obezbjeđeni su i kvalifikovani certifikati (tokeni), posredstvom kojih će se omogućiti pristup predmetnim bazama.

⁵ Generalni direktorat za finansijsku stabilnost, finansijske usluge i uniju tržišta kapitala (Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union)

U periodu 1. I – 30. VI 2024. na nivou Finansijsko-obavještajne jedinice Uprave policije (FOJ) otvoreno je 406 predmeta. Zaprimitljene su 383 prijave sumnjivih transakcija od strane zakonskih obveznika. Najveći broj predmeta otvoren je na osnovu prijema sumnjivih transakcija (253) od strane obveznika. Na osnovu samoinicijativnog rada FOJ-a otvorena su 42 predmeta, što ukazuje na proaktivnost finansijsko-obavještajne jedinice. Najveći broj prijava sumnjivih transakcija dolazi od banaka (278). U tom kontekstu, značajna je i intenzivirana komunikacija s notarima koji su u 2024. dostavili 9.006 izvještaja o kupoprodajnim ugovorima, ugovorima o zajmu, ovjerama ugovora i sl.

FOJ aktivno participira u finansijskim istragama koje u najvećem broju slučajeva vodi SDT, pa je u periodu 1. I – 30. VI 2024. po njihovim zahtjevima izvršena finansijska analiza za 171 fizičko i 109 pravnih lica, dok je po zahtjevima drugih organizacionih jedinica Uprave policije izvršena analiza za 346 fizičkih i 94 pravna lica.

Shodno zakonskim ovlaštenjima, FOJ je izdao šest naredbi za privremenu obustavu transakcija ukupne vrijednosti 1.394.000,00 eura, od kojih je svaka potvrđena od strane Specijalnog državnog tužilaštva. Takođe, izdata su 102 naloga bankama za kontinuirano praćenje finansijskog poslovanja klijenta u odnosu na 79 fizičkih i devet pravnih lica, za koje postoji osnov sumnje na izvršenje krivičnog djela „pranje novca”. Intenzivirana je saradnja s Upravom carina koja je rezultirala sa 399 izvještaja te institucije o prenosu novca preko državne granice na osnovu čega je FOJ otvorio pet predmeta.

Prema podacima SDT, zbog krivičnog djela pranje novca donijete su naredbe o sprovođenju istrage protiv ukupno sedam lica u šest predmeta. Uz istrage u radu za ova krivična djela iz ranijeg perioda, kojih je bilo protiv 132 lica, ukupno je bilo u radu istraga protiv 139 lica. U periodu 1. I – 30. VI 2024, za pranje novca podignute su optužnice protiv devet lica u tri predmeta.

Prema podacima sudstva, u odnosu na krivično djelo pranje novca, u periodu 1. I – 30. VI 2024. sudovi su imali u radu ukupno 12 predmeta protiv 87 lica (71 fizičko i 16 pravnih lica). Od navedenog broja predmeta pet predmeta formirano zbog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije (čl. 401a KZCG u sticaju sa krivičnim djelom pranja novca iz člana 268 KZCG), a u sedam predmeta riječ je o samostalnom krivičnom djelu pranje novca. Što se tiče riješenih predmeta, ukupno su riješena tri predmeta - u jednom predmetu u odnosu na jedno lice donijeta je oslobađajuća presuda, u drugom predmetu u odnosu na 11 lica donijeta je presuda kojom se optužba odbija, dok je jedno lice osuđeno na uslovnu osudu i ova dva predmeta nijesu pravnosnažna. Takođe, pravnosnažno je okončan jedan predmet, u kojem je presuda donijeta na osnovu prethodno zaključenog sporazuma o priznanju krivice za dva pravna lica.

24.6.8. Prevencija i kapaciteti u oblasti borbe protiv trgovine ljudima

Strategijski okvir

Vlada je 17. V 2024. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2023. godinu, kao i Predlog Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2024. godinu. Ovogodišnjim Akcionim planom predviđena realizacija 57 aktivnosti u strateškim oblastima: Prevencija trgovine ljudima, Zaštita žrtava trgovine ljudima, Odgovor krivičnog pravosuđa/ krivično gonjenje i Partnerstvo, koordinacija i međunarodna saradnja. Akcionim planom za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, za 2023. pratila se realizacija 63 aktivnosti. Od ukupnog broja aktivnosti, 43 je realizovano, pet aktivnosti je djelimično realizovano, dok je nerealizovanih aktivnosti ukupno 15.

Međuinstitucionalna i međusektorska saradnja dodatno je ojačana potpisivanjem revidiranog Sporazuma o međusobnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima 27. V 2024. između Vrhovnog suda, Vrhovnog državnog tužilaštva, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstva zdravlja,

Ministarstva rada i socijalnog staranja, JU Centra „Ljubovic“, JU „Centra za podršku djeci i porodici Bijelo Polje“, Crvenog krsta Crne Gore i nevladinih organizacija: „Crnogorski ženski lobi“, „Sigurna ženska kuća“, „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja - Nikšić“ i „Centar za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja Crne Gore – Defendologija Nikšić“. Cilj ovog Sporazuma je saradnja na prevenciji, edukaciji, otkrivanju učinilaca, krivičnom gonjenju izvršilaca, kao i identifikaciji, zaštiti, integraciji, reintegraciji i rehabilitaciji potencijalnih žrtava i žrtava trgovine ljudima, naročito žena i djece, uz puno poštovanje njihovih ljudskih prava. Sporazumom će se obezbijediti fizička, psihološka, zdravstvena, socijalna i dječija zaštita žrtava trgovine ljudima, njihova integracija u novo društvo, odnosno reintegracija, u slučaju dobrovoljnog povratka u zemlju porijekla.

Preventivne aktivnosti

U pogledu saradnje s nevladinim sektorom, 25. V 2024. formirana je Komisija za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2024. godini, u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava. Komisija je pripremila i 4. VI 2024. objavila javni konkurs „Reagujmo i spriječimo trgovinu ljudima“ u iznosu od 50.000 eura, namijenjen nevladinim organizacijama koje imaju kapacitet i iskustvo da prijave projekte odnosno programe kojima mogu doprinijeti realizaciji prioriteta utvrđenih Strategijom za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024.

Operativni nivo

U izvještajnom periodu, vrhovni državni tužilac i ministar unutrašnjih poslova donijeli su Odluku o formiranju Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima i nedozvoljenog prelaza državne granice i krijumčarenja ljudi, koji čine predstavnici Državnog tužilaštva, Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije.

Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima identifikovao je 12 žrtava trgovine ljudima u svrhu prinudnog prosjačenja, od kojih su sva lica maloljetna. Od ukupnog broja maloljetnih lica devet je bilo ženskog, a tri lica muškog pola.

Kada je u pitanju broj ostvarenih poziva na SOS liniji za žrtve trgovine ljudima, u periodu 1. IV - 30. VI 2024. evidentiran je ukupno 471 poziv, od toga 195 informativnih poziva, 58 prekinutih poziva, 218 ostalih poziva.

Bilans ostvarenih rezultata

Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva (VDT), u periodu 1. I – 30. VI 2024. za krivično djelo trgovina ljudima, u državnim tužilaštvima ukupno je formirano 16 predmeta, protiv 17 lica, u kojima je 38 oštećenih lica. Od ukupno formiranih 16 predmeta u izvještajnom periodu, šest predmeta je u fazi istrage, devet predmeta je u fazi izviđaja, u jednom predmetu je podignuta neposredna optužnica.

Prema podacima SDT, u odnosu na krivično djelo trgovina ljudima u periodu 1. I – 30. VI 2024. formirana su dva predmeta. Jedan predmet formiran je 11. III 2024. na osnovu krivične prijave povodom sklapanja nedozvoljenog braka i istog dana je ustupljen na nadležnost Višem državnom tužilaštvu u Podgorici. Drugi predmet je formiran protiv jednog lica povodom radne eksploatacije i istraga je u toku. Novoformirani predmet predstavlja proširenje istrage pokrenute tokom 2023. protiv šest lica, zbog osnovane sumnje da su tokom 2022. i 2023. izvršili krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije i produženo krivično djelo trgovina ljudima na štetu 334 oštećena državljanina Turske. U tom predmetu je u odnosu na šest lica 1. III 2024. podignuta optužnica za navedena krivična djela, koja optužnica je potvrđena od strane Višeg suda u Podgorici. Predmeti trgovine ljudima imaju prioritet u radu crnogorskih sudova i u ovom izvještajnom periodu se nastavlja pozitivan trend porasta broja predmeta za ovo krivično djelo.

Prema podacima sudstva u oblasti trgovine ljudima, u periodu 1. I – 30. VI 2024. nadležni sudovi su imali u radu ukupno 17 predmeta protiv 29 okrivljenih lica zbog krivičnog djela trgovine ljudima. Što se tiče riješenih predmeta,

Viši sud u Podgorici je 12. IV 2024. donio prvostepenu presudu kojom se jedno okrivljeno lice oglašava krivim i osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od tri godine, jer je izvršilo krivično djelo trgovine ljudima (član 444 stav 3 u vezi stava 1 KZCG) i to u cilju sklapanja nedozvoljenog braka.

Prema podacima Uprave policije u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, u periodu 1. I – 30. VI 2024. otkriveno je šest krivičnih djela trgovina ljudima. Podnijeto je šest krivičnih prijava kojima je procesuirano sedam lica koja su 18 lica zloupotrebljavala kroz prosjačenje (tri slučaja), prinudni rad i prosjačenje (dva slučaja) i sklapanje nedozvoljenog braka (jedan slučaj). Kao posebno značajna izdvaja se aktivnost realizovana 25. VII 2024. na oslobađanju 11 migranata koji su bili oteți od strane grupe drugih migranata i izloženi psihofizičkom nasilju i zlostavljanju kroz kontinuirano nasilje, onemogućavanje kretanja, oduzimanje sredstava komunikacije i drugih pokretnih stvari, kao i iznuđivanje novca. Aktivnosti Uprave policije rezultirale su oslobađenjem 11 migranata (sedam državljanina Egipa i četiri državljanina Sirije) i lišenjem slobode tri državljanina Pakistana zbog postojanja osnovane sumnje da su počinili krivično djelo „otmica“ za koje je propisana kazna zatvora u trajanju do 15 godina. U oblasti suzbijanja trgovine ljudima su preduzimane intenzivne proaktivne aktivnosti u četiri predmeta, u odnosu na osam lica, zbog zloupotreba kroz seksualnu eksploataciju i prosjačenje. Takođe, u toku su završne aktivnosti i priprema realizacije u dva predmeta gdje se trgovina ljudima odvija kroz oblike sklapanja nedozvoljenog braka i prosjačenje. U cilju suzbijanja prinudnog prosjačenja u kontinuitetu se sprovodi akcija „Prosjak“. U izvještajnom periodu, izvedeno je 47 akcija čijom realizacijom su podnijeta 24 zahtjeva za pokretanje prekršajnih prijava protiv isto toliko lica.

24.7. Borba protiv terorizma

Shodno novom statusnom sporazumu s Frontex-om iz 2023, u Crnoj Gori je raspoređen tim iz ove agencije koji pruža podršku kontroli migracija i identifikovanju osoba visokog rizika kada je u pitanju oblast terorizma (strani borci, pripadnici terorističkih grupa i dr). S tim u vezi, u 2024. je imenovana kontakt tačka - osoba koja će postupati u navedenim situacijama, kako bi izvršila procjenu relevantnosti podataka i dala instrukcije o daljim mjerama i radnjama u borbi protiv terorizma.

U periodu 1. I - 30. VI 2024, uz ekspertsku pomoć predstavnika Međunarodne organizacije za migracije (IOM) i Centra za međunarodnu pravnu saradnju (CILC), završena je izrada podzakonskih akata za potrebe nesmetanog funkcionisanja Jedinice za prikupljanje podataka o putnicima (PIU), kako u okviru Uprave policije, tako i sa drugim državnim organima. PIU jedinica je djelimično operativna, ali se još uvijek nalazi u testnoj fazi u okviru koje se dobijaju testni podaci o putnicima od strane avio prevoznika koji posluju u Crnoj Gori, a sa kojima je intenzivirana i svakodnevna saradnja u cilju daljeg povezivanja i dobijanja kvalitetnih podataka propisanih zakonom. U toku avgusta 2024. planirana je obuka za upotrebu specijalizovanog softvera za obradu podataka o putnicima. Redovno se održavaju online sastanci u vezi povezivanja avio kompanija sa provajderima za posredovanje u dostavljanju podataka (ARINC, EE IWG). Trenutno je u Crnoj Gori aktivan 41 avio prevoznik, od tog broja 34 prevoznika dostavlja produkcione API podatke od kojih tri dostavlja i produkcione PNR podatke, dok je proces povezivanja i dalje u toku za 11 avio prevoznika. Nakon završetka testne faze prikupljanja podataka, jedinica za obradu podataka o putnicima sprovodila je aktivnosti u odnosu na 13 objekata obrade - od čega devet objekata po zahtjevu organizacionih jedinica Uprave policije, a četiri objekta po zahtjevu inostranih partnera. U međuvremenu, potpisano je i stupilo je na snagu Uputstvo o načinu korišćenja podataka o putnicima.

U odnosu na međuresorne radne timove koji su formirani od strane Biroa za operativnu koordinaciju organa obavještajno-bezbjednosnog sektora, posebno se izdvajaju aktivnosti Međuresornog operativnog tima za uspostavljanje nacionalne „watch“ liste. U toku dosadašnjeg rada, operativni tim je održao više sastanaka, a realizovane su aktivnosti koje se odnose na analizu pravnog okvira za uspostavljanje nacionalne „watch“ liste, analizu svih pojedinačnih baza podataka koje bi trebalo da budu korišćene prilikom izrade „watch“ liste, i sačinjavanje

prve radne verzije standardnih operativnih procedura o kreiranju i korišćenju nacionalne „watch“ liste. Nakon analize pravnog okvira, održano je više konsultativnih sastanaka sa predstavnicima Agencije za zaštitu ličnih podataka i definisani dalji, zajednički koraci ka uspostavljanju sistema nacionalne „watch“ liste. Sačinjena je prva radna verzija nacrtu Sporazuma za nacionalnu „watch“ listu i pratećih Pravila rada (SOP) za nacionalnu „watch“ listu.

U svrhu preventivnog djelovanja, kroz obavještajni projekat „Flight“ u kontinuitetu se prikupljaju podaci o aktivnostima radikalno i ekstremno orjentisanih lica u svrhu prevencije i suprotstavljanja daljoj radikalizaciji koja bi mogla imati segmente terorističkog djelovanja. U izvještajnom periodu, sprovedene su analitičke obrade podataka prikupljenih iz više izvora, a sve u cilju identifikacije lica koja bi u narednom periodu mogla uzeti učešće u aktivnostima u oblasti terorizma. Takođe, vršena je provjera aktivnosti na društvenim mrežama, u cilju prepoznavanja online propagande i umrežavanja putem društvenih mreža, za 38 lica sa područja Crne Gore.

Imajući u vidu ukazanu potrebu Evropske komisije da Crna Gore treba da poboljša kapacitete za adekvatno suočavanje sa terorističkim i ekstremističkim sadržajem na mreži, na način što će povećavati napore da se teroristički sadržaj prijavi internet kompanijama, u toku izvještajnog perioda preduzimane su aktivnosti monitoringa sadržaja na društvenim mrežama, u cilju prepoznavanja online propagande terorističkih aktivnosti lica sa teritorije Crne Gore. S tim u vezi, u izvještajnom periodu nije evidentirano dijeljenje ekstremističkog i terorističkog već prevashodno vjerskog sadržaja, koje je svakako potrebno dodatno pratiti i analizirati iz razloga mogućeg prepoznavanja online terorističke propagande u budućem periodu.

Službenici Uprave policije aktivno učestvuju u radu EUROPOL-ovog analitičkog projekta „Travelers“ u sklopu kojeg se vrši razmjena i analiza podataka u odnosu na strane terorističke borbe i povratnike sa ratom zahvaćenih područja. U tom cilju, Uprava policije koristi poseban SIENA CT kanal koji koriste jedinice za borbu protiv terorizma, putem kojeg je u izvještajnom periodu razmijenjeno 269 poruka.

U periodu 18. - 20. VI 2024. u Crnoj Gori je održana TAIEX misija u okviru koje je održano osam sastanaka sa predstavnicima 13 institucija. Generalni direktorat EK za unutrašnje poslove (DG HOME), u nastavku informacije o inoviranju Zajedničkog akcionog plana EK o saradnji s zemljama Zapadnog Balkana u oblasti borbe protiv terorizma (Joint Action Plan on Counter Terrorism - JAP) otpočeo je proces konsultacija sa zapadnobalkanskim partnerima, s ciljem da se novi Zajednički akcioni plan usvoji na političkom nivou 2025. Eksperti iz Evropske unije su bili zaduženi za izradu izvještaja o implementaciji postojećeg JAP-a, uključujući i draftiranje prioriteta na regionalnom i nacionalnom nivou. DG HOME će uzeti u razmatranje zapažanja iz izvještaja prilikom koncipiranja novog JAP koji će biti distribuiran partnerskim zemljama iz regiona na komentare, predloge i sugestije.

U pogledu borbe protiv nuklearnog terorizma, u saradnji Međunarodne agencije za atomsku energiju i Vlade u periodu 3 - 7. VI 2024. u Baru održana je Regionalna radionica o Integrisanim planovima održivosti nuklearne bezbjednosti (INSSP). Takođe, delegacija Crne Gore u kojoj su bili zastupljeni predstavnici nadležnih institucija za sprovođenje Međunarodne konvencije o sprečavanju akata nuklearnog terorizma učestvovala je na Regionalnoj radionici 25 - 27. VI 2024. u Tirani, Albanija, u organizaciji Kancelarije Ujedinjenih nacija za droge i kriminal i Kanade koja je sponzorovala ovaj događaj. Organizacija UNICRI⁶ je u okviru saradnje s Crnom Gorom dostavila Vodič za tužioce za krivična djela vezana za radioaktivne i nuklearne materijale i prateća postrojenja.

⁶ United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute

Pored navedenog, Crna Gora je u potpunosti posvećena politici uvođenja i primjene međunarodnih restriktivnih mjera, pridružujući se svim paketima restriktivnih mjera koje je usvojio Savjet Evropske unije i Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija.

(VIŠE DETALJA U OKVIRU POGLAVLJA 31 – VANJSKA, BEZBJEDNOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA)

Pregled statističkih podataka

Prema podacima SDT, u periodu 1. I – 30. VI 2024. nije bilo prijava za krivično djelo terorizam. Iz prethodne godine nije bilo neriješenih krivičnih prijava za navedeno krivično djelo. Za krivična djela - terorizam u pokušaju izvršeno putem pomaganja, i krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije bile su u radu istrage iz prethodne godine protiv devet lica. U navedenom predmetu donijeta je i naredba o sprovođenju finansijske istrage protiv 10 fizičkih lica. Finansijska istraga je u toku. U periodu 1. I – 30. VI 2024. nije bilo optuženja za krivično djelo terorizam.

Prema podacima sudstva, kada je u pitanju oblast terorizma, u periodu 1. I – 30. VI 2024. pred nadležnim sudom se nalazio u radu jedan predmet zbog ovog krivičnog djela, i to protiv 13 okrivljenih lica. Viši sud u Podgorici je 9. VII 2024. donio i 12. VII 2024. javno objavio presudu kojom je 13 okrivljenih lica oslobodio od optužbe. Naime, sud je primjenom načela „in dubio pro reo” optužene oslobodio od optužbe, jer nije dokazano da su izvršili krivična djela koja im se činjenično i pravno stavljaju na teret optužnicom.

24.8. Saradnja u oblasti droga

Nacionalna Strategija za droge i Akcioni plan su izrađeni i dobili su pozitivno mišljenje Evropske komisije.

Nacionalna opservatorija za droge redovno saraduje sa Agencijom Evropske unije za droge - EUDA⁷ i dobija vrijedne informacije koje inkorporira u dalji rad te nastavlja da ulaže napore kako bi osigurala dugoročno funkcionisanje Nacionalne opservatorije za droge u skladu sa zakonodavstvom EU. Godišnji ciklus prikupljanja podataka za EUDA je započeo, a podaci iz zdravstvenog, bezbjednosnog i NVO sektora će biti poslani nazad EUDA u septembru.

24.8.1. Bilans ostvarenih rezultata

Prema podacima SDT-a, u periodu 1. I – 30. VI 2024. donijete su dvije naredbe o sprovođenju istrage i jedno proširenje naredbe o sprovođenju istrage za krivično djelo „neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga” i „stvaranje kriminalne organizacije” protiv ukupno tri lica. Za navedena krivična djela podignute su četiri optužnice protiv 24 lica.

Prema podacima sudstva, kada je u pitanju krijumčarenje droge na međunarodnom nivou, u periodu 1. I – 30. VI 2024. formirano je 19 predmeta protiv 143 lica. Od navedenog broja predmeta, u dva predmeta u odnosu na dva lica donijete su osuđujuće presude. Ipak, presude nijesu pravosnažne te se postupak trenutno odvija pred Apelacionim sudom po žalbi.

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I - 30. VI 2024, u 576 pojedinačnih zaplijena, pronađeno je i oduzeto 596.056,64 grama opojnih droga i 2.984 komada tableta sintetičkih droga i farmaceutskih proizvoda. Podnijeta je 131 krivična prijava protiv 133 lica zbog počinjenih 139 krivičnih djela u vezi sa opojnim drogama. Specijalnom državnom tužilaštvu podnijeta je krivična prijava protiv jednog lica, koje je kao pripadnik kriminalne organizacije, u saradnji s drugim članovima OKG, među kojima je i jedan hrvatski državljanin, u dva navrata prokrijumčario više od 300 kg opojne droge marihuane, na relaciji Crna Gora – R. Hrvatska, koja količina je zaplijenjena od strane policijskih službenika Ministarstvo unutrašnjih poslova Hrvatske.

⁷ The European Union Drugs Agency

24.9. Carinska saradnja

24.9.1. Međunarodna carinska saradnja u borbi protiv carinskih prevara

U periodu 13-24. V 2024. Uprava carina je učestvovala u međunarodnoj operativnoj aktivnosti pod nazivom JAD PIRATES2 tokom koje su organizacione jedinice Uprave vršile pojačane mjere carinskog nadzora i kontrole robe za koju postoji sumnja da povređuje prava intelektualne svojine. Povodom završene međunarodne operacije TENTACLE 2024 usmjerene na sprečavanje krijumčarenja gotovine i nezakonite trgovine dragim kamenjem, plemenitim metalima i drugom krijumčarenom robom, u Podgorici je 29. V 2024. održan Post-operativni sastanak u cilju izvještavanja o rezultatima operacije TENTACLE i razmjene nacionalnih iskustava i diskusija o preporukama zemalja učesnica u vezi sa budućim aktivnostima u ovoj oblasti. Tokom operacije TENTACLE 2024 organizovane od strane Svjetske carinske organizacije, Interpola i Egmont grupe finansijskih obavještajnih jedinica u Crnoj Gori je evidentirano šest slučajeva oduzimanja gotovine u iznosu od 134.300 eura. Osim novca, zabilježene su zaplijene i drugih roba od čega su kao dvije najznačajnije zaplijene izdvojene zapljena 120 kg kanabisa u Crnoj Gori i zapljena 17.290 elektronskih cigareta od strane carinske službe Kosova. Pored navedenog, Uprava carina u periodu 15. VII – 15. IX 2024. učestvuje u međunarodnoj operaciji DEMETER X, koja se odnosi na praćenje i kontrolu prekograničnog kretanja otpada, kao i na otkrivanje pošiljki sa ilegalnim otpadom, kao i zaplijene istih. U okviru projekta „Jačanje saradnje između uprava carina i organa za nadzor tržišta u CEFTA zemljama“, pod pokroviteljstvom CEFTE i GIZ-a, u periodu 1–12. VII 2024. realizovana je zajednička pilot akcija carinskih organa i tržišnih inspekcija CEFTA strana, u okviru kojih su se sprovodile pojačane mjere carinskog nadzora po utvrđenim zajedničkim profilima rizika za određene vrste robe. U izvještajnom periodu, nastavljene su aktivnosti na projektima „Podrška digitalizaciji trgovinskih procedura – uspostavljanje elektronskog sistema obrade podataka prije prispjeća robe za pošiljke u pomorskom i poštanskom saobraćaju“, kao i na projektu „AdriaCustoms: Primjena zajedničke carinske strategije i kontrola na Jadranskom moru“, koji ima za cilj jačanje carinske saradnje u području Jadrana između Italije, Albanije, Hrvatske, Crne Gore i Slovenije, u cilju stvaranja zajedničkog okvira za carinske kontrole s ciljem pojačane borbe protiv carinskih prekršaja i prevara, posebno u području krijumčarenja droga, akciznih proizvoda, kao i kršenja prava intelektualne svojine. Takođe, nastavljene su aktivnosti u okviru projekta SEED+.

Nastavljene su i aktivnosti u odnosu na inicijativu Zeleni odnosno Plavi koridori. Uprava carina aktivno učestvuje u radu CEFTA Radne grupe za upravljanje rizikom. Sastanci Radne grupe za upravljanje rizikom i Upravnog odbora za Zelene koridore u organizaciji CEFTA Sekretarijata i Transportne zajednice održani su 5. i 6. VI 2024. u Sarajevu.

U oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, Uprava carina je intenzivirala saradnju sa Finansijsko-obavještajnom jedinicom Uprave policije (FOJ). Posredstvom uspostavljenih kontakt tačaka iz Uprave carina i FOJ-a komunikacija je omogućena u realnom vremenu u slučajevima kada se radi o neprijavlivanju novca u iznosu od 10 hiljada i više, sumnjivim prijavama novca itd. U cilju regulisanja postupanja sa oduzetim novcem i u vezi računa za držanje privremeno oduzetih novčanih sredstava, a radi finalizovanja Uputstva o kontroli novca za carinske službenike, upućen je akt Centralnoj banci i Ministarstvu finansija početkom maja 2024.

U odnosu na analizu rizika i CRMS2, Uprava carina se krajem maja 2024. obratila DG TAXUD-u da sagledaju mogućnost davanja pristupa carinskoj službi Crne Gore ovom sistemu, što bi za carinsku službu bilo od posebnog značaja, ili dijelu ovog sistema, a koji bi unaprijedio carinske kontrole i sprovođenje analize rizika. Naime, CRMS 2 sistem omogućava državama članicama EU brzu i jednostavnu razmjenu informacija o riziku između carinskih uprava i identifikovanje područja koje podliježu pojačanim carinskim kontrolama koje se sprovode na koordinisan način na osnovu zajedničkih kriterijuma procjene rizika i razmjene informacija o riziku u realnom vremenu.

24.9.2. Saradnja s domaćim organima za sprovođenje zakona

U oblasti cariskih istraga, u periodu 1. IV – 1. IX 2024, na nacionalnom nivou, nastavljena je intenzivna saradnja sa tužilaštvom, Ministarstvom unutrašnjih poslova, Upravom policije i ostalim nadležnim organima. Dostavljena je jedna inicijativa za pokretanje krivičnog postupka, kao i jedan odgovor i dva obavještenja, osnovnim državnim tužilaštvima, jedan odgovor Višem državnim tužilaštvu i tri odgovora Specijalnom državnim tužilaštvu. Prema Ministarstvu unutrašnjih poslova i Upravi policije, dostavljene su 21 informacije. U odnosu na saradnju i razmjenu obavještajnih podataka, u ovom periodu razmijenjene su četiri informacije (RILO ECE 1 i OLAF 3) i dostavljeno 11 informacija partnerskim službama (Border Force UK 2, HMRC 9).

24.9.3. Pregled statističkih podataka o rezultatima carinskih kontrola

U periodu 1. I – 30. VI 2024. carinski službenici izvršili su 39.677 detaljnih kontrola vozila i robe, i utvrđeno je 246 nepravilnosti. Izdat je 261 prekršajni nalog i izrečene novčane kazne u vrijednosti od 202.950,00 eura. Oduzeta je krijumčarena roba u vrijednosti od 378.547,11 eura. Uprava carina je samostalno i u saradnji sa drugim državnim organima podnijela ukupno devet krivičnih prijava nadležnom tužiocu.

U periodu 1. I – 30. VI 2024. oduzeto je 66.740 komada cigareta u vrijednosti 9.494,00 eura. Takođe, oduzeto je 71,00 kg rezanog duvana u vrijednosti 5.175,00 eura, 1.849,20 litara alkohola u vrijednosti 5.615,50 eura i 415 litara gaziranog pića u vrijednosti 442,80 eura. Na osnovu navedenih zapljena akciznih proizvoda, izdata su 24 prekršajna naloga. Kada je u pitanju krijumčarenje narkotika, zabilježene su dvije zapljene i to jedna zapljena u težini od 120 kg i hašiša jedna zapljena u težini od 14 gr. Nadležne organizacione jedinice Uprave carina su po osnovu sumnje u povredu prava intelektualne svojine prekinule 60 carinskih postupaka i privremeno zadržale 17.835 komada robe.

POGLAVLJE 5 – JAVNE NABAVKE

Strateški okvir

U izvještajnom periodu, kontinuirano se sprovodio Akcioni plan za sprovođenje Strategije za unapređenje politike javnih nabavki i javno-privatnog partnerstva u Crnoj Gori za period 2021-2025. za 2024. Na osnovu rezultata i učinka ove Strategije, a uzimajući u obzir definisane pravce razvoja ove i povezanih Vladinih politika, u narednom periodu pristupiće se izradi novog strateškog dokumenta za naredni četvorogodišnji period. U skladu sa preporukama Projekta MAPS Svjetske banke, planira se izrada posebne strategije za razvoj elektronskog Sistema javnih nabavki, kao i dugoročnog Plana obuke u oblasti javnih nabavki. U dijelu antikorupcijskog djelovanja, a u skladu sa Akcionim planom za 2024. planirane su aktivnosti obuke na temu integriteta i sprječavanja korupcije i sukoba interesa u javnim nabavkama i izrada Etičkog kodeksa u oblasti javnih nabavki.

Pravno usklađivanje u oblasti javnih nabavki

U svrhu primjene novih zakonskih rješenja u izvještajnom periodu, donešen je Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o načinu sprovođenja jednostavnih nabavki („Sl. list CG“, broj 49/24).

U cilju uvažavanja sugestija iz Izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru, i kao rezultat naših aktivnosti koje se odnose na korišćenje jednostavnih nabavki i njihovog udjela u ukupnoj vrijednosti nabavke, Ministarstvo finansija je uvelo kontrolni mehanizam za ovu vrstu nabavke kroz **monitoring ovih postupaka**. Zaključno sa krajem jula 2024. podnešeno je 75 zahtjeva za monitoring jednostavnih nabavki.

Kako bi se poboljšala efikasnost i konkurentnost tržišta javnih nabavki, u junu 2024. usvojen je Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o načinu sprovođenja jednostavnih nabavki („Sl. list CG“, broj 49/24), kojim je utvrđen maksimalan godišnji iznos direktnih nabavki od 100.000,00 eura. Ove izmjene imaju za cilj smanjenje udjela ove vrste nabavki u ukupnoj vrijednosti javnih nabavki na 2% do kraja 2026.

Inspekcija za javne nabavke, u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama, vrši inspekcijski nadzor nad radom naručilaca. Inspekcija će u narednom periodu, u cilju postizanja navedenog ciljnog procenta direktnih nabavki u odnosu na ukupnu vrijednost javnih nabavki, intenzivirati aktivnosti na praćenju sprovođenja direktnih nabavki, usmjeravajući naručioce ka transparentnijim postupcima javnih nabavki.

Međunarodni ugovori koje finansiraju međunarodne organizacije i Gov2Gov sporazumi do sada su bili izuzeti od obaveze javnog objavljivanja u elektronskom sistemu javnih nabavki. Međutim, u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama, naručilac je dužan da o zaključenim ugovorima ili ugovorima obavijesti Ministarstvo finansija u roku od 30 dana od dana potpisivanja. U cilju poboljšanja transparentnosti sistema, Ministarstvo finansija je učinilo javnim sve takve ugovore/sporazume sa pripadajućim elementima ovih ugovora, u skladu sa zahtjevima Evropske komisije, kroz softversko rješenje integrisano u sistem elektronskih nabavki.

Javno-privatno partnerstvo

U okviru oblasti javno-privatno partnerstvo kontinuirano se preduzimaju aktivnosti u dijelu kreiranja prostora za nove investicione forme koje kombinuju autoritet javnih investicija i ekspertizu privatnog sektora, ostvarive kroz javno-privatno partnerstvo. Cijeneći važnost dijaloga, razmjene iskustava i uspostavljanja naprednih modela saradnje javnog i privatnog partnera, obezbijedili smo razmjenu dobre prakse sa saradnicima iz Republike Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Republike Srbije. Navedeno uz podršku UNDP-a, kroz projekat „Jačanje transparentnog i odgovornog upravljanja javnim finansijama u Crnoj Gori”, koji podržava Ministarstvo finansija Slovačke gdje smo u formi okruglog stola, u junu mjesecu, nastavili diskusiju sa predstavnicima lokalnih samouprava, Privredne komore Crne Gore i Američke Privredne komore u Crnoj Gori na temu javno-privatno partnerstvo. Dodatno, u okviru saradnje sa USAID-om akcenat se stavlja na unaprijeđenje investicione politike, vještina za izradu cost-benefit analiza i modela za realizaciju investicionih poduhvata poput javno-privatnog partnerstva. Takođe, posebna se pažnja posvećuje unapređenju administrativnih postupanja na putu do konačnog cilja realizacije projekta, te u tom smislu, stvaraju se uslovi za realizaciju određenih postupaka elektronski putem e-sistema javnih nabavki. Konkretno, navedeno za započeti projekat javno-privatnog partnerstva za izgradnju (obnovu) zaštićenog kulturnog dobra hotela Lokanda uz trg i podzemnu parking garažu za postupak dodjele ugovora.

Elektronski sistem javnih nabavki

Nova funkcija elektronskog sistema javnih nabavki koja omogućava objavljivanje međunarodnih ugovora koji su finansirani od strane međunarodnih organizacija i međuvladinih sporazuma uvedena je kroz softversko rješenje integrisano u sistem. Pomenuta funkcija je dostupna na linku: <https://cejn.gov.me/exclusion-list> Takođe, Ministarstvo je poslalo obavještenje o novouspostavljenoj obavezi svim naručiocima u Crnoj Gori (njih oko 650) 10. VI 2024.

Pored uspostavljene funkcionalne veze sa elektronskim registrom Poreske uprave, u toku su aktivnosti u pogledu povezivanja elektronskog sistema javnih nabavki sa kaznenom evidencijom Ministarstva pravde, a realizacija se očekuje do oktobra tekuće godine.

Od 23. IV 2024. počela je implementacija Projekta finansiranog od strane Delegacije EU u Crnoj Gori koji ima za cilj dodatna unapređenja e-sistema nabavki koja uključuju uvođenje elektronske izjave privrednog subjekta, nove forme izvještavanja i monetizaciju e-sistema nabavki, kako bi se obezbijedila njegova održivost.

U cilju jačanja antikorupcijskih alatki u oblasti javnih nabavki planirano je povezivanje sistema e-nabavki sa elektronskim sistemom Agencije za sprečavanje korupcije, u cilju razmjene podataka na kvalitetan i efikasan način i optimalnog korišćenja mogućnosti koje pružaju elektronske platforme u povećanju transparentnosti i borbi protiv korupcije.

Aktivnosti inspekcije za javne nabavke

Uprava za inspeksijske poslove - Inspekcija za javne nabavke u izvještajnom periodu izvršila je ukupno 180 inspeksijskih pregleda, od čega 144 redovne, 33 po inicijativama i tri kontrolna inspeksijska pregleda. Utvrđene su 82 nepravilnosti, za čije otklanjanje je izrečeno 28 mjera ukazivanja i donijeta su 2 Rješenja. Za počinjene prekršaje izrečeno je 19 novčanih kazni putem izdavanja prekršajnih naloga, u iznosu od 28.900,00 eura, a podnijeto je i sedam zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka. Većina kontrola bila je vezana za sprovođenje jednostavnih nabavki, zaključivanje, objavljivanje i realizaciju ugovora o javnim nabavkama, vođenje evidencija i čuvanje dokumentacije, planiranje, izvještavanje, ispunjenost uslova za obavljanje poslova službenika za javne nabavke i komisije za sprovođenje postupka javne nabavke, primijenu antikorupcijskih mjera i mjera sprečavanja sukoba interesa u postupku javne nabavke, kontrolu bankarskih garancija, kao i postupanje po odluci Komisije za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki.

Statistički podaci

Prema preliminarnim podacima sa sistema, broj ponuda po postupku javne nabavke - indeks konkurentnosti u prvoj polovini 2024. iznosi 3,5 ponuda po postupku javne nabavke - partijama, što predstavlja ispunjenje projektovanih ciljeva za dati period.

Krajem jula 2024. sistem ima ukupno 11.790 korisnika. Ukupno registrovanih ponuđača ima 5.632, od kojih je aktivno registrovano njih 3.974. Broj započetih postupaka u sistemu od početka rada je 25.235, dok je broj zaključenih ugovora 21912 (u prvoj polovini 2024. započeto je 2.933 postupka i sklopljeno 3.445 ugovora o javnim nabavkama).

Polugodišnji izvještaj o javnim nabavkama u Crnoj Gori za 2024. koji će sadržati detaljnu relevantnu statistiku je u pripremi i, nakon usvajanja od strane Vlade, biće javno dostupan.

Izveštaj o poslovnom ambijentu u Crnoj Gori

Na osnovu anketnog istraživanja, na osnovu kod je pripremljen Izveštaj o poslovnom ambijentu u Crnoj Gori, koji je objavila Privredna komora Crne Gore, najbolje ocijenjena oblast su javne nabavke sa prosječnom ocjenom 2,77, i rastom od 0,22 poena u odnosu na prošlogodišnju ocjenu. Od ukupnog broja anketiranih privrednih subjekata na tenderima za javne nabavke učestvovalo je 40,3%, koji su i ocjenjivali ovu oblast. Prosječna ocjena poslovnog ambijenta sa aspekta javnih nabavki (2,77) je blizu zadovoljavajućeg nivoa (ocjena 3). Privrednici su, bolje od prosjeka, ocijenili elektronski portal za javne nabavke (3,29), te poštovanje roka za izmirenje obaveza od strane države (3,27), transparentnost javnih nabavki (2,76), zakonodavni okvir (2,62) i rad nadležnih organa za kontrolu javnih nabavki (2,58). Bolje ocjene date od privrednih subjekata rezultirale su nakon intenzivnog reformskog procesa Ministarstva finansija u dijelu unapredjenja regulatornog okvira, elektronskog sistema javnih nabavki, kao i primjene međunarodnih standarda i profesionalizacije u okviru politike javnih nabavki.

Administrativni kapaciteti

U izvještajnom periodu nije bilo promjena u pogledu broja zaposlenih u Direktoratu za upravljanje javnim investicijama i politiku javnih nabavki.

Aktivnosti Ministarstva finansija na jačanju administrativnih kapaciteta i podizanje nivoa profesionalizacije zaposlenih u javnim nabavkama nastavljene su u izvještajnom periodu. Na temu primjene propisa u oblasti javnih nabavki i novih zakonskih rješenja Ministarstvo je sprovedo 3 obuke za 65 polaznika, dok su u saradnji sa Upravom za ljudske resurse organizovane 2 obuke za 57 polaznika, na teme zakonskog okvira u oblasti javnih nabavki i korišćenja CEJN-a. Ministarstvo je organizovalo i 2 dvodnevne obuke u prostorijama Privredne komore Crne Gore na teme zakonskog okvira i korišćenja CEJN-a za 146 polaznika (privrednih subjekata i naručilaca). Što se tiče specijalističkih

obuka, u aprilu je organizovana obuka na temu korišćenja dinamičkog sistema nabavke u saradnji sa USAID-om, dok je u junu na istu temu organizovana radionica u saradnji sa SIGMA-om. SIGMA je takođe održala specijalističku radionicu na temu korišćenja in-house nabavki za predstavnike naručilaca, u junu 2024.

Polaganje stručnog ispita za rad na poslovima javnih nabavki se održava u kontinuitetu, pa su u traženom periodu održana dva roka u okviru kojih je 27 kandidata položilo ispit za službenika za javne nabavke.

Što se tiče kapaciteta malih opština da sprovode složenije postupke javne nabavke, uključujući tu i projekte finansirane iz EU, važno je naglasiti da Ministarstvo finansija, u sklopu svojih nadležnosti, sprovodi aktivnosti planiranja i upravljanja kapitalnim projektima koji se realizuju iz Kapitalnog budžeta Crne Gore. S tim u vezi, usmjereni smo na aktivnosti koje za cilj imaju razvoj procesa planiranja i koordinacije javnih investicija, odnosno unapređenje politika javnih investicija u saradnji sa implementacionim jedinicama, Upravom za kapitalne projekte i Upravom za saobraćaj. U tom cilju, novom sistematizacijom u okviru Ministarstva finansija oformljen je poseban Direktorat za upravljanje javnim investicijama i politiku javnih nabavki, sa fokusom na unapređenje politika upravljanja kapitalnim projektima koji se finansiraju iz državnog budžeta. Pored navedenog, u cilju stvaranja novih institucionalnih okvira za unapređenje javnih investicija Vlada je u januaru donijela Odluku o obrazovanju Savjeta za javne investicije, kojim predsjedava predsjednik Vlade, uz učešće resornih ministara i ključnih institucija u realizaciji kapitalnih projekata.

POGLAVLJE 18 – STATISTIKA

18.1. Statistička infrastruktura

Kada su u pitanju **ljudski kapaciteti**, u skladu sa Kadrovskim planom za 2023. godinu planirano je sprovođenje 10 javnih oglasa za upražnjena radna mjesta iz kategorije ekspertske kadra. Javni oglasi su od strane Uprave za ljudske resurse raspisani u decembru 2023. U periodu 1. IV – 1. IX 2024. realizovano je osam javnih oglasa i donijeta su Rješenja o zasnivanju radnih odnosa za šest novih službenika. U proceduri je još 1 javni oglas koji će biti okončan septembru 2024. Na javnom oglasu za radno mjesto u Odsjeku za informaciono-komunikacione tehnologije prijavio se samo jedan kandidat, koji nije posjedovao traženi nivo kvalifikacije obrazovanja.

U izvještajnom periodu, potpisana su dva Sporazuma o saradnji:

- 28. VI 2024. potpisan je Sporazum o saradnji između Uprave za statistiku i Unije poslodavaca Crne Gore;
- 4. VII 2024. potpisan je Sporazum o saradnji između Uprave za statistiku i NVO "Crnogorsko udruženje za vještačku inteligenciju".

U izvještajnom periodu, Statistički biznis registar unaprijeđen je uvođenjem novih varijabli u skladu sa Regulativom (EU) 2019/2152. Nastavljen je rad na daljem unapređivanju registra poljoprivrednih gazdinstava kroz saradnju sa organima državne uprave za poslove iz oblasti poljoprivrede. Registar prostornih jedinica takođe je unaprijeđen i ažuriran za potrebe sprovođenja Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova.

Što se klasifikacija tiče radi se na uvođenju nove verzije NACE klasifikacije Rev. 2.1 i klasifikacije COICOP 2018.

U okviru aktivnosti Popisa stanovništva, Uprava za statistiku je u izvještajnom periodu realizovala sljedeće aktivnosti:

- Završen unos podataka popisa u bazu podataka putem softverskog rješenja razvijenog od strane Uprave za statistiku,
- U toku i nakon završenog unosa, sprovodile su se logička kontrola i analiza unesenih podataka, koje obuhvataju sljedeće aktivnosti:

- Nakon završetka unosa otpočelo se sa fazom šifriranja zanimanja, djelatnosti i škole shodno važećim međunarodnim klasifikacijama (ISCO, NACE Rev.2, ISCED)
- Takođe, u izvještajnom periodu završen je unos podataka postpopisnog istraživanja.

Dodatno, Zakonom o popisu su definisane dvije aktivnosti koje se odnose na softver za provjeru etničko kulturoloških i karakteristika prikupljenih popisom, i to:

- Izrada softvera je aktivnost koja je završena. Softver je izrađen od strane kompanije (Codepixel) iz Crne Gore, koja je izabrana tokom postupka javne nabavke u prethodnom periodu. Softver za provjeru etničko kulturoloških karakteristika popisa je završen 16. VIII 2024, kao ugovorom predviđen posao.
- Reviziju koda softvera, Zakonom o popisu definisano je da radi kompanija iz EU. Upravo je završen postupak javne nabavke i izabrana je kompanija „Secnora Ou“ iz Estonije. Kompanija koja je dobila tender za reviziju koda ovog softvera, posao mora da obavi najkasnije do 9. septembra, kako je predviđeno ugovorom.

Očekuje se da će softver za provjeru biti funkcionalan najkasnije do 15. septembra.

Saopštenja rezultata popisa stanovništva, domaćinstava i stanova 2023, objavljiće se sukcesivno u drugoj polovini 2024. kao i dalje tokom 2025.

Kada su u pitanju pripreme za Popis poljoprivrede, kontinuirano se radi na pripremi svih instrumenata Popisa u skladu sa novim EU zakonodavstvom u ovoj oblasti. U izvještajnom periodu sproveden je probni popis poljoprivrede sa inoviranim načinom prikupljanja podataka putem CAPI metode, kako bi se testirala aplikacija, upitnici i ostali instrumenti. Skupština je 31. VII 2024. usvojila Zakon o popisu poljoprivrede („Sl. list CG“, broj 77/24) koji je i osnov sprovođenja popisnih aktivnosti. Vlada je 28. VIII 2024. utvrdila Predlog odluke o visini i raspodjeli sredstava za finansiranje Popisa poljoprivrede za 2024.

18.2. Statističke oblasti

U izvještajnom periodu nastavljen je rad na harmonizaciji svih domenskih statistika, kao i dostavljanje neophodnih podataka Eurostatu koje je trenutno na najvećem nivou u posljednjih 5 godina, po ocjenama predstavnika Eurostata a bilježi rast od 500%.

Nacionalni računi

U oblasti statistike nacionalnih računa nastavljen je rad na daljoj harmonizaciji sa standardima EU i ispunjavanja zahtjeva koji su definisani završnim mjerilima za zatvaranje poglavlja 18 – Statistika. U izvještajnom periodu pripremljeni su i publikovani podaci kvartalnog BDP-a za prvi kvartal 2024. po proizvodnoj i potrošnoj metodi obračuna BDP-a u tekućim i stalnim cijenama i u lančanim mjerama obima u skladu sa ESA 2010 metodologijom. Podaci kvartalnog BDP-a u tekućim cijenama, po potrošnim kategorijama publikovani su i u formi sezonski prilagođenih podataka.

Uz podršku IPA projekata, Monstat, uprkos ograničenim kapacitetima, kontinuirano ulaže značajne napore u cilju postizanja većeg stepena usklađenosti sa ESA 2010 metodologijom kroz proizvodnju inputa za popunjavanje većeg broja varijabli u okviru tabela definisanih mjerilima za zatvaranje.

Kada govorimo o proizvodnji i usklađivanju statistike državnih finansija sa propisanom ESA metodologijom, Ministarstvo finansija kontinuirano preduzima sve korake u cilju obezbjeđivanja transfera nadležnosti u proizvodnji GFS/EDP statistike. U pravcu izmjena i dopuna Zakona, Ministarstvo finansija kao predlagač je formiralo međuinstitucionalnu radnu grupu, sa predstavnicima Ministarstva finansija, CBCG, i Uprave za statistiku, što će

ujedno predstavljati prvi korak u pravcu transfera nadležnosti nad ovom statistikom. Rad na Zakonu je u toku, a njegovom izmjenom će uslijediti izmjene ostalih strateških dokumenata u dijelu obezbjeđivanja neophodnih pretpostavki (metodološke, zakonske, institucionalne i kadrovske), a od kojih će zavisiti blagovremenost i kvalitet proizvodnje podataka u ovoj oblasti.

Uprava za statistiku, kao koordinator zvanične statistike, je u maju ove godine u saradnji sa Ministarstvom finansija i Centralnom bankom Crne Gore, pripremila i po prvi put poslala Eurostat-u podatke statistike državnih finansija-GFS i to ESA tabelu 2 i EDP tabele. Isporučeni podaci predstavljaju rezultate prethodne IPA podrške kojom je koordiniralo Ministarstvo finansija, kao zvanični proizvođač statistike državnih finansija i odnose se na period 2013-2016.

Nastavljen je rad na daljem usklađivanju statistike cijena sa međunarodnim standardima. Harmonizovani indeksi potrošačkih cijena (HICP) i paritet kupovne moći (PPP) su u velikoj mjeri usklađeni sa standardima EU. U posmatranom periodu sve planirane aktivnosti u oblasti Harmonizovanog indeksa potrošačkih cijena i Pariteta kupovne moći realizovane su definisanom dinamikom, uz podršku IPA 2022 višekorisničkog projekta. Ažurirana je detaljna radna metodologija (HICP Inventory) korišćenjem ESS Metadata Handler-a. Takođe, nastavljena je redovna transmisija podataka u zahtijevanom SDMX formatu: mjesečni harmonizovani indeksi potrošačkih cijena, godišnji ponderi, ažurirana lista administrativnih cijena.

U cilju unaprjeđenja indeksa potrošačkih cijena i harmonizovanog indeksa potrošačkih cijena automatizovan je proces obrade podataka i publikovanja istih, što predstavlja značajan napredak procesa proizvodnje statističkih podataka. Nastavljen je rad na uvođenju Harmonizovanog indeksa potrošačkih cijena u stalnim poreskim stopama (HICP-CT) kao i na uvođenju Indeksa tržišnih cijena stambenih objekata (HPI), uz planiranu ekspertsku pomoć u okviru IPA 2022 projekta.

Takođe, u cilju unaprjeđenja statistike cijena, završena je izrada softverske aplikacije za obračun indeksa cijena proizvođača industrijskih proizvoda, indeksa cijena proizvođača industrijskih proizvoda za izvoz i indeksa cijena industrijskih proizvoda iz uvoza, čime je automatizovan proces obrade podataka. Takođe je automatizovan proces publikovanja podataka, što predstavlja značajan napredak u procesu proizvodnje statističkih podataka.

U statistici spoljne trgovine robama nastavljen je rad na daljoj harmonizaciji sa međunarodnim standardima. Zahtijevani setovi podataka spoljnotrgovinske robne razmjene na mjesečnom nivou se redovno dostavljaju Eurostat-u putem eDamisa, prema novoj strukturi podataka (DOC MET 400 format).

U cilju dalje harmonizacije sa EU standardima, nastavljen je rad na aktivnostima u vezi daljeg unaprjeđenja statistike spoljnotrgovinske robne razmjene prema karakteristikama preduzeća (TEC) i prema fakturnoj vrijednosti (TIC). Što se tiče podataka spoljnotrgovinske robne razmjene prema fakturnoj vrijednosti (TIC), podaci za referentnu 2023. godinu su dostavljeni Eurostat-u, u skladu sa novim formatom za dostavljanje podataka prema novom EBS priručniku. U toku izvještajnog perioda, započet je rad na pripremi zahtijevanih skupova podataka statistike spoljnotrgovinske robne razmjene prema karakteristikama preduzeća (tabele B 1-11), za referentnu 2022. godinu.

Podaci za Indekse jediničnih vrijednosti (UVI) izvezene i uvezene robe proizvode se i objavljuju na godišnjem nivou, ali počevši od 2024. godine, podaci se takođe proizvode i objavljuju na kvartalnom nivou.

Statistika javnog zdravlja

U pripremi je popunjavanje podataka za JQNMHCS statistiku za 2022, u skladu sa EU regulativom 2022/2294.

Sprovođenje Evropske ankete o zdravlju (EHIS) planirano je u EU za 2025. Godinu, u skladu sa EU regulativom (2019/1700), i prema tome je stavljeno u Program zvanične statistike 2024-2028, a predloženo u Godišnji plan zvanične statistike Crne Gore za 2025. kao pilot istraživanje. U međuvremenu, sprovode se aktivnosti na njegovoj

pripremi. Sprovedena je edukacija za osoblje Instituta za javno zdravlje kroz projekat Kontinuirane medicinske edukacije od strane edukatora iz regiona koji već imaju iskustva sa ovim istraživanjem. Trenutno se radi na pripremi dokumentacije za njegovo sprovođenje u skladu sa navedenom EU metodologijom, kao i na pribavljanju finansijskih sredstava.

Biznis statistika

U oblasti statistike kratkoročnih indikatora, nastavljen je rad na harmonizaciji svih domenskih statistika sa međunarodnim standardima. Zahtijevani podaci se redovno dostavljaju Eurostat-u u propisanoj formi, uz kontinuirani rad na redovnim aktivnostima shodno Kalendaru objavljivanja statističkih podataka i unaprijed definisanim rokovima. Metapodaci su ažurirani za sve oblasti kratkoročnih statistika putem Metadata Handler-a, u skladu sa zahtjevima Eurostat-a.

Uz podršku IPA 2022 višekorisničkog programa, nastavljen je rad na realizaciji aktivnosti neophodnih za harmonizaciju kratkoročnih statistika sa Regulativom o evropskim poslovnim statistikama.

S tim u vezi, u posmatranom periodu ostvaren je sljedeći napredak:

- Izvršena je implementacija bazne 2021. godine za varijable koje se dostavljaju Eurostatu za sve domenske statistike (industrija, građevinarstvo, trgovina i usluge). Shodno tome, u cilju postizanja većeg stepena usklađenosti sa EU 2019/2152, za sve setove podataka koji se dostavljaju Eurostatu primijenjena je bazna 2021. godina.
- Kvartalne serije podataka na ukupnom nivou varijabli Registrations (110101) i Bankruptcies (110102) za period od I kvartala 2021. do I kvartala 2024. su proslijeđene Eurostatu . Proizvodnja serija podataka za navedene varijable na nižem nivou agregiranja, koji je zahtijevan Regulativom, je u završnoj fazi.

Crna Gora postepeno napreduje u kompiliranju strukturne poslovne statistike (SBS) i statistike stranih filijala (FATS). Ovi naponi su vođeni novim regulativama EU 2019/2152 i 2020/1197, koje pružaju pravni osnov za vođenje ovih statistika. U junu ove godine po prvi put su u novom formatu Eurostatu poslani dijelovi podataka za 2022. godinu u okviru setova: EBSSBS_ALL_A_ME i EBSFATS_T14_A.

Monstat je započeo aktivnosti na harmonizaciji statistika voda i kroz bilateralnu saradnju sa statistikom Slovenije započeo je rad na harmonizaciji ove statistiku. Takođe, po prvi put su poslani podaci Eurostatu putem zajedničkog OECD/Eurostat upitnika o unutrašnjim vodama (Join OECD/Eurostat questionnaire on inland waters JQ-IW) za period 2020 – 2022.godine.

Uprava za statistiku još uvijek nije uspostavila Monetarne račune u životnoj sredini. U cilju izrade računa izdataka za zaštitu životne sredine, pripremljeni su upitnik i metodološko uputstvo za probno istraživanje o investicijama za zaštitu životne sredine. Probno istraživanje je planirano da se sprovede do kraja 2024. godine

Godišnja i kratkoročna statistika energije, kao i statistika cijena energije u potpunosti su usklađeni sa evropskim zakonodavstvom. Energetski bilanci obuhvataju sve relevantne izvore energije u Crnoj Gori. Eurostatu se redovno dostavljaju svi setovi podataka iz oblasti statistike energetike.

U domenu kratkoročne statistike energetike ostvaren je ogroman napredak. U aprilu tekuće godine, Monstat je počeo da šalje mjesečne podatke o naftnim derivatima (ENERGY_MOSOIL_M).

U domenu godišnje statistike energetike ostvaren je ogroman napredak. U aprilu tekuće godine Eurostatu su po prvi put dostavljeni detaljni podaci finalne energetske potrošnje za domaćinstva (ENERGY_ESH_A); industriju (ENERGY_ESIND_A); komercijalni i javni sektor (ENERGY_ESSER_A) i transport (ENERGY ESTR A).

Monetarna i finansijska statistika

U domenu monetarne i finansijske statistike nastavljene su aktivnosti usklađivanja statistike sa EU regulativama iz ove oblasti.

U domenu monetarne statistike, kreditne institucije dostavljaju podatke u skladu s „Odlukom o podacima i informacijama koje kreditne institucije dostavljaju Centralnoj banci“ („Sl. list CG“ br. 81/22, 13/23). Prema pomenutoj Odluci novi sistem izvještavanja banaka prema Centralnoj banci podrazumijeva usklađenost sa regulativama ECB-a iz oblasti monetarne (bilansna statistika monetarnih finansijskih institucija) i finansijske statistike (statistika kamatnih stopa). I dalje traje period uporednog izvještavanja kreditnih institucija prema postojećem i novom sistemu izvještavanja, dok se uporedo kreiraju „bridge“ tabele za prevođenje monetarne i finansijske statistike na matricni izvor podataka.

U domenu finansijskih računa, u okviru IPA regionalnog projekta pod nazivom „Program jačanja kapaciteta centralnih banaka Zapadnog Balkana sa ciljem njihove integracije u Evropski sistem centralnih banaka“, nastavljene su bilateralne aktivnosti sa Hrvatskom narodnom bankom na daljem razvoju statistike finansijskih računa. U julu tekuće godine održana je posljednja (peta) misija u okviru koje je finalizovan model po kome se kompiliraju podaci iz različitih izvora, i izvršeno je testiranje prevođenja podataka finansijskog sektora iz modela u ESA transmisiona tabele 6 i 7. Na sjednici Savjeta od 31.VII 2024, usvojena je Odluka o statističkim podacima i informacijama koje investicioni fondovi, društva za upravljanje investicionim fondovima i društva za osiguranje dostavljaju Centralnoj banci Crne Gore, sa pratećim smjernicama za izvještavanje, čime je napravljen progres u kompilaciji statistike finansijskih računa. Dodatno, u toku je dalje finalno tehničko usaglašavanje podataka sektora nerezidenata i nefinansijskog sektora na bazi dodatnih preporuka eksperta sa posljednje misije.

Usvajanjem ove dvije odluke kompletiran je regulatorni okvir za implementaciju ESA 2010 metodologije u nadležnosti Centralne banke u segmentu monetarne i finansijske statistike, čime će se u velikoj mjeri doprinjeti ispunjenju zahtjeva iz završnog mjerila pregovaračkog poglavlja 18, odnosno unaprijediti proizvodnja statistike u skladu sa zahtjevima Eurosata u ECB u narednom periodu.

Platni bilans

U decembru 2023. uspješno je završen višekorisnički projekat IPA 2019 iz oblasti trgovine uslugama koji je za cilj imao harmonizaciju i proizvodnju statistike međunarodne trgovine uslugama po zemljama u skladu sa regulativama EU.

Centralna banka je nastavila sa redovnim izvještavanjem prema Eurostatu i putem Edamis portala u junu ove godine poslala: podatke platnog bilansa na kvartalnom nivou za I kvartal 2024, kao i revidirane podatke za 2023. i 2022. godinu.

Centralna banka je, od septembra 2022, počela objavu serije kvartalnih podataka za Međunarodnu investicionu poziciju Crne Gore (MIP), za period od 2019. do II kvartala 2022. Od tada, CBCG redovno, na kvartalnom nivou, objavljuje i dostavlja podatke Eurostatu putem Edamis portala (tabela T2.2) u skladu sa kalendarom.

Pored navedenih aktivnosti, CBCG aktivno radi na daljem usklađivanju sa evropskim standardima u oblasti eksternog sektora. Ovo uključuje kontinuirano unaprjeđenje metodologija, procedura prikupljanja i obrade podataka, kao i jačanje institucionalnih kapaciteta za efikasnije sprovođenje statističkih istraživanja. U cilju praćenja promjena u EU regulativama i najboljih praksi u kompiliranju statistike, predstavnici CBCG prisustvovali su sastancima radnih grupa Eurostata iz oblasti platnog bilansa (BOP WG) i međunarodne trgovine uslugama (ITSS WG), kao i Komiteta za monetarnu i finansijsku statistiku i statistiku platnog bilansa (CMFB).

32.1. Unutrašnja finansijska kontrola u javnom sektoru

Normativni okvir

Vlada je 27. VI 2024. usvojila **Konsolidovani izvještaj o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru Crne Gore za 2023. godinu** i shodno tome usvojila niz zaključaka koji se odnose na realizaciju aktivnosti iz ove oblasti.

Ministarstvo finansija je tokom drugog kvartala 2024. radilo na pripremi predloga Uredbe o izmjeni Uredbe o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru u cilju njenog usaglašavanja sa Uredbom kojom se reguliše organizacija državne uprave. Predlog Uredbe o izmjeni Uredbe o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru razmotren je na sjednici Vlade 4. VII 2024. i Uredba će biti objavljena u Službenom listu Crne Gore.

Ministarstvo finansija je radilo i na ažuriranju teksta nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru.

Institucionalni okvir

Upravljanje i unutrašnje kontrole

Ministarstvo finansija je sprovelo aktivnosti na prikupljanju podataka o prenijetim, odnosno delegiranim ovlašćenjima u ministarstvima. Zahtjev za dostavljanje informacija i podataka o delegiranju ovlašćenja je upućen na 19 ministarstava od kojih je njih 13 ili 68,4% je odgovorilo. Od 13 ministarstava, njih 8 ili 61,5% (odnosno 42% od ukupnog broja ministarstava-19) je navelo i dostavilo odgovarajuće dokaze o delegiranju ovlašćenja.

Unutrašnja revizija

U aprilu 2024. započeta je implementacija petog kruga lokalizovanog Programa obuke za unutrašnjeg revizora u javnom sektoru za 22 kandidata, u skladu sa Pravilnikom o programu obuke i načinu polaganja ispita za sticanje sertifikata unutrašnjeg revizora u javnom sektoru ("Sl. list CG", br. 71/19). U periodu od januara do kraja juna 2024, održana su predavanja i teorijska provjera znanja za predmet „Osnovi nacionalnog zakonodavstva“ kao i predavanja za predmet „Upravljanje i unutrašnje kontrole“.

U periodu od januara do kraja juna 2024, u okviru programa kontinuiranog profesionalnog usavršavanja ovlašćenih unutrašnjih revizora u javnom sektoru, ukupno je održano 12 obuka⁸ za unutrašnje revizore raspoređene u jedinicama za unutrašnju reviziju na centralnom i lokalnom nivou. Teme su bile sledeće: "Predstavljanje novih Globalnih standarda unutrašnje revizije sa fokusom na etičnost i profesionalizam unutrašnjih revizora", "Revizija upravljanja kao oblast rada unutrašnje revizije sa fokusom na obavljanje revizije planiranja i izvršenja programskog budžeta", i „Sličnosti i razlike između angažmana uveravanja i savjetodavnih angažmana i pružanje savjetodavnih usluga u oblasti upravljanja rizicima“.

Na kraju juna 2024, na centralnom nivou 27 korisnika sredstava Budžeta Crne Gore formiralo je posebnu jedinicu za unutrašnju reviziju, u kojima je raspoređeno 55 unutrašnjih revizora.

Kako bi se obezbijedila što veća pokrivenost korisnika sredstava budžeta funkcijom unutrašnje revizije, Zakonom o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru u članu 49 definisano je da jedinica za unutrašnju reviziju subjekta koji u skladu sa zakonom vrši nadzor nad drugim subjektom vrši unutrašnju reviziju i kod tog subjekta, ako

⁸ Za četiri grupe unutrašnjih revizora

nema uspostavljenu unutrašnju reviziju. Na taj način obezbijeđena je potpuna pokrivenost budžeta funkcijom unutrašnje revizije.

Na lokalnom nivou Odlukom o organizaciji i načinu rada organa lokalne uprave osnovana je Služba za unutrašnju reviziju u svih 15 opština koje su obavezne da formiraju posebnu jedinicu za unutrašnju reviziju u skladu sa Uredbom o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru, u kojima su raspoređena ukupno 32 unutrašnja revizora.

Prema podacima iz registra CHU (Centralne jedinice za harmonizaciju), na kraju izvještajnog perioda, 84 od 87 (96,6%) raspoređenih unutrašnjih revizora u javnom sektoru Crne Gore je sertifikovano.

Budžetska inspekcija

Vlada je 17. V 2024. utvrdila Predlog zakona o budžetskoj inspekciji, koji je u skupštinskoj proceduri. Vršenje inspeksijskog nadzora na terenu radi se u kontinuitetu i u skladu sa godišnjim Planom.

32.2. Eksterna revizija

Državna revizorska institucija broji ukupno 85 službenika i u izvještajnom periodu je primila putem javnog oglasa 2 državna revizora i 1 višeg savjetnika⁹. U nastavku je data struktura zaposlenih u DRI:

Radna mjesta¹⁰	Jun 2024.
Senatori	4
Sekretar Institucije	1
Državni revizor - načelnik u sektoru	5
Načelnik Službe za administrativno stručne poslove	1
Državni revizor - rukovodilac odeljenja	17
Državni revizor	32
Rukovodilac Jedinice za unutrašnju reviziju	1
Stariji saradnik državnog revizora	3
Saradnik državnog revizora	5
Savjetnici i administracija	16
Ukupno	85

Državna revizorska institucija je u junu 2024. uputila zahtjev – INTOSAI Razvojnoj inicijativi da sprovede nepristrasnu i objektivnu ocjenu, imajući u vidu potencijalne prijetnje po finansijsku nezavisnost i samostalnost Institucije, koja se ogleda kroz direktni uticaj izvršne vlasti na upravljanje i korišćenje raspoloživih sredstava DRI odobrenih Zakonom o budžetu Crne Gore. U toku je ocjena zahtjeva od strane INTOSAI Razvojne inicijative kako bi se izvršila ocjena potencijalnih prijetnji i rizika u odnosu na Princip 8 Meksičke deklaracije o nezavisnosti VRI, koji između ostalog glasi da „VRI treba da imaju na raspolaganju neophodne i razumne ljudske, materijalne i novčane resurse. Izvršna vlast ne treba da kontroliše ili da usmjerava pristup tim resursima. VRI samostalno upravljaju svojim budžetom i na odgovarajući način vrše raspodjelu sredstava iz tog budžeta“.

⁹ 2 lica su novozaposlena (1 državni revizor i 1 viši savjetnik)

¹⁰ 78 % revizorskog kadra

Skupština Crne Gore od 30. VII 2022. nije imenovala predsjednika Senata, tako da Senatom shodno Zakonu o DRI predsjedava najstariji član Senata DRI. U martu 2022, kandidati za petog člana Senata su saslušani na sjednici Odbora za ekonomiju, finansije i budžet i u maju 2024. upućen je Skupštini predlog Odbora za imenovanje petog člana Senata. Skupština do izvještajnog perioda nije glasala u plenumu povodom predloga Odbora za petog člana Senata.

U cilju jačanja revizorskih kapaciteta, DRI je u izvještajnom periodu nastavila da organizuje obuke shodno Planu obuka DRI za 2024. godinu, kao i sa usavršavanjem kapaciteta kroz saradnju sa međunarodnim organizacijama i vrhovnim revizorskim institucijama članicama EUROSAl-a.

Državna revizorska institucija (DRI) je u periodu 1. I - 30. VI 2024. izvršila i objavila 15 izvještaja o reviziji i 36 izvještaj o realizaciji preporuka¹¹. Od 15 izvještaja o reviziji, DRI je izvršila:

- 6 izvještaja o reviziji Godišnjeg finansijskog izvještaja i reviziji pravilnosti poslovanja (finansijska revizija i revizija pravilnosti);
- 1 izvještaj o reviziji pravilnosti poslovanja;
- 5 izvještaja o reviziji uspjeha;
- 2 izvještaja o reviziji informacionih sistema;
- 1 kontrolna revizija.

Kontrolom realizacije preporuka, DRI je u izvještajnom periodu prekontrolisala ukupno 702 preporuke. Od 702 preporuke, 263 preporuke su realizovane (37%), 139 preporuka nije realizovano (20%), 123 preporuke djelimično realizovane (18%), 89 preporuka u fazi realizaciji (13%), 15 preporuke nijesu primjenjive (2%), dok se za 73 preporuka nije mogao utvrditi status preporuke usljed nedostatka odgovarajućih relevantnih dokaza (10%).

DRI je na sedmoj sjednici Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine, održanoj u aprilu 2024. predstavila Konačan izvještaj revizije uspjeha „Uspješnost sprovođenja rodno odgovornog budžetiranja u Crnoj Gori“ i izvještaj Regionalne paralelne revizije učinka realizacije Cilja održivog razvoja 5 - Postizanje rodne ravnopravnosti, koja je sprovedena uz podršku Agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN WOMEN). Na poziv Odbora za antikorupciju Skupštine Crne Gore, DRI je u aprilu 2024. učestvovala na petoj sjednici Odbora za antikorupciju Skupštine, na kojoj je razmatran Izvještaj Evropske komisije o Crnoj Gori za 2023. sa posebnim osvrtom na finansiranje političkih subjekata u dijelu razmatranja izvještaja Državne revizorske institucije.

Državna revizorska institucija je u izvještajnom periodu januar – jun 2024. izvršila dvije revizije uspjeha kao dio paralelne revizije uspjeha i to na temu: Uspješnost sprovođenja rodno odgovornog budžetiranja u Crnoj Gori i Implementacija projekata u vodoprivredi. U izvještajnom periodu, u toku je sprovođenje jedne paralelne revizije uspjeha „Upravljanje rijekama – Zaštita rijeka od odlaganja komunalnog otpada“.

Revizorsko tijelo je u izvještajnom periodu sprovelo i započelo revizorske aktivnosti za sljedeće programe iz IPA II perspektive, tematsku reviziju (IPA II i IPA III programe) i ažuriranje revizorske strategije za IPARD II, kao što su: Nacionalni akcioni programi (CAP 2014, CAP 2015, CAP 2016, CAP 2017, CAP 2018, CAP 2020); Višegodišnji akcioni program za Crnu Goru za zapošljavanje, obrazovanje i socijalne politike 2015-2017 (SOPEES 2015-2017); IPARD II program (2014-2020); Godišnji akcioni program za Crnu Goru za 2021 (IPA III); Programi prekogranične saradnje ...

¹¹ DRI je izradila i objavila 36 izvještaja o realizaciji preporuka iz izvještaja o reviziji, od kojih se neki izvještaji odnose na isti subjekt revizije, iz razloga što su u izvještajnom periodu vršene naknadne provjere realizacije preporuka, koje su zahtjevale dalje praćenje.

Kada su u pitanju ljudski resursi u Revizorskom tijelu, trenutan broj zaposlenih je 24, od kojih je 20 revizora (uključujući glavnog revizora). U toku su 3 postupka zapošljavanja i to: 2 revizora (mlađi i viši revizor-IPARD) i 1 samostalni savjetnik (Stručna služba). Kadrovskim planom RT-a za 2024. planirano je pored pokrenutih i zapošljavanje još jednog revizora (mlađi revizor).

32.3. Zaštita finansijskih interesa EU

Izveštaj o napretku Crne Gore za 2023. ukazuje na potrebu daljeg usklađivanja nacionalnog zakonodavstva s tzv. PIF direktivom - Direktivom (EU) 2017/1371 o suzbijanju prevare koja se vrši protiv finansijskih interesa Unije putem krivičnog prava. U tom smislu, Direkcija za suzbijanje nepravilnosti i prevara/AFCOS je u 2024. izradila dokument: Analiza normativno-pravnog okvira za zaštitu finansijskih interesa EU - usklađenost nacionalnog zakonodavstva sa tzv. PIF Direktivom (krivični aspekt). Dokument obuhvata detaljniji prikaz Direktive, pojam i subjekt zaštite krivičnih djela koja su počinjena na štetu finansijskih interesa EU, uporednu analizu i odredbe materijalnog krivičnog prava u zakonodavstvu zemalja članica EU, ali i zemlje kandidata. Na osnovu rezultata analize, biće jasno definisana potreba za unapređenjem normativnog okvira u cilju usklađivanja Krivičnog zakonika Crne Gore sa PIF direktivom, te će biti donijete izmjene postojećih propisa ili usvojeni novi propisi.

U skladu s aktivnostima na planu izrade Strategije za borbu protiv prevare i upravljanje nepravilnostima radi zaštite finansijskih interesa EU za period 2025-2028, Direkcija za suzbijanje nepravilnosti i prevara/AFCOS je izradila dokument: Analiza rizika od prevara sa statističkom analizom slučajeva nepravilnosti, u kontekstu sprovođenja projekata finansiranih iz IPA sredstava (Vlada usvojila 18. VII 2024.) Ova analiza omogućava uvid u efikasnost finansijskog sistema upravljanja i kontrole u IPA strukturama i identifikuje oblasti koje zahtijevaju dodatnu pažnju i korektivne mjere. Statistička analiza je suštinskog značaja za procjenu rizika i usmeravanje resursa ka oblastima koje zahtijevaju najviše pažnje u vezi sa zaštitom finansijskih interesa EU.

Implementacione agencije (IPARD agencija, Uprava za kapitalne projekte i Direkcija za finansije, ugovaranje i implementaciju fondova pomoći EU – CFCU) su, putem IMS-a, Komisiji prijavile osam nepravilnosti u prvom kvartalu 2024. Ovo se odnosi na nove slučajeve (novoformirani izvještaji u IMS), a jedan od njih (sa neregularnim iznosom od 103,63eura) je već zatvoren pošto je naplaćen pun iznos. Jedan slučaj, sa neregularnim iznosom od 104.945,60eura (EU dio 89.203,76eura i nacionalni dio 15.741,84eura), prijavljen je kao „sumnja na prevaru“ (IRQ3).

Na osnovu modusa operandi-a utvrđena je nepravilnost koja ima elemente krivičnog djela (sumnja na prevaru) i CFCU je 21. II 2024. procesuirao predmet Vrhovnom državnim tužiocu. Do ovog datuma nije bilo zvaničnog ažuriranja sa novim informacijama putem IMS-a od CFCU-a. Međutim, AFCOS kancelarija je kontaktirala CFCU i nezvanično dobila informaciju da su od Vrhovnog državnog tužioca obaviješteni da je ovaj konkretni predmet u nadležnosti Osnovnog državnog tužilaštva u Podgorici.

Ostali slučajevi (7) su prijavljeni kao nepravilnosti (IRQ2). Pored toga, 17 predmeta je zatvoreno i tri slučaja su ažurirana putem IMS-a u prvom kvartalu 2024. AFCOS kancelarija je, u skladu sa procedurama, provjerila tehničku ispravnost izvještaja koje su poslale implementacione agencije i vratila ih na ispravke 17 puta. Ovo ukazuje da ima još mnogo prostora za unapređenje u ovoj oblasti.

U drugom kvartalu je ponovo zatvoreno više slučajeva (svih implementacionih agencija) koji su ponovo otvoreni od strane OLAF-a da bi se ispravila određena polja. Nakon tih korekcija slučajevi su ponovo zatvoreni (obzirom da su već bili zatvoreni, i prijavljeni kao takvi, ne smatramo da ih treba uvrštavati u statistiku). U julu 2024. su prijavljena tri nova slučaja. Jedan je prijavio CFCU (ovaj slučaj je odmah zatvoren jer nije bilo finansijske štete) i dva slučaja IPARD agencije. Sva tri slučaja su prijavljena kao nepravilnost (IRQ2).

Takođe, IPARD je zatvorio pet slučajeva jer je izvršen puni povraćaj iznosa nepravilnosti od strane korisnika. AFCOS kancelarija je, u skladu sa procedurama, provjerila tehničku ispravnost izvještaja koje su poslale implementacione agencije i vratila ih na ispravke četiri puta.

32.4. Zaštita eura od falsifikovanja

Crnogorsko zakonodavstvo koje reguliše integritet eura i standarde rukovanja gotovinom u potpunosti je usklađeno sa zakonodavstvom ECB i EU.

U cilju usklađivanja sa Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o Centralnoj banci Crne Gore i preciznijeg uređivanja ovog pitanja, Savjet CBCG je 31. VII 2024. usvojio Odluku o provjeri podobnosti i autentičnosti novčanica i kovanog novca. U pitanju su tehničke izmjene Odluke, kao i kod prethodne Odluke o provjeri podobnosti i autentičnosti i vraćanju u opticaj euro novčanica i kovanog novca („Sl. list CG“, br. 35/11, 61/18, 122/21). Ova odluka je u potpunosti usklađena sa Regulativom (EU) br. 1210/2010 Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. XII 2010. o autentifikaciji euro kovanica i rukovanju euro kovanicama neprikladnim za opticaj, kao i sa Odlukom (EU) 2019/2195 Evropske centralne banke od 5. XII 2019. o izmjeni Odluke ECB/2010/14 o provjeri autentičnosti i ispravnosti i recirkulaciji euro novčanica (ECB/2019/39), ECB/2010/14 i ECB/2012/19.

Nastavljene su aktivnosti na zaštiti eura od falsifikovanja u skladu sa harmonizovanom regulativom i standardima EU i ECB. CBCG sprovodi aktivnosti u cilju nadzora rukovalaca gotovinom i primjene EU i ECB standarda u radu sa novcem. Obuke rukovalaca gotovinom i testiranja uređaja za rad sa novcem sprovode se na redovnoj osnovi. U periodu od aprila do jula 2024, Nacionalni centar za analizu novčanica (NAC) i Nacionalni centar za analizu kovanog novca (CNAC) su realizovali 6 obuka za 31 polaznika i izvršili 20 testiranja uređaja za rad sa gotovim novcem (14 BPM, 6CPM).

CBCG je nastavila sa intezivnom saradnjom i razmjenom informacija sa Upravom policije i Višim tužilaštvom. U skladu sa potpisanim sporazumima, CBCG je nastavila saradnju i razmjenu informacija sa ECB, EC DG/ECFIN, kao i drugim međunarodnim institucijama po pitanju zaštite eura od falsifikovanja. Osim toga, Crna Gora aktivno učestvuje u Pericles programu.

EKONOMSKI KRITERIJUMI

Nakon izrazito povoljnih makroekonomskih indikatora u prethodnoj godini, crnogorska ekonomija je nastavila pozitivan trend, i u prvom kvartalu 2024. godine bilježi stopu realnog rasta BDP-a od 4,4%, dominantno podstaknutu privatnom potrošnjom i povećanjem zaliha u privredi. Privredni rast Crne Gore je treći u Evropi i iznad je prosjeka 27 zemalja članica Evropske unije (0,1%).

Posmatrano po djelatnostima, u prvom kvartalu tekuće godine rast je zabilježen u sektorima trgovine, saobraćaja i građevinarstva. Prihodi u turizmu su u istom periodu iznosili 94,5 mil.eura i niži su na godišnjem nivou. Na tržištu rada je nastavljen pozitivan trend, uz povećanje nivoa zaposlenosti i učešća radne snage, dok je stopa nezaposlenosti opala u odnosu na prethodnu godinu.

Inflacija u Crnoj Gori pokazuje tendenciju usporavanja od marta tekuće godine, kada je godišnja stopa iznosila 5,5% - u junu je snižena na 4,1%. Vlada je u saradnji sa privredom, dala doprinos smanjenju inflacije kroz državnu akciju ograničenja marži u trgovinskim lancima pod nazivom “Limitirane cijene”. Zahvaljujući ovoj akciji, koja je počela krajem marta, građanima Crne Gore je na raspolaganju bilo preko 600 artikala po sniženim cijenama. Akcijom su uspješno targetovani željeni segmenti snižavanja cijena i zaustavljanja inflacije, uz istovremenu promociju domaćih proizvoda. Zahvaljujući ovoj akciji Vlade, u aprilu, maju i junu mjesečna inflacija je stagnirala i iznosila je po 0,1%.

Ključni ekonomski pokazatelji	prosjek 2015-19	2020	2021	2022	2023	2024Q1
BDP po glavi stanovnika (% EU28 prosjeka prema standardu kupovne moći)	46	45	47	50	52	N/A
Rast BDP-a, u %	4.0	-15.3	13.0	6.4	6,0	4,4
Ekonomska aktivnost populacije starosti 15-64: ukupna, žene, muškarci (u %)	64,1; 57,3; 71	61,5; 54,7; 68,3	59,2; 52,9 65,5	67,7; 61,4; 73,9	71,7; 66,3; 77,0	72,3; 64,4; 71,6
Stopa nezaposlenosti: ukupna, žene, muškarci (u %)	16.6; 16.7; 16.6	18.3; 18.8; 17.8	16.8; 16.1; 17.3	15.1; 13.1; 16.7	13.4; 14.3; 12.2	11.9; 14.1; 10.2
Godišnja stopa rasta zaposlenosti	3.3	-13.2	6.9	18.4	9.3	6.0 ¹²
Nominalni rast zarada (godišnje u %)	1.6	1.7	1.5	33.8	11.2	6.0 ¹³
Indeks potrošačkih cijena (godišnji rast u %)	1.3	-0.3	2.4	13.0	8.6	4.8 ¹⁴
Kurs domaće valute naprema euru	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1,0
Bilans tekućeg računa (% BDP-a)	-14.9	-26.1	-9.2	-12.9	-11.4 ^p	-32.1
Neto strane direktne investicije (% učešće u BDP-u)	10.1	11.2	11.7	13.2	6.3 ^p	8.7

Izvori: Monstat, Eurostat, CBCG

2.1. Postojanje funkcionalne tržišne privrede

Makroekonomska stabilnost

Realni rast bruto domaćeg proizvoda (BDP) Crne Gore u I kvartalu 2024. iznosio je 4,4%, što Crnu Goru svrstava među vodeće zemlje po stopi rasta u Evropi, odmah iza Srbije i Malte. Najveći doprinos privrednom rastu dali su lična potrošnja domaćinstava (5,0 pp) i promjene u zalihama (doprinos od 4,6 p.p). Posmatrano po glavnim kategorijama BDP-a, stope realnog rasta iznose: 8,2% za bruto investicije u osnovna sredstva, 5,7% za ličnu potrošnju domaćinstava, dok je izvoz roba i usluga zabilježio pad od 21% u prvom kvartalu.

Preliminarni podaci Centralne banke Crne Gore pokazuju da je u prvom kvartalu 2024. ostvaren prihod od 94,46 miliona eura što je za 20,57% manje u odnosu na isti period 2023. Promet u trgovini na malo, prema preliminarnim podacima Monstat-a, u periodu januar – maj u 2024. zabilježio je rast od 11,8%. U prvom kvartalu 2024. prevoz putnika na aerodromima ostvario je rast od 5% u odnosu na isti period 2023.

¹² Jan – Maj 2024.

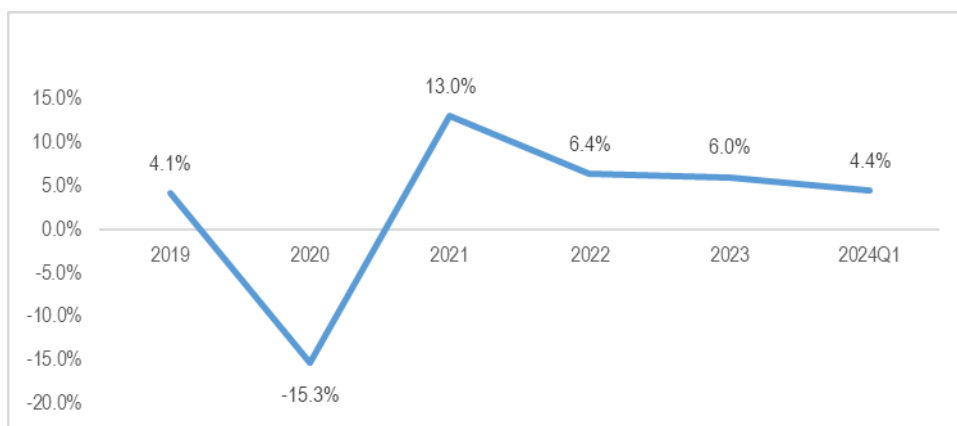
¹³ *Ibid*

¹⁴ Jan – Jun 2024.

Prema podacima iz Ankete o radnoj snazi, prosječna stopa nezaposlenosti u prvom kvartalu 2024. godini iznosila je 11,9%, a broj nezaposlenih, u odnosu na isti kvartal 2023, smanjen je za 20,3%. Istovremeno, broj zaposlenih u odnosu na prvi kvartal prethodne godine je povećan za 8,2%.

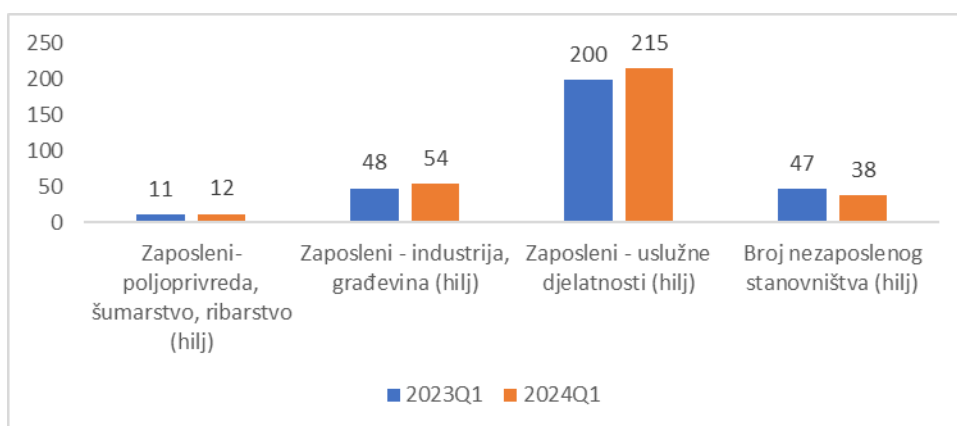
Inflacija je u periodu januar-jun 2024. prosječno iznosila 4,8% na godišnjem nivou, dok je godišnja stopa inflacije u junu iznosila 4,1%.

Grafik 1 – Realni rast BDP-a u Crnoj Gori u periodu 2019-2024Q1.

Prosječna stopa aktivnosti u prvom kvartalu 2024. iznosila je 63,5%, stopa zaposlenosti 56,0%, a stopa nezaposlenosti 11,9%. Na sljedećem grafiku dat je broj zaposlenog i nezaposlenog stanovništva prema kvartalima.

Grafik 2 – Broj zaposlenih prema sektoru djelatnosti i nezaposlenog stanovništva u CG, u prvom kvartalu 2023. i 2024.

Izvor: Monstat

Prema podacima iz Ankete o radnoj snazi, u prvom kvartalu 2024. u aktivnom stanovništvu preovlađuju muškarci u odnosu na žene. U strukturi zaposlenih, muškarci su činili oko 57,7% u odnosu na 42,3% žena. U narednoj tabeli data je stopa aktivnosti, stopa zaposlenosti i stopa nezaposlenosti, s presjekom u odnosu na pol ispitanika.

Tabela – Stopa aktivnosti, zaposlenosti i nezaposlenosti u Crnoj Gori u prvom kvartalu 2023. i 2024.

	QI 2023	QI 2024
Stopa aktivnosti	70.1	72.3
M - Stopa aktivnosti	74.9	79.8
Ž - Stopa aktivnosti	65.1	64.4
Stopa zaposlenosti	59.0	63.6
M- Stopa zaposlenosti	63.1	71.6
Ž - Stopa zaposlenosti	54.8	55.2
Stopa nezaposlenosti	15.8	12.0
M - Stopa nezaposlenosti	15.8	10.3
Ž - Stopa nezaposlenosti	15.9	14.2

Izvor: Monstat

Također, oko 89,9% zaposlenih osoba radi u istoj opštini gdje se nalaze njihova domaćinstva, 7,6% uobičajeno radno mjesto nalazi se u drugoj opštini, dok je kod 2,5% zaposlenih uobičajeno mjesto rada u inostranstvu.

Industrijska proizvodnja je, prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, u prvih šest mjeseci 2024, u odnosu na isti period prethodne godine, zabilježila pad od 6,7%. Pad proizvodnje je evidentiran u sektoru snabdijevanje električnom energijom, gasom i parom od 24,2%, dok je rast zabilježen u sektorima vađenje ruda i kamena od 10,6% i prerađivačka industrija od 8,3%.

Poljoprivredna proizvodnja pokazala je neznatan rast, pri čemu je prodaja i otkup proizvoda poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u periodu januar – maj 2024. zabilježila rast od 0,5% u odnosu na isti period 2023.

Ukupan¹⁵ broj dolazaka turista prema preliminarnim podacima, u prvih šest mjeseci 2024. godine iznosio je 885.186 što je za 0,82% više u odnosu na uporedni period prethodne godine. U istom periodu ostvareno je 5,10 miliona noćenja, što predstavlja pad od 6,36%.

Saobraćaj u prvom kvartalu 2024. bilježi značajne rezultate rasta u odnosu na isti period iz 2023. Promet robe u drumskom i u željezničkom transportu u pomenutom periodu porasli su za 18,1% i 43,36% respektivno, dok je promet robe u lukama viši za neznatnih 1,8%. Promet putnika na aerodromima u prvom kvartalu 2024. povećan je za 18,7% u odnosu na prvi kvartal 2023.

U šumarstvu je u Crnoj Gori u prvih šest mjeseci 2024. proizvedeno ukupno 47.850 m³ šumskih sortimenata iz državnih šuma, što je za 54,3%¹⁶ manje u odnosu na isti period prethodne godine.

Promet u maloprodaji prema preliminarnim podacima Monstat-a, u prvom kvartalu 2024. bilježi rast od 10,9% u tekućim cijenama, u odnosu na prvi kvartal 2023.

¹⁵ Ukupni dolasci i noćenja turista obuhvataju dolaske i noćenja turista u kolektivnom i individualnom, odnosno tzv. "privatnom smještaju". Izvor: MONSTAT, preliminarni podaci do objavljivanja godišnjih konačnih podataka za 2024.

¹⁶ Iskazano ponderisanim indeksom.

Prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, građevinarstvo je u prvom kvartalu 2024. zabilježilo rast vrijednosti izvršenih građevinskih radova od 3,5%, i efektivnih časova rada od 0,5% u odnosu na prvi kvartal 2023.

Promet u maloprodaji, u tekućim cijenama je, u prvih šest mjeseci 2024. ostvario rast od 10,3% u odnosu na isti period prethodne godine. U junu 2024, prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, zabilježen je rast od 5,3% u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Godišnja stopa inflacije, mjerena potrošačkim cijenama, je u junu 2024. iznosila 4,1%. Godišnji rast cijena zabilježen je u kategorijama „odjeća i obuća“ 10,9%, „restorani i hoteli“ 6,8%, „stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva“ 6,7%, „komunikacije“ 5,3%, „ostala dobra i usluge“ 4,3%, „alkoholna pića i duvan“, „zdravlje“ i „prevoz“ po 3,9%, „rekreacija i kultura“ 3,5%, „namještaj, oprema za domaćinstvo i rutinsko održavanje stana“ i „obrazovanje“ po 2,7% i „hrana i bezalkoholna pića“ 1,4%. U periodu januar - jun tekuće godine, potrošačke cijene u prosjeku su bile više za 4,8%, u odnosu na isti period prethodne godine.

Prosječan broj zaposlenih u junu 2024. je, shodno podacima MONSTAT-a, iznosio 265,527 i bio je veći za 3,11% u odnosu na prethodni mjesec, i za 5,06% veći u odnosu na jun 2023. Rast broja zaposlenih u prvih šest mjeseci 2024. u odnosu na isti period prethodne godine iznosi 6,27%. Svi sektori su zabilježili rast broja zaposlenih, pa je posmatrano po pojedinim sektorima, najveći rast zabilježen u sektorima: građevinarstvo (13,47%), poslovanje sa nekretninama (13,16%), snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija (11,10%), usluge smještaja i ishrane (10,72%), ostale uslužne djelatnosti (10,49%) i stručne, naučne i tehničke djelatnosti (8,95%). Najmanji rast ostvaren je u sektorima državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje (0,38%) i informisanje i komunikacije (1,69%). Najveći broj lica zaposlen je u sljedećim djelatnostima: trgovina na veliko i trgovina na malo, popravka motornih vozila i motocikala (19,55%), usluge smještaja i ishrane (10,15%), državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje (9,14%), građevinarstvo (7,60%), obrazovanje (7,0%), stručne, naučne i tehničke djelatnosti (6,26%) i prerađivačka industrija (6,06%).

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, u junu 2024, bilo je 34.715 nezaposlenih lica, što je za 13,87% manje nego u istom mjesecu prethodne godine, i za 1,98% u odnosu na prethodni mjesec. Stopa registrovane nezaposlenosti u maju 2024. iznosila je 12,09% i manja je za 2,41 pp¹⁷ od stope iz maja prethodne godine.

Prosječna zarada u Crnoj Gori u prvih šest mjeseci 2024. iznosila je 1035 eura i u odnosu na prosječnu zaradu iz istog perioda prethodne godine je porasla za 6,59%, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila 827 eura, i porasla je za 5,89% u uporednom periodu. Najveće zarade bez poreza i doprinosa zabilježene su u sektoru finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja (1296 eura) i snabdijevanja električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija (1210 eura), dok najmanju zaradu bilježe zaposleni u sektoru administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (663 eura) i u sektoru prerađivačka industrija (667).

Prema preliminarnim podacima u periodu januar-mart 2024. deficit tekućeg računa iznosio je 434,79 miliona eura i bio je veći za 64,26% u odnosu na prvi kvartal 2023. Rast deficita tekućeg računa posljedica je rasta deficita na računu roba, kao i pada suficita na računima usluga, primarnih i sekundarnih dohodaka.

Spoljnotrgovinski deficit u prvom kvartalu 2024. iznosio je 709,51 miliona eura ili 16,85% više u odnosu na prvi kvartal 2023. Ukupan izvoz roba iznosio je 150,80 miliona eura, što predstavlja smanjenje od 31,15%, čemu je najviše doprinio pad izvoza električne energije i aluminijuma. Ukupan uvoz roba iznosio je 860,31 miliona eura i usporio je rast (4,13%) što je uglavnom rezultat smanjenja uvoza proizvoda metalske industrije.

17 ZZZ CG revidirao stope nezaposlenosti za 2023.

Na osnovu preliminarnih podataka na računu portfolio investicija zabilježen je neto priliv u iznosu od 678,88 miliona eura, dok je na računu ostalih investicija neto odliv iznosio 75,73 miliona eura.

Neto priliv stranih direktnih investicija u periodu januar-jun 2024. iznosio je 245,39 miliona eura, što predstavlja smanjenje od 4,69% u odnosu na isti period 2023. Ukupan priliv SDI iznosio je 422,13 miliona eura (pad od 6,71 miliona eura), dok je ukupan odliv SDI u periodu januar-jun 2024. iznosio 176,74 miliona eura ili 9,38% manje u odnosu na uporedni period prethodne godine.

Na kraju prvog kvartala 2024. neto međunarodna investiciona pozicija (MIP) Crne Gore iznosila je -7.854,53 miliona eura. Ukupna potraživanja rezidenata prema inostranstvu iznosila su 5.363,47 miliona eura, dok su obaveze iznosile 13.217,99 miliona eura.

U odnosu na stanje na kraju prethodne godine, negativna neto međunarodna investiciona pozicija povećana je za 337,54 miliona eura, najvećim dijelom zbog značajnijeg povećanja finansijskih obaveza (za 767,15 miliona eura), čiji je uticaj donekle ubažen povećanjem finansijskih sredstava (za 429,62 miliona eura). Preliminarni podaci pokazuju da je u odnosu na kraj prethodne godine ukoliko posmatramo negativne neto pozicije (sredstva minus obaveze) po investicionim instrumentima najznačajnije povećanje zabilježeno kod portfolio investicija za 678,64 miliona eura, dok je negativna neto pozicija stranih direktnih investicija povećana za 79,71 milion eura.

Eksterni sektor

Ukupni prihodi od usluga u prvom kvartalu 2024. iznosili su 360,6 mil. eura ili 18,0% manje u odnosu na prvi kvartal 2023. Procijenjeni prihodi od putovanja-turizma iznosili su 94,5 miliona eura sa godišnjim padom od 20,6% i učešćem od 26,2% u ukupnim prihodima od usluga. Prihodi od transporta iznosili su 130,9 miliona eura, što je za 32,1% manje u odnosu na isti period 2023. Ukupni rashodi po osnovu usluga iznosili su 245,7 miliona eura, što je pad od 18,7%, primarno zbog smanjenja rashoda po osnovu transporta (38,4%).

Na računu primarnih dohodaka ostvaren je suficit u iznosu od 28,7 miliona eura i manji je za 39,0% u odnosu na prvi kvartal 2023, što je posljedica velikog rasta rashoda. Prihodi po osnovu primarnih dohodaka iznosili su 107,7 miliona eura, što predstavlja rast od 14,8%, gdje priliv po osnovu kompenzacija zaposlenih iznosi 91,9 miliona eura i čini 85,3% ukupnih prihoda primarnog dohotka. Rashodi su iznosili 79,0 miliona eura, sa rastom od 69,0%, što je rezultat rasta odliva po osnovu kompenzacija zaposlenih (69,8%), otplata kamata (45,2%) i isplata dividendi (146,7%).

Na računu sekundarnih dohodaka zabilježen je suficit u iznosu od 99,3 miliona eura, što je za 19,5% manje u odnosu na prvi kvartal 2023, usljed smanjenja priliva ličnih transfera iz inostranstva. Ukupan priliv transfera u Crnu Goru je iznosio 126,2 miliona eura (pad 15,8%), gdje najveći dio čine lični transferi iz inostranstva u iznosu od 88,6 miliona eura (pad od 4,8%). Ukupan odliv transfera u inostranstvo iznosio je 26,9 miliona eura (rast 1,8%).

2.1.1. Ekonomska kretanja

2.1.1.1. Monetarna i fiskalna politika

Crnogorska ekonomija je u prvom kvartalu 2024. zabilježila značajan rast, nakon povećanja od 6,0% u prethodnoj godini. Prema preliminarnim kvartalnim podacima Monstata, rast crnogorske ekonomije iznosi 4,4%, pri čemu su porasle bruto investicije i finalna potrošnja, dok su izvoz i uvoz roba i usluga smanjeni. Najveći doprinos privrednom rastu dali su lična potrošnja domaćinstava i promjene u zalihama. Tržište rada je u uslovima rasta privredne aktivnosti nastavilo da bilježi izrazito povoljne trendove, pa je u prvom kvartalu 2024, prema Anketi o radnoj snazi, stopa nezaposlenosti iznosila 11,9%, dok je prosječan broj zaposlenih u Crnoj Gori porastao 8,2%. Prema dostupnim podacima Monstata, nastavljen je i trend rasta zarada, pri čemu je prosječna neto zarada u prvih pet mjeseci tekuće

godine iznosila 825eura i porasla je 6,0% u odnosu na isti period prethodne godine. Minimalna penzija je od 1. I 2024. uvećana i iznosi 450eura.

Ukupan državni dug (bez depozita), na dan 31.III 2024. iznosio je 4.667,95 miliona eura, ili 64,12% BDP-a¹⁸. Uzimajući u obzir depozite, ukupan državni dug na dan 31.III 2024. godine iznosio je 3.893,71 miliona eura ili 53,49% BDP-a.

Depoziti na dan 31. III 2024. iznosili su 774,24 miliona eura, uključujući 38.447 unci zlata (čija je vrijednost na dan 31. III 2024. 78,81 miliona eura) ili 10,64% BDP-a.

Ukupan spoljni dug Crne Gore na dan 31. III 2024. iznosio je 4.156,65 miliona eura, odnosno 57,10% BDP-a, što je za 639,36 miliona eura više u odnosu na 31. XII 2023, što je uticalo i na povećanje depozita. Naime depoziti na dan 31. III 2024. su veći za 621,83 miliona eura u odnosu na kraj 2023.

Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija, ukupan državni dug (bez depozita), na dan 30. VI 2024, iznosio je 4.478,03 miliona eura, ili 61,51% BDP-a. Uzimajući u obzir depozite, ukupan državni dug na dan 30. VI 2024. iznosio je 3.844,47 miliona eura ili 52,81% BDP-a.

Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija, dug lokalne samouprave na dan 30. VI 2024. iznosio je 62,42 miliona eura, odnosno 0,86% BDP-a.

Depoziti na dan 30. VI 2024. iznosili su 633,56 miliona eura, uključujući 38.447 unci zlata (čija je vrijednost na dan 30. VI 2024. 83,78 miliona eura) ili 8,70% BDP-a.

Ukupan javni dug Crne Gore, na dan 30. VI 2024, prema preliminarnim podacima, iznosio je 4.540,45 miliona eura, odnosno 62,37% BDP-a. Uzimajući u obzir depozite Ministarstva finansija (uključujući i 38.477 unci zlata) neto javni dug Crne Gore, na dan 30. VI 2024, iznosio je 3.906,89 miliona eura, odnosno 53,67% BDP-a.

Tokom drugog kvartala 2024. Ministarstvo finansija je zaključilo dva nova kreditna aranžmana sa ino kreditorima za realizaciju različitih razvojnih projektata i to:

- Ugovor o kreditu sa Evropskom investicionom bankom (EIB) za finansiranje Projekta Unapređenje crnogorske željeznice u iznosu od 40 miliona eura, sa rokom dospelosti od 15 godina i kamatnom stopom koja će se odrediti u trenutku povlačenja. Ukupan iznos projekta, koji će realizovati Željeznička infrastruktura Crne Gore, procijenjen je na 80 miliona EUR od čega je 35,5 miliona EUR dodijeljeno kao grant u okviru Investicionog okvira za Zapadni Balkan (WBIF), dok je iznos od 40 miliona EUR Crna Gora je obezbijedila kroz kreditni aranžman EIB-om.
- Ugovor o kreditu sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj (EBRD) za potrebe finansiranja Projekta rekonstrukcije javnih zdravstvenih ustanova Kliničkog centra Crne Gore, Opšte bolnice Bijelo Polje i Opšte bolnice Cetinje, a u cilju unapređenja energetske efikasnosti pomenutih objekata. Rok dospelosti kredita je 15 godina, sa kamatnom stopom 6 mjesečni EURIBOR + 1%.

Državne garancije

Prema preliminarnim podacima, stanje duga na 30. VI 2024, po garancijama izdatim domaćim i ino kreditorima iznosi 136,01 miliona eura, što predstavlja 1,87% BDP-a. Stanje duga po osnovu garancija izdatih domaćim kreditorima na

¹⁸ Prema procjenama Ministarstva finansija, BDP za 2024. iznosiće 7.279,70 miliona eura.

kraju drugog kvartala 2024. iznosi 18,68 miliona eura ili 0,26% BDP-a, dok stanje duga po garancijama izdatim ino kreditorima iznosi 117,34 miliona eura ili 1,61% BDP-a.

Domaće garancije su uglavnom izdate u cilju podrške kompanijama za realizaciju kapitalnih projekata, za restrukturiranje i kao podrška realizaciji sanacionih planova lokalnih samouprava. Spoljne garancije su izdate za implementaciju raznih infrastrukturnih projekata, obezbjeđenje podrške razvoju malih i srednjih preduzeća, kao i u cilju podrške za restrukturiranje željezničke infrastrukture, modernizaciju aerodroma i energetske sistema.

U toku izvještajnog perioda, Ministarstvo finansija je zaključilo sledeće ugovora o garanciji:

- Ugovor o garanciji za kreditni aranžman između Željezničkog prevoza Crne Gore A.D. Podgorica (ŽPCG) i Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), za potrebe finansiranja nabavke novih vozova koji bi se koristili u lokalnom prevozu putnika. Ugovorena vrijednost kredita iznosi 30 miliona eura sa rokom otplate od 15 godina, uz kamatnu stopu 6 mjesečni EURIBOR +1%. Državna garancija je izdata na puni iznos kreditnog zaduženja.
- Ugovor o garanciji za kreditni aranžman između Montecargo AD Podgorica i Crnogorske komercijalne banke a.d. Podgorica, za potrebe finansiranja investicionih popravki voznih sredstava (lokomotiva i vagona). Riječ je o kreditu u vrijednost od 3,00 miliona eura, sa periodom otplate od 72 mjeseca i fiksnom kamatnom stopom od 5,5% godišnje. Državna garancija je izdata na 80% iznosa kreditnog zaduženja.
- Ugovor o garanciji za kreditni aranžman između Crnogorskog elektroprenosnog sistema AD (CGES) i Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), za potrebe finansiranja projekta izgradnje 400/110 kV TS Brezna, u iznosu od 28 miliona eura.

Prihodi budžeta za šest mjeseci 2024. iznosili su 1.309,2 mil. eura, što je u odnosu na isti period prethodne godine veće za 72,7 mil. eura ili 5,9%. U poređenju sa planom za period januar-jun, prihodi budžeta veći su za 75,4 mil. eura ili 6,1%.

Izuzimajući prihode jednokratnog karaktera, prihodi budžeta za šest mjeseci 2024. u odnosu na posmatrani period 2023. veći su za 193,6 mil. eura ili 17,6%.

U periodu januar-jun, najznačajniji rast bilježe sljedeće kategorije:

- porez na dobit pravnih lica koji je ostvaren u iznosu od 191,2 mil. eura, što je za 50,0 mil. eura ili 35,4% veće u odnosu na plan i 59,6 mil. eura ili 45,3% veće u odnosu na posmatrani period 2023;
- porez na dohodak fizičkih lica koji je ostvaren u iznosu od 37,8 mil. eura što je za 6,8 mil. eura ili 22% veće u odnosu na plan i 12,3 mil. eura ili 48,4% veće u odnosu na posmatrani period 2023;
- doprinosi koji su ostvareni u iznosu od 266,0 mil. eura što je za 12,2 mil. eura ili 4,8% veće u odnosu na plan i 24,6 mil. eura ili 10,2% veće u odnosu na posmatrani period 2023.

Prihodi od akciza u navedenom periodu iznosili su 160,2 mil. eura, što je u odnosu na plan za period januar-jun veće za 4,0 mil. eura ili 2,5%, dok su za 23,5 mil. eura ili 17,2% veće u odnosu na isti period 2023. godine. Najveći doprinos rastu akciza za šest mjeseci 2024. godine zabilježen je kod:

- akcize na mineralna ulja i njihove derivate, i to u iznosu od 83,9 mil. eura, što je za 8,8 mil. eura ili 11,7% veće u odnosu na isti period prethodne godine;

- akcize na duvan i duvanske proizvode, i to u iznosu od 54,3 mil. eura, što je za 10,6 mil. eura ili 24,3% veće u odnosu na isti period prethodne godine.

Zaključno sa junom mjesecom naplaćeno je ukupno 536,0 mil. eura prihoda od **PDV-a**, što predstavlja neznatno odstupanje u odnosu na plan, u iznosu od 0,7 mil. eura ili 0,12%. Navedena kategorija prihoda budžeta veća je u odnosu na isti period prethodne godine, i to za 60,4 mil. eura ili 12,7%. Neophodno je napomenuti da je Poreska uprava je od januara mjeseca intenzivirala aktivnosti na kontroli i obradi ovih zahtjeva i ubrzala dinamiku povraćaja od početka 2024. i navedeno u značajnoj mjeri utiče na stimulisanje poslovnog ambijenta i ukidanje biznis barijera u privredi. U tom kontekstu, povraćaj PDV-a u periodu januar – jun 2024. veći je u odnosu na isti period prethodne godine za 7,4 mil. eura ili 15,8%

Pored navedenog, ostali prihodi bilježe rast u odnosu na plan za 4,6 mil. eura ili 13% a dominantno kao rezultat: izvršenih uplata CBCG za dobit iz 2022. i 2023. u iznosu od ukupno 9,1 mil. eura. Takođe, u junu mjesecu po osnovu programa Ekonomskog državljanstva naplaćeno je 6,7 mil. eura, dok je u istom mjesecu u okviru navedene kategorije prihoda budžeta naplaćeno i 4,45 mil. eura na ime povraćaja sredstava od Ministarstva rada i socijalnog staranja. Navedena kategorija prihoda budžeta manja je u odnosu na isti period prethodne godine za 72,4 mil. eura ili 64,2%, prvenstveno usljed značajnog iznosa jednokratnih prihoda u prvih šest mjeseci 2023.

2.2. Razvoj finansijskog sektora

Na dan 30. VI 2024. bankarski sistem čine jedanaest banaka. Bankarski sistem u Crnoj Gori karakteriše stabilnost, dobra likvidnost, profitabilnost i dobra kapitalizovanost.

Centralna banka Crne Gore kontinuirano prati kretanje depozita na nivou pojedinih banaka i sistema kao cjeline. Nakon izbijanja rata u Ukrajini posebna pažnja se posvećuje depozitima nerezidentnih lica koji dolaze iz Ruske federacije. Pomenuti depoziti na dan 12. VI 2024. iznose 246,2 milion eura.

Ukupna aktiva banaka na kraju juna 2024. iznosi 6,71 milijardi eura, dok je na kraju juna prethodne godine iznosila 6,50 milijardi eura. Za godinu dana ukupna aktiva banaka zabilježila je rast od 3,11%. Najznačajniju stavku agregatnog bilansa banaka čine krediti i potraživanja od banaka i od klijenata u ukupnom iznosu od 4,48 milijardi eura ili 66,84%. U odnosu na jun 2023. ostvaruju rast od 12,52%.

Hartije od vrijednosti na kraju juna 2024. iznose 1,24 milijarde eura, i u odnosu na isti period 2023. bilježe rast od 7,47%. Od navedenog iznosa 1,1 milijardi eura, odnosno 85,06% se odnosi na HOV po amortizacionoj vrijednosti. Hartije od vrijednosti čine 18,43% ukupne aktive.

Državne hartije od vrijednosti na kraju juna 2024. iznose 620,3 miliona eura. U strukturi ovih hartija od vrijednosti najveći dio se odnosi na državne euroobveznice, i to 598 miliona eura ili 96,40%.

Ukupni depoziti (uključujući sredstva na escrow računima, bez kamata i vremenskih razgraničenja) na 30. VI 2024. iznose 5,38 milijardi eura, dok su na 30. VI 2023. iznosili 5,27 milijardi eura. U jednogodišnjem uporednom periodu bilježe rast od 112,9 miliona eura ili 2,14%. Ukupni depoziti čine 80,26% pasive. Na depozite stanovništva se odnosi 2,75 milijardi eura ili 51,13%, dok se na depozite pravnih lica odnosi 2,63 milijardi eura, odnosno 48,87%.

Koeficijent kredita i potraživanja u odnosu na depozite na kraju juna 2024. iznosi 83,27%. U bankarskom sistemu je za 900,4 mil.eura više depozitnog potencijala u odnosu na stanje kredita.

U strukturi ukupnih obaveza banaka, koje na kraju juna 2024. iznose 5,9 milijardi eura, pozajmljena sredstva od banaka i ostalih klijenata (bez obaveza za kamate i vremenska razgraničenja) iznose 253,4 milion eura ili 4,31%. Posmatrano u odnosu na uporedni period prethodne godine ostvaruju pad od 8,55%.

Na ino-pozajmice odnosi se 159,2 miliona eura ili 62,83% ukupnih pozajmica, koje u odnosu na jun 2023. godine bilježe pad od 6,05%.

Na kraju juna 2024. bruto nekvalitetna aktiva bankarskog sistema Crne Gore iznosila je 267,7 miliona eura, što oni 3,88% ukupne aktive. U poređenju sa junom prethodne godine, nekvalitetna aktiva je smanjena za 13,8 miliona eura ili 4,89%. Bruto krediti koji kasne preko 30 dana iznosili su 103,3 miliona eura, dok je njihovo učešće u ukupnim bruto kreditima smanjeno na 2,30%. Likvidna aktiva banaka je iznosila 1,36 milijardi eura, sa padom od 19,61 % u odnosu na prethodnu godinu, ali učešće likvidne aktive ostaje visoko, na 20,26%. Ukupan kapital banaka na kraju juna 2024. iznosio je 834,3 miliona eura, s rastom od 10,41% u odnosu na prethodnu godinu. Koeficijent adekvatnosti kapitala iznosio je 19,5094 dok je finansijski rezultat bankarskog sistema bio pozitivan, sa dobitkom od 87,2 miliona eura, što je 31,33% više nego prethodne godine. Ključni prihodi banaka dolaze od kamata i naknada, sa dominantnim učešćem prihoda od kamata na kredite (74,54%). Prosječna kamatna stopa na kraju juna 2024. iznosila je 6,6174 što je porast u odnosu na 6,34% iz prethodne godine.

Nebankarske finansijske institucije

Investiciono-razvojni fond Crne Gore

Ukupna aktiva Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore (Fond) na dan 30. VI 2024. iznosi 414,8 miliona eura i bilježi smanjenje od 9,8 miliona eura ili 2,3% u odnosu na prethodni kvartal. U odnosu na stanje sa kraja juna 2023, aktiva je smanjena za 22,1 milion eura, odnosno za 5,1%. Aktivu Fonda dominantno čine: krediti, depoziti kod banaka i faktoring plasmani.

Kvalitet aktive bilježi poboljšanje. Na dan 30. juna 2024. nekvalitetna aktiva Fonda iznosila je 28 miliona eura, što predstavlja 6,3% ukupne aktive, uz značajan pad od 15,3% u poređenju sa prethodnim kvartalom i smanjenje od 32,2% u odnosu na kraj juna 2023. Ukupni krediti i potraživanja Fonda iznosili su 355,3 miliona eura, sa padom od 3,3% u poređenju s prethodnim kvartalom i 8,5% na godišnjem nivou. Bruto krediti dominiraju u ovoj kategoriji, dok su faktoring plasmani činili 8,8% ukupnih kredita. Ključni korisnici sredstava su privredna društva u privatnom vlasništvu, sa sektorima trgovine i turizma kao najznačajnijim.

Likvidna aktiva Fonda pokazuje rast od 6,2% na kvartalnom nivou, dok je na godišnjem nivou porasla za 6,8%. Fond je zabilježio rast ukupnog kapitala od 2% u odnosu na prethodni kvartal, uz povećanje koeficijenta adekvatnosti kapitala na 28,8%. Na godišnjem nivou kapital takođe bilježi rast od 12,5% kao posljedica zadržavanja dobiti. Tokom prvih šest mjeseci 2024. Fond je ostvario dobit od 5,4 miliona eura, što je povećanje od 56,4% u odnosu na prethodnu godinu.

Mikrokreditne finansijske institucije

U finansijskom sistemu Crne Gore na kraju 2023. posluje ukupno osam mikrokreditnih finansijskih institucija (u daljem tekstu MFI).

Na dan 30. VI 2024. aktiva mikrofinansijskih institucija (MFI) iznosila je 100,4 miliona eura, uz kvartalni rast od 5,5% i godišnji rast od 18,6%. Nekvalitetna aktiva činila je 5,6% ukupne aktive, bilježeći blagi kvartalni rast od 4,5%, dok je na godišnjem nivou zabilježen pad od 4,5%. Krediti i potraživanja dominiraju u strukturi aktive, sa bruto kreditima od 96,1 miliona eura, što čini 94,9% ukupnih potraživanja. Krediti su uglavnom dugoročni, a korisnici su pretežno fizička lica i pravna lica u sektorima trgovine i usluga. Nekvalitetni krediti čine 5,3% ukupnih kredita, uz trend opadanja njihovog udjela.

Likvidna aktiva iznosila je 4,4 miliona eura, uz značajan kvartalni pad od 29,2%, ali godišnji rast od 14,2%. U pasivi MFI, obaveze čine 59,3%, dok kapital čini 40,7%. Pozajmice od nerezidentnih finansijskih institucija dominiraju u strukturi obaveza. Iako kapital raste, njegov udio opada zbog bržeg rasta obaveza. Tokom prvih šest mjeseci 2024. godine, MFI su ostvarile profit od 1,8 miliona eura, što je pad od 24,8% u odnosu na isti period prethodne godine.

Lizing društva

U Crnoj Gori na kraju juna 2024. posluje jedno lizing društvo: Porsche Leasing DOO. Ukupna aktiva lizing društva iznosila je 50 miliona eura i na kvartalnom nivou je zabilježila rast od 8,5 miliona eura ili 20,5%. Na godišnjem nivou ukupna aktiva je značajno porasla - za 11,3 miliona eura ili 29,3%. Na godišnji i kvartalni rast aktive najviše su uticale nekretnine i potraživanja po osnovu lizinga.

Na dan 30. VI 2024. ukupna bruto potraživanja po osnovu lizinga iznosila su 39,1 milion eura, što predstavlja kvartalni rast od 6,5% i godišnji rast od 20%. Sva potraživanja odnose se na finansijski lizing i denominovana su u eurima, pri čemu 72% odnosi se na pravna lica, a najveći dio na sektor trgovine. Nekvalitetna potraživanja iznosila su 53 hiljade eura, čineći 0,14% ukupnih potraživanja, uz godišnji pad od 65,6%.

Obaveze su dominantan dio pasive, iznoseći 46,1 milion eura (92,3% ukupne pasive), dok kapital čini 7,7%, uz značajan kvartalni rast od 133,1% zahvaljujući dokapitalizaciji u iznosu od 2 miliona eura. Likvidna aktiva na kraju juna 2024. iznosila je 2,7 miliona eura. Lizing društvo je ostvarilo dobit od 369 hiljada eura, što je pad od 18,5% u odnosu na isti period prošle godine.

Faktoring društva

U Crnoj Gori na kraju juna 2024. posluju dva faktoring društva. Ukupna aktiva faktoring društava iznosila je 9,2 miliona eura. U poređenju sa prethodnim kvartalom (31.03.2024. godine) ukupna aktiva na nivou sistema povećana je za 1,2 miliona eura ili 14,9%. Na godišnjem novou aktiva je porasla za 184 hilj. EUR ili 2,1%.

Na dan 30. juna 2024. godine, u strukturi aktive faktoring društava dominiraju obrtna sredstva, koja čine 96,6% aktive. Od toga, kratkoročni finansijski plasmani (faktoring plasmani) zauzimaju 90,4% ukupne aktive. Ukupna bruto potraživanja po osnovu faktoringa iznose 8,5 miliona eura, što je kvartalni rast od 14%, ali godišnji pad od 4,9%. Najveći dio ovih potraživanja odnosi se na faktoring sa pravom regresa i domaći faktoring. Potraživanja s rokom dospjeća preko 180 dana imaju najveći udio od 44,6%. Nekvalitetna potraživanja iznose 130 hiljada eura, čineći 1,5% ukupnih potraživanja, uz smanjenje na kvartalnom i godišnjem nivou.

Obaveze dominiraju pasivom, iznoseći 7,3 miliona eura ili 79,3% ukupne pasive, dok kapital čini 20,7%. Kapital je na kvartalnom nivou porastao za 7,8%, a na godišnjem za 42,9% zbog povećanja osnovnog kapitala (dokapitalizacije) u iznosu od 763 hiljade eura.

Likvidna aktiva oscilira, a na kraju juna 2024. iznosila je 360 hiljada eura, uz kvartalni rast od 27,2% i značajan godišnji porast. Faktoring društva su tokom prvih šest mjeseci 2024. godine ostvarila sistemsku dobit od 383 hiljade eura, što je povećanje od 123 hiljade eura u odnosu na isti period prethodne godine.

Društva za otkup potraživanja

U Crnoj Gori na kraju juna 2024. posluju tri društva za otkup potraživanja. Ukupna aktiva društava za otkup potraživanja iznosila je 8,5 miliona eura. U odnosu na prethodni kvartal (31. III 2024), aktiva je na nivou sistema porasla za 187 hilj. EUR ili 2,2%, dok je na godišnjem nivou aktiva smanjena za 620 hilj. EUR ili 6,8%. U strukturi aktive dominiraju obrtna sredstva, koja čine 96,4% aktive. Na godišnji pad ukupne aktive najviše je uticao pad otkupljenih potraživanja.

Na kraju juna 2024. godine, ukupna otkupljena bruto potraživanja iznosila su 87,7 miliona eura. To predstavlja povećanje od 9,5 miliona eura ili 12,1% u odnosu na prethodni kvartal. Na godišnjem nivou, otkupljena potraživanja su porasla za 20,9 miliona eura, odnosno 31,4%. Najveći dio ovih potraživanja, 56,7%, dolazi od pravnih lica, pri čemu se 91% potraživanja odnosi na rezidente. Sektor građevinarstva čini najveći udio među pravnim licima, sa

67,3% otkupljenih potraživanja. Većina portfelja ima ročnost preko 365 dana, a 99,6% tih potraživanja je klasifikovano kao gubitak. Sva potraživanja su denominovana u eurima.

U strukturi pasive dominira kapital, koji iznosi 4,7 miliona eura, što predstavlja 55,2% ukupne pasive. Ukupne obaveze po pozajmljenim sredstvima od banaka i klijenata iznose 1,6 miliona eura, uz godišnji pad od 63,9% (2,8 miliona eura). Većina pozajmljenih sredstava je dugoročnog karaktera (91,9%) i denominovana u eurima (71,4%).

Društva za otkup potraživanja su dobro kapitalizovana, sa ukupnim kapitalom od 4,7 miliona eura na dan 30. juna 2024. godine, što se nije značajno promijenilo na kvartalnom nivou, ali je zabilježen godišnji rast od 18,5% (734 hiljade eura), zahvaljujući rastu neraspoređene dobiti. Likvidna aktiva na kraju juna 2024. iznosila je 668 hiljada eura, što je pad od 88 hiljada eura u odnosu na prethodni kvartal i smanjenje za približno dva puta u poređenju sa prethodnom godinom.

Tokom prvih šest mjeseci 2024, društva za otkup potraživanja ostvarila su sistemsku dobit od 584 hiljade eura, što je značajan rast u odnosu na dobit iz istog perioda 2023. godine (249 hiljada eura). Sva tri društva su poslovala profitabilno.

KLASTER 2: UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE

POGLAVLJE 1 – SLOBODA KRETANJA ROBE

1.1. Horizontalne mjere

Na osnovu Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usaglašenosti („Sl. list CG”, br. 53/2011 i 3/2023), donijet je Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o bezbjednosti igračkara („Sl. list CG”, broj 65/2024)u koji je prenijeta Direktiva 2009/48/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. juna 2022. godine o bezbjednosti igračkara.

Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nadzoru proizvoda na tržištu kojim se preuzima Uredba (EU) 2019/1020 Evropskog Parlamenta i Savjeta od 20. juna 2019. o nadzoru tržišta i usaglašenosti proizvoda i o izmjeni Direktive 2004/42/EZ i uredbi (EZ) br. 765/2008 i (EU) br. 305/2011 je na mišljenjuu EK od maja 2022.

Standardizacija

U periodu 1. IV 2024 – 30.VI 2024 ISME je publikovao ukupno 423 crnogorska standarda i srodna dokumenta (MEST), koji su u potpunosti usaglašeni sa evropskim i međunarodnim standardima. U pripremi je 599 nacrt standarda (nMEST) koji će se objaviti do 1. XI 2024.

Prema zvaničnom Izvještaju CEN/CENELEC Manadžment Centra II kvartal 2024, ISME je na nacionalnom nivou usvojio 92,95% evropskih standarda i srodnih dokumenata, od kojih je 93,37% CEN standarda iz oblasti opšte standardizacije i 92% CENELEC standarda iz oblasti elektrotehnike.

Kroz projekat IPA 2020 „Povećanje kapaciteta institucija nadležnih za harmonizaciju i implementaciju zakonskog okvira EU u oblasti konkurentnosti i inovativnosti” realizovano je sedam događaja edukativno-informativnog karaktera pri čemu je dat akcenat na prisustvo predstavnika mikro, malih i srednjih preduzeća. Godišnji Izvještaji o realizovanim aktivnostima u odnosu na mikro, mala i srednja preduzeća postavljaju se na sajtu ISME-a, u skladu sa odredbama regulative EU 1025/2012 (https://isme.me/sr_ME/podrska-mikro-malim-i-srednjim-preduzecima_p5182.html).

Institut za standardizaciju Crne Gore (ISME) je u maju 2024. godine publikovao Vodič kroz principe QMS-a za mikro, mala i srednja preduzeća u Crnoj Gori koji pruža jasan i sažet pregled principa sistema upravljanja kvalitetom u mikro, malim i srednjim preduzećima. Cilj je bio da se podstaknu donosioci odluka u ovim preduzećima da primjenu standarda prepoznaju kao jedan od najvažnijih prioriteta u cilju obezbjeđivanja pretpostavki da se MMSP na adekvatan i blagovremen način prilagode sve zahtjevnijim tržišnim izazovima (https://isme.me/sr_ME/vodic-kroz-principe-qms-a-za-mmssp-u-crnoj-gori_p5385.html).

U cilju intenziviranja saradnje u oblasti standardizacije od zajedničkog interesa, ISME je u junu 2024. potpisao Sporazum o saradnji sa nacionalnim tijelom za standardizaciju Republike Kipar.

U periodu 1. I 2024. – 30.VI 2024 u Institutu nije bilo novih zapošljavanja. ISME ima 21 zaposleno lice.

Metrologija

Zavod za metrologiju, svim zainteresovanim stranama, kontinuirano obezbjeđuje usluge iz svoje nadležnosti, pri čemu su sve direktive EU iz oblasti metrologije transponovane u nacionalno zakonodavstvo a njihova puna primjena je vezana za dan pristupanja Crne gore EU.

Broj upravnih postupanja koja su sprovedena u ovom izvještajnom periodu je u blagom porastu u odnosu na isti period prošle godine. Broj ovjerenih mjerila je značajno veći jer je državni operater za električnu energiju izvršio

nabavku 15 000 novih brojila električne energije. Taj broj će nastaviti sa rastom tako da će do kraja godine, prema najavama biti podnešeno na pregled oko 65 000 brojila električne energije.

Zavod za metrologiju je učestvovao na Petom sastanku Komiteta Evropske kooperacije u zakonskoj metrologiji (WELMEC e.V.) koji je od 15. do 17. V 2024. održan u Brižu (Belgija), Desetom sastanku radne grupe WELMEC WG13 za komunalna mjerila – vodomjeri i mjerila toplotne energije i Šestom sastanku CEN 92 / WG2 za tegove i mjerila mase, održanih u Pragu /Češka Republika), 25. i 26. VI 2024.

Zavod za metrologiju nastavlja učešće u projektu pod nazivom „EU4 Business: Podrška regionalnim ekonomskim integracijama“, koji vodi GIZ GmbH, Njemačka, angažovanog od strane EK i Njemačkog Saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj, sa ciljem jačanja ekonomske saradnje CEFTA zemalja kroz implementaciju plana zajedničkog regionalnog tržišta u oblasti infrastrukture kvaliteta i e-trgovine.

Postupak instalacije mjerne opreme na mjestu upotrebe, u kalibracionim laboratorijama, nabavljene preko EU fondova IPA 2020, a u okviru projekta „Poboljšanje tehničkih kapaciteta institucija uključenih u sektor konkurentnosti i inovacija“ je završen uspješno. Oprema je isporučena Laboratoriji za vrijeme i frekvenciju, Laboratoriji za temperaturu, Laboratoriji za masu, Laboratoriji za male zapremine, Laboratoriji za kontrolu predmeta od dragocjenih metala i Laboratoriji za dužinu. Ukupna vrijednost isporučene opreme je 498.800,00 eura

Broj najboljih kalibracionih i mjernih mogućnosti (CMC) Zavoda je isti kao i u prethodnom izvještajnom periodu, odnosno Zavod trenutno ima objavljena ukupno 33 CMC u Bazi podataka BIPM.

U julu 2024. u Laboratoriji za vrijeme i frekvenciju su obavljene aktivnosti na uspostavljanju uslova za ponovno učešće Zavoda za metrologiju u određivanju UTC-Univerzalnog svjetskog koordinisanog vremena. Obavljena je kalibracija sistema za vremenski transfer tipa TTS-5, poslali su rezultati BIPM-u, sa čije strane je stigla potvrda da je sve uspješno urađeno, i da je Zavod za metrologiju opet uključen u određivanje UTC.

U pogledu administrativnih kapaciteta, Zavod ima isti broj zaposlenih kao i u prethodnom izvještajnom periodu, odnosno trenutno 43 zaposlena u stalnom radnom odnosu.

1.1.4. Akreditacija

U izvještajnom periodu, ATCG je akreditovalo tri (3) nova tijela za ocjenjivanje usaglašenosti, od kojih dva (2) pripadaju grupi laboratorija za ispitivanje a jedno (1) grupi kontrolnih tijela. U nacionalnom sistemu akreditacije nalazi se ukupno 42 tijela za ocjenjivanje usaglašenosti akreditovanih od strane ATCG od kojih su 26 laboratorije za ispitivanje, 2 laboratorije za etaloniranje, 2 medicinske laboratorije, 6 kontrolnih tijela, 3 sertifikaciona tijela za sertifikaciju proizvoda i 3 sertifikaciona tijela za sertifikaciju sistema menadžmenta.

Uz podršku projekta tehničke pomoći EU (IPA 2020) pod nazivom „Increasing the capacity of institutions harmonising and implementing of EU acquis in the area of Competitiveness and Innovation“, ATCG je za potrebe jačanja administrativnih kapaciteta realizovao dvije četvorodnevne obuke na teme akreditacije sertifikacionih tijela za sertifikaciju proizvoda (EN ISO/IEC 17065) i akreditacije sertifikacionih tijela za sertifikaciju sistema menadžmenta (EN ISO/IEC 17065). Obije obuke bile su namijenjene stalno zaposlenom osoblju, članovima stručnih tijela i ocjenjivačima ATCG. Takođe, uz podršku projekta organizovana su i dva jednodnevna seminara sa ciljem promocije uloge i značaja akreditacije u gore navedenim oblastima.

ATCG je u stalni radni odnos angažovalo jednog novozaposlenog čime se izvršilo popunjavanje radnog mjesta savjetnika u Službi za razvoj i međunarodnu saradnju. ATCG ima ukupno 12 stalno zaposlenih službenika koji obavljaju isključivo stručne i administrativne poslove vezane za akreditaciju, dok se drugi poslovi podrške (npr. računovodstvene i knjigovodstvene usluge, održavanje IT opreme i sl.) eksterno podugovaraju.

Tržišni nadzor

Izvršeno je ukupno 1.278 inspekcija pregleda, od kojih je 1.216 pregleda izvršeno u proaktivnom nadzoru (po programu - redovni, produženi), a 62 pregleda u reaktivnom nadzoru (56 - po RAPEX obavještenjima, 6 - po obavještenju sa CEFTA regionalne mreže)

U proaktivnom nadzoru, shodno Godišnjem programu nadzora proizvoda na tržištu, nadležne inspekcije su, u datom periodu, kontrolisale:

- Mašine za pranje i sušenje veša u domaćinstvu, nosiljke za bebe, električne pegle (Tržišna inspekcija),
- igračke, biocidni proizvodi – proizvodi za dezinfekciju (Zdravstveno-sanitarna inspekcija),
- mobilni telefon, TV aparati, pametni sat – smart watch (Inspekcija za elektronske komunikacije, poštansku djelatnost i usluge informacionog društva),
- vodomjeri, trgovačke vage (Metrološka inspekcija),
- podzemni i nadzemni rezervoari za skladištenje TNG (Termoenergetska inspekcija),
- motorna vozila (kategorija M, kategorija N, kategorija O), autodjelovi, autooprema, (Direkcija za inspekcijski nadzor u drumskom saobraćaju),
- sredstva za ishranu bilja, sredstva za zaštitu bilja (Fitosanitarna inspekcija),
- pirotehnička sredstva, eksplozivi za civilnu upotrebu (Direkcija za inspekcijski nadzor MUP).

U reaktivnom nadzoru, Tržišna inspekcija i Zdravstveno-sanitarna inspekcija, pratile su opasne proizvode na osnovu podataka preuzetih iz RAPEX-a, obavještenju proizvođača/distributera i CEFTA regionalne mreže, obavještenju proizvođača/distributera i CEFTA regionalne mreže.

Razmjena informacija o nebezbednim/neusaglašenim proizvodima pronađenim na tržištu se vrši preko CEFTA centralne baze podataka koja je uspostavljena 1. XI 2023. Korisnici Sistema su sve inspekcije koje se bave nadzorom proizvoda na tržištu CEFTA zemalja (Crna Gora, Srbija, Bosna i Hercegovina, Sjeverna Makedonija, Kosovo*, Albanija i Moldavija). O nebezbednim i neusaglašenim proizvodima javnost se može informisati putem linka: <https://cefta-portal.azurewebsites.net/ProductSafety/IndexPublic>.

U izvještajnom periodu preko CEFTA regionalne mreže je razmijenjeno ukupno 134 obavještenja o opasnim proizvodima, od čega je 67 obavještenja prosljeđeno od strane inspekcija Crne Gore.

Na tržištu Crne Gore, u proaktivnom i reaktivnom nadzoru, pronađeno je 618 vrsta opasnih i neusaglašenih proizvoda u količini 32.258 komada, 1 vrsta u količini od 1.712.458 m² i 1 vrsta u količini od 786.980kg, od čega 111 vrsta u količini 3.286 komada predstavlja opasne proizvode sa ozbiljnim rizikom, 446 vrsta u količini 26.741 komada, 1 vrsta u količini od 1.712.458m² i 1 vrsta u količini od 786.980kg su opasni proizvodi koji ne predstavljaju ozbiljan rizik, dok 61 vrsta u količini 2.231 komada su neusaglašeni proizvodi.

Inspektori su izrekli sljedeće mjere:

Povlačenje sa tržišta (trajna zabrana prometa) opasnih i neusaglašenih proizvoda, izrečena je za 172 vrstu u količini 5.517 komada, i to:

- za opasne proizvode koji predstavljaju ozbiljan rizik, ukupno 111 vrsta u količini 3.286 komada¹⁹.
- za neusaglašene proizvode, ukupno 61 vrsta u količini 2.231 komad²⁰ Mjera opoziva od potrošača izrečena je za tri vrste opasnih i neusaglašenih proizvoda, u količini od 167 komada.

¹⁹ dječja odjeća, produžni kabl, električno kuvalo, električni razvodnik, produžni kabl, elektrovarna grijalica, podsklop za produžni kabl, čizme za skijanje, pomoćna sredstva za plutanje prilikom obuke u plivanje, dječje sunčane naočare, dječja prenosna svjetiljka, igračke

Obavještenje o opozivu je objavljeno preko dnevnih novina i isticanjem istog na vidnom mjestu u objektu.

Po nalogu inspektora, za proizvode koji su povučeni sa tržišta i čiji je promet trajno zabranjen, mjera uništenja sprovedena je za opasne proizvode sa ozbiljnim rizikom i neusaglašene proizvode za 76 vrsta u količini 3.109 komada, i to:

- za opasne proizvode koji predstavljaju ozbiljan rizik, ukupno 58 vrsta u količini 2.730 komada²¹
- za neusaglašene proizvode, ukupno 18 vrsta u količini 379 komada²²

Proizvođaču/distributeru, vraćeno je 96 vrsta opasnih proizvoda sa ozbiljnim rizikom i neusaglašenih proizvoda u količini 2.408 komada, i to:

- za opasne proizvode koji predstavljaju ozbiljan rizik, ukupno 53 vrste u količini 556 komada²³,
- za neusaglašene proizvode, ukupno 43 vrste u količini 1.852 komada²⁴

Privremena zabrana prometa za proizvode koji ne predstavljaju ozbiljan rizik, do otklanjanja utvrđenih nepravilnosti, 446 vrsta u količini 26.741 komada, 1 vrsta u količini od 1.712.458 m² i 1 vrsta u količini od 786.980kg²⁵

Proizvodi koji su povučeni sa tržišta, nakon usaglašavanja vraćeni su u promet.

Izvršeno je uzorkovanje 87 vrsta proizvoda, radi ispitivanja u akreditovanim laboratorijama i to:

- Tržišna inspekcija je izvršila uzorkovanje 3 vrste proizvoda²⁶ Zdravstveno-sanitarna inspekcija je izvršila uzorkovanje 35 vrsta proizvoda (igračke). Dobijeni rezultati ispitivanja od strane laboratorije pokazuju da je 22 vrste igračaka neispravno.
- Fitosanitarna inspekcija je izvršila uzorkovanje 49 vrsta proizvoda (sredstva za ishranu bilja – 45 uzoraka, sredstva za zaštitu bilja – 4 uzorka). Dobijeni rezultati ispitivanja od strane laboratorije pokazuju da je 3 vrste sredstava za ishranu bilja i 2 vrste sredstava za zaštitu bilja neispravno.

Učešće inspekcija u edukacijama

20 punjač za telefon, električni uvijač za kosu, električno kuvalo, električni aparat za kafu, globus lampa, električni kalolifer, LED sijalice, fen za kosu, presa za kosu, LED lampa, španer za vezivanje tereta, zaštitni reflektujući prsluk, nosiljka za bebe, sunčane naočare, toster, električna lampa, adapter.

21 električno kuvalo, električni razvodnik, produžni kabl, podsklop za produžni kabl, pomoćna sredstva za plutanje prilikom obuke u privanju, dječje sunčane naočare, dječja prenosna svjetiljka, dječja odjeća, igračke,

22 punjač za telefon, električni uvijač za kosu, LED sijalice, nosiljka za bebe, sunčane naočare, adapter.

23 dječja odjeća, elektrovarna peč, podsklop za produžni kabl, čizme za skijanje, produžni kabl, električni razvodnik.

24 punjač za mobilni telefon, električni uvijač za kosu, globus lampa, električni kalolifer, fen za kosu, presa za kosu, zaštitni reflektujući prsluk, LED sijalice, nosiljka za bebe, toster, dječje sunčane naočare, električna lampa.

25 aerosolni raspršivač, power bank, naočare, auto punjač, zaštitne naočare, električni pištolj za lijepak, električni aparat za kafu, električni mikser, električna četkica za zube, USB kabl, LED lampa, električna friteza, električni usisivač, električni prečišćivač vazduha, električni osvježivač vazduha, mašinicna za brijanje, globus lampa, adapter, zaštitne rukavice, baštenski namještaj, električni vijenac, sunčane naočare, stona lampa, električni bojler, punjač za mobilni telefon, električno kuvalo, roleri, naočare za plivanje, električni masažer, električni usisivač, makaze za orezivanje grana, merdevine, električna pegla, električna topilica za vosak, dječja ljuljaška, zaštitni industrijski šljem, dječje zaštitne rukavice, električni dentalni oralni tuš, električni ultra oralni tuš, električni aparat za uništavanje insekata, konvektorska grijalica, električni toster, produžni kabl, električni aparat za kafu, globus lampa, maska za zavarivanje, štitnik sluha, zaštitni reflektujući prsluk, ventilator, skijaška kaciga, električni sječko, električna mašinicna za šišanje, mikrofona, mašinicna za pranje i sušenje veša, električna grijalica, kalolifer, aparat za kuvanje na pari, električna pumpica, električni difuzer, električni pica pekač, električni blender, dječja kaciga za biciklo, masažer, električni grijač, laserski pokazivač, aparat za hot dog, električna četka za kosu, električna mašinicna za brijanje, dječja prenosna lampa, skejtbord, nosiljka za bebe, bežični zvučnik, električna bušilica, makaze za orezivanje, pomoćna sredstva za plutanje prilikom obuke u plivanju, dječje sunčane naočare, parket, asfalt.

26 hodalice za bebe, električno kuvalo, USB punjač za mobilni telefon. Dobijeni rezultati ispitivanja od strane laboratorije pokazuju da su sve 3 vrste proizvoda neispravne.

U okviru projekta EU 4 Business - podrška regionalnoj ekonomskoj integraciji u oblasti infrastrukture kvaliteta i elektronske trgovine, koji je odobren od strane EU i Njemačkog saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ), u organizaciji CEFTA Sekretarijata, koji implementira GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit), ostvareno je učešće predstavnika Tržišne inspekcije na sledećim događajima:

- 19 - 20.III.2024. u Skoplju, regionalni sastanak vezano za procjenu stanja u oblasti građevinskih proizvoda
- 21. III.2024. u Skoplju regionalni sastanak organa nadzora proizvoda na tržištu i carinskih organa
- 18-19.IV. 2024. u Zagrebu studijska posjeta laboratorije za ispitivanje električnih proizvoda
- 25-26.IV.2024. u Skoplju radionica na temu "Procjena rizika električnih proizvoda"
- 23.V.2024. onlajn regionalni sastanak organa nadzora proizvoda na tržištu i carinskih organa
- 25.V. 2024. online regionalni sastanak o uzorkovanju i ispitivanju mašina - električne bušilice
- 11-12.VI. 2024. u Budvi regionalni sastanak organa nadzora proizvoda na tržištu i carinskih organa

U organizaciji CEFTA Sekretarijata organizovano je učešće predstavnika Tržišne inspekcije na sledećim događajima:

- 13.VI 2024. bilateralni sastanak na temu početka implementacije SEED+ projekta, koji će trajati naredne tri godine (Podgorica).
- 19.VI 2024. sastanak o unapređenju CEFTA regionalne mreže (Beograd).

1.2. Vertikalne mjere

Direktive Novog pristupa

Građevinski proizvodi

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o građevinskim proizvodima čime se postiže potpuna usaglašenost sa Regulativom 305/2011 Evropskog parlamenta i Savjeta o utvrđivanju harmonizovanih uslova za stavljanje građevinskih proizvoda na tržište i prestanku važenja Direktive savjeta 89/106/EEC je u skupštinskoj proceduri.

Medicinska sredstva

Direktive sektorskog (starog) pristupa

Hemikalije²⁷

Skupština je u aprilu 2024 donijela Zakon o biocidnim proizvodima („Sl. list CG", br. 054/16, 034/24).

Na osnovu Zakona o hemikalijama donijeta je Uredba o zabranjenim odnosno dozvoljenim načinima upotrebe, proizvodnje i stavljanja na tržište hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu („Sl. list CG", br. 070/18, 076/20, 134/22 i 057/24) kojom su prenijete sve izmjene Aneksa XVII REACH regulative i izmjene Aneksa I POPs Regulative.

Pripremljen je Predlog uredbe o troškovima koji nastaju u procesu izdavanja dozvola za stavljanje biocidnih proizvoda na tržište i za upotrebu, uz podršku TAIEK ekspertске misije. Predlog uredbe je poslat na mišljenje svim relevantnim institucijama.

²⁷ Vidjeti poglavlje 27 Životna sredina i klimatske promjene

U periodu 1. I - 30. VI 2024. shodno odredbama Zakona o hemikalijama („Sl. list CG“, br.51/17) Agencija za zaštitu životne sredine sprovela je ukupno 382 postupka, od kojih je izdato: 328 dozvola za slobodan promet (uvoz) opasnih hemikalija (216 dozvola za uvoz hemikalija, 100 dozvola za uvoz ulja i maziva, dok je 12 zahtjeva odbijeno kao neuredan podnesak) i 54 PIC saglasnosti (Postupak davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja). Na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima („Sl. list CG“, br 54/16, 34/24) Agencija za zaštitu životne sredine je primila je ukupno 196 zahtjeva, od kojih je izdato: 179 rješenja o upisu u Privremenu listu biocidnih proizvoda, 8 rješenja za obavljanje djelatnosti prometa, upotrebe i skladištenja biocida, dok je 9 zahtjeva odbijeno, jer aktivne supstance u proizvodima za koje je podniet zahtjev za upis u Privremenu listu biocidnih proizvoda nijesu odobrene za upotrebu. Od 179 proizvoda koji su upisani u Privremenu listu biocidnih proizvoda, 46,4% su dezinfekciona sredstva, 53,6% su sredstva za suzbijanje štetočina, dok za sredstva za zaštitu i druge biocide nije bilo zahtjeva. U skladu sa Zakonom o hemikalijama („Sl. list CG“, br. 51/17), predata su 32 izvještaja o uvezenim hemikalijama na osnovu izdatih rješenja o slobodnom prometu opasnih hemikalija, 31 preduzeće je upisano u nacionalni Registar hemikalija. U cilju unapređenja rada Nacionalnog help-deska i efikasnijeg rada na poslovima upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima, na sajtu Agencije, dio help-desk, link: <https://epa.org.me/help-desk/> mogu se naći informativni materijali i dokumentacija koju stranka treba da preda za dobijanje dozvola (rješenja) iz naležnosti Agencije, a odnose se na hemikalijame i biocidne proizvode. U izvještajnom periodu stiglo je 75 pitanja na e-mail adresu: help-desk@epa.org.me na koja je odgovoreno u najkraćem vremenskom periodu.

U periodu 1. I - 30. VI 2024. sanitarni inspektori Uprave za inspekcijske poslove izvršili su 636 pregleda pošiljki pri uvozu hemikalija i biocidnih proizvoda u količini od 2 238.481,17 kg. Ukupnoj pregledanoj količini je odobren uvoz i promet. Pregledi od strane sanitarnih inspektora pri uvozu vršeni su u svrhu poštovanja obaveze posjedovanja dozvole za uvoz izdate od strane Agencije, poštovanja uslova iz dozvole kao što su propisno klasifikovanje, pakovanje i označavanje hemikalija prije uvoza i stavljanja u promet, obaveze posjedovanja Bezbjedonosnog lista i tačnost podataka u istom, načina i uslova transporta i dr. Po osnovu 3285 zahtjeva koji su se odnosili na predmete opšte upotrebe/kozmetičke proizvode, pregledano je 13.163.326,364 kg. Tom prilikom je uzeto 36 uzoraka za laboratorijska ispitivanja radi ispitivanja zdravstvene ispravnosti. Inspektori su vršili i reaktivni nadzor po obavještenjima iz RAPEX izvještaja 51 pregleda objekata i 3 po informacijama iz Regionalne mreže za razmjenu informacija o opasnim proizvodima. Prilikom pregleda po Rapex obavještenjima na tržištu CG nijesu nađeni opasni proizvodi. Po obavještenju da je sa tržišta Srbije povučen opasni proizvod USB slušalica proizvođača TRUST, razlog za povlačenje proizvoda je postojanje hemijskog rizika (povećanu koncentraciju bis(2-ethylhexyl) phthalate (DEPH). Kontrola je izvršena kod distributera ovog proizvoda koji je poslao obavještenje o opozivu svim firmama koje su kupovale slušalice Trust P/N 24132. U toku je priprema obavještenja za web portal koje koriste firme za online poručivanje. Na stanju u magacinu konstatovano 72 komada, od kojih nijedan ne pripada spornoj opozvanoj seriji.

Na tržištu Crne Gore u proaktivnom nadzoru pronađeno je 22 vrsta opasnih proizvoda sa ozbiljnim rizikom (plastične igračke i ljugavci) u ukupnoj količini od 1.426 komada. Za laboratorijska ispitivanja uzeta su 35 uzoraka (plastičnih igračaka i ljugavaca). Laboratorijske analize su pokazale da je bilo nebezbedno 22 uzoraka/vrsta igračaka jer su analize pokazale da je sadržaj ftalata i bora u ispitivanim uzorcima bio veći od dozvoljene koncentracije. Pronađeno je 22 vrsta opasnih proizvoda u količini od 1.426 komada. Za počinjene prekršaje, inspektori su izdali 24 prekršajna naloga u ukupnom novčanom iznosu od 12.480,00 eura. Subjekti nadzora su dobrovoljno trajno stavili van prometa opasne proizvode i nakon sprovedenih postupaka opoziva uništili 1.426 komada igračaka u skladu sa propisima. Obavještenja o opozivu su objavljivana preko dnevnih novina i isticanjem obavještenja u objektima.

Ljekovi

Formirana je radna grupa za izradu Nacrta zakona o ljekovima, radi potpunog usaglašavanja sa pravnom tekovinom EU. Institut za ljekove i medicinska sredstva intenzivno radi na pripremi prve verzije zakona.

Administrativni kapaciteti

Institut za lijekove i medicinska sredstva broji 71 zaposlenih (47 sa obrazovanjem zdravstvenog usmjerenja i 24 sa obrazovanjem iz drugih oblasti). U Institutu je zaposleno sedam doktora nauka, pet magistara nauka i 13 lica sa specijalizacijom iz oblasti medicine ili farmacije. Od 1. IV 2024. Institut je imao tri novozaposlena, od kojih dvoje sa obrazovanjem zdravstvenog usmjerenja. Dodatno zapošljavanje značajno je uticalo na ubrzanje procesa i donošenje odluka u rokovima propisanim zakonom.

IPA projekti

U 2023. godini nastavljen je **IPA program predpristupne pomoći** sponzorisan od Evropske agencije za lijekove (EMA) čiji je cilj edukacija zaposlenih u regulatornim organima država kandidata za članstvo u EU. Započet je novi ciklus IPA učešćem predstavnika CInMED u radnim grupama EMA (GMDP, GCP, GVP i SPOC). Pored toga, Institutu su na raspolaganju i brojne edukacije i treninzi koje organizuje EMA.

Institutu je odobren **Twinning Light** projekat usmjeren na dalje jačanje administrativnih kapaciteta i usaglašavanje sa pravnom tekovinom EU. Na javnom pozivu za države članice u junu 2024. izabrana je Agencija za lijekove Malte (Malta Medicines Authority), a početak projekta očekuje se sredinom septembra 2024. Projekat će trajati osam mjeseci (plus 3 mjeseca za izvještavanje).

Motorna vozila

Proces izrade Zakona o homologaciji motornih vozila započeo je u toku 2023. Cilj zakona je usklađivanje sa pravnom tekovinom EU: Regulativom (EU) 2018/858 Evropskog parlamenta i Savjeta o homologaciji tipa i nadzoru tržišta motornih vozila i njihovih prikolica i o sistemima, komponentama i odvojenim tehničkim jedinicama namenjenim za takva vozila, o izmjeni Regulative (EZ) br. 1234/2007 715/2007 i (EZ) br. 595/2009 i ukidanju Direktive 2007/46/EC; Regulativom (EU) br. 168/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta o homologaciji i nadzoru tržišta vozila na dva ili tri točka i četvorocikla; Regulativom (EU) br. 167/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta o odobrenju tipa i tržišnom nadzoru poljoprivrednih i šumarskih traktora; i Regulativom (EU) 2016/1628 Evropskog parlamenta i Savjeta o zahtjevima koji se odnose na ograničenja emisije gasovitih i čestica zagađujućih materija i odobrenje tipa za motore sa unutrašnjim sagorevanjem za ne-drumske pokretne mašine, o izmjeni Uredbe (EU) br. 182/2011. 1024/2012 i (EU) br. 167/2013 i izmjeni i ukidanju Direktive 97/68/EC. Zbog adekvatne izrade zakona angažovana je ekspertska podrška kroz „Tehničku podršku kapacitetima transportnog sektora i usklađivanje s pravnom tekovinom EU u Crnoj Gori”, finansiranom od strane EU, a implementiran od strane konsultantske kompanije Business and Strategies Europe i UNOPS-a (United Nations Office for Project Services). Putem Transportne zajednice angažovaće se domaći pravni ekspert koji će Predlog Zakona prilagoditi crnogorskoj nomotehnici. Planirano je da se Predlog Zakona uputi na mšljenje EK u I kvartalu 2025.

U oblasti homologacije motornih vozila, trenutno se vrši provjera usklađenosti konstrukcionih i bezbjedonosnih karakteristika novih i korišćenih vozila, njihovih djelova, uređaja i opreme (identifikacija homologacije), prilikom uvoza odnosno prvog puta stavljanja na tržište u Crnoj Gori. Provjera usklađenosti konstrukcionih i bezbjedonosnih karakteristika vozila, prilikom uvoza i stavljanja na tržište vrši se u skladu sa UNECE Pravilnicima koji su sastavni dio „Sporazuma o usvajanju jednoobraznih tehničkih propisa za vozila sa točkovima, opremom i dijelovima koji mogu biti ugrađeni i /ili korišćeni na vozilima sa točkovima i uslovima za uzajamno priznavanje dodijeljenih homologacija na osnovu ovih propisa („Sl. list CG - Međunarodni ugovori” broj 5/2014), Zakonom o bezbjednosti saobraćaja na putevima („Sl. list CG“, br. 33/2012, 58/2014, 14/2017 - Odluka US CG i 66/2019) i Pravilnikom o tehničkim zahtjevima za vozila koja se uvoze ili prvi put stavljaju na tržište u Crnoj Gori („Sl. list CG“, br. 5/2015, 63/2018, 10/2019 - Odluka US CG, 68/2020 i 16/2021).

POGLAVLJE 2 – SLOBODA KRETANJA RADNIKA

2.1. Pristup tržištu rada

Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o strancima je u finalnoj fazi i u toku je interna međuresorska procedura. Predlog ovog zakona će uskoro biti dostavljen EK na mišljenje, a rok za njegovo donošenje je IV kvartal 2024.

Vlada je 11. IV 2024. usvojila Izvještaj o realizaciji Strategije o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnu Goru, za period 2021-2025, za 2023. godinu. Akcionim planom za implementaciju Strategije o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori za period 2023-2024. godina planirano je 108 aktivnosti, a realizovano 52 aktivnosti, odnosno oko 50%.

U narednom periodu realizacije naznačajnih aktivnosti predviđenih aktivnosti Akcionim planom rješavaće se izazovi koje se odnose na: obezbjeđenje smještajnih kapaciteta strancima sa odobrenom međunarodnom zaštitom, uspostavljanje elektronskog sistema za identifikaciju i registraciju migranata i lica iz sistema međunarodne i privremene zaštite stranaca, uspostavljanje sistema elektronske razmjene podataka između nadležnih državnih organa, unaprjeđenje standardnih operativnih procedura za sprovođenje povratka stranaca, kreiranje Baze za readmisiju povratnika i donošenje novog Plana za iznenadni priliv izbjeglica.

U Crnoj Gori trenutno boravi 94.223 stranaca (64.506 na privremenom boravku, 29.717 na stalnom boravku). U periodu 1. I – 1. VII 2024. godine izdato je 20.998 dozvola za privremeni boravak i rad stranaca (14.180 u kvoti i 6.818 van kvote) što je za 562 ili 2,6% dozvola manje u odnosu na isti period 2023. godine (kada je izdato 14.091 dozvola u kvoti i 7.469 van kvote).

2.2 EURES

Nastavljena je implementacija TWINNING projekta MN 29 IPA SO 01 22 „Jačanje kapaciteta Zavoda za zapošljavanje Crne Gore za sprovođenje aktivnih mjera za zapošljavanje, buduće učešće u Evropskom socijalnom fondu (ESF) i podršku u mobilnosti radne snage“.

Komponenta 3 TWINNING-a se odnosi na jačanje administrativnih kapaciteta za pružanje podrške za poboljšanje mobilnosti radne snage i pripremu za pridruživanje EURES mreži. U prethodnom periodu su održane serije radionica za zaposlene u Zavodu za zapošljavanje (ZZZCG) i Ministarstvu rada i socijalnog staranja, organizovana je studijska posjeta Bratislavi i kreirana su planska i strateška dokumenta.

Komponenta 2 završena je 1.IX 2024. održavanjem konferencije „Crna Gora ka EU: Mobilnost radne snage“, koju je organizovao ZZZCG. Tema konferencije je bila: Sprovođenje TWINNING projekta – fokus na komponentu 3 i aktivnosti koje su sprovedene u okviru projekta u cilju uvođenja usluga EURES-a i promovisanje mobilnosti radne snage u Crnoj Gori.

Pripremljene su dvije brošure o EURES mreži i ulozi ZZZCG u pristupanju Crne Gore EURES mreži u cilju informisanja javnosti i ciljnih grupa u Crnoj Gori na ovu temu.

Na inicijativu Ministarstva rada i socijalnog staranja, a uz podršku Evropske fondacije za obuku (ETF) i predstavnika Evropske komisije (DG EMPL-ESCO sekretarijat) organizovana je on-line radionica na temu ESCO klasifikacije i pripreme za implementaciju ovog sistema u Crnoj Gori.

2.3. Koordinacija sistema socijalne sigurnosti

Crna Gora primjenjuje 25 bilateralna sporazuma o socijalnom osiguranju, od čega je 16 sa državama članicama EU. U toku su procedure za potpisivanje Sporazuma između Crne Gore i Bosne i Hercegovine o socijalnom osiguranju, dok je Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Crne Gore i Republike Albanije u skupštinskoj proceduri i očekuje se njegovo donošenje.

Pokrenute su inicijative za zaključivanje Sporazuma o socijalnom osiguranju sa Republikom Grčkom, Republikom Maltom, Republikom Portugal, Kraljevinom Španije, Republikom Kipar i Kraljevinom Švedske.

Zatražena je podrška TAIEX-a u cilju jačanja administrativnih kapaciteta i institucionalnog prilagođavanja Uredbi o koordinaciji sistema socijalne sigurnosti. Podrška je odobrena u vidu studijske posjete na temu unapređenja tehničkih i administrativnih kapaciteta institucija uključenih u buduću koordinaciju sistema socijalnog osiguranja u oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja, tako da će ista biti organizovana u periodu od 9. do 13. IX 2024. u Zagrebu.

Pripremljen je Nacrt Zakona o dobrovoljnim penzionim fondovima kojim će se uskladiti crnogorsko zakonodavstvo u oblasti poslovanja i upravljanja penzionim fondovima sa Direktivom (EU) 2016/2341 Evropskog parlamenta i Savjeta, Direktivom 2014/50/EU Evropskog parlamenta i Savjeta i Direktivom 98/49/EZ i ostalim relevantnim propisima. Nacrt Zakona o dobrovoljnim penzionim fondovima je tokom juna 2024. upućen EK na mišljenje, a njegovo usvajanje je planirano za IV kvartal 2024.

2.4 Evropska kartica zdravstvenog osiguranja (EHIC)

Nacionalna zdravstvena kartica koja se koristi u praksi u skladu sa Pravilnikom o EKZO će biti primjenjivana danom ulaska u EU.

Uz ranije potpisane Dogovore o korištenju EKZO s Austrijom, Luksemburgom, Njemačkom, Slovačkom i Slovenijom, Crna Gora je 5. juna pokrenula inicijativu za potpisivanje Dogovora o korištenju EKZO sa Češkom i Hrvatskom. Potpisivanjem dogovora o korištenju EKZO benefite imaju građani te zemlje sa kojom bi Crna Gora potpisala isti, a ne i crnogorski osiguranici koji će tek danom ulaska u EU moći da koriste EKZO. Shodno navedenom, Crna Gora očekuje inicijativu od država EU kako bi državljani koji borave po bilo kom osnovu u Crnoj Gori mogli ostvariti zdravstvenu zaštitu na osnovu EKZO, na vrlo pristupačan i komforan način. U tom smislu, Crna Gora će pozitivno odgovoriti i pristupiti zaključenju Dogovora o korištenju EKZO.

Sa ostalim državama članicama EU sa koji Crna Gora ima važeće sporazume o socijalnom osiguranju zdravstvena zaštita za turiste je organizovana na način utvrđen Sporazumima, primjenom usvojenih dvojezičnih obrazaca.

Kadrovskim planom Fonda za zdravstveno osiguranje za 2024.godinu predviđen je prijem jednog izvršioca na mjestu savjetnika za međunarodno zdravstveno osiguranje i oglas za to radno mjesto je u toku.

Evropska zdravstvena kartica je prihvaćena kao dokaz zdravstvenog osiguranja za građane EU za zemlje sa kojima je potpisan Dogovor o korištenju EKZO, a to su: Slovenija, Slovačka, Luksemburg, Austrija i Njemačka.

POGLAVLJE 3 - PRAVO OSNIVANJA PREDUZEĆA I SLOBODA PRUŽANJA USLUGA

3.1. Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga

Jedinstvena kontakt tačka za usluge ww.psc.gov.me je u potpunosti operativna od 25. VI 2024. JKT uspostavljena je uz podršku IPA projekta „Povećanje kapaciteta institucija za harmonizaciju i implementaciju pravne tekovine EU u području konkurentnosti i inovacija“ (IPA/2022/433-729). Objavljivanju portala su prethodile obuke nadležnih resora u cilju izrade obrazaca o ulugama za portal, kao i upoznavanje sa JKT-om i IMI sistemom.

Izmjene i dopune Zakona o uslugama su planirane sa rokom najkasnije do IV kvartala 2026, međutim, nakon dobijanja komentara Evropske komisije u julu 2024. godine vezano za potrebu dodatnog usklađivanja Zakona o uslugama sa Direktivom o uslugama 2006/123/EZ, Ministarstvo ekonomskog razvoja će u najskorije vrijeme pokrenuti proceduru za njegovu izmjenu i dopunu.

U cilju daljeg usaglašavanja sektorskih propisa sa Direktivom o uslugama 2006/123/EZ nastavljene su aktivnosti na izmjeni neusklađenih propisa.

S obzirom na potrebu izrade liste propisa koji su u prethodnom periodu izmijenjeni u cilju usglašavanja sa Direktivom o uslugama 2006/123/EZ, kao i spiska propisa koje je potrebno u narednom periodu izmijeniti, Ministarstvo ekonomskog razvoja je iniciralo izmjenu projektnih aktivnost u okviru projekta „Povećanje kapaciteta institucija za harmonizaciju i implementaciju pravne tekovine EU u području konkurentnosti i inovacija“ (IPA/2022/433-729), kako bi se obezbijedila ekspertiska podrška za ovu aktivnost.

3.2. Poštanske usluge

U periodu 1. I - 30. VI 2024. Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost je na osnovu podnesenih zahtjeva iz registra izbrisala jednog, a na osnovu podnesenih prijava za upis u registar registrovala šest novih poštanskih operatera. Navedeni operateri su registrovani za obavljanje komercijalnih poštanskih usluga shodno Zakonu o poštanskim uslugama. Na kraju ovog izvještajnog perioda na tržištu poštanskih usluga posluje 31 poštanski operater.

3.3. Međusobno priznavanje profesionalnih kvalifikacija

U Crnoj Gori su studijski programi za doktora medicine, doktora stomatologije, farmaceuta, medicinske sestre za opštu zdravstvenu njegu i arhitekta usklađeni sa minimalnim uslovima osposobljavanja u skladu s Direktivom 2005/36/EZ i njenim izmjenama. Studijski programi za babice i veterinare ne postoje u Crnoj Gori.

U maju 2024. obrazovana je Radna grupa koja će raditi na izradi Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o priznavanju profesionalnih kvalifikacija za obavljanje regulisanih profesija kojim će se transponovati Direktiva 2018/958 Evropskog parlamenta i Vijeća o ispitivanju proporcionalnosti prije donošenja novih propisa kojima se regulišu profesije. Zakon se priprema uz podršku IPA projekta „Centar za strateško pravno savjetovanje za Crnu Goru – PLAC“ (IPA/2023/446-569). Tekst zakona će biti upućen Evropskoj komisiji na mišljenje, a njegovo utvrđivanje na Vladi je planirano za IV kvartal 2024. Uz podršku istog projekta, 3. VII 2024 je održana radionica o pravnoj tekovini EU u oblasti profesionalnih kvalifikacija.

Radi potpunog usklađivanja zakonodavstva sa Direktivom 2005/36/EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija, Direktivom 2013/55/EU o izmjeni Direktive 2005/36/EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija i Regulativom (EU) br. 1024/2012 o administrativnoj saradnji putem Informacijskog sistema unutrašnjeg tržišta nastavljene su pripreme na usklađivanju sektorskog zakonodavstva:

- Ministarstvo zdravlja intezivno radi na izradi teksta Zakona o zdravstvenoj zaštiti . Pripremljen tekst Predloga zakona Ministarstvo će uputiti Evropskoj komisiji na mišljenje do kraja trećeg kvartala 2024. Utvrđivanje Zakona je planirano je za II kvartal 2025.
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je obrazovalo Radnu grupu koja će raditi na izradi teksta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o veterinarstvu a utvrđivanje zakona planirano je za IV kvartal 2024.

POGLAVLJE 4 - SLOBODA KRETANJA KAPITALA

4.1. Kretanje kapitala i plaćanja

Donijet je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju i objavljen u „Sl.listu CG“, broj 034/24. Predmetnim Zakonom izmijenjene su odredbe koje se odnose na ulaganja društava za osiguranje i na poseban status hartija od vrijednosti koje je izdala Država Crna Gora u smislu privilegovanog pristupa kapitalu finansijskih institucija, na način da su uvedeni principi ulaganja društava za osiguranje u skladu sa relevantnim odredbama direktive Solventnost II i time ispunjeni zahtjevi koji se odnose na pregovaračko poglavlje 4, odnosno otklonjena prepoznata ograničenja. Primjena ovih odredbi je odložena na godinu dana od dana stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju.

4.2. Platni promet

SEPA pred-aplikacija je dostavljena Evropskoj Komisiji – DG FISMA 22. III 2024. na razmatranje. Nakon pregleda pred-aplikacije, DG FISMA je 14. V 2024. dostavila komentare i ocijenila da postoji značajan nivo usklađenosti regulatornog okvira iz oblasti platnog prometa i bankarske supervizije. Dodatno, 14. VI 2024. dostavljeni su komentari i u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma koji su adresirani i inkorporirani u novi Zakon o sprečavanju pranja novca koji je Skupština usvojila 1. VII 2024. Navedenim izmjenama postignuta je potpuna usklađenost Zakona sa zahtjevima Direktive 2015/849 i Uredbe o informacijama koje prate prenos sredstava (2015/847).

Za potrebe finalizacije aplikacije, a u skladu sa komentarima DG FISMA u dijelu platnih usluga i bankarstva, Centralna banka je 9. V 2024. i 26. VI 2024. donijela sljedeća podzakonska akta:

- Odluku o zahtjevima za izvršavanje kreditnih transfera i direktnih zaduženja u eurima unutar Jedinog područja plaćanja u eurima (SEPA), objavljena u „Sl. listu CG“, broj 044/24;
- Odluku o izmjenama i dopunama odluke o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list CG“, broj 062/24).

Crna Gora je 1. VII 2024. predala formalnu SEPA aplikaciju Evropskom savjetu za plaćanja (EPC), sa svim priloženim prilogima i odgovorima na primljene komentare DG FISMA, shodno predviđenoj proceduri. Dodatno, 9. V 2024. usvojena je Odluka o zahtjevima za izvršavanje kreditnih transfera i direktnih zaduženja u eurima unutar Jedinog područja plaćanja u eurima (SEPA) čija primjena će biti moguća nakon što se crnogorske banke počnu povezivati na SEPA platne šeme u cilju izvršavanja direktnih zaduženja i kreditnih transfera, na način koji propisuje EPC.

Pored navedenih aktivnosti, CBCG je imala intenzivne konsultacije sa Bankom Italije na projektu TIPS Clone – inicijative Evropske centralne banke čiji je cilj da istraži mogućnost uključenja regiona Zapadnog Balkana u tzv. TIPS Klone, koji bi bio zamjena za razvoj nacionalnih sistema instant plaćanja u zemljama regiona. U tom smislu, Upravni savjet ECB je 7. VI 2024. dao saglasnost Banci Italije da u ime centralnih banaka Eurosisistema, prezentuje TIPS Klone platforme centralnim bankama Albanije, Crne Gore, Kosova, Sjeverne Makedonije i Bosne i Hercegovine.. Banka Italije trenutno priprema studije izvodljivosti za potrebe pomenutih centralnih banaka regiona koje će dati više detalja o samom TIPS Clone projektu.

U dijelu regulatornog okvira, Zakon o platnom prometu i podzakonski akti donijeti na osnovu tog zakona predstavljaju okvir koji reguliše cjelokupnu oblast plaćanja, uključujući i posebna pravila o bezgotovinskim plaćanjima u Crnoj Gori. Zakon o platnom prometu značajno je usklađen sa zahtjevima Direktive PSD2, a sva podzakonska regulativa zasnovana na toj direktivi je prenijeta u crnogorski regulatorni okvir. Navedeni Zakon u poglavlju II, čl. 10 do 27,

reguliše transparentnost uslova i obavezu informisanja, odnosno način i obim pružanja informacija korisniku platnih usluga, uključujući sve neophodne informacije o naknadama i uslovima za pružanje platnih usluga, u skladu sa zahtjevima PSD2. U poglavlju XII Zakona o platnom prometu regulisano je, između ostalog, pitanje prekograničnih platnih transakcija, međutim, primjena odredbi koje se odnose na ovu oblast je odložena do pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

U skladu sa Zakonom o platnom prometu, u pogledu broja pružalaca platnih usluga²⁸, pored 11 kreditnih institucija, na dan 22.VII 2024. Crna Gora ima pet platnih institucija i to:

- Platna institucija "MONTENEGRO TRANSFERS" DOO Podgorica (usluga iz člana 2 stav 1 tačka 3 i 6 Zakona o platnom prometu) – koja ima 23 agenta;
- Platna institucija "CAPITAL TRANSFER MNE" DOO Podgorica (usluga iz člana 2 stav 1 tačka 6 Zakona o platnom prometu) – koja ima 3 agenta;
- Platna institucija „MONETA MNE" DOO Podgorica (usluga iz člana 2 stav 1 tačka 6 Zakona o platnom prometu) – koja ima 4 agenta;
- Platna institucija „PAYSPOT MNE“ DOO Podgorica (usluge iz člana 2 stav 1 tačka 1 do 6 Zakona o platnom prometu) – koja ima 5 agenata;
- Platna institucija „ALTA PAY GROUP" DOO PODGORICA (usluge iz člana 2 stav 1 tačka 1 do 3 i usluga iz tačke 6) – koja ima 24 agenta.

U ovom izvještajnom periodu, Centralna banka je donijela 36 rješenja o upisu agenata u Registar platnih institucija.

Takođe, primljen je jedan zahtjev za izdavanje elektronskog novca i pružanje platnih usluga.

U dijelu kontrole nad pružaocima platnih usluga, u navedenom periodu Centralna banka je, u cilju provjere usklađenosti poslovanja sa propisima iz oblasti platnog prometa:

- izrekla odgovarajuće mjere za dvije (2) banke, čiju kontrolu je obavila u prethodnom izvještajnom periodu, shodno čemu je pokrenula jedan (1) prekršajni postupak;
- izvršila jednu (1) ciljnu vanrednu kontrolu i tri (3) redovne kontrole pružalaca platnih usluga (banaka), i pripremila sve izvještaje koji prate ove kontrole. Takođe, završena su i 2 izvještaja koji se odnose na kontrole izvršene prije 1. IV 2024.

4.3. Sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma

Skupština je 1. VII 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Izmjene i dopune se odnose se na dodatnu tehničku usklađenost koja proizilazi iz zahtjeva Crne Gore za članstvo u SEPA, tj. na određen broj odredbi kojima su eksperti DG FISMA pristupili potpuno novom tkzv. granularnom (detaljnem) metodom potpune usklađenosti. Shodno zakonskim odredbama, osam podzakonskih akata je izrađeno (Pravilnik o načinu unosa, ažuriranja, provjere i pristupa podacima iz Registra stvarnih vlasnika, „Sl. list CG“ broj 068/24), izrada jednog akta je u toku.

²⁸ U skladu sa Zakonom o platnom prometu, pružaoci platnih usluga u Crnoj Gori su: 1. banka i druge kreditne institucije osnovane u Crnoj Gori; 2. platna institucija osnovana u Crnoj Gori; 3. registrovani pružalac usluga informacija o računima sa sjedištem u Crnoj Gori; 4. institucija elektronskog novca osnovana u Crnoj Gori; 5. filijala kreditne institucije iz treće zemlje osnovana u Crnoj Gori; 6. Centralna banka; 7. Država Crna Gora i jedinice lokalne samouprave kada ne djeluju u svojstvu vlasti.

Savjet Centralne banke Crne Gore je, na sjednici od 10. VI 2024, donio Odluku o Smjernicama za analizu rizika i smjernicama za uspostavljanje sistema upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma kod obveznika koje nadzire Centralna banka Crne Gore. Ovim Smjernicama se bliže uređuju načini izvršenja obaveza od strane kreditnih, mikrokreditnih i platnih institucija, subjekata koji obavljaju poslove otkupa potraživanja, finansijskog lizinga, faktoringa i svih ostalih finansijskih institucija koje nadzire CBCG kada je u pitanju oblast sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Smjernicama se, takođe, bliže uređuju izrada analize rizika, primjenom pristupa zasnovanog na procjeni rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, kao i mjere upravljanja ovim rizikom. Prilikom izrade Smjernica transponovane su odredbe Evropskog bankarskog regulatora (EBA - European Banking Authority) koje se tiču procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, kao i preduzimanja odgovarajućih mjera upravljanja rizikom.

Agencija za nadzor osiguranja je, u cilju usklađivanja sa odredbama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list CG“ broj 110/23) i Pravilnika o bližim kriterijumima za izradu smjernica za analizu rizika i smjernica za uspostavljanje sistema upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list CG“ broj 22/24), dana 10. VI 2024. usvojila Smjernice o analizi rizika i uspostavljanju sistema upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma u osiguranju, koje su objavljene u „Sl. listu CG“ broj 54/24 od 11. VI 2024.

Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost je usvojila Smjernice za analizu rizika i uspostavljanje sistema upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma u Pošti Crne Gore, broj 0901-3791/1 od 27. VI 2024.

Službenici Direkcije za nadzor u oblasti sprječavanja pranja novca, finansiranja terorizma i međunarodnih restriktivnih mjera Ministarstva unutrašnjih poslova su u prethodnih 12. mjeseci preduzeli mjere i radnje iz nadležnosti Direkcije i postupali po 131. radnom nalogu. Sačinjeno: 97 Zapisnika o inspekcijском nadzoru i 34 službenih zabilješki; izdato: 19 prekršajnih naloga pravnim licima i isto toliko pekršajnih naloga odgovornim licima u pravnim licima; izrekli novčanih kazni u ukupnom iznosu od 68.900,00 eura i prosljeđene: sedam informacija za preduzimanje mjera i radnji prema Sektoru za finansijsko obavještajne poslove, Uprave policije.

Centralna banka Crne Gore je ostvarila značajne i vidljive rezultate, načinivši snažan iskorak u pravcu bilansa rezultata. U skladu sa planom, izvršila je redovne kontrole usklađenosti poslovanja sa propisima iz oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Izvršene su neposredne kontrole kod tri obveznika koje su bile sveobuhvatne, zatim dvije neposredne kontrole provjere postupanja po mjerama i dvije posredne kontrole postupanja po mjerama. U odnosu na kontrole postupanja po mjerama usvojen je jedan zaključak o otklanjanu nepravilnosti.

Pored toga, izvršena je posredna tematska kontrola kod šest banaka iz nadležnosti rada Centralne banke, iz oblasti kvaliteta preduzimanja mjera provjera i praćenja od strane banaka kada su u pitanju nerezidentni depoziti

Tokom posrednih i neposrednih kontrola, u pojedinačnim slučajevima, utvrđene su nepravilnosti u sprovođenju Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Za utvrđene nepravilnosti u primjeni propisa iz ove oblasti, izrečene su odgovarajuće mjere prema tim obveznicima. Centralna banka je tokom prve polovine 2024. izrekla ukupno pet mjera, od čega tri u formi pisanog upozorenja, a dva u formi rješenja. Rješenjima su predviđene i novčane kazne, od kojih je jednoj banci izrečena kazna u visini od 0,1%, a drugoj 0,5% regulatornog kapitala, što je i maksimalni iznos prema članu 276 Zakona o krednim institucijama. Pored toga, u julu 2024. donijeta su i dva rješenja za druge dvije banke, kojima su bankama izrečene kazne u visini od po 0,3% regulatornog kapitala.

Nakon stupanja na snagu izmjena i dopuna Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma 1. VII 2024. čime je izvršeno puno usklađivanje s pravnom tekovinom EU, Centralna banka Crne Gore i ostali nadzorni organi imaju na raspolaganju značajniji opseg kazni – do 5 miliona eura ili 10% ukupnog godišnjeg prihoda.

Predstavnici Centralne banke su aktivno učestvovali u brojnim međuinstitucionalnim grupama čiji su članovi, između ostalih Koordinacionog tijela za izradu i praćenje Nacionalne procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, koje je pokrenulo proceduru izrade nove Nacionalne procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, u okviru koje Centralna banka rukovodi sa dva Modula. U istom periodu je započet postupak kvartalnog izvještavanja u vezi obaveza propisanih Akcionim planom u vezi usvojenog izvještaja MONEYVAL-a. Centralna banka u kontinuitetu dostavlja analize i obavještenja o utvrđenim sumnjivim transakcijama/poslovanju Sektoru za finansijsko obavještajne poslove Uprave policije, kako u okviru dostavljanja redovnih izvještaja o kontrolama, tako i odvojenim obavještenjima.

Na 57. sjednici Komisije za tržište kapitala održanoj 16. II 2024. donijeti su: Zaključak o postupanju investicionog društva Templer securities AD Podgorica po Rješenju Komisije za tržište kapitala, Zaključak o postupanju investicionog društva SASA Capital AD Podgorica po rješenju Komisije za tržište kapitala, Zaključak o postupanju investicionog društva RSI Global AD Podgorica postupilo po Rješenju Komisije za tržište kapitala i Zaključak kojim se utvrđuje da je Investiciono društvo Limit Prime Securities AD Podgorica postupilo po Rješenju Komisije za tržište kapitala.

Na 58. sjednici održanoj održanoj 23. II 2024. donijet je Zaključak o postupanju Društva za upravljanje investicionim fondom Quantum investments AD Podgorica (u nastavku teksta DZU).

Na osnovu prikupljenih informacija, kao i na osnovu uvida na sajtu Centralnog registra privrednih subjekata Crne Gore (<http://efirma.tax.gov.me>), Komisija za tržište kapitala je došla do saznanja da subjekat KEISMARKETS DOO pruža investicione usluge bez dozvole za pružanje investicionih usluga koju izdaje Komisija. U saradnji sa Finansijsko obavještajnom jedinicom, Komisija je donijela rješenje u cilju obavljanja kontrole lica koje nema odobrenje za rad. Navedeno lice se nije nalazilo na adresi koju je prijavilo prilikom registracije u CRPS, na osnovu čega je Komisija sačinila službenu zabilješku.

Sva investiciona društva kod kojih su uočene nepravilnosti postupila su u skladu sa Rješenjima Komisije, te na osnovu navedenog nije bilo pokretanja prekršajnog postupka u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

U 2023. Sektor za finansijsko-obavještajne poslove u domenu igara na sreću je u dijelu kontrola poštovanja Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma obavio 64 kontrole, utvrđeno je 52 nepravilnosti jer Priređivači igara na sreću nijesu bili povezani na on line platformu Uprave policije, Sektora za finansijsko obavještajne poslove (što su i završili, a neki od njih su se povezali u toku kontrole), a neki priređivači (oni koji su bili obavezni) nijesu bili registrovani u Registru stvarnih vlasnika, ukazivanjem im je ostavljen rok za otklanjanje nepravilnosti, koji su ispoštovali i svi se upisali u registar stvarnih vlasnika.

Od 1. I 2024. godine izmjenom Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranje terorizma (čl.131 stav 1 tačka 5), nadzor je pripao organu uprave nadležnom za poslove igara na sreću.

U pogledu pripreme Predloga zakona o igrama na sreću nastavljene su aktivnosti na finalizaciji teksta koji će biti objavljen u septembru, na javnu raspravu, donošenje Zakona se očekuje u IV kvartalu 2024.

U pogledu pripreme Nacrta zakona o međunarodnim restriktivnim mjerama, nastavljene su interinstitucionalne aktivnosti radi finalizacije teksta, postupak je okončan u skladu sa mišljenjima nadležnih organa, kao i u skladu sa sugestijama TAIEX eksperata. U Nacrt su inkorporirane sve relevantne preporuke FATF-a i preporuke MONEYVAL-a iz Izvještaja o stanju SPNFT u Crnoj Gori, usvojenog tokom 66. Plenarnog sastanka ovog tijela, u decembru 2023. Stvoreni su preduslovi za pozitivno mišljenje Sekretarijata za zakonodavstvo i završen je RIA obrazac. Nacrt Zakona je dobio pozitivno mišljenje Sekretarijata za zakonodavstvo kao i drugih nadležnih institucija, posredstvom Misije Crne Gore EU u Briselu, upućen je početkom avgusta EK na mišljenje.

POGLAVLJE 6 - PRIVREDNO PRAVO

6.1. Normativni okvir

Nakon što su u martu 2024. finalizovane aktivnosti na pripremi Nacrta novog Zakona o privrednim društvima, 2. IV 2024. objavljena je Javna rasprava povodom razmatranja predmetnog zakona, a koja je zaključena 22. IV 2024. Tokom trajanja javne rasprave u okviru koje je 17. IV 2024. održan i Okrugli sto, dostavljen je značajan broj kvalitetnih primjedbi i sugestija posebno od strane predstavnika privatnog sektora, a koje su u mjeri mogućeg uvažene shodno njihovoj prihvatljivosti sa aspekta usklađivanja sa direktivama EU u ovoj oblasti. Nakon održanog XV sastanka Pododbora za unutrašnje tržište i konkurenciju u junu 2024. i bilateralnog sastanka sa predstavnicima DG JUST, intezivirane su aktivnosti na ispunjenju jednog od ključnih mjerila za zatvaranje poglavlja 6. Nacrt novog Zakona o privrednim društvima i Nacrt Zakona o registraciji privrednih i drugih subjekata trenutno se nalaze u fazi usaglašavanja sa Sekretarijatom za zakonodavstvo. Imajući u vidu kompleksnost predmetne materije kao i vremenski period neophodan za pribavljanje potrebnih mišljenja od strane nadležnih institucija, očekivani rok za donošenje predmetnih zakona je prva polovina 2025.

6.2. Aktivnosti Komisije za tržište kapitala

6.2.1. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu kapitala

Nakon dužeg vremenskog perioda rada na pripremi Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu kapitala, intezivirane su aktivnosti kada je u pitanju ovo završno mjerilo. Javna rasprava povodom razmatranja Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu kapitala (u daljem tekstu: Nacrt Zakona) okončana je dana 20. VII 2024, sačinjen je Izvještaj sa Javne rasprave, te je predmetni zakon upućen na usklađivanje sa nacionalnim zakonodavstvom. Po dobijanju mišljenja od strane Sekretarijata za zakonodavstvo i ostalih nadležnih institucija, isti će biti prosljeđen EK na mišljenje. Predmetni zakon je u velikoj mjeri usklađen sa Direktivom o transparentnosti 2004/109/EZ, Direktivom 2001/34/EZ i većinom odredbi iz Direktive 2007/14/EZ dok će preostale odredbe ove direktive biti regulisane podzakonskim aktima.

6.2.2. Kodeks korporativnog upravljanja

EUIF aplikacija za Twining Light projekat je odobrena 4. XI 2023. Finalna verzija Twining light fiche pod nazivom Strengthening Corporate Governance provisions and administrative capacity of the Capital Market Authority of Montenegro, a koja predstavlja fazu pomenutog projekta je upućena 7. VI 2024. Kancelariji EU Delegacije u Crnoj Gori, jedinici koja je zadužena za Twining projekte, te je ista odobrena i objavljena, sa istekom roka za dostavljanje predloga dana 23. XI 2024.

6.3. Računovodstvo i revizija

6.3.1. Normativni okvir

Ministarstvo finansija je u prethodnom periodu inteziviralo aktivnosti na ispunjavanju ovog završnog mjerila. Pripremljen je predlog izmjena i dopuna Zakona o reviziji kojim se nastoji dodatno usaglasiti važeći zakonodavni okvir sa EU Direktivom 2006/43/EC i odredbama EU Regulative 537/2014. Izmjene i dopune se odnose na odredbe koje se tiču formiranja revizorskih odbora, kriterijuma za izbor članova revizorskih odbora, uloge i nadležnosri revizorskih odbora, nadzor nad radom društava za reviziju i ovlašćenih revizora, ograničenja obavljanja revizije, dodatne usluge, i drugo. U prvoj polovini septembra biće organizovan još jedan sastanak svih zainteresovanih strana kako bi se razmotrio predlog Zakona i dale eventualne sugestije u cilju unapređenja teksta istog. Paralelno se radi i na usklađenosti teksta Zakona sa nacionalnim zakonodavstvom, kako bi isti tokom oktobra mjeseca bio prosljeđen

Svjetskoj banci i EK na mišljenje. Kada je riječ o izmjenama i dopunama Zakona o računovodstvu, isti se nalazi u fazi pripreme, gdje su takođe intezivirane aktivnosti od strane Ministarstva finansija. Formirana je Radna grupa koja bi trebala da do sredine oktobra dostavi predlog izmjena i dopuna Zakona o računovodstvu, nakon čega slijede preostale faze usaglašavanja sa nacionalnim zakonodavstvom. Ministarstvo finansija ulaže dodatne napore kako bi oba zakonska rješenja bila prosljeđena EK na mišljenje u najkraćem roku. Rok za donošenje predmetnih zakona je IV Q 2024. a implementacija I kvartal 2025.

6.3.2. Administrativni kapaciteti

Nezavisni sistem nadzora nad revizijom i osiguranje kvaliteta je uspostavljen kroz Direkciju za nadzor nad revizijom u Ministarstvu finansija. Direkcija za nadzor nad revizijom je u potpunosti operativna i postupci inspeksijskog nadzora nad radom društava za reviziju i ovlašćenih revizora se sprovode u skladu sa donijetim Planom kontrole za 2024. U narednom periodu slijede dodatne aktivnosti na jačanju kapaciteta za sprovođenje nadzora nad revizijom i računovodstvom kroz dodatna zapošljavanja ali i inteziviranjem saradnje sa Centrom Svjetske banke za reformu finansijskog izvještavanja (CFRR) kroz programe REPARIS for SMEs i Program Jačanje računovodstva, revizije i održivog izvještavanja (EAASURE). Ovlašćena službena lica (inspektori kvaliteta) su aktivni učesnici svakog događaja koji je organizovan od strane Svjetske banke i tokom istih su ostvarili značajnu saradnju kako sa tijelima za nadzor revizije iz zemalja regiona tako i sa tijelima za nadzor zemalja Evropske unije.

POGLAVLJE 7 - PRAVO INTELEKTUALNE SVOJINE

7.1. Ministarstvo ekonomskog razvoja

Zakonodavna djelatnost

Skupština je 13. V 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima („Sl. list CG“, broj 48/24). Takođe, Skupština je 13. V 2024. donijela Zakon o potvrđivanju Ženevskog akta Lisabonskog sporazuma o imenima porijekla i oznakama geografskog porijekla („Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori“, br. 5/24).

7.2. Aktivnosti Direkcije za intelektualnu svojinu Ministarstva ekonomskog razvoja

Direkcija za intelektualnu svojinu je nastavila sa ostvarivanjem redovne nadležnosti registracije prava industrijske svojine (patent, žig, industrijski dizajn), kao i redovne nadležnosti iz oblasti autorskog i srodnih prava. Registracija prava industrijske svojine u Crnoj Gori se vrši u skladu sa međunarodno-ratifikovanim ugovorima, koji obavezuju Crnu Goru kao i nacionalnim zakonodavnim okvirom.

U Direkciji za intelektualnu svojinu su sistematizovana 23 radna mjesta, ali je popunjeno 17. Takođe, jedan zaposleni iz Direkcije za intelektualnu svojinu i jedan zaposleni IT stručnjak iz druge organizacione jedinice, koji se bavio isključivo pitanjima iz ove oblasti, upućeni su na rad u međunarodnu instituciju (EUIPO).

Kadrovskim planom, koji je Vlada Crne Gore donijela 28. III 2024. godine, odobreno je zapošljavanje dva savjetnika u Odsjeku za patente, za šta su i obezbijedena sredstva. Dalji postupak odabira kandidata će se sprovesti u skladu sa Zakonom o državnim službenicima i namještenicima, već su objavljena dva oglasa i u toku je procedura provjere znanja, sposobnosti, kompetencija i vještina za jedan, dok je za drugi i ta procedura završena i očekuje se donošenje odluke.

Odsjek za patente i topografiju poluprovodnika nastavio je sa radom po prijavama i zahtjevima nosilaca prava intelektualne svojine, a u postupcima koji su u njegovoj nadležnosti.

Odsjek za žig, industrijski dizaj i oznake geografskog porijekla nastavio je sa radom po prijavama i zahtjevima nosilaca prava intelektualne svojine, a u postupcima koji su u njegovoj nadležnosti.

Odsjek za autorsko i srodna prava vršio je nadzor nad radom svih kolektivnih organizacija pregledom i analizom dostavljene dokumentacije (opštih akata, izvještaja, odluka, sporazuma, materijala sa sjednica skupštine, upravnog i nadzornog odbora itd), kao i neposredno u prostorijama organizacija, a ovlašćeni predstavnici Odsjeka su prisustvovali i sjednicama skupštine organizacija. Takođe, po zahtjevima nosilaca prava, vršeno je deponovanje predmeta zaštite.

IT aktivnosti

U toku su aktivnosti koje se odnose na integraciju industrijskih dizajna u IPAS, WIPO Publish za dizajne, WIPO File (eFiling), Design View reintegracija iz WIPO Publish.

Strategija intelektualne svojine Crne Gore za period 2023-2026

Vlada je 13. VI 2024. usvojila je Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije intelektualne svojine Crne Gore za period 2023 – 2026, za 2023. i Akcioni plan za sprovođenje Strategije intelektualne svojine Crne Gore za period 2023-2026, za 2024. O stepenu realizacije AP za 2023. godinu i aktivnostima planiranim AP za 2024. su dostavljene informacije EK u okviru Priloga o realizovanim aktivnostima i statističkim podacima iz oblasti intelektualne svojine (15. VI 2023.– 1. IV 2024.)

Aktivnosti Radne grupe za podizanje svijesti javnosti o značaju prava intelektualne svojine i saradnju nadležnih organa sa nosiocima prava intelektualne svojine

Radna grupa je održala sjednicu 25. IV 2024, na kojoj je dogovoren plan aktivnosti za 2024.

STATISTIKA

ŽIG

Period	1. I - 30. VI 2024.	
	BROJ PRIJAVA	BROJ REGISTROVANIH ŽIGOVA
NACIONALNE	292	227
MEĐUNARODNE*	1198	1035

* Podaci sa WIPO portala

PATENT

Period	1. I - 30. VI 2024.	
	BROJ PRIJAVA	BROJ PRIZNATIH PATENATA
PRIJAVE PATENATA DOMAĆIH PODNOSILACA	10	1
PRIJAVE PATENATA STRANIH PODNOSILACA	/	/

Period	1. I - 30. VI 2024.	
	BROJ ZAHTEJVA	BROJ UPISANIH U REGISTAR PATENATA
ZAHTEJEV ZA UPIS PROŠIRENOG EVROPSKOG PATENTA	98	57

INDUSTRIJSKI DIZAJN

Period	1. I - 30. VI 2024.	
	BROJ PRIJAVA	BROJ REGISTROVANIH DIZAJNA
NACIONALNI	/	/
MEĐUNARODNI	86	58

*Podaci sa WIPO portala

AUTORSKO PRAVO

Period	1. I - 30. VI 2024.	
	BROJ ZAHTEJVA	BROJ DEPONOVA NIH
ZAHTEJEV ZA DEPONO VANJE	14	14

7.3. Uprava za inspeksijske poslove – Tržišna inspekcija

Izveštaj o sprovedenim kontrolama i izvršenim mjerama u periodu od 1. I - 30. VI 2024.

AUTORSKO PRAVO

r.br.		po službenoj dužnosti	po opštem zah tjevu	po pojedinačnom zah tjevu	Ukupno:
1. 1.	Broj kontrola u oblasti autorskog prava	36	/	/	36
2. 2.	Broj subjekata kod kojih su utvrđene nepravilnosti	/	/	/	/
3.	Broj utvrđenih nepravilnosti	/	/	/	/
4.	Broj ukazivanja	/	/	/	/
5.	Broj rješenja	/	/	/	/
6.	Broj slučajeva oduzete robe	/	/	/	/

7.	Broj komada oduzete robe / vrijednost u eura	/	/	/	/
8.	Broj izdatih prekršajnih naloga/ vrijednost u eura	/	/	/	/
9.	Broj zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka	/	/	/	/
10.	Broj krivičnih prijava	/	/	/	/

OPTIČKI DISKOVI

r.br.		po službenoj dužnosti	po opštem zahtjevu	po pojedinačnom zahtjevu	Ukupno:
1. 1.	Broj kontrola u oblasti prometa optičkih diskova	/	/	/	/
2. 2.	Broj subjekata kod kojih su utvrđene nepravilnosti	/	/	/	/
3.	Broj utvrđenih nepravilnosti	/	/	/	/
4.	Broj ukazivanja	/	/	/	/
5.	Broj rješenja	/	/	/	/
6.	Broj slučajeva oduzete robe	/	/	/	/
7.	Broj komada oduzete robe / vrijednost u eura	/	/	/	/
a.	• CD	/	/	/	/
	• DVD	/	/	/	/
	• kasete	/	/	/	/
	• ketridž	/	/	/	/
8.	Broj izdatih prekršajnih naloga/ vrijednost u eura	/	/	/	/
9.	Broj zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka	/	/	/	/
10.	Broj krivičnih prijava	/	/	/	/

PRAVA INDUSTRIJSKE SVOJINE

(patent, žig, dizajn, oznake geografskog porijekla, topografija poluprovodnika)

r.br.		po službenoj dužnosti	po opštem zahtjevu	po pojedinačnom zahtjevu	Ukupno:
1.	Broj kontrola u oblasti industrijske svojine	240	11	/	251
2.	Broj subjekata kod kojih su utvrđene nepravilnosti	22	/	/	22
3.	Broj utvrđenih nepravilnosti	22	/	/	22
4.	Broj ukazivanja	/	/	/	/
5.	Broj rješenja	22	/	/	22
6.	Broj slučajeva oduzete robe	22	/	/	22
7.	Broj komada oduzete robe / vrijednost u eura	244/6.759.3eura	/	/	244/6.759.3eura
	• Patent	/	/	/	/
	• Žig	244/6.759.3eura	/	/	244/6.759.3eura
	• Dizajn	/	/	/	/
	• oznake geog.porijekla	/	/	/	/
	• topografija poluprovodnika	/	/	/	/
8.	Broj izdatih prekršajnih naloga/vrijednost u eura	36/37.000eura			36/37.000eura
9.	Broj zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka	1	/	/	1
10.	Broj krivičnih prijava	/	/	/	/

U ovom periodu nije bilo zahtjeva od strane nosioca prava za zaštitu intelektualne svojine.

7.4. Uprava carina

U odnosu na sprovođenje mjera zaštite prava intelektualne svojine Uprava carina vrši kontinuirane kontrole i ostvarila je značajne rezultate.

Nadležne organizacione jedinice Uprave carina su, u izvještajnom periodu od 1.0 IV 2024. do 1.IX 2024. – (zaključno sa 19. VII 2024) po osnovu sumnje da povređuje prava intelektualne svojine, prekinule 20 carinskih postupaka i

privremeno zadržale robu u ukupnoj količini od 8.888 komada robe (odjeća, obuća, djelovi za automobile, torbe, ostala obuća, sportska obuća, tekstil).

U periodu 1. IV 2024. - 1. IX 2024. Uprava carina je donijela 36 rješenja (zaključno sa 19. VII 2024.) kojima su usvojeni zahtjevi za preduzimanje carinskih mjera za zaštitu prava intelektualne svojine i jedno rješenje kojim je odbijen zahtjev stranke.

Uprava carina je, u periodu 1. IV. 2024. - 1. IX 2024. (zaključno sa 19. VII 2024.) pod carinskim nadzorom, sprovela uništenje krivotvorene robe u količini od 2.137 komada, koja je zadržana u prekidima iz 2021. i 2022.

U cilju redovnog izvještavanja EK, Uprava carina je u izvještajnom periodu, po unaprijed utvrđenoj metodologiji izradila statističke izvještaje o sprovođenju prava intelektualne svojine i dostavila ih EK:

- Polugodišnji za period 1. I – 30.VI 2024;
- Tromjesečni za period 1. IV– 30. VI 2024;
- Tromjesečni za period 1. I – 31. VI 2024.

U odnosu na izvještajni period za statističke podatke koji se odnose na tabele bilansa, administrativne kapacitete, ekonomsko-finansijske pokazatelje i slična izvještavanja, a koja se rade na kvartalnom ili godišnjem nivou, za period 1. I – 30. VI 2024. su sljedeći podaci:

Nadležne organizacione jedinice Uprave carina su u periodu od 1. I – 30. VI 2024, po osnovu sumnje da povređuje prava intelektualne svojine, prekinule 60 carinskih postupaka i privremeno zadržale robu u ukupnoj količini od 17.835 komada robe. U periodu od od 1. I – 30. VI 2024. Uprava carina je donijela 58 rješenja kojima su usvojeni zahtjevi za preduzimanje carinskih mjera za zaštitu prava intelektualne svojine. Uprava carina je u periodu od 1. I – 30. VI 2024. sprovela uništenje robe za koju je utvrđena povreda prava intelektualne svojine u količini od 2.137 komada, koja je zadržana u prekidima iz 2021. i 2022.

Službenici Uprave carina redovno učestvuju na sastancima Radne grupe za pregovaračko poglavlje 7 – Pravo intelektualne svojine, kao i Koordinacionog tima za sprovođenje prava intelektualne svojine. U izvještajnom periodu - 19. VII 2024. održan je sastanak Koordinacionog tima za sprovođenje prava intelektualne svojine.

U cilju ispunjavanja preporuka EK, Uprava carina je preduzima aktivnosti na na daljem usklađivanju metodologije (formata) za statističko izvještavanje carinskog organa o sprovođenju prava intelektualne svojine. Naime, u dijelu koji se odnosi na organizovanje naše studijske posjete nekoj od carinskih uprava EU vezano za statističko izvještavanje COPIS za intelektualnu svojinu, odnosno ispunjavanja preporuka Evropske komisije i preduzimanja aktivnosti na na daljem usklađivanju metodologije (formata) za statističko izvještavanje carinskog organa o sprovođenju prava intelektualne svojine, kako je ranije navedeno Carinska uprava Kraljevine Danske pozitivno je odgovorila na zahtjev za realizaciju studijske posjete njihovoj službi u okviru TAIEX instrumenta. U toku su pregovori u vezi datuma održavanja iste i usaglašavanja agende.

Što se učešća u međunarodnim operacijama tiče, u periodu 13. V - 24. V 2024. Uprava carina je učestvovala u međunarodnoj operativnoj aktivnosti pod nazivom „JAD PIRATES2“ koja je organizovana u skladu sa operativnim akcionim planom 2024-2025 za EMPACT OA 7.4.- Kriminal protiv prava intelektualne svojine. U tom periodu smo na dnevnom nivou izvještavali Upravu policije o rezultatima akcije.

Tabelarni prikaz podataka se nalazi u Aneksu I.

7.5. Uprava policije

Statistički podaci za period 1. I 2024. – 30. VI 2024.

Vrsta povrede krivičnog djela	Podnijeto prijava		Broj podnijetih krivičnih prijava Državnom tužilaštvu			Vrsta oduzetih proizvod a	Količina oduzetih predmet a	Vrijednost oduzetih predmeta	Broj neriješenih prijava na kraju izvještajno g perioda
	1		/						
	Po služben oj dužnosti	Po prijavi	Broj počinitelaca krivičnih dijela		Odbačen o prijava				
			Fizičko lice	Pravn o lice					
Žig	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Patent	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Industrijski dizajn	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Oznake geografsko g porijekla	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Autorsko pravo	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ostalo	/	1	/	/	/	/	/	/	/

Predmetna prijava se odnosi na krivično djelo Neovlašćena upotreba tuđe firme iz člana 271 Krivičnog zakonika Crne Gore, putem oglašavanja na društvenim mrežama.

U navedenom vremenskom periodu aktivnosti Ministarstva unutrašnjih poslova - Uprave policije ogledaju se kroz rad u Radnoj grupi za Poglavlje 7 – Pravo intelektualne svojine i koordinacionom timu - učešće u sprovođenju zajedničkih akcija sa drugim institucijama zaduženih za zaštitu prava intelektualne svojine .

Takođe, Ministarstvo unutrašnjih poslova – Uprava policije aktivno učestvuje u EMPACT projektu EUROPOLA od koji se jedna od operativnih aktivnosti odnosi na zaštitu prava intelektualne svojine.

ANEKS I (UPRAVA CARINA)

Tabela 1.

Broj preduzetih postupaka zbog povreda prava intelektualne svojine prema vrsti postupka

(po zahtjevu i po službenoj dužnosti):

Mjeseci	Broj prekinutih carinskih postupaka	BROJ POSTUPAKA (PREKIDA)	
		Po službenoj dužnosti	Po zahtjevu nosilaca prava
JANUAR	1	/	1
FEBRUAR	18	/	18
MART	21	24	101
APRIL	2	4	7
MAJ	16	17	58
JUN	2	/	3
UKUPNO:	60	45	188

Napomena:

U našem sistemu se računa: jedan carinski postupak- jedna carinska deklaracija-jedan prekid postupka, bez obzira što jedan prekid može da sadrži mješovitu pošiljku odnosno veliki broj robnih marki (žigova) od kojih je svaka u stvari poseban postupak do okončanja.

Primjera radi u martu smo imali 21 prekid od čega tri prekida sadrže više robnih marki (i po zahtjevu i po službenoj dužnosti). S toga dolazi do nepoklapanja cifara u zbirnom prikazu.

Tabela 2.

Broj komada robe zadržanih po pojedinačnom prekidu carinskog postupka:

Mjesec:	Broj prekida:	Broj komada:
JANUAR	1	1
FEBRUAR	18	90
MART	21	8.856
APRIL	2	139
MAJ	16	7.128
JUN	2	1.621
UKUPNO:	60	17.835

Tabela 3.

Broj preduzetih postupaka prema ishodu postupka zbog povreda prava intelektualne svojine:

Mjeseci	Ukupno		POSTUPCI				
			NASTAVAK CARINSKOG POSTUPKA I PUŠTANJE ROBE	ČEKA UNIŠTENJE	UNIŠTENJA ROBA	ČEKA ISHOD SUDSKOG POSTUPKA	U RADU
	Po službenoj dužnosti	Po zahtjevu nosilaca prava					
JANUAR	/	1	/	/	/	1	/
FEBRUAR	/	18	/	81	/	3	6
MART	24	101	460	8.145	/	/	251
APRIL	4	7	32	82	/	/	25
MAJ	17	58	1	2.849	/	/	4.278
JUN	/	3	/	/	/	/	1.621
UKUPNO	45	188	493	11.157	/	4	6.181

Ukupno: 17.835 komada

Napomena:

U našem sistemu se računa: jedan carinski postupak - jedna carinska deklaracija-jedan prekid postupka, bez obzira što jedan prekid može da sadrži mješovitu pošiljki odnosno veliki broj robnih marki (žigova) od kojih je svaka u stvari poseban postupak do okončanja.

S toga dolazi do nepoklapanja cifara u zbirnom prikazu.

Tabela 4.

Broj preduzetih postupaka i broj sumnjivih roba s udjelima u ukupnom broju prema vrsti roba:

Vrsta proizvoda	Broj postupaka	%	Broj sumnjivih proizvoda	%
1. HRANA, ALKOHOLNA I DRUGA PIĆA				
a) hrana	/	/	/	/
b) alkoholna pića	/	/	/	/
c) ostala pića	/	/	/	/
2. SREDSTVA ZA NJEGU TIJELA	/	/	/	/
a) Parfemi i kozmetika	/	/	/	/

b) Ostala sredstva	/	/	/	/
3. ODJEĆA I DODACI ODJEĆI				
a) odjeća	35	/	8.791	/
b) dodaci odjeći	5	/	3.215	/
4. OBUĆA				
a) Sportska obuća	4	/	62	/
b) Ostala obuća	24	/	318	/
5. LIČNI PRIBOR				
a) Sunčane naočare i naočare za vid	/	/	/	/
b) torbe	7	/	1.615	/
c) satovi	1	/	2	/
d) nakit i dr pribor	3	/	1.127	/
6. MOB.TELEFONI, DJELOVI I TEHN. PRIBOR				
a) mob.telefoni	/	/	/	/
b) djelovi i teh. pribor	/	/	/	/
7. ELEKTR./ELEKTRON.I RAČUNARSKA OPREMA				
a) Audio/video uređaji uk.i djelove i teh pribor	/	/	/	/
b) Memorijske kartice i stickovi	/	/	/	/
c) Ispisni ulošci i tinte	/	/	/	/
d) Računarska oprema (hardware) uključ. djelove i teh pribor	/	/	/	/
e) Ostala oprema uključ.pribor i djelove	/	/	/	/
8. CD,DVD,KASETE I OSTALI NOSAČI ZVUKA				
a) Snimljeni (pjesme, film,programi , igre)	/	/	/	/
b) nesnimljeni	/	/	/	/
9. IGRAČKE, IGRE I SPORTSKA OPREMA				
a) Igračke	/	/	/	/
b) igre (uklj. i el. igračke konzole)	/	/	/	/
c) sportska oprema (uklj. i opremu za slobodno	/	/	/	/

vrijeme)				
10. DUVANSKI PROIZVODI				
a) Cigarete	/	/	/	/
b) ostali duvanski proizvodi	/	/	/	/
11. LJEKOVI				
12. OSTALO				
a) Mašine i alati	/	/	/	/
b) Vozila uključ i djelove i pribor	1	/	1	/
c) Kancelarijski pribor	/	/	/	/
d) upaljači	/	/	/	/
e) oznake, etikete, neljepnice	1	/	1.000	/
f) tekstilni proizvodi	2		1.704	/
g) materijali za pakovanje	/	/	/	/
h) ostalo	/	/	/	/
UKUPNO:	83	/	17.835	/

Napomena: U našem sistemu se u slučaju mješovitih pošiljki koje se podnose preko jedne deklaracije prekid računa po sistemu jedan prekid - jedna deklaracija, bez obzira što isti sadrži veliki broj robnih marki od kojih je svaka u stvari poseban postupak do okončanja.

Tabela 5.

Broj sumnjivih proizvoda prema vrsti proizvoda i ishodu postupka:

VRSTA PROIZVODA	NASTAVAK CARINSKOG POSTUPKA I PUŠTANJE ROBE	ČEKA UNIŠTENJE	UNIŠTENA ROBA	ČEKA SE ISHOD SUDSKOG POSTUPKA	U RADU
1. HRANA, ALKOHOLNA I DRUGA PIĆA	/	/	/	/	/
a) hrana	/	/	/	/	/
b) alkoholna pića	/	/	/	/	/
c) ostala pića	/	/	/	/	/
2. SREDSTVA ZA NJEGU TIJELA	/	/	/	/	/

a)Parfemi i kozmetika	/	/	/	/	/
b)Ostala sredstva	/	/	/	/	/
3.ODJEĆA I DODACI ODJEĆI	/	/	/	/	/
a) odjeća	359	5.267	/	/	3.165
b) dodaci odjeći	30	2.848	/	/	337
4. OBUĆA	/	/	/	/	/
a) Sportska obuća	/	55	/	/	7
b) Ostala obuća	28	72	/	4	214
5. LIČNI PRIBOR	/	/	/	/	/
a) Sunčane naočare i naočare za vid	/	/		/	/
c) torbe	58	919			638
d) satovi	/	1	/	/	1
e) nakit i dr pribor	18	994	/	/	115
6.MOB.TELEFONI, DJELOVI I TEHN. PRIBOR	/	/	/	/	/
a) mob.telefoni	/	/	/	/	/
b) djelovi i teh. pribor	/	/	/	/	/
7.ELEKTR./ELEKTRON.I RAČUNARSKA OPREMA	/	/	/	/	/
a)Audio/video uređaji uk.i djelove i teh pribor	/	/	/	/	/
b)Memorijske kartice i stickovi	/	/	/	/	/
c)Ispisni ulošci i tinte	/	/	/	/	/
d)Računarska oprema (hardware) uključ. djelove i teh pribor	/	/	/	/	/
e)Ostala oprema uključ. Pribor i djelove	/	/	/	/	/
8.CD,DVD,KASETE I OSTALI	/	/	/	/	/

NOSAČI ZVUKA					
a)Snimljeni (pjesme, film,programi , igre)	/	/	/	/	/
b)nesnimljeni	/	/	/	/	/
9. IGRAČKE, IGRE I SPORTSKA OPREMA	/	/	/	/	/
a)Igračke	/	/	/	/	/
b)igre (uklj. i el. Igraće konzole)	/	/	/	/	/
c)sportska oprema (uklj. i opremu za slobodno vrijeme)	/	/	/	/	/
10. DUVANSKI PROIZVODI	/	/	/	/	/
a)Cigarete	/	/	/	/	/
b)ostali duvanski proizvodi	/	/	/	/	/
11. LJEKOVI	/	/	/	/	/
12. OSTALO	/	/	/	/	/
a)Mašine i alati	/	/	/		/
b)Vozila uključ i djelove i pribor	/	/	/	/	1
c)Kancelarijski pribor	/	/	/	/	/
d)upaljači	/	/	/	/	/
e)oznake, etikete, neljepnice	/	1.000	/	/	/
f)tekstilni proizvodi	/	/	/	/	1.704
g)materijali za pakovanje	/	/	/	/	/
h)ostalo	/	/	/	/	/
UKUPNO	493	11.156	/	4	6.182

Ukupno: 17.835 komada

POGLAVLJE 8 - KONKURENCIJA

8.1. Antimonopolska politika

Zakonodavni okvir

U Ministarstvu ekonomskog razvoja je u toku rad na izradi Zakona o zaštiti konkurencije kao i Zakona o naknadi štete zbog povrede pravila konkurencije na tržištu. Oba nacrt zakona će biti objavljena na javnu raspravu do kraja III kvartala 2024. Očekuje se da procedura međuresornog usaglašavanja i usaglašavanja sa Sekretarijatom za zakonodavstvo kao i izrada tabela usaglašenosti bude završena do kraja godine, nakon čega će oba predloga zakona biti dostavljena Evropskoj komisiji na mišljenje.

Administrativni kapaciteti AZK

Na dan 1. VI 2024, Agencija za zaštitu konkurencije (AZK) ima ukupno 39 zaposlenih.

Vršilac dužnosti zamjenika direktora AZK je izabran iz redova zaposlenih u Agenciji i imenovan na mandat do šest mjeseci 7. V 2024, dok je 21. VI 2024. Savjet AZK zvanično imenovao zamjenika direktora na puni mandat.

Obuke

Tokom izvještajnog perioda, predstavnici AZK su prisustvovali sljedećim obukama i radionicama organizovanim od strane Regionalnog centra za konkurenciju (Regional Centre for Competition – RCC) Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD):

- 15-17. IV 2024: Seminar „Konkurencija na regulisanim tržištima“, održan u Kišinjevu, Moldavija.
- 14-16. V 2024: Radionica o otkrivanju manipulacija ponudama na javnim konkursima, održana u Budimpešti, Mađarska.

Tokom izvještajnog perioda, nastavila se implementacija projekta pod nazivom „Unapređenje kapaciteta institucija za usklađivanje i sprovođenje pravne tekovine EU u oblasti konkurentnosti i inovacija“. Ovaj projekat se finansira kroz IPA fondove. U okviru projekta organizovan je sljedeći događaj, na kojem su učestvovali predstavnici AZK:

- 4. VI 2024 – Tematska sjednica Odbora za energetiku i rudarstvo Privredne komore, posvećena zaštiti konkurencije u sektorima energetike i telekomunikacija, kojoj su prisustvovali predstavnici relevantnih institucija i kompanija iz navedenih sektora.

Pored toga, predstavnici AZK su prisustvovali sastancima Radne grupe za praćenje implementacije Programa upravljanja javnim finansijama za period 2022-2026, s radionicama posvećenim izradi Akcionog plana za 2025-2026, održanim 4-5. VI i 11. VII 2024.

8.2. Konkurencija

Koncentracije

Tokom izvještajnog perioda, Agencija je riješila 26 predmeta koji se odnose na zahtjeve za odobrenje sprovođenja koncentracija (od kojih je jedan zahtjev odbijen zbog neispunjavanja uslova za podnošenje). Trenutno je u proceduri 26 predmeta.

Tokom izvještajnog perioda, četiri predmeta su pokrenuta pred Prekršajnim sudom, a jedan slučaj je pred Višim prekršajnim sudom. U jednom predmetu, Viši prekršajni sud je prihvatio žalbu okrivljenih i vratio slučaj na ponovni postupak („Mercator“).

Izuzeća sporazuma od zabrane

Tokom izvještajnog perioda, na zahtjev stranaka pokrenuta su četiri postupka za pojedinačna izuzeća sporazuma od zabrane. Od istih, dva su odobrena (Sava/Lovćen osiguranje i Hemofarm/Farmegra), dok su dva postupka u toku. Postupci koji su u toku su: (i) Philip Morris/Kaiva brendovi i (ii) m:tel/Sky Towers.

Zabranjeni sporazumi

Tokom izvještajnog perioda, AZK je po službenoj dužnosti pokrenula postupak za utvrđivanje zabranjenog sporazuma na tržištu telekomunikacija. Ovaj postupak je u toku.

Postupak pokrenut od strane Agencije po službenoj dužnosti na tržištu maloprodaje tečnog naftnog gasa zaključen je tako što je AZK utvrdila postojanje zabranjenog sporazuma i nametnuo mjere ponašanja učesnicima zabranjenog sporazuma.

Postupak pokrenut po službenoj dužnosti od strane Agencije na tržištu usluga javnih nabavki za rezervaciju hotelskog smještaja, kako u zemlji, tako i u inostranstvu, je u toku.

Sudski postupci

Na dan 1. IV 2024, pred prekršajnim sudovima je u toku bilo 11 prekršajnih postupaka.

U upravnim postupcima trenutno je pet slučajeva pred Upravnim sudom, na osnovu žalbi koje su podnijeli učesnici na tržištu

Zloupotreba dominantnog položaja

Tokom izvještajnog perioda, Agencija je po službenoj dužnosti pokrenula postupak za utvrđivanje zloupotrebe dominantnog položaja na tržištu pomorskog teretnog prevoza i izvršila pretese. Postupak je u toku.

Sektorske analize

Tokom izvještajnog perioda, AZK je finalizovala Analizu naftnih derivata i gasa za period 2018-2022.

Izrada Analize maloprodajnog i veleprodajnog tržišta mješovite robe – pretežno hrane, pića i proizvoda za higijenu domaćinstva za period 2018-2023. i Analize tržišta uvoza, veleprodaje i maloprodaje određenih prehrambenih proizvoda u Crnoj Gori za period 2019 – septembar 2023. koja je proširena podacima do aprila 2024, je u toku.

8.3. Državna pomoć

Period	Ukupan broj odluka
1 - 30 Jun 2024	25
2023	46
2022	42

U izvještajnom periodu, usvojene su tri odluke u vezi sa neprijavljenim mjerama pomoći. Jedna od njih je bila pozitivna, tj. da su mjere pomoći u skladu sa Zakonom o kontroli državne pomoći, dok su dvije odluke bile negativne sa nalogom za povrat neusklađene državne pomoći. U 2023. Agencija je usvojila dvije odluke u vezi sa neprijavljenim mjerama pomoći (jedna je pozitivna, tj. da su mjere pomoći u skladu sa Zakonom o kontroli državne pomoći, a druga je negativna sa nalogom za povrat neusklađene državne pomoći).

Usklađivanje zakonodavstva

Zakonodavni okvir je u velikoj mjeri usklađen s pravnom tekovinom EU (članovi 107. i 108. UFEU), i redovno se, u najvećoj mogućoj mjeri, usklađuje. U toku su završni radovi na preuzimanju konsolidovane verzije Regulative o opštem grupnom izuzeću (651/2014) i Saopštenje Komisije – Smjernice o državnoj pomoći za podsticanje ulaganja za rizično finansiranje (C/2021/8712).

Što se Nacrta zakona o kontroli državne pomoći tiče, isti je objavljen na javnu raspravu 19. VII 2024, a javna rasprava će trajati do 13. septembra. Nakon sprovedenog postupka javne rasprave, Predlog zakona će se uputiti na mišljenje Sekretarijatu za zakonodavstvo, kao i Evropskoj komisiji, kako bi nakon toga išao na utvrđivanje od strane Vlade.

Administrativni kapaciteti Ministarstva finansija

Kada je riječ o administrativnim kapacitetima, u Direkciji za koordinaciju i izvještavanje o neformalnoj ekonomiji i državnu pomoć je novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji predviđeno četiri, umjesto ranijih pet službenika, a trenutno su popunjena dva od ukupno četiri sistematizovana radna mjesta. U izvještajnom periodu raspisan je javni oglas za popunjavanje radnog mjesta samostalni/a savjetnik/ca III.

8.3.2. Kapaciteti za sprovođenje i primjenu

Registri državne pomoći

Podaci o broju dodijeljenih državnih pomoći u periodu 1. I – 30. VI 2024, iz registara koje vodi AZK, su sljedeći:

- **Registar COVID-19**
 - Državna pomoć za ublažavanje posljedica izazvanih pandemijom COVID-19 se ne dodjeljuje od 30. VI 2022.
- **Registar De minimis**
 - Ukupan iznos dodijeljene državne pomoći iznosio je 478.054,59 eura.
 - Davalaca državne pomoći je bilo četiri, i to:
 1. Opština Plužine – jedan korisnik, ukupan iznos 70.200,00 eura.
 2. Opština Bijelo Polje – šest korisnika, ukupan iznos 12.813,20 eura.
 3. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija (MPNI) – dva korisnika, ukupan iznos 350.043,39 eura.
 4. Opština Pljevlja – 12 korisnika, ukupan iznos 45.000,00 eura.
- **Opšti registar državne pomoći**
 - Ukupan iznos dodijeljene državne pomoći iznosio je 122.143,00 eura.
 - Davalaca državne pomoći bilo je jedan, i to:
 1. MPNI – tri korisnika, ukupan iznos 122.143,00 eura.
- **Registar povraćaja državne pomoći**
 - Nije bilo unosa.

8.4. Bilateralna saradnja

Tokom izvještajnog perioda, AZK je pokrenula inicijative za potpisivanje memoranduma o razumijevanju s partnerskim institucijama iz Republike Albanije i Republike Azerbejdžan.

Direktor AZK i predsjednik Savjeta AZK govorili su na međunarodnoj konferenciji "Državna pomoć – ka evropskim integracijama", koju je organizovala Komisija za kontrolu državne pomoći Republike Srbije i koja je održana u Beogradu, Srbija, 27-28. V 2024.

Odnosi s javnošću

Tokom izvještajnog perioda, AZK je uspješno organizovala dva edukativna događaja o značaju zaštite konkurencije, na kojima su učestvovali međunarodni i nacionalni eksperti, a koji su bili otvoreni za širu javnost, održana u saradnji s dva fakulteta Univerziteta Crne Gore:

- 29. IV 2024 – “Dan konkurencije”, održan na Ekonomskom fakultetu;
- 30. IV 2024 – Okrugli sto “Novi zakon o zaštiti konkurencije: Osnova za dinamičnije, sigurnije i konkurentnije tržište”, održan na Pravnom fakultetu.

Na osnovu Memoranduma o saradnji potpisanog s Ekonomskim fakultetom Univerziteta Crne Gore, dvije studentkinje ovog fakulteta obavile su stručnu praksu u AZK, u periodu 8. V – 8. VI 2024.

Kako bi se povećao opšti nivo svijesti šire crnogorske javnosti, AZK je pokrenula kampanju koja uključuje redovno objavljivanje kolumni o pitanjima vezanim za kontrolu državne pomoći i zaštitu konkurencije, koje su pisali predstavnici AZK i međunarodni partneri, u Nezavisnom dnevniku "Vijesti" i na zvaničnoj internet stranici Agencije. Tokom izvještajnog perioda, objavljene su tri takve kolumne – 4. IV, 7. V i 10. VII 2024.

POGLAVLJE 9 - FINANSIJSKE USLUGE

9.1. Banke i finansijski konglomerati

Savjet Centralne banke Crne Gore unaprijedio je podzakonsku regulativu u cilju sprovođenja Zakona o kreditnim institucijama („Sl. list CG“, br. 72/19 i 8/21) i donio sljedeće odluke:

- Odluku o prestanku važenja Odluke o privremenim mjerama za ublažavanje negativnih uticaja epidemije zarazne bolesti COVID 19 i situacije u Ukrajini na finansijski sistem („Sl. list CG“, broj 35/24).
- Odluku o izmjeni i dopuni Odluke o adekvatnosti kapitala kreditnih institucija („Sl. list CG“, broj 52/24) kojom se redefiniše prudencijalni tretman prilikom obračuna nedostajućih rezervi, uključujući i prelazne periode radi postupnog prilagođavanja kreditnih insitucija ovom regulatornom rješenju, počev od 31. XII 2024, zaključno sa 31. XII 2025.
- Odluku o izmjeni Odluke o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list CG“, broj 62/24), kojom je izvršeno potpuno usaglašavanje sa EU propisima kojim se propisuju standardi za upravljanje rizicima koji proizilaze iz izloženosti kamatnom riziku po osnovu pozicija kojima se ne trguje i rizikom kreditnog spreda koji proizilazi iz pozicija kojima se ne trguje (IRRBB, CSRBB)²⁹.

CBCG aktivno radi na finalizaciji izmjene i dopune Odluke o upravljanju rizikom likvidnosti u kreditnim institucijama, kojom će biti u potpunosti propisan zahtjev za stabilne neto izvore finansiranja (dalje u tekstu: NSFR), čemu su prethodile konsultacije CBCG sa ekspertima Hrvatske narodne banke (HNB) o primjeni NSFR zahtjeva. U tom cilju CBCG je pripremila potrebnu osnovu za sprovođenje kvantitativne studije uticaja primjene ovog zahtjeva na kreditne institucije.

Predlog nacrta Zakona o finansijskim konglomeratima je pripremljen, javna rasprava je završena i Predlog nacrta upućen na mišljenje institucijama. Usvajanje je predviđeno u IV kvartalu 2024. Ovim zakonom ispuniće se obaveze

²⁹ Imajući u vidu brzinu razvoja regulatornog okvira EU i preuzete obaveze potpunog usklađivanja sa istim koja proističe iz pregovaračkog procesa pristupanja Crne Gore EU sa jedne strane, a sa druge strane potrebe koje je Centralna banka prepoznala kao nužne za uspješnu realizaciju procesa pristupanja Jedinstvenom tržištu za plaćanje u eurima (SEPA).

koje se odnose na usklađivanje sa Direktivom 2002/87/EC o dodatnom nadzoru kreditnih institucija, osiguravajućih društava i investicionih društava u finansijskom konglomeratu.

Intenzivirane su aktivnosti na punom usklađivanju nacionalnog regulatornog okvira koji reguliše poslovanje kreditnih institucija sa važećim okvirom EU (CRRII i CRDV). Ovo usklađivanje će biti izvršeno u vidu izmjena i dopuna Zakona o kreditnim institucijama čije jedonošenje predviđeno je za IV kvartal 2024. U cilju realizacije ove aktivnosti, u julu tekuće godine, kroz TAIEX instrument, realizovana je ekspertska podrška Hrvatske narodne banke, nakon čega će biti izvršena procjena usklađenosti. Po usvajanju ovih izmjena, biće revidirano usklađivanje cjelokupnog podzakonskog okvira.

CBCG aktivno i kontinuirano prati dešavanja i promjene regulative u EU i planira da započne usklađivanje sa najnovijim zahtjevima u toku 2025/2026. godine. S tim u vezi, CBCG je aplicirala za nove sveobuhvatne programe tehničke pomoći iz EU fondova u cilju daljeg i blagovremenog usklađivanja crnogorskih propisa i procedura sa konačnim standardima EU (CRD6/CRR3).

Uporedo sa navedenim regulatornim aktivnostima, Centralna banka je u maju ove godine ponovila zvaničan zahtjev prema EBA iz 2022. godine za procjenu ekvivalencije regulatornog i nadzornog okvira.

Na osnovu procjene i efikasnosti postojećeg okvira koji reguliše poslovanje pružalaca finansijskih usluga, CBCG je prepoznala potrebe za izmjenama regulatornog okvira na osnovu Zakona o finansijskom lizingu, faktoringu, otkupu potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnom poslovanju. U tom smislu, u toku su izmjene i dopune ovog zakona u cilju poboljšanja i jačanja nadzora nad ovim institucijama u skladu sa najboljim praksama. Izrada Predloga zakona je u završnoj fazi i uskoro će biti upućen u dalju proceduru.

U dijelu kontrole, u navedenom periodu Centralna banka je izrekla odgovarajuće supervizorske mjere za dvije kreditne institucije u formi rješenja i pisanog upozorenja, kao i dvije supervizorske mjere prema ostalim pružiocima finansijskih usluga u formi dva rješenja, čiju kontrolu je obavila u prethodnom izvještajnom periodu.

Sanacija kreditnih institucija

Nakon dobijenog pozitivnog mišljenja od strane Evropske komisije, CBCG je u junu ove godine dostavila Vladi na usvajanje predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sanaciji kreditnih institucija, kojim će se izvršiti usaglašavanja Zakona sa Direktivom 2019/879/EU o izmjeni Direktive 2014/59/EU u pogledu kapaciteta pokrivanja gubitaka i dokapitalizacije kreditnih institucija i investicionih društava i Direktive 98/26/EZ (BRRD II) sa ciljem poboljšanja operativnog izvršenja sanacije kreditnih institucija, jačanja nadležnosti organa za sanaciju i prevazilaženja zakonskih neizvjesnosti. Vlada je 04. VII 2024. utvrdila predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sanaciji kreditnih institucija i uputila ga Skupštini 09. VII 2024. na usvajanje. Usvajanjem ovog zakona se stvaraju pretpostavke da se zakonodavstvo CBCG po osnovu sanacije kreditnih institucija u potpunosti uskladi sa BRRD II. U međuvremenu, CBCG je započela aktivnosti na pripremi podzakonskih akata koji će biti usvojeni u III kvartalu 2024.

U cilju usklađivanja domaće regulative iz oblasti stečaja i sanacije banaka sa važećim EU propisima, Savjet CBCG je na sjednici održanoj 13. V 2023. utvrdio Nacrt zakona o izmjeni i dopuni Zakona o stečaju i likvidaciji banaka, kojim se navedeni zakonski akt usklađuje sa Direktivom 2017/2399/EU u pogledu rangiranja neobezbjedenih dužničkih instrumenata u hijerarhiji stečajnog postupka. Nakon dobijanja pozitivnog mišljenja od strane EK, Vlada je utvrdila 04. VII 2024. Predlog Zakona o stečaju i likvidaciji banaka, i uputila ga Skupštini 9. VII 2024. u dalju proceduru.

Ciklus izrade planova sanacije je proces koji se odvija u kontinuitetu, pa je CBCG zahtjev za dokumentaciju za izradu planova sanacije za 2024. dostavila svim kreditnim institucijama, kako bi se planovi sanacije, izračun MREL-a, kao i obračun redovnih doprinosa za Sanacioni fond mogao sveobuhvatno i pravovremeno izvršiti tokom 2024. godine.

U skladu sa Zakonom o sanaciji kreditnih institucija, sredstva Sanacionog fonda moraju dostići nivo od najmanje 1% od iznosa garantovanih depozita svih kreditnih institucija kojima je CBCG izdala dozvolu za rad, do 31. VII 2031, prema revidiranim finansijskim izvještajima za prethodnu godinu. Obračun redovnih doprinosa za 2024. je završen, a kreditne institucije su izvršile uplate istih do 30. VI 2024.

9.2. Osiguranje i penzijsko osiguranje pod pokroviteljstvom poslodavca

Agencija za nadzor osiguranja pripremila je Predlog novog Zakona o osiguranju, kojim se u pravni sistem Crne Gore prenose Direktiva 2009/138/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) i sa Direktiva 2016/97 Evropskog parlamenta i Savjeta o distribuciji osiguranja (IDD), a čije stupanje na snagu je predviđeno danom ulaska Crne Gore u Evropsku uniju. Shodno operativnom planu rada Agencije, revidirana verzija predloga zakona dostavljena je Ministarstvu finansija 28. VI 2024. godine, na dalju proceduru prema Evropskoj komisiji. Predlog zakona je, nakon saglasnosti Evropske komisije, Ministarstvo finansija je 02. IX 2024. uputilo u dalju proceduru dobijanja mišljenja domaćih institucija.

Agencija je, u cilju usklađivanja sa odredbama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list CG“, broj 110/23) i Pravilnika o bližim kriterijumima za izradu smjernica za analizu rizika i smjernica za uspostavljanje sistema upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list CG“, broj 22/24), dana 10. VI 2024. godine usvojila Smjernice o analizi rizika i uspostavljanju sistema upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma u osiguranju („Sl. list CG“, broj 54/24).

U proces godišnjeg nadzornog izvještavanja Agencije je uvedena digitalizacija čime je značajno unaprijeđena efikasnost i pouzdanost u ovom domenu uz smanjenje operativnih rizika u pratećim poslovnim procesima kod Agencije i subjekata nadzora. Fokus razvojnih aktivnosti u tekućoj godini je bio usmjeren na dalji razvoj ovog segmenta, u skladu sa funkcionalnostima koje pruža softversko rješenje Agencije, koje je rezultat EU IPA projekta. Ključna unaprijeđenja ostvarena su nadogradnjom analitičkih alata softverskog rješenja koje koristi Agencija, kroz proces automatizacije obrade podataka i kreiranja predefinisanih izvještaja za dio podataka iz redovnog nadzornog izvještavanja .

U izvještajnom periodu nastavljene su pripreme za primjenu tekovine EU za oblast osiguranja utemeljene na prospektivnosti i rizicima (direktiva Solventnost II i IDD i pratećih uredbi, smjernica i standarda). Imajući u izuzetno visoke zahtjeve koji se postavljaju Agenciji vezano za prenošenje i primjenu izuzetno složene pravne tekovine EU za oblast osiguranja, kao i za primjenu supervizorske prakse u skladu sa EU standardima i smjericama Evropskog tijela za nadzor osiguranja i profesionalnih penzija (EIOPA), obezbijedivanje tehničke pomoći za izgradnju stručnih kapaciteta u Agenciji neophodan je preduslov za ispunjavanje završnog mjerila za ovo poglavlje.

U periodu 1. I – 30. VI 2024, na tržištu osiguranja u Crnoj Gori, prema preliminarnim podacima, bruto fakturisana premija je iznosila 68,2 mil. EUR, 13,9 %, odnosno za 8,4 mil. EUR više u odnosu na uporedni period u 2023. godini. U izvještajnom periodu premija neživotnih osiguranja je ostvarila rast za 12%, (6 mil. EUR), kao i premija životnog osiguranja za 23,1% (2,4 mil. EUR) u odnosu na uporedni period u 2023. godini. Dominantno učešće od 81,4% u ukupnoj bruto fakturiranoj premiji na tržištu ostvarila su neživotna osiguranja, dok su životna osiguranja učestvovala sa 18,6%.

U odnosu na uporedni period u 2023. godini, rastu bruto fakturisane premije u izvještajnom periodu najviše je doprinio rast premije u sljedećim vrstama osiguranja: «Osiguranje života» za 2,2 mil. EUR (23,3%), zatim u vrsti

“Osiguranje od odgovornosti za upotrebu motornih vozila» za 2 mil. EUR (9,2%), vrsti »Ostala osiguranja imovine» za 1,4 mil. EUR (21,8%), u vrsti “Osiguranje od posljedica nezgode» za 1,2 mil. EUR (18,9%) , kao i u vrsti „Osiguranje motornih vozila“ za 1 mil. EUR (21,4%).

9.3. Infrastruktura finansijskih tržišta

Komisija za tržište kapitala je u izvještajnom periodu usvojila sljedeća podzakonska akta kojima se bliže uređuje sprovođenje Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma i to:

- Pravilnik o smjernicama za sprovođenje zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma za obveznike u nadležnosti komisije za tržište kapitala ("Sl. list CG", broj 059/24) kojim se detaljnije propisuju kriterijumi za izradu smjernica za procjenu rizika, informacija, podataka i dokumenata neophodnih za identifikaciju klijenata i transakcija, informacija, podataka i dokumenata koji će biti proslijeđeni finansijsko-obavještajnoj jedinici, definisanje pokazatelja za sumnjive transakcije, kao i načini i rokovi za izvještavanje finansijsko-obavještajnoj jedinici.
- Smjernice za pristup zasnovan na riziku i izradu analize rizika od pranja novca i finansiranja terorizma za učesnike na tržištu kapitala.

Komisija za tržište kapitala je Evropskoj komisiji dostavila sljedeće predloge zakona na uvid i davanje komentara/sugestija:

- Zakon o otvorenim investicionim fondovima sa javnom ponudom (april 2024.),
- Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima (jun 2024.),
- Zakon o alternativnim investicionim fondovima (jun 2024.).

Ministarstvo finansija je, nakon saglasnosti Evropske komisije, 02. VIII 2024. Predloge zakona uputilo u dalju proceduru dobijanja mišljenja domaćih institucija. Predlog nacrta Zakona o finansijskim konglomeratima je pripremljen, i. usvajanje je predviđeno u IV kvartalu 2024. Ovim zakonom ispuniće se obaveze koje se odnose na usklađivanje sa Direktivom 2002/87/EC o dodatnom nadzoru kreditnih institucija, osiguravajućih društava i investicionih društava u finansijskom konglomeratu.

Nacrtr zakona o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu kapitala je pripremljen, javna rasprava je završena i Predlog zakona 02. VIII 2024. upućen na mišljenje domaćih institucija. Rok za donošenje ovog zakona je IV kvartal 2025, a za primjenu IV kvartal 2026.

Statistički izvještaj Komisije za tržište kapitala za 1. I 2024. – 30. VI 2024.

- Ukupan promet ostvaren na Montenegroberzi u prvoj polovini 2024. godine iznosi 5.662.938 eura, što je povećanje od 15% u odnosu na uporedni period 2023. godine;
- Berzanski indeks MNSE10 bilježi procentualno smanjenje od 4,4%;
- Berzanski indeks MONEX bilježi procentualno smanjenje od 2,4%;
- Najveći promet je ostvaren na slobodnom tržištu akcija (58% od ukupnog prometa);
- Tržišna kapitalizacija je na kraju prvog polugodišta 2024. godine iznosila 3,6 milijardi eura;
- Vrijednost vanberzanskih transakcija (OTC) je 1.659.713 eura;
- Vrijednost evidentiranih emisija iznosi 4.968.339 miliona eura (jedna javna ponuda akcija 183.982 eura).

POGLAVLJE 28 - ZAŠTITA POTROŠAČA I JAVNO ZDRAVLJE

28. 1. Zaštita potrošača

Predlog Zakona o potrošačkim kreditima, kojim se transponuju Direktive 2008/48/EC i 2014/17/EU uvršten je na dnevni redi sjednice Vlade 5. IX 2024, radi utvrđivanja. Javna rasprava za Nacrt novog Zakona o zaštiti potrošača kojim se prenose tri direktive (2019/770, 2019/771, 2019/2161), okončana je 5. III 2024, nakon čega je objavljen izvještaj o sprovedenoj javnoj raspravi. Nacrt Zakona sadrži odgovarajuća rješenja u skladu sa Regulativom 2017/2394 pa predviđa zakonsko uređenje Centralnog informacionog sistema za zaštitu potrošača sa ciljem da ojača saradnju nadležnih tijela u sprovođenju potrošačkog zakonodavstva i identifikuje ključne probleme u primjeni, kao i jačanje ovlašćenja organa za nadzor tržišta u vidu prikrivene kupovine („mystery shopping“). Sa druge strane, važeći Zakon o zaštiti potrošača je u potpunosti usaglašen sa pravnom tekovinom EU, uključujući i Direktivu 2013/11/EU o alternativnom rješavanju potrošačkih sporova. Takođe, Nacrt Zakona o kolektivnim tužbama kojim se transponuje Direktiva 2020/1828 kao i Zakona o opštoj bezbjednosti proizvoda kojim će se transponovati Uredba (EU) 2023/988 o opštoj bezbjednosti proizvoda su u naprednoj fazi izrade, uz ekspertsku podršku preko IPA projekta Centar za strateško pravno savjetovanje za Crnu Goru – PLAC“ (IPA/2023/446-569). Planirano je da Predlog zakona o kolektivnim tužbama bude utvrđen u II kvartalu 2025. a Predlog zakona o opštoj bezbjednosti proizvoda u IV kvartalu 2025. Crna Gora čeka mišljenje Evropske komisije kada je u pitanju Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o nadzoru proizvoda na tržištu u skladu sa Uredbom 2019/1020. Nadalje, Direktiva 2006/114 o uporednom i obmanjujućem oglašavanju je transponovana u Zakon o nedozvoljenom oglašavanju, dok je Direktiva 85/374/EEC preuzeta kroz važeći Zakon o obligacionim odnosima u odjeljku o prouzrokovanju štete i dijelom u Zakonu o zaštiti potrošača.

Nakon što je Predlog zakona o turizmu i ugostiteljstvu, kojim se prenosi Direktiva 2015/2302 o putovanju u paket aranžmanima i povezanim putnim aranžmanima, 9. XI 2023. povučen iz skupštinske procedure, formirana je radna grupa za izradu ovog propisa čije je utvrđivanje planirano za III kvartal 2024.

Nakon preporuka peer review misije stvorena je nacionalna mreža nadležnih organa sa ciljem efikasnijeg i transparentnijeg sprovođenja zaštite potrošača, što je u skladu sa Regulativom 2017/2394. Značajan dio ove mreže čini razvoj potpuno funkcionalne onlajn platforme – CISZP (www.potrosac.me), povezane sa svakom institucijom odgovornom za zaštitu potrošača, koja svakom potrošaču omogućava lak pristup žalbenim mehanizmima dostupnim prema crnogorskom zakonodavstvu o zaštiti potrošača. Članice Mreže, osim 10 inspekcija Uprave za inspeksijske poslove (Tržišna inspekcija, Turistička inspekcija, Metrološka inspekcija, Zdravstveno-sanitarna inspekcija, Inspekcija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost i usluge informacionog društva, Elektroenergetska inspekcija, Termoenergetska inspekcija, Inspekcija za stanovanje) su i sljedeće inspekcije i nezavisne organizacije/pravna lica: Centralna banka Crne Gore, Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti, Agencija za nadzor osiguranja, Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, Agencija za elektronske medije, Agencija za civilno vazduhoplovstvo, tri (3) saobraćajne inspekcije (drumska, pomorska i željeznička) u Ministarstvu saobraćaja i pomorstva, tri (3) inspektorata Uprave za bezbjednost hrane, Glavni grad Podgorica. Navedene institucije imaju ovlašćenja za izricanje upravnih i prekršajnih mjera, dok od istražnih ovlašćenja nemaju mogućnost ulaska u stambene prostorije usljed ustavnog načela o nepovredivosti stana kao ni prikrivene kupovine koje je ovlašćenje predviđeno Nacrtom novog Zakona o zaštiti potrošača. Detaljniji podaci o svim institucijama nadležnim za sprovođenje zakonodavstva u ovoj oblasti i njihovim nadležnostima i kadrovskim kapacitetima, uključujući i aktivnosti na edukaciji svojih kadrova, potrošača, poslovne zajednice i javnosti uopšte sadržani su Izvještaju ekspertske misije Evropske komisije o ispunjenosti završnog mjerila za poglavlje 28 (peer review).

Važnu ulogu u koordinaciji i saradnji između različitih stejkholdera u ovoj oblasti ima Savjet za zaštitu potrošača kao Vladino savjetodavno tijelo. Sastav Savjeta čine predstavnici nosilaca zaštite potrošača odnosno ministarstva ekonomskog razvoja, saobraćaja, pomorstva, energetike, turizma, ekologije, zdravlja, finansija, Uprave za inspeksijske poslove, Uprave za bezbjednost hrane, Privredne Komore, Centralne banke, Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, Agencije za nadzor osiguranja, Agencije za elektronske medije, Nacionalne turističke organizacije, organizacije potrošača (CEZAP), nezavisni stručnjaci i predstavnici akademske zajednice. Vlada je 10. V 2024. usvojila Odluku o izmjenama i dopuni Odluke o osnivanju Savjeta za zaštitu potrošača kojom je sastav Savjeta proširen uz precizno propisivanje naknade za rad u Savjetu sa ciljem unaprjeđenja međuinstitucionalne saradnje.

Na konstitutivnoj sjednici od 16. V 2024. formiran je novi saziv rezidualnog Odbora za vansudsko rješavanje potrošačkih sporova pri Privrednoj komori kog čine predstavnici Privredne komore i organizacija potrošača u jednakom odnosu, („Sl. list CG”, broj 051/24) Akcionim planom za sprovođenje Nacionalnog programa zaštite potrošača 2022 – 2024 za 2024. predviđeno je formiranje Komisije i sprovođenje obuke i polaganja ispita za lica zadužena za vansudsko rješavanje potrošačkih sproveda radi osiguranja da kriterijumi stručnosti propisani Zakonom o zaštiti potrošača u skladu sa Direktivom 2013/11/EU budu adekvatno ispunjeni.

Inspeksijski nadzor nad primjenom Zakona o zaštiti potrošača i drugim zakonima koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača

Inspekcije Uprave za inspeksijske poslove koje sprovode inspeksijski nadzor u oblasti zaštite ekonomskih interesa potrošača (u skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača i drugim zakonima koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača), u periodu 1. I - 30. VI 2024., izvršile su ukupno 16.286 inspeksijskih pregleda, u kojima su utvrđene 2.049 nepravilnosti, za čije otklanjanje su preduzete propisane upravne i kaznene mjere (220 ukazivanja i 1.375 rješenja). Za počinjene prekršaje izdato je 3.194 prekršajna naloga i podnijeto 67 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

U nadzoru nad primjenom Zakona o zaštiti potrošača (ZPP) – Tržišna, Zdravstveno-sanitarna inspekcija i Turistička inspekcija, u periodu 1. I - 30. VI 2024., izvršile su ukupno 8.233 inspeksijskih pregleda. U izvršenim inspeksijskim pregledima utvrđeno je 574 nepravilnosti, za čije otklanjanje su izrečene upravne mjere (45 ukazivanja i 500 rješenja). Za počinjene prekršaje izdato je 1.002 prekršajnih naloga (kojima su izrečene novčane kazne) i podnijet jedan zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka.

U nadzoru nad primjenom drugih zakona koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača (Zakon o potrošačkim kreditima, Zakon o turizmu i ugostiteljstvu, Zakon o unutrašnjoj trgovini, Zakon o lijekovima, Zakon o pravima pacijenata, Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda), Tržišna, Turistička i Zdravstveno-sanitarna inspekcija, izvršile su ukupno 8.058 inspeksijskih pregleda, u kojima su utvrđene 1.473 nepravilnosti, za čije otklanjanje su izrečene upravne mjere (77 ukazivanja i 862 rješenja). Za počinjene prekršaje izdato je 2.199 prekršajnih naloga i podnijeta 6 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka nadležnim sudovima za prekršaje.

Najveći broj kontrola u oblasti zaštite potrošača izvršila je Tržišna inspekcija (ukupno 8.156), u kojima je utvrđeno 535 nepravilnosti, a za čije otklanjanje su izrečene upravne mjere (38 ukazivanje i 497 rješenja). Za počinjene prekršaje izdato je 942 prekršajnih naloga i podnijet 1 zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka. U skladu sa drugim zakonima koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača (Zakon o unutrašnjoj trgovini, Zakon o lijekovima i Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda) Tržišna inspekcija je izvršila 4.275 inspeksijskih pregleda, u kojima je utvrđeno 926 nepravilnosti, za čije otklanjanje su izrečene upravne mjere (64 ukazivanje i 862 rješenja). Za počinjene prekršaje, izdato je 1.488 prekršajnih naloga i podnijeto je 6 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

Inspekcije Uprave su u navedenom periodu primile ukupno 353 žalbi potrošača od kojih su 334 iskontrolisane (184 žalbe su bile osnovane i prihvaćene, 12 je bilo osnovano i djelimično prihvaćeno, 108 neosnovano ili upućeno na sudsku zaštitu, 22 nisu bile u nadležnosti tržišne inspekcije i 25 je potrošač odustao), koje su se odnosile na povredu prava iz Zakona o zaštiti potrošača i drugih zakona koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača.

Kroz Centralni informacijski sistem za zaštitu potrošača (CISZP), preko nadležne službe Uprave za inspeksijske poslove (UIP), kao Centralne tačke CISZP-a tj. Mreže nadležnih organa) u periodu od 1. I do 30. VI 2024 evidentirano je ukupno 523 podneska u sistemu Uprave za inspeksijske poslove (347 žalbi, 127 inicijative i 49 pitanja potrošača od čega su dvije žalbe za druge nadležne organe/institucije – članove sistema).

Od ukupnog broja podnesaka koji su u nadležnosti Uprave za inspeksijske poslove:

- 265 žalbi je dodijeljeno Tržišnoj inspekciji, 3 žalbe Zdravstveno – sanitarnoj inspekciji,
- 33 žalbi je dodijeljeno Inspekciji za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost i
- 7 žalbi je dodijeljeno Turističkoj inspekciji i 1 žalba Termoenergetskoj inspekciji
- 89 inicijativa je dodijeljeno Tržišnoj inspekciji,
- 1 inicijativa Zdravstveno – sanitarnoj inspekciji,
- 1 inicijativa Inspekciji za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost i 22 inicijative Turističkoj inspekciji.
- 33 pitanja su dodijeljena Tržišnoj inspekciji,
- 1 pitanje potrošača Zdravstveno – sanitarnoj inspekciji,
- 1 pitanje Inspekciji za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost i i
- 2 pitanja upućena su Turističkoj inspekciji.

Žalbe, inicijative i pitanja koja nisu u nadležnosti Uprave za inspeksijske poslove, proslijeđene su nadležnim organima na dalje postupanje organima/sistemima: Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, Agencija za nadzor osiguranja, Centralnoj banci Crne Gore, Inspekciji za drumski saobraćaj, kao i organima van sistema kao što je Poreska uprava i Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti.

Kada je riječ o broju riješenih žalbi koje su u nadležnosti inspekcija Uprave, u korist potrošača 74 (potpuno ili djelimično) dok su 33 žalbe bilo neosnovano te se nije moglo udovoljiti zahtjevu, već je potrošač upućen da svoja prava može ostvarivati u sudskom/vansudskom postupku. U 28 slučajeva potrošač je odustao od žalbe. Ostale žalbe su u postupku rješavanja. Značajan broj žalbi se odnosio na kvalitet proizvoda i usluga, na saobraznost i garancije.

Od ukupnog broja primljenih inicijativa, koje su u nadležnosti inspekcija Uprave, postupljeno je u više od 50% slučajeva, dok su ostale u postupku obrade. Najveći broj inicijativa odnosio na obavezu izdavanja računa i cijene (nepoštovanje utvrđene cijene, način isticanja).

Nadzor u oblasti zaštite ekonomskih interesa potrošača od strane drugih nadležnih tijela

U periodu 1. I 2024. - 30. VI 2024., u oblasti zaštite korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga, Agenciji za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (EKIP) je podnijeto ukupno 162 žalbe korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga. Imajući u vidu da je Skupština Crne Gore, nakon što je članovima Savjeta Agencije mandat istekao 28. XII 2023., nove članove Savjeta imenovala 18. IV 2024. godine, u periodu od isteka mandata prethodnim članovima do imenovanja novih članova Agencija nije bila u mogućnosti donositi odluke i okončati postupke pokrenute žalbama korisnika imajući u vidu da je odredbom člana 32 Zakona o elektronskim komunikacijama („Sl. list

CG", br. 40/13, 56/13, 2/17 i 49/19) utvrđeno da Savjet Agencije donosi odluke o pravima i zaštiti interesa korisnika. Od početka zasjedanja novog saziva Savjet je donio 116 odluka/rješenja u postupcima pokrenutim žalbama korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga: 21 žalba je usvojena i predmeti su vraćeni operatorima na ponovno odlučivanje, u 38 postupaka je donijeto rješenje o obustavljanju postupaka zbog postignutog poravnaja korisnika i operatora nakon što je, uz posredovanje Agencije, operator u naknadnom postupku preinačio svoje odluke, odnosno usvojio prigovore korisnika, zbog čega su korisnici odustajali od žalbi, 45 žalbi je odbijeno kao neosnovano dok je 12 žalbi odbijeno zbog neblagovremenosti, neurednosti iste ili zbog nenadležnosti Agencije.

Kada su u pitanju tužbe na odluke Agencije donijete u postupcima po žalbama korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga u izvještajnom periodu Upravnom sudu su podnijete 4 tužbe. U izvještajnom periodu Upravni sud je donio 8 presuda po tužbama na odluke Agencije donijete u postupcima po žalbama korisnika, u 5 slučajeva su tužbe usvojene i poništene odluke Agencije iz procesnih razloga, a u 3 slučajeva su tužbe odbijene i potvrđene odluke Agencije.

Centralna banka Crne Gore (CBCG) je izvršila četiri neposredne ciljane kontrole, jednu posrednu kontrolu i devet kontrola postupanja kreditora po izrečenim mjerama. CBCG je kreditorima kod kojih je utvrdila nepravilnosti u poslovanju, izrekla tri mjere pisanog upozorenja i tri rješenja, nalažući kreditorima da preduzmu jednu ili više aktivnosti u cilju otklanjanja utvrđenih nepravilnosti. CBCG je takođe preventivno intervenisala, upozoravajući 19 kreditora na obavezu usklađenosti poslovanja sa propisima kojim se uređuje potrošačko kreditiranje. U okviru redovnih aktivnosti usmjerenih na zaštitu prava korisnika potrošačkih kredita, CBCG je razmotrila i u skladu sa ovlašćenjima postupila po 88 dostavljena prigovora potrošača koji nijesu bili zadovoljni pruženim uslugama kreditora od kojih je 47 procesuirano. CBCG je svim potrošačima ukazala na prava propisana pozitivnim propisima.

Agencija za nadzor osiguranja, kao institucija nadležna za postupanje po prigovorima ugovarača osiguranja, osiguranika i drugih lica koja imaju određena prava po osnovu ugovora o osiguranju je u periodu od 1.I do 30.VI 2024. primila ukupno 37 prigovora, od kojih su se 34 prigovora odnosila na postupanje društava za osiguranje, dok su se preostala tri prigovora odnosila na postupanje Udruženje - Nacionalni biro osiguravača. Prigovori su se dominantno odnosili na naknadu štete po osnovu osiguranja od autoodgovornosti, i to u vezi sa obračunom i isplatom nespornog dijela štete, odnosno primjenom bonus malus sistema (22), dok se osam prigovora odnosilo se na naknadu štete po osnovu osiguranja od posljedica nesrećnog slučaja (nezgode). Postupci su okončani u 30 slučajeva od čega je bilo 25 neosnovanih i dva osnovana prigovora, dok je u tri slučaja postupak obustavljen usljed povlačenja prigovora ili pokretanja postupka pred Centrom za alternativno rješavanje sporova.

U periodu 1. I - 30. VI 2024., Agenciji za elektronske medije (AEM) je dostavljeno 30 prigovora na rad emitera. U prvostepenom postupku, odbijeno je sedam, a prihvaćeno 23 prigovora. Nije bilo prigovora na rad kablovskih operatora. U periodu od 1. I do 30. VI 2024., AEM je, po službenoj dužnosti, pokrenula 112 postupaka protiv emitera i 10 postupaka protiv kablovskih operatora. U postupcima po prigovoru ili službenoj dužnosti, u periodu od 1. I do 30. VI 2024, AEM je izrekla 121 upozorenje, od čega 19 u postupcima po prigovorima i 102 u postupcima po službenoj dužnosti.

Informisanje potrošača i saradnja sa NVO

Centar za zaštitu potrošača (CEZAP), u periodu 1. I 2024 do 30. VI 2024. primio je 350 potrošačkih prigovora iz oblasti primjene Zakona o zaštiti potrošača kao i drugih zakona koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača (Zakon o energetici, Zakon o elektronskim komunikacijama, Zakon o komunalnim djelatnostima, Zakon o turizmu i ugostiteljstvu i dr.) u kojima je pružena savjetodavna pomoć u ostvarivanju potrošačkih prava kao i besplatna pravna pomoć u sastavljanju odgovarajućih podnesaka. Nakon pravosnažnosti presude po kolektivnoj tužbi koji je CEZAP pokrenuo protiv CKB Banke, kojom je utvrđeno da je ta banka povrijedila član 102 stav 1 Zakona o zaštiti potrošača,

čime je ujedno povrijedila kolektivna prava potrošača u Crnoj Gori, postupajući po preventivnom upozorenju CBCG od 11. IV 2024. sve banke, mikrokreditne finansijske institucije i davaoci lizinga, koje će prilikom odobravanja kredita naplaćivati naknadu za obradu kredita, izradile su metodologije obračuna naknada kojima su, polazeći od kriterijuma koji odgovaraju stvarno pruženim uslugama ili nastalim troškovima, utvrdile iznose naknada za obradu kredita u apsolutnim iznosima.

28.2. Javno zdravlje

Digitalizacija

Započela je prva faza implementacije projekta telemedicine, na nivou stručnih konsultacija KCCG za KBCBerane, OB Pljevlja i OB Bar. U sklopu sveobuhvatnog projekta eUsluge, usluga eRecept je trenutno u fazi implementacije i testiranja. Takođe, vrši se analiza linkova na nivou primarne zdravstvene zaštite u cilju poboljšanja kapaciteta, tehnologija i pouzdanosti.

Pripremljen je Nacrt Nacionalne strategije razvoja digitalnog zdravlja 2024-2028 i u toku je postupak javne rasprave, nakon čega će ovaj strateški dokument biti upućen Vladi na usvajanje.

Krv, tkiva, ćelije i organi

U prethodnom periodu JZU Zavod za transfuziju krvi Crne Gore vršio je svoju osnovnu djelatnost obezbjeđenja dovoljnih količina sigurne krvi za potrebe građana Crne Gore. HLA laboratorija Zavoda je nastavila učešće u eksternim kontrolama svoga rada (External Proficiency Testing) za EFI region 8 balkanskih zemalja koji se sprovodi od strane Istanbul Üniversitesi, Turska. HLA laboratorija Zavoda je nastavila učešće u eksternim kontrolama rada anti-HLA antitijela (Balkan External Proficiency Testing on Alloantibody detection and Identification) koju sprovodi Univerzitetska bolnica „Alexandrovska“, Sofija, Bugarska. Zavodu su dostavljeni uzorci eksternih kontrola u okviru EQAS studije. Dobijeni rezultati za poslate uzorke za markere TTI u izvještajnom periodu su govore o ispunjenosti svih potrebnih uslova za rad navedenih testiranja. Završeno je učešće u EDQM studiji za HBV i HCV i dobijeni su preliminarni rezultati o uspješnom učešću. U trećem kvartalu tekuće godine očekuje se isporuka uzoraka za HIV i Sifilis.

PROJEKTI IZ KAPITALNOG BUDŽETA

Izgradnja Opšte bolnice u Pljevljima

12. VI 2024. je raspisan tender za izbor projektanta i izvođača radova po principu „projektuj i izgradi“ na opštoj bolnici u Pljevljima, vrijednosti 40 miliona eura sa PDV-om. Rok za dostavljane ponuda je 60 dana, a za izradu glavnog projekta 6 mjeseci. Realizacijom ovog projekta obezbijediće se kvalitetna zdravstvena zaštita stanovnika na sjeveru Crne Gore, ali i stvoriti uslovi za bolji rad medicinskog osoblja. Ovo je prva zdravstvena ustanova koja će se izgraditi u Crnoj Gori nakon 50 godina.

Rekonstrukcija Specijalne bolnice u Risnu

Završen je tender za opremanje objekta i izabran dobavljač. Procijenjena vrijednost nabavke iznosi 532.400, 00eura sa PDV-om.

Rekonstrukcija zgrade za neurologiju i infektivno odjeljenje Kliničko bolničkog centra u Beranama

Projekat je realizovan planiranom dinamikom. Nakon što stručni nadzor dostavi konačni izvještaj izvršiće se primopredaja objekta krajnjem korisniku.

Stomatološke ambulante u školama

27. V 2024. završen je tender i izabran izvođač radova za rekonstrukciju 56 ambulanti u osnovnim školama u svim gradovima u Crnoj Gori, a priprema se i tender za nabavku opremanje ambulanti. U toku je izrada plana rekonstrukcije, a rok za završetak radova je godinu dana od ulaska u radove. Rekonstrukcijom ambulanti omogućit će se kvalitetna zdravstveno zaštita djece u školama, i prevencija od najmlađeg uzrasta. Vrijednost rekonstrukcije je milion eura.

Dom zdravlja City kvart

Pripremljen je projektni zadatak za izradu Glavnog projekta Doma zdravlja City kvart i očekuje se raspisivanje tendera od strane Uprave za kapitalne projekte za izbor projektanta u avgustu 2024. Vrijednost projekta prema procjeni iz idejnog rješenja je 21 milion eura, a tačna cijena će se odrediti nakon što bude izrađen glavni projekat. Objekat je od ključnog značaja za zdravstvenu zaštitu na primarnom nivou s obzirom na rastući trend broja stanovnika u Glavnom gradu i potrebe za stvaranjem novog prostora za rad ljekara i kvalitetniju dijagnostiku i preventivu.

Kreditni aranžmani

28. VI 2024. potpisan je Ugovor s EBRD namijenjen za potrebe finansiranja Projekta rekonstrukcije javnih zdravstvenih ustanova (Kliničkog centra, Opšte bolnice Bijelo Polje i Opšte bolnice Cetinje) u iznosu od 15.000.000,00eura.

Ministarstvo zdravlja je u procesu pregovora sa Razvojnou bankom Savjeta Evrope oko dva kreditna aranžmana u vrijednosti do 85 miliona eura za infrastrukturu (izgradnja opšte bolnice Pljevlja, doma zdravlja Siti kvart) i 20 miliona eura za novu medicinsku opremu. Očekuje se da kreditni aranžmani budu ispregovarani i zaključeni do kraja 2024. Takođe, Ministarstvo zdravlja je u procesu pregovora sa Evropskom investicionou bankou oko dva kreditna aranžmana u vrijednosti do 85 miliona eura za infrastrukturu i 20 miliona eura za novu medicinsku opremu. Očekuje se da kreditni aranžmani budu ispregovarani i zaključeni do kraja 2024. a Ministarstvo zdravlja će kreditore izabrati na osnovu najboljih ponuđenih uslova za kredite.

IPA I DRUGI PROJEKTI

Uspješno je završena prva komponenta projekta koja se odnosi na izgradnju objekta za potrebe Centra za kontrolu i prevenciju zaraznih bolesti s Operativnim centrom za vanredne situacije i unapređenjem IT sistema u oblasti prikupljanja i upravljanja podacima u kriznim situacijama. Druga komponenta projekta koja se odnosi na nabavku hardvera i softvera za uspostavljanje funkcionalnog PHEOC centra realizuje se u saradnji sa Svjetskom zdravstvenou organizacijou (SZO). Planirani period implementacije je 34 mjeseca, a rok za završetak aktivnosti bio je je 30. XI 2025. Tokou implementacije druge komponente projekta pojavili su se brojni izazovi, uključujući neadekvatnu komunikaciju između relevantnih strana i međusobno razumijevanje i saglasnost o stvarnim potrebama, fokusu, dizajnu i mandatu budućeg PHEOC u Crnoj Gori. Međutim, budući da je postignut veoma ograničen napredak, od strane Delegacije EU je 19. VII 2024. stigla informacija da više ne vide mogućnost nastavka realizacije ove komponente projekta, te da se zaustavlja implementacija istog.

EU4HEALTH – Vlada i Evropska komisija potpisali su 19. I 2024. Sporazum o pridruživanju Crne Gore EU4Health Programu. Ministarstvo zdravlja je 22. IV 2024. u okviru navedenou programa poslalo zvanične nominacije i to za programe iz oblasti: telemedicine, registra kancera, mentalnou zdravlja, pružanje podrške nacionalnim koordinatorima EU4Health programa, kao i nominaciju za direktni grant kojim je planirana nabavka opreme za potrebe zdravstvenih ustanova. Trenutno se radi na pripremnim aktivnostima iz „Drugou talasa“, a po radnim

paketima kroz JA CR-g-24-36 "Strengthening digital capabilities including e-health, telemedicine, remote monitoring systems, health data access and health data exchange services in cancer centres in the Union". Kroz zajedničke akcije predviđene „Trećim talasom“ aktivnosti Ministarstvo zdravlja je predalo nominacije za: EU4H-2024-JA-IBA-06-Direct grants to Member States' authorities: Promoting a comprehensive, prevention-oriented approach to mental health to support vulnerable groups (DP-g-24-24), kao i EU4H-2024-JA-IBA-08 - Direct grants to Member States' authorities: supporting National Focal Points ('NFPs') in providing guidance, information and assistance related to the promotion and implementation of the EU4Health Programme and other relevant legislation (DP-g-24-34). Očekuju se uskoro početak aktivnosti i za navedene nominacije.

Za **Programe Interreg Europe** Ministarstvo zdravlja je uspostavilo partnerstvo na projektu FABCOM i aplikacija projekta je predata, dok se kroz Progam Horizon takođe radi na uspostavljanju partnerstva na projektu APOLLO, za koji su osim Ministarstva zdravlja kao potencijalne partnere predloženi i IJZCG, Klinika za mentalno zdravlje i Institut za onkologiju KCCG, Crnogorsko udruženje medikalnih onkologa CUMO. Trenutno se radi na pripremi projektne aplikacije. Takođe, u prethodnom periodu se radilo na izradi nacrtu sažetka strateškog projekta "Cross-border access to health services - CO-AVANET" u okviru Interreg IPA programa Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora. Partneri iz Crne Gore su osim Ministarstva zdravlja Klinički centar i Institut za javno zdravlje. Lider projekta je KBC Zagreb i čekaju se dalje instrukcije kako bi se nastavilo sa predviđenim aktivnostima.

INSTITUT ZA JAVNO ZDRAVLJE

Akcioni plan za pristup One-Healt za AMR

Tim stručnjaka iz Evropske komisije (EC), Evropskog centra za prevenciju i kontrolu bolesti (ECDC), Evropske agencije za bezbjednost hrane (EFSA), Epiconcepta i Integrisane laboratorijske usluge kvaliteta (IQLS) boravili su u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori u junu 2024. kako bi razgovarali o pitanjima antimikrobne rezistencije (AMR) kroz perspektivu „One Health“ jednog zdravlja. Petodnevna posjeta Crnoj Gori predstavlja treću u nizu posjeta zemljama Zapadnog Balkana, koje sve imaju za cilj da doprinesu unapređenju pristupa jednog zdravlja protiv širenja antimikrobne rezistencije u regionu. U saradnji sa Institutom za javno zdravlje Crne Gore i Upravom za bezbjednost hrane veterinaru i fitosanitarne poslove gostujući tim se osvrnuo na aktivnosti Crne Gore u vezi nadzora, prevencije i kontrole AMR-a. Stručnjaci za posjetu Crnoj Gori bili su podijeljeni u dva tima, jedan koji je vodio ECDC, a drugi DG SANTE i EFSA. Timovi su razgovarali o racionalnoj upotrebi antibiotika, mjerama prevencije i kontrole AMR-a, kao i budućim potrebama za rješavanje AMR-a u Crnoj Gori. Posjete i sastanci su poslužili kao alat za identifikaciju pojedinačnih nedostataka u Crnoj Gori i podrška razvoju mape puta za AMR u različitim sektorima: zdravlje ljudi, zdravlje životinja i sigurnost pacijenata. Glavni cilj i rezultat ovog rada je razvoj mape puta jedne zemlje za AMR koja predstavlja listu aktivnosti sa troškovima organizovanih prema ciljevima i zadacima sa indikatorima za praćenje sprovođenja preporuka predloženih nakon posjete jednoj zemlji. Sadržaj, datumi i vremenski okviri za izradu ove mape puta definisani su u bliskoj saradnji sa kontakt tačkama koje je odredila država kako bi se uskladile i omogućile sinergije sa drugim regionalnim i nacionalnim inicijativama koje se odnose na AMR koje bi se mogle održati u narednim mjesecima.

Zdravstveno sanitarna inspekcija sprovodi kontinuirani nadzor.

Zdravstveno sanitarna inspekcija je izvršila 380 kontrola i utvrdila 186 nepravilnosti. Donijela je 16 rješenja. Izvršila 23 ukazivanja na nepravilnosti i izdala 157 prekršajnih naloga. Ukupan iznos novčanih kazni po prekršajnim nalogima je 81.880,00 eura. Takođe, sanitarna inspekcija je izvršila 3.092 kontrola i utvrdila 1.687 nepravilnosti. Izvršila 737 ukazivanja i izdala 1.713 prekršajnih naloga. Dodatno, podnijela je 88 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka i izrekla kazni u iznosu od 638.411,00 eura.

Oblast droga

Crna Gora kontinuirano preduzima potrebne aktivnosti u cilju uspješnog djelovanje u oblasti droga, te dijeli osnovne principe i ciljeve navedene u zakonodavstvu Evropske Unije. U skladu sa ovim, u prethodnom periodu implementirana su dva istraživanja prema standardima Evropske Agencije za droge (EUDA) a kroz IPA8 program– Evropsko internet istraživanje o drogama 2024 i Evropsko školsko istraživanje o alkoholu i drugim drogama (ESPAD), a podaci su u fazi obrade. Godišnji ciklus prikupljanja podataka za EUDA je započeo, a podaci iz zdravstvenog, bezbjednosnog i NVO sektora će biti poslani nazad EUDA-i u septembru. Ministarstvo zdravlja dobija obaveštenja putem mreže Sistema ranog upozorenja o novim psihoaktivnim supstancama koje su nedavno otkrivene u zemljama EU i obaveštava mrežu ukoliko i kada se NPS pronađu u Crnoj Gori.

Takođe, planirano je da Nacionalna Strategija za droge za period 2024-2027 s Akcionim planom za period 2024-2025, bude usvojena do kraja IV kvartala 2024. (PPCG 2024-2027 bilo planirana za II kvartal 2024.) Jedan od glavnih stubova djelovanja predmetne strategije je oblast prevencije upotrebe droga.

Pokrivenost zdravstvenim osiguranjem romske populacije

Po svim istraživanjima, više od 95% pripadnika Romske i Egipćanske populacije ima regulisano zdravstveno osiguranje.

10.1. Elektronske komunikacije i informaciono – komunikacione tehnologije (ICT)**Elektronske komunikacije**

Nacrt Zakona o elektronskim komunikacijama koji transponuje Direktivu 2018/1972/EU je dostavljen EK 1. VIII 2024. Donošenje je planirano za III kvartal 2024. U postupku izrade ovog zakona jedan od najznačajnijih zadataka je bio regulisanje pozicije, nadležnosti, prava i obaveza EKIP-a, kao nezavisnog regulatornog tijela, kako bi se obezbijedile zakonske garancije njene institucionalne, organizacione i finansijske nezavisnosti. Kao ključni aspekti te nezavisnosti se smatraju uslovi, prava i obaveze u vezi sa imenovanjem i razrješenjem organa upravljanja (Savjet i izvršni direktor), način finansiranja, planiranje, nabavka i raspolaganje potrebnim resursima za ostvarivanje nadležnosti i posebno sprovođenje nadzora nad primjenom zakona, kao i operativno i finansijsko izvještavanje o radu regulatora.

Vežano za zaštitu od političkog uticaja na rad EKIP-a novim Nacrtom zakona o elektronskim komunikacijama podignuta je granica minimalnog iskustva na poslovima iz oblasti elektronskih komunikacija ili poštanske djelatnosti za lica koja se biraju u upravljačke organe EKIP-a (Savjet i izvršni direktor EKIP-a) što bi trebalo da bude dodatna garancija nezavisnosti upravljačkih tijela.

Savjet Agencije je donio:

- Rješenje broj 0102-2887/1 od 05. VI 2024. o ukidanju regulatornih mjera određenih Crnogorskom Telekomu A.D. Podgorica, kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom Maloprodajnom tržištu pristupa javnoj telefonskoj mreži na fiksnoj lokaciji, za fizička i pravna lica;
- Rješenje broj 0102- 2888/1 od 05. VI 2024. o ukidanju regulatornih mjera određenih Crnogorskom Telekomu A.D. Podgorica, kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom Maloprodajnom tržištu javno dostupne usluge lokalnih i međumjesnih poziva za pravna i fizička lica, koja se pruža na fiksnoj lokaciji i
- Rješenje broj 0102-2889/1 od 05. VI 2024. o ukidanju regulatornih mjera određenih Crnogorskom Telekomu A.D.

Savjet EKIP je, nakon sprovedene propisane procedure, 26.VI 2024. donio Odluku o vrijednosti ponderisanog troška kapitala za 2023, broj 0102-3287/15, kojom je određena vrijednost ponderisanog troška kapitala prije oporezivanja na nivou od 8,56% koju vrijednost su kod izračunavanja troškova za pružanje regulisanih veleprodajnih usluga, dužni da primijene:

Na kraju juna 2024. signalom 5G mreže na bazi NR (DSS) tehnologije, uglavnom u opsegu 2 GHz, pokriveno je blizu 90% stanovništva Crne Gore, a usluge su dostupne u svim opštinama u Crnoj Gori. 5G usluge na bazi čiste NR tehnologije u opsegu 3,6 GHz dostupne su u urbanim djelovima Podgorice i Nikšića, primorskih gradova Bar, Budva, Kotor, Tivat i Herceg Novi, kao i Pljevalja, Žabljaka i Gusinja u sjevernoj regiji.

Statistički podaci

Ukupan broj priključaka fiksne telefonije na dan 30. VI 2024. je iznosio 190.735 što odgovara penetraciji od 30,76%. U poređenju s prethodnom godinom, broj priključaka fiksne telefonije je veći za 0,09%. Od ukupnog broja priključaka fiksne telefonije na dan 30. VI 2024. na fizička lica se odnosilo 84,92%, a na pravna lica 15,08% priključaka.

Na dan 30. VI 2024. broj korisnika mobilne telefonije u Crnoj Gori iznosio je 1.373.128 što odgovara penetraciji od 221,46%. U odnosu na isti period prošle godine, broj korisnika je veći za 4,64%. Na kraju juna 2024. bilo je 57,94% ili 795.552 postpaid korisnika, dok je prepaid korisnika bilo 42,06%, odnosno 577.576.

Ukupan broj priključaka fiksnog širokopojasnog pristupa internetu na dan 30. VI 2024. je iznosio 205.554. Procentualni iznos po tehnologijama je sljedeći: FTTx=49,62%, KDS-HFC=26,52%, xDSL=22,71%, WiFi=1% i ostale tehnologije=0,16%. U odnosu na isti period prošle godine, broj širokopojasnih priključaka je veći za 2,78%.

Ukupan broj prepaid i postpaid korisnika mobilnih usluga koji su pristupili internetu (putem mobilnih telefona i modema) tokom juna 2024. je iznosio 768.246, pri čemu je 441.870 koristilo 3G, 671.233 4G tehnologiju pristupa, a 105.748 5G tehnologiju. Broj korisnika koji su pristupili internetu preko mobilnih mreža tokom juna 2024. bio je za 5,8% veći u odnosu na jun 2023.

Uslugu prenosivosti broja u junu 2024. je iskoristilo 992 pretplatnika i to 810 pretplatnika mobilne telefonije i 182 pretplatnika fiksne telefonije. Usluga prenosivosti telefonskih brojeva se pruža od 1. XII 2011. i do 30. VI 2024. ukupno je prenešeno 98.314 brojeva, od čega 17.318 brojeva u fiksnim i 80.996 brojeva u mobilnim mrežama.

Na kraju juna 2024. signalom 5G mreže na bazi NR (DSS) tehnologije, uglavnom u opsegu 2 GHz, pokriveno je blizu 90% stanovništva Crne Gore, a usluge su dostupne u svim opštinama u Crnoj Gori. 5G usluge na bazi čiste NR tehnologije u opsegu 3,6 GHz dostupne su u urbanim djelovima Podgorice i Nikšića, primorskih gradova Bar, Budva, Kotor, Tivat i Herceg Novi, kao i Pljevalja, Žabljaka i Gusinja u sjevernoj regiji.

U saradnji sa ITU-om sprovodi se razvoj Nacionalnog plana za razvoj širokopojasnog pristupa internetu čija je javna prezentacija planirana za 25. IX 2024.

U skladu sa Strategijom digitalne transformacije Crne Gore 2022-2026, u narednoj tabeli je dat prikaz vrijednosti indikatora (početna vrijednost, vrijednost na kraju juna 2024. i planirane vrijednosti za 2024. i 2026.):

Indikator	Početno stanje 2021.	Plan 2024.	Plan 2026.	Stanje jun 2024.
Procenat pokrivenosti domaćinstava fiksnim BB-om brzinom od 100Mb/s+	76,7%	81,6%	86,4%	79,21%
Procenat pokrivenosti stanovništva mobilnim BB-om brzinom od 10 Mb/s+	97,2%	98%	99%	97,56%

Žalbe (operatora), rješavanje sporova, prigovori (pretplatnika), postupci pred sudovima

U periodu od 1. I 2024. do 30. VI 2024. EKIP-u su podnijete 162 žalbe korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga.

Od početka zasijedanja novog saziva Savjet EKIP-a je donio 116 odluka/rješenja u postupcima pokrenutim žalbama korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga i njima je odlučeno na sljedeći način: 21 žalba je usvojena i predmeti su vraćeni operatorima na ponovno odlučivanje, u 38 postupaka je donijeto rješenje o obustavljanju postupaka zbog postignutog poravnjanja korisnika i operatora nakon što se EKIP uključila u postupak, 45 žalbi je odbijeno kao neosnovano dok je 12 žalbi odbijeno zbog neblagovremenosti, neurednosti iste ili zbog nenadležnosti EKIP-a.

Kada su u pitanju tužbe na odluke Agencije donijete u postupcima po žalbama korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga u periodu od 1. I 2024. godine do 30. VI 2024. godine Upravnom sudu su podnijete 4 tužbe. U ovom periodu Upravni sud je donio 8 presuda po tužbama na odluke Agencije donijete u postupcima po žalbama

korisnika, u 5 slučajeva su tužbe usvojene i poništene odluke Agencije iz procesnih razloga, a u 3 slučajeva su tužbe odbijene i potvrđene odluke Agencije.

Pred Privrednim sudom u Podgorici tokom 2024. nije bilo novih dešavanja u predmetu po tužbi Crnogorskog Telekomu za naknadu štete zbog sniženja cijena roaminga shodno Sporazumu o sniženju cijena usluge rominga u javnim mobilnim komunikacionim mrežama, koji je Crna Gora zaključila sa drugim državama, povodom čega se spor vodio i 2023.

Informisanje javnosti

Imajući u vidu da je preduslov uspješne zaštite dobro informisan i edukovan korisnik EKIP veliki dio svojih aktivnosti usmjerava na podizanje stepena informisanosti korisnika elektronskih komunikacionih usluga. U tom cilju su u junu 2024. pripremljene sljedeće brošure:

- Zaštita djece prilikom korišćenja interneta;
- Širokopojasni pristup internetu;
- Sigurnost prilikom korišćenja interneta;
- Brojevi hitnih službi;
- Roming usluga;
- Servisi Agencije u službi korisnika;
- Prava korisnika elektronskih komunikacionih usluga;
- Elektromagnetno zračenje;
- 5G – Peta generacija mobilnih elektronskih komunikacionih mreža i usluga.

Crna Gora aktivno radi na definisanju aktivnosti definisanih Akcionim planom za zajedničko regionalno tržište (CRM 2) u okviru Berlinskog procesa i ima intenzivnu saradnju sa Savjetom za regionalnu saradnju (RCC).

Nakon sprovedenog postupka javnog konkursa Skupština je 18. IV 2024. donijela Odluku o imenovanju predsjednika i četiri člana Savjeta EKIP-a („Sl. list CG” broj 38/24).

Na dan 10. VII EKIP ima 75 zaposlenih zajedno sa Izvršnim direktorom, Predsjednikom Savjeta i četiri člana Savjeta

10.2 Usluge informatičkog društva

Vlada je 10.V 2024. utvrdila Predlog zakona o informacionoj bezbjednosti. Predlog zakona je od 28.V 2024. u skupštinskoj proceduri. Ovim Zakonom Crna Gora će se transponovati NIS 2 Direktiva.

U kontekstu koordinacije i odgovora na incidentne situacije u crnogorskom sajber prostoru, incidenti se CIRT-u prijavljuju online, putem web portala www.gov.me/cirt i slanjem prijave putem mejla.

U periodu 1. I – 30. VI 2024. prijavljeno je ukupno 342 incidenta od kojih se najviše prijava odnosi na malver (198), prevare putem interneta (49), zloupotreba profila na društvenim mrežama (46), napad na web sajtove i IS (19), neprikladan sadržaj na internetu (6), dok je ostalih incidenata poput uznemiravanja i ucjena bilo ukupno 24.

U okviru inicijative za podizanje svijesti o sajber bezbjednosti, na društvenim mrežama je postavljeno 41 edukativnih i informativnih objava, koje su uspješno dosegle pregled preko 24 hiljade, što je značajno doprinijelo edukaciji i informisanju šire javnosti i zaposlenih u javnoj upravi o aktuelnim bezbjednosnim trendovima i protokolima. Takođe u

osnovnoj školi je organizovana radionica o sajber bezbjednosti s ciljem edukacije djece o sigurnom korišćenju interneta.

U sklopu redovnog izvještavanja o sajber aktuelnostima, objavljena su tri biltena pružajući najnovije informacije i preporuke o aktuelnim prijetnjama i trendovima u oblasti sajber bezbjednosti. U saradnji sa Agencijom za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost objavljene su tri edukativne brošure koje pružaju ključne informacije, savjete i analize o sajber prijetnjama i mjerama zaštite. U sklopu preventivnih mjera, izdato je 37 obavještenja i upozorenja o identifikovanim prijetnjama i ranjivostima, uključujući obavještanje relevantnih institucija i preduzimanje koraka za eliminaciju tih ranjivosti.

Statistički podaci

Na Portalu eUprave objavljeno 389 usluga, od čega su 87 elektronskih i 302 informativnih, 255 za pravna lica, 123 za fizička lica i 11 za javnu upravu. Takođe, broj aktivnih korisnika na Portal eUprave iznosi 109.510. Kada je u pitanju sistem ePraticipacije, na istom je od početka 2024. godine objavljeno 513 javnih rasprava, obavještenja i poziva.

Pokrenuto je uspostavljanje EdTech laboratorija u 32 škole (15,16% od ukupno svih osnovnih i srednjih škola) i u toku je nabavka opreme: laptop-ovi, televizori, 3D reciklatori i štampači, setovi robota.

Pored ovih hardverskih preduslova, razvijace se i interdisciplinarni nastavni planovi i programi za povećanje korišćenja tehnologija (STEAM), kako se škole ne bi opremale bez prethodne sveobuhvatne pripreme (izbjegavanje akumulacije tehnologije koja se ne koristi u obrazovne svrhe). Neophodno je svu djecu uključiti u proces sticanja digitalnih vještina, odnosno obezbjediti takav sadržaj za rad sa digitalnom opremom čak i za onu djecu koja nemaju afiniteta za npr. robotiku i programiranje. Cilj je razviti vještine potrebne na tržištu rada i integrisati svu djecu, bez obzira da li su više inženjerska, menadžerska ili nekog drugog tipa.

Polovinom juna 2024. zvanično je otvorena zgrada Naučno-tehnološkog parka Crne Gore, u kojoj će biti smješten Centar za sajber kapacitete Zapadnog Balkana (WB3C), te se inauguracija očekuje u oktobru 2024.. U međuvremenu se redovno sprovode aktivnosti vezane za osnivanje WB3C kao međunarodne organizacije i dok će kompletna procedura ratifikacije Ugovora u parlamentima država osnivača i ostale formalno-pravne procedure biti okončane do kraja 2024.

10.3. Audiovizuelna politika

Dana 19. VI 2024. stupili su na snagu Zakon o medijima i Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama („Sl. list CG”, br. 54/24), a dana 2. VII 2024. godine stupio je na snagu Zakon o nacionalnom javnom emiteru – Javnom medijskom servisu Crne Gore („Sl. list CG”, br. 60/24). Usvajanjem Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama ispunjen je jedan od preduslova za reaktivaciju učešća Crne Gore u programu Kreativna Evropa 2021-2027, konkretnije potprogramu „Creative Europe MEDIA” i drugim međusektorskim potprogramima.

Implementacija Medijske strategije 2023-2027 sa Akcionim planom za period 2023-2024 je u toku. U aprilu 2024, Ministarstvo kulture i medija formiralo je Komisiju za praćenje implementacije Medijske strategije.

U periodu 1. IV – 30. VI 2024, Agencija za elektronske medije (AEM) je objavila sljedeće dokumente.³⁰

- Izvještaj o medijskom predstavljanju tokom kampanja za lokalne izbore u Budvi (26. V 2024.) i Andrijevići (2. VI 2024.) - jun 2024;
- Informacija o zastupljenosti oglasa za sportsko kladenje u televizijskim programima – april 2024.

³⁰Dostupno na sajtu AEM www.aemcg.org.

Po osnovu Odluke o raspisivanju javnog konkursa za raspodjelu sredstava iz Fonda za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti medija namijenjenih komercijalnim i neprofitnim elektronskim medijima za 2023³¹, podnijeto je 17 blagovremenih i jedna neblagovremena prijava za grantove za emitere. Nije bilo zahtjeva za grant za samoregulatorna tijela. Savjet Agencije za elektronske medije (SAEM) je 11. VI 2024, utvrdio da sedam prijava treba odbiti, a da je 11 potpunih i blagovremenih prijava. Saglasno navedenom, SAEM je 11. VI 2024. donio Rješenje o raspodjeli sredstava iz Fonda za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti medija namijenjenih komercijalnim i neprofitnim elektronskim medijima za 2023 i odlučio da se sredstva u iznosu od 538.821EUR, predviđena za grantove za povećanje obima, strukture i raznovrsnosti ponude sadržaja posvećenih tematskim oblastima od javnog interesa (grantovi za emitere), dodijele za 35 programskih sadržaja za ukupno 11 emitera - osam radijskih i tri televizijska programa. Među njima su četiri lokalna, četiri regionalna i tri nacionalna emitera. Prosječan iznos dodijeljenih sredstava po emiteru iznosi 48.984eura, pri čemu je jednom emiteru najviše dodijeljeno 143.305eura dok je najniže dodijeljen grant iznosi 3.990eura. Prosječno dodijeljen grant ima 23 emisije sa prosječnom dužinom trajanja emisije od 51 minut. Ukupno trajanje podržanih grantova iznosi 41.280 minuta ili 688 sata programa. Jednom emiteru je dodijeljeno najviše pet grantova. Najzastupljenija tematska oblast, koja će biti obrađena kroz šest programskih sadržaja, jeste oblast Aktuelne društvene, političke i ekonomske teme. Slijede oblasti: Nauka, kultura, umjetnost i obrazovanje, Promocija poljoprivrede i turizma i Promocija zdravlja, sporta i zdravih stilova, koje će biti obrađene kroz četiri ili pet programskih sadržaja. Ostale tematske oblasti će biti zastupljene u jednom do tri programska sadržaja. Od 35 podržanih, 24 sadržaj se odnosi na nove programske sadržaje koji nijesu ranije emitovani, dok su 10 programski sadržaji koji su u prethodne dvije godine podržani iz Fonda. Devet podržanih sadržaja je namijenjeno poboljšanju ponude programskih sadržaja posvećenih ranjivim društvenim grupama ili su na albanskom ili romskom jeziku. SAEM je konstatovao da su ostala nedodijeljena sredstva u iznosu od 511.399,80 EUR (za grantove za emitere) i 89.554,15 EUR (za grantove za samoregulatorna tijela), koja će biti predmet raspodjele na sljedećem javnom konkursu. SAEM je na veb sajtu Agencije objavio detaljan Izvještaj o sprovedeoj raspodjeli.

U periodu od 1. I do 30. VI 2024. održane su četiri radionice medijske pismenosti. Cilj radionica bio je doprinos podizanju svijesti i informisanosti o važnosti medijske pismenosti, kao i osnaživanje djece i mladih da efektivno i kritički učestvuju u konzumiranju medijskih sadržaja koji su od ključne je važnosti za njihovo sagledavanje svakodnevice.

Nakon verzije na crnogorskom, albanskom i engleskom jeziku, AEM je, u junu 2024, uz podršku Misije OEBS-a u Crnoj Gori, objavila priručnik „Medijska i digitalna pismenost“ i na romskom jeziku³². Objavljivanje priručnika na romskom jeziku predstavlja doprinos smanjenju jaza koji postoji između ove zajednice i ostatka društva, koji omogućava ravnopravniji pristup informacijama i digitalnim resursima.

Javnosti je predstavljen i strip „Sajber sa sajberom“, kao i istoimeni crtani film posvećen jačanju medijske pismenosti kod djece. Crtani film je u toku juna 2024. emitovan 21 put na četiri televizijske stanice: RTCG (TVCG 1), Gradska TV, Nova M, A Plus TV. Emitovanje crtanog filma je nastavljeno i u programima drugih TV emitera tokom jula 2024. Istovremeno, strip je široko distribuiran partnerima i zainteresovanim profesorima i školama, a planirano je da se sa tim nastavi i u narednom periodu putem neformalnih obrazovanih programa koje AEM planira. Strip i crtani film su takođe dostupni na sajtu³³ i društvenim mrežama AEM.

Osnaživanje medijske pismenosti se kontinuirano sprovodi i putem namjenskog sajta www.medijskapismenost.me.

31 Usvojena 27. III 2024.

32 <https://aemcg.org/wp-content/uploads/2022/11/Medijako-thai-digitalno-siklpe-1.pdf>

33 <https://aemcg.org/wp-content/uploads/2024/06/Strip-Online-izdanje-Sajber-sa-sajberom.pdf>

U aprilu 2024, Ministarstvo kulture i medija je organizovalo donatorsku konferenciju sa predstavnicima stranih ambasada, međunarodnih organizacija, medija, medijskih udruženja, civilnog sektora, Sindikata medija i drugim zainteresovanim stranama, sa ciljem prikupljanja interesovanja za finansiranje onih aktivnosti iz Akcionog plana čije je finansiranje predviđeno iz donatorskih izvora.

Statistički podaci

U periodu 1. I - 30. VI 2024., AEM-u je dostavljeno 30 prigovora na rad emitera. U prvostepenom postupku, odbijeno je sedam, a prihvaćeno 23 prigovora. Nije bilo prigovora na rad kablovskih operatora.

U periodu 1. I - 30. VI 2024, AEM je, po službenoj dužnosti, pokrenula:

- 112 postupaka protiv emitera
- 10 postupaka protiv kablovskih operatora.

U postupcima po prigovoru ili službenoj dužnosti, u periodu od 1. I do 30. VI 2024, AEM je izrekla 121 upozorenje, od čega 19 u postupcima po prigovorima i 102 u postupcima po službenoj dužnosti.

Na prvostepena rješenja o izricanju upozorenja ili druga akta kojima su utvrđena prava i obaveze pružalaca AVM usluga, podneseno je tri žalbe u postupcima po prigovoru na rad emitera. SAEM je, kao neosnovane, odbio dvije žalbe, a jednu je usvojio i izmjenio prvostepeno Rješenje.

Dana 17. V 2024, SAEM je obustavio javni konkurs za dodjelu prava na emitovanje opštih ili specijalizovanih radijskih programa³⁴ jer ni jedna od šest blagovremenih prijava nije bila potpuna.

Zbog kršenja Zakona o elektronskim medijima u dijelu koji se odnosi na plaćanje naknade za emitovanje, AEM je izrekla mjeru privremenog (u trajanju od sedam dana) oduzimanja jednog odobrenja za emitovanje.

U periodu od od 1. I do 30. VI 2024, značajno je promijenjena programska struktura devet programa od čega: dva radijska (jedan javni i jedan komercijalni) i sedam televizijskih programa (tri javna i četiri komercijalna).

U periodu od 1. I do 30. VI 2024, AEM je pokrenula jedan stečajni postupak (još nije otvoren).

Međunarodna saradnja

Crna Gora je učestvovala na forumu „Korišćenje istraživačkih alata otvorenog koda za organizacije civilnog društva", u organizaciji DCN Global i World Learning organizacija, u periodu 24-25. VI 2024. u Sarajevu.

U periodu 26-27. VI 2024, u Briselu, predstavnici Ministarstva kulture i medija, Ministarstva ekonomskog razvoja, Ministarstva javne uprave, EKIP i AEM su učestvovali na dvodnevnoj radionici u vezi sa implementacijom Uredbe EU o digitalnim uslugama (Digital Service Act), u organizaciji TAIX instrumenta Evropske komisije (Technical Assistance and Information Exchange Instrument), a u saradnji sa Generalnim direktoratom za komunikacione mreže, sadržaj i tehnologiju EK (DG CNECT). S obzirom na hibridni karakter događaja, učešće u online formatu je uzelo i nekoliko desetina predstavnika nadležnih ministarstava, regulatornih tijela, civilnog sektora, medija, operatora elektronskih komunikacija i pružalaca ovih usluga iz Crne Gore.

³⁴ Raspisan 22. III 2024.

16.1. Normativni okvir

U dijelu zakonodavstva koje regulišu PDV i ostale poreze, Ministarstvo finansija je pripremio set poreskih zakona koji su utvojeni na Vladi i poslani Skupštini Crne Gore na usvajanje. Izmjene poreske politike, koje su obuhvaćene i Fiskalnom strategijom, predložene su izmjene određenih zakonskih rješenja i to: Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama, Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica, Predlog zakona o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost, Predlog zakona o izmjenama Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, Predlog zakona o otpisu kamate na dospjele poreske obaveze; Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit pravnih lica i Predlog zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza.

Navedena zakonaska rješenja tretiraju izmjene koje će se u najvećim dijelom odnositi na usklađivanje važećeg Zakona sa zakonodavstvom EU, obezbjeđenje dodatnih budžetskih sredstava, na širenju poreskog obuhvata, unapređenju važećeg zakonskog rješenja.

Predlogom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama se predlaže nastavak usaglašavanja važećeg Zakona sa odredbama Direktive 2003/96 o restrukturiranju okvira Zajednice za oporezivanje energenata i električne energije čime će se izvršiti unaprjeđenje postojećih rješenja kada je u pitanju promet energentima. Naime, ovim zakonom će se izvršiti unaprjeđenje postojećeg rješenja i predložiti obavezu označavanja energenata koja su oslobođena od plaćanja akcize ili podliježu sniženoj stopi, novim fiskalnim sredstvom za označavanje plinskih ulja i kerozina („ACCUTRACE PLUS“), u skladu sa odredbama Odluke 2022/197/EU, od datuma pristupanja EU. Pored navedenog, u cilju usklađivanja postojećeg Zakona sa predmetnom direktivom ovim zakonom će se u akcizni sistem predložiti uvođenje akcize na električnu energiju sa odloženim rokom primjene od datuma ulaska Crne Gore u EU, imajući u vidu da predviđena akciza predstavlja obavezu za zemlje članice.

U kontekstu cjelokupne poreske reforme sadržane u Fiskalnoj strategiji za period 2024-2027, ovim zakonom se predlaže povećanje visine akcize za mirna vina na 25 eura po hektolitru, čime će se doprinijeti povećanju budžetskih prihoda po osnovu akciza kao i ujednačenost mjera predmetne strategije kojom se pored ostalog obezbjeđuje i smanjenje poreskog opterećenja na rad. U cilju jačanja konkurentnosti i stimulisanja daljeg razvoja vinskog sektora ovim zakonom se, shodno odredbama Direktive Savjeta 2020/1151 o izmjeni Direktive 92/83/EZ o usklađivanju struktura akcize na alkohol i alkoholna pića, predlaže mogućnost uvođenja samostalnih malih proizvođača vina koji u komercijalne svrhe proizvodi do 1000 hektolitara vina godišnje i koji bi plaćao akcizu u iznosu od 50% visine akcize iz člana 43 stav 2 tačka 2 ovog Zakona (12,5 eura po hl).

Predloženim zakonom je izvršeno usaglašavanje sa pravnom tekovinom Evropske unije, i to:

- Direktivom Savjeta 2003/96/EZ od 27. oktobra 2003. o restrukturiranju Sistema Zajednice za oporezivanje energenata i električne energije,
- Direktivom Savjeta 92/83/EZ o usklađivanju struktura akcize na alkohol i alkoholna pića,
- Direktivom Savjeta 2020/1151 o izmjeni Direktive 92/83/EZ o usklađivanju struktura akcize za alkohol i alkoholna pića.

Predlogom zakona o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost vrši se reforme snižene stope PDV-a u skladu sa Direktivom 2006/112/EU o zajedničkom sistemu poreza na dodatu vrijednost, kroz uvođenje druge snižene stope PDV-a od 15%.

Kroz prvu sniženu stopu prepoznati su proizvodi, odnosno usluge koji direktno utiču na standard građana, čije će se oporezivanje vršiti po stopi od 7%.

Kroz drugu sniženu stopu vrši se ujednačavanje stope PDV-a na smještaj i usluge pripremanja i usluživanja hrane, pića i napitaka, osim alkoholnih pića, gaziranih i negaziranih pića sa dodatkom šećera i kafe u objektima za pružanje ugostiteljskih usluga, čime se rješava trenutna situacija po kojoj se u hotelskim restoranima i drugim ugostiteljskim objektima, pripremanje i usluživanje hrane i pića primjenjuje stopa PDV-a od 21% a u kategorisanim restoranima i objektima za pružanje catering usluga stopa od 7%. Takođe, predloženim zakonskim rješenjem, određeni proizvodi i usluge koji su bili oporezovani po stopi od 7%, biće oporezovani po stopi od 15%. Pored navedenog, uvodi se i snižena stopa za frizerske usluge, čime se direktno doprinosi konkurentnosti ove grane privrede.

Mjera se predlaže u cilju kompenzovanja izgubljenih prihoda države po osnovu smanjenja poreskog opterećenja na zarade čime Crna Gora postaje jedan od najpovoljnijih poreskih sistema u dijelu oporezivanja troškova rada.

Takođe, predloženim zakonskim rješenjem vrši se reforma odredbe koja se odnosi na oslobođenje od plaćanja PDV pri uvozu, odnosno njeno usklađivanje sa Direktivom 2009/132/EU u utvrđivanju područja primjene člana 143 tački (b) i (c) Direktive 2006/112/EU u vezi oslobođenja od plaćanja poreza na dodatu vrijednost prilikom konačnog uvoza određene robe. Predloženim zakonskim rješenjem vrši se djelimično usklađivanje sa odredbama navedene Direktive, dok će se potpuno usklađivanje izvršiti donošenjem podzakonskog akta kojim će se bliže urediti ova oblast.

Predloženim zakonskim rješenjem vrši se ukidanje odredbe koja se odnosi na oslobođenje kod uvoza proizvoda na pošiljke neznatne vrijednosti do 75 eura. Naime, oslobođenje kod uvoza pošiljki neznatne vrijednosti je ukinuto u EU od 1 jula 2021. godine, donošenjem Direktive 2017/2455/EU o izmjeni Direktive 2006/112/EU i Direktive 2009/132/EU u pogledu određenih obaveza u vezi sa porezom na dodatu vrijednost za isporuku usluga i prodaju robe na daljinu, te sve komercijalne pošiljke uvezene u EU podliježu plaćanju PDV, bez obzira na njihovu vrijednost. Cilj ukidanja oslobođenja od plaćanja PDV pri uvozu pošiljki je stvaranje pravednijeg i transparentnijeg sistema oporezivanja i smanjenje utaje poreza.

U Crnoj Gori prag za neoporezivanje pošiljki neznatne vrijednosti se odnosi na sve pošiljke vrijednosti do 75 eura i značajno je viši od praga koji se u EU primjenjivao sve do 1 jula 2021. godine i propisivao oslobođenje od plaćanja PDV pri uvozu za pošiljke vrijednosti do 22 eura.

Predloženim zakonskim rješenjem vrši se uvećanje nivoa paušalne naknade koju ostvaruje poljoprivrednik sa 5% na 8%. Uvećanjem paušalne naknade koju ostvaruje poljoprivrednik sa postojećih 5% na 8%, država direktno stimuliše veću isporuku poljoprivrednih proizvoda.

16.2. Operativni kapaciteti i kompjuterizacija

Status RARP projekta:

a) Integrirani IT sistem za upravljanje prihodima (IRMS) - Nakon sprovedene procedure nabavke novog integrisanog IT sistema za upravljanje prihodima, zaključen je ugovor u II kvartalu 2023. sa izabranim konzorcijumom OWL ("OSA Računarski inženjering" d.o.o. Srbija, "wedolT-solutions" Gmbh Austrija i "Lanaco" d.o.o. Bosna i Hercegovina), i započeta je implementacija ugovora. Dokumentacija koja se odnosi na izradu konceptualnog dizajna je usaglašena unutar Tima za implementaciju IRMS-a, kao i prosljeđena firmi "KPMG" na eksternu kontrolu kvaliteta. Dogovorena je fazna implementacija svih modula projekta. Takođe, nastavljen je rad na razvoju modula za registraciju, prvog modula u faznoj implementaciji, kao i započeta testna migracija podataka za isti modul, a za čije potrebe su organizovane radionice sa korisnicima unutar Poreske uprave. Dobavljač je sa timom Poreske uprave bio angažovan u dijelu analize podataka koji se odnose na oblast registracije, koji se trebaju migrirati u novi IT sistem.

b) Takođe, u pogledu budućeg nesmetanog funkcionisanja novog IRMS sistema, završen je tenderski postupak za izbor dobavljača koji će isporučiti neophodnu specifičiranu opremu. Očekuje se početak implementacije instaliranja hardverske opreme u septembru mjesecu.

U okviru treće komponente projekta koja se odnosi na unaprjeđenje usluga poreskim obveznicima, završena je procedura ugovaranja sa konsultantskom firmom "Ipsos Strategic Marketing", a koja će za potrebe Poreske uprave sprovesti dva istraživanja – „Istraživanje zadovoljstva poreskih obveznika" i „Istraživanje zadovoljstva zaposlenih u Poreskoj upravi Crne Gore".

c) Crna Gora će se u narednom periodu fokusirati na uvođenje automatske razmjene informacija (AEOI) na koju smo se obavezali kao članica Globalnog foruma o transparentnosti i razmjeni informacija u porezne svrhe.

Tokom 2024. planirano je pokretanje postupka za nabavku programskog rješenja za AEOI. Crna Gora je na nedavnim sastancima s OECD-om dogovorila početak tehničke suradnje u ovoj oblasti, s primarnim fokusom na nabavu softverskog rješenja za AEOI i određivanje dana prve razmjene.

Za sada se procjenjuje da će se prva razmjena dogoditi tokom 2025. godine, nakon što se sprovedu sve potrebne aktivnosti za implementaciju ovog sistema i potrebne obuke. Tokom decembra 2023. godine, OECD je izvršio peer review Crne Gore u području Razmjene informacija na zahtjev (EOIR). Do sada je odrađeno nekoliko interacija, prema planu Izvještaj se očekuje u oktobru mjesecu 2024.

d) Kada je riječ o administrativnim kapacitetima Kancelarije za vezu, postojećom sistematizacijom predviđena su dva radna mjesta. Novom sistematizacijom predviđa se povećanje broja zaposlenih službenika u dijelu razmjene AEOI informacija.

Status projekta „Podrška Upravi carina u razvoju sistema za kontrolu kretanja akciznih proizvoda (EMCS)“:

Nakon što je Evropska komisija odobrila projekat iz IPA 2024 "Podrška upravi carina u razvoju sistema za kontrolu kretanja akciznih proizvoda (EMCS)", Uprava carina radi na izradi projektnog zadatka (TOR) kojim će biti definisani ciljevi za automatizovanu obradu i razmjenu informacija. Očekuje se da aktivnosti na implementaciji projekta otpočnu početkom 2025. godine.

TADAT preporuke:

Nastavljena je pomoć kroz projekat tehničke pomoći sredstvima Višekorisničke IPA-e koju pružaju eksperti MMF-a, na osnovu TADAT procjene odrađene na kraju 2015.

Nakon posjete regionalnog koordinatora MMF-a (16. I 2024.), dogovorena je radna verzija plana rada tehničke pomoći za 2024. godinu. Dostavljen je i Upitnik o ljudskim resursima kao podloga za pomoć u izradi Strategije ljudskih resursa Poreske uprave, urađena je samoprocjena implementiranih preporuka Odjeljenja za fiskalne poslove (FAD) u posljednje dvije do tri godine. Tokom posjete koordinatora MMF-a od 6. do 14. III 2024. urađena je analiza napretka i dostavljen izvještaj – „Stanje implementacije preporuka FAD-a za 2023. godinu". Nakon toga dostavljen je dokument „Crna Gora - Nastavak reforme Poreske uprave, april 2024." sa preporukama. U aprilu mjesecu pružena je konsultantska podrška vezana uz upravljanje poreskim dugom „Jačanje naplate poreskog duga – kratkoročna poboljšanja". Dostavljen nacrt preporuka čija će se realizacija pratiti. U junu mjesecu pružena je konsultantska podrška na temu „Unaprjeđenje rada na temelju procjene rizika – dalji koraci". Dostavljen nacrt preporuka.

U Beču je održan godišnji koordinacioni sastanak zemalja zapadnog Balkana (13-14. VI 2024.). Faza III Programa fiskalnih reformi u Jugoistočnoj Evropi (JIE) 2023-2026. podržava aktivnosti na sprovođenju reformi u tri područja rada Odjeljenja za fiskalne poslove (Fiscal Affairs Department, FAD) – upravljanje javnim finansijama (Public Finance Management, PFM), poreska politika (Tax Policy, TP) i administracija prihoda (Revenue Administration, RA) – u

Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji (korisnici programa). Treća faza programa razvoja kapaciteta (capacity development, CD) u JIE, koju podržava Evropska komisija (EK) i Švajcarski državni sekretarijat za ekonomske poslove (Switzerland State Secretariat for Economic Affairs, SECO), nadovezuje se na uspjeh ranijih programa u oblasti razvoja kapaciteta u regionu, koje su podržali EK i SECO. Godišnji koordinacioni sastanak (Annual Coordination Meeting, ACM) između korisnika, razvojnih partnera i MMF-a je komponenta ključna za koordinaciju aktivnosti na provođenju reformi koje program podržava.

POGLAVLJE 17 - EKONOMSKA I MONETARNA UNIJA

17.1. Ekonomska politika

Evropskoj komisiji je 11. IV 2024. dostavljen ažurirani Akcioni plan za harmonizaciju sa pravnom tekovinom EU u oblasti poglavlja 17 – Ekonomska i monetarna unija.

U kontekstu definisanja nadležnosti i razvoja statistike državnih finansija pripremljan je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o statistici i sistemu zvanične statistike, sa ciljem „transfera nadležnosti“ statistike državnih finansija sa Ministarstva finansija na Upravu za statistiku. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o statistici i sistemu zvanične statistike je 24. VII 2024 godine upućen Evropskoj komisiji na mišljenje. Radi se na pripremi odgovora na pitanja koja je CG dobila 26. VII 2024.

Kada je u pitanju Fiskalna strategija Crne Gore za period 2024-2027. godine, u saradnji sa relevantnim institucijama pripremljen je nacrt i upućen je poziv privredi, organima, organizacijama, udruženjima i pojedincima (zainteresovana javnost), da u sklopu javna rasprave, koja je predviđena za period od 18. VII 2024. do 7. VIII 2024, daju svoj doprinos unaprjeđenju kvaliteta teksta Strategije. Imajući u obzir da je postupak javne rasprave finalizovan i da je izvršeno upodobljavanje teksta predloga Fiskalne strategije Crne Gore za period 2024-2027, Vlada je isti usvojila i uputila u skupštinsku proceduru.

U toku se sprovode aktivnost radne grupe koja je zadužena za pripremu nacrt teksta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti. Aktivnim učešćem članova radne grupe evidentno je da su predložene izmjene i dopune teksta Zakona brojne i značajne što je dovelo do pomjeranja dinamike usvajanja Zakona. Uzimajući u obzir trenutnu dinamiku očekuje se da se Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti usvoji do kraja 2024. godine.

17. 2. Monetarna politika

Skupština je 28. XII 2023. donijela Zakon o izmjenama i dopunama zakona o Centralnoj banci Crne Gore. („Sl. list CG“, broj 125/23) Zakonom o Centralnoj banci Crne Gore princip nezavisnosti Centralne banke implementiran je u potpunosti. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o Centralnoj banci Crne Gore, izvršena je izmjena člana 16 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore kojim je sada propisano da u slučaju potreba za likvidnošću kreditnih institucija, Centralna banka može davati kredite solventnim kreditnim institucijama, prema kamatnim stopama koje moraju da budu veće od stopa preovlađujućih na tržištu u Crnoj Gori, uz odgovarajuća sredstva obezbjeđenja, kao i da Centralna banka utvrđuje bliže uslove i način davanja tih kredita. Sa tim u vezi, na osnovu ovakvog zakonskog određenja, Savjet Centralne banke je 11. IV 2024. donio novu Odluku o bližim uslovima i načinu davanja kredita kreditnim institucijama u slučaju potreba za likvidnošću.

Skupština je usvojila Zakon o izmjenama i dopunama zakona o osiguranju 4. IV 2024. („Sl listu CG“, broj 34/24), čime je ispunjen princip zabrane privilegovanog pristupa javnog sektora finansijskim institucijama i ispunjeno prvo mjerilo za privremeno zatvaranje ovog pregovaračkog poglavlja.

Nastavljene su aktivnosti i koordinacija nadležnih institucija po pitanju ispunjenja drugog mjerila za privremeno zatvaranje ovog pregovaračkog poglavlja, a tiču se izmjena člana 143 Ustava CG, kako bi se osiguralo da je definisani primarni cilj cjenovne stabilnosti u skladu sa članom 127 (1) i 282 (2) UFEU.

Nakon što je od oktobra 2022. članica Mreže za ozelenjavanje finansijskog sistema (Network for Greening the Financial System), CBCG je 31. V 2024. postala članica Mreže za održivo bankarstvo i finansiranje (The Sustainable Banking and Finance Network - SBFN), koju podržava Međunarodna finansijska korporacija (International Financial Corporation - IFC). Riječ je o svjetskoj platformi za razmjenu znanja i izgradnju kapaciteta o održivom finansiranju za regulatore finansijskog sektora i granska udruženja tržišta u nastajanju i ekonomija u razvoju.

Savjet za finansijsku stabilnost Crne Gore je 22. VII 2024. formirao međusektorsku radnu grupu sa zadatkom izrade Mape puta finansijskog sektora ka održivim finansijama, u čijem sastavu će biti predstavnici CBCG i ostalih regulatora na finansijskom tržištu, Ministarstva finansija, Ministarstva ekonomskog razvoja i ostali prepoznati učesnici. Mapa puta ima za cilj da poveća finansijske tokove ka održivim projektima i podrži bržu i efikasniju tranziciju ka zelenijoj, održivijoj i otpornijoj ekonomiji.

Centralna banka je nastavila intenzivne aktivnosti na jačanju supervizorskih i administrativnih kapaciteta kroz drugu fazu regionalnog IPA projekta „Program jačanja kapaciteta centralnih banaka Zapadnog Balkana sa ciljem njihove integracije u Evropski sistem centralnih banaka“ kojim rukovodi Savezna banka Njemačke, uz podršku Evropske centralne banke i još 19 centralnih banaka ESCB-a. Pored radionica koje su eksperti ESCB-a, u ovom izvještajnom periodu (april – septembar 2024), održali na teme iz oblasti sanacije banaka i zaštite finansijskih potrošača, finansijske inkluzije i finansijske edukacije, CBCG je imala intenzivnu bilateralnu saradnju sa Hrvatskom narodnom bankom u oblastima statistike finansijskih računa i platnih sistema, kao i Narodnom bankom Austrije na temu zaštite ličnih podataka (GDPR).

POGLAVLJE 19 - SOCIJALNA POLITIKA I ZAPOSŁJAVANJE

19.1. Radno zakonodavstvo

Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu je u finalnoj fazi međusektorskog usaglašavanja nakon čega će biti upućen EK na mišljenje. Njegovo donošenje je planirano za IV kvartal 2024.

19.2. Zaštita i zdravlje na radu

Skupština je 17. V 2024. donijela Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti („Sl. list CG“, broj 049/24).

Formirana je Radna grupa za Izmjene i dopune Zakona o zaštiti i zdravlju na radu, čije je donošenje je planirano u drugom kvartalu 2025. Vlada je 24.V.2024. usvojila izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2023, Strategiju za unapređenje zaštite i zdravlja na radu u Crnoj Gori 2022-2027. i Akcioni plan implementacije 2024. godine.

Inspekcija zaštite i zdravlja na radu je izdala 239 prekršajna naloga u ukupnom iznosu od 80.500,00 EUR, donijeto je 44 rješenja o otklanjanju nepravilnosti i podnešeno je 1 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka. Takođe, u navedenom periodu je otklonjeno 962 nepravilnosti.

U izvještajnom periodu Inspekcija zaštite i zdravlja na radu je izvršila 5 uviđaja povreda na radu i to: 2 smrtna i 3 teške povrede na radu - 4 u građevinskoj djelatnosti i jedna u proizvodnoj djelatnosti.

Na Zakon o zaštiti od nejonizujućih zračenja („Sl. list CG“, broj 035/13) inspektor za zaštitu od zračenja je izvršio 23 inspeksijska nadzora lica koja koriste izvore nejonizujućih zračenja i napisao **13 ukaza** koja se odnose na preduzimanje određenih mjera i radnji u cilju otklanjanja utvrđenih nepravilnosti lica koja koriste izvore nejonizujućih

zračenja. Po nalogu inspektora za zaštitu od zračenja ukupno je sprovedeno 31.625 kontrola na radioaktivnost za uvoz/izvoz ili tranzit metala, metalnih proizvoda i sirovina, kao građevinskih proizvoda (12.263 izvršenih od strane D.O.O. "Centar za ekotoksikološka ispitivanja" i 19.362 od strane Instituta za crnu metalurgiju AD Nikšić), shodno Kontrolnoj listi i Spisku roba koje podliježu kontroli radioaktivnosti.

Shodno članu 8 Zakona o zaštiti od nejonizujućih zračenja („Sl. list CG", broj 035/13) izdate su četiri dozvole za obavljanje stručnih poslova zaštite od nejonizujućih zračenja. Agencija za zaštitu životne sredine je izdala: 26 dozvola za obavljanje prometa; 15 dozvola za obavljanje radijacione djelatnosti i 13 odobrenja za prevoz radioaktivnih materijala.

Na osnovu Zakona o prevozu opasnih materija („Sl. list CG", br. 033/14, 013/18) Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat za zaštitu i spašavanje izdao je 12 saglasnosti za prevoz radioaktivnih materija, za postupak izdavanja odobrenja za prevoz radioaktivnih materijala koje izdaje Agencija za zaštitu životne sredine.

19.3 Socijalni dijalog

Rekonstrukcijom Vlade formirano je novo Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga. U cilju unapređenja socijalnog dijaloga, osnovan je Direktorat za socijalni dijalog kao nova jedinica u okviru novoformiranog ministarstva. Njegova osnovna uloga je unapređenje i olakšavanje dijaloga između vlade, poslodavaca i sindikata. Direktorat ima za cilj stvaranje stabilne platforme za diskusije koje uključuju sve tri socijalne strane: vladu, poslodavce i sindikate. Ovo uključuje rešavanje pitanja radnog zakonodavstva, uslova zapošljavanja i socijalnog osiguranja. Direktorat će dalje raditi na razvoju politika koje promovišu dostojanstvene uslove rada, socijalnu zaštitu i inkluzivni rast i biće uključen u posredovanje u sporovima između poslodavaca i zaposlenih, pomažući u rešavanju konflikata na miran način. Direktorat će raditi na usklađivanju nacionalnih radnih standarda sa direktivama EU i međunarodnim konvencijama o radu.

19.4. Politika zapošljavanja

U 2024. nastavljen je trend smanjenja broja nezaposlenih lica na evidenciji Zavoda za zapošljavanje. Na dan 30.VI 2024. na evidenciji Zavoda registrovano je 34.715 nezaposlena lica (žena – 20.397 ili 58,76%), što u odnosu na isti dan prethodne godine predstavlja smanjenje od 5.589 lica ili 13,87% (na dan 30.VI 2023. bilo je 40.304 nezaposlenih lica, žena 23.258 ili 57,71%).

Stopa registrovane nezaposlenosti u maju 2024. iznosila je 12,09% i u odnosu na maj 2023. godine manja je za 2,41 procentana poena (u maju 2023. stopa registrovane nezaposlenosti iznosila je 14,50%).

Prosječan broj nezaposlenih u periodu 1.1.-30.VI 2024. je iznosio 36.642 a prosječan broj nezaposlenih žena 21.355. U odnosu na prosječan broj nezaposlenih u istom periodu 2023, kada je bilo 42.381 lice (24.329 žene) došlo je do smanjenja prosječnog broja nezaposlenih za 5.739 ili 13,54%.

Prosječna stopa nezaposlenosti, posmatrana kao odnos prosječnog broja registrovanih nezaposlenih i prosječnog broja aktivnog stanovništva tokom perioda (prosječan broj registrovanih nezaposlenih i prosječan broj registrovanih zaposlenih), u prvih pet mjeseci 2024. godine je iznosila 12,84%. Prosječna stopa nezaposlenosti u prvih pet mjeseci 2023. godine je iznosila 15,55%, tako da je došlo do smanjenja prosječne stope nezaposlenosti za 2,71 procentnih poena.

Učešće mladih 15-29 godina u ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti je na dan 30.VI 2024. godine. iznosilo je 18,29% (6.350 lica, od čega je 4.007 žena) a na isti dan prethodne godine – 19,37% (7.805 lica, od čega je 4.837 žena), odnosno došlo je do smanjenja za 1,08 procentnih poena. Učešće lica preko 50 godina na evidenciji nezaposlenih na dan 30.6.2024. bilo je 35,85% (12.447 lica) (na isti dan prethodne godine – 33,99% (13.701 lica)).

Na evidenciji nezaposlenih Zavoda za zapošljavanje, na dan 30.VI 2024, nalazilo se 9.121 lice sa invaliditetom, od čega je 5.454 ili 59,80% žena. U odnosu na isti dan prethodne godine kada je bilo evidentirano 9.751 lice sa invaliditetom (5.724 žene ili 58,70%), došlo je do smanjenja za 630 lica ili 6,46%.

Učešće dugoročno nezaposlenih lica (zaposlenje traže duže od jedne godine) u ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti na dan 30. VI 2024. je iznosilo 79,09% (27.457 lica). Na isti dan prethodne godine zaposlenje preko jedne godine je tražilo 31.190 lica ili 77,39% od ukupnog broja nezaposlenih na evidenciji Zavoda.

U periodu 1.I - 30. VI 2024. poslodavci su Zavodu za zapošljavanje prijavili 14.101 slobodno radno mjesto. U odnosu na isti period 2023, prijavljeno je 3.271 ili 18,83% manje slobodnih radnih mjesta (u period 1.I - 30. VI 2023. godine prijavljeno je 17.372 slobodnih radnih mjesta).

Zavod za zapošljavanje Crne Gore vrši razmjenu podataka sa Eurostatom posredstvom Monstata. U skladu sa direktivom NAC REV 2, kvartalno i godišnje Zavod MONSTAT-u dostavlja podatke o slobodnim radnim mjestima prema djelatnostima poslodavca i veličini preduzeća. Monstat podatke prosljeđuje Eurostatu.

Zavod dostavlja podatke za ESSPROS (statistika novčanih i socijalnih davanja) MONSTAT-u na godišnjem nivou. Monstat prosljeđuje podatke Eurostatu. Na platformi CPESSEC Crna Gora obezbjeđuje podatke o tržištu rada koji se razmjenjuju sa ostalim članicama.

Na sajtu Zavoda je moguće naći kompletnu statistiku o stanju i kretanjima na tržištu rada u Crnoj Gori, na mjesečnom, kvartalnom, polugodišnjem i godišnjem nivou. U mjesečnom statističkom biltenu i mjesečnom statističkom pregledu podaci su iskazani na engleskom jeziku.

U periodu od 1. IV 2024. do 1. IX 2024. Inspekcija rada i Inspekcija zaštite i zdravlja na radu su izvršili 1.895 inspeksijska pregleda (u oblasti radnih odnosa i zapošljavanja 1.241 i u oblasti zaštite i zdravlja na radu 654). Od ukupnog broja pregleda, 455 je izvršeno po inicijativama zaposlenih, građana i drugih podnosilaca (412 iz oblasti radnih odnosa i zapošljavanja i 43 iz oblasti zaštite i zdravlja na radu). Utvrđeno je ukupno 1.403 nepravilnosti (448 iz oblasti radnih odnosa i zapošljavanja i 998 iz oblasti zaštite i zdravlja na radu).

U traženom periodu, Inspekcija rada je izdala 451 prekršajnih naloga u ukupnom iznosu od 296.600,00 EUR i podneseno je 58 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka. Takođe, u navedenom periodu je otklonjeno 1.070 nepravilnosti.

U navedenom periodu je zatečeno 239 lica u nezakonitom radu (154 stranac i 85 crnogorskih državljana), od čega je, po nalogu inspektora, 52 lica zasnovalo radni odnos u skladu sa zakonom (31 stranac i 21 crnogorski državljanin).

Sprovođenje aktivnih politika tržišta rada

Zavod je u periodu od 1. I do 30.VI 2024. donio šest programa aktivne politike zapošljavanja za nezaposlena lica među kojima su dugoročno nezaposlena lica, mlada lica, lica bez kvalifikacija, bez radnog iskustva, starija od 50 godina, pripadnici RE populacije, korisnici materijalnog obezbjeđenja i druga nezaposlena lica udaljena od tržišta rada.

Za finansiranje realizacije donijetih programa opredijelio je sredstva u ukupnom iznosu od 3 500 000 eura.

S ciljem da se nezaposlenim licima obezbijedi brža tranzicija iz sfere obrazovanja u sferu rada, a u saradnji sa izabranim organizatorima obrazovanja i poslodavcima, realizovaće se tri programa obrazovanja i osposobljavanja odraslih za 630 nezaposlenih lica, i to:

- program obrazovanja i osposobljavanja za sticanje stručnih kvalifikacija i ključnih vještina za 121 lice,

- program osposobljavanja za obavljanje poslova određenih radnih mjesta kod poslodavca za 314 lica i
- program osposobljavanja za samostalno obavljanje poslova u stečenoj kvalifikaciji nivoa obrazovanja za 195 lica.

Realizacijom programa podsticaja za zapošljavanje omogućće se zapošljavanje 22 lica iz kategorije teže zapošljivih lica u trajanju od 12 do 16 mjeseci, uključujući i period subvencioniranog zapošljavanja tokom prvih osam mjeseci realizacije programa.

Sprovođenjem programa podsticaji za samozapošljavanje pružiće se određena finansijska i nefinansijska podrška za najmanje 50 nezaposlenih lica radi osnivanja jednog od oblika obavljanja privredne djelatnosti u kojima će kao osnivači i zasnovati radni odnos.

Sprovođenjem programa javnih radova u saradnji sa izabranim poslodavcima, prioritetno iz civilnog sektora, omogućće se zapošljavanje na privremenim netržišnim poslovima od javnog interesa za 523 pripadnika posebno osjetljivih grupa nezaposlenih lica.

U periodu 1. I – 30. VI 2024. završena je realizacija pet od šest programa aktivne politike zapošljavanja pokrenutih 2023. godine za 97,12 % učesnika, tj za 1.652 nezaposlena lica, od kojih su 1.529 lica sa uspjehom završila programe. Za preostalih 2,88 % učesnika tj. za 49 korisnika bespovratnih sredstava za samozapošljavanje program će se završiti u trećem kvartalu tekuće godine.

Od 345 uspješnih učesnika programa osposobljavanja za rad kod poslodavca, osposobljavanja za samostalan rad i podsticaja za zapošljavanje koji su po realizaciji programa nastavili radni odnos kod poslodavaca – izvođača, 63,19 % je i ostalo u radnom odnosu kod istog poslodavca, dok je 36,81 % izgubilo status zaposlenog kod izvođača programa, zasnovalo radni odnos kod drugog poslodavca ili ponovo prijavljeno u evidenciju nezaposlenih lica ili je van registrovane nezaposlenosti.

Program osposobljavanja za obavljanje poslova određenih radnih mjesta je sa uspjehom završilo 265 učesnika, od kojih je 73,58% nastavilo radni odnos kod poslodavaca – izvođača programa, na radnim mjestima za koja su se u prethodnih šest mjeseci uz rad i osposobili. Od 195 zaposlenih, 57,95 % ili 113 lica održalo je zaposlenje kod istog poslodavca. Od 70 uspješnih učesnika programa koji nijesu nastavili radni odnos kod izvođača programa, 18,57% (13) učesnika je zasnovalo radni odnos kod drugog poslodavca.

Nakon realizacije programa osposobljavanja za samostalno obavljanje poslova i stečenog šestomjesečnog radnog iskustva u nivou kvalifikacije obrazovana, 54,36% od 252 uspješna učesnika je i ostalo u radnom odnosu kod poslodavaca – izvođača programa. Od 137 zaposlenih, 67,15 % ili 92 lica su održala zaposlenje kod istog poslodavca. Od 115 uspješnih učesnika programa koji nijesu nastavili radni odnos kod izvođača programa, 3,48% (4) učesnika je zasnovalo radni odnos kod drugog poslodavca.

Po realizaciji programa podsticaja za zapošljavanje 24 nezaposlena lica kod poslodavaca koji svoju djelatnost obavljaju u sektoru usluga smještaja i ishrane, nakon perioda subvencioniranog zapošljavanja, u radnom odnosu kod izvođača programa ostalo je 54,17 %, odnosno 13 lica.

Od 446 polaznika koji su povećali zapošljivost na tržištu rada uspješnim ishodom uključenosti u program obrazovanja i osposobljavanja, 22,42%, tj. 100 lica su zasnovala radni odnos po realizaciji programa, od kojih 7 na neodređeno vrijeme. U proteklom periodu praćenja realizacije programa 10 polaznika više nije u evidenciji nezaposlenih lica Zavoda.

U periodu do šest mjeseci po završetku programa zaposlilo se 24,6% uspješnih polaznika programa sticanja stručnih kvalifikacija i 20,85% programa sticanja ključnih vještina.

Od 46 zaposlenih u novostečenoj kvalifikaciji 52,17% su računovodstveni tehničari, 21,74% zaštitari, 10,87% asistenti u nastavi, po 4,35% turistički vodiči, gerontodomaćini i rukovaoci građevinskih mašina i 2,18% administrativni tehničari. Po realizaciji programa učenja stranih jezika i rada na računaru, 54 polaznika su zasnovala radni odnos, od kojih 28 po sticanju znanja iz engleskog, 19 iz njemačkog jezika, kao i sedam polaznika po sticanju vještina rada na računaru.

U ukupnom broju zaposlenih po realizaciji programa sticanja stručnih kvalifikacija i ključnih vještina, žene učestvuju sa 72%, mladi sa 30%, dugoročno nezaposleni 97%, lica sa invaliditetom 26% i korisnici materijalnog obezbjeđenja 16%. Posmatrano sa aspekta nivoa obrazovanja među zaposlenim je 56 lica srednjeg obrazovanja, 42 višeg i visokog i dva lica II nivoa kvalifikacija obrazovanja. Među zaposlenim je 54% lica iz opština Sjevernog regiona, 27% iz Središnjeg i 19% iz opština Primorskog regiona.

Ishodi realizovanih programa javnih radova potvrđuju da su svi učesnici povećali zapošljivost na tržištu rada unapređenjem radnih vještina, zapošljavanjem na privremenim netržišnim poslovima. Od ukupno 542 uključena lica 7,75 % ili 42 lica su po realizaciji programa zasnovala radni odnos na otvorenom tržištu.

U prvom polugodištu tekuće godine nastavljena je realizacija Programa "Podsticaji za preduzetništvo" započeta u poslednjem kvartalu 2023. godine. U proteklom periodu praćenja ovog programa, dva korisnika su odustala od realizacije svojih biznis planova i saglasno ugovornoj obavezi izvršili u cjelosti povraćaj dodijeljenih sredstava za tu namjenu. Shodno navedenom, program se sprovodi za 49 korisnika bespovratnih sredstava koji su se samozaposlili u novoosnovanom poslovnom subjektu i dodatno otvorili 16 novih radnih mjesta. Kako je u toku realizacija biznis planova izabranih korisnika bespovratnih sredstava za samozapošljavanje, tako se očekivani rezultati realizacije ovog programa i ishodi održivosti zaposlenja još uvijek ne mogu sagledati.

Javna rasprava o Nacrtu zakona o izmjenama i dopunama zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti je održana u periodu 5. VII - 25. VII 2024. dok je 24. VII 2024. održan i okrugli sto. Donošenje ovog zakona je planirano za IV kvartal 2024.

Izmjenama i dopunama odredbi Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti ovom prilikom ne vrši se usklađivanje sa pravnom tekovinom Evropske unije, već se izmjene i dopune navedenog zakona žele stvoriti adekvatne pravne osnove za nesmetan proces digitalizacije Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, koji treba da doprinese bržem i kvalitetnijem pružanju usluga za tržište rada, kako nezaposlenim licima i ostalim tražiocima zaposlenja, tako i poslodavcima. Izmjenama i dopunama navedenog zakona pristupa se i zbog potrebe prilagođavanja odredbi istog u cilju nesmetanog uvođenja i implementacije programa "Garancija za mlade", kao i zbog definisanja odredbi koje će biti osnov za interoperabilnost baza podataka, čiji je cilj povezivanje Zavoda za zapošljavanje Crne Gore sa drugim institucijama radi razmjene podataka. Istovremeno vrši se usklađivanje ovog zakona sa nizom drugih zakona, kao što su Zakon o radu, Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca, Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, Zakon o elektronskoj upravi, Zakon o zaštiti podataka o ličnosti i dr.

Ključna novina se odnosi na uvođenje mogućnosti da se prijavljivanje u evidenciju nezaposlenih lica, kao i pristup uslugama za tržište rada i pravima za vrijeme nezaposlenosti kod Zavoda za zapošljavanje Crne Gore može ostvariti i elektronskim putem, u skladu sa propisima o elektronskoj upravi. Nezaposlena lica će ubuduće moći da se prijave u evidenciju Zavoda za zapošljavanje, osim ličnim dolaskom, i elektronskim putem. Takođe, nezaposlenim licima će biti omogućeno da zahtjeve za ostvarivanje prava za vrijeme nezaposlenosti mogu podnositi, osim neposrednom predajom ili dostavljanjem zahtjeva poštom, i u elektronskom obliku.

U periodu od 1. IV 2024. do 18. VII 2024. na sjednicama Savjeta Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom ukupno je razmatrano 403 zahtjeva, dok 417 zahtjeva nije upućeno na sjednicu Savjeta:

- 337 zahtjeva sadrži kompletnu dokumentaciju i biće upućeno na narednu sjednicu Savjeta.
- 50 zahtjeva je u procesu dopune dokumentacije.
- 13 zahtjeva je odbijeno zbog nepotpune dokumentacije, a za
- 11 predatih zahtjeva utvrđeno je da su po prethodnim zahtjevima već riješeni.
- 6 zahtjeva postupak je prekinut zbog rješavanja prethodnog pitanja, odnosno do dobijanja rješenja o procentu invaliditeta.

Po ovom osnovu je na 30. VI 2024. isplaćeno 14.464.270,57 eura.

Plan implementacije programa „Garancija za mlade“

Vlada je 18.VII 2024. usvojila Plan implementacije programa „Garancija za mlade“ 2024-2026.

Usvajanje Plana će omogućiti dostupnost sredstava iz Operativnog programa za zapošljavanje i socijalnu politiku 2024 – 2027, kao i početak realizacije Pilot faze programa „Garancija za mlade“ koja je predviđena za period 2025-2026. godine u tri odabrane opštine Ulcinj, Bijelo Polje i Nikšić.

19.5 Evropski socijalni fond

U okviru IPA 2020 Akcionog dokumenta (AD) „Podrška pametnom i inkluzivnom rastu - zapošljavanje i socijalna inkluzija“, čija je ukupna vrijednost 7,7 miliona eura ugovorene su i sprovode se četiri tenderske procedure: jedan ugovor o uslugama Tehničke podrške, jedan ugovor o bratimljenju (twinning ugovor), dva ugovora o nabavci opreme za ZZZCG u okviru iste akcije, jedna grant šema u okviru koje su potpisana 24 grant ugovora. Ukupna vrijednost ugovorenih projekata iznosi 5,345,340,40 miliona eura i svi su ugovoreni do 28. VIII 2023.

Podrška MRSS i drugim korisničkim institucijama (ZZZCG, CzSR, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, Inspekcija rada) u pripremi programskih dokumenata za IPA III finansijsku perspektivu, praćenju sektorskih strateških dokumenata, politikama aktivacije na tržištu rada, izradi zakonodavnog okvira za uspostavljanje socijalne ekonomije u CG, podrška u uspostavljanju mehanizma za praćenje implementacije Zakona o radu i Zakona o zaštiti i zdravlje na radu, podrška u pripremi Nacionalnog akcionog plana za Garanciju za djecu do 2030. godine, podrška grant korisnicima itd.obezbjedena je kroz ugovor o uslugama „Unaprijeđeno kreiranje politika zasnovanih na dokazima, implementacija praksi i koordinacija u sektorima zapošljavanja i socijalne politike i ojačani kapaciteti za učešće u Evropskom socijalnom fondu“. Nastavljena je i realizacija ovog projekta koji se sprovodi kroz model direktnog upravljanja i uspješno se realizuje. Cilj projekta je da se ojačaju kapaciteti korisničkih institucija za implementaciju sektorskog pristupa i preuzimanja obaveza koje proizilaze iz procesa pristupanja EU u sektoru zapošljavanja i socijalne politike. Projekat je podjeljen na dvije komponente i 7 linija aktivnosti sa preko 33 pod-aktivnosti.

U okviru aktivnosti koja se odnosi na Podršku Operativnoj strukturi u programiranju relevantnom za ESF+ i/ili za IPA III pripremljeni su i revidirani nacrti Jednogodišnjeg Akcionog dokumenta za 2024. i Višegodišnjeg Operativnog Programa za zapošljavanje i socijalnu inkluziju (2024-2027), dok je finalizacija Operaciono indentifikacionog obrasca (OIS-a) za finansijsku alokaciju 2024. u toku.

U okviru aktivnosti Pružanje podrške uspostavljanju i implementaciji Garancije za mlade i Garancije za djecu u Crnoj Gori pripremljena je analiza trenutnih mjera za mlade koje se sprovode u Crnoj Gori, Nacionalni akcioni planovi

zemalja članica EU Garancije za djecu prikupljeni su i analizirani, Prvi nacrt Nacionalnog akcionog plana za Garanciju za djecu 2024. – 2030. za Crnu Goru je razvijen.

U okviru aktivnosti Izrada politika za aktivaciju korisnika socijalne zaštite, poboljšanje njihove motivacije i podsticaja za rad: izvršena je analiza dosadašnje prakse u sprovođenju Sporazuma o saradnji Zavoda za zapošljavanje i CzSR, Urađena je i revizija Sporazuma o saradnji Zavoda za zapošljavanje i CzSR na osnovu indentifikovanih problema i potrebe krajnjih primalaca, kao I analiza nedostataka. Dok je u toku izrada nacrt Politike za nove politike za aktiviranje neaktivnih osoba u Crnoj Gori);

Kroz projekat su povećani kapaciteti relevantnog osoblja korisničkih institucija i drugih aktera za upravljanje, implementaciju, praćenje, evaluaciju i kontrolu programa i projekata finansiranih iz sredstava EU i obezbjeđena je osnova za upravljanje i implementaciju ESF-a.

Takođe, u okviru aktivnosti koja se odnosi na razvijanje uslova za uspostavljanje provodnog okruženja za koncept socijalne ekonomije u Crnoj Gori u toku je procjena postojećeg okvira socijalnog preduzetništva. Izrađen je Izvještaj o najboljim praksama EU. Pružena je kontinuirana podrška MRSS-u u uspostavljanju strateškog i pravnog okvira za SE.

Kada je u pitanju aktivnost koja je vezana za razvijanje politika za smanjenje neformalnog rada i formalizovanje zapošljavanja izrađena su dva nacrta Akcionih planova za poglavlja 2 i 19. A biće i uspostavljen mehanizam za praćenje implementacije Zakona o radu i Zakona o zaštiti I zdravlje i na radu, budući da je ova aktivnost u korelaciji sa prvim završnim mjerilom poglavlja 19.

Projektom je unaprijeđeno znanje potencijalnih i dodijeljenih korisnika bespovratnih sredstava u pripremi projektnih predloga i implementaciji istih u skladu s IPA pravilima. Organizovana je implementaciona radionice za korisnike bespovratnih sredstava o implementaciji IPA projekata bespovratnih sredstava, realizovana su i tri ciklusa obuke na radnom mjestu.

Tokom prvih šest mjeseci implementacije projekta, utvrđeno je da je opseg zadataka koji su predviđeni u okviru Projektnog zadatka za pojedinačne projektne aktivnosti i njihove podaktivnosti bio podcijenjen. Dakle, potreba za dodatnom tehničkom podrškom Ministarstvu rada i socijalnog staranja je bila evidentna u uspostavljanju novih inicijativa i politika ključnih za dalji razvoj sektora zapošljavanja i socijalne politike. S tim u vezi, dodatni zadaci u sklopu projektnih (pod)aktivnosti predloženi su kao Zahtjev za dopunu ugovora Ugovornom tijelu (DEU) i isti je odobren 25. III 2024. na sastanku Upravnog odbora za EUIF.

Unapređen je kvalitet, efikasnost i efektivnost usluga ZZZCG u skladu sa standardima EU i najboljom međunarodnom praksom kroz Tvining ugovor „Jačanje kapaciteta ZZZCG u pogledu implementacije mjera APZ-a, budućeg učešća u Evropskom socijalnom fondu i olakšavanje mobilnosti radne snage“. Projekat je podjeljen na tri komponente u okviru kojih većina aktivnosti je realizovana.

U okviru Komponente 1 - Kapaciteti Zavoda za zapošljavanje izgrađeni za pružanje usluga koje efikasno odgovaraju potrebama tržišta rada s fokusom na ALMM; Dakle, u toku je izrada i implementacija novih opisa poslova, uključujući razmatranje mehanizama rotacije poslova. Metodologija za dizajn, implementaciju i praćenje mjera aktivne politike zapošljavanja je razvijena i dosljedno primijenjena. Osmišljen je informatički modul za upravljanje mjerama aktivne politike zapošljavanja, uključujući specifičnosti upravljanja ponudom Garancije za mlade. Zatim, kreirana je mapa puta sa preporukama za najefikasniji način da se osoba zaposli kroz usluge Zavoda i dobije ponudu u okviru Garancije za mlade. Osmišljen je i implementiran Program razvoja ljudskih resursa ZZZCG, a zadaci ZZZCG u uspostavljenj i funkcionalnoj Garanciji za mlade u Crnoj Gori su ispunjeni.

U okviru Komponente 2 - Ojačani institucionalni kapaciteti ZZZCG i MRSS za učešće u ESF-u. Dakle, u toku je uspostavljanje institucionalne strukture unutar ZZZCG i MRSS za bavljenje projektima EU i ojačano finansiranje. Povećana je baza znanja za implementaciju projekata finansiranih iz ESF-a/ESF+. U toku je jačanje kapaciteta ZZZCG i MRSS za implementaciju projekata finansiranih od strane EU, kao i unaprijeđeno i razvijeno znanje, metodologija i smjernice za institucionalno angažovanje ESF/ESF+ projektima u skladu s iskustvom i najboljom praksom države članice EU.

U okviru Komponente 3 – Ojačani administrativni kapaciteti za pružanje podrške poboljšanju mobilnosti radne snage i pripreme za pristupanje mreži EURES-a, povećana je baza znanja u vezi sa učešćem u mreži EURES. Izgrađeni su kapaciteti MRSS-a, ZZZCG-a i drugih aktera za pridruživanje EURES mreži. A ujedno je pružena pomoć za usklađivanje i nadogradnju informatičkog rješenja za pripremu za EURES. Dok je u toku podrška Zavodu za zapošljavanje u razvoju kampanje podizanja svijesti o slobodi kretanja radnika i budućoj ulozi Zavoda za zapošljavanje.

Implementacija tvining ugovora je produžena sa inicijalnih 18 na 21 mjesec i trajaće do kraja decembra 2024.

Kroz ugovor o nabavci opreme „Unapređenje IT infrastrukture i novi informacioni sistem ZZZCG“ (dva ugovora o nabavci opreme za ZZZCG) nastavljene su aktivnosti na razvoju novog Informacionog sistema ZZZCG. Implementacija ugovora se uspješno realizuje. Nastavljen je razvoj novog softvera, a izvršena je migracija svih podataka iz šifarnika, ENL i MNN aplikacija. Izrađeno je više od 200 stranica softvera i završena je instalacija sistema na novu opremu. Dok je dalji razvoj korisničkog interfejsa softvera eMploS u toku. Završetak implementacije ovog ugovora očekuje se krajem novembra 2024.

Dalji razvoj i promocija usluga socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou, podršku lokalnim partnerstvima za zapošljavanje koje imaju za cilj izgradnju kapaciteta lokalnih aktera za podsticanje zapošljavanja nezaposlenih lica sa fokusom na ranjive kategorije, podršku razvoju socijalnog preduzetništva u Crnoj Gori realizuje se kroz Grant šemu „Podrška zapošljavanju, socijalnoj inkluziji i socijalnom preduzetništvu“. Dodjeljena su 24 ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava i potpisana u drugoj polovini avgusta 2023, tako da su svi ugovori u fazi implementacije.

Dakle, 9 grant ugovora pokriva socijalne usluge u zajednici (Lot 1 Poziva – 1.042.009,01 EUR); 7 ugovora pokriva aktivnosti podrške mjerama zapošljavanja koje na lokalnom nivou kreiraju i sprovode lokalna partnerstva za zapošljavanje (Lot 2 Poziva – 756.329,17 EUR); 8 projekata pokriva aktivnosti na uspostavljanju i jačanju inicijativa društvenog preduzetništva koje promovišu društveno preduzetništvo u Crnoj Gori (Lot 3 Poziva – 778.817,74 EUR).

Proces programiranja za IPA III za period 2024-2027 za sektor zapošljavanja i socijalne inkluzije kojim koordinira Ministarstvo rada i socijalnog staranja (MRSS) je nastavljen intenzivno. Revidirana verzija Godišnjeg akcijskog dokumenta za IPA 2024 za zapošljavanje i socijalnu politiku za Crnu Goru dostavljen je EK početkom novembra 2023. i EK gga je usvojila 27. V 2024. , dok je revidirani nacrt Višegodišnjeg operativnog programa za zapošljavanje i socijalnu politiku (2024.-2027) dostavljen EK u decembru 2023. Nakon dobijenih komentara od strane EK krajem maja 2024, revidirani finalni nacrt dostavljen je EK u junu 2024. . Programski dokumenta razvijena su zajedničkim naporima radne grupe koju je osnovalo MRSS i kroz konsultacije sa relevantnim predstavnicima javnog i privatnog sektora, agencijama, nevladinim organizacijama, predstavnicima NIPAK kancelarije i implementacionih agencija, u bliskoj saradnji sa ZZZCG i Delegacijom EU u Crnoj Gori. Proces programiranja se zasnivao na višesektorskom pristupu i koherentnosti sa i između nacionalnih strategija i sektorskih politika: Nacionalna strategija zapošljavanja za 2021-2025, Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine, Nacionalni plan za pimplementaciju Istanbulske konvencije od 2022-2025, Strategija za rodnu ravnopravnost, Strategija za ostvarivanje prava djece u Crnoj Gori 2019-2023, Strategija za mlade 2023-2027.

Proces izrade Višegodišnjeg Operativnog programa za zapošljavanje I socijalnu inkluziju (2024-2027) išao je paralelno s procesom identifikacije institucija unutar državne uprave koja će obavljati funkcije upravljanja i implementacije OP-a. Za ovaj Operativni program Ministarstvo rada i socijalnog staranja je prepoznato kao Upravljačko tijelo (MA) i biće odgovorno za njegovo cjelokupno upravljanje. Poslove finansijskog upravljanja programom obavljaće posrednička tijela za finansijsko upravljanje (IBPM-ovi) – Zavod za zapošljavanje Crne Gore za oblast podrške 1 Operativnog programa – Inkluzivno tržište rada i CFCU za oblast podrške 2 – Socijalna inkluzija i zaštita i oblast podrške 3 – Podrška administrativnim kapacitetima. Sve navedene institucije moraće da prođu zahtjevan proces akreditacije. U toku je procjena administrativnih kapaciteta za obavljanje poslova i odgovornosti Upravljačkog tijela/Posredničkih tijela za upravljanje finansijama.

Koraci i aktivnosti:

- U cilju utvrđivanja kapaciteta i organizacijskih jedinica, MRSS je ispunilo Upitnik o ocjeni uspostavljenosti i usklađenosti kriterijuma okvira unutrašnje kontrole IPA III i dostavilo ga NAO-u.
- Učešće na prezentaciji Mape puta za akreditaciju strukture koju je dostavila Kancelarija za podršku Nacionalom službeniku za ovjeravanje u cilju podrške relevantnoj instituciji.
- Nacrt horizontalnih procedura i pravnog okvira IPA III preuzeti su na upoznavanje od strane svih budućih članova strukture.
- Detaljan Dinamički plan za organizacioni i kadrovski rast i razvoj ZZZCG sa specificiranim odgovornostima i rokovima izrađen od strane MRSS i dostavljen Kancelariji za podršku NAO-a;
- Rukovodilac Upravljačkog tijela (državni sekretar u MRSS-U) je pružio garancije okvira strukture koja uključuje ulogu EAM-a kao posredničkog tijela za finansijsko upravljanje.
- Vlada je 13. VI 2024. usvojila Informaciju o definisanju institucionalnog okvira i uspostavljanje struktura za implementaciju EU podrške kroz finansijsku perspektivu IPA III (2021-2027.) u modelu indirektnog upravljanja.
- Pomenutom informacijom utvrđena je osnova za izmjenu Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Zavodu za zapošljavanje CG.
- Unutar ZZZCG formirana je Radna grupa koja aktivno radi na izmjeni tog dijela Pravilnika. Nakon izmjene, biće dostavljen MRSS-u i NAO-u na mišljenje.

S tim u vezi, radovi na pripremi akreditacionog paketa biće nastavljani tokom jula i avgusta 2024, budući da kontinuirani rad na procjeni i poboljšanju administrativnih kapaciteta ključan je za uspješnu implementaciju zadataka Upravljačkog tijela/Posredničkih tijela za upravljanje finansijama kroz finansijsku perspektivu IPA III. Stoga je neophodna visoka politička podrška na svim nivoima.

U Briselu je 12. VI 2024. godine 9. sastanak EaSI tehničke radne grupe tokom kojeg je predstavljen status nacrta Programa rada za 2025. godinu, ažurirano učešće trećih zemalja u ovom programu i prezentovani određeni projekti finansirani kroz EaSI, a koji podržavaju prioritete EU.

19.6 Socijalna inkluzija i socijalna zaštita

Programom rada Vlade za 2024, planirano je da predlog Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta bude utvrđen u II kvartalu 2024. Međutim, sam proces usaglašavanja zakona se pokazao jako kompleksan zbog uticaja na ostvarivanje prava u drugim sistemima i same osjetljivosti osoba na koje se odnosi zakon. Veliki izazov prilikom usaglašavanja teksta nacrta zakona sa Sekretarijatom za zakonodavstvo predstavlja usaglašavanje ostalih zakona u

oblastima socijalne i dječje zaštite, obrazovanja djece sa smetnjama u razvoju, penzijskog i invalidskog osiguranja, boračke i invalidske zaštite i profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom, kako bi se postigla potpuna međusobna usklađenost ovih zakona, odnosno kako bi se obezbijedila puna primjena Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta. Intezivirano je usaglašavanje nacrtu zakona sa Sekretarijatom za zakonodavstvo, i očekujemo da će biti usaglašen u najkraćem roku, nakon čega će biti dostavljen EK na mišljenje.

Vlada je 11. IV 2024. utvrdila Prijedlog Zakona o psihološkoj djelatnosti i trenutno se nalazi u skupštinskoj proceduri. Ovim Zakonom uređuju se uslovi i način obavljanja psihološke djelatnosti, kontrola kvaliteta stručnog rada, nadležnosti Komore psihologa Crne Gore, kao i druga pitanja od značaja za obavljanje ove djelatnosti. Zakonom se bliže određuju obavljanje psihološke djelatnosti, pripravnčki staž za psihologe, sadržaj i način polaganja stručnog ispita, postupak licenciranja, prava i obaveze licenciranih psihologa, kontrola kvaliteta stručnog rada, osnivanje Komore psihologa Crne Gore, disciplinska odgovornost, nadzor nad sprovođenjem ovog Zakona kao i kaznene odredbe za prekršaje kako pravnih tako i fizičkih lica.

Vlada će do kraja oktobra usvojiti Strategiju razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period od 2024. do 2028. godine sa Akcionim planom za 2024-2025 godinu za sprovođenje Strategije. Strategija se donosi u cilju obezbjeđenja i ostvarivanja mjera i programa namijenjenih pojedincu/pojedinki i porodici kojima je uslijed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne i dječje zaštite.

Usluge socijalne i dječje zaštite se uspostavljaju za sve kategorije korisnika propisane članom 4 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti. U periodu od 1. I 2024. godine do 30. VI 2024. godine, uspostavljene su usluge iz oblasti socijalne i dječje zaštite i to:

- Usluga smještaja u prihvatilištu–skloništu za odrasla i stara lica – žene koje su žrtve trgovine ljudima, sa teritorije Crne Gore;
- Usluga savjetovanja odraslom i starom licu koje je beskućnik, sa teritorije Crne Gore;
- Dvije usluge smještaja u prihvatilištu–skloništu za odraslo i staro lice – žena odnosno odraslo lice – žena sa djetetom koje je žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva, sa teritorije Crne Gore;
- Usluga savjetovanja starom licu kojem je uslijed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite, sa teritorije Glavnog grada Podgorica;
- Usluga smještaja u prihvatilištu–skloništu za djecu i mlade koji su žrtve trgovine ljudima, sa teritorije Crne Gore;
- Usluga dnevnog boravka za odrasla i stara lica sa invaliditetom, sa teritorije opštine Danilovgrad;
- Usluga savjetovanja djetetu bez roditeljskog staranja; djetetu čiji roditelj nije u stanju da se o njemu stara; djetetu, odraslom i starom licu koje je žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva; odraslom i starom licu sa invaliditetom; djetetu, odraslom i starom licu kojem je uslijed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik zaštite, sa teritorije opštine Nikšić;
- Usluga savjetovanja djetetu, odraslom i starom licu koje je žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva, sa teritorije opštine Bijelo Polje.

U okviru novoformiranog Direktorata za razvoj usluga, nadzor nad stručnim radom i drugostepeni upravni postupak u oblasti socijalne i dječje zaštite, uspostavljena je i Direkcija za nadzor nad stručnim radom javnih ustanova i pružalaca usluga socijalne i dječje zaštite, čime je ojačan sistem nadzora u ovoj oblasti, koji će kao takav doprinijeti i

većem povjerenju korisnika u sistem socijalne i dječje zaštite. U periodu od 1. I 2024. do 30. VI 2024., obavljeno je 14 stručnih nadzora.

Usluge socijalne i dječje zaštite se uspostavljaju za sve kategorije korisnika propisane članom 4 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti. U periodu od 1. I 2024. do 30. VI 2024, uspostavljene su usluge iz oblasti socijalne i dječje zaštite i to:

- Usluga smještaja u prihvatilištu–skloništu za odrasla i stara lica – žene koje su žrtve trgovine ljudima, sa teritorije Crne Gore;
- Usluga savjetovanja odraslom i starom licu koje je beskućnik, sa teritorije Crne Gore;
- Dvije usluge smještaja u prihvatilištu–skloništu za odraslo i staro lice – žena odnosno odraslo lice – žena sa djetetom koje je žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva, sa teritorije Crne Gore;
- Usluga savjetovanja starom licu kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite, sa teritorije Glavnog grada Podgorica;
- Usluga smještaja u prihvatilištu–skloništu za djecu i mlade koji su žrtve trgovine ljudima, sa teritorije Crne Gore;
- Usluga dnevnog boravka za odrasla i stara lica sa invaliditetom, sa teritorije opštine Danilovgrad;
- Usluga savjetovanja djetetu bez roditeljskog staranja; djetetu čiji roditelj nije u stanju da se o njemu stara; djetetu, odraslom i starom licu koje je žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva; odraslom i starom licu sa invaliditetom; djetetu, odraslom i starom licu kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik zaštite, sa teritorije opštine Nikšić;
- Usluga savjetovanja djetetu, odraslom i starom licu koje je žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva, sa teritorije opštine Bijelo Polje.

U okviru novoformiranog Direktorata za razvoj usluga, nadzor nad stručnim radom i drugostepeni upravni postupak u oblasti socijalne i dječje zaštite, uspostavljena je i Direkcija za nadzor nad stručnim radom javnih ustanova i pružalaca usluga socijalne i dječje zaštite, čime je ojačan sistem nadzora u ovoj oblasti, koji će kao takav doprinijeti i većem povjerenju korisnika u sistem socijalne i dječje zaštite. U periodu od 1. I 2024. do 30. VI 2024, obavljeno je 14 stručnih nadzora.

Urađen je Nacrt Strategije prevencije i zaštite djece od nasilja 2024-2028. godine sa Akcionim planom 2024-2025. godine. Održana je Javna rasprava i dokument će se uskoro dostaviti Vladi na razmatranje i usvajanje. Nasilje nad djecom zahtijeva hitnu i udruženu akciju svih partnera na nacionalnom i lokalnom nivou, kako bi se pružila podrška sprovođenju zakona i politika za prevenciju i zaštitu djece o nasilja, osigurao multidisciplinarni, multisektorski i sveobuhvatan odgovor i obezbjedila adekvatna finansijska sredstva u cilju stvaranja zdravog okruženja za rast i razvoj djece.

19.7 Deinstitutionalizacija

Crna Gora je u završnoj fazi donošenja Strategije deinstitutionalizacije za period od 2024. do 2028. godine sa Akcionim planom za 2024. i 2025. godinu. Opšti cilj ove strategije je ostvarivanje prava na dostojanstven, nezavisan i kvalitetan život u zajednici kroz proces deinstitutionalizacije, prevenciju institucionalizacije, podršku socijalnoj inkluziji, razvoj održivih i dostupnih usluga koje omogućavaju korisnicima da žive u najmanje restriktivnom okruženju.

Budući da je sprovedena javna rasprava o tekstu Nacrta strategije, o čemu je objavljen izvještaj i isti dostavljen EK, u toku je utvrđivanje konačnog teksta ovog strateškog dokumenta čije je usvajanje planirano za kraj oktobra.

U periodu od 1. IV 2024. do 1. IX 2024. donijeti su sljedeći akti:

1. Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluga podrške za život u zajednici („Sl. list CG“, broj 53/24);
2. Pravilnik o izmjenama Pravilnika o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluga podrške za život u zajednici („Sl. list CG“, broj 62/24)

19.8 Zabrana diskriminacije u zapošljavanju i socijalnoj politici

Revidirani tekst Predloga zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije sa obrazloženjima, je proslijeđen EK 28. VI 2024. EK je obavijestila da će u drugoj polovini avgusta 2024. dostaviti konačno mišljenje.

Shodno Programu rada Vlade Crne Gore za 2024, utvrđivanje zakona je planirano za III kvartal 2024.

Statistički podaci kancelarije Ombudsmana, a u oblasti rada i zapošljavanja za period 1. I - 30. VI 2024. u kojem je bilo 38 predmeta, a niži podaci su razvrstani po osnovima: Nacionalna pripadnost – 3; Političko ili drugo mišljenje – 4; Pripadnosti grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji – 5; Bez osnova diskriminacije – 15; Invaliditet – 2; Bračno i porodično stanje – 2; Druga lična svojstva – 3; Vjera i uvjerenje – 1; Zdravstveno stanje – 1; Starosna dob – 2.

Lica sa invaliditetom

U izvještajnom periodu, Vlada je imenovala članove/ice Savjeta za prava lica sa invaliditetom, uključujući i pet predstavnika/ca nevladinih organizacija. Predsjednik Savjeta je potpredsjednik Vlade za rad, obrazovanje, zdravstvo i socijalu, dok je potpredsjednica Savjeta predstavnicom nevladinih organizacija. Članovi/ice Savjeta obuhvataju ministre rada i socijalnog staranja, zdravlja, unutrašnjih poslova, pravde, javne uprave, prosvjete, nauke i inovacija, ekonomskog razvoja, kulture i medija, prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, kao i druge državne i nevladine predstavnike/ce.

U junu 2024, Vlada je usvojila Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana za 2022-2023. godinu i dvogodišnji Akcioni plan za sprovođenje Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2024-2025. Ovaj Akcioni plan predstavlja drugi dvogodišnji plan koji je usvojen radi ostvarivanja planiranih prioriteta u ovoj oblasti.

Komisija za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija u oblasti zaštite lica sa invaliditetom, Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, raspisala je javni konkurs pod nazivom „Jednak pristup, jednake mogućnosti“ u martu 2024. Ukupan iznos sredstava predviđenih za raspodjelu iznosi 552.613,23 eura, sa minimalnim iznosom od 15.000 eura i maksimalnim iznosom od 30.000 eura po projektu.

U predviđenom roku, Komisija je primila 80 prijava projekata/programa nevladinih organizacija. Na osnovu evaluacije pristiglih prijava, Komisija je 16.VI 2024. donijela Odluku kojom je odobrila finansiranje 25 projekata u oblasti zaštite lica sa invaliditetom za 2024.

Romi i Egipćani

Vlada je 6. VI 2024. usvojila Izveštaj o sprovođenju Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. za 2023. godinu i Akcioni plan za sprovođenje strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021--2025 za 2024. godinu.³⁵

U Skupštini Crne Gore, u znak obilježavanja 8. aprila - Međunarodnog dana Roma, održano Drugo zasjedanje Romskog parlamenta.³⁶

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je u julu 2024. donijelo Odluku u svrhu realizacije projekata za unapređenje položaja RE populacije kojim je podržalo 33 projekata u iznosu od 500.000eura.

LGBT

Izveštaj povodom javne rasprave o Nacrtu zakona o pravnom prepoznavanju rodnog identiteta na osnovu samoodređenja je objavljen na sajtu Ministarstva ljudskih i manjinskih prava 28.III 2024³⁷. U toku je procedura usaglašavanja i pribavljanja mišljenja od strane relevantnih institucija u cilju definisanja konačnog teksta predloga zakona za Vladu.

U izvještajnom periodu formirana je Radna grupa za izradu Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTQ osoba u Crnoj Gori za period 2024-2028. Mreža lokalnih koordinatora za unapređenje i zaštitu položaja LGBT osoba u Crnoj Gori je ažurirana.

Završni izvještaj o realizaciji Strategije za unapređenje i zaštitu ljudskih prava i sloboda za period 2019-2023, usvojen je 20. VI 2024.

Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTQ osoba u Crnoj Gori za period 2024-2028 sa Akcionim planom za period 2024-2025 je usvojena 27. VI 2024.

Odlukom o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata NVO u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava – unapređenje ljudskih prava LGBTI za 2024, odobrena su sredstva u iznosu od 241.816,30 eura za realizaciju 16 projekata nevladinih organizacija, na osnovu Javnog konkursa pod nazivom „Imamo pravo“ objavljenom 11. III 2024.

19.9 Ravnopravnost između žena i muškaraca u zapošljavanju i socijalnoj politici

Crna Gora je prezentovala Treći periodični izvještaj Crne Gore o sprovođenju Konvencije za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena na 88. zasjedanju Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena CEDAW - 15. V 2024. Tim povodom CEDAW Komitet je dostavio Crnoj Gori Zaključna razmatranja 2. VI 2024.

Implementacija preporuka CEDAW konvencije ostaje ključna obaveza za Crnu Goru kako bi se osiguralo potpuno ostvarenje ciljeva rodne ravnopravnosti. Hitne preporuke CEDAW Komiteta na koje treba odgovoriti u roku od dvije godine, uključuju povećanje resursa za Odjeljenje za rodnu ravnopravnost, dopunu Krivičnog zakonika za kriminalizaciju femicida, izmjenu izbornog zakona radi postizanja rodnog pariteta u političkom predstavljanju i razvoj programa za besplatne kontraceptivne sredstva. Efikasna realizacija ovih preporuka zahtijeva kontinuirani angažman i saradnju svih relevantnih aktera, kao i dodatna ulaganja.³⁸

³⁵ <https://www.gov.me/dokumenta/4d08e39f-50b6-4330-b87c-048f171e712d>

³⁶ <https://www.skupstina.me/me/clanci/u-skupstini-crne-gore-odrzano-drugo-zasjedanje-romskog-parlamenta>

³⁷ <https://www.gov.me/clanak/izvjestaj-o-sprovedenoj-javnoj-raspravi-nacrt-zakona-o-pravnom-prepoznavanju-rodnog-identiteta-na-osnovu-samoodređenja>

³⁸ <https://www.gov.me/dokumenta/70c3b86f-42e4-414b-9ec0-0a1494eaacae>

<https://www.gov.me/dokumenta/8690d4b6-4ff7-48b4-b17a-973ecf6fb15d>

Vlada je 27. VI 2024, usvojila Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana za Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025. za 2023. godinu, koji je pokazao da je ostvaren napredak u implementaciji Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti za period 2021-2025, u 2023. što je evidentno iz poboljšanja u različitim operativnim ciljevima, posebno kroz integrisanje principa rodne ravnopravnosti u javne politike i finansije, kao i kroz obrazovanje i medije. Međutim, postojeći izazovi, ukazali su na potrebu za jačanjem mehanizama na odgovore na te izazove, odnosno za dosljednom primjenom rodnih politika na svim nivoima upravljanja. Iako je stepen realizacije aktivnosti Nacionalne strategije za ovaj period bio 76,6%, što predstavlja značajan korak naprijed, potrebno je intenzivirati napore kako bi se realizovalo preostalih 33% aktivnosti. Kontinuirano praćenje i evaluacija, posebno kroz Završni izvještaj, biće ključni za ocjenu ukupne uspješnosti i identifikaciju oblasti koje zahtijevaju dodatna poboljšanja.³⁹

Odluka o finansiranju 34 projekta nevladinih organizacija u oblasti rodne ravnopravnosti u ukupnom iznosu od 394.263,20eura eura donijeta je 16. VI 2024, nakon sprovedenog postupka raspodjele na osnovu Javnog konkursa „Rodna ravnopravnost kroz prizmu etike: Konkurs za inovativne ideje” objavljenog 11. III 2024.

POGLAVLJE 20 - PREDUZETNIŠTVO I INDUSTRIJSKA POLITIKA

20.1. Normativni i insitucionalni okvir

Vlada je 26. VII 2024. utvrdila Predlog zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza, i isti je upućen u skupštinsku proceduru na usvajanje. Predloženim zakonskim rješenjem rokovi izmirenja novčanih obaveza između privrednih subjekata, kao i rokovi izmirenja novčanih obaveza između javnog sektora i privrednih subjekata u potpunosti se usklađuju sa Direktivom 2011/07/EU o borbi protiv zakašnjelog plaćanja u komercijalnim transakcijama.

U toku je finalno usaglašavanje novog Nacrta Zakona o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija, a koji će biti usklađen sa izmjenama u sistemu poreske politike najavljenim u Nacrtu Fiskalne strategije Crne Gore 2024-2027.

U skladu sa Srednjoročnim programom rada Vlade Crne Gore 2024-2027, predviđeno je utvrđivanje Zakona o kreditno-garantnom fondu do kraja IV kvartala 2024. U tom pravcu, intenzivirane su aktivnosti na pripremi zakonskog rješenja uzimajući u obzir najbolje međunarodne prakse i iskustva kreditno garantnih fondova širom svijeta, pravni i regulatorni okvir Crne Gore, te specifičnosti crnogorskog poslovnog i finansijskog sektora.

20.2. Principi preduzetničke i industrijske politike

U pogledu strateškog okvira za sektor MSP, na planu implementacije Strategije razvoja mikro, malih i srednjih preduzeća 2023-2026, sa Akcionim planom 2023-2024, Vlada je 27. VI 2024. usvojila Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana 2023-2024, za 2023. Za 2023. planirana je realizacija ukupno 74 aktivnosti, gdje je 65 aktivnosti uspješno realizovano ili se realizuje u kontinuitetu, dok 9 aktivnosti nije realizovano. Procenat ispunjenosti planiranih aktivnosti predviđenih za 2023. iznosi 87,83%.

Vlada je na sjednici 26.jula 2024. godine usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana Strategije za razvoj ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2021-2024, za 2023. godinu. Izvještajem za 2023. godinu konstatovan je veoma visok nivo ispunjenosti planiranih aktivnosti, uz procenat realizovanih i djelimično realizovanih aktivnosti od 91,55%.

Sa aspekta razvoja politike cjeloživotnog preduzetničkog učenja, u kontinuitetu se implementira Strategija za razvoj cjeloživotnog preduzetničkog učenja 2020-2024. Vlada je 26. VII 2024. usvojila Predlog akcionog plana za sprovođenje Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje 2020-2024, za 2024, zajedno sa Izvještajem o realizaciji

³⁹ <https://www.gov.me/dokumenta/7dba3082-6c89-4f34-8459-9f59d9b12be3>

aktivnosti na planu razvoja cjeloživotnog preduzetničkog učenja u 2023. Izvještajem o realizaciji Akcionog plana pokazuje da je realizovano 91% ukupno planiranih aktivnosti predviđenih Akcionim planom za 2023.

U kontinuitetu se sprovode aktivnosti na implementaciji Nacionalne strategije cirkularne tranzicije do 2030, sa Akcionim planom za 2023-2024, koja predstavlja svojevrsan alat za dugoročni oporavak i otpornost Crne Gore, kroz redefinisani način dosadašnjeg razmišljanja i poslovanja i odnos prema postojećim resursima. Prema Izvještaju o realizaciji Akcionog plana za 2023, koji je Vlada usvojila 11. VII 2024, za 6 strateških ciljeva i 13 operativnih ciljeva bila je planirana realizacija 60 aktivnosti, od čega je 23% aktivnosti u potpunosti realizovano, 52% aktivnosti djelimično realizovano (kontinuirane aktivnosti), dok 25% planiranih aktivnosti nije realizovano.

Sa aspekta statističkog praćenja podataka o MMSP, prema MONSTAT-u, broj poslovnih subjekata u Crnoj Gori u 2023. godini iznosio je 54.094, što u odnosu na podatak od 45.675 u 2022. godini, predstavlja povećanje od 18.4%. Najveći broj aktivnih poslovnih subjekata u 2023. je u Podgorici - 18.593, što predstavlja 34,4 % od ukupnog broja, a najmanji je u opštini Gusinje - 40, odnosno 0,1% od ukupnog broja aktivnih poslovnih subjekata. Prosječna stopa nezaposlenosti iznosila je 13,1%. Za klasifikaciju poslovnih subjekata po veličini koristi se godišnji prosjek zaposlenosti. U Crnoj Gori mala i srednja preduzeća čine 99,89% od ukupnog broja aktivnih poslovnih subjekata u 2023, što je na liniji trenda iz prethodnih godina.

U skladu sa Sporazumom za učešće Crne Gore u Programu jedinstvenog tržišta - Single Market Programme 2021-2027, Crna Gora učestvuje u realizaciji 3 stuba Programa: SMP Pillar I – Jačanje unutrašnjeg tržišta (Improving the Internal Market); SMP Pillar II – MSP (SMEs) i SMP Pillar IV – Potrošači (Consumers). Najintenzivnije aktivnosti se sprovode u okviru stuba II – mala i srednja preduzeća.

Pored promotivnih događaja, organizovanih od strane različitih institucija, promocija i monitoring implementacije se vrši od strane Ministarstva ekonomskog razvoja, koje i objavljuje i promovira relevantne pozive i programe preko svog sajta (www.gov.me/mek), i takođe preko sajta www.biznis.gov.me, specijalizovanog portala namijenjenog za promociju različitih programa podrške u Crnoj Gori. Snažna saradnja se tradicionalno realizuje sa svim partnerima u okviru EEN projekta u Crnoj Gori, te se putem sajta (www.euroinfo.me) i društvenih mreža MontEENegro vrši dodatno promovisanje svih relevantnih poziva i inicijativa.

Kad je u pitanju realizacija projekta Enterprise Europe Network, pored redovnih aktivnosti EEN, organizacije i koorganizacije različitih događaja (sajmovi, b2b susreti), u izvještajnom periodu posebna pažnja je na objavljivanju i promovisanju EU poziva EENergy (<https://www.gov.me/clanak/aplicirajte-za-bespovratna-sredstva-kroz-eu-projekt-eenergy>). EENergy je projekat namijenjen podršci zelenoj tranziciji u malim i srednjim preduzećima i energetskej efikasnosti sa plasmanom od 9 miliona eura, u obliku bespovratnih sredstava za mala i srednja preduzeća širom Evrope za finansiranje u aktivnostima, kupovini ili investicijama koje će uticati na smanjenje ukupne potrošene energije za minimum 5%. Od ukupno 1.585 prihvatljivih aplikacija, 730 je odobreno za finansiranje. U Crnoj Gori je postojalo veliko interesovanje za ovaj poziv, EEN Montenegro je za njih 18 napravio akcioni plan kao prvi uslov za apliciranje, dok je samo jedan aplikant dobio finansijsku podršku.

Takođe, posebno angažovanje je bilo usmjereno na što bolje predstavljanje i prisustvo sajmovima i poslovnim susretima u izvještajnom periodu, kao što su EUSAIR forum i poslovni susreti u Šibeniku, maj 2024, kao i konferencija Connecto u Mostaru, jun 2024. Dodatno, Enterprise Europe Network Montenegro se tradicionalno predstavio i na Sajmu EU projekata u Podgorici, jun 2024, sa ciljem promocije ostvarenih rezultata, naglašavajući važnost evropskih integracija i projekata za razvoj crnogorske privrede i društva.

U toku je realizacija i projekta Cross-Re-Tour, posvećen turističkom sektoru, a jedan od osam partnera je Regionalna razvojna agencija za Bjelasicu, Komove i Prokletije. Cilj projekta je da se turističkoj privredi omoguće digitalne i zelene inovacije, kroz biznis savjetovanje, mentorstvo ali i grant šemu koja će pomoći da se inovacije i sprovedu. Takođe, u toku je online dijalog sa biznisima kako bi se mogli prijaviti za usluge savjetovanja i mentorsku podršku, a priprema se poziv za grantove koji će biti otvoren krajem oktobra 2024. Poziv će omogućiti odobravanje najmanje 10 grantova u vrijednosti od 30.000 eura (u svakom grantu treba da učestvuje 3-4 mala biznisa), tako da krajnji rezultat treba da bude direktna podrška za 30-40 malih biznisa u turističkom sektoru na sjeveru Crne Gore.

U koordinaciji Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju, prethodno uspostavljen sistem upravljanja inovacijama i S3 strategijom se u kontinuitetu realizuje. Crna Gora je zvanično započela pripremu nove strategije S3 u februaru 2024, uz punu podršku Udruženog istraživačkog centra Evropske komisije (DG JRC). Na sjednici održanoj 18. IV 2024, Vlada je usvojila Mapu puta za pripremu nove Strategije pametne specijalizacije. Priprema nove Startegije ide planiranim dinamikom, i Crna Gora je uspješno finalizovala prvu od pet faza – Izgradnju institucionalnih kapaciteta i započela aktivnosti u okviru druge faze– Dijagnostifikovanje/mapiranje potencijala, u okviru koje je za kvantitativnu analizu obezbijedena ekspertska podrška DG JRC-a. Formiran je i Nacionalni tim za izradu nove Strategije, koji je održao pripremni sastanak 22. VII 2024. Takođe, 13. V 2024. je uz podršku DG JRC organizovana obuka i događaj o podizanju svijesti o pametnoj specijalizaciji (S3) u rektoratu Univerziteta Crne Gore (UCG).

Vlada je 11. VII 2024. usvojila je Strategiju naučnoistraživačke djelatnosti 2024-2028, s Akcionim planom za period 2024-2025.

U kontekstu kontinuirane saradnje tijela zaduženih za sprovođenje Industrijske politike i Strategije pametne specijalizacije, Predlog Industrijske politike Crne Gore 2024-2028 razmatran je i na sjednici Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju, održanoj 8. VII 2024, kada su predstavljeni i rezultati rada Inovacionih radnih grupa za četiri prioritete oblasti za prvi polugodišnji period, ali i razmatrane inicijative umrežavanja investicionih prioriteta i razvoja programa za podsticanje inovacija u prioritnim oblastima pametne specijalizacije.

U pogledu daljeg unapređenja inovacione infrastrukture, naučno-tehnološki park Crne Gore (NTP CG) d.o.o. je otvoren 10. VI 2024. Javni pozivi za buduće stanare objavljeni su 8. VII 2024, kao i predlog seta usluga NTP CG, dok je tim NTP CG prošao niz obuka i aktivnosti koje se odnose na razvoj kapaciteta. Poseban aspekt djelovanja NTP CG je i podrška u razvoju i komercijalizaciji inovativnih ideja i projekata i očekuje se njegova snažna uloga u povezivanju sektora nauke i privrede. Na osnovu saradnje između Vlade Crne Gore i Univerziteta Crne Gore, preduzeti su značajni koraci u uspostavljanju Nacionalne kancelarije za transfer tehnologije (TTO), čija se operacionalizacija očekuje do kraja 2024.

Inovaciono preduzetnički centar „Tehnopolis“ Nikšić nastavio je rad na stvaranju i unapređenju uslova za kreiranje i razvoj inovativnih ideja, usluga i proizvoda pojedinaca, startupova i preduzeća u Crnoj Gori. Organizator je značajnog broja različitih formata događaja, kao što su: meet-upovi (4), obuke (6), info dani (2), radionice (2) i hakatoni (1), a nastavljena je i podrška Biznis inkubatora, koji ima 32 stanara. Tehnopolis je u pripremnim aktivnostima za predakceleracijski program BoostMeUp4.

20.3. Unapređenje poslovnog ambijenta

U segmentu implementacije reforme upravljanja privrednim društvima u većinskom vlasništvu države, u izvještajnom periodu od strane Ministarstva finansija su sprovedene aktivnosti na ažuriranju Registra državnih preduzeća podacima za 2023. i u narednom periodu biće obezbijedeno adekvatno softversko rješenje koje će unaprijediti Registar da vizuelno i praktično bude adekvatniji od trenutne verzije Excel formata ([Link za preuzimanje Registar javnih preduzeća i privrednih društava u većinskom vlasništvu države \(www.gov.me\)](#)). Registar obuhvata oko 50

kompanija koje su u većinskom (iznad 50%) vlasništvu države, dok će kompanije u lokalnom vlasništvu biti dodate u narednom periodu. Objavljivanje Registra je u skladu sa preporukama koje su Crnoj Gori dali međunarodni partneri EK, MMF i Svjetska banka. Javni registar je takođe prepoznat kao prioritarna aktivnost u reformskoj agendi Plana rasta za zapadni Balkan.

Analiza institucionalnog i regulatornog okvira za poslovanje javnih preduzeća i privrednih društava u većinskom vlasništvu države je u skladu sa utvrđenom procedurom nakon razmatranja od strane radnih grupa i eksperata Svjetske banke, usvojena na sjednici Vlade održanoj 26. VII 2024. U sklopu zaključaka, predloženo je da Ministarstvo finansija, u saradnji sa svim nadležnim resorima, do kraja IV kvartala 2024. pripremi nacrt dokumenta kojim će se jasno definisati vlasnička politika države u javnim preduzećima i preduzećima u većinskom državnom vlasništvu, kao i nacrt novog zakonskog rešenja kojim će se na jedinstven i sveobuhvatan način urediti sistem upravljanja i nadzora sektora državnih preduzeća, kao i sve specifičnosti vezane za njihovo funkcionisanje i poslovanje. Dodatno, biće pripremljen i strateški dokument za upravljanje javnim preduzećima i preduzećima u većinskom državnom vlasništvu, sa akcionim planom za dalju reformu u sektoru preduzeća u državnom vlasništvu najkasnije do kraja prvog kvartala 2025.

Proces privatizacije je u završnoj fazi. Većina kompanija koje su još u državnom vlasništvu, uglavnom je u sektoru turizma i industrije i očekuje se da će privatizacija preostalih državnih kompanija u narednom periodu dodatno povećati njihove izgleda za rast i unaprijediti konkurentnost i produktivnost ekonomije. Plan privatizacije za 2024. pripremljen je na osnovu predloga nadležnih organa državne uprave i državnih fondova, a Savjet za privatizaciju i kapitalne projekte je na drugoj sednici, 2. VII 2024. utvrdio ovaj Plan, koji nakon toga usvojen od strane Vlade 11. VII 2024. Planom privatizacije utvrđeni su osnovni ciljevi privatizacije i drugi aspekti ovog procesa, metodi i načini privatizacije, sa utvrđenim spiskovima društava i procentom akcijskog kapitala za privatizaciju.

Registar podsticajnih mjera za investicije kao javno dostupna baza podataka o investicionim podsticajima na nacionalnom nivou koje državni organi pružaju domaćim i stranim investitorima u različitim sektorima se u kontinuitetu ažurira i Registar za 2024. sadrži podatke o 61 podsticajnih mjera koje su domaćim i stranim investitorima dostupne kroz različite programe podrške namijenjene privatnom sektoru. Registar podsticajnih mjera za investicije je dostupan na zvaničnim internet stranicama Ministarstva ekonomskog razvoja (<https://www.gov.me/mek>) i Agencije za investicije Crne Gore (<https://mia.gov.me/>).

Kreiran je i prvi online Registar nameta koji sadrži namete na državnom nivou i nivou lokalnih samouprava (akcize, dažbine, doprinosi, naknade, porezi i prirezi, takse, i sl.) čiji pristup je slobodan i podaci se mogu eksportovati. Registar je dinamična baza, koja se redovno ažurira u skladu sa izmjenama regulative kako bi omogućio da se podaci dostupni u ovoj bazi budu koristan input kako privredi za planiranje poslovanja, tako i javnoj upravi za planiranje politika u ovoj oblasti. Registar sadrži 1.703 grupisanih, i 25.592 razvrstanih nameta, koji su preuzeti iz 811 zakonska i podzakonska akta (podaci od 30. VI 2024.). Registar nameta će biti uveden u zakonski sistem izmjenama i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, koji je u procesu izmjena (čije usvajanje se očekuje do kraja 2024.) i u nadležnosti je Ministarstva finansija.

20.4. Instrumenti preduzetničke i industrijske politike

Kroz već uspostavljen i prepoznat mehanizam sveobuhvatne finansijsko-nefinansijske podrške sektoru MMSP, od strane Ministarstva ekonomskog razvoja je i tokom 2024. kreiran Program za unapređenje konkurentnosti privrede sa ciljem daljeg snaženja privredne aktivnosti u dijelu jačeg podsticaja investicija za razvoj i unapređenje biznisa. Javni poziv za učešće u Programu za unapređenje konkurentnosti privrede za 2024, za čiju je implementaciju opredijeljeno 3 miliona eura, raspisan je 22. IV 2024. U okviru otvorenog Javnog poziva za četiri programske linije, ukupan broj primljenih aplikacija je 251, a čija je evaluacija u završnoj fazi. Broj primljenih zahtjeva po Programskim linijama:

Programska linija za unapređenje proizvodnih kapaciteta – 108, Programska linija za podršku malim ulaganjima – 50, Programska linija Vaučeri za žene i mlade – 35, Programska linija za podršku digitalizaciji – 34.

U okviru finansijske podrške sektoru MSP od strane Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore (IRFCG) je za 6 mjeseci 2024. odobreno 219 plasmana u vrijednosti od 70,9 miliona eura.

Finansijska podrške za mlade u biznisu koje je IRFCG odobrio tokom 6 mjeseci 2024. iznosila je 9,3 miliona eura po osnovu 37 plasmana. Po osnovu podrške ženskom preduzetništvu za 6 mjeseci 2024. odobreno je 54 plasmana u vrijednosti od 11,7 miliona eura.

Po osnovu Ugovora o garanciji između Evropskog Investicionog Fonda kao garanta i IRFCG kao korisnika – EaSi garancija, tokom 6 mjeseci 2024. odobreno je 12 kredita u iznosu od 0,2 miliona eura.

U segmentu jačanja tehnoloških kapaciteta sektora MSP, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija je u toku 2024. plasiralo nekoliko programa za podršku učešću crnogorskih korisnika u međunarodnim programima, i to:

- Javni konkurs za sufinansiranje učešća u EUREKA projektima u 2024. u iznosu 190.000,00 eura i to: 90.000,00 eura za Network EUREKA programe i 100.000,00 eura za Multilateralni EUREKA poziv za Zapadni Balkan u 2024. i 30.000,00 eura za tekuće projekte. Na komponentu koja se odnosi na Multilateralni EUREKA poziv za Zapadni Balkan, do isteka roka za prijavu (15. V 2024), podnijeto je 10 projektnih prijava, koje su u procesu evaluacije;
- Javni konkurs za sufinansiranje učešća u EU Okvirnom programu za istraživanja i inovacije “Horizont Evropa” – stub III Inovativna Evropa u ukupnom iznosu 50.000,00 eura; i
- Javni konkurs za preSelekciju kandidata iz Crne Gore za učešće na Pozivu u okviru programa „Digitalna Evropa“ – Mreža evropskih digitalnih inovacionih hubova za pridružene zemlje (Network of European Digital Innovation Hubs – Associated Countries DIGITAL-2023-EDIH-04-ASSOCIATED) – po osnovu koga su kandidovana dva projekta iz Crne Gore za Evropski poziv, od kojih je jedan projekat MONTEDIH, čiji je nosilac Univerzitet Crne Gore, uspješno prošao proces EU evaluacije i kreće u pregovore za potpisivanje ugovora o grantu. Vrijednost EU granta može biti do 1 milion eura, što može iznositi najviše do 50% sufinansiranja projekta, dok će Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i Ministarstvo javne uprave obezbijediti po maksimalno do 90% od preostalog obaveznog udjela sufinansiranja (do 900.000 eura).

Trenutno je zabilježeno učešće 3 MMSP u EU programu Horizont Evropa (HE) sa iznosom granta od oko 280.000 eura, a resorno ministarstvo radi na kontinuiranoj promociji i podršci za učešće u ovom programu.

Ministarstvo je objavilo i dva poziva za dodjelu grantova za putovanja radi umrežavanja i podnošenja prijave projekta u okviru programa Horizont Evropa (april i jul 2024), a organizovane su i dvije cjelodnevnne obuke za nacionalne kontakt osobe (april i maj 2024) i četvorodnevna obuka za pripremu i implementaciju Horizont Evropa projekata (jun 2024). Evropski institut za inovacije i tehnologiju (EIT), pokrenuo EIT Community RIS hab u Crnoj Gori, kako bi olakšao učešće Crne Gore u aktivnostima i programima u EIT zajednicama. EIT RIS hab zvanično je inaugurisan na događaju održanom krajem maja 2024.

Za tekuću godinu obezbijedeno je 4,6 miliona eura za podršku koju će Fond za inovacije Crne Gore pružiti inovacionoj zajednici tokom 2024. Od strane Fonda će se realizovati šest programa podrške sredstvima iz nacionalnog budžeta, kao i sedmi program koji će se finansirati iz budžeta Ministarstva ekonomskog razvoja i EU IPA III (detaljnije u segmentu 20.5. Industrijska politika). Fond je 29. V 2024. objavio pozive za pet programa podrške, ukupne vrijednosti 1.6 miliona eura, i to za: Kolaborativne grantove za inovacije u iznosu od 1.000.000 eura, Ranu fazu razvoja startapova u iznosu od 350.000 eura, Edukativne programe u oblastima pametne specijalizacije u iznosu od 150.000 eura, Podsticanje inovacione kulture u iznosu od 80.000 eura, i Vaučere za zaštitu i razvoj

pronalazaka u iznosu od 20.000 eura, dok je 25. VII 2024. objavljen poziv za Grantove za provjeru inovativnog koncepta u iznosu od 300.000 eura.

20.5. Industrijska politika

U sklopu aktivnosti za ispunjenje preduslova za privremeno zatvaranje pregovaračkog poglavlja 20 - Preduzetništvo i Industrijska politika, Ministarstvo ekonomskog razvoja je kao nadležna institucija za koordinaciju procesa izrade i implementacije Industrijske politike, u saradnji sa širokim krugom ključnih aktera, pripremilo predlog Industrijske politike Crne Gore 2024-2028, sa Akcionim planom za implementaciju za 2024. Nakon što je dokumentacija 5. VI 2024. dostavljena Evropskoj komisiji u cilju dobijanja mišljenja i sugestija, po dobijanju odobrenja od strane predstavnika Evropske komisije da se može nastaviti nacionalna procedura usvajanja, dokument je sa svim pratećim mišljenjima, razmotren i usvojen od strane Vlade 1. VIII 2024.

Prilikom izrade Industrijske politike Crne Gore 2024-2028, sa Akcionim planom za implementaciju za 2024, primijenjen je fazni pristup koji se sprovodio tokom 2023. i u 2024.

U tom kontekstu, inoviran je sastav Koordinacionog tijela za izradu i implementaciju Industrijske politike (upravljačka i operativna struktura), koje je uz koordinaciju Ministarstva ekonomskog razvoja rukovalo cjelokupnim procesom pripreme Industrijske politike 2024-2028. godine sa Akcionim planom za implementaciju za 2024. Sproveden je proces eksterne evaluacije prethodne Industrijske politike 2019-2023, koji je obezbijedio ključne nalaze i kreirao osnov za definisanje ključnih preporuka za kreiranje nove Industrijske politike 2024-2028.

Paralelno sa procesom evaluacije prethodne Industrijske politike 2019-2023, proces izrade novog strateškog dokumenta Industrijske politike Crne Gore 2024-2028. pokrenut je polovinom 2023. Analizirane su relevantne politike i dokumenta koje predstavljaju strateški razvojni okvir na nacionalnom nivou, analizirana usaglašenost sa postojećim sektorskim strategijama, tematskim strategijama, zatim usklađenost sa regionalnim strategijama kao i sa ključnim politikama EU, prije svega sa ažuriranom Industrijskom strategijom i pratećim EK saopštenjima.

U pogledu konsultativnog procesa, sproveden je veliki broj individualnih sastanaka i konsultacija na nivou resornih ministarstava, institucija javnog sektora, privrednih asocijacija, akademske zajednice kao i drugih relevantnih zainteresovanih strana sa ciljem sagledavanja različitih perspektiva, potreba i inicijativa za razvoj industrije na pametan i održiv način, a u skladu sa izazovima, prioritetima i EU smjericama industrijskog razvoja. U sklopu Okruglog stola koji je u procesu Javne rasprave organizovan 27. V 2024. u Privrednoj komori Crne Gore, predstavnicima privrede, akademske i stručne javnosti predstavljeni su identifikovani izazovi i prioriteti utvrđeni Nacrtom Industrijske politike 2024-2028 (Izveštaj o sprovedenoj Javnoj raspravi o tekstu Nacrta Industrijske politike Crne Gore 20 (www.gov.me)). Finalni predlog Industrijske politike razmatran je na sjednici Savjeta za konkurentnost održanoj 24. VII 2024. Dodatno, zbog važnosti usklađenosti Industrijske politike sa Strategijom pametne specijalizacije, predlog Industrijske politike 2024-2028 sa Akcionim planom za implementaciju u 2024. razmatran je na sjednici Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju održanoj 8.VII 2024. Sa aspekta utvrđenog mjerila za privremeno zatvaranje pregovaračkog poglavlja 20 - izrada i implementacija Industrijske politike, članovi pregovaračke Radne grupe za pregovaračko poglavlje 20 su takođe imali priliku da uzmu učešće u konsultativnom procesu, kao i da se upoznaju sa finalnim predlogom na sjednici održanoj 29.VII 2024, prije usvajanja na sjednici Vlade.

U skladu sa preporukama iz procesa evaluacije, setom ključnih dokumenata ažurirane EU Industrijske politike „Ažurirana nova industrijska strategija-izgradnja snažnijeg jedinstvenog tržišta za oporavak Evrope“ (2021), "Dugoročna konkurentnost EU: perspektiva nakon 2030. (2023), "Nacrt Industrijskog plana u okviru Zelenog plana za doba nulte neto stope emisija (2023)" definisani su strateški prioriteti nove Industrijske politike 2024-2028 i to: zelena

i digitalna tranzicija industrije, pametni i održivi razvoj industrije, jačanje obrazovanja i vještina i inovacija za tehnološki razvoj, povećanje poslovne otpornosti i rast investicija za dugoročnu konkurentnost industrije, unapređenje poslovnog ambijenta i brža integracija sa jedinstvenim evropskim tržištem.

U konačnom, Industrijska politika Crne Gore 2024-2028. definiše razvojnu viziju i razvojne prioritete, odnosno strateške i operativne ciljeve za ostvarivanje vizije industrijskog razvoja za naredni ciklus implementacije, u cilju povećanja industrijske produktivnosti i konkurentnosti, podsticanja inovativnosti, digitalne i zelene tranzicije i boljeg pristupa jedinstvenom tržištu EU, itd. Sastavni dio Industrijske politike predstavlja Akcioni plan za implementaciju za 2024, kojim su definisani pojedinačni programi, projekti i aktivnosti sa relevantnim indikatorima praćenja rezultata i učinaka.

Strateški prioriteti politike koncipirani su kroz četiri osnovna cilja industrijske politike za period 2024-2028. godine:

1. Unapređenje ambijenta za digitalnu i zelenu tranziciju industrije;
2. Rast investicija i modela finansiranja za dugoročnu konkurentnost industrije;
3. Podsticanje inovacija na principima pametnog i održivog razvoja industrije;
4. Unapređenje pristupa jedinstvenom tržištu EU i jačanje regionalne ekonomske saradnje.

Indikativni finansijski okvir za period 2024-2028. predložen je na nivou od 955.502.664 eura, i to 20% u 2024, 24% u 2025, 19% u 2026, 21% u 2027. i 16% u 2028. Podaci za period 2025-2028. su dati na osnovu dostupnih projekcija o investicijama u oblastima koje pokriva Industrijska politika i isti će biti precizno utvrđeni prilikom planiranja dvogodišnjih Akcionih planova do kraja implementacionog ciklusa, uz očekivano povećanje ulaganja iz nacionalnog budžeta, ali i iz donatorskih sredstava i programa EU na osnovu specifičnih programa i programskih inicijativa.

Po strukturi izvora finansiranja planiranih aktivnosti u posmatranom petogodišnjem periodu, najveći dio pokriva se iz javnog sektora 414.715.333 eura (43,4%) i privatnog sektora 352.923.550 eura (36,9%), dok se iz budžeta pokriva 116.120.763 eura (12,2%). Na aktivnosti koje se finansiraju iz IPA izvora opredjeljeno je 25.681.385 eura (2,7%), dok se iz drugih donacija finansira 46.061.633 eura (4,8%) planiranih aktivnosti u posmatranom periodu.

Za implementaciju Akcionog plana u 2024, u iznosu od 195.295.414,93 eura, posmatrano po strukturi izvora finansiranja, izdvajanja iz nacionalnog budžeta su na nivou 15.915.823,02 eura (8,15%), javnog sektora 96.463.936,90 eura (49,39%), IPA sredstava 7.728.564,98 eura (3,96%), privatnog sektora 69.294.828,03 eura (35,48%), donatorskih programa 5.892.262,00 eura (3,02%).

Akcioni plan za 2024. obuhvata 13 operativnih ciljeva sa odgovarajućim indikatorima učinka u smislu polazne vrijednosti 2023. i projekcija u vidu ciljne vrijednosti za 2026. (prelazna vrijednost) i ciljne vrijednosti projektovane Industrijskom politikom za 2028, i uključuje 67 aktivnosti sa pratećim indikatorima rezultata kao i definisanim akterima (vodećim institucijama i ključnim partnerima) koji učestvuju u svakoj fazi ciklusa definisanja i implementacije industrijske politike, rokovima za implementaciju i budžetima po izvorima finansiranja, koje će doprinijeti realizaciji strateških ciljeva.

Predložene aktivnosti su usmjerene na rešavanje izazova u sektoru industrije na planu digitalne i energetske tranzicije, pristupa finansijama i investiranju, pametnom i održivom razvoju i pristupu regionalnom i EU tržištu. Realizacijom definisanih programa i projekata težiće se ostvarivanju definisanih ciljeva Industrijske politike koji su u najvećoj mjeri usklađeni sa EU Industrijskom politikom i obuhvataju razvoj i unapređenje digitalne i zelene infrastrukture (dvostruka tranzicija), regulatornog okvira za povoljniji poslovni ambijent, unapređenje obrazovanja i vještina, obuke i treninge, kreditnu i faktoring podršku, finansijsku podršku za unapređenje konkurentnosti, grantove, garancije, jačanje inovacione infrastrukture i bespovratnu finansijsku podršku za unapređenje inovativnosti, digitalnu transformaciju privrede, trgovinske olakšice, primjenu međunarodnih standarda u proizvodnji i trgovini i različite druge

aktivnosti i instrumente, sa ciljem jačanja konkurentnosti, otpornosti, smanjenja strateških zavisnosti, doprinosa klimatskoj neutralnosti i bržem pristupu jedinstvenom EU tržištu.

U segmentu implementacije Programa za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji, koji predstavlja model bespovratne finansijske podrške preduzećima iz sektora prerađivačke industrije sa fokusom na uvođenje inovativnih rješenja za unapređenje energetske efikasnosti, nakon završenog drugog ciklusa evaluacije, u junu/julu 2024. odobreno je za finansiranje sedam projekata privrednih subjekata iz sektora prerađivačke industrije u vrijednosti od 1,28 miliona eura, sa kojima je Fond za inovacije, kao implementaciono tijelo, potpisao Ugovore o sufinansiranju. U okviru navedenih sedam projekata planirana je modernizacija proizvodnih procesa kao rezultat integracije novih tehnologija, savremenih digitalnih uređaja i pametnih softverskih rješenja, a koja doprinose boljem upravljanju energijom. Pored navedenog, kao rezultat dva projekta očekuje se uvođenje, odnosno unapređenje standarda za upravljanje energijom EN ISO 50001, kao i zapošljavanje 10 osoba na poslovima upravljanja energijom i optimizacijom potrošnje energije. Budžet opredijeljen za implementaciju Programa za 2023. iznosio je 2,5 miliona eura, iz sredstava Ministarstva ekonomskog razvoja (1 milion eura), uz dodatnih 1,5 milion eura iz Instrumenta za pretpristupnu pomoć – IPA III, iz Paketa direktne budžetske podrške Evropske komisije Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize.

Pored navedenog, u julu 2024. je pripremljen predlog Programa za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji za implementaciju u 2024, koji predstavlja kontinuitet i nadogradnju Programa iz 2023, uz dodatno unapređenje na osnovu iskustava implementacije pilot programa. Program je namijenjen privrednim subjektima iz sektora C-prerađivačka industrija, a sredstva za implementaciju su obezbijedena iz budžeta Ministarstva ekonomskog razvoja u iznosu od 1,17 miliona eura i preostalih neutrošenih sredstava u iznosu od 1,13 miliona eura po osnovu Javnog poziva iz 2023, što čini ukupan budžet za implementaciju u iznosu od 2,3 miliona eura. Nakon pribavljanja svih potrebnih mišljenja, Program će biti procesuiran na usvajanje od strane Vlade, nakon čega do kraja septembra slijedi objavljivanje Javnog poziva za implementaciju.

20.6. Politika turizma

Vlada je 4.VII.2024. donijela Program podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2024, a po istom su objavljeni javni pozivi 11. VII 2024, sa rokom dostave prijava od 21 dan. Programom je predviđeno pet mjera podrške, koje će realizovati nadležno Ministarstvo turizma i Nacionalna turistička organizacija Crne Gore. Ukupan budžet Programa je projektovan na iznos od 1.060.293,42 eura. Nadležno Ministarstvo turizma je za tri mjere koje će realizovati u 2024, opredijelilo sredstva u iznosu od 450.000 eura. Nacionalna turistička organizacija Crne Gore je za dvije mjere koje će realizovati opredijelila sredstva u iznosu od 610.293,42 eura i ista će biti utrošena tokom 2024. i 2025.

Vlada je 4. VII 2024. usvojila Završni Izvještaj o realizaciji Programa razvoja zdravstvenog turizma Crne Gore sa Akcionim planom 2021-2023. Takođe, Vlada je 4. VII .2024. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2023. godinu za sprovođenje Programa razvoja ruralnog turizma Crne Gore 2023-2025. godine i Predlog revidiranog Akcionog plana za 2024 – 2025, za sprovođenje Programa razvoja ruralnog turizma Crne Gore za 2023 - 2025.

20.6.1. Statistika turizma

Prema zvaničnim podacima Uprave za statistiku – MONSTAT, tokom prvih pet mjeseci 2024, u svim vidovima smještaja, u Crnoj Gori je registrovano 567.188 turista što je za 1,44% manje u odnosu na isti period prethodne godine i ostvareno je 3.223.941 noćenja, ili 10,87% manje u odnosu na pet mjeseci 2023. Prosječna dužina boravka je iznosila 5,7 dana.

Najveći broj ino-noćenja ostvarili su turisti iz Rusije (931.873 – 30,73%), Srbije (426.200- 14,05%), Turske (238.779 – 7,87%), Njemačke (166.291 – 5,48%), Velike Britanije (129.547- 427%), Bosne i Hercegovine (125.494 - 4,14%), Ukrajine (124.163- 4,09%), Francuske (105.234 – 3,47%).

Prema podacima Centralne banke Crne Gore u I kvartalu 2024, platni promet sa inostranstvom, prihodi od ino-turista su iznosili 94.462 eura i bili su za 20,56% manji u odnosu na I kvartal 2023. Loši fizički i finansijski pokazatelji su rezultat veoma loše zimske turističke sezone, kada, zbog nedostatka sniježnih padavina, turistički centri na sjeveru nijesu ostvarili prihode po osnovu skijaških dana.

POGLAVLJE 25 – NAUKA I ISTRAŽIVANJE

25.1. Normativni okvir

Nacrt Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti je u pripremi i očekuje se njegova finalizacija u III kvartalu 2024. Svjetska banka u okviru „Programa izgradnje efikasnog održivog i transformativnog javnog sektora” (BEST program), koji se sprovodi uz podršku EU, pružila je do sada podršku u definisanju proširenja nadležnosti Savjeta za naučnoistraživačku djelatnost u kontekstu istraživačke infrastrukture. Usvajanje Predloga zakona na Vladi očekuje se do kraja IV kvartala 2024.

U toku je finalizacija Izvještaja Komisije za dodjelu statusa korisnika podsticajnih mjera za istraživanja i inovacije o statusu implementacije dodijeljenih podsticajnih mjera, a na javnoj raspravi je i Nacrt Fiskalne strategije Crne Gore za period 2024-2027, čime se stiču uslovi za finalno usaglašavanje novog Nacrta Zakona o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija. Rad na pripremi izmjena i dopuna ovog zakona završen je u julu 2023, ali je bilo neophodno sačekati predlog nove poreske politike zbog usklađenosti sa podsticajnim mjerama, koje se odnose na poreske olakšice u sistemu istraživanja i inovacija.

25.2. Strateški i institucionalni okvir

Vlada je 11. VII 2024, usvojila je Strategiju naučnoistraživačke djelatnosti 2024-2028 s Akcionim planom za period 2024–2025, čime je Crna Gora ispunila jednu od ključnih preporuka Evropske komisije iz Izvještaja za Crnu Goru za 2023. za Pregovaračko poglavlje 25. Svrha donošenja Strategije je, da za period 2024-2028. postavi jasne prioritete i pravce razvoja naučnoistraživačke djelatnosti u Crnoj Gori, koji će biti jedan od ključnih osnova razvoja i prosperiteta države, kao i da omogući nastavak usvajanja evropskih standarda u oblasti nauke i istraživanja u cilju potpune integracije u Evropski istraživački prostor (ERA), kojima težimo kao buduća članica EU. Strategija utvrđuje tri strateška cilja, i to: Poboljšanje okvirnih uslova za funkcionisanje naučnoistraživačke djelatnosti u Crnoj Gori; Jačanje ljudskih resursa i institucionalnih kapaciteta u oblasti nauke i istraživanja; i Snaženje međunarodne saradnje u nauci i istraživanjima, kao i 10 operativnih ciljeva i 45 aktivnosti za period koji obuhvata Akcioni plan 2024-2025. Za realizaciju Akcionog plana 2024-2025 utvrđeno je ukupno 16.480.419,27 eura.

Prioriteti naučnoistraživačke djelatnosti utvrđeni Strategijom su: 1) Održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane; 2) Energija i održiva životna sredina; 3) Održivi i zdravstveni turizam; 4) Nauka, obrazovanje i kultura; 5) Medicina i zdravlje; 6) Socio-politički i socio-ekonomski izazovi crnogorskog društva; 7) Novi materijali, tehnologije, proizvodi i servisi; 8) Upravljanje rizicima od prirodnih nepogoda i 9) Informaciono-komunikacione tehnologije.

U toku je i izrada Mape puta za istraživačku i inovacionu infrastrukturu Crne Gore. Naime, uz podršku Svjetske banke, do kraja jula 2024. završen je drugi krug mapiranja istraživačke infrastrukture, koji je podrazumijevao nove upitnike i detaljne intervju sa dvadesetak značajnijih istraživačkih infrastruktura Crne Gore. Obrada prispjelih podataka je u toku.

Glavno strateško usmjerenje u oblasti nauke i inovacija u Crnoj Gori predstavlja Strategija pametne specijalizacije (S3) 2019-2024, koja je praćena Operativnim programom za implementaciju Strategije pametne specijalizacije 2021-2024, sa relevantnim dvogodišnjim akcionim planovima. Crna Gora je zvanično započela pripremu nove strategije S3 u februaru 2024. uz punu podršku Udruženog istraživačkog centra Evropske komisije (DG JRC). Vlada je 18. IV 2024. usvojila Mapu puta za pripremu nove Strategije pametne specijalizacije i donijela odluku da S3 ima status krovnog strateškog dokumenta, te da će se raditi na nacionalnom nivou, uvažavajući veličinu zemlje. DG JRC je početkom jula 2024. zvanično informisao Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija da je Crna Gora u potpunosti uskladila Mapu puta sa S3 okvirom za izradu strategije za Region proširenja i susjedstva, te posebno uvažio napore Vlade u uspješnoj realizaciji dosadašnjih obaveza, kao i ukupnoj predanosti ovom procesu. Priprema nove Strategije ide planiranim dinamikom, pa je Crna Gora uspješno finalizovala prvu od pet faza – Izgradnju institucionalnih kapaciteta i započela aktivnosti u okviru druge faze– Dijagnostifikovanje/mapiranje potencijala. Obezbijedena je ekspertska podrška DG JRC-a za kvantitativnu analizu u okviru druge faze, za koju je Crna Gora u periodu jun-jul 2024. dostavila statističke podatke JRC-iju. Takođe, 13. V 2024. je uz podršku DG JRC-ija organizovana obuka i događaj o podizanju svijesti o pametnoj specijalizaciji (S3) u Podgorici. Shodno Mapi puta, usvajanje nove strategije očekuje se do kraja 2025, nakon čega se upućuje na odobrenje EK (I kvartal 2026).

Crna Gora svojim inicijativama aktivno doprinosi Novoj evropskoj agendi inovacija (NEIA), posebno u dijelu ključnih inicijativa 1 Finansiranje za deep tech startpove, 4 Podsticanje, privlačenje i zadržavanje deep tech talenata i 5 Unapređenje instrumenata politike, kao i ERA akcijama 1 – Omogućiti otvoreno dijeljenje znanja, 4 – Promocija atraktivnih istraživačkih karijera, kretanja talenata i mobilnosti, 5 - Rodna ravnopravnost i unapređenje inkluzivnosti, 8 – Jačati održivost, pristup i otpornost istraživačkih infrastruktura, 9 – Promocija međunarodne saradnje, 14 – Približiti nauku građanima i 15 – Izgraditi nauku i inovacije za unapređenje izvrsnosti i konkurentnosti. Kao dio NEIA, Crna Gora se našla među 151 identifikovanim regionom sa oznakom „Regionalna dolina inovacija“.

Zbog urgentne potrebe uspostavljanja statistike istraživanja i razvoja, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija je u junu 2024. uputilo zahtjev Upravi za statistiku (MONSTAT) da se pokrenu relevantne procedure izmjena prema Vladi kako bi Ministarstvo postalo zvanični proizvođač statistike i sprovedo statističko istraživanje. Ministarstvo je u dijelu kadrovskih kapaciteta, kao i organizaciono, spremno da sprovede predmetno istraživanje, čime bi se prevazišao trenutni nedostatak relevantnih podataka za ovu oblast.

Obezbijeden je kontinuitet u funkcionisanju Okvira za implementaciju inovacija i pametne specijalizacije (S3) u Crnoj Gori, koji je uspostavljen u skladu sa smjernicama Udruženog istraživačkog centra Evropske komisije (DG JRC) i potpuno je operativan. U periodu od aprila 2024. održana je jedna sjednica Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju 8. VII 2024. na kojoj je razmotren i predstavljen predlog Strategije naučnoistraživačke djelatnosti 2024-2028, predlog Industrijske politike Crne Gore 2024-2028, te predstavljeni i usvojeni polugodišnji izvještaji inovacionih radnih grupa za četiri prioritete S3 oblasti, a razmotrene su i aktivnosti na razvoju ključnih inicijativa za razvoj S3 i povezanih oblasti. Međuinstucionalna S3 grupa održala je sjednicu 17. VII 2024, a 22. VII 2024. održan je i sastanak Nacionalnog tima za izradu nove Strategije pametne specijalizacije, na kojima je detaljno predstavljena Mapa puta za izradu Strategije i predstojeće obaveze pojedinačnih timova.

Naučno-tehnološki park Crne Gore (NTP CG) d.o.o. je svečano otvoren 10. VI 2024. Javni pozivi za buduće stanare objavljeni su 8. VII 2024, kao i predlog seta usluga NTP CG, dok je tim NTP CG prošao niz obuka i aktivnosti koje se odnose na razvoj kapaciteta. NTP CG učestvuje u konzorcijumima 2 HORIZON projekta, dok je u 2024. započela implementacija 2 nova projekta. Važna aktivnost vezana za infrastrukturu odnosi se na uspostavljanje prvog Regionalnog centra za sajber bezbjednost i razvoj sajber kapaciteta (WB3C), koji će biti smješten u prostorijama NTP CG. Vlada je 10. V 2024. usvojila Izvještaj o radu NTP CG za 2023. sa Programom rada za 2024.

Vlada je 25. IV 2024. usvojila Izvještaj o radu Inovaciono preduzetničkog centra „Tehnopolis“ Nikšić doo za 2023. i Program rada s Finansijskim planom za 2024. Tehnopolis je nastavio rad na stvaranju i unapređenju uslova za kreiranje i razvoj inovativnih ideja, usluga i proizvoda pojedinaca, startupova i preduzeća u Crnoj Gori. Radovi na adaptaciji i rekonstrukciji dijela prostora Doma revolucije za potrebe Doma digitalne revolucije su u toku. U cilju aktivacije i promocije inovativnog preduzetničkog potencijala, kao i daljeg razvoja inovativnog ekosistema, Tehnopolis je nastavio organizaciju značajnog broja različitih formata događaja kao što su: meet-upovi (4), obuke (6), info dani (2), radionice (2) i hakatoni (1). Nastavljena je podrška Biznis inkubatora po unaprijeđenom i sveobuhvatnom sistemu podrške, koji broji 32 stanara, odnosno 5 novih stara od aprila 2024. Tehnopolis uspješno implementira 10 projekata, dok obavlja aktivnosti optimizacije budžeta i ugovaranja na još 2 projekta. Takođe, radi se na razvoju novih projektnih aplikacija u okviru različitih programa koje finansira EU i očekuju se rezultati za 6 projektnih aplikacija. Tehnopolis je u pripremnim aktivnostima za predakceleracijski program BoostMeUp4.

Vlada je 17. V 2024. usvojila je Izvještaj o radu za 2023. i Program rada za 2024. za Fond za inovacije Crne Gore (Fond) d.o.o. Fond je u ovoj godini svoje primarne aktivnosti usmjerio na sprovođenje već uspostavljenih programa podrške u prethodnom periodu, a važan segment aktivnosti odnosi se na intenziviranje međunarodne i regionalne saradnje i učestvovanje u međunarodnim inicijativama i projektima. U saradnji sa Svjetskom bankom, u maju 2024. Fond je održao dva važna događaja: Demo dan, na kojem je deset inovativnih kompanija, korisnika programa podrške Fonda, predstavilo svoje ideje privatnim investitorima i biznis anđelima i radionicu „Plan your Pitch“, koja je bila usmjerena Fondovim dobitnicima granta, na temu uspješnog prezentovanja pred investitorima. Uz kontinuiranu podršku, Fond aktivno doprinosi i modernizaciji obrazovnog sistema. Nakon sjednice Nacionalnog komiteta za finansijsku edukaciju održane 24. V 2024, Fond za inovacije Crne Gore, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i Centralna banka Crne Gore potpisali su Protokol o finansijskoj edukaciji u školama putem inovativnih metoda, kojim je započet nacionalni projekat uvođenja robotike u sve osnovne škole u Crnoj Gori pod nazivom „Robotika za najmlađe“ i predstavlja nastavak projekta EduRobotić, koji je Fond za inovacije pokrenuo 2022.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija vodi Registar inovacione djelatnosti u kome se, zaključno sa 15. VII 2024, nalazi 195 subjekata inovacione djelatnosti, razvrstanih u sljedeće kategorije: 33 pravna lica koja obavljaju inovacionu djelatnost, 10 fizičkih lica koja obavljaju inovacionu djelatnost (8 freelancer-a i 2 pronalazača), 2 inovacione infrastrukture, 4 ostala subjekta inovacionih infrastrukture, Fond za inovacije Crne Gore, 8 naučnoistraživačkih ustanova, 82 startapa i 55 investitora u inovacionu djelatnost. Kada su u pitanju licencirane naučnoistraživačke ustanove (NI ustanove), trenutno se na Listi Ministarstva nalazi ukupno 48 NI ustanova, od čega: 31 ustanova iz akademskog sektora, 7 ustanova iz privrednog sektora, 9 iz javnog sektora i 1 ustanova iz NVO sektora.

Unapređenje saradnje nauke i privrede jedan je od operativnih ciljeva Strategije naučnoistraživačke djelatnosti 2024-2028, a ovom cilju posvećeni su svi akteri istraživačkog i inovacionog ekosistema. Podsticanje ove saradnje, prije svega, vrši se kroz ciljanu programsku podršku i aktivnosti Fonda za inovacije CG, koje su usmjerene ka stimulisanju inovativnih mikro, malih i srednjih preduzeća kroz finansiranje industrijskih istraživanja i eksperimentalnog razvoja, unapređenje saradnje između privrede i naučnoistraživačkog sektora i razvoj transfera tehnologija. Ključni program je Kolaborativni program za inovacije, čiji je glavni cilj da podstakne mikro, mala i srednja preduzeća da aktivno i smisleno sarađuju sa „organizacijama za istraživanje i širenje znanja“ ili „istraživačkim organizacijama“, a tu su i programi poput dokaza koncepta, inovacionih vaučera i jačanja inovacione kulture, koje dodatno snaže inicijative povezivanja nauke i privrede.

Poseban aspekt djelovanja NTP CG je i podrška u razvoju i komercijalizaciji inovativnih ideja i projekata i očekuje se njegova snažna uloga u povezivanju dva sektora. Na osnovu saradnje između Vlade Crne Gore i Univerziteta Crne Gore, poduzeti su značajni koraci u uspostavljanju Nacionalne kancelarije za transfer tehnologije (TTO). Ova

kancelarija će se nalaziti se u sklopu NTP CG i djelovaće kao sastavni dio inovacionog ekosistema. Osnivanje ove kancelarije predstavlja ključni korak u formalizovanju i jačanju okvira za transfer tehnologije u zemlji. Njen primarni cilj je da olakša komercijalizaciju istraživanja, podstiče inovacije i premosti jaz između akademske zajednice i industrije, a operacionalizacija se očekuje do kraja 2024.

Sa druge strane, Tehnopolis pruža značajnu podršku u razvoju poslovnih ideja za 11 članova akademske zajednice, naučnika, koji su ili članovi startup timova ili ključni zaposleni u svojim mikro preduzećima. Univerzitet Crne Gore i IPC Tehnopolis potpisali su Memorandum o razumijevanju (MoU) u sklopu EIT HEI ABCD projekata, usmjerenog na podsticanje preduzetničkog načina razmišljanja i dubokih tehnoloških vještina među studentima, s naglaskom na razmjenu naučnih materijala i podršku novoosnovanim preduzećima, uz predanost poboljšanju saradnje između akademske zajednice i industrije.

Sinergija akademskog i privrednog sektora ostvarena je i na strateškom projektu „Digitalni inovacioni centar za podršku digitalnoj transformaciji crnogorskih kompanija i javnog sektora (MontEDIH)“, koji je u fazi pregovora sa EK (pogledati pod 25.4 „Međunarodna saradnja u nauci i inovacijama“). Ovim projektom će se stvoriti digitalno inovaciono središte za podršku digitalnoj transformaciji mikro, malih i srednjih preduzeća, ali i javne uprave, uz podršku istraživačkih i razvojnih aktivnosti haba.

25.3. Povećanje ulaganja u istraživanje i inovacije i programi finansiranja

Finansiranje nauke i istraživanja

Kada su u pitanju ulaganja Crne Gore u istraživanje i razvoj, prema posljednjim zvaničnim podacima za statistiku u ovoj oblasti, validiranim od strane EUROSTAT-a, koji datiraju iz 2018, ukupna domaća potrošnja na istraživanje i razvoj u Crnoj Gori iznosila je 0,50% BDP-a. U nedostatku validiranih statističkih podataka⁴⁰, stepen ulaganja države u istraživanja i inovacije može se pratiti kroz sredstva utvrđena Zakonom o budžetu i kroz mehanizam podsticajnih mjera. U tom smislu, za 2024. godinu izdvojeno je blizu 15 miliona eura, i to:

- Iznos planiran Zakonom o budžetu za 2024: 11.112.035,29 eura;
- Kapitalni budžet: 1.335.890,00 eura; i
- Iznos prihoda kojih se država odriče u svrhu podsticanja istraživanja i razvoja: 2.550.000,00 eura.

Riječ je o uvećanju od 19% u odnosu na prethodnu godinu.

Finansiranje nauke i istraživanja

U toku je realizacija Konkursa za sufinansiranje naučnoistraživačke djelatnosti u ukupnom iznosu od 420.000,00 eura, kojim se sufinansiraju troškovi po osnovu: unapređenja infrastrukture za naučnoistraživački rad; učešća u EU programu za istraživanje i inovacije Horizont Evropa; učešća u programu IAEA tehničke saradnje; učešća u ICGEB i EMBL/EMBO aktivnostima; kratkoročne naučne mobilnosti; završenih doktorskih studija; učešća na naučnim skupovima; objavljivanja u časopisima sa otvorenim pristupom; uređivanja/izdavanja naučnih časopisa sa otvorenim pristupom; organizovanja naučnih skupova i promocije nauke i istraživanja. Do sredine juna 2024. odobreno je ukupno 66 prijava po ovom konkursu u iznosu 150.000,00 eura.

Pored navedenog konkursa, jedan od najznačajnijih instrumenata u sistemu naučnoistraživačke djelatnosti su nacionalni naučnoistraživački projekti, čiji je cilj jačanje i podizanje kapaciteta istraživačkih timova u Crnoj Gori, kako bi se podsticala izvrsnost, čime bi se doprinijelo razvoju društva zasnovanog na znanju i konkurentnosti na

⁴⁰ Minsistarstvo prosvjete, nauke i inovacija u saradnju sa Upravom za statistiku aktivno radi na rješavanju pitanja statistike istraživanja i razvoja i uspostavljanju kontinuiteta praćenja.

međunarodnom nivou. U toku je realizacija 24 naučnoistraživačka, odobrena u ukupnom iznosu od 2.241.230,03 eura.

Uspješno je nastavljena realizacija Centra izvrsnosti za digitalizaciju procjene rizika bezbjednosti hrane i preciznu sertifikaciju autentičnosti prehrambenih proizvoda (FoodHub).

Finansiranje inovacija

Za tekuću godinu obezbijedeno je 4,6 miliona eura za podršku koju će Fond za inovacije Crne Gore pružiti inovacionoj zajednici tokom 2024. Fond planira da realizuje 6 programa podrške sredstvima iz nacionalnog budžeta, kao i sedmi program koji će se finansirati iz budžeta Ministarstva ekonomskog razvoja i EU IPA III.

Fond je 29. V 2024. objavio pozive za pet programa podrške, ukupne vrijednosti 1.6 miliona eura. Ovi programi podrške namijenjeni su startup timovima, mikro, malim i srednjim preduzećima, istraživačkim organizacijama, pronalazačima i inovatorima, nudeći im finansijsku i mentorsku podršku za razvoj inovativnih ideja i projekata. Otvoreni su pozivi za sljedeće programe podrške:

- Kolaborativni grantovi za inovacije u iznosu od 1.000.000 eura, a mogući iznos granta po projektu je od 50.000 do 200.000 eura. Poziv je otvoren do 2. septembra.
- Podrška ranoj fazi razvoja startapova u iznosu od 350.000 eura, a iznos granta po projektu je do 35.000 eura, što startapovima omogućava, ne samo finansijsku, već i mentorsku podršku, koja je izuzetno značajna u ovoj fazi razvoja. Do isteka roka za priju 8. VII 2024. Pristiglo je čak 98 prijava. Imenovana je Međunarodna ekspertska komisija, koja će do kraja septembra 2024. ocjenjivati prijave i dati Fondu preporuku za finansiranje.
- Edukativni programi u oblastima pametne specijalizacije u ukupnom iznosu od 150.000 eura, sa maksimalnim iznosom podrške po projektu do 10.000 eura. Do isteka roka za prijavu 1. VII 2024. Pristiglo je 27 prijava. Evaluacija je u toku i rezultati će biti poznati do početka avgusta 2024.
- Podsticanje inovacione kulture u iznosu od 80.000 eura, sa maksimalnim iznosom do 8.000 eura po projektu. Do isteka roka za prijavu 1. VII 2024. pristiglo su 34 prijave. Evaluacija je u toku i rezultati će biti objavljeni do početka avgusta 2024.
- Vaučeri za zaštitu i razvoj pronalazaka u ukupnom iznosu od 20.000 eura. Poziv je otvoren do utroška sredstava.
- Grantovi za provjeru inovativnog koncepta u ukupnom iznosu od 300.000 eura, a vrijednost pojedinačnog projekta može biti od 20.000 eura do 40.000 eura. Javni poziv će biti objavljen krajem jula 2024.

Fond za inovacije Crne Gore objavio je 25. VII 2025. Grantove za provjeru inovativnog koncepta u ukupnom iznosu od 300.000 eura, a vrijednost pojedinačnog projekta može biti od 20.000 eura do 40.000 eura. Javni poziv je otvoren do 30. IX 2024.

Osim ovih šest programa, u drugoj polovini 2024. biće objavljen još jedan poziv za dodjelu grantova, i to:

- Grantovi za podsticanje inovacija u služni energetske efikasnosti u industriji 2024 u iznosu 2,3 miliona eura - Interresorni Program za 2024. je u pripremi i objava javnog poziva očekuje se u septembru 2024.

Program podsticanja inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji pokrenut je 2023. u okviru međuresorne saradnje tri ministarstva: Ministarstva prosvete, nauke i inovacija, Ministarstva ekonomskog razvoja i Ministarstva energetike i rudarstva, sa ciljem da obezbiedi neophodnu sinergiju inovacija, industrijske politike i energetske politike sa prioritetima S3. U tom kontekstu, Fond za inovacije Crne Gore je prepoznat kao

implementaciono tijelo, a po osnovu poziva objavljenog 22. IX 2023, te nakon realizacije dva kruga evaluacije, tokom juna i jula 2024. ugovoreno je sufinansiranje 7 projekata privrednih subjekata iz sektora prerađivačke industrije u ukupnom iznosu od 1.289.479,62 eura.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija je u toku 2024. plasiralo nekoliko programa za podršku učešću crnogorskih korisnika u međunarodnim programima za inovacije, i to:

- Javni konkurs za sufinansiranje učešća u EUREKA projektima u 2024. u ukupnom iznosu 190.000,00 eura, i to: 90.000,00 eura za Network EUREKA programe i 100.000,00 eura za Multilateralni EUREKA poziv za Zapadni Balkan u 2024, dok je iznos od 30.000,00 eura planiran posebno za tekuće projekte. Iznos podrške po pojedinačnom projektu za jednu istraživačku godinu povećan je u po ovom Konkursu na 30.000,00 eura (tokom prethodnih godina taj iznos bio je 15.000,00 eura). Do isteka roka za prijavu na Multilateralni EUREKA poziv za Zapadni Balkan 15. V 2024, podnijeto je 10 projektnih prijava, koje su trenutno u procesu evaluacije.
- Javni konkurs za sufinansiranje učešća u EU Okvirnom programu za istraživanja i inovacije „Horizont Evropa” – stub III Inovativna Evropa u ukupnom iznosu 50.000,00 eura, koji je otvoren do 2. XII 2024. odnosno do utroška sredstava.

Promocija nauke i inovacija

Promocija nauke i inovacija podržava se kroz nekoliko programskih linija, i to:

- Konkurs za sufinansiranje naučnoistraživačke djelatnosti 2024, tačka 11 Aktivnosti promocije nauke i istraživanja u ukupnom iznosu od 20.000,00 eura, koji sprovodi Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, a koja se odnosi na podršku organizaciji kurseva, obuka, ljetnih škola, takmičenja, edukativnih radionica i sl. Ciljna grupa su učenici/ce u osnovnim i srednjim školama. U prvom krugu su odobrena 3 projekta u iznosu od 9.000,00 eura, a u toku je završna faza evaluacije za projekte iz drugog kruga prijava.
- Programska linija Fonda za inovacije CG Podsticanje inovacione kulture u iznosu od 80.000,00 eura. Evaluacija 34 projektne prijave je u toku.
- Konkurs za sufinansiranje projekata nauke u okviru Festivala "Dani nauke i inovacija 2024" u ukupnom iznosu od 50.000,00 eura, koju sprovodi Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija. Evaluacija 25 projektnih prijava pristiglih na ovaj konkurs je u završnoj fazi.
- Konkurs za podršku inovativnim programima u okviru Festivala "Dani nauke i inovacija 2024" u ukupnom iznosu od 50.000,00 eura, koju sprovodi Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija. Evaluacija 23 projektnih prijava pristiglih na ovaj konkurs je u završnoj fazi.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija vrši pripremne aktivnosti za Festival „Dani nauke i inovacija 2024“, koji će se održati u periodu 23-27. septembra 2024, a programska šema manifestacije će obezbijediti aktivnosti različitog formata (konferencije, izložbe, radionice, prezentacije, panele i sl.) i uključiti predstavnike javnih institucija, državnih i privatnih fakulteta, nevladinih organizacija, kompanija, startupova, biznis inkubatora i ostalih subjekata naučnoistraživačke i inovacione djelatnosti u Crnoj Gori.

Ljudski resursi u nauci i istraživanjima

Prema poslednjim zvaničnim podacima, validiranim od strane EUROSTAT-a (2018), na poslovima istraživanja i razvoja bile su angažovane 2382 osobe, od kojih je 1596 istraživača/istraživačica, 501 stručnih saradnika/saradnica i 285 pomoćnog osoblja, od čega su 682 osobe kao ekvivalent pune zaposlenosti. Od ukupno 1596 istraživača/istraživačica, bilo je 809 istraživača/istraživačica sa doktoratom, 632 sa magistraturom, a 155 sa završenim osnovnim studijama visokog obrazovanja. Prema rodno razvrstanim podacima, 50,44% činili su muškarci, a 49,56% žene, tako da Crna Gora ne bilježi slučaj rodne neravnopravnosti. Na platformi „Naučna mreža“, koja

predstavlja informacijski sistem za pružanje podataka vezanih za naučnike i istraživače iz Crne Gore i dijaspore, u ovom trenutku registrovano je 2405 istraživača/istraživačica iz Crne Gore i 294 istraživača/istraživačica iz dijaspore. Unapređenje ove platforme planirano je u narednom periodu.

Kada su u pitanju **podrška** mladim istraživačima/istraživačicama u Crnoj Gori, nekoliko mjera podrške je aktuelno:

- Kroz tri konkursa za stipendije za izvrsna doktorska istraživanja iz 2018, 2019. i 2020, podržano je ukupno 50 studenata/studentkinja doktorskih studija, i to: 27 žena i 23 muškarca. Novi Program stipendija je u pripremi, a konkurs će biti objavljen do kraja III kvartala 2024.
- Kroz godišnji Konkurs za sufinansiranje naučnoistraživačke djelatnosti mladi istraživači imaju obezbijeđenu podršku za: Učešće u ICGEB i EMBL/EMBO aktivnostima (kursevima, obukama, radionicama i sl), Kratkoročnu naučnu mobilnost, Sufinansiranje troškova završenih doktorskih studija, Učešće na naučnim skupovima, Objavlivanje naučnih radova u časopisima sa otvorenim pristupom.
- Kroz novi ciklus nacionalnih naučnoistraživačkih projekata angažovano je 39 mladih istraživača/istraživačica, od čega su angažovana 23 istraživača i 16 istraživačica.
- Kroz omogućavanje pristupa krupnih istraživačkim infrastrukturama, poput CERN-a, ICGEB-a, EMBL/EMBO.

Kada su u pitanju strani istraživači/istraživačice, konkursi Ministarstva su otvoreni za njihovo angažovanje, kako kroz nacionalne naučnoistraživačke projekte, tako i kroz „komentorstvo“ kod stipendista za doktorska istraživanja.

25.4. Međunarodna saradnja u istraživanju i inovacijama

EU Okvirni program za istraživanja i inovacije “Horizont Evropa” (HE)

Crna Gora bilježi porast učešća u HE programu i već dostigla nivo učešća koji je postignut tokom cjelokupnog trajanja prethodnog programa Horizont 2020.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, u saradnji sa mrežom Nacionalnih kontakt osoba, u kontinuitetu sprovodi aktivnosti promocije i jačanja vidljivosti ovog programa u Crnoj Gori, a kako bi crnogorskoj naučnoistraživačkoj i inovacionoj zajednici približilo mogućnosti Programa i olakšalo proces podnošenja prijave. Crna Gora je nedavno izmijenila Listu Nacionalnih kontakt osoba i predstavnika/ca u Programskim odborima, o čemu je obavijestila Evropsku komisiju.

Podrška učešću u HE programu vrši se putem više mehanizama, kako slijedi:

- Konkurs za sufinansiranje naučnoistraživačke djelatnosti, Tačka 1. Učešće u EU programu za istraživanje i inovacije – Horizont Evropa u ukupnom iznosu od 30.000,00 eura - nagrađuju se projektni timovi, čiji su ugovori o grantu stupili na snagu tokom 2024, pa ustanova koordinator HE projekta iz Crne Gore može dobiti nagradu u iznosu 5.000,00 eura, dok ustanova iz Crne Gore partner na HE projektu može dobiti nagradu u iznosu 2.500,00 eura. Takođe, nagrađuju se i projektni timovi čiji HE projekti su tokom 2024. pozitivno ocijenjeni (tj. imaju više od predviđenog minimalnog broja poena), a nisu prihvaćeni za finansiranje od strane EU, u iznosu 2.000,00 eura;
- Javni konkurs za sufinansiranje učešća u EU Okvirnom programu za istraživanja i inovacije “Horizont Evropa” – stub III Inovativna Evropa u ukupnom iznosu 50.000,00 eura, a podrška je obezbijeđena za Evropski savjet za inovacije (European Innovation Council – EIC): Pathfinder – do 10.000 eura; Transition – do 10.000 eura; Accelerator I faza – do 10.000 eura, II faza – do 20.000 eura; Evropski inovacioni sistemi do 20.000 eura; Evropski institut za inovacije i tehnologiju – do 10.000 eura.
- Dva poziva za dodjelu grantova za putovanja radi umrežavanja i podnošenja prijave projekta u okviru programa Horizont Evropa (22. IV 2024 i 18. VII 2024) – cilj ovih grantova je da podstakne crnogorske istraživačke i inovacione organizacije da učestvuju u događajima umrežavanja organizovanim u inostranstvu, kako bi

poboljšali svoje učešće u predlozima projekata koji se uklapaju u bilo koji od programa i poziva za Stub II „Globalni izazovi i evropska industrijska konkurentnost“ programa HE. Iznos granta za putovanje je 1.000,00 eura po događaju/učesniku.

- Poziv za studijsku posjetu institucijama u Barseloni u okviru NCP_WIDERA.NET projekta (25. V 2024) – iznos granta po učesniku/učesnici je 1000,00 eura.
- Poziv za studijsku posjetu Bremenu, Njemačka, u okviru NCP_WIDERA.NET projekta (1. VII 2024) iznos granta po učesniku/učesnici je 1000,00 eura.
- Održane 2 cjelodnevne obuke za nacionalne kontakt osobe (23. IV i 28. V 2024); i
- Četvorodnevna obuka za pripremu i implementaciju Horizont Evropa projekata (5-6. i 11-12. VI 2024).

Od nedavno je u funkciji portal, u okviru internet stranice resornog Ministarstva, koji je namijenjen objavljivanju svih informacija i aktuelnosti u vezi sa programom HE.

Crna Gora je blagovremeno uplatila iznos kontribucije 1.396.178,89 eura za 2024.

EDIH – Evropski habovi za digitalne inovacije

Crna Gora je, po osnovu rezultata Javnog konkursa za preSelekciju kandidata iz Crne Gore za učešće na Pozivu u okviru programa „Digitalna Evropa“ – Mreža evropskih digitalnih inovacionih habova za pridružene zemlje (Network of European Digital Innovation Hubs – Associated Countries DIGITAL-2023-EDIH-04-ASSOCIATED), početkom aprila 2024., kandidovana dva projekta iz Crne Gore za Evropski poziv. Evropska komisija je pozitivno ocijenila projekat „Digitalni inovacioni centar za podršku digitalnoj transformaciji crnogorskih kompanija i javnog sektora (MontEDIH)“, čiji je nosilac Univerzitet Crne Gore. Konzorcijum čine: Privredna komora Crne Gore, Institut savremenih tehnologija Crne Gore, Univerzitet Donja Gorica, Tehnopolis, NTP CG, Centre for Finance d.o.o i klaster ICT Cortex. U toku se pregovori za ugovor o grantu, koji može biti do milion eura, a što može iznositi najviše do 50% sufinansiranja projekta, dok će Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i Ministarstvo javne uprave obezbijediti po maksimalno do 90% od preostalog obaveznog udjela sufinansiranja (do 900.000 eura).

Evropski institut za inovacije i tehnologiju (EIT)

Počeo je sa radom Hab Regionalnog inovacionog programa Evropskog instituta za inovacije i tehnologiju (EIT Community RIS hab) u Crnoj Gori, kako bi olakšao učešće Crne Gore u aktivnostima i programima u EIT zajednicama. EIT RIS hab zvanično je inaugurisan na događaju održanom krajem maja 2024.

Reformska agenda Crne Gore za Instrument EU za reformu i rast

U okviru Refomske agende, prioritetne oblasti politike “Biznis okruženje i razvoj privatnog sektora”, Crna Gora je predložila refomsku mjeru 1.2.2. Dalje jačanje istraživačkog i inovacionog ekosistema za ekonomiju zasnovanu na znanju (u skladu sa prioritetima Strategije pametne specijalizacije).

Instrument pretprijetne podrške Evropske unije (IPA)

Na nivou IPA 2020 grant šeme „Naučni potencijal u službi inovacija“, u toku je realizacija 8 projekata, ukupne vrijednosti od 882.243,69 eura. Grant šema ima za cilj unapređenje saradnje akademskog i biznis sektora u skladu sa strateškim prioritetima Strategije pametne specijalizacije Crne Gore (2019-2024).

U okviru IPA 2020 grant šeme “Podrška implementaciji Strategije pametne specijalizacije (S3) kroz projekte” u toku je realizacija 8 projekata. Cilj grant šeme je da doprinese jačanju ekonomske konkurentnosti i inovacionih kapaciteta Crne Gore, kroz jačanje veza između nauke i industrije u S3 prioritetnim oblastima. Ukupna vrijednost ugovorenih projekata je 908.049,79 eura, odnosno iznos EU granta je 815.964,50 eura, a ostatak čini sufinansiranje korisnika.

Kada je u pitanju IPA III EU Reformski instrument, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i Fond za inovacije Crne Gore u okviru BEST programa saraduju sa Svjetskom bankom u cilju izrade funkcionalne analize inovacionog ekosistema, podrške jačanju kapaciteta Fonda za inovacije i inovacionih infrastruktura, kao i podrške reformama u oblasti naučnoistraživačke djelatnosti, dok su započeti pregovori sa UN-om oko podrške koju, u okviru ovog instrumenta, može pružiti u unapređenju u oblasti pametne specijalizacije.

U okviru odobrenog Programa IPA 2024 - Akcioni dokument: Podrška Evropske unije politici zapošljavanja i socijalnoj politici u Crnoj Gori – Akcija 3.1 Unaprijeđeni kapaciteti RDI aktera za sprovođenje kvalitetnih istraživanja koja mogu prerasti u inovacije, sa fokusom na zelenu i digitalnu tranziciju, predviđena je realizacija grant šeme u iznosu od 1 milion eura.

Evropsko društveno istraživanje (ESS)

Rok za realizaciju naučnoistraživačkog projekta „Jedanaesta runda Evropskog društvenog istraživanja u Crnoj Gori“, odobren po osnovu Javnog poziva za nacionalnog koordinatora za jedanaestu i dvanaestu rundu Evropskog društvenog istraživanja, čiji je Nosilac projekta: Institut za strateške studije i projekcije-ISSP, produžen je do kraja avgusta 2024. Ukupna odobrena sredstva za realizaciju ovog projekta su 39.650,00 eura.

Saradnja sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju (IAEA)

U toku je realizacija dva nacionalna projekta u ciklusu 2024-2025. godina:

- MNE 6008 „Building Capacity for the Diagnosis and Treatment of Cancer Patients with PET CT System“, i
- MNE7001 „Strengthening Institutional Capacities for the Control of Safety and Quality of Water Sources in Montenegro“.

Nastavljena je realizacija sedam projekata nacionalnog karaktera iz prethodnog ciklusa, a institucije iz Crne Gore aktivno učestvuju u 3 interregionalna i 59 regionalnih IAEA projekata.

Za naredni ciklus tehničke pomoći 2026-2027, podnijeta su četiri projektna prijedloga, od kojih je prvu fazu evaluacije prošao jedan projekat, i to iz oblasti zdravlja ljudi.

Saradnja sa Evropskom organizacijom za nuklearna istraživanja – CERN

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija je poslalo pet prijava za Program studentske ljetnje škole CERN 2024, kao i jednu prijavu za Program za profesore fizike srednjih škola na evaluaciju u CERN. Nakon evaluacije, dva studenta su odabrana za ljetnju školu, dok je jedan prijavljeni profesor prihvaćen za pomenuti program. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i CERN zajedno će finansirati učešće ovih kandidata u navedenim programima.

Međunarodni institut za održive tehnologije Jugoistočne Evrope – SEEIIST

Vlada je od 27. VI 2024, usvojila Informaciju o aktivnostima na realizaciji regionalnog projekta za uspostavljanje Međunarodnog instituta za održive tehnologije na prostoru Jugoistočne Evrope (SEEIIST) – „Hadronska kancer terapija i istraživanje u oblasti biomedicine pomoću protona i težih jona“ i odredila nove članove Upravnog odbora ispred Crne Gore. Predstoji formiranje Nacionalnog tima za sprovođenje SEEIIST projekta, kao i određivanje Delegacije za vođenje pregovora za uspostavljanje Instituta SEEIIST.

Ostali multilateralni, regionalni i bilateralni programi/aktivnosti

Crna Gora ima 19 zaključenih bilateralnih sporazuma o naučno-tehnološkoj saradnji, i to sa: Republikom Slovenijom, Republikom Hrvatskom, Bosnom i Hercegovinom, Republikom Srbijom, Republikom Sjevernom Makedonijom, Republikom Albanijom, Republikom Turskom, Republikom Maltom, Republikom Bugarskom, Mađarskom,

Ujedinjenim Arapskim Emiratima, Republikom Austrijom, Republikom Italijom, Helenskom Republikom, NR Kinom, Republikom Poljskom, Slovačkom Republikom, Češkom Republikom i Saveznom Republikom Njemačkom.

Kroz Poziv za realizaciju zajedničkih prijedloga projekata multilateralne naučne i tehnološke saradnje u Dunavskom regionu za period 2023-2025, trenutno se realizuju dva projekta iz Crne Gore. Novi poziv, za projektni ciklus 2025-2027, je u pripremi i biće objavljen u oktobru tekuće godine, a Crna Gora je potvrdila svoju zainteresovanost za učešće u ovom pozivu.

Na osnovu Izvršnog programa za naučnu i tehnološku saradnju između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Italije za period 2023-2025, u toku je implementacija 5 istraživačkih projekata od „velike važnosti“.

U toku je realizacija trideset bilateralnih istraživačkih projekata između Crne Gore i Republike Slovenije za ciklus 2023-2024.

U toku je evaluacija 21 prijave na Konkursa za novi ciklus zajedničkih bilateralnih istraživačkih projekata između Crne Gore i Republike Slovenije, za period 2025-2026, a početak realizacije projekata planiran je za januar 2025.

Nakon sprovedene evaluacije i sjednice Mješovite komisije za naučnu i tehnološku saradnju između Crne Gore i Republike Austrije, održane 7. VI 2024. u Beču, od prijavljenih 11, za finansiranje je odobreno 9 bilateralnih projekata naučne i tehnološke saradnje. Realizacija pomenutih dvogodišnjih projekata započela je u 1. VI 2024.

Konkurs za sufinansiranje projekata bilateralne naučne i tehnološke saradnje sa NR Kinom biće objavljen 30. VIII 2024.

U toku 2024. očekuje se objavljivanje Konkursa za sufinansiranje zajedničkih bilateralnih projekata naučne i tehnološke saradnje između Crne Gore i Bosne i Hercegovine, koji je u proceduri usaglašavanja.

U dijelu bilateralne naučne i tehnološke saradnje, 5. VII 2024. potpisan je Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Savezne Republike Njemačke o saradnji u oblasti kulture, obrazovanja, nauke, mladih i sporta.

Iniciran je i novi Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Bugarske, u toku je procedura finalizacije Memoranduma o razumijevanju između Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija Crne Gore i Ministarstva inovacija i rasta Republike Bugarske o saradnji u oblastima inovacija, digitalizacije, startapova, razvoja visokih tehnologija, digitalne povezanosti i istraživanja.

Iniciran je i novi Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Kipar o naučnoj i tehnološkoj saradnji.

U toku je finalizacija Nacrta Sporazuma između Vlade Crne Gore i Nacionalnog istraživačkog savjeta Republike Italije (CNR).

Inicirano je (ponovno) potpisivanje Sporazuma između Vlade Crne Gore i Kabineta Ministara Ukrajine o naučnoj i tehnološkoj saradnji. Dokument je usaglašen u prethodnoj proceduri, ali zbog situacije na ukrajinskoj strani, do potpisivanja nije došlo.

Naučna ekspedicija pod nazivom „Obilazak evropskih obala“ (engl. Traversing European Coastlines - TREC) boravila je u Crnoj Gori u periodu 18-23. VI 2024. Tokom boravka u Crnoj Gori, mobilnim laboratorijama EMBL-a i na jedrenjaku Tara, u saradnji sa Institutom za biologiju mora (Univerzitet Crne Gore), naučnici su prikupljali uzorke vode, zemlje, sedimenata i aerosola u crnogorskim vodama. Realizovane su i prateće aktivnosti za škole i širu javnost.

26.1. Obrazovanje

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje

U 2024. započet je projekat sa kancelarijom Unicef i Delegacijom Evropske Unije „Kvalitetno obrazovanje za svu djecu u Crnoj Gori“ 2024-2026. U sklopu tog projekta održane su sledeće obuke:

- za vaspitno-obrazovni kadar predškolskih ustanova na temu Projektno planiranje koja se odnosi na pilotiranje novog Programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja,
- za nutricioniste za primjenu novih Normativa i standarda pravilne ishrane u predškolskim ustanovama,
- za vaspitno-obrazovni kadar na temu Obrazovni rad sa djecom i mladima RE populacije- osnovni nivo.

Takođe u sklopu projekta svi vrtići koji imaju djecu RE populacije održali promotivne aktivnosti za upis djece u vrtić, sa posebnim fokusom na romsku djecu i djecu iz osjetljivih grupa.

U saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog stranja, Ombudsmanom, Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i NVO Help posjećena su sva romska naselja u 10 opština i napravljen je spisak djece do 14 godina.

Obavljen je Javni elektronski upis sve djece u predškolske ustanova preko portala www.upis.edu.me.

Obzirom na činjenicu da u Crnoj Gori postoji deficit stručnog kadra za rad u predškolskim ustanovama na inicijativu Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija na Filozofskom fakultetu proširena je lista za prijem studenta za studijski program vaspitač predškolskog vaspitanja i obrazovanja za 20 novih studenata.

Kontinuirano se radi na proširenju postojećih kapaciteta ustanova i proširenju grupa u okviru predškolskih ustanova kao i na saradnji sa roditeljima koja je organizovana kroz nastavak programa „Brižne porodice“ koji se sprovodi sa UNICEF-om i realizovana je peta obuka facilitatora.

Stručno obrazovanje

Pripremljen je Nacrt Akcionog plana za sprovođenje Strategije razvoja stručnog obrazovanja u Crnoj Gori (2020-2024) za 2024. i upućen Generalnom sekretarijatu Vlade Crne Gore.

Pripremljen je Nacrt Programa razvoja opšteg srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori (2024-2026) koji je 12. VI 2024. dat na javnu raspravu koja će trajati do 1. VIII 2024.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija objavilo je 17.VII 2024. Konkurs za upis učenika u prvi razred srednje škole u Crnoj Gori za školsku 2024/2025.

U školskoj 2023/2024. osnovnu školu završilo je 8.032 učenika, od čega su 303 učenika osnovnu školu završila na albanskom jeziku, osnovnu školu u privatnim osnovnim školama na engleskom jeziku završilo je 35 učenika i na ruskom jeziku 34 učenika.

Konkursom za upis učenika u prvi razred srednje škole oglašeno je ukupno 10.038 upisnih mjesta, od čega je na programima gimnazijskog obrazovanja broj upisnih mjesta 2.618. Na obrazovnim programima stručnog obrazovanja u četvorogodišnjem trajanju broj upisnih mjesta je 4.886, na obrazovnim programima stručnog obrazovanja u trogodišnjem trajanju 2.338 mjesta i na obrazovnim programima iz oblasti muzičke i likovne umjetnosti je 196 mjesta. Za učenike koji se obrazuju na albanskom jeziku broj upisnih mjesta u Konkursu je 392, i to u Ulcinju 238, u Tuzima 98 i u Plavu 56.

U pripremi je Naknadni konkurs za upis učenika u prvi razred srednje škole u Crnoj Gori za školsku 2024/2025. koji će biti objavljen u prvoj polovini avgusta 2024.

Visoko obrazovanje

Nacrt Strategije razvoja visokog obrazovanja Crne Gore 2024-2027 je pripremljen, za koji je Savjet za visoko obrazovanje dao pozitivno mišljenje. Nacrt Strategije je upućen Generalnom sekretarijatu Vlade i Ministarstvu finansija na mišljenje, nakon čega će biti usvojena.

Zakon o visokom obrazovanju je u procesu pripreme.

U prvom upisnom roku na osnovne i master studije upisano je 4866 studenata na Univerzitet Crne Gore i 70 studenata na Fakultet za crnogorski jezik i književnost, koji se finansira iz budžeta Crne Gore. Podaci o ukupnom broju upisanih studenata na osnovne i master studije u 2024/25.studijskoj godini (na javnim ustanovama visokog obrazovanja) biće pripremljeni za sljedeći izvještajni period.

Konkurs za sufinansiranje školarine na master i doktorskim studijama i sufinansiranje putnih troškova za studentske boravke u inostranstvu u 2024. raspisan je 14. V 2024. Konkurs je i dalje otvoren za prijavljivanje.

Obrazovanje odraslih

Na osnovu podataka iz Informativnog sistema obrazovanja (MEIS) i od institucija koje su realizovale Plan obrazovanja odraslih, u različite oblike edukativnih aktivnosti bilo je uključeno 1270 polaznika. Prema vrsti programa, broj polaznika izgledao je ovako:

Programi obrazovanja za sticanje i unapređenje ključnih kompetencija - digitalna pismenost (informativno-komunikacione tehnologije), 37 polaznika;

Programi obrazovanja za sticanje i unapređenje ključnih kompetencija – pismenost, 22 polaznika;

Programi obrazovanja za sticanje i unapređenje ključnih kompetencija - strani jezici, 508 polaznika;

Programi obrazovanja za sticanje i unapređenje ključnih vještina, 11 polaznika;

Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije, 265 polaznika;

Programi obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije – osposobljavanje, 313 polaznika;

Programi obrazovanja za stručno usavršavanje, 73 polaznika;

Programi osnovnog obrazovanja, 41 polaznik.

Informaciono - komunikacione tehnologije

Pokrenuto je uspostavljanje EdTech laboratorija u 32 škole (15,16% od ukupno svih osnovnih i srednjih škola). U toku je nabavka opreme za tu potrebu: laptop-ovi, televizori, 3D reciklatori i štampači, setovi robota.

Pored ovih hardverskih preduslova, razvijajuće se i interdisciplinarni nastavni planovi i programi za povećanje korišćenja tehnologija (STEAM), kako se škole ne bi opremale bez prethodne sveobuhvatne pripreme (izbjegavanje akumulacije tehnologije koja se ne koristi u obrazovne svrhe). Neophodno je svu djecu uključiti u proces sticanja digitalnih vještina, odnosno obezbijediti takav sadržaj za rad sa digitalnom opremom čak i za onu djecu koja nemaju afiniteta za npr. robotiku i programiranje. Cilj je razviti vještine potrebne na tržištu rada i integrisati svu djecu, bez obzira da li su više inženjerska, menadžerska ili nekog drugog tipa.

Međunarodna testiranja

Univerzitet Crne Gore organizovao je Okrugli sto na temu „Obrazovna politika u narednom desetogodišnjem razvoju Crne Gore" (Filozofski fakultet, 10. i 11. juna 2024. godine) na kome su prezentirani rezultati međunarodnih istraživanja PISA 2022. PIRLS i TIMSS.

PISA

PISA 2025 – Probno testiranje održano je od 1. IV do 10. V 2024. na uzorku od 1742 učenika iz 26 srednjih škola.

U organizaciji Sindikata prosvjete Crne Gore i NVU Prosvjetna zajednica Crne Gore, održan Okrugli sto na temu, PISA testiranje – kratkoročne i dugoročne mjere za poboljšanje rezultata” (26. VI 2024).

TIMSS

TIMSS 2023 – glavno testiranje sprovedeno 2023. a u decembru 2024. se očekuje objava međunarodnih, kao i nacionalnih rezultata. U toku je priprema i analiza rezultata, a nakon toga ćemo raditi Nacionalni izvještaj za ovaj ciklus istraživanja.

TIMSS 2023 Longitudinal

TIMSS 2023 Longitudinal testiranje je sprovedeno u periodu april-maj 2024. U istraživanju su učestvovali učenici 5. razreda, isti učenici koji su u 4. razredu testirani u TIMSS 2023. Za sprovođenje ovog testiranja neophodna je kompletana logistička podrška kao i za TIMSS 2023 sprovodi se takođe na istom uzorku škola 141 osnovna škola i oko 4300 učenika petog razreda. Zvanična objava rezultata će biti u decembru 2025. Planirano je pisanje komparativnog izvještaja TIMSS 2023 i TIMSS 2023 Longitudinal.

PIRLS 2026

Pripreme za novi ciklus istraživanja PIRLS 2026 su počele. Probno istraživanje će se sprovesti u aprilu 2025.

Kada je riječ o Aneksu 1, nije bilo promjena u odnosu na prethodni izvještajni period.

26.2. Kultura

Nacionalni program razvoja kulture za period 2023-2027, sa Akcionim planom za 2023. i 2024. usvojen je u avgustu 2023.

Cilj MKM je da uspostavi stabilan zakonodavni okvir koji će pratiti razvoj kulture. Zbog toga je već započet rad na izmjenama zakona u oblasti kulture, kako krovnog Zakona o kulturi kroz pripremu Analize zakonodavnog okvira u oblasti kulture, tako i zakona u oblasti kulturne baštine. Rad na unaprjeđenju tekstova zakona iz oblasti kulturne baštine podrazumijeva pripremu izmjena i dopuna Zakona o zaštiti kulturnih dobara, Zakona o bibliotečkoj djelatnosti i Zakona o muzejskoj djelatnosti, i to na osnovu iskazanih dilema u praksi, kao i potrebe za usaglašavanjem sa međunarodnim standardima, a sve uz konsultovanje i učešće javnosti i NVO sektora.

Dodatno, MKM je otpočelo s aktivnostima u vezi sa izmjenom Zakona o kinematografiji i izradom Nacionalnog programa razvoja kinematografije za period 2025-2029.

U 2024. se planiraju aktivnosti koje se odnose na:

- Podsticajne mjere za razvoj ženskog preduzetništva;
- Pospješivanje učešća lokalnih i nacionalnih ustanova kulture u EU programima;
- Digitalizacija i upotreba inovativnih tehnologija u odnosu na bazu podataka i javne konkurse MKM;
- pospješivanje komunikacije između institucionalnih i van-institucionalnih aktera u kulturi;
- Investicije u kulturnu infrastrukturu i programsko profilisanje kreativnih habova.

Mjere podrške za oblast kulture na nacionalnom nivou

Ministarstvo kulture i medija je 28. VI 2024. donijelo odluke o sufinansiranju programa i projekata u oblasti kulturni-umjetničkog stvaralaštva u 2024. godini i podržalo 295 projekata u ukupnom iznosu od 1.203.403,00 eura, po

kategorijama: likovna umjetnost 23 projekta u iznosu od 73.116 eura; muzička i muzičko-scenska djelatnost 13 projekata u iznosu od 43.670 eura; književnost 69 projekata u iznosu od 119.755 eura, prevođenje i časopisi 13 projekata u iznosu od 39.995 eura; pozorišna djelatnost 12 projekata u iznosu od 110.353 eura; kulturni-umjetničke manifestacije i festivali 74 projekta u iznosu od 533.015 eura; učešće na referentnim međunarodnim kulturni-umjetničkim manifestacijama i festivalima 13 projekata u iznosu od 22.800 eura; razvoja kulture na sjevera 65 projekata u iznosu od 237.899 eura.

Programi Evropske unije i Savjeta Evrope

Ministarstvo kulture i medija odabralo je najbolji rad u okviru takmičenja za mlade kreatore kulturne baštine, koje se pod pokroviteljstvom Savjeta Evrope i Evropske komisije, realizuje u okviru inicijative Dani evropske baštine

MKM je nastavilo sa aktivnostima na obezbjeđivanju donatorskih sredstava za realizaciju važnih infrastrukturnih projekata u oblasti kulture. U tom kontekstu, u martu 2024. potpisan je Ugovor o subvenciji za projekat SA CREATIVITY u okviru Interreg IPA programa Južni Jadran na kojem je MKM nosilac, a projektni partneri Nacionalna turistička organizacija Crne Gore, Ministarstvo turizma Republike Albanije, Regija Pulja i Regija Molize iz Italije. Ukupna vrijednost projekta je gotovo 4.8 miliona eura, a cilj je unaprijeđenje infrastrukturnih uslova za razvoj kreativnih industrija i turističkih potencijala uključenih lokaliteta, s posebnim akcentom na kulturnom turizmu i održivom korišćenju nepokretnih kulturnih dobara.

MKM je nastavilo sa promocijom mogućnosti u okviru programa Kreativna Evropa. U izvještajnom periodu, realizovan je događaj „Prezentacija mogućnosti u okviru EU programa Kreativna Evropa, Horizont Evropa i Erasmus+“, koji je organizovalo Ministarstvo kulture i medija, u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nauke i inovacija, povodom obilježavanja Mjeseca Evrope.

26.3. Sport i mladi

Strategija razvoja sporta 2024-2028 je spremna da bude prosljeđena Vladi na usvajanje. Ova sveobuhvatna strategija definiše planove i ciljeve za razvoj sporta u naredne četiri godine, usklađujući ih sa evropskim standardima i najboljom praksom. Fokus u narednom periodu biće na unapređenju postojećeg Zakona o sportu i Zakona o mladima s ciljem da se dalje unaprijede i regulišu ove oblasti u skladu sa najboljom praksom.

POGLAVLJE 29 – CARINSKA UNIJA

29.1. Carinsko zakonodavstvo

Nacrt zakona o kontroli proizvodnje i prometa supstanci koje se mogu upotrijebiti u proizvodnji opojnih droga i psihotropnih supstanci je pripremljen i dostavljen EK na mišljenje 27. X 2023. Pripremljeni su takođe nacrti pravilnika za sprovođenje ovog zakona u cilju potpunog usklađivanja sa propisima EU za ovu oblast, koji su dostavljeni na mišljenje EK 7. XII 2023. Crna Gora očekuje komentare EK na Nacrt zakona i pratećih pravilnika. Utvrđivanje Predlog zakona planirano je II kvartalu 2025.

U odnosu na Sporazum o trgovinskim olakšicama, pripremljen je Program trgovinskih olakšica 2024-2026 s Akcionim planom i stavljen na javnu koja će trajati do 18. IX 2024.

Uprava carina (UC) je nastavila da bez poteškoća primjenjuje Protokol 3 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koji se odnosi na definiciju pojma „proizvodi sa porijeklom“ i metode administrativne saradnje, uključujući pravnu vezu sa Prilogom I Regionalne konvencije o Pan-Euro-Mediterranskim preferencijalnim pravilima o porijeklu robe. S obzirom na to da je Odluka br.1/2023 PEM Zajedničkog komiteta objavljena u Službenom listu serije L br.1/2023, Crna Gora je otpočela s aktivnostima na pripremi Predloga zakona kojim se potvrđuju izmjene PEM Konvencije. U odnosu na

početak primjene izmijenjene PEM Konvencije, Crna Gora primjenjuje tranziciona pravila porijekla kroz sporazume o slobodnoj trgovini sa EFTA zemljama i CEFTA stranama, kao i sa EU kroz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). U skladu s navedenim, a u vezi s već uspostavljenim zakonodavnim okvirom, nisu potrebne izmjene sporazuma s navedenim stranama, a kako bi isti bili vezani za izmijenjenu PEM Konvenciju. U vezi sa SSP-om (u odnosu na već izvještavano u junu 2024), Crna Gora se izjasnila da je saglasna sa predlogom EK da se odustane od daljih aktivnosti za izmjenu Protokola 3 SSP-a, imajući u vidu kratak vremenski period u kome bi se primjenjivale odredbe o propusnosti između aktuelnih i tranzicionih pravila. Takođe, na liniji EU stavova, CEFTA strane su u junu 2024. postigle dogovor da odustanu od donošenja Odluke o propusnosti i Odluke o dokazima o porijeklu izdatim elektronskim putem. S obzirom da se u Sporazumu o slobodnoj trgovini s R. Turskom primjenjuju aktuelna PEM pravila, u cilju primjene revidirane PEM Konvencije, R. Turska je zvaničnim diplomatskim kanalima, Crnoj Gori uputila inicijativu za izmjenu Protokola II Sporazuma. U odnosu na navedeno, u toku su aktivnosti u cilju dostavljanja odgovora turskoj strani na predlog Odluke 1/2024 Zajedničkog komiteta.

U odnosu na izmjenu Sporazuma o slobodnoj trgovini između Crne Gore i Ukrajine, Crna Gora je diplomatskim putem uputila pregovarački tekst ukrajinskoj strani (18. VI 2024). Komentari crnogorske strane su bili na liniji PEM pravila porijekla, ali i uvođenja dinamičkog linka s ciljem implementacije izmijenjenih pravila, imajući u vidu da aktuelni sporazum nije vezan za PEM Konvenciju. Dalja dinamika pregovora zavisice od komentara Ukrajine.

U Prištini je 25. IV 2024. održan 27. sastanak CEFTA Podkomiteta za carine i pravila porijekla. Na sastanku, na kojem su učestvovali predstavnici carinskih administracija i nadležnih ministarstava CEFTA strana, CEFTA Sekretarijata, Generalnog direktorata za carine i poresku uniju EU (DG TAXUD), USAID EDGE Projekta i GIZ-a, su razmatrani postignuti rezultati i dalje aktivnosti koje se odnose na Strategiju upravljanja rizikom 2020-2024, pravila porijekla (izmjena Aneksa 4 u cilju uvođenja propusnosti između trenutnih i tranzicionih pravila i odredbi o elektronskom izdavanju dokaza o porijeklu robe), SEED+, E trgovina, AEO, kao i najavljene dalje aktivnosti za Studiju mjerenja prosječnog vremena puštanja robe i pripreme za izradu Zajedničkog regionalnog tržišta.

29. 2. Izgradnja kapaciteta

Nastavljeno je i s implementacijom pojednostavljenja u oblasti porijekla i svrstavanja robe izdavanjem statusa ovlašćenih izvoznika, pa je u periodu 1. IV – 1. IX 2024. izdato jedno odobrenje za ovlašćenog izvoznika te jedna obavezujuća informacija o svrstavanju robe po carinskoj tarifi. U cilju jednoobraznog svrstavanja roba u Carinsku tarifu, a u skladu sa Carinskim zakonom, UC je nastavila da na svojoj internet stranici objavljuje Odluke Komiteta za harmonizovani sistem Svjetske carinske organizacije, odnosno odluke o svrstavanju određene robe u Kombinovanu nomenklaturu Evropske unije. U cilju obezbjeđivanja sigurnosti u međunarodnom lancu snabdijevanja, a vodeći računa o uravnoteženom pristupu mjerama sigurnosti i olakšica, UC je nastavila s dodjeljivanjem AEO statusa, kao i sa implementacijom pojednostavljenih uvoznih i izvoznih carinskih postupaka na osnovu knjigovodstvenog upisa i na osnovu trgovačke isprave, te u ovom trenutku AEO status posjeduje 10 privrednih subjekata dok je tokom izvještajnog perioda izdato 7 odobrenja za sprovođenje pojednostavljenih postupaka, od čega su 3 odobrenja za pojednostavljeni postupak na osnovu evidencije u poslovnim knjigama deklaranta.

S predstavnicima DG TAXUD-a se redovno održavaju sastanci (11. IV 2024, 16. V 2024, 20. VI 2024.) u cilju praćenja aktivnosti usmjerenih ka nacionalnoj primjeni NCTS-a i ispunjavanju uslova za pristupanje Crne Gore Konvenciji o zajedničkom tranzitu, kao i obezbjeđivanju podrške EK u daljem radu. Na mjesečnom nivou, predstavnici DG TAXUD-a se obavještavaju o realizovanim aktivnostima za nacionalnu primjenu NCTS-a. Testiranje aplikacija za privredne subjekte sa sva tri softver-provajdera je završeno. (ukupno tri firme se bave razvojem carinskih aplikacija u Crnoj Gori). Rad na obavještenjima za primjenu NCTS-a je u završnoj fazi. U izvještajnom periodu su završena obavještenja o sprovođenju postupka osiguravanja kontinuiteta poslovanja za tranzit (POKP),

stavljanju robe u tranzitni postupak korišćenjem NCTS sistema, sprovođenju postupka provjere i okončanja tranzitnog postupka, kao i obaveštenje o obezbjeđenju za carinski dug i ostala plaćanja za carinski postupak, te Interna procedura o organizaciji i obavezujućim procedurama za upravljanje rizikom i carinskim kontrolama u NCTS. U toku je rad na obezbjeđenju o postupanju s poštanskim pošiljkama, za carinski dug i ostala plaćanja za carinski postupak tranzita, za upravljanje rizikom i carinskim kontrolama u NCTS-u.

U periodu 1. IV 2024 – 30. VIII 2024. izdata su dva odobrenja za elektronsku razmjenu podataka u tranzitnom postupku (trenutno je ukupno 34 izdatih odobrenja), koji su preduslov za elektronsko podnošenje deklaracija u NCTS-u. Postupak javne nabavke za uslugu održavanja i nadogradnje aplikativnog softvera u NCTS sistemu je započet, obzirom da je postojeći potpisan 4. X 2023. na period od 12 mjeseci, a u cilju osiguranja kontinuiteta navedenih usluga. U kontinuitetu se prijavljuju problemi u radu aplikacija i prati njihovo rješavanje.

Početak nacionalne primjene NCTS-a na nacionalnom nivou je planiran u septembar, prvo na pet carinskih ispostava, nakon čega će se proširiti primjena i na ostale carinske ispostave.

Saglasno preporukama EK da se Konvencija o zajedničkom tranzitnom postupku i Konvencija o pojednostavljenju formalnosti u trgovini robom potvrde u kraćem vremenskom periodu prije pristupanja konvencijama, kako bi obuhvatili sve izmjene, planirano je da se konvencije ratifikuju u IV kvartalu 2025, odnosno godinu dana nakon početka nacionalne primjene NCTS-a.

U toku je finalizacija Projektnog zadatka za implementaciju projekta: „Podrška Upravi carina u ustanovljavanju automatizovanog izvoznog sistema (AES) i uvoznog kontrolnog sistema (ICS2)” iz IPA III 2024.

Radi elektronske razmjene informacija između carinskog organa i lica koja obavljaju privrednu djelatnost, a u skladu sa odredbama novog carinskog zakonodavstva, nastavljene su aktivnosti u okviru projekta „Podrška UPC za implementaciju sistema carinskih odluka (SCO) na nacionalnom nivou (EUIF 2017)”. U toku su obuke privrednih subjekata (segmentirano i online), a u septembru je planirano održavanje sveobuhvatne radionice u saradnji s Privrednom komorom CG.

UC je nastavila sa aktivnostima na realizaciji Projekta „Podrška Upravi prihoda i carina Crne Gore na unapređenju Carinskog informacionog sistema (CIS)” iz IPA II 2018, koji je započeo u novembru 2022, s rokom završetka u januaru 2025. Cilj Projekta je obezbjeđivanje servisno orjentisane Uprave primjenom funkcionalnosti za podršku elektronskom podnošenju deklaracija i pratećih dokumenata (e-documents), kreiranjem aplikacije za čuvanje pomenutih dokumenata (e-archive) i nadogradnjom funkcionalnosti u Registru upravljanja rizicima (RUR) i aplikacijama baze podataka o rizicima (ERI) u sistemu za upravljanja rizikom (RMS). U toku je III faza Projekta – testiranje softverskih rješenja u testnom okruženju. U julu 2024. održan je četvrti sastanak upravnog odbora i prihvaćen je drugi šestomjesečni izvještaj o napretku.

UC učestvuje u drugoj fazi Projekta trgovinske i transportne olakšice (TTF2) Svjetske banke u okviru kojeg su obezbijeđena sredstva za implementaciju nacionalnog jedinstvenog šaltera, posredstvom kreditnog aranžmana sa Svjetskom bankom, koji je potpisan u februaru 2023. Projekat TTFP2 se sprovodi kroz zajam Svjetske banke Crnoj Gori i uključuje, između ostalog, i implementaciju projekta Single window u Crnoj Gori i realizaciju projekta Uprave carina za pripremu kompletne tehničke i tenderske dokumentacije za izgradnju objekta za detaljni pregled u Slobodnoj zoni „Luka Bar” i opremanje istog. Projekat je operativan od 28. IX 2023. Izrađen je plan implementacije NSW, dokument u kom su opisani ciljevi, očekivani rezultati i benefiti Projekta za podkomponentu 1, koja se odnosi na izgradnju kontrolnog objekta u Slobodnoj zoni „Luka Bar”. U skladu sa nalazima misije Svjetske banke održane u junu 2024, UC je spavela dalje pripreme aktivnosti realizaciji projekta.

U Slobodnoj zoni "Luka Bar" u Baru, uspješno je implementiran Sistem za targetiranje pošiljki Svjetske carinske organizacije (Cargo Targeting System -CTS), te je isti u produkciji od 12. VIII 2024.

U saradnji sa GIZ-om, uspješno je realizovan Projekat „Podrška regionalnoj ekonomskoj integraciji”, čiji je cilj, između ostalog i unapređenje Dodatnog protokola 5, odnosno uzajamno priznavanje AEO programa između CEFTA strana. CEFTA Validaciona misija za Program ovlašćenih privrednih subjekata (AEO) Crne Gore, u kojoj su učestvovali i predstavnici DG TAXUD-a u svojstvu posmatrača, realizovana je u junu 2024. i crnogorski AEO program je pozitivno ocijenjen. Konačna odluka će biti donijeta od strane CEFTA nadležnih tijela.

UC je implementirala projekt „Podrška digitalizaciji trgovinskih procedura – uspostavljanje elektronskog sistema obrade podataka prije prispjeća robe za pošiljke u pomorskom i poštanskom saobraćaju”, uz tehničku podršku Saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj Njemačke (GIZ). Projekat je okončan 30. VI 2024. i u toku je testiranje sistema. Očekuje se početak funkcionisanja sistema u jesen 2024.

Saglasno Sporazumu između Evropske komisije i Crne Gore o učešću u programu Customs („Sl. list CG – Međunarodni ugovori”, broj 03/23), uplaćena je kontribucija za 2023, u iznosu od 9.175,00 eura. Uprava carina očekuje da uskoro pristupi e-grantu. UC je 20. V 2024. potpisala dokumenta za pristup Grant sporazumu, čime je UC uključena u CUSTOMS Program.

29.3. Carinska bezbjednost i kontrola

Uprava carina je nastavila sa sprovođenjem mjera zaštite prava intelektualne svojine. Detaljni podaci navedeni su u dijelu priloga u poglavlju 7 – Pravo intelektualne svojine.

U periodu 13 – 24. V 2024. Uprava carina je učestvovala u međunarodnoj operativnoj aktivnosti pod nazivom „JAD PIRATES2” koja je organizovana u skladu sa operativnim akcionim planom 2024-2025 za EMPACT OA 7.4.-Kriminal protiv prava intelektualne svojine. Tokom operacije, organizacione jedinice Uprave su vršile pojačane mjere carinskog nadzora i kontrole robe za koju postoji sumnja da povrjeđuje prava intelektualne svojine i o rezultatima je izvještavana Uprava policije koja je koordinirala operacijom na nacionalnom nivou.

Povodom završene međunarodne operacije TENTACLE 2024 usmjerene na sprječavanje krijumčarenja gotovine i nezakonite trgovine dragim kamenjem, plemenitim metalima i drugom krijumčarenom robom, u Podgorici je 29. V 2024. godine, na predlog i u organizaciji Svjetske carinske organizacije održan Post-operativni sastanak u cilju izvještavanja o rezultatima operacije TENTACLE i razmjene nacionalnih iskustava i diskusija o preporukama zemalja učesnica u vezi sa budućim aktivnostima u ovoj oblasti⁴¹. Uprava carina od 2 – 30. IX 2024. učestvuje u međunarodnoj operaciji TENTACLE MEDITERAN IV, u organizaciji Svjetske carinske organizacije (SCO), Interpola i Egmont grupe finansijskih obavještajnih jedinica. Akcija se realizuje u skladu sa nacionalnim Operativnim planom i usmjerena je na sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma otkrivanjem krijumčarenja gotovine, gotovinskih ekvivalenata, dragulja i plemenitih metala i druge krijumčarene robe, razmjenu obavještajnih podataka između organa za sprovođenje zakona i efikasnog rješavanja zajedničkih izazova pranja novca i finansiranja terorizma, te oduzimanje neprijavljenog novca i procesuiranja zapljena prema tužilačkim i sudskim organima. Na operativnom nivou između Uprave carina i Uprave policije - Sektora granične policije i Sektora za finansijsko obavještajne poslove i Odsjeka za međunarodnu operativnu policijsku saradnju INTERPOL- EUROPOL-SIRENE dogovorene su zajedničke kontrolne aktivnosti i način komunikacije tokom operacije.

⁴¹ Operacija Tentacle 2024. je realizovana u periodu 1. II – 15. III 2024. od strane Svjetske carinske organizacije, Interpola i Egmont grupe finansijskih obavještajnih jedinica Tokom operacije evidentirane su 33 zaplijene, od čega 20 zaplijena gotovine i to Crna Gora 6 slučajeva oduzimanja gotovine u iznosu od 134.300 eura. Osim novca zabilježene su zaplijene i drugih roba od čega su kao dvije najznačajnije zaplijene izdvojene zapljena 120 kg kanabisa u Crnoj Gori () i zapljena 17.290 elektronskih cigareta od strane carinske službe Kosova.

Uprava carina, na poziv i u organizaciji Svjetske carinske organizacije u periodu od 15. VII – 15. IX 2024. učestvuje u međunarodnoj operaciji „DEMETER X”, koja se odnosi na praćenje i kontrolu prekograničnog kretanja otpada, kao i na otkrivanje pošiljki sa ilegalnim otpadom, kao i njihove zaplijene. Osim toga i supstance koje uništavaju ozonski omotač u posebnom su fokusu ove operacije zbog njihove povećane naglašenosti na ugrožavanju životne sredine.

Uprava carina je jedna od učesnica Projekta AdriaCustoms: Primjena zajedničke carinske strategije i kontrola na Jadranskom moru, u okviru kojeg je u Rimu - Italija je u periodu 16 – 17. IV 2024. održana konferencija, u organizaciji Agencije za carine i igre na sreću Italije (ADM) i Agencije Evropske Unije za borbu protiv prevara (OLAF). Tema Konferencije je bila planiranje i izrada programskog okvira za aktivnosti budućeg Projekta Adria Customs čiji je cilj unaprjeđenje saradnje između carinskih administracija Slovenije, Hrvatske, Albanije i Crne Gore uz snažnu podršku Italijanske carinske agencije i OLAF-a, koji sufinansiraju Projekat, s ciljem pojačane borbe protiv carinskih prekršaja i prevara, posebno u području krijumčarenja droga, akciznih proizvoda, kao i kršenja prava intelektualne svojine. Projekat je predviđen da traje 16 mjeseci.

Novi ugovor za implementaciju SEED + projekta je potpisan u martu 2024. Period implementacije SEED + je od 1. I 2024. do 31. XII 2026, u saradnji Italijanske agencije za carinu i igre na sreću i CEFTA. Nastaviće se sve aktivnosti koje se odnose na podršku razmjeni informacija za pre-arrival podatke, AEO, Customs BTI, upravljanje rizikom, zelene koridore i dr.

Inicijativa Zeleni koridori/Plavi koridori – Na osnovu zaključenih sporazuma o razmjeni elektronskih podataka sa državama članicama EU sa Agencijom za carine i igre na sreću Italije i Carinskom upravom Hrvatske razmjena podataka se vrši putem sistemske elektronske razmjene podataka kroz SEED i u ovoj fazi Crna Gora dostavlja podatke zemlji članici EU. Pravno rješenje kojim će se omogućiti sprovođenje 2 faze (izmjena SSP-a ili sporazuma o carinskoj saradnji) se razmatra od strane EK. U odnosu na razmjenu podataka sa nesusjednim zemljama okončan je i usaglašen Tehnički protokol o elektronskoj razmjeni podataka između Uprava carina Crne Gore i Uprave carina Sjeverne Makedonije i očekuje se njegovo potpisivanje.

U odnosu na analizu rizika i CRMS2 UC se, krajem maja 2024, obratila DG TAXUD-u da sagledaju mogućnost davanja pristupa carinskoj službi Crne Gore ovom sistemu, ili dijelu ovog sistema, a koji bi unaprijedio carinske kontrole i sprovođenje analize rizika. Očekujemo odgovor od DG TAXUD.

Uprava carina i Uprava policije su izradile prvu „Zajedničku analiza rizika Uprave policije i Uprave carina”, u skladu sa preporukama iz Šengenskog akcionog plana, po FRONTEX-ovom CIRAM 2.0 modelu, a ista je predviđena Akcionim planom za integrisano upravljanje granicom.

UC učestvuje aktivno u radu CEFTA Radne grupe za upravljanje rizikom, u Sarajevu su 5 – 6. VI 2024. održani sastanci Radne grupe za upravljanje rizikom i Upravnog odbora za Zelene koridore u organizaciji CEFTA Sekretarijata i Transportne zajednice. U oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma UC je intezivirala saradnju sa FOJ-om – Finansijsko obavještajnom jedinicom Uprave policije. Posredstvom uspostavljenih kontakt tačaka iz UC i FOJ-a komunikacija je omogućena u realnom vremenu u slučajevima kada se radi o neprijavama novca u iznosu od 10 hiljada i više, sumnjivim prijavama novca, i dr.

U nastavku realizacije projekta „Podrška Upravi carina za nabavku opreme za obavljanje carinske kontrolne funkcije” 7. VI 2024. od strane dobavljača je isporučena oprema i za 4. ugovor, posljednji ugovor (lot 5).

Koordinaciono tijelo za popis oduzete robe u Slobodnoj zoni „Luka Bar” je na sjednici od 1. IV 2024. usvojilo Plan za sprovođenje popisa oduzete robe. U toku je formiranje operativnog i izvršnih timova za sprovođenje popisa. Operativni tim će biti zadužen da usmjerava i nadzire rad pet izvršnih timova koji će direktno sprovoditi popis.

U nastavku aktivnosti na implementaciji FCTC I Protokola o eliminaciji nezakonite trgovine duvanskim proizvodima, u saradnji sa SZO izrađena je Mapa puta za primjenu track&trace sistema, kojom su definisani koraci za njegovu implementaciju kroz nekoliko faza: planiranje, priprema, razvijanje, pilot testiranje sistema i produkcija. Takođe, kako Mapa puta definiše vremenske okvire za svaku fazu, planirano je da se sa aktivnostima na implementaciji sistema otpočne 2025, a procijenjeno neophodno vrijeme za njegovu punu implementaciju je tri godine (uključujući izmjenu zakonske regulative, objavljivanje tendera za izbor najboljeg ponuđača – izdavaoca identifikacionih oznaka, izrada ugovora, praćanje sistema, vođenje kampanje o benefitima sistema itd.).

U oblasti cariskih istraga, u periodu 1. IV 2024 – 1. IX 2024, na nacionalnom nivou, nastavljena je intenzivna saradnja s tužilaštvom, Ministarstvom unutrašnjih poslova, Upravom policije i ostalim nadležnim organima. Dostavljena je jedna inicijativa za pokretanje krivičnog postupka, kao i jedan odgovor i dva obavještenja osnovnim državnim tužilaštvima, jedan odgovor Višem državnom tužilaštvu i šest odgovora Specijalnom državnim tužilaštvu. Ministarstvu unutrašnjih poslova i Upravi policije dostavljeno je 25 informacija (odgovori, obavještenja, zahtjevi). U skladu sa sporazumima o međunarodnoj saradnji u carinskim pitanjima, kao i na osnovu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (Protokol 6), razmijenjeno jedno obavještenje/odgovor na zahtjev strane carinske administracije, pet zahtjeva /upita za administrativnu pomoć, koje je UC uputila partnerskim carinskim službama, kao i četiri odgovora na upit međunarodnih institucija/organizacija.

U odnosu na saradnju i razmjenu obavještajnih podataka u ovom periodu razmijenjene četiri informacije (RILO ECE 1 i OLAF 3) i dostavljeno 11 informacija partnerskim službama (Border Force UK 2, HMRC 9).

29.3.1. Statistički podaci za period 1. I 2024 – 30. VI 2024.

Ukupno ostvarena naplata carinskih prihoda za period 1. I – 30. VI 2024. iznosila je 592.836.690,17 eura što je u odnosu na prethodnu godinu više za 7,15% ili 39.536.565,27 eura.

Prema strukturi naplaćenih prihoda PDV pri uvozu naplaćen je u iznosu od 397.837.200,34 eura, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 10.853.763,27 eura.

Po osnovu akcize naplaćeno je 166.076.197,94 eura, što je više za 18,44% ili 25.855.690,42 eura.

Ostvarena naplata po osnovu carine iznosila je 27.569.045,98 eura što je više za 11,44% ili 2.829.653,73 eura. Naplata poreza na kafu iznosila je 1.280.767,72 eura, a ostali prihodi naplaćeni su u iznosu od 73.478,19 eura.

U periodu 1. I – 26. VIII 2024, carinski službenici izvršili su 51 675 detaljnih kontrola vozila i robe. Utvrđeno je 318 nepravilnosti. Izdato je 346 prekršajnih naloga i izrečene novčane kazne u vrijednosti od 279.800,00 eura. Oduzeta je krijumčarena roba u vrijednosti od 483.531,11 eura. UC je samostalno i u saradnji sa drugim državnim organima, podnijela ukupno 11 krivičnih prijava nadležnom tužiocu. Oduzeto je 72 041 komada cigareta u vrijednosti 10.540,00 eura; 71,00 kg rezanog duvana u vrijednosti 5.175,00 eura; 2185,32 litara alkohola u vrijednosti 7.698,00 eura i 801,6 litara gaziranog pića u vrijednosti 671,24 eura. Na osnovu navedenih zapljena akciznih proizvoda, izdato je 31 prekršajnih naloga.

Kada je u pitanju krijumčarenje narkotika, bilo je ukupno dvije zapljene i to: marihuane jedna zapljena u težini od 120 kg i jedna zapljena hašiša u težini od 14 gr.

29.4. Administrativni kapaciteti

Vlada je 11. VII 2024. donijela je rješenje o prestanku vršenja dužnosti direktora UC, zbog isteka mandata od šest mjeseci i donijela rješenje o određivanju nove v.d. direktorice UC, počev od 12. VII 2024, a najduže do šest mjeseci. Vlada je 28. VIII 2024. usvojila Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave carina, u skladu s kojim će se, u zakonskim rokovima izvršiti raspoređivanje svih službenika ove Uprave na odgovarajuća radna mjesta, te

pristupiti izradi Kadrovskog plana 2024. kojim će planirati neophodna zapošljavanja u skladu s potrebama službe i opredijeljenim budžetskim sredstvima za ovu namjenu.

Poslovna strategija UC je usvojena i u toku je rad na izradi Akcionog plana za njeno sprovođenje.

POGLAVLJE 14 - SAOBRAĆAJNA POLITIKA

14.1. Drumski saobraćaj

Vlada je 18. VII 2024. donijela Strategiju poboljšanja bezbjednosti u drumskom saobraćaju za period od 2024. do 2030. godine s Akcionim planom za period 2024–2025. godine.

U periodu od 1. IV 2024 - 1. IX 2024, donijeti su sljedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o tehničkim zahtjevima za vozila koja se uvoze ili prvi put stavljaju na tržište u Crnoj Gori („Sl. list CG”, broj 43/24);
- Pravilnik o izmjeni pravilnika o bližim uslovima koje moraju da ispunjavaju vozila u saobraćaju na putevima („Sl. list CG”, broj 6/24).

Kada govorimo o socijalnom zakonodavstvu i tahografima sve do 2020. godine smo u potpunosti bili usaglašeni sa propisima EU, odnosno „Regulativom (EZ) br. 561/2006“ i „Regulativom (EEZ) br. 165/2014“. Međutim, kako je izašao novi paket propisa iz oblasti socijalnog zakonodavstva i tahografa, u ovom momentu nacionalno zakonodavstvo nije u potpunosti usaglašeno sa evropskim. U cilju daljeg usklađivanja s pravnom tekovinom EU, Ministarstvo je sa konsultantima iz Republike Slovenije, Republike Poljske i domaćim ekspertima pripremlilo novi nacrt Zakona o socijalnom zakonodavstvu i tahografima. Usvajanje zakona se očekuje u IV kvartalu 2025. godine.

Takođe, u cilju usklađivanja, Ministarstvo je izradilo i “Nacionalni program za pametne tahografe“, na koje je Evropska komisija dala pozitivno mišljenje. Shodno Nacionalnom programu za pametne tahografe, radionice za tahografe u Crnoj Gori mogu sporvoditi redvone preglede na pamenim tahografima. Memorijske kartice vozača za pametne tahografe za Crnu Goru izrađuje Slovenačka kompanija CETIS. Dodatno, u cilju adekvatne kontrole na terenu, Ministarstvo zajedno sa ekspertima iz Evropske unije, pod pokroviteljstvom evropske organizacije (TIEEX), svake godine organizuje minimum dvije obuke za službenike i inspektore iz oblasti socijalnog zakonodavstva i tahografa. Ministarstvo planira da za dio socijalnog zakonodavstva i tahografa kontinuirano sporvodi obuke za službenike i inspektore sve sa ciljem povećanja bezbjednosti saobraćaja.

Uprava za saobraćaj je u toku izvještajnog perioda raspisala tendere za: Unapređenje bezbjednosti saobraćaja, rekonstrukciju rasvjete, kao i za rekonstrukciju saobraćajne signalizacije, na važnim raskrscima na mreži državnih puteva u Crnoj Gori kao i izradu Glavnog projekta unaprjeđenja bezbjednosti saobraćaja na dionici Mojkovac-Đurđevića Tara, kao i na dionici M 8 Vilusi - Grahovo, zatim na dionici M 10 Cetinje - Budva, i na dionici M 10 Podgorica - Cetinje.

Takođe, kako se navodi u Izvještaju o napretku Transportne zajednice za 2023. Crna Gora je ostvarila značajan napredak u implementaciji mjera bezbjednosti saobraćaja, postigavši ukupnu stopu napretka od 72%, čime je Crna Gora svrstana na drugo mjesto regionalnog partnera u sprovođenju mjera bezbjednosti drumskog saobraćaja iz Akcionog plana. Kada je u pitanju pravna tekovina EU, Crna Gora je u potpunosti prenijela 38% i djelimično 7% pravne tekovine EU u (Ugovoru o transportnoj zajednici) Aneksu I.3. Pravila o drumskom saobraćaju ali kada je riječ o konkretnoj pravnoj tekovini o bezbjednosti na putevima procjena je da je 60% relevantne pravne tekovine EU preuzeto. Još uvijek ne postoji vodeća agencija za bezbjednost drumskog saobraćaja.

Kada je u pitanju razvoj ITS sistema, aktivnosti planirane programom razvoja ITS-a u drumskom saobraćaju 2022.-2026. izvodljive su s trenutnim regulatornim okvirom i kapacitetima, dok je projekat implementacije saobraćajnih brojača i nadzornih kamera u toku. Takođe, biće predviđen i način razvoja regulatornog okvira kao i administrativnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta.

Dodatno, tender za postavljanje i instalaciju inteligentnih transportnih sistema za puteve u Crnoj Gori (koji će uključivati: a) Sistem prikupljanja podataka o saobraćaju, b) Drumski meteorološki informacijski sistem, c) Sistem kontrole transporta i tunela, d) Kamere za nadzor, i e) Sistem sigurnog parkiranja teretnih vozila) biće objavljeni u narednim danima. Ovaj projekt također će financirati EBRD.

14.2. Željeznički saobraćaj

Nacrt Zakona o željeznici je u fazi usaglašavanja sa primjedbama organa državne uprave. Očekuje se dobijanje mišljenja Ministarstva finansija, nakon čega će dokument biti upućen Ministarstvu evropskih poslova i dalje EK na davanje mišljenja. Nacrtom Zakona predviđeno je osnivanje Agencije za željeznice, u čijoj nadležnosti će biti regulatorni poslovi (Regulatory Body) i poslovi nacionalnog tijela za bezbjednost željezničkog saobraćaja (National Safety Authority). Ističemo da nacrt Zakona ima pozitivna mišljenja Ministarstva pravde, Sekretarijata za zakonodavstvo i Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore odnosno usaglašen je sa pravnim sistemom Crne Gore, te da će nakon dobijanja mišljenja EK, ukoliko bude potrebe za bilo kakvim izmjenama, tekst Zakona pretrpjeti samo izmjene u tom dijelu.

Posredstvom Ministarstva evropskih poslova, a na zahtjev bivšeg Ministarstva saobraćaja i pomorstva, angažovan je konsultant za izradu nacrta Zakona o bezbjednosti i interoperabilnosti željeznice. Planim Zakonom će se dodatno usaglasiti nacionalno zakonodavstvo sa IV paketom EU propisa iz oblasti bezbjednosti i interoperabilnosti. Ovaj Zakon će ujedno biti osnova za planiranje strateškog okvira za uvođenje ITS u željezničkom sektoru. Kroz dokument „REFORM AGENDA OF MONTENEGRO 2024-2027“, detaljno je obrazloženo stanje željezničke mreže u odnosu na ITS zahtjeve.

Crna Gora ima Zakon o kombinovanom prevotu tereta, "Službeni list CG", broj 27/2014. Usvajanje svih zakona neophodnih za zatvaranje PP14, planirano je do kraja 2025. godine.

U junu ove godine zvanično je otvorena zajednička granična stanica Bijelo Polje. Takođe, zaključen je ugovor sa EBRD bankom za nabavku elektromotornih vozova za potrebe AD ŽPCG.

Rehabilitacija gornjeg stroja dionice Lutovo-Braonožići-Bioče, rekonstrukcija 13 čeličnih mostova i 8 tunela i modernizacija radionica AD Održavanje željezničkih vozničkih sredstava (ukupna vrijednost 80 miliona eura od čega je 35.5 miliona eura obezbijeđeno kroz grat, a ostatak kroz ugovore o kreditu sa EIB i EBRD).

14.3. Pomorski saobraćaj

Na osnovu Zakona o lukama („Sl. list CG“, br. 51/8, 27/13, 18/19), Vlada je 18. IV 2024. donijela Uredbu o uslovima koje moraju da ispunjavaju luke razvrstane prema vrsti pomorskog saobraćaja i namjeni („Sl. list CG“, broj 42/24).

Takođe, na osnovu Zakona o sigurnosti pomorske plovidbe („Sl. list CG“, br. 62/13, 47/15, 71/17 i 77/20), Ministarstvo saobraćaja i pomorstva donijelo je: Pravilnik o vrstama zvanja i ovlaštenja za članove posade ribarskog broda („Sl. list CG“, broj 33/24) kao i Pravilnik o izmjenama i dopuni pravilnika o načinu vršenja nadzora, informisanja i upravljanja pomorskim saobraćajem („Sl. list CG“, broj 43/24).

Međunarodna pomorska linija Budva – Dubrovnik, otpočela je sa radom 29. VI 2024. posredstvom hrvatske kompanije "Kompas", koja će do kraja septembra saobraćati dva puta dnevno na ovoj relaciji.

Međunarodna pomorska linija Bar – Ankona, otpočela je sa radom 10. VII 2024. posredstvom italijanske kompanije “Adria ferries”, koja će do kraja septembra saobraćati dva puta nedjeljno.

U junu 2024. potpisani su sporazumi o međusobnom priznavanju sertifikata pomorcima, u skladu sa STCW konvencijom, i to sa Republikom Italijom i sa Republikom Kipar.

14.4. Vazdušni saobraćaj

Vlada je 6. VI 2024. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopuni Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju i uputila ga Skupštini Crne Gore na usvajanje. Predloženim Zakonom su uređeni uslovi o pravima lica sa invaliditetom ili smanjene pokretljivosti, te utvrđene odredbe o inspekcijskom nadzoru i kaznene odredbe u vezi sa pravima putnika (pravo po osnovu uskraćivanja ukrcaja, otkazivanja ili kašnjenja puta, štete zbog uništenja, gubitka ili oštećenja prtljaga ili stvari datih na prevoz, štete po osnovu kasne isporuke prtljaga i sl.), sve u cilju jasnog definisanja kada putnik ima pravo da podnese prigovor.

U periodu od 1. IV 2024 - 1. IX 2024, donijeti su sljedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja Registra civilnih vazduhoplova Crne Gore („Sl. list CG”, broj 25/24);
- Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o tehničkim zahtjevima i procedurama za obavljanje vazdušnih operacija („Sl. list CG”, broj 56/24) (Tačka 5 podtačka (b) Priloga Priloga 20 ovog pravilnika primjenjivaće se od 25. maja 2026. godine, tačka 5 podtačka (d) Priloga Priloga 20 ovog pravilnika primjenjivaće se od 25. maja 2028. godine u pogledu izmjene tačke SPA.HEMS.110 podtačka (e) Priloga V ovog pravilnika, tačka 5 podtačka (f) Priloga Priloga 20 ovog pravilnika primjenjivaće se na operacije HEMS-a obuhvaćene tačkom 61 podtačka (b) Priloga I ovog pravilnika od 25. maja 2028. godine i tačka 5 podtačka (g) Priloga Priloga 20 ovog pravilnika primjenjivaće se samo na HEMS operacije obuhvaćene tačkom 61 podtačka (b) Priloga I ovog pravilnika od 25. maja 2026. godine”)

* Ovim pravilnikom je, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzeta Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2022/2203 od 11. XI 2022. o izmjeni Regulative (EU) br. 965/2012 u pogledu primjenjivosti zahtjeva za lociranje vazduhoplova u nevolji, Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2023/217 od 1. II 2023. o ispravci Regulative (EU) br. 965/2012 u pogledu određenih nedosljednosti u zahtjevima uvedenim Sprovedbenom regulativom (EU) 2019/1387 i Regulativama (EU) 2021/1296 i (EU) 2021/2237 i Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2023/1020 od 24. V 2023. o izmjeni Regulative (EU) br. 965/2012 u pogledu operacija helikopterske hitne medicinske pomoći.

- Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o obavještanju, analiziranju i praćenju (follow-up) događaja u civilnom vazduhoplovstvu („Sl. list CG”, broj 64/24);* Ovim pravilnikom je, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzeta Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2021/2082 od 26. XI 2021. o utvrđivanju mjera za sprovođenje Regulative (EU) br. 376/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zajedničkog evropskog sistema klasifikacije rizika. Prilog 10 primjenjuje se od 1. X 2024. godine
- Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o zajedničkom korišćenju vazdušnog prostora i operativne procedure za izbjegavanje sudara u vazduhu („Sl. list CG”, broj 71/24),
- Pravilnik o izmjeni i dopunama Pravilnika o zajedničkim zahtjevima za pružaoce usluga upravljanja vazdušnim saobraćajem i usluga u vazdušnoj plovidbi i drugih mrežnih funkcija upravljanja vazdušnim saobraćajem i nadzoru nad njima („Službeni list CG”, br. 75/2024 od 10.8.2024. godine, stupio je na snagu 09.08.2024, a primjenjuje se od 23.01.2025. godine). Ovim pravilnikom se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzimaju

Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2021/1338 od 11. avgusta 2021. godine o izmjeni i dopuni Regulative (EU) 2017/373 o zahtjevima za izvještavanje i kanalima za izvještavanje između organizacija, i zahtjevima za meteorološke usluge, koja je data u Prilogu 4 ovog pravilnika i Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2022/938 od 26. jula 2022. o izmjeni i dopuni Regulative (EU) 2017/373 o zahtjevima za katalog vazduhoplovnih podataka i objavljivanje vazduhoplovnih podataka.

- Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o dodatnim specifikacijama plovidbenosti za određenu vrstu operacija („Službeni list CG”, broj 83/2024).Ovim pravilnikom je, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzeta Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2022/1254 od 19. jula 2022. godine o izmjeni Regulative (EU) 2015/640 u vezi sa uvođenjem novih dodatnih zahtjeva plovidbenosti.

Crna Gora je u periodu 19 - 20. VI 2024. bila domaćin dvodnevnog 3. sastanka Zajedničkog odbora ECAA sporazuma, na kojem je diskutovano o pitanjima iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, vezanim za ispunjavanje obaveza iz ECAA sporazuma. Drugog dana sastanka organizovane su bilateralne sesije između predstavnika EK i država potpisnica ECAA sporazuma, u cilju konstatovanja trenutnog statusa implementacije sporazuma u tim državama potpisnicama. Sa crnogorske strane, predstavnici Agencije za civilno vazduhoplovstvo, Ministarstva saobraćaja i pomorstva i posebno Agencije za zaštitu konkurencije informisali su predstavnike EK o “otvorenim pitanjima” koja su navedena u dopisu Komisije upućenog Agenciji za civilno vazduhoplovstvo 21. I 2024.

Kao što je dogovoreno na bilateralnoj sesiji, pripremljeno je pisano izjašnjenje sa komentarima (Aneks 2) na navode iz predmetnog pisma Evropske komisije – Generalnog direktorata za mobilnost i transport (Agencija za zaštitu konkurencije), koje je DG MOVE-u dostavljeno 2. VII 2024. godine.

POGLAVLJE 15 - ENERGETIKA

15.1. Sigurnost snabdijevanja

Vlada je 13. VI 2024. utvrdila Predlog zakona o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima. Isti je dostavljen Skupštini Crne Gore sa predlogom donošenja zakona po hitnom postupku. Zakonskim rješenjem implementirana je Direktiva 2009/119/EZ o obavezi održavanja minimalnih rezervi sirove nafte i/ili naftnih derivata. Sekretarijat Energetske Zajednice dao je pozitivno mišljenje navodeći da Direktiva 2009/119/EZ definiše glavne principe koje Crna Gora treba poštovati prilikom donošenja nacionalnog zakonodavstva koje se odnosi na obavezne rezerve nafte i sigurnost snabdijevanja naftom, te su u tom pogledu sve odredbe gore navedene Direktive ispravno prenesene u navedeni zakon.

Vlada je 27. VI 2024. usvojila Informaciju o ostvarenom udjelu energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u Crnoj Gori u 2022. i Izvještaj o ostvarenom udjelu energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u Crnoj Gori u 2022. godine.

Nacionalni energetske i klimatski plan Crne Gore (NECP)

Ministarstvo energetike koordinira aktivnosti na finalizaciji Nacionalnog energetskeg i klimatskog plana Crne Gore za period do 2030. godine (NECP), uz tehničku podršku konsultantskog tima angažovanog od strane Njemačkog društva za međunarodnu saradnju (GIZ). NECP se priprema u skladu sa Regulativom (EU) 2018/1999 o upravljanju energetskeg unijom i djelovanjem u području klime i njegovo donošenje je planirano Zakonom o energetici. Paralelno sa izradom NECP-a, radi se i na izradi Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za NECP. Planirano je da finalni nacrt NECP-a bude pripremljen tokom septembra i nakon finalizacije strateške procjene uticaja na životnu sredinu bude upućen na javnu raspravu.

15.2. Unutrašnje energetske tržište

U cilju transponovanja EU propisa sadržanih u Paketu za integraciju tržišta električne energije (Electricity Integration Package) koji su prilagođeni na nivou Energetske zajednice, realizuju se aktivnosti na pripremi novog Zakona o energetici (planiran za III kvartal 2024) i novog Zakona o prekograničnoj razmjeni električne energije i prirodnog gasa (planiran za III kvartal 2024), kao i pripadajućih podzakonskih akata.

U periodu od 1. IV – 1. IX 2024. "Berza električne energije" DOO Podgorica je imenovana za nominovanog operatora tržišta električne energije (NEMO). Vlada je, saglasno čl. 132c i 132 d Zakona o energetici („Sl. list CG", br. 5/16, 51/17, 82/20, 29/22 i 152/22) kojim je u crnogorsko zakonodavstvo djelimično transponovana Regulativa (EU) broj 2015/1222 o uspostavljanju smjernica za dodjelu kapaciteta i upravljanje zagušenjima (CACM), 30. V 2024, donijela Odluku o imenovanju nominovanog operatora tržišta električne energije. Kada je riječ o primjeni Regulative (EU) broj 1227/2011 o integritetu i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije (REMIT), Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti nastavila je sa primjenom Zakona o nadzoru nad veleprodajnim tržištem električne energije i prirodnog gasa („Sl. list CG", broj 1/22). Na dan 22. VI 2024. u Evidenciju učesnika na veleprodajnom tržištu električne energije upisano je ukupno 79 učesnika. Učesnici na tržištu su tokom izvještajnog perioda uredno dostavljali Regulatornoj agenciji za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti mjesečne podatke o izvršenim transakcijama.

Kada su u pitanju obaveze Regulatorne agencije za energetiku i regulisane djelatnosti u skladu sa Zakonom o energetici, Agencija je 14. V 2024. donijela Odluku o davanju saglasnosti DOO "Crnogorski elektrodistributivni sistem" Podgorica za imenovanje ovlašćenog lica za praćenje programa mjera primjene nediskriminatornih uslova za pristup distributivnom sistemu električne energije („Sl. list CG", broj 46/24).

Nakon imenovanja, NEMO je dobio status posmatrača u All NEMO Committee, čime je napravljen još jedan korak ka budućem povezivanju crnogorskog dan unaprijed tržišta sa jedinstvenim dan-unaprijed tržištem Evrope (SDAC) Intenzivna saradnja između Italije i Crne Gore uspostavljena je za potrebe CCR i LIP. Za CCR je finalizovana Metodologija za prekogranični obračun kapaciteta, a sada oba tima rade na izradi preostalih metodologija. Što se tiče LIP-a, pismo su poslali TSO i NEMO IBWT-u kao zahtjev za dobijanje statusa posmatrača, ali još uvek nije primljen odgovor.

U sklopu paketa podrške Evropske komisije Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize predviđena je podrška u cilju unapređenja energetskog tržišta. S tim u vezi, Vlada je 28. III 2024. usvojila Informaciju u vezi sa dodjeljivanjem direktne budžetske podrške Evropske komisije za održavanje softverskih sistema koji omogućavaju implementaciju tržišta "dan-unaprijed" u Crnoj Gori i dala saglasnost Ministarstvu finansija da iznos od 500.000,00 eura dodjeli društvu „Berza električne energije" DOO Podgorica (BELEN) za održavanje softverskih sistema koji omogućavaju implementaciju tržišta "dan-unaprijed" u Crnoj Gori. Nakon što je Ministarstvo finansija preusmjerilo sredstva u navedenom iznosu, resorno Ministarstvo je dana 7. VI 2024, izvršilo prenos sredstava na žiro račun BELEN čime je u konačnom realizovana predmetna aktivnost.

Vlada je na sjednici od 28. III 2024. razmotrila i usvojila Informaciju u vezi sa dodjeljivanjem direktne budžetske podrške Evropske komisije za nabavku Market Management Systema (MMS) i s tim u vezi donijela Zaključak kojim je dala saglasnost Ministarstvu finansija da se iznos od 500.000,00 eura dodjeli društvu "Crnogorski operator tržišta električne energije" (COTEE) za nabavku Market Management Systema (MMS). Pored ovoga, Vlada je zadužila Ministarstvo finansija da, u skladu sa dostavljenom specifikacijom Ministarstva energetike i rudarstva, iz sredstava Tekuće budžetske rezerve uplati finansijska sredstva u iznosu od 500.000,00 eura, na žiro račun COTEE, nakon sprovedenog postupka javne nabavke Market Management Systema (MMS). Trenutno COTEE sprovodi aktivnosti na pripremi dokumentacije kako bi sproveli postupak javne nabavke Market Management Systema (MMS).

15.3. Obnovljivi izvori energije

Vlada je 6. VI 2024. utvrdila Predlog zakona o korišćenju energije iz obnovljivih izvora koji je usklađen sa Direktivom (EU) 2018/2001 o promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora. Takođe, na istoj sjednici Vlada je utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopuni Zakona o energetici, kako bi se postigla međusobna usaglašenost ova dva propisa. Izmjene ovog zakona u najvećoj mjeri predstavljaju brisanje odredaba u kojima je bila transponovana Direktiva 2009/28/EZ koja više nije na snazi, a koja se odnosila na oblast obnovljivih izvora energije.

Male hidroelektrane (mHE)

Na osnovu člana 66a stav 5 Zakona o koncesijama 7. V 2024. zaključen je Ugovor o koncesiji za korišćenje vode vodotoka Zeta za proizvodnju električne energije u maloj hidroelektrani „Slap Zete“ na dijelu vodotoka Zeta.

Solarne elektrane (SE) Briska gora

U cilju implementacije Presude Upravnog suda vezano za realizaciju projekta izgradnje solarne elektrane Brišta Gora u Opštini Ulciji, Ministarstvo je putem Tenderske komisije po prigovoru konzorcijuma Montesolar donijelo odluku kojom se usvaja prigovor ponuđača i poništava Odluku o utvrđivanju rang liste ponuđača. Ministarstvo je 3.VII.2024. donijelo Odluku o poništeju javnog poziva.

15.4. Energetska efikasnost

U periodu od 1. IV 2024 - 25. VII 2024. donijeti su podzakonski akti u skladu sa Zakonom o efikasnom korišćenju energije:

- Pravilnik o minimalnim zahtjevima energetske efikasnosti zgrada („Sl. list CG“, broj 47/24);
- Pravilnik o sertifikovanju energetske karakteristika zgrada („Sl. list CG“, broj 47/24);
- Pravilnik o utvrđivanju visine naknade za izdavanje sertifikata o energetske karakteristika zgrada („Sl. list CG“, broj 67/24).

Pored prethodno navedenog, Vlada je 18. VII 2024. usvojila Uredbu o izmjenama uredbe o rekonstrukciji službenih zgrada koji je utvrđen novi cilj rekonstrukcije službenih zgrada koji koriste organi državne uprave na nivou 3% godišnje.

Energetska efikasnost u Crnoj Gori (MEEP2)

U okviru projekta Energetska efikasnost u Crnoj Gori - druga faza (MEEP 2) u periodu 1. IV 2024 - 25. VII 2024. sprovedene su sledeće aktivnosti:

- U toku je izvođenje radova na 5 zdravstvenih objekata. i to: domovi zdravlja u Podgorici-Blok V, Mojkovcu i Danilovgradu; Opšta bolnica u Nikšiću (glavna zgrada-građevinsko zanatski radovi) i Zdravstvena stanica Žabljak. Vrijednost ugovora iznosi 1.887.466,01 eura;
- Potpisan je ugovor za izvođenje radova na objektima Opšte bolnice Nikšić (Glavna zgrada (mašinski, elektro i radovi koji nisu EE), Psihijatrijsko odjeljenje i Dječiji dispanzer) i Dom zdravlja Podgorica-Konik. Vrijednost ugovora je 1.195.217,93 eura.
- U toku je priprema za potpisivanje Ugovora i u toku je evaluacija ponuda koje su prispjele na tender za izbor izvođača radova na objektima Dom zdravlja Herceg Novi i Dom zdravlja Bar. Potpisivanje ugovora je planirano za septembar 2024.

Unapređenje energetske efikasnosti u javnim zgradama (PEEPB)

U okviru projekta Unapređenje energetske efikasnosti u javnim zgradama (PEEPB) u periodu 1. IV 2024 - 25. VII 2024., sprovedene su sledeće aktivnosti:

- Završeni su radovi na objektima iz klastera III (JU Gimanzija „25.maj“ Tuzi, JU Srednja ekonomsko-ugostiteljska škola Nikšić i OŠ „Njegoš“ Kotor);
- Potpisan je ugovor sa izvođačem radova na izgradnju objekata iz klastera I (objekat H, Dom za stare „Grabovac“ u Risnu) i planirani početak izvođenja radova je septembar 2024. nakon završetka ljetnje turističke sezone;
- Potpisan je ugovor za izvođenje radova na unapređenju energetske efikasnosti 4 obrazovna objekta u Baru i na Cetinju;
- Završena je druga faza implementacije Centralnog informacionog sistema za monitoring potrošnje energije i vode u javnom sektoru i završena je Troškovno-optimalna analiza minimalnih zahtjeva energetske efikasnosti u saradnji sa Institutom za građevinsku fiziku Fraunhofer iz Štutgarta. Na osnovu rezultata navedene analize pripremljeni su inovirani propisi kojim se uređuju minimalni zahtjevi energetske efikasnosti zgrada i sertifikovanje energetske karakteristika zgrada koji su usvojeni u maju 2024.

Programi podrške za unapređenje energetske efikasnosti u sektorima potrošnje energije

Nakon više nego uspješne realizacije programa, a koji su podrazumijevali obezbjeđivanje atraktivnog i održivog finansijskog mehanizma u cilju primjene mjera energetske efikasnosti u domaćinstvima putem beskamatnih kredita, Ministarstvo energetike je u saradnji sa drugim institucijama pripremlilo 4 programa podrške koji su namijenjeni domaćinstvima, sektoru turizma i sektoru i prerađivačke industrije. Finansiranje programa je podržano iz paketa podrške Evropske komisije za prevazilaženje energetske krize u ukupnom iznosu 13 miliona eura.

Program za podsticanje energetske efikasnosti u domaćinstvima

Program za podsticanje energetske efikasnosti u domaćinstvima, je usvojen na sjednici Vlade od 18. IV 2024. i isti je iniciran od strane Ministarstva energetike po uzoru na programe koje je u prethodnom periodu sprovodilo resorno ministarstvo (Energetski efikasan dom, Energy Wood i sl. Cilj Programa je povećanje energetske efikasnosti u sektoru domaćinstava, sa akcentom na unapređenje kvaliteta vazduha u urbanim sredinama naročito u sjevernom i centralnom regionu. Stoga je prilikom koncipiranja Programa, odnosno određivanja nivoa podsticaja, posebno uzeto u obzir stanje kvaliteta vazduha u pojedinim opštinama, kao i indeks razvijenosti jedinica lokalnih samouprava.). U prethodnom periodu kroz slične programe podršku je dobilo više od 2000 domaćinstava

Shodno ostvarenim rezultatima u prethodnom periodu i ulozi i značaju za zaštitu životne sredine, Eko fond će biti implementaciono tijelo ovog programa. Program će se realizovati u bliskoj saradnji sa Programom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) koji će pružiti tehničku podršku Eko fondu naročito u dijelu kontrole realizacije mjera energetske efikasnosti na terenu i monitoringa namjenskog trošenja sredstava.

Za realizaciju Programa za podsticanje energetske efikasnosti u domaćinstvima obezbijedeno je 8.800.000 eura, od čega: 8.000.000 eura preko Instrumenta za pretprijetnu pomoć – IPA III, Paket direktne budžetske podrške Evropske komisije (EK) Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize, 300.000 eura iz budžeta opštine Pljevlja, 500.000 eura iz sredstava Eko fonda.

Program za podsticanje energetske efikasnosti u domaćinstvima podrazumijeva realizaciju sljedećih aktivnosti:

- Komponenta 1: Podrška na implementaciji mjera energetske efikasnosti u individualnim stambenim objektima, sa ukupnim budžetom u iznosu 7.500.000 eura, od čega: 1.700.000 eura za podršku domaćinstvima u opštini Pljevlja i 5.800.000 eura za podršku domaćinstvima u ostalim opštinama u Crnoj Gori.

- Komponenta 2: Podrška na unapređenju energetske karakteristika omotača kolektivnih stambenih zgrada u Opštini Pljevlja, sa ukupnim budžetom u iznosu 1.100.000 eura; Upravljanje programom i organizaciju promotivnih aktivnosti u iznosu 200.000 eura.

Prihvatljive aktivnosti u okviru Programa i nivo podsticaja

U okviru Komponente 1: Podrška na implementaciji mjera energetske efikasnosti u individualnim stambenim objektima moguće je finansirati realizaciju jedne ili više mjera energetske efikasnosti sa nivoom podsticaja 20-70%:

U okviru Komponente 2: Podrška na unapređenju energetske karakteristika omotača kolektivnih stambenih zgrada u Opštini Pljevlja moguće je finansirati radove na ugradnji toplotne izolacije spoljašnjih zidova. Nivo podsticaja za realizaciju ove mjere iznosi 85%.

Javni poziv za izbor kvalifikovanih izvođača radova u okviru ovog programa je objavljen 20. V 2024. Nakon evaluacije pristiglih prijava izabrani su kvalifikovani izvođači radova i stekli su se svi uslovi za početak implementacije programa. S tim u vezi, 1. VIII 2024. je objavljen i Javni poziv za građane). Interesovanje građana za učešće na programu je veliko – za mjesec dana od objave javnog poziva pristiglo je više od 2000 prijava.

Programi za podsticanje energetske efikasnosti u sektoru turizma

Vlada je 30. V 2024. usvojila Program za podsticanje energetske efikasnosti u hotelskoj industriji. Za realizaciju ovog Programa obezbijeđeno je 3 miliona eura iz paketa direktne budžetske podrške Evropske komisije Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize. Programom je predviđeno uspostavljanje finansijskog mehanizma za unapređenje energetske efikasnosti i povećanje upotrebe dostupnih izvora obnovljive energije od strane hotelskih objekata, a što će doprinijeti povećanju kvaliteta pruženih usluga. Jačanjem spone energetske efikasnosti i inovacija, kroz predmetni Program doprinosi se smanjenju potrošnje energije, smanjenju energetske intenziteta i smanjenju emisija ugljen dioksida. Na taj način, stvaraju se pretpostavke i za efikasnije korišćenje resursa (cirkularna ekonomija), kao i za dalji razvoj sektora turizma povećanjem kvaliteta usluga kroz primjenu inovativnih tehnologija, čime se stvara dodatna vrijednost turističkog proizvoda.

Predviđeni broj korisnika Programa je do 30 hotela, a implementaciono tijelo ovog Programa je Eko fond.

Takođe, Vlada je na istoj sjednici usvojila i Program za podsticanje energetske efikasnosti u objektima koji pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu i seoskom domaćinstvu. Za realizaciju Programa obezbijeđeno je 500.000 eura, iz paketa direktne budžetske podrške Evropske komisije (EK) Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize. Za implementaciju Programa je odgovoran Eko fond. Cilj Programa je povećanje energetske efikasnosti u sektoru turizma, odnosno u objektima koji pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu i seoskom domaćinstvu, sa akcentom na smanjenju potrošnje energije i pratećih troškova, smanjenju emisija ugljen dioksida, unapređenju kvaliteta vazduha, boljem korišćenju resursa, kao i unapređenju komfora i nivoa kvaliteta smještaja u objektima.

U cilju implementacije namjenskih programa za podsticanje energetske efikasnosti u sektoru turizma, Ministarstvo energetike (nekad Ministarstvo energetike i rudarstva), Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera i Fond za zaštitu životne sredine (Eko-fond) su 4. VI 2024. potpisali Sporazum o saradnji. U cilju realizacije predviđenih aktivnosti, u okviru Programa za podsticanje energetske efikasnosti u objektima koji pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu i seoskom domaćinstvu je, 29. VII 2024.godine, objavljen javni poziv u cilju izbora kvalifikovanih izvođača radova. Pored toga, u okviru Programa za podsticanje energetske efikasnosti u hotelskoj industriji, a u cilju izbora korisnika i kvalifikovanih izvođača radova javni pozivi su objavljeni 29. VII 2024.godine. Rok za dostavljanje prijava za hotele za podsticaje za energetske efikasnost je 29. IX. 2024.

Program za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji⁴²

Cilj Programa je da se mikro, malim i srednjim preduzećima iz sektora prerađivačke industrije obezbijedi bespovratna podrška za investicije u unapređenju proizvodnog procesa i uvođenja inovativnih rješenja i novih tehnologija koje će dovesti do poboljšanja energetske efikasnosti i povećanja upotrebe dostupnih obnovljivih izvora energije. Implementacijom Programa doprinosi se smanjenju potrošnje energije, smanjenju energetskog intenziteta, smanjenju emisija ugljen-dioksida, boljem korišćenju resursa, smanjenju troškova proizvodnje, razvoju proizvoda i usluga sa većom dodatnom vrijednošću, povećanju inovacionih kapaciteta preduzeća i kvaliteta proizvoda. Za implementaciju Programa obezbijedeno je 1 mil eura iz sredstava Ministarstva ekonomskog razvoja, a iz sredstava budžetske podrške Evropske komisije Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize su u januaru 2024. opredijeljena dodatna sredstva u iznosu od 1,5 miliona eura. Nivo podrške predviđen za preduzeća u okviru Programa je 80%. Najniži iznos sredstava bespovratne podrške koji se dodjeljuje preduzeću je 80.000 eura, a najviši 200.000 eura. Na ovaj način će mikro, mala i srednja preduzeća iz sektora prerađivačke industrije dobiti bespovratnu podršku, koja će uz dodatno, minimalno ulaganje od strane privrednog subjekta, imati direktne efekte na njihovo poslovanje, posebno na planu boljeg korišćenja resursa, uštede energije, unapređenja i inoviranja postojećih proizvodnih kapaciteta i procesa proizvodnje, kao i na planu boljeg upravljanja i optimizacije potrošnje energije u preduzeću.

Nakon sprovedenog javnog poziva i procedura odabira predviđenih Programom, 7 projekata privrednih subjekata iz sektora prerađivačke industrije je odobreno za finansiranje u vrijednosti od 1.289.479,62 eura, sa kojima je Fond za inovacije potpisao Ugovore o sufinansiranju u junu i julu 2024., a ukupna vrijednost projekata je 1.641.738,40 eura, uključujući i sopstveno učešće podnosilaca prijave (sufinansiranje Fonda za inovacije).

Ministarstvo ekonomskog razvoja je u budžetu za 2024. godinu planiralo dodatnih 1.2 miliona eura za nastavak implementacije Programa.

15.5. Nuklearna energija, nuklearna sigurnost i zaštita od jonizujućeg zračenja

Skupština Crne Gore je 17. V 2024. donijela Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti („Sl. list CG“, broj 49/24) čija primjena počinje od 1. VII 2027. U Zakonu je transponovano jedanaest Direktiva Savjeta EU, jedna Odluka i jedna Uredba Savjeta EU, kao i pojedine odredbe međunarodno-pravnih instrumenata čija je Crna Gora strana ugovornica.

Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat za zaštitu i spašavanje izradilo je Nacrt strategije za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030, sa Akcionim planom 2025-2026. Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030 ima za cilj smanjenje i sprečavanje događanja novih rizika, te jačanje kapaciteta društva, državnih i lokalnih institucija u odgovoru na različite vrste prirodnih i drugih katastrofa. Na osnovu člana 15 Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija („Sl. list CG“, broj 41/18), u periodu od 10. VI do 5. VII 2024. sprovedena je Javna rasprava o tekstu Nacrta strategije za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030. sa Akcionim planom 2025-2026. Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje je organizovao tri okrugla stola u okviru Javne rasprave u Beranama, Podgorici i Baru (14, 20 i 25. jun). Očekuje se da će Vlada do kraja 2024. donijeti ovaj strateški dokument.

⁴² U okviru međuresorne saradnje Ministarstva ekonomskog razvoja, Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija i Ministarstva energetike kreiran je Program za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji koji implementira Fond za inovacije. Program je usvojen na sjednici Vlade 3. VIII 2023.

Na osnovu člana 22 stav 5 Zakona o zaštiti i spašavanju („Sl. list CG”, br. 13/07, 32/11, 54/16, 146/21 i 3/23), Ministarstvo unutrašnjih poslova donijelo je Pravilnik o standardnim operativnim postupcima („Sl. list CG“ 36/24).

Prvi sastanak Upravnog odbora za projekat Sveobuhvatna analiza rizika od katastrofa i kapaciteta za reagovanje održan je 29. V 2024. u Briselu. Projekat se realizuje u 22 države (države Zapadnog Balkana, države Istočnog susjedstva i države Južnog susjedstva) i ima za cilj da kroz sveobuhvatnu analizu identifikuje sposobnosti i kapacitete ovih država u oblasti upravljanja rizikom od katastrofa i smanjenja rizika od katastrofa (identifikacija i mapiranje glavnih rizika, mapiranje kapaciteta za reagovanje i utvrđivanje praznina/nedostataka u kapacitetima) u oblasti civilne zaštite/zaštite i spašavanja sa komponentom međusektorske saradnje. Takođe, program obezbjeđuje održivost transfera znanja i promoviše razvoj regionalnih struktura saradnje u okviru Mehanizma Unije za civilne zaštite. Aktivnosti na ovom programu počele su u 2024. godini.

U dijelu sprovođenja Ugovora o neproliferaciji nuklearnog oružja (NPT), Sporazuma o zaštitnim mjerama, Dodatnog protokola i Protokola o malim količinama tokom izrađena su tri kvartalna i jedan godišnji nacionalni izvještaj i izjave o nuklearnim materijalima u Crnoj Gori, koji su dostavljeni Međunarodnoj agenciji za atomsku energiju.

Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera pripremilo je Predlog petog nacionalnog izvještaja o implementaciji obaveza koje proističu iz Zajedničke konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom, koji će dostaviti Vladi na usvajanje.

Statistički podaci

Na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti inspektor za zaštitu od zračenja Uprave za inspeksijske poslove je:

- izvršio 31 inspeksijski nadzor lica koja obavljaju radijacionu djelatnost;
- donio dva rješenja koja se odnose na preduzimanje određenih mjera i radnji u cilju otklanjanja utvrđenih nepravilnosti, mjerenja stepena individualnog spoljašnjeg izlaganja profesionalno izloženih lica, vršenja zdravstvenih pregleda profesionalno izloženih lica koja rade u zoni jonizujućih zračenja, dozimetrijskim ispitivanjima i kontroli radne sredine i mjerenja radi sprovođenja programa osiguranja i kontrole kvaliteta za izvore jonizujućeg zračenja, kao i pribavljanja rješenja o ispunjenosti propisanih uslova za korišćenje izvora jonizujućeg zračenja;
- donio 18 ukaza koja se odnose na preduzimanje određenih mjera i radnji u cilju otklanjanja utvrđenih nepravilnosti, mjerenja stepena individualnog spoljašnjeg izlaganja profesionalno izloženih lica, vršenja zdravstvenih pregleda profesionalno izloženih lica koja rade u zoni jonizujućih zračenja, dozimetrijskim ispitivanjima i kontroli radne sredine i mjerenja radi sprovođenja programa osiguranja i kontrole kvaliteta za izvore jonizujućeg zračenja, kao i pribavljanja rješenja o ispunjenosti propisanih uslova za korišćenje izvora jonizujućeg zračenja.

Po nalogu inspektora za zaštitu od zračenja ukupno je sprovedeno 31.625 kontrola na radioaktivnost za uvoz/izvoz ili tranzit metala, metalnih proizvoda i sirovina, kao građevinskih proizvoda (12.263 izvršenih od strane D.O.O. “Centar za ekotoksikološka ispitivanja” i 19362 od strane Instituta za crnu metalurgiju AD Nikšić), shodno Kontrolnoj listi i Spisku roba koje podliježu kontroli radioaktivnosti.

Na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti Agencija za zaštitu životne sredine je izdala: 26 dozvola za obavljanje prometa; 15 dozvola za obavljanje radijacione djelatnosti i 13 odobrenja za prevoz radioaktivnih materijala.

Na osnovu Zakona o prevozu opasnih materija („Sl. list CG”, br. 033/14 i 013/18) Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat za zaštitu i spašavanje izdao je 12 saglasnosti za prevoz radioaktivnih materija, za postupak izdavanja odobrenja za prevoz radioaktivnih materijala koje izdaje Agencija za zaštitu životne sredine.

POGLAVLJE 21 - TRANS-EVROPSKE MREŽE

21.1. Saobraćajne mreže

Planirana je rehabilitacija gornjeg stroja dionice Lutovo-Braonožići-Bioče, rekonstrukcija 13 čeličnih mostova i 8 tunela i modernizacija radionica AD Održavanje željezničkih vozničkih sredstava (ukupna vrijednost 80 miliona eura od čega je 35.5 miliona eura obezbijeđeno kroz grant a ostatak kroz ugovore o kreditu sa EIB i EBRD). Projekat će se sprovesti u narednom četvorogodišnjem periodu.

U julu 2024. ažurirana je lista Jedinstvenih infrastrukturnih projekata za sektor saobraćaja i dostavljena Vladi Crne Gore odnosno Savjetu za javne investicije, na usvajanje.

Kada je u pitanju ažuriranje Strategije razvoja saobraćaja 2019-2035 u skladu sa Strategijom za održivu i pametnu mobilnost za Zapadni Balkan, potpisan je ugovor sa Svjetskom bankom u okviru programa Trgovinskih i transportnih olakšica na Zapadnom Balkanu, koji obuhvata i ažuriranje Strategije, a kroz istu je planirano da bude transponovana i predmetna Regulativa 1315/2013 o uspostavljanju Trans-evropskih transportnih mreža. U avgustu 2024. raspisan je oglas za Transport Policy experta koji će raditi tendersku dokumentaciju radi ažuriranja Strategije i praćenju aktivnosti Projekta. Predstoji postupak odbira eksperta.

21.2. Trans-evropske energetske mreže

U toku je priprema Nacrta zakona o prekograničnim energetskim infrastrukturnim projektima (shodno PPCG 2024-2027 planiran za IV kvartal 2024). Ovaj zakon će biti usklađen sa Regulativom (EU) 2022/869 Evropskog parlamenta i Savjeta od 30. V 2022. o smjernicama za transevropsku energetska infrastrukturu.

21.3. Trans-evropske telekomunikacione mreže

*Napomena: Oblast telekomunikacija je obuhvaćena kroz Poglavlje 10: Informatičko društvo i mediji.

POGLAVLJE 27 - ŽIVOTNA SREDINA I KLIMATSKE PROMJENE

Horizontalno zakonodavstvo

U odnosu na prethodno izvještavanje donijet je Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Eko-fonda. Fond za zaštitu životne sredine (Eko-fond) u ovoj fazi posluje sa ukupno 20 zaposlenih, četiri zaposlena su na dugotrajnom bolovanju, od kojih su tri zaposlena na porodiljskom bolovanju. U dijelu javnih nabavki jedno lice je osposobljeno za obavljanje poslova službenika za javne nabavke. Angažovan je eksterni konsultant za podršku zaposlenima u procesu javnih nabavki. Neophodno je dalje angažovanje ljudi u sektoru finansija, imajući u vidu da je finansijska situacija Eko-fonda znatno povoljnija u odnosu na prethodnu godinu, S obzirom na navedeno, donijet je novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Fonda za zaštitu životne sredine doo.

Odjeljenje/pozicija	Broj ljudi
Izvršni direktor	1

Generalni direktor	1
Odjeljenje za energetska efikasnost i RES projekte	8
Odjeljenje za projekte za zaštitu životne sredine i klimatske promjene	6
Odjeljenje za razvoj i implementaciju međunarodnih i partnerskih projekata	6
Odjeljenje za računovodstvo i finansije	5
Odjeljenje za pravne i opšte poslove	14
Ukupno	41

U narednom periodu kontinuirano će se voditi računa o opterećenosti postojećih kadrova i mogućnosti njihove preraspodjele između organizacionih jedinica, a sve u cilju adekvatnog upravljanja ljudskim i finansijskim resursima.

Kvalitet vazduha

Na posljednjoj sjednici Pododbora, Crna Gora se obavezala da će usvojiti svoju strategiju kvaliteta vazduha čim bude usvojen Nacionalni energetski klimatski plan (NECP), 2024. godine, kako bi obezbijedila konzistentnost između dokumenata. Kada se NECP usvoji, potrebno je izraditi projekcije emisija i postaviti realne obaveze Crne Gore za smanjenje emisija za period do 2029. godine i nakon 2030.

Upravljanje otpadom

Skupština je usvojila Zakon o upravljanju otpadom 4. IV. 2024. godine. Shodno Zakonu o upravljanju otpadom („Sl. list CG”, br. 34/24) doneseni su sljedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o klasifikaciji otpada, katalogu otpada, postupcima obrade otpada, odnosno prerade i odstranjivanja otpada („Sl. list CG”, br. 064/24),
- Pravilnik o načinu vođenja evidencije otpada i sadržaju formulara o transportu otpada („Sl. list CG”, br. 064/24),
- Pravilnik o uslovima koje treba da ispunjava Privredno društvo, odnosno preduzetnik koji vrši preradu i/ili odstranjivanje otpada („Sl. list CG”, br. 064/24).
- U toku je izrada Predloga pravilnika o načinu izračunavanja minimalnih suma osiguranja za slučaj štete pričinjene trećim licima ili njihovim stvarima.

Shodno Zakonu o upravljanju otpadom do kraja 2024. godine biće urađena 42 podzakonska akta (ukupno 48).

Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera u saradnji sa Ekofondom i Agencijom za životnu sredinu pokrenulo je Projekat Arhus Karavan koji je trajao od 01 - 16. jula 2024. godine, tokom kojih su se obišle sve jedinice lokalnih samouprava u Crnoj Gori, a održane su prezentacije i edukacije sa ciljem promocije novog Zakona o upravljanju otpadom.

Ministarstvo aktivno radi na izradi Državnog plana upravljanja otpadom za period 2024-2028. godine.

Kvalitet voda

Odobreni su investicioni grantovi od strane Operativnog odbora Zapadnobalkanskog investicionog okvira (WBIF) od 2. VII 2024. godine u ukupnom iznosu od 62,12 miliona eura, i to za sljedeće projekte:

- Unaprjeđenje sistema za prikupljanje otpadnih voda u opštinama Pljevlja i Nikšić: izgradnja II faze kanalizacione mreže u Pljevljima kao i izgradnja II faze kanalizacione mreže sa pumpnom stanicom u Nikšiću, sa predloženim iznosom granta od 17,83 miliona eura;

- Vodosnabdijevanje i prikupljanje otpadnih voda na Jadranskoj obali - Bokotorski zaliv u priobalnom dijelu Opštine Kotor i naseljima Risan i Perast, sa predloženim iznosom granta od 3,97 miliona eura;
- Vodosnabdijevanje i tretman otpadnih voda na crnogorskom primorju, faza V, komponenta 2 - Opština Tivat, sa predloženim iznosom granta od 9,69 miliona eura;
- Vodosnabdijevanje i tretman otpadnih voda u Ulcinju, Faza 1 - Komponenta 2: Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i prateće infrastrukture, sa predloženim iznosom granta od 30,63 miliona eura;

Projekat „Program integrisanog razvoja koridora rijeka Save i Drine”, koji finasira Svjetska banka, predstavlja jednu od najvećih inicijativa u oblasti upravljanja vodama, ukupne predviđene vrijednosti od 330 miliona eura, sa akcentom na infrastrukturni razvoj i zaštitu od poplava. Program uključuje sve države u slivovima rijeka Save i Drine i ima tri komponente na regionalnom nivou. Projekat će se implementirati kroz dvije faze i to: prva od 2020. do 2026. godine, i druga od 2026. do 2030. godine. Projektom za Crnu Goru je predviđena izgradnja multifunkcionalnih nasipa dužine 10 kilometara na rijekama Grnčar i Lim u opštinama Gusinje, Plav, Bijelo Polje i Berane, čime će se stvoriti preduslovi za razvoj drugih djelatnosti i završetak implementacije drugih kapitalnih projekata. Projekat dodatno predviđa izgradnju sistema navodnjavanja poljoprivrednog zemljišta u opštinama u slivu Drine, kao i poboljšanje vodosnabdijevanja. Direktni korisnici projekta su opštine (Gusinje, Plav, Bijelo Polje i Berane), a kao institucionalni korisnik prepoznate su nadležne institucije za upravljanje vodnim resursima u Crnoj Gori - Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Uprava za vode.

Za projekte regulacije Lima u opštinama Berane i Bijelo Polje nakon završene evaluacije pristiglih ponuda, kao najkvalitetniji ponuđač na oba tendera odabran je konzorcijum iz Srbije - Kolubara doo i HSV doo, sa kojim su ugovori za oba gradilišta potpisani 27. III 2024. godine. Vrijednosti ugovora su:

- Berane 4.414.469,88eura,
- Bijelo Polje 4.187.315,35eura (vrijednosti su bez PDV-a).
- U toku izvještajnog perioda radovi teku zadovoljavajućom dinamikom, obuhvatajući završene pripremne radove i početak zemljanih radova.
- Istog dana (27. III 2024. godine) potpisan je i ugovor sa konsultantom za nadzor nad građevinskim radovima na Limu u opštinama Berane i Bijelo Polje - konzorcijum Nik Com, Energoprojekt i MMI Bor u vrijednosti od 349.932,00 eura.
- Angažovan je junior konsultant za zaštitu životne sredine na projektu.
- Angažovanje senior konsultanata za zaštitu životne sredine i ekološka pitanja je u posljednjoj fazi.
- Tender za odabir izvođača radova na regulaciji rijeke Grnčar u urbanom dijelu Gusinja je raspisan 15.04. i zatvoren 11.06.2024. godine. Evaluacija pristiglih ponuda je u toku.
- Ažuriranje projektnog zadatka za nadzor nad ovim radovima je u toku.
- Projektna jedinica, u saradnji sa Svjetskom bankom, se aktivno bavi analizom projektnog rješenja regulacije Grnčara na lokaciji Gusinje - od Ade do granice sa Albanijom, uključujući i potencijalni projekat rehabilitacije Plavskog jezera, koji bi eventualno mogli zajedno činiti jedinstveni projekat.
- Održana je redovna misija Svjetske banke u Crnoj Gori, tokom koje su održani sastanci na terenu sa ministrom i predstavnicima lokalnih samouprava.

Regionalni projekat „Integralno upravljanje rizicima od poplava u proširenom slivu rijeke Drim na Zapadnom Balkanu“, koji se finansira od strane Adaptacionog fonda, obuhvata sve neophodne aktivnosti koje je potrebno sprovesti u zemljama sliva rijeke Drim u cilju zaštite od poplava i povećanja otpornosti na klimatske promjene.

Ukupna vrijednost projekta je US \$ 9.150.000 od čega je za Crnu Goru izdvojeno US \$ 2.300.000. Projekat implementira Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede u saradnji sa UNDP-jem.

- U okviru sprovođenja strukturne mjere rekonstrukcije sistema nasipa na rijeci Bojani, utvrđena je prioritarna lokacija za izvođenje radova, prema Glavnom projektu - sanacija erodiranog dijela nasipa Gropat-Štodra, kao sekcija najvišeg rizika, jer se erozivni proces dešava u kontinuitetu, uz dalji rizik trajnog oštećenja/urušavanja nasipa na toj donici. Ranije dogovoreni obim radova je smanjen zbog značajnog povećanja cijena izvođenja radova na tržištu. Vrijednost radova iznosi 718.661,60 eura (izvođenje radova 680.081,60 eura, nadzor 38.580,00 eura).
- Kancelarija Programa Ujedinjenih nacija za razvoj/UNDP je u februaru 2024. godine objavila tender za izvođenje radova na navedenim lokacijama, kao i za odabir stručnog nadzora. U junu 2024. godine su potpisani ugovori za izvođenje radova na nasipu Gropat-Štodra, kao i za nadzor nad izvođenjem radova;
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede pokrenulo je proceduru prijave građenja Ministarstvu prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, kao i za dobijanje saglasnosti za izvođenje radova tokom ljetnje turističke sezone od Opštine Ulcinj.

Zaštita prirode

Kroz projekat EU4GREEN, MERT-u je obezbijedena podrška stranog eksperta, angažovanog u junu 2024. godine radi pripreme komentara na Nacrt Zakona o zaštiti prirode. Pripremljeni komentari na Nacrt zakona o zaštiti prirode prolaze dodatnu analizu kod DG NEAR-a nakon čega će biti dostavljeni MERT-u na dalje postupanje. Takođe, u toku je procedura izrade finansijskog plana neophodnog za adekvatnu implementaciju Zakona o zaštiti prirode, a što će biti i sastavni dio RIA obrazca neophodnog za usvajanje Zakona.

U toku je proces izrade Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim parkovima, pokrenut zbog revizije nacionalnih parkova Skadarsko jezero i Durmitor kojom se predlažu izmjene granica ova dva područja, a čiji opisi moraju biti sastavni dio Zakona o nacionalnim parkovima.

Vlada je 4. VII 2024. godine donijela Program mjera za ostvarivanje ili održavanje dobrog stanja morske sredine Crne Gore, čime je stvoren uslov za pripremu Strategije zaštite morske sredine saglasno Zakonu o zaštiti morske sredine („Sl list CG“, br. 073/19). Programom mjera identifikovane su mjere koje je potrebno preduzeti u cilju postizanja i/ili održavanja dobrog stanja morske sredine Jadrana pod suverenitetom Crne Gore, te mjere koje je potrebno preduzeti radi ostvarivanja relevantnih ciljeva upravljanja morskom sredinom. MERT je započeo izradu Strategije zaštite morske sredine.

Vlada je 26. VI 2024. donijela Odluku o proglašavanju zaštićenog područja Spomenik prirode „Sopot“ (Sl. list CG“, br. 068/24) i Odluku o proglašavanju zaštićenog područja Spomenik prirode „Dražin vrt“ („Sl. list CG“, br. 068/24), i to za lokalitete koji su se od 2021. godine („Sl. list CG“, br.095/21) nalazili pod preventivnom zaštitom. Donošenjem ovih odluka je povećan broj morskih zaštićenih područja u Crnoj Gori, i trenutno ih ima pet.

Vlada je 11. IV 2024. i 18. IV 2024. usvojila Izvještaje o realizaciji Godišnjih programa, odnosno Planova upravljanja za nacionalne parkove: Biogradska gora, Durmitor, Lovćen, Skadarsko jezero i Prokletije, i za parkove prirode: Stari Ulcinj, Katič i Platamuni, saglasno Zakonu o zaštiti prirode („Sl.list CG“, br. 54/16 i 18/19).

Program za podršku ranoj akciji UNEP-a trenutno podržava izvršenje projekta finansiranog od strane GEF-a, koji se sprovodi u Crnoj Gori, a čiji je cilj priprema Nacionalne strategije biodiverziteta sa akcionim planom (NBSAP). 29. IV 2024. u Podgorici je održana prva radionica na kojoj su prisustvovali predstavnici relevantnih institucija i civilnog sektora. U cilju efikasnije multisektorske saradnje u pripremi Strategije svoj doprinos će dati Radna grupa čije je formiranje u toku. U VII mjesecu su objavljeni ToR-ovi za eksperte koji će učestvovati na izradi NBSAP-a i čije je angažovanje u toku. Dodatnu vrijednost Strategiji daće i saradnja sa BIOFIN projektom koji sprovodi UNDP kancelarija iz Podgorice, a čiji krajnji rezultat će biti plan finansiranja biodiverziteta u narednih deset godina.

Javno preduzeće Nacionalni Parkovi Crne Gore koje je trenutno u svojstvu privremenog upravljača Parka prirode „Ulcinjska Solana“ je produžilo ugovor o zakupu cjelokupne imovine privrednog društva AD Solana „Bajo Sekulić“ u stečaju, na period od šest mjeseci počev od avgusta mjeseca. Pripremljen je i dostavljen EK tromjesečni izvještaj o nivou implementacije mjera za zaštitu Ulcinjske solane april-jun, a naredni će biti dostavljen početkom oktobra.

Članovi Radne grupe su pripremili i dostavili EK tromjesečni izvještaj o nivou implementacije mjera za zaštitu Ulcinjske solane za period april-jun, dok će naredni biti dostavljen početkom oktobra.

MERT je u okviru projekta NatureReturns organizovalo dvije radionice na temu izrade plana upravljanja za Park prirode „Ulcinjska solana“. Prva radionica održana je u periodu od 25. - 26. IV 2024. godine, u Podgorici. Druga radionica održana je u Ulcinju, u periodu od 18. - 20. VI 2024. godine.

U okviru operativnog programa IPA, MERT je krajem juna mjeseca kroz alatku Project Preparation Facility PPF ugovorilo izradu „PPF NAT.03 Rehabilitation of Ulcinj Salina Nature Park – Conceptual Design“. Glavni zadatak je priprema Idejnog rješenja koji će uključivati rekonstrukciju i revitalizaciju infrastrukture. Očekuje se da ugovoreni zadatak bude završen krajem 2024. godine.

U okviru GEF 7 projekta „Integrisanje biodiverziteta u sektorske politike i prakse i jačanje zaštite ključnih tačaka biodiverziteta u Crnoj Gori“ realizovane su sljedeće aktivnosti:

- Podržano je formiranje Koordinacionog tijela za unaprjeđenje upravljanja zaštićenih područja Crne Gore koje okuplja upravljače svih zaštićenih područja u Crnoj Gori i predstavnike ključnih institucija i nevladinih organizacija. Osnovi zadatak ovog tijela je da podstiče saradnju među upravljačima zaštićenih područja, dijeli informacije od značaja za unaprjeđenje upravljanja zaštićenim područjima, kao i da pruža stručnu podršku u pripremi i implementaciji aktivnosti upravljača zaštićenih područja Crne Gore na osnovu Zakona o zaštiti prirode i Zakona o nacionalnim parkovima. Prvi sastanak Koordinacionog tijela je održan 10. VI 2024. godine.
- Preduzete su aktivnosti na reaktivaciji Koordinacionog tijela za potrebe realizacije i praćenja mjera iz Akcionog plana „Čovjek i biosfera – basen rijeke Tare“ koje podrazumijevaju i jačanje kapaciteta svih relevantnih zainteresovanih strana u ovom procesu.
- Potpisan je ugovor 1 VII 2024. godine između MERT i Agencije za zaštitu životne sredine (AZŽS) povodom obezbjeđivanja sredstava za sprovođenje istraživanja (mapiranje staništa, vrsta i ptica) u sljedećim područjima: Orjen, Sinjajevina, Đalovića pećina i Opština Nikšić. Cilj aktivnosti je obezbjeđivanje podataka u zonama sa važnim i/ili osjetljivim biodiverzitetom koje su prepoznate Nacionalnom strategijom biodiverziteta 2016-2020 i prethodnim Prostornim planom Crne Gore za zaštitu, a još uvijek nijesu obuhvaćene inventarom vrsta i staništa u okviru Natura 2000. Na ovaj način se unaprjeđuju osnovni inputi za studije zaštite potrebne za proglašenje zaštićenih područja.

- Pripremljen je Javni poziv za podršku poljoprivrednim praksama usmjerenim ka očuvanju i zaštiti biodiverziteta koji će kroz pilotiranje tri mjere doprinijeti implementaciji održivih poljoprivrednih praksi, sa posebnim naglaskom na zaštićena područja.
- U okviru poglavlja za komponentu, pripremljen je Javni poziv na temu unaprjeđenja efektivnosti upravljanja zaštićenim područjima, koji uključuje i izradu Biznis plana za Park prirode „Ulcinjaska solana“.

Industrijsko zagađenje

Kako je Agencija za zaštitu životne sredine pokrenula inicijativu za dopunu Zakona o industrijskim emisijama, koja se odnosi na definisanje odredbi kojim bi se propisala obaveza operatera da snosi troškove rada Stručne komisije iz člana 14 Zakona, donijet je Zakon o dopuni Zakona o industrijskim emisijama („Sl list CG”, br. 34/24). Ne postoji odredba primarnih izvora prava EU sa kojom bi se predlog propisa mogao uporediti radi dobijanja stepena njegove usklađenosti, već se radi o uređenju oblasti na nacionalnom nivou.

Izdavanje i revizija integrisanih dozvola operaterima koji podliježu obavezi shodno Zakonu o industrijskim emisijama - Agencija za zaštitu životne sredine je institucija koja izdaje integrisane dozvole shodno Zakonu o industrijskim emisijama, u kontinuitetu. Shodno tome, integrisane dozvole posjeduju operateri: „Fab Live“ d.o.o iz Zete, „Deponija“ d.o.o iz Podgorice, „Možura“ d.o.o iz Bara, „Uniprom“ d.o.o iz Nikšića (fabrika Silumina u Podgorici).

Što se tiče seveso postrojenja, u naznačenom periodu izdate su saglasnosti za seveso postrojenja „Energogas” d.o.o iz Podgorice i „Jugopetrol AD” iz Podgorice (instalacija Bar).

Projekat „Unapređenje registara ispuštanja i prenosa zagađujućih materija u zemljama Zapadnog Balkana i Republici Moldaviji” je završen. Softver je instaliran i trebalo bi da bude operativan i funkcionalan do kraja 2024. godine.

U toku je implementacija UNOPS projekta u okviru koga će se odraditi identifikacija postrojenja koja koriste organske rastvarače u svom poslovanju, a u skladu sa Zakonom o industrijskim emisijama, kao i na izgradnja i unapređenje kapaciteta kako operatera tako i administrativnih kapaciteta.

Sprovođenje redovnog inspekciskog nadzora kako bi se u kontinuitetu provjeravalo da li se redovno sprovede mjere i uslovi iz izdate integrisane dozvole – Ekološka inspekcija redovno vrši nadzor svih operatera koji posjeduju integrisane dozvole i saglasnosti za seveso postrojenja.

Hemikalije

Skupština je u 4. IV 2024. godine donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o biocidnim proizvodima („Sl. List CG”, br. 34/24).

Na osnovu Zakona o hemikalijama donijeta je Uredba o izmjenama Uredbe o zabranjenim odnosno dozvoljenim načinima upotrebe, proizvodnje i stavljanja na tržište hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu („Sl. List CG”, br. 57/24) kojom su prenijete sve izmjene Aneksa XVII REACH regulative i izmjene Aneksa I POPs Regulative.

TAIEX ekspertska misija održana je 1-3. VII 2024. godine i kao rezultat pripremljen je Predlog uredbe o troškovima koji nastaju u procesu izdavanja dozvola za stavljanje biocidnih proizvoda na tržište i za upotrebu, koja je poslata na mišljenje svim relevantnim institucijama.

U periodu 1. I - 30. VI 2024, shodno odredbama Zakona o hemikalijama („Sl.list CG”, br.51/17), Agencija za zaštitu životne sredine sprovela je ukupno 382 postupka, od kojih je izdato: 328 dozvola za slobodan promet (uvoz) opasnih hemikalija (216 dozvola za uvoz hemikalija, 100 dozvola za uvoz ulja i maziva, dok je 12 zahtjeva odbijeno kao neuredan podnesak) i 54 PIC saglasnosti (Postupak davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja). Na

osnovu Zakona o biocidnim proizvodima („Sl. list CG“, br. 54/16, 34/24) Agencija za zaštitu životne sredine je primila je ukupno 196 zahtjeva, od kojih je izdato: 179 rješenja o upisu u Privremenu listu biocidnih proizvoda, 8 rješenja za obavljanje djelatnosti prometa, upotrebe i skladištenja biocida, dok je 9 zahtjeva odbijeno, jer aktivne supstance u proizvodima za koje je podniet zahtjev za upis u Privremenu listu biocidnih proizvoda nijesu odobrene za upotrebu. Od 179 proizvoda koji su upisani u Privremenu listu biocidnih proizvoda, 46,4% su dezinfekciona sredstva, 53,6% su sredstva za suzbijanje štetočina, dok za sredstva za zaštitu i druge biocide nije bilo zahtjeva. U skladu sa Zakonom o hemikalijama („Sl. list CG“, br. 51/17), predata su 32 izvještaja o uvezenim hemikalijama na osnovu izdatih rješenja o slobodnom prometu opasnih hemikalija, 31 preduzeće je upisano u nacionalni Registar hemikalija. U cilju unapređenja rada Nacionalnog help-deska i efikasnijeg rada na poslovima upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima, na sajtu Agencije, dio help-desk, link: <https://epa.org.me/help-desk/> mogu se naći informativni materijali i dokumentacija koju stranka treba da preda za dobijanje dozvola (rješenja) iz nadležnosti Agencije, a odnose se na hemikalije i biocidne proizvode. U izvještajnom periodu stiglo je 75 pitanja na e-mail adresu: help-desk@epa.org.me na koja je odgovoreno u najkraćem vremenskom periodu.

U periodu 1. I - 30. VI 2024. sanitarni inspektori Uprave za inspekcijske poslove izvršili su 636 pregleda pošiljki pri uvozu hemikalija i biocidnih proizvoda u količini od 2.238.481,17 kg. Ukupnoj pregledanoj količini je odobren uvoz i promet. Pregledi od strane sanitarnih inspektora pri uvozu vršeni su u svrhu poštovanja obaveze posjedovanja dozvole za uvoz izdate od strane Agencije, poštovanja uslova iz dozvole kao što su propisno klasifikovanje, pakovanje i označavanje hemikalija prije uvoza i stavljanja u promet, obaveze posjedovanja Bezbjedonosnog lista i tačnost podataka u istom, načina i uslova transporta i dr. Po osnovu 3285 zahtjeva koji su se odnosili na predmete opšte upotrebe/kozmetičke proizvode, pregledano je 13.163.326,364 kg. Tom prilikom je uzeto 36 uzoraka za laboratorijska ispitivanja radi ispitivanja zdravstvene ispravnosti. Inspektori su vršili i reaktivni nadzor po obavještenjima iz RAPEX izvještaja 51 pregleda objekata i 3 po informacijama iz Regionalne mreže za razmjenu informacija o opasnim proizvodima. Prilikom pregleda po Rapex obavještenjima na tržištu CG nijesu nađeni opasni proizvodi. Po obavještenju da je sa tržišta Srbije povučen opasni proizvod USB slušalica proizvođača TRUST, razlog za povlačenje proizvoda je postojanje hemijskog rizika (povećanu koncentraciju bis(2-ethylhexyl) phthalate (DEPH). Kontrola je izvršena kod distributera ovog proizvoda koji je poslao obavještenje o opozivu svim firmama koje su kupovale slušalice Trust P/N 24132. U toku je priprema obavještenja za web portal koje koriste firme za online poručivanje. Na stanju u magacinu konstatovano 72 komada, od kojih nijedan ne pripada spornoj opozvanoj seriji.

Na tržištu Crne Gore u proaktivnom nadzoru pronađeno je 22 vrsta opasnih proizvoda sa ozbiljnim rizikom (plastične igračke i ljigavci) u ukupnoj količini od 1.426 komada. Za laboratorijska ispitivanja uzeta su 35 uzoraka (plastičnih igračaka i ljigavaca). Laboratorijske analize su pokazale da je bilo nebezbedno 22 uzoraka/vrsta igračaka jer su analize pokazale da je sadržaj ftalata i bora u ispitivanim uzorcima bio veći od dozvoljene koncentracije. Pronađeno je 22 vrsta opasnih proizvoda u količini od 1.426 komada. Za počinjene prekršaje, inspektori su izdali 24 prekršajna naloga u ukupnom novčanom iznosu od 12.480,00 eura. Subjekti nadzora su dobrovoljno trajno stavili van prometa opasne proizvode i nakon sprovedenih postupaka opoziva uništili 1.426 komada igračaka u skladu sa propisima. Obavještenja o opozivu su objavljivana preko dnevnih novina i isticanjem obavještenja u objektima.

Buka

Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (MERT) pripremila je izmjene i dopune Zakona o zaštiti od buke u životnoj sredini. Izmjene ovog zakona se odnose na inspekcijski nadzor.

Agencija za zaštitu životne sredine 3. IV 2024. održala je u Podgorici okrugli sto sa ciljem jačanja saradnje sa lokalnom samoupravom i podizanja svesti o štetnom uticaju buke. Ova aktivnost će se nastaviti i u ostalim opštinama.

Civilna zaštita

Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) – Direktorat za zaštitu i spašavanje je u izvještajnom periodu, u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore i Programom rada Ministarstva unutrašnjih poslova pripremio, a nadležni organi su donijeli sljedeća dokumenta i propise:

- Pravilnik o standardnim operativnim postupcima ("Sl. list CG", broj 36/24)
- Pravilnik o programu i načinu polaganja ispita i obrascu licence za izradu planova zaštite i spašavanja privrednih društava, drugih pravnih lica i preduzetnika ("Sl. list CG", broj 64/24)

Obzirom na činjenicu da je završeno sprovođenje Strategije za smanjenje rizika od katastrofa sa Dinamičkim planom aktivnosti za period 2018-2023. godine, Programom rada Vlade za 2024. godinu predviđena je aktivnost izrade Strategije za smanjenje rizika od katastrofa sa Akcionim planom za sprovođenje za period 2025-2030. godine koju je u obavezi da izradi MUP - Direktorat za zaštitu i spašavanje. Izradu ovog dokumenta podržala je Evropska komisija - Generalni direktorat za evropsku civilnu zaštitu i aktivnosti humanitarne pomoći (DG ECHO) kroz dodjelu sredstava kroz poziv za „Pojedinačne grantove državama za upravljanje rizikom od katastrofa (Track 1)“. Izrada Strategije započeta je 1. januara 2024. godine dok je planirani završetak decembar ove godine.

Klimatske promjene

Nacrt Zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena i zaštiti ozonskog omotača nalazi se u finalnoj fazi. U okviru procesa izrade Nacrta zakona organizovana je druga Javna rasprava koja je trajala 26. III - 15. IV 2024. godine. Nacrt je korigovan u skladu sa pristiglim primjedbama, predlozima i sugestijama od relevantnih institucija, i poslat na mišljenje u maju ove godine, nakon čega je dobijen preliminarni stav na tabelu usklađenosti, od strane Agencije za životnu sredinu Austrije (UBA) i TRATOLOW projekta DG CLIMA. Ocijenjeno je da postoji visok stepen usklađenosti uz svega par preporuka za unaprjeđenje. U skladu sa tim, Zakon je inoviran i uskoro će opet biti prosljeđen relevantnim institucijama radi davanje mišljenja. Očekuje se da će Nacrt zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena i zaštiti ozonskog omotača na Vladi CG biti usvojen u septembru 2024. godine. Nakon usvajanja pomenutog zakona uslijediće izrada novih podzakonskih akta koji će omogućiti dalje usklađivanje sa propisima EU i istovremeno omogućiti primjenu zakona u praksi.

U saradnji sa Programom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera je otpočelo implementaciju projekta „Jačanje kapaciteta Crne Gore u oblasti integrisanja rizika od klimatskih promjena u proces planiranja“ za izradu Nacionalnog plana Crne Gore za prilagođavanja klimatskim promjenama - NAP, koji finansira Zeleni klimatski fond (GCF). Projektom su obuhvaćena četiri sektora: voda, zdravstvo, turizam i poljoprivreda, kao najugroženiji sektori u pogledu prilagođavanja, za koje su date i identifikovane procjene ranjivosti i rizika od klimatskih promjena, a takođe su definisane potencijalne mjere za adaptaciju i mitigaciju. Javna rasprava o Nacrtu nacionalnog plana Crne Gore za prilagođavanja na klimatske promjene je održana u periodu od 4. VI do 3. VII 2024. godine, u okviru koje su održana dva okrugla stola. Korigovani Nacrt će biti objavljen na sajtu Ministarstva. Usvajanje Nacionalnog plana Crne Gore za prilagođavanje na klimatske promjene planirano je za III kvartal 2024. godine.

Horizontalna pitanja

U februaru 2024. započet je rad na Akcionom planu za uspostavljanje Agencije za plaćanje i IAKS-a, uz podršku UNOPS projekta. Krajem aprila završen je prvi nacrt nakon čega je 4. VI prosleđen EK. Komentari EK, dobijeni su 23. VII, u skladu sa kojim je korigovan dokument, te je u toku usaglašavanje finalne verzije dokumenta, koja će se dostaviti EK do kraja septembra. U dokumentu je dat detaljan prikaz trenutnog stanja i plan aktivnosti koje treba realizovati kako bi Crna Gora imala akreditovanu Agenciju za plaćanje i IAKS sa svim elementima koje propisuje EU pravna tekovina. Usvajanje Akcionog plana, u skladu sa Programom pristupanja Crne Gore EU 2024-2027, očekuje se do kraja godine.

U pogledu jačanja administrativnih kapaciteta trenutnog Direktorata za plaćanja, odnosno buduće Agencije za plaćanja, u izvještajnom periodu je popunjeno dodatnih 5 radnih mjesta, te ih je sada popunjeno ukupno 85.

U pogledu izgradnje regionalnih kancelarija, 15. IV 2024. je ponovo objavljen tender za izvođenje građevinskih radova za Kuću poljoprivrede u Beranama koji je zatvoren 5. VI 2024. Tender za izvođenje građevinskih radova za Kuću poljoprivrede u Pljevljima objavljen je takođe 15. IV 2024, a zatvoren 4. VI 2024. U toku je proces ocjenjivanja pristiglih ponuda na oba tendera.

U Crnoj Gori je uspostavljen Integrisani administrativni i kontrolni sistem (IAKS), ali je za njegovu punu usaglašenost sa zahtjevima koji su propisani Regulativom (EU) 2116/ 2021 u narednom periodu potrebna nadogradnja sistema. Crna Gora je uspostavila sledeće elementi IAKS sistema – Registar poljoprivrednih gazdinstava, LPIS, Sistem za geoprostorne zahtjeve – GSAA, Sistem za identifikaciju i registraciju životinja - VIS.

Završena je nadogradnja GSAA. Tokom nadogradnje sistem se osposobljava da sa što manjim uticajem eksternih firmi možemo kreirati kampanju i mjere unutar kampanje. Ovim su dodate sledeće funkcionalnosti: parametrizacija svih šifranika, parametrizacija ček listi, označavanje aktivnih šifranika, kreiranje grupa zasada u okviru šifranika, po načinu korištenja zemljišta gdje se u okviru jedne grupe dodaj i/ili, ovo postoji i sada ali po kulturi, povezivanje uslovnosti između biljne i životinjske proizvodnje, dodavanje držaoca i vlasnika kod životinja, dodavanje koda za naziv mjere podrške i kod mjere podrške, ABB nomenklatura, izvor finansiranja, budžetska stavka i funkcionalnosti koje se odnose na period trajanja obaveza. Ovim su se stekli uslovi za implementaciju mjera IPARD-a i Agrobudžeta na način koji će u fazi aplikacije upozoriti korisnika na nepoštovanje kriterijuma prihvatljivosti.

Prema posljednjim ažuriranim podacima, trenutno je u Registru poljoprivrednih gazdinstava (Sistem za jedinstvenu identifikaciju korisnika podrške) upisano 22.404 gazdinstava, što je za 1.156 gazdinstva više u odnosu na prethodni izvještajni period.

Prema posljednjim ažuriranim podacima, trenutno je u SIZEP-u upisano 11.174 gazdinstva, što je za 1717 gazdinstava više u odnosu na prethodni izvještajni period. Registrovano je ukupno 93.361 parcela, odnosno za 13.868 više u odnosu na prethodni izvještajni period, odnosno 119.154,6 ha što je više za 14.400,8 ha više u odnosu na prethodni izvještaj.

Završen je projekat za uvođenje livada i pašnjaka u okviru SIZEP-a i odabir agro-ekološke mjere, koji se sprovodi u okviru MIDAS 2 projekta. Prvi javni poziv za Agroekološku IPARD – like mjeru objavljen je 30. VI 2023. i trajao je do 30. IX 2023. Ovom mjerom u 2023. u Sistemu zemljišne evidencije parcela (SIZEP-LPIS) evidentirano je 91,579 hektara (ha) livada i pašnjaka. Postignut je značajan napredak uzimajući u obzir da je prije raspisivanja ovog poziva, u sistemu bila evidentirana površina od 13.600 ha, što čini oko 5% od ukupno korišćenih poljoprivrednih površina dok je nakon realizacije ove mjere taj procenat 40%. Ovim je stvorena osnova za uvođenje livada i pašnjaka u sistem direktnih plaćanja u biljnoj proizvodnji. U okviru MIDAS 2 projekta objavljen je još jedan poziv za IPARD like agroekološku mjeru za 2024. dok od 2025. Ministarstvo planira da ima akreditovanu mjeru 4 i koristi sredstva iz IPARD III programa. Pripremljen je i odobren operativni priručnik zajedno sa priložima i javni poziv koji će biti raspisan zajedno sa svim mjerama direktne podrške za biljnu proizvodnju pošto će ove godine aplikacije biti podnošene kroz jedinstveni sistem aplikacija, nakon akreditacije ove mjere. Očekuje se da će nakon implementacije ove mjere u SIZEP biti upisano dodatnih do 50.000 ha pošto javnim pozivom dodata nova podkategorija pašnjaka na kojem trava pokriva od 25% do 50% površine. Implementaciji ove mjere prethodila je nadogradnja SIZEP-a i nabavljena je neophodna IT oprema za savjetodavne službe i direktorate koji su zaduženi za sprovođenje procesa implementacije ucrtavanja livada i pašnjaka.

Sistem računovodstvenih podataka sa poljoprivrednih gazdinstava (FADN sistem) je uspostavljen, prikupljeni su i obrađeni podaci sa 40 poljoprivrednih gazdinstava za 2023. i isti validirani kroz RICA1 sistem. U izvještajnom periodu izvršene su pripreme za prikupljanje podataka za 2024. i očekuje se rast uzorka na 50 poljoprivrednih gazdinstava. FADN sistem ne može biti u potpunosti usklađen sa pravilima EU dok se ne sprovede Popis poljoprivrede koji je planiran krajem 2024. Nakon popisa dobiće se nova tipologija poljoprivrednih gazdinstava i novi izračun Standardnog izlaza sa poljoprivrednih gazdinstava, te će tek tada biti moguće izraditi plan odabira poljoprivrednih gazdinstava, odnosno uzorak poljoprivrednih gazdinstava koja će biti u FADN sistemu.

Nastavljene su aktivnosti na uspostavljanju sistema izvještavanja o cijenama poljoprivrednih proizvoda. Ministarstvo prikuplja cijene i količine stavljene na tržište poljoprivrednih proizvoda u skladu sa Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja agrarnog marketinškog informacionog sistema („Sl. list CG“, broj 2/19), odnosno prikupljaju se podaci svakih 15 dana i prikupljeni podaci se koriste za praćenje tržišta. Podaci se prikupljaju sa tržnica i pijaca i dostavljaju od strane privrednih društava i preduzetnika koji prodaju, otkupljuju i uvoze poljoprivredne proizvode. Kroz Twinninig projekat je dogovorena podrška izmjene postojeće regulative i izrada analize poređenja sa zahtjevima pravne tekovine EU. Očekuje se da će jedan od rezultata Twinninig projekta biti izrada funkcionalne specifikacije, koja će poslužiti za pripremu tenderske dokumentacije za izradu aplikacije za prikupljanje i obradu informacija sa tržišta poljoprivrednih proizvoda koja je planirana da se realizuje kroz IPA sredstva.

Zajednička organizacija tržišta

U sektoru vina, u skladu s CMO Uredbom (EU) 1308/2013, primjenjuju se mjere posebne podrške za vino. Od ove godine proširen je opseg implementiranja mjera posebne podrške za vino sa zelenom berbom.

Izrada Elektronskog Vinogradarskog registra je u završnoj fazi i u toku je testiranje softverskih rješenja.

Kroz program besplatne distribucije voća, povrća, mlijeka i mliječnih proizvoda u školama (školske šeme), za školsku 2023/2024. godinu, u 2024. kroz ovaj program izvršena je isporuka 143.907 mliječnih obroka, dok je u 2023. izvršena isporuka 380.440 mliječnih obroka, za 8.209 učenika u 17 odabranih osnovnih škola. Ministarstvo će nakon ljetnjeg raspusta nastaviti sa sprovođenjem programa raspodjele besplatnih obroka. Takođe, u okviru ovog programa Ministarstvo će otpočeti i sa pokretanjem pratećih obrazovnih mjera, odnosno formiranjem školskih i oglednih bašta u okviru školskog ekonomskog prostora - dvorišta, a u cilju edukacije djece o poljoprivrednoj proizvodnji i povezivanja djece sa poljoprivrednom praksom.

Kroz Program unapređivanja pčelarstva u okviru: Javnog poziva za dodjelu sredstava podrške za nabavku košnica, djelova košnice, pčelarskog pribora i opreme i električne ograde podnijeto je 394 zahtjeva potencijalne vrijednosti podrške u iznosu od 197.149,23 eura, od čega je isplaćeno 184.932,85 eura; Javnog poziva za dodjelu sredstava podsticaja za nabavku voska za organsku i konvencionalnu proizvodnju meda podnijeto je 112 zahtjeva za nabavku 2.316,40 kg voska u obliku satnih osnova potencijalne vrijednosti podrške u iznosu od 41.624,88 eura, od čega je isplaćeno 37.236,48 eura; Javnog poziva za dodjelu sredstava podsticaja za nabavku pčelarske opreme za transport pčelinjih društava podnijeto je 88 zahtjeva potencijalne vrijednosti podrške 58.750,00 eura, od čega je isplaćeno 53.800,00 eura; Javnog poziva za odabir odgajivača pčelinjih matice podnijeto je 12 zahtjeva za isporuku 8.900 matice potencijalne vrijednosti podrške 62.300,00 eura dok je kroz Javni poziv za odabir pravnog lica - veledrogerije koja ima dozvolu za promet veterinarskih lijekova za tretiranje pčelinjih društava od pčelinjeg krpelje (*Varroa destructor*) ugovorena podrška od 70.000,00 eura od čega je isplaćeno 59.571,12 eura i registrovanim pčelarima izdato 617 potvrda za nabavku lijekova.

Kroz Mjere posebne podrške za vino podneseno je osam zahtjeva potencijalne vrijednosti podrške 50.557,68 eura, od čega je isplaćeno 5.395 eura.

Direktorat za plaćanja prati realizaciju dodijeljenih kvota poljoprivrednih proizvoda po Javnom pozivu za raspodjelu uvoznih preferencijalnih carinskih kvota za poljoprivredne proizvode prema potvrđenom Zakonu o ratifikaciji sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane i Republike Crne Gore, s druge strane strane. Za 2024. je otpušteno 20 bankarskih garancija.

Šeme kvaliteta

U svrhu izrade Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o šemama kvaliteta formirana je Radna grupa, koja radi na pripremi Nacrta Zakona, uzevši u obzir i Regulativu (EU) br. 2024/1143 od 11. IV 2024.

„Monteorganica“ d.o.o je 26. V 2024. akreditovana u skladu sa standardom MEST EN ISO/IEC 17065:2020.:za sertifikaciju poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda sa geografskom oznakom., od strane Akreditacionog tijela Crne Gore, sa rokom važenja do 25. V. 2028. Akreditacioni broj: Sp.12.01 (ATCG 0145).

MPŠV je realizovalo radne sastanke sa grupacijama proizvođača koji su registrovali proizvode šemama kvaliteta u cilju pomoći pri definisanju akcionih planova koji treba da pomognu grupama proizvođača da uspješno uspostave mehanizme interne kontrole, kao uslova za prijavu kontrole i sertifikacije pri kontrolnom tijelu „Monteorganica“ d.o.o. Imajući u vidu da su ranije dogovorene aktivnosti za sledeće proizvode: „Pljevaljski sir“, „Crnogorski goveđi pršut“, „Crnogorska stelja“ i „Kolašinski lisnati sir“ u međuvremenu su definisani planovi i aktivno se sprovode predviđene procedure evidencije po usvojenim specifikacijama, koje su neophodne za prijavu procesa sertifikacije. Zahtjevi prema kontrolnom tijelu u skladu sa planovima pomenutih grupa proizvođača biće predati do kraja 2024.

23. IV 2024. je sertifikovano šest proizvođača geografske oznake „Crnogorski pršut“ od strane kontrolnog tijela „Monteorganica“ d.o.o.

Tokom jula 2024. godine MPŠV je predat zahtjev za izmjene i dopune oznake porijekla „Pljevaljski sir“ sa pratećom dokumentacijom.

Registri oznaka porijekla, geografskih oznaka i oznaka garantovano tradicionalnih specijaliteta su javno dostupni na linku: <https://www.gov.me/dokumenta/c7739cc1-c5e6-446e-ad9f-d454e1e30adc>

Vino

Zbog institucionalne reorganizacije u državi, urađene su izmjene Zakona o vinu, čije usvajanje se očekuje do kraja godine. Postojeći Zakon je u visokom procentu usaglašen s pravnom tekovinom EU pri čemu će se kontinuirano

usaglašavanje s aktuelnim EU propisima realizovati kroz izmjene i dopune podzakonskih akata. U toku je izrada Pravilnika o enološkim postupcima za proizvodnju vina i drugih proizvoda od grožđa.

Za priznavanje i zaštitu geografskog porijekla vina, nadležni organ je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, a službene kontrole obavlja Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove i poljoprivredna inspekcija.

Do sada je sertifikovano geografsko porijeklo osam vina, i to: tri vina sa zaštićenom oznakom porijekla „Kuči“, četiri sa zaštićenom oznakom porijekla „Podgorički subregion“ i jedno vino sa zaštićenom oznakom porijekla „Riječka nahija“.

Maslinovo ulje

U toku su izmjene i dopune Zakona o maslinarstvu i maslinovom ulju („Službeni list CG”, br. 45/14 i 39/16). Zakonom su propisani evropski standardi za proizvodnju i stavljanje na tržište maslinovog ulja. Zakonom su date definicije maslinjaka i zaštićena kultura masline od sječe. Izmjenama zakona jasnije će se definisati prava, obaveze i odgovornosti pravnih i fizickih lica koja proizvode maslinovo ulje i stavljaju ga na tržište, zatim efikasniji rad poljoprivredne inspekcije, i sporovođenje kaznenih odredbi. Osim toga biće zaustavljena dalja gradnja stambenih objekata u maslinjacima.

Dobijanja su pozitivna mišljenja relevantnih institucija, te se tokom septembra mjeseca očekuje utvrđivanje Predloga zakona na Vladi.

Organska proizvodnja

26. V 2024. „Monteorganica“ je dobila proširenje obima akreditacije za proizvode iz organske biljne, stočarske proizvodnje/pčelarstvo, proizvode za sakupljanje divljih biljnih vrsta, za proizvode dobijene postupcima prerade u organskoj proizvodnji, a u sve u skladu sa Zakonom o organskoj proizvodnji.

Podnošenje zahtjeva za akreditaciju prema Uredbi EU 848/2018 Monteorganica planira za kraj 2024.

U međuvremenu Akreditaciono tijelo Crne Gore (ATCG) potpisalo je multilateralni sporazum sa Evropskom kooperacijom za akreditaciju (EA), kojim je potvrđeno da je ATCG u ekvivalentnom položaju sa nacionalnim akreditacionim tijelima država Evropske unije.

Vlada je na sjednici od 26. VII 2024. godine utvrdila Predlog Zakona o organskog proizvodnji, koji je upućen Skupštini na usvajanje.

IPA

Nakon uspješno implementiranog projekta „Priprema tenderske dokumentacije za nabavku softvera i hardvera za poljoprivredne fondove EU (EAGF i EAFRD) Računovodstvo, Registar klijenata i Fitosanitarni informacioni sistem“ koji je finansiran sredstvima Fonda za evropsku integraciju (EUIF), u julu 2024. obezbjeđeno je 900.000 eura kroz EUIF za instaliranje navedena dva softvera za Direktorat za plaćanja (Računovodstveni softver za EU strukturne fondove, Registar klijenata) i nabavku prateće opreme.

Kroz IPA 2021 projekat „EU za podršku poljoprivrednom sektoru u Crnoj Gori“ je obezbijeđeno 9 miliona eura EU sredstava. U pitanju su tri komponente, Poljoprivreda i ruralni razvoj od 3.6 miliona eura i Ribarstvo od 2 miliona eura u direktnom upravljanju i Bezbjednost hrane, veterina i fitosanitarni poslovi od 3.4 miliona eura u indirektnom upravljanju.

U toku je implementacija Twinning projekta „Jačanje kapaciteta u sektoru poljoprivrede i ruralnog razvoja za buduću implementaciju Zajedničke poljoprivredne politike“.

Nakon sprovedenog tendera za ugovor o uslugama „Dalje jačanje administrativnih kapaciteta Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove“ evaluacioni izvještaj je dostavljen Delegaciji EU i čeka se finalno odobrenje istog.

Evaluacioni izvještaj za projekat „Izrada glavnog projekta i nadzor za izgradnju graničnih inspeksijskih punktova i karantinske jedinice za zdravlje bilja u Crnoj Gori“ je odobren od strane Delegacije EU u Crnoj Gori 19. VI 2024. Zajedno sa Evaluacionim izvještajem, EUD je odobrila zahtjev za otpočinjanje pregovaračke procedure sa kompanijom koja je učestvovala u tenderskoj proceduri.

Tender za ugovor „Tehnička pomoć Direktoratu za ribarstvo“, koji je raspisan u junu 2023. godine je u finalnoj fazi ugovaranja.

IPARD program

Realizacija IPARD III programa

Crna Gore je 12. VI 2024. podnijela zahtjev za povjeravanje zadataka implementacije budžeta u okviru IPARD III programa za Mjeru 4 – Agro-ekološke-klimatske mjere i mjere organske proizvodnje, koju su pripremile nacionalne IPARD vlasti i dostavile DG AGRI.

Akreditacioni paket za M6 - Investicije u ruralnu javnu infrastrukturu je pripremljen i dostavljen 24. IV 2024. NAO, na saglasnost.

U vezi sa predstojećim aktivnostima na implementaciji IPARD III programa MPŠV je već započelo implementaciju Mjere 7 (podmjera 7.1 i podmjera 7.2) i Mjere 3.

U okviru Mjere 7 „Diverzifikacija gazdinstava i razvoj poslovanja“, podmjera 7.1 "Podrška investicijama za razvoj ruralnog turizma", kroz IPARD III program je objavljen Prvi javni poziv za dodjelu sredstava finasijske podrške. Prijem zahtjeva za dodjelu podrške trajao je od 21. III do 23. V 2024. U okviru ovog javnog poziva podnijeto je 165 zahtjeva za dodjelu podrške. Ukupna vrijednost traženih investicija je 26.574.264,49 eura (bez PDV-a), a potencijalni iznos podrške je 17.066.900,71 eura. Administrativna kontrola je u toku.

U okviru Mjere 7 „Diverzifikacija gazdinstava i razvoj poslovanja“, podmjera 7.2 „Podrška investicijama za preradu na gazdinstvu“, kroz IPARD III program je objavljen Prvi javni poziv za dodjelu sredstava finasijske podrške. Prijem zahtjeva za dodjelu podrške trajao je od 11. IV do 11. VI 2024. U okviru ovog javnog poziva podnijeto je 19 zahtjeva za dodjelu podrške. Ukupna vrijednost traženih investicija je 437.144,25 eura (bez PDV-a), a potencijalni iznos podrške je 280.082,46 eura. Administrativna kontrola je u toku.

U okviru Mjere 3 „Investicije u fizički kapital za preradu i marketing poljoprivrednih i proizvoda ribarstva“ kroz IPARD III program je 27. VI 2024. objavljen Prvi javni poziv za dodjelu sredstava finasijske podrške. Prijem aplikacija će trajati do 27. IX 2024.

29. VIII 2024. objavljen je prvi Javni poziv za dodjelu sredstava finasijske podrške za Mjeru 1 „Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava“ Programa razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Crne Gore u okviru IPARD III 2021–2027. Prijem aplikacija će trajati do 29. XI 2024. godine.

Realizacija IPARD II programa

U okviru Mjere 1 treći javni poziv u periodu 1. IV 2024.-28.VIII 2024. isplaćena su tri finalna, jedan fazni zahtjev i jedan avansni. Ukupna vrijednost ovih investicija je 626,826.92 eura (bez PDV-a), dok je iznos isplaćene podrške 266,060.96 eura.

U okviru Mjere 1 četvrti javni poziv u periodu 1. IV 2024 -28. VIII 2024. isplaćena su četiri korisnika. Ukupna vrijednost ovih investicija je 324,272.67 eura (bez PDV-a), dok je iznos isplaćene podrške 226,249.12 eura.

Nakon sprovedenog petog Javni poziv za Mjeru 1 – Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava - Programa razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Crne Gore u okviru IPARD II 2014-2020. ukupno je ugovoreno 298 korisnika, sa iznosom investicije od 17.064.526,43 eura (bez PDV-a), iznos ugovorene podrške je 11.912.408,51 eura, od čega je iznos EU kofinansiranja 8.934.306,18 eura.

U periodu od 1 IV 2024. godine ugovoreno je 16 korisnika, sa iznosom investicije od 934.920,99 eura (bez PDV-a), iznos ugovorene podrške je 659.685,87 eura, od čega je EU kofinansiranje 494.764,39 eura.

U okviru Mjere 1 Peti javni poziv u periodu 1.IV 2024-28.VIII 2024. isplaćeno je 91 finalnih, 11 faznih zahtjeva i jedan avansni. Ukupna vrijednost ovih investicija je 4,480,554.01 eura (bez PDV-a), dok je iznos isplaćene podrške 3,099,963.78 eura.

U okviru Mjere 3, treći javni poziv u periodu 1.IV 2024-28.VIII 2024. isplaćena su tri korisnika. Ukupan iznos ovih investicija je 1,736,038.37 eura (bez PDV-a), dok je iznos isplaćene podrške 870,300.90 eura.

U okviru Mjere 3, četvrti javni poziv u periodu 1.IV 2024-28.VIII 2024. isplaćena su četiri korisnika. Ukupan iznos ovih investicija je 1,188,720.61 eura (bez PDV-a), dok je iznos isplaćene podrške 627,080.36 eura.

U okviru mjere 7, prvi javni poziv u periodu 1.IV 2024-28.VIII 2024. isplaćena su 2 finalna i jedan avansni zahtjev za isplatu. Ukupan iznos ovih investicija je 283,747.46 eura (bez PDV-a), dok je iznos isplaćene podrške je 229,115.09 eura.

Od početka implementacije IPARD II programa do 28.VIII 2024. realizovano je i plaćeno 547 projekata. Ukupan iznos realizovanih investicija je 61.786.494,15 eura (bez PDV-a), dok je iznos isplaćene podrške 36.224.709,72 eura, dok je iznos EU dijela 26.981.261,69 eura.

POGLAVLJE 12 - BEZBJEDNOST HRANE, VETERINARSTVO I FITOSANITARNA POLITIKA

12.1. Implementacija Strategije i Akcionog plana – ažuriranje statusa

U izvještajnom periodu kontinuirano se sprovodila Strategija Crne Gore za transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske unije za Poglavlje 12 – Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika sa sveobuhvatnim Akcionim planom i Posebnim Akcionim planom za suzbijanje i iskorijenjivanje klasične kuge svinja koja je usvojena 10. IX 2015. prvi put ažurirana 26. XII 2019, a drugi 14. IX 2023.

Vlada je 18. IV 2024. usvojila Informaciju o promjeni lokacije za izgradnju postrojenja za preradu nusproizvoda životinjskog porijekla. (zaključak Vlade broj 08-312/24-2048/2) (<https://www.gov.me/dokumenta/9fb33423-eddc-40a7-84f9-5365442f7a40>)

Vlada je 18. VII 2024. usvojila Izvještaj o sprovođenju nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za 2023. godinu (<https://www.gov.me/dokumenta/00e2c5fb-6b06-4e01-a3e9-216c4717d2c7>);

12.2. Prenošenje pravne tekovine EU

12.2.1. Usvajanje sekundarnog zakonodavstva

U periodu 1. IV 2024. – 1. IX 2024. usvojeno je sljedeće sekundarno zakonodavstvo:

BEZBJEDNOST HRANE

Program mjera bezbjednosti i kvaliteta hrane i hrane za životinje za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 30/24) (implementacija-monitorinzi);

Program monitoringa nitrata u hrani biljnog porijekla za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 41/24) (Prilog 1 tačka 6.1 CELEX 32023R0915);

Odluku o izmjeni Programa mjera bezbjednosti i kvaliteta hrane i hrane za životinje za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj: 55/24);

Pravilnik o maksimalno dozvoljenim količinama rezidua farmakološki aktivnih supstanci veterinarskih lijekova u proizvodima životinjskog porijekla („Sl. list CG“, broj 74/24);

Pravilnik o monitoringu rezidua u životinjama i proizvodima životinjskog porijekla („Sl. list CG“, broj 78/24).

Instrukcije:

Kontrolne liste za objekte za hranu za životinje (broj 002/3-310/24-1209/2 od 10. IV 2024.) (implementacija: 32005R0183);

Uputstvo o načinu upisa u centralni registar registrovanih odnosno odobrenih objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane za životinje (broj: 002/3-310/24-1018 od 15. IV 2024.). Uputstvo i Obrazci dostupni na web stranici Uprave (implementacija: 32005R0183);

Kontrolne liste za upravljanje nusproizvodima životinjskog porijekla i specifičnim rizičnim materijalom (SRM) (broj: 001-310/24-702/2 od 25. IV 2024.) (implementacija: 32009R1069);

Preporuke o koordinisanim ciljanim kontrolama radi utvrđivanja raširenosti prevarnih praksi za određene kategorije hrane stavljene na tržište (broj:002/1-310/24-3040 od 3. V 2024.) (CELEX 32013H0099);

Preporuke o utvrđivanju prisutnosti toksina T-2 i HT-2 u žitaricama i proizvodima od žitarica (002/1-310/24-3038 od 3. V 2024.) (CELEX 32013H0165);

Preporuke o praćenju prisutnosti Δ^9 -tetrahidrokanabinola, njegovih prekursora i drugih kanabinoida u hrane (broj: 002/1-310/24-3039 od 18. V 2024.) (CELEX 32016H2115);

Inovirana i dopunjena procedura za pregled i odobravanje objekata u poslovanju hranom životinjskog porijekla za stavljanje na listu za izvoz u Evropsku Uniju broj (002/1-310/24-2996 od 11. VI 2024) (implementacija: 32017R0625);

Preporuke o praćenju nikla u hrani (broj: 002/1-310/24-3041 od 23. VII 2024) (CELEX 32016H1111).

IMPLEMENTACIJA PROPISA O BEZBJEDNOSTI HRANE

1. Odobravanje/Registracija objekata za proizvodnju preradu i promet hrane životinjskog porijekla

U Registar odobrenih objekata za proizvodnju i preradu proizvoda životinjskog porijekla upisana su ukupno 172 objekta od kojih je 128 potpuno usaglašeni sa zahtjevima EU, dok su 44 neusaglašena. Neusaglašeni objekti su oni koji se nalaze u kategoriji III, koji posluju sa privremenim odobrenjima i kojima je rok za otklanjanje neusaglašenosti 2030.

Od 128 usaglašeni objekata, za koje je utvrđena ispunjenost opštih i posebnih higijenskih zahtjeva (Regulativa 852/2004 i 853/2004) kao i drugih zahtjeva u pogledu sledljivosti, označavanja uključujući i sisteme samokontrole

uspostavljene od strane subjekata, 75 objekata su oni koji su iz kategorije III prešli u kategoriju I, dok su 53 novootvorena objekata u periodu od 2017. do aprila 2024.

1.1. Službena kontrola objekata za proizvodnju i promet proizvoda životinjskog porijekla

Polovinom maja je donijet je Godišnji plan službene kontrole objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju proizvoda životinjskog porijekla, za period maj 2024. - maj 2025. Pri izradi Plana korišćeni su podaci o brojnom stanju odobrenih objekata na dan 1. IV 2024. iz Centralnog registra odobrenih odnosno registrovanih objekata za hranu životinjskog porijekla, Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitrane poslove. U odnosu na planove iz prethodnih godina isti je korigovan posebno u Poglavlju - učestalost kontrola, predmet i metode/tehnike kontrole. Učestalost službenih kontrola i inspeksijskih nadzora u odobrenim objektima za proizvode životinjskog porijekla izrađena je na osnovu rezultata sprovođenja službenih kontrola u prethodnoj godini/periodu, vrsti i obimu djelatnosti, tržištu na koje se proizvodi iz objekata izvoze, utvrđivanim nepravilnostima tokom prethodne godine, a naročito na osnovu zaključaka i preporuka datih nakon sprovedene revizije (FVO) polovinom marta 2024, tokom misije na završnom sastanku (DG (SANTE) 2024-8036 crveno meso). Ovim planom je utvrđeno da su objekti visokog rizika: neusaglašeni objekti (kategorija III), objekti stavljeni na listu EU za izvoz i objekti većeg obima poslovanja. Procijenjeno je da je nužno u ovim objektima vršiti godišnje veći broj službenih kontrola uz sprovođenja ciljanog nadzora i provjeru HACCP planova.

Službena kontrola - objekti kategorija III

U maju 2024. donijeti su posebni pojedinačni planovi službenih kontrola za svaki objekat koji je razvrstan u kategoriju III i izdati su radni nalozi nadležnim veterinarskim inspektorima, a vezi utvrđivanja stepena usaglašenosti objekta kako bi subjekti izradili novi Plan unaprjeđenja sa novim rokovima. Navedeni datumi moraju biti realni shodno obimom riziku usaglašenosti (odobrava se produženje samo za neusaglašenosti koje zahtijevaju veća ulaganja i duži period za otklanjanje istih) kako bi novi Planovi bili odobreni i izdata im nova privremena rješenja do 2030.

S obzirom na stanje utvrđeno revizijom FVO u objektima za crveno meso, određene su prioritetne aktivnosti, a neke su već i realizovane u cilju unaprjeđenja efektivnosti službene kontrole objekata za hranu životinjskog porijekla.

Donijet je Plan službenih kontrola za 16 objekata koji se trenutno nalaze na listi za izvoz u EU.

Polovinom jula, Uprava je formirala komisiju koja sprovodi ponovni pregled, prvih osam objekata za crveno meso koji su bili predmet revizije, a zatim i ostalih sa liste za izvoz u EU. Pregled objekata se sprovodi radi verifikacije usklađenosti objekata sa svim zahtjevima utvrđenih EU uredbama, u skladu sa Regulativom 2017/625 i Regulativom 2019/627, Glava II i III.

Komisija u sastavu nadležni veterinarski inspektor i DVM sa centralnog nivoa pripremila je/ unaprijedila postojeće kontrolne liste koje se primjenjuju tokom ovih kontrola i to za provjeru: opštih zahtjeva higijene, posebnih zahtjeva higijene za proizvode životinjskog porijekla, provjeru HACCP planova (s akcentom na analizu opasnosti za svaku grupu proizvoda, planovi samokontrole uzorkovanja na mikrobiloške kriterijume itd.) sledljivosti, označavanja, upotrebe aditiva, postupanja s nusproizvodima u objektima za klanje, dobrobiti životinja pri usmrćivanju, transportu, odvajanje i postupanje s nus proizvodima životinjskog porijekla. Ovim pregledom se vrši i kontrola vršenja ante i post mortem pregleda koje još uvijek, do zapošljavanja dovoljnog broja službenih veterinarara, vrše ovlašćeni veterinari iz veterinarskih ambulanti. Pripremljena je i kontrolna dnevna lista o kontroli higijenskih zahtjeva za ovlašćene veterinare.

U skladu sa nalazima u objektima, a posebno u slučaju utvrđivanja neusaglašenosti, komisija će, nakon razmatranja stepena neusaglašenosti i procijene rizika, subjektu donijeti mjere za otklanjanje neusaglašenosti, sa rokom ili ograničila proizvodnju i stavljanje na tržište (EU i Crne Gore) određene grupe proizvoda.

Nakon kontrole izvršenja naloženih mjera donosi se se konačna odluka o usklađenosti/neusklađenosti za obavljanje određenih odobrenih djelatnosti u objektima koji su bili predmet kontrole (prvo za klanje i preradu crvenog mesa) a nakon toga i za ostale. Ukoliko nisu otklonjene sve neusaglašenosti Uprava pokreće inicijativu za isključivanje objekta sa EU liste za izvoz.

2. Odobravanje/registracija objekata za proizvodnju preradu i distribuciju hrane neživotinjskog porijekla

Odobravanje:

U Registar odobrenih objekata za proizvodnju i preradu proizvoda neživotinjskog porijekla upisano je ukupno 350 objekata. Od ovog broja potpuno usaglašeno sa EU zahtjevima je 341 objekat za koje je utvrđena ispunjenost opštih (Regulativa 852/2004) kao i drugih zahtjeva u pogledu sledljivosti, označavanja uključujući i sisteme samokontrole uspostavljene od strane subjekata. Dok ih je 9 (kategorija III) neusaglašenih, koja posluju sa privremenim odobrenjima, I sa rokom za otklanjanje neusaglašenosti do 2030. Od 341 usaglašenog objekata, 52 su za proizvodnju i preradu proizvoda neživotinjskog porijekla koji su iz kategorije III prešli u kategoriju I i 289 novootvorenih objekata u periodu od 2017. do aprila 2024.

Registracija objekata za hranu

U Centralnom registru registrovanih objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane u kojima se obavljaju djelatnosti koje podliježu registraciji, na dan 30. VI 2024. upisano je ukupno 20.693 objekata od kojih je: 4374 objekata u kojima se obavlja djelatnost primarne proizvodnje hrane životinjskog porijekla (pčelinjaci/med,uzgajališta riba i školjki, proizvodnja jaja; 3650 objekata u kojima se obavlja djelatnost prerade sirovog mlijeka na poljoprivrednim gazdinstvima i proizvodnja proizvoda od mlijeka (sir/kajmak); 4171 poljoprivredni proizvođač hrane biljnog porijekla (njive- voće, povrće, žitarice, pečurke, plastenici i dr.); 322 objekata u kojima se obavlja djelatnost prerade voća, povrća, žitarica na poljoprivrednim gazdinstvima i proizvodnja prerađenih proizvoda (med, vino, sokovi, džemovi i dr.); 7744 objekata u kojima se obavlja djelatnost prodaje na malo i veliko hrane (trgovina na malo i veliko, ugostiteljstvo, objekti javne ishrane); 82 objekata u kojima se obavlja djelatnost uvoza, skladištenje i prodaja na veliko hrane za životinje; 350 objekata za prodaju na veliko/skladištenje hrane prodaja na veliko (sa i/ili bez temperaturnog režima).

Kontinuirano i blagovremeno se postupa po svim novopodnijetim zahtjevima za odobravanje obavljanja djelatnosti u objektima koje podliježu odobravanju i upisu u registar registrovanih objekata u kojima se obavljaju djelatnosti poslovanja hranom i hranom za životinje koje podliježu registraciji. Odmah nakon izdavanja uslovnih odobrenja ili upisa u Registar objekti se unose u Plan službenih kontrola.

2.1. Službena kontrola objekata za proizvodnju i promet proizvoda ne neživotinjskog porijekla

Polovinom maja 2024 je donijet je Godišnji plan službene kontrole objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju proizvoda neživotinjskog porijekla, za period maj 2024. - maj 2025.

Službene kontrole obuhvataju kontrolu hrane neživotinjskog porijekla u svim fazama proizvodnje, prerade i distribucije uključujući i primarnu proizvodnju hrane neživotinjskog porijekla, sa pratećim djelatnostima, znači u svim odobrenim i registrovanim objektima upisanim u Centralni registar objekata koji vodi Uprava. Planom je utvrđena odgovarajuća učestalost, aktivnosti/predmet kontrole i metode/tehnike službene kontrole, na osnovu izvršene analize

rizika, pri čemu su uzeti u obzir podaci o brojnom stanju odobrenih objekata na dan 1. IV 2024. godine iz Centralnog registra odobrenih odnosno registrovanih objekata za hranu neživotinjskog porijekla.

Službena kontrola - objekti kategorija III

U maju 2024. donijeti su posebni pojedinačni planovi službenih kontrola za svaki objekat koji je razvrstan u kategoriju III i izdati su radni nalozi nadležnim inspektorima za hranu neživotinjskog porijekla, a vezi utvrđivanja stepena usaglašenosti objekta kako bi subjekti izradili novi Plan unaprjeđenja sa novim rokovima. Navedeni datumi moraju biti realni shodno obimom riziku usaglašenosti (odobrava se produženje samo za neusaglašenosti koje zahtijevaju veća ulaganja i duži period za otklanjanje istih) kako bi novi Planovi bili odobreni i izdata im nova privremena rješenja do 2030.

3. Odobravanje/Registracija objekata za proizvodnju preradu i distribuciju hrane za životinje

Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove redovno ažurira Registar registrovanih/odobrenih objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane za životinje. U registar odobrenih objekata za proizvodnju i promet proizvoda hrane za životinje upisana su 2 odobrena objekta. U registar registrovanih objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane za životinje - uvoz, skladištenje i veleprodaja (stavljanje na tržište) upisano je ukupno 85 objekata. Radi lakšeg pribavljanja dokumentacije od strane subjekta na zvaničnoj web stranici Uprave objavljeno je Uputstvo o načinu upisa u centralni registar registrovanih odnosno odobrenih objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane za životinje (broj: 002/3-310/24-1018 od 15. IV 2024). Uputstvo i Obrazci dostupni su na web stranici Uprave.

Po podnijetim zahtjevima subjekata u poslovanju hranom za životinje, Uprava kontinuirano i blagovremeno postupa i u zakonski predviđenom roku za djelatnosti koje podliježu odobravanju izdaju privremeno/uslovno odobrenje za obavljanje djelatnosti (rješenje). Izdavanje trajnog Rješenja vrši se nakon ispunjavanja svih nedostataka koji su evidentirani prilikom prvog obilaska objekta, a vodeći računa o zakonski propisanim rokovima.

Upis u registar objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane za životinje - uvoz, skladištenje i veleprodaja (stavljanje na tržište) vrši se nakon administrativne kontrole dostavljene dokumentacije, rješenjem. Izdavanjem Rješenja za objekte povlači za sobom i redovne kontrole od strane nadležnih inspektora, odnosno stavlja se u okviru Plana kontrole koji je na snazi.

3.1. Službena kontrola objekata za preradu i distribuciju hrane za životinje

Godisnji plan službene kontrole hrane za životinje

Donijet je Godisnji plan službene kontrole objekata hrane za životinje za period maj 2024-maj 2025 (broj 002/3-310/24-1209 od 10. IV 2024).

Sprovođenje službene kontrole - kontrolne liste

Objavljene su kontrolne liste za lica koja vrše službene kontrole. Tokom sprovođenja službene kontrole inspektori koriste kontrolnu listu koja odgovara aktivnostima koje sprovodi subjekt u poslovanju hranom za životinje i to: subjekta koji distribuira hranu za životinje; subjekta koji prevozi hranu za životinje; subjekta koji proizvodi hranu za životinje namijenjenu tržištu, a bez upotrebe veterinarskih lijekova ili prerađenih proteina životinjskog porijekla i kontrolna lista za subjekte za provjeru preduslovnih programa i HACCP-a (broj 002/3-310/24-1209/2 od 10. IV 2024);

Plan monitoringa

Plan monitoringa na nepoželjne supstance u hrani za životinje kontinuirano se donosi i objavljuje na početku godine. Planirano je da se ove godine uzme veći broj uzoraka hrane iz uvoza – gotovih smješa za krave muzare--zbog aflatoksinu jer je u 2023. bilo nekoliko slučajeva otkrivanja istog.

4. Odobranje/Registracija objekata za proizvodnju preradu i distribuciju nus proizvode životinjskog porijekla

U registar reistrovanih objekata za preradu nusproizvoda životinjskog porijekla upisano je ukupno 8 objekata i to: 5 objekata u kojima se skladišti i prerađuje sirova koža i 3 objekta u kojima se prerađuje pčelinji vosak u satne osnove. Na zvaničnoj web stranici Uprave nalazi se uputstvo za upis u registar. Upis se vrši se na osnovu zahtjeva i dokumentacije koja se podnosi za izdavanje odobrenja, odnosno upisa u registar.

4.1. Službene kontrole objekta za proizvodnju preradu i distribuciju nus proizvode životinjskog porijekla

Donijet je Godišnji plan službene kontrole objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju nusproizvoda životinjskog porijekla za period jun 2024 - jun 2025).Ovim planom inspektori će provjeriti upravljanje, odnosno postupanje sa nusproizvodima životinjskog porijekla kao i higijensko i veterinarsko-zdravstveni uslove u registrovanim objektima za skladištenje i obradu sirove kože i u objektima za preradu pčelinjeg voska u satne osnove. Sprovođenje službene kontrole se srovide po kontrolnim listama za upravljanje nusproizvodima životinjskog porijekla i specifičnim rizičnim materijalom (SRM). Objavljene su kontrolne liste za lica koja vrše službene kontrole. Tokom sprovođenja službene kontrole inspektori koriste kontrolnu listu koja odgovara aktivnostima koje sprovodi subjekt u upravljanju nusproizvodima životinjskog porijekla (broj 001-310/24-702/2 dana 25. IV 2024.)

5. Implementacija Programa monitoringa

U toku je implementacija Programa mjera bezbjednosti i kvaliteta hrane i hrane za životinje za 2024. („Sl. list CG“, broj 30/24) koji sadrži 18 programa: Program monitoringa rezidua u hrani životinjskog porijekla i hrani za životinje , Program monitoringa zoonoza uzročnika zoonoza i praćenja njihove otpornosti, Program monitoringa rezidua sredstava za zaštitu bilja (pesticidi), Program monitoringa nitrata u lisnatom povrću, Program monitoringa mikrobioloških kriterijuma u hrani, Program monitoringa bezbjednosti školjki, Program monitoringa kontaminenata u hrani, Program monitoringa prisutnosti/nivoa akrilamida u određenim kategorijama hrane, Program monitoringa supstanci čija je upotreba ograničena - trans masnih kisjelina, osim onih koje se prirodno pojavljuju u mastima životinjskog porijekla, Program monitoringa nepoželjnih supstanci u hrani za životinje, Program monitoringa kvaliteta i sadržaja soli u pekarskim i proizvodima životinjskog porijekla, Program monitoringa kvaliteta maslina i maslinovog ulja, Program monitoringa kvaliteta meda, Program monitoringa kvaliteta/sastava hrane i načina pružanja informacija potrošačima o hrani, Program monitoringa hrane i hrane za životinje na prisustvo genetski modifikovanog materijala, Program monitoringa predmeta i materijala koji dolaze u kontakt sa hranom, Tehnička i administrativna podrška implementaciji programa i Hitne mjere

Sredstva za sprovođenje Programa obezbijedena su u budžetu UBHVP u iznosu od 400.500,00 eura.

Službena kontrola – sprovođenje monitoringa

Inspektori vrše uzimanja uzoraka hrane u periodima godine kada je realno povećana mogućnost pojave određenih opasnosti u pojedinima kategorijama hrane kao i periodu povećanog prometa/potrošnje. Pri odabiru vrste proizvoda, prema pojedinačnim programima monitoringa (kontaminanti, aditivi i dr.) koriste se i EU smjernice od kojih je određeni broj transponovan u nacionalno zakonodavstvo i u ovom izvještajnom periodu.

Ostale aktivnosti

Sektor za bezbjednost hrane učestvuje u realizaciji IPARD programa i određen je za tehničko tijelo za davanje mišljenja po zahtjevima korisnika za investicije u sektoru prerade hrane (Mjera 3). U skladu sa obavezom definisanom Memorandumom o saradnji, zaključenom između Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove i Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – Direktorata za plaćanje definisano je da Uprava za

bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove na osnovu zahtjeva Direktorata za plaćanje izdaje sljedeća mišljenja:

1. Mišljenje o usklađenosti projektne dokumentacije planirane investicije sa vrstom djelatnosti koja se obavlja (tipom proizvodnje) sa EU propisima iz oblasti veterinarstva, zaštite dobrobiti životinja, bezbjednosti hrane tokom odobravanja objekta (Anex I) i
2. Mišljenje o usklađenosti preduzeća –subjekta u poslovanju hranom sa relevantnim nacionalnim standardima iz oblasti veterinarstva, zaštite dobrobiti životinja, bezbjednosti hrane tokom odobravanja projekta (Aneks IV) na kraju realizovane investicije (lista identifikovanih podataka i preporuka za njihovo rješavanje) - (Anex I);
3. Potvrdu o usaglašenosti investicije sa EU propisima i usaglašenosti preduzeća –subjekta u poslovanju hranom sa nacionalnim zakonodavstvom iz oblasti zaštite dobrobiti, veterinarstva i bezbjednosti hrane i usaglašenost sa proizvodnim kapacitetima objekta za preradu (Anex VI).

Na osnovu izvršenih pregleda izdata su Mišljenje o usklađenosti projektne dokumentacije planirane investicije sa vrstom proizvodnje i Mišljenje o usklađenosti preduzeća - SPH sa zahtjevima bezbjednosti hrane, na kraju realizacije investicije sa spisakom identifikovanih nedostataka i preporuke za njihovo rješavanje.

Nakon završene investicije Uprava izdaje potvrde o usaglašenosti investicije sa EU propisima i usaglašenosti preduzeća – subjekta u poslovanju hranom sa relevantnim nacionalnim standardima iz oblasti bezbjednosti hrane u odnosu na djelatnost, po potrebi i standardima iz oblasti veterinarstva i zaštite dobrobiti životinja i usaglašenost sa proizvodnim kapacitetima objekta za preradu.

Monitoring rezidua u životinjama i proizvodima životinjskog porijekla

Program monitoringa rezidua u životinjama i proizvodima životinjskog porijekla za 2024. (Nacionalni program zasnovan na riziku) kao jedan od programa u sastavu Programa mjera bezbjednosti i kvaliteta hrane i hrane za životinje za 2024. („Sl. list CG“, br. 30/24 i 55/24) je 16. IV 2024. zajedno sa rezultatima testiranja od 2023. upućen ka EK. Na dodatna pitanja i komentare od EK na Program monitoringa rezidua u životinjama i proizvodima životinjskog porijekla za 2024. (iz jula 2024.) je odgovoreno te se čeka povratni odgovor. Program monitoringa rezidua u životinjama i proizvodima životinjskog porijekla za 2024. realizuje se u skladu sa planiranom dinamikom. Donesen je novi Pravilnik o monitoringu rezidua u životinjama i proizvodima životinjskog porijekla („Sl. list CG“, broj 78/24) u skladu Regulativama 2022/1644 i 2022/1646. U skladu sa novim Pravilnikom donešeni su Program monitoringa rezida, plan kontrole za pošiljke iz uvoza za 2024. godinu, broj 04-312/24 - 19450/1 od 12. VIII 2024. i Uputstvo za Program monitoringa rezida, plan kontrole za pošiljke iz uvoza broj 003/1-312/24-3413 od 15. VIII 2024.

Program za praćenje zoonoza, uzročnika zoonoza i njihove otpornosti na antimikrobna sredstva za 2024. godinu

Program za praćenje zoonoza, uzročnika zoonoza i njihove otpornosti na antimikrobna sredstva broj 04-312/24-4234/2 (implementacija celex 32020D1729) donešen je 22. IV 2024, a započeo je sa realizacijom u junu 2024. U 2024. u sklopu Programa obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja za 2024. utvrđen je posebni program monitoringa Salmonelle radi blagovremenog otkrivanja i suzbijanja pojave Salomoneloze domaće živine i preveniranje pojave bolesti prenosive hranom kod ljudi, te se vrši sistematsko praćenje prisustvo uzročnika salmoneloze u jatima živine.

EFSA kampanja u oblasti bezbjednosti hrane

Safe2eat - #Safe2Eat kampanja koja je namijenjena potrošačima da saznaju na neposredan način više o bezbjednosti hrane u Evropi kako biste donijeli prave odluke o tome koju će hranu kupiti, jesti i uživati u njoj na

bezbjedan i zdrav način i RiskVsHazard: RiskVsHazard: Kako prepoznati razliku između opasnosti i rizika kroz kratke video zapise.

VETERINA

U izvještajnom periodu usvojeno je sljedeće sekundarno zakonodavstvo:

Program obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja u 2024. godini („Sl. list CG“, broj 31/24).

Naredba za sprečavanje pojave, otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje zarazne bolesti Q groznica kod goveda („Sl. list CG“, broj 80/24)

Implementacija

Usvojen je Program obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja za 2024. („Sl. list CG“, broj 31/24) koji sadrži 22 potprograma monitoringa i nadzora bolesti životinja i zoonoza, za čije su sprovođenje obezbjeđena sredstva Budžetom.

U okviru UNOPS multianualnog programa “Knowledge for Reform Action in the Western Balkans”, u toku je rad na izradi nacrtu Zakon o zdravlju životinja, u svrhu usklađivanja sa Regulativom (EU) 2016/429 i relevantnim odredbama Regulative (EU) 2017/625. Pored Zakona, plan je priprema podzakonske regulative kojom će se prenijeti sledeće zakonodavstvo EU: Regulativa (EU) 2018/1629; Implementaciona Regulativa (EU) 2018/1882; Delegirana Regulativa (EU) 2020/687 kao i Delegirana Regulativa (EU) 2020/689. Dodatno su u pripremi podzakonski akti u svrhu usklađivanja sa implementacionim regulativama (EU) 2024/859 I (EU) 2024/860, kao Odlukom 2020/1729.

Kontrola veterinarskih lijekova i rezidua i potrošnje antibiotika

Program monitoring rezida u živim životinjama i proizvodima životinjskog porijekla (nacionalni plan kontrole zasnovan na riziku, (implementacija celex 32022R1644 i 32022R1646)) broj 04-312/24-3461/1 donešen je 16. IV 2024, i sprovodi se utvrđenom dinamikom. Novi program i rezultati programa iz 2023. poslani su Evropskoj komisiji. Donesen je novi Pravilnik o monitoringu rezidua u životinjama i proizvodima životinjskog porijekla („Sl. list CG“, broj 78/24). U skladu sa novim Pravilnikom o monitoringu rezidua donešen je plan kontrole rezidua za pošiljke iz uvoza.

Radi obuke i unapređenje ekspertize laboratorije i validacije metoda za supstance A i B ovlašćene za program monitoringa rezidua organizovana je TAIEX ekspertska misija TAIEX Expert Mission on Residues of veterinary medicinal products (ID 85401/33747) od 24. do 26. VI 2024.

U toku je priprema za TAIEX radioncu za pripremu i implementaciju programa monitoringa za residue (TAIEX Workshop on official controls as regards the use of pharmacologically active substances no. AGR 83666), koja treba da se održi u septembru/oktobru.

Crna Gora redovno učestvuje u izvještavanju o potrošnji veterinarskih lijekova WOAHu preko ANIMUSE platforme. Trenutna pozicija Crne Gore po potrošnji veterinarskih lijekova od 120 zemalja koje izvještavaju je 96 (izraženo u mg/kg biomase životinja).

U periodu od 4-7 VI 2024. organizovana je TAIEX Expert Mission on Introduction to the EU legislation on the system for pharmacovigilance, and changes to the terms of the marketing authorisations of the veterinary medicinal products od strane Instituta za lijekove na kojoj su učestvovali predstavnici Uprave. Dogovorene su zajedničke akcije Instituta i Uprave za uspostavljanje sistema farmakovigilance.

Praćenje zoonoza, uzročnika zoonoza i njihove otpornosti na antimikrobna sredstva (AMR)

Program za praćenje zoonoza, uzročnika zoonoza i njihove otpornosti na antimikrobna sredstva za 2024. donešen je 22. IV 2024. godine, a započeo je sa realizacijom u junu. Crna Gora je pripremila podatke iz 2023. godine i poslala ih EFSA u okviru godišnjeg izvještavanja o zoonozama, uzročnicima zoonoza, pojavi bolesti prenosivih hranom i pojavi antimikrobne rezistencije. Pored toga usvojen je Program obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja u 2024. („Sl. list CG“, broj 31/24), koji je u fazi implementacije i koji sadrži 22 programa.

Zaštita dobrobiti životinja

U okviru UNOPS multianualnog programa “Knowledge for Reform Action in the Western Balkans“ u toku je priprema novog Zakona o zaštiti dobrobiti životinja u svrhu potpunog usaglašavanja sa pravnom tekovinom EU.

U izvještajnom periodu, a skladu sa postojećim zakonodavnim okvirom u oblasti zaštite dobrobiti životinja utvrđeni su veterinarsko-sanitarni uslovi, odnosno izdata rješenja za: dva objekata za privremeni smještaj kućnih ljubimaca – pansioni koji ispunjavaju veterinarsko-sanitarne uslove za obavljanje privremenog smještaja kućnih ljubimaca, rješenja su izdata nakon neposrednog uvida na licu mjesta i provjere ispunjenosti propisanih uslova; jedan objekat za higijenu i eksterijerno uljepšavanje kućnih ljubimaca koji ispunjava veterinarsko-sanitarne uslove i uslove neophodne za zaštitu dobrobiti životinja u objektu za higijenu i eksterijerno uljepšavanja kućnih ljubimaca, rješenje je izdato nakon neposrednog uvida na licu mjesta i provjere ispunjenosti propisanih uslova; jedan prevoznik životinja koji vrši prevoz životinja drumskim prevoznim sredstvom koje ispunjava veterinarsko-sanitarne uslove, rješenje je izdato nakon neposrednog uvida na licu mjesta i provjere ispunjenosti propisanih uslova.

Svi odobreni objekti upisani su u Registar objekata iz oblasti zaštite dobrobiti životinja koji je objavljen na zvaničnoj internet stranici UBHVFP. <https://www.gov.me/clanak/kucni-ljubimci>

Takođe, izdata su rješenja za: upis u registar držaoca životinja (pčelinje zajednice) – 288 rješenja; upis u registar držaoca životinja (koke nosije do 350 komada) – 3 rješenja; upis u registar držaoca životinja (tovni pilići) – 2 rješenja; upis u registar držaoca životinja (japanske prepelice)- 1 rješenje; upis u registar držaoca životinja (patke, guske, morke) – 1 rješenje; upis u registar držaoca životinja (kopitari) – 90 rješenja.

Sva gore navedena gazdinstva su upisana u Registar gazdinstava na kojima se drže i uzgajaju životinje radi stavljanja u promet koji je sastavni je dio Centralnog registra gazdinstava koji vodi Uprava. <https://www.gov.me/clanak/registar-gazdinstava-na-kojima-se-drze-i-uzgajaju-zivotinje-radi-stavljanja-u-promet>

Takođe, u gore navedenom periodu izdate su i 4 saglasnosti za održavanje manifestacija-izložbi.

Registar gazdinstava koka nosilja

U izvještajnom periodu povećan je broj gazdinstava upisanih u Registar gazdinstava koka nosilja, te ih je sada 81, sa više od 350 komada koka nosilja.

Ostale aktivnosti

Projekat EU/IPA – Mjera 1 „Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava“ u okviru IPARD-a II 2014–2020

Predstavnici UBHVFP – Sektor veterine, Odsjek za zdravlje i dobrobit životinja i identifikaciju i registraciju životinja, u skladu sa potpisanim Memorandum o saradnji između UBHVFP i Direktorata za plaćanje – MPŠV, obavljali su ocijenu usklađenosti projektne dokumentacije/planirane/završene investicije podnosioca zahtjeva sa nacionalnim/EU zakonodavstvom i kriterijumima Kodeksa dobre poljoprivredne prakse u oblasti zaštite dobrobiti životinja u okviru IPARD-a II 2014–2020. S tim u vezi kroz Mjeru 1, Poziv 4, Javni poziv „Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava“ izdata je jedna potvrda o usaglašenosti investicije sa EU standardima i usaglašenosti poljoprivrednog

gazdinstva sa nacionalnim standardima iz oblasti zaštite dobrobiti životinja nakon realizacije investicije. Kroz Mjeru 1, Poziv 5, izdata su 54 mišljenja sa preporukama za odklanjanje nedostataka koji se odnose na ispunjenost uslova zaštitu dobrobiti životinja na gazdinstvima aplikantata i 58 potvrde o usaglašenosti investicije sa EU standardima i usaglašenosti poljoprivrednog gazdinstva sa nacionalnim standardima iz oblasti zaštite dobrobiti životinja nakon realizacije investicije.

FITOSANITARNA POLITIKA

U periodu 1. IV 2024. – 1. IX 2024. usvojeno je sljedeće sekundarno zakonodavstvo:

ZDRAVLJE BILJA – štetni organizmi

Program fitosanitarnih mjera za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 32/24);

Pravilnik o izmjeni Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za unošenje bilja i biljnih proizvoda koji predstavljaju neprihvatljiv rizik od štetnih organizama („Sl. list CG“, broj 67/24) (32018R2019; 32020R1214; 32020R1361; 32021R0419; 32021R1936; 32022R0230, 32022R0490; 32022R0853, 32022R1309, 32022R1404; 32022R1916; 32022R1942; 32023R0158; 32023R0446; 32023R1174; 32023R1203, 32023R1511, 32023R1535, 32023R2458, 32024R0377, 32024R0879, 32024R1162, 32024R1436, 32024R1437, 32024R1457; 32020R1213; 2020R1362; 32021R0419, 32021R1936, 32022R0490, 32022R1942, 32023R0446, 32023R1203, 32023R1511, 32023R1535, 32023R2743, 32024/1162; 32024R1436, 32024R1457.

Instrukcije:

1. Instrukcija za vizuelni pregled i uzorkovanje biljaka paradajza i uzorkovanje vode radi utvrđivanja *Ralstonia solanacearum* (Broj: 004/1-309/24-1493 od 22. IV 2024.);
2. Instrukcija za fitosanitarne inspektore: Uzimanje uzoraka biljaka paprike i paradajza u cilju otkrivanja prisustva virusa smeđe naboranosti ploda paradajza (*ToBRFV*) (Broj: 004/1-309/24-1547 od 24. IV 2024.);
3. Instrukcija za uvoz određenih plodova citrusa (Broj: 004/1-309/24-2603 od 28. VI 2024.);
4. Instrukcija za primjenu pravilnika o fitosanitarnim mjerama za unošenje bilja i biljnih proizvoda koji predstavljaju neprihvatljiv rizik od štetnih organizama (Broj: 004/1-309/23-2391/4 od 17. VII 2024.).

Informativni materijali:

Dana 8. IV 2024. izrađena je i objavljena Informativna brošura o štetnom organizmu *Anoplophora chinensis* u cilju efikasnije edukacije javnosti i blagovremenog otkrivanja eventualnog prisustva ovog štetnog organizma (<https://www.gov.me/dokumenta/50366c22-3cdd-4c3d-b034-6144bc75f3ab>).

Pored toga, pripremljena je i brošura Atlas biljaka domaćina kineske strižibube *Anoplophora chinensis*, radi efikasnijeg rada na terenu prilikom vršenja posebnog nadzora nad ovim štetnim organizmom.

U periodu 9. - 12. V 2024. vršena je promocija 12. V - Međunarodnog dana zdravlja bilja: (<https://www.gov.me/clanak/najava-12-maj-medunarodni-dan-zdravlja-bilja>; <https://www.gov.me/clanak/najava-12-maj-medunarodni-dan-zdravlja-bilja-2>; <https://www.gov.me/clanak/najava-12-maj-medunarodni-dan-zdravlja-bilja-3>; <https://www.gov.me/clanak/medunarodni-dan-zdravlja-bilja-12-maj-2>)

U okviru projekta „Promocija nauke i podizanje svijesti u oblasti zdravlja bilja” koje sprovodi Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija u toku je Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove je u periodu od 13. do 17. maja 2024. realizovala projekat pod nazivom „Promocija nauke i podizanje svijesti o oblasti zdravlja bilja” (<https://www.gov.me/clanak/realizacija-projekta-promocija-nauke-i-podizanje-svijesti-o-oblasti-zdravlja-bilja>).

Implementacija:

U toku je implementacija Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 32/24), sa Programom zdravstvene zaštite bilja, kroz 20 Posebnih nadzora, nadzor nad određenim prioriternim štetnim organizmima prilikom uvoza i monitoring registrovanih subjekata za tretiranje i označavanje drvenog materijala za pakovanje, edukacije i hitne fitosanitarne mjere: Posebni nadzor *Globodera pallida* i *Globodera rostochiensis*; Posebni nadzor *Synchytrium endobioticum*; Posebni nadzor *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter sepedonicus*; Posebni nadzor *Epitrix cucumeris*, *Epitrix papa*, *Epitrix subcrinita*, *Epitrix tuberis*; Posebni nadzor *Bursaphelenchus xylophilus*; Posebni nadzor *Fusarium circinatum*; Posebni nadzor *Anoplophora chinensis*; Posebni nadzor *Anoplophora glabripennis*; Posebni nadzor *Xylella fastidiosa*; Posebni nadzor *Aleurocanthus spiniferus*; Posebni nadzor *Neoleucinodes elegantalis* i *Anthonomus eugeni*; Posebni nadzor *Aromia bungii*; Posebni nadzor *Candidatus Phytoplasma vitis* (*Flavescence dorée*) i monitoring vektora *Scaphoideus titanus*; Posebni nadzor *Tomato brown rugose fruit virus*; Posebni nadzor voćnih muva iz porodice Tephritidae; Posebni nadzor *Spodoptera frugiperda* (Smith); Posebni nadzor *Tecia solanivora* (TECASO); Posebni nadzor *Popillia japonica*; Posebni nadzor *Thaumatotibia leucotreta*; Posebni nadzor *Phyllosticta citricarpa*; Nadzor nad određenim štetnim organizmima prilikom uvoza; Monitoring registrovanih subjekata za tretiranje i označavanje drvenog materijala za pakovanje; Edukacije; Hitne fitosanitarne mjere. Uz podršku GIZ-a nabavljene su feromonske klopke i žute ljepljive ploče u cilju efikasnije implementacije Programa.

Saradnja sa Upravom carina

U skladu sa Naredbom o mjerama za sprečavanje unošenja štetnih organizama na bilje, biljne proizvode i objekte pod nadzorom koji se prenose drvenim materijalom za pakovanje porijeklom iz Kine, Bjelorusije i Indije* („Sl. list CG“, broj 130/21), Uprava Carina na mjesečnom nivou izvještava UBHVFP. Izvršeno je ažuriranje u dijelu propisa iz oblasti zdravlja bilja u carinskom informacionom sistemu (TARIC CG).

Registar proizvođača, prerađivača, uvoznika, distributera i skladištara bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom (Fito registrar)

U izvještajnom periodu izvršeno je ažuriranje Registra proizvođača, prerađivača, uvoznika, distributera i skladištara bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom (Fito registra) upisom 18 novih subjekata pri čemu je posljednji dodjeljeni Fito broj je ME -1214.

U izvještajnom periodu nastavljeno je održavanje statusa da je Crna Gora slobodna od *Clavibacter michiganensis* ssp. *Sepedonicus*, *Xylella fastidiosa* i *Anoplophora chinensis*. U pogledu održavanja statusa da je Crna Gora slobodna od *Clavibacter michiganensis* ssp. *Sepedonicus* u aprilu 2024. je EK dostavljen obavezujući izvještaj za proizvodnu godinu 2022/2023.

Izgradnja referentne fitosanitarne laboratorije

U izvještajnom periodu, po završenom tenderu za građevinske radove, odabran je izvođač radova.

EFSA kampanja Plant health4Life

U izvještajnom periodu, nastavljeno je sprovođenje EFSA kampanje.

8. IV 2024. parafiran je Protokol o saradnji sa Bosnom i Hercegovinom u fitosanitarnoj oblasti. Direktori uprava obje države usaglasili su tekst i parafirali Protokol između Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine i Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Crne Gore o saradnji u fitosanitarnoj oblasti. (<https://www.gov.me/clanak/parafiran-protokol-o-saradnji-sa-bosnom-i-hercegovinom-u-fitosanitarnoj-oblasti.>) Predstavnici UBHVFP prisustvovali su i učestvovali na simulacijskoj vježbi za karantinsku štetočinu *Anoplophora chinensis* u okviru projekta PHWB (Plant Health Western Balkan) u Zadru.

25. IV 2024. publikovano je obavještenje držaocima bilja u cilju sprovođenja fitosanitarnih mjera za suzbijanje leptiraste vaši *Aleurocanthus spiniferus* koja je invazivna, polifagna štetočina koja prouzrokuje velike ekonomske gubitke na mnogim gajenim biljnim vrstama, naročito citrusima (<https://www.gov.me/clanak/obavjestenje-drzaocima-bilja-sprovođenje-fitosanitarnih-mjera-u-cilju-suzbijanja-leptiraste-vasi-aleurocanthus-spiniferus>)

U periodu od 16. do 17. IV 2024. u okviru projekta „Podrška Regionalnoj Ekonomskoj Integraciji“ podržanoj od strane Evropske Komisije i GIZ-a, održan je regionalni sastanak članica CEFTA sporazuma u Petrovcu, Crna Gora. Sastanku su prisustvovali predstavnici svih članica: Crne Gore, Moldavije, Srbije, Makedonije, Albanije, Bosne i Hercegovine i Kosova; eksperti Anita Benko Beloglavec iz Slovenije i Jacek Žandarski iz Poljske, Raymond O' Rourke iz Irske, kao i predstavnici GIZ-a (<https://www.gov.me/clanak/održan-regionalni-sastanak-clanica-cefta-sporazuma>).

U periodu 10. - 14. VI 2024. uz podršku Evropske Komisije i u organizaciji TAIEX-a (Technical Assistance and Information Exchange), održana je studijska posjeta Odsjeka za zdravstvenu zaštitu bilja Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove hrvatskom Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, u cilju pripreme Kriznog plana za štetni organizam *Anoplophora chinensis* (kineska strižibuba) u slučaju njegove iznenadne pojave i efikasnijeg sprovođenja mjera za njegovo blagovremeno iskorjenjivanje („TAIEX Study Visit on Contingency planning and implementation of eradication measures for *Anoplophora chinensis*“) (<https://www.gov.me/clanak/taieux-studijska-posjeta-hrvatskom-ministarstvu-poljoprivrede>)

Svim opštinskim službama Crne Gore koja održavaju gradska zelenila upućen dopis o štetnom organizmu *Anoplophora chinensis*, radi njihovog uključivanja u vršenje posebnog nadzora nad ovim štetnim organizmom na javnim/urbanim površinama, a u prilogu poslate informativna brošura o štetnom organizmu i kontrolna lista radi efikasnijeg unošenja podataka za pisanje izvještaja.

Službene kontrole

<https://www.gov.me/clanak/izvjestaji-fitosanitarnih-inspekcija>

SJEME I SADNI MATERIJAL

U periodu 1. IV 2024. – 1. IX 2024. usvojeno je sljedeće sekundarno zakonodavstvo:

Program fitosanitarnih mjera za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 32/24);

Program kontrolnog ispitivanja sjemenskog materijala za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 40/24);

Program kontrolnog ispitivanja matičnih stabala sadnog materijala za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 40/24);

Program kontrolnog ispitivanja sadnog materijala za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 40/24);

Implementacija

Za sprovođenje Programa kontrolnih ispitivanja proizvodnje sjemenskog i sadnog materijala i biljni genetički resursi finansijska sredstva su obezbijeđena Budžetom za 2024, a implementacija je u toku.

Sertifikacija sjemena i sadnog materijala

U periodu 1. IV 2024. – 1. IX 2024. sertifikovano je:

- rasada povrća: 3.634.700 kom; Izdato sertifikata: 175.
- sadnog materijala ukrasnog bilja: 20.142 kom; Izdato sertifikata: 68;
- rasada sadnog materijala ukrasnog bilja: 65.323 kom; Izdato sertifikata: 50.

– sadnog materijala začinskog/ljekovitog bilja: 83.800 kom; Izdato sertifikata: 19.

Za sadni materijal loznih kalemova i loznih podloga kao i za sjemenski materijal krompira je u toku sertifikacija.

ZDRAVLJE BILJA - SREDSTVA ZA ZAŠTITU BILJA

Sredstva za zaštitu bilja – stavljanje u promet:

U periodu 1. IV 2024. – 1. IX 2024. usvojeno je sljedeće sekundarno zakonodavstvo:

Program fitosanitarnih mjera za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 32/24);

Lista aktivnih supstanci dozvoljenih za upotrebu u sredstvima za zaštitu bilja za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 38/24) (CELEX 32011R0540; 32022R2364; 32022R2315; 32022R3305; 32022R1480; 32022R1474; 32022R1468; 32022R1443; 32022R1252; 32022R1251; 32022R0814; 32022R0808; 32022R0800; 32022R0782; 32022R0751; 32022R0740; 32022R0708; 32022R0698; 32022R0686; 32022R0501; 32022R0496; 32022R0489; 32022R0456; 32022R0437; 32022R0383; 32022R0378; 32022R0159; 32022R0094; 32022R0043; 32022R0019; 32021R2049; 32022R0801; 32023R0223; 32023R0114; 32023R0115; 32023R0116; 32023R0515; 32023R0741; 32023R0689; 32023R0918; 32023R1005; 32023R1004; 32023R1003; 32023R1002; 32023R1000; 32023R0999; 32023R0998; 32023R1021; 32023R1488; 32023R1436; 32023R1446; 32023R1757; 32023R1756; 32023R1755; 32023R2456; 32023R2660; 32023R2592; 32023R2657; 32023R2513; 32024R0020; 32024R0324; 32023R2591; 32024R0425; 32024R0835; 32024R0836; 32024R0839; 32024R0821 i Prilog 3 32009R1185);

Program post-registracijske kontrole sredstava za zaštitu bilja – monitoring formulacija za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 40/24) (implementacija člana 68 CELEX 32009L1107);

Lista registrovanih sredstava za zaštitu bilja („Sl. list CG“, broj 53/24) (implementacija člana 41 CELEX 32009L1107);

U periodu 1. IV 2024. – 1. IX 2024. implementira se Program fitosanitarnih mjera za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 32/24), kroz 13 monitoringa: Registracija sredstava za zaštitu bilja; Monitoring prometa sredstava za zaštitu bilja; Sprovođenje specijalističkog kursa; Monitoring uređaja za upotrebu pesticida; Program post-registracijske kontrole sredstava za zaštitu bilja – monitoring formulacija; Post-registracijska kontrola sredstava za zaštitu bilja – rezistentnost; Monitoring održive upotrebe pesticida na gazdinstvima; Program integralne zaštite bilja – jabuka; Program primjene fungicida biološkog porijekla; Unapređenje sistema za postupanja i upravljanja otpadom odnosno postupanja sa ambalažom nakon upotrebe pesticida; Monitoring uticaja upotrebe pesticida na životnu sredinu - vode, ptice, pčele, ribe i zemljišta; Monitoring karakteristika sredstava za ishranu bilja; Izvještajno prognozni program; Edukacije.

Implementacija

Komisija za pesticide nastavila je sa radom na registraciji. Ukupno je zaprimljeno 139 zahtjeva, a registrovano 126 pesticida. Lista registrovanih sredstava za zaštitu bilja (www.gov.me)

U skladu sa ranije donešenim odlukama sredstva za zaštitu bilja se od 30. IX 2021. mogu da se uvoze i stavljaju u promet samo ukoliko su registrovana u Crnoj Gori.

Pregled broja ukupno podnešenih zahtjeva za registraciju:

Br.	Datum	Broj ukupno podnešenih zahtjeva
1.	31. XII 2022.	104

2.	31. XII 2023.	134
3.	01. IX 2024.	142

Održiva upotreba pesticida

U periodu 1. IV 2024. – 1. IX 2024. usvojeno je sljedeće sekundarno zakonodavstvo:

Program fitosanitarnih mjera za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 32/24);

Program monitoringa prometa sredstava za zaštitu bilja za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 37/24) (implementacija čl. 6 i 13 CELEX 32009L0128);

Program monitoringa održive upotrebe pesticida na gazdinstvima za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 37/24) (implementacija čl. 13 CELEX 32009L0128);

Program monitoringa uređaja za upotrebu pesticida za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 40/24) (implementacija Aneksa 2. CELEX 32009L0128);

Program monitoringa uticaja upotrebe pesticida na životnu sredinu za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 40/24) (implementacija CELEX 32009L0128 komplementarne mjere sa CELEX-ima: 32009L0147, 31992L0043, 32000L0060), 32005R0396 i sa CELEX-om 32009R1107);

Program za unaprjeđenje sistema za postupanje i upravljanje otpadom odnosno za postupanje sa ambalažom nakon upotrebe pesticida za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 41/24) (implementacija čl. 13 CELEX 32009L0128);

Implementacija

U periodu 1. IV 2024. – 1. IX 2024. nastavljeno je sa sprovođenjem Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja u skladu sa Akcionim planom za period 2021-2026.

Sve planirane aktivnosti realizovane su u skladu sa Planom. Vlada je na sjednici 18. VII 2024. usvojila Izvještaj o sprovođenju nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za 2023. godinu. Nastavljena je medijska kampanja u cilju podizanja svijesti o održivoj upotrebi sredstava za zaštitu bilja, a planirana je i obuka korisnika sredstava za zaštitu bilja za profesionalnu upotrebu, koja se kontinuirano sprovodi kao jedna od aktivnosti predviđenih Nacionalnim planom za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja.

U skladu sa nacionalnim Planom, sproveden je niz aktivnosti na uspostavljanju sistema za kontrolu uređaja za upotrebu sredstava za zaštitu bilja:

Obuka o kalibraciji i sertifikaciji uređaja za primjenu pesticida (www.gov.me)

Sprovedena je mjera unaprjeđenje sistema za postupanja i upravljanja otpadom odnosno postupanja sa ambalažom nakon upotrebe pesticida. Mjera se odnosi na podizanje svijesti javnosti o problemu odlaganja otpada koji nastaje upotrebom pesticida, odnosno ambalaže u koju su upakovani pesticidi.

U cilju dostizanja postavljenih ciljeva održive upotrebe pesticida i formiranja Izvještajno prognoznih službi otpočeto je sa realizacijom dva programa: Izvještajno prognozni program: *Drosophila suzukii*; Izvještajno prognozni program: *Bactrocera oleae* (muva masline). Izvještajno prognozni programi se sprovode u skladu sa posebnim programima radi blagovremenog upozoravanja držaoca bilja o pojavi štetnih organizama i davanja preporuka za njihovo suzbijanje.

Programi se sprovode kroz: praćenje pojedinih štetnih organizama; zdravstvene preglede bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom; prikupljanje uzoraka; laboratorijska ispitivanja i druge aktivnosti koje doprinose praćenju zdravstvenog stanja bilja.

Pregled aktivnosti: Rezidue pesticida u hrani: objavljeni podaci za 2022. godinu (24. V 2024.); Monitoring Drosophila suzukii u zasadima maline na sjeveru; (13. VI 2024.); Pronađeno prisustvo jedinki D. suzukii, preduzeti mjere predostrožnosti (25. VI 2024.); Proizvođači malina da preduzmu mjere u cilju suzbijanja štetnog organizma Drosophila suzuk (6. VII 2024.); Izvještaj o sprovođenju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja (23. VII 2024.); Obuka o kalibraciji i sertifikaciji uređaja za primjenu pesticida (24. VII 2024.); Predstavnici Uprave na regionalnim obukama za fitosanitarne inspektore (24. VII 2024.)

Ostale aktivnosti

EUROSTAT je objavio konačne podatke o prometu pesticida za 2022 godinu (total sales, major groups, categories of products, chemical classes) za Crnu Goru:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/aei_fm_salpest09/default/table?lang=en&category=agr.aei.aei_pes.

Rezidue pesticida

U periodu 1. IV 2024. – 1. IX 2024. usvojeno je sljedeće sekundarno zakonodavstvo:

Program fitosanitarnih mjera za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 32/24);

Program monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 37/24) (CELEX: 32023R0731);

Implementacija

Sprovodi se Program monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 37/24) (CELEX: 32023R0731). Dinamika uzorkovanje izvršava se u planiranim rokovima.

Rezultati realizovanog Programa monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2023. („Sl. list CG“, broj 44/23) (CELEX: 32022R0741) poslali su Evropskoj agenciji za bezbjednost hrane (EFSA).

Detaljan izvještaj po Programu monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2023. sastavni je dio Izvještaja o realizaciji nacionalnog plana za održivu upotrebu pesticida za 2023. godinu:

[Izvještaj o sprovođenju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja \(www.gov.me\)](http://www.gov.me) (23.07.2024)

Službene kontrole:

<https://www.gov.me/clanak/izvjestaji-fitosanitarne-inspekcije>

GMO

U periodu 1. IV 2024. – 1. IX 2024. usvojeno je sljedeće sekundarno zakonodavstvo:

Program fitosanitarnih mjera za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 32/24);

Program kontrolnog ispitivanja sjemenskog i sadnog materijala na GMO za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 40/24);

Implementacija:

U toku je implementacija Programa kontrolnog ispitivanja sjemenskog i sadnog materijala na GMO za 2024. godinu („Sl. list CG“, broj 40/24).

12.3. VIS

U izvještajnom periodu rađeno je na unapređenju Veterinarsko informacionog sistema, čija je baza puštena u rad u toku marta 2024, a prilikom čega je uočen je određeni broj nefunkcionalnosti. Zbog ovih problema i izazova prilikom migracije podataka o gazdinstvima i životinjama, te prelaska na pojedinačnu registraciju praćenja kretanja ovaca, koza i svinja zaposleni na poslovima I&R u Upravi i veterinarske ambulante intenzivnosu radili kako bi podaci u VIS-u oslikavali stvarno stanje životinja na gazdinstvu.

U skladu sa Programom obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja, Uprava je izvršila nabavku ušnih markica za goveda, ovce, koze i svinje. Isti se distribuiraju veterinarskim ambulantomama koje vrše identifikaciju i registraciju životinja i unos podataka u VIS (podaci o životinjama i njihovom kretanju).

Identifikacija i registracija pasa

Ranije uspostavljeni Registar kućnih ljubimaca postao je sastavni dio VIS-a. Od strane veterinarskih ambulanti, unose se podaci o psu i vlasniku kao i podaci o izvršenim vakcinacijama protiv bjesnila. Kako Registar kućnih ljubimaca nije bio u funkciji od sajber napada u avgustu 2022 do marta 2024, vrši se i unos podataka o psima koji su u ovom periodu identifikovani (čipovani) i vakcinisani protiv bjesnila.

U skladu sa Programom obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja, Uprava je izvršila nabavku vakcina protiv bjesnila, mikročipova i pasoša za kućne ljubimce. Isti se distribuiraju veterinarskim ambulantomama koje vrše identifikaciju pasa (čipovanje), izdavanje pasoša, vakcinaciju protiv bjesnila i unos podataka u VIS (podaci o vlasiku, podaci o psu).

12.4. Strukturni zahtjevi za objekte za proizvodnju hrane i kvalitet sirovog mlijeka

Na dan 1. avgust 2024. još 44 objekta za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane životinjskog porijekla (kategorija III) koja posluju sa privremenim odobrenjima, nijesu usaglašena sa EU zahtjevima (rok za otklanjanje 2030.godina). Usaglašeno sa EU zahtjevima je 75 objekata.

Na dan 1. VIII 2024.godne jos 9 objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane neživotinjskog porijekla (kategorija III) koja posluju sa privremenim odobrenjima, nijesu usaglašena sa EU zahtjevima (rok za otklanjanje 2030.godina). Usaglašeno sa EU zahtjevima je 52 objekta.

U izvjestajnom periodu, UBUHVFP /Sektor za bezbjednost hrane je sprovedla treću evaulaciju efikasnosti procesa unaprjeđenja objekata za proizvodnju i preradu proizvoda životinjskog porijekla i neživotinjskog porijekla III kategorije

Analizom stanja, na osnovu službenih kontrola inspektora i izvještaja inspektora o sprovedenim kontrolama neusaglašenih objekata utvrđeno je da se neusaglašenosti ne mogu otkloniti u rokovim datim u Planovima unaprjeđenja, naročito one koje se odnose na rekonstrukciju, dogradnju, ulaganje u opremu ili izgradnju rashladnih sistema. Procijenjeno je da subjekti nijesu realno predvidjeli rokove u Planovima unaprjeđenja a ograničenja prometa izazvana pojavom COVID epidemije i zarazne bolesti životinja u CG –afrička kuga svinja u 2024. dodatno su usporili njihovo poslovanje a samim tim i mogućnosti ulaganja u otklanjanju neusaglašenosti .

Uzimajući u obzir realno opravdane razloge kao i stvaranje pravnih preduslova za dalje poslovanje ovih objekata i dalje korišćenje dostupnih sredstava podrške (IPARD program –investicije u sektoru prerade hrane (Mjera 3) Uprava–Sektor za bezbjednost hrane je inicirala donošenje nove Odluke o produženju rokova za otklanjanje neusaglašenosti u odobrenim objektima za proizvode životinjskog i neživotinjskog porijekla i objektima za nusproizvode životinjskog porijekla.

Ministar poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je uvažavajući razloge i značaj očuvanja i povećavanje proizvodnje hrane u Crnoj Gori donio novu Odluku o produženju rokova za otklanjanje neusaglašenosti u odobrenim objektima za hranu broj 04-310/24-5093/1 od 15. V 2024.

U skladu sa ovom Odlukom definisano je da:

- subjekat u poslovanju hranom kojem je na osnovu odobrenog Plana unaprjeđenja objekta izdato privremeno odobrenje za obavljanje djelatnosti sa rokom važenja do kraja 2024 odnosno do kraja 2025. a koji nije u mogućnosti da do ovog datuma otkloni sve neusaglašenosti predviđene Planom unaprjeđenja, dužan je da u skladu sa datumima važenja privremenih rješenja podnese Upravi zahtjev za produženje rokova u novom odobrenom Planu unaprjeđenja prije isteka rješenja, sa novim datumima otklanjanja pojedinih neusaglašenosti i datumom konačnog završetka unaprjeđenja objekata, najkasnije do 31. XII 2030.

Sve aktivnosti su sprovedene na način koji je mjerljiv. Rezultat tih aktivnosti, kao i saradnja sa subjektima u poslovanju hranom koji su sa svoje strane pokazali veliku odgovornost i posvećenost, je 75 potpuno usaglašena objekta za proizvode životinjskog porijekla i 53 neživotinjskog porijekla sa EU standardima, što je vrijedno pažnje, posebno sa aspekta očuvanja i povećanja proizvodnje hrane životinjskog porijekla u Crnoj Gori, za domaće i evropsko tržište.

Subjekti u poslovanju hranom životinjskog porijekla su najzastupljeniji korisnici IPARD programa.

Sa ciljem ukazivanja na trend razvoja, dat je uporedni prikaz usaglašanih objekata za proizvode životinjskog porijekla krajem 2014. i krajem 2023.

Tabela: Usaglašenost objekata za proizvode životinjskog porijekla na dan 1. VII 2024.

Djelatnost	Usaglašeni sa EU zahtjevima	Neusaglašeni sa EU zahtjevima	Ukupno
klanice-papkari	7	11	18
klanice-živina	3	0	3
mesne preradevine	1	0	1
prerada mesa	10	14	24
obrada crijeva	1	0	1
prerada mlijeka	12	10	22
proizvodi ribarstva	1	0	1
centri za školjke	2	0	2
pakovanje jaja	3	1	4
skladištenje hrane	35	8	43
UKUPNO	75	44	119

Sa ciljem ukazivanja na trend razvoja, dat je uporedni prikaz usaglašanih objekata za proizvode životinjskog porijekla od 2014. do jula 2024.

	Potpuno	Potpuno	Potpuno	Potpuno	Potpuno	Potpuno

Djelatnost/sektori	usaglašeni sa EU zahtjevima 2014.	usaglašeni sa EU zahtjevima 2018.	usaglašeni sa EU zahtjevima 2021.	usaglašeni sa EU zahtjevima 2022.	usaglašeni sa EU zahtjevima 2023.	usaglašeni sa EU zahtjevima na dan 1. VII 2024.
Sektor mesa	2	13	17	21	22	22
Sektor mlijeka	0	10	10	11	11	12
Sektor ribarstva	1	6	7	6	6	3*
Ostalo (jaja, skladišta)	0	34	34	33	34	38
Ukupno	3	63	68	71	73	75

Napomena: U izvještajnom periodu došlo je do određenih promjena: neki objekti su iz djelatnosti klanja prešli u djelatnost proizvodnje proizvoda od mesa, neki objekti su prestali sa radom, neka skladišta su iz registra odobrenih objekata brisana* jer u skladu sa propisima o registraciji objekata obavljaju djelatnost koja podliježe registraciji a ne odobravanju i ti objekti sada nemaju veterinarski kontrolni broj već su upisani kao objekti za skladištenje i promet na veliko hrane sa i bez temperaturnog režima i posluju i hranom neživotinjskog porijekla i upakovanom hranom životinjskog porijekla.

12.5. Kvalitet sirovog mlijeka

Kada je u pitanju kvalitet sirovog mlijeka u sistemu otkupa, a za potrebe prerađivačkih objekata, odobrenih objekata za preradu mlijeka, prema godišnjim izvještajima Laboratorije za mljekarstvo potvrđen je značajan napredak u odnosu na period prije donošenja Programa (2018). Značajno je veći udio sirovog mlijeka koji ispunjava EU zahtjeve u ukupnoj otkupljenog količini.

Službena kontrola poljoprivrednih gazdinstava na kojima se vrši prerada sirovog mlijeka

Tokom juna i jula 2024, vršena je kontrola infrastrukturnih zahtjeva svih zasebnih objekata na poljoprivrednim gazdinstvima za preradu mlijeka i proizvodnju sira/kajmaka u skladu sa propisanim zahtjevima Uredbom o zahtjevima higijene za objekte i prostorije u kojima se proizvode male količine preradi malih količina primarnih proizvoda za ishranu ljudi („Sl. list CG”, br. 59/16 i 6/18). U svim slučajevima neusaglašenosti izdata su rješenja za otklanjanje istih sa rokom. U Registar registrovanih objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane, a koji proizvode, obrađuju i prerađuju sirovo mlijeko upisano je 3650 proizvođača.

Tabelarni Prikaz usaglašeni objekata na gazdinstvima na dan 1. VII 2024.

Usaglašeni sa zahtjevima Uredbom o zahtjevima higijene za objekte i prostorije u kojima se proizvode male količine preradi malih količina primarnih proizvoda za ishranu ljudi („Sl. list CG broj 59/16 i 6/18)	
Opština	Broj objekata
Bijelo Polje	325
Pljevlja	407
Rožaje	188

Berane	143
Danilovgrad	26
Plužine	145
Nikšić	232
Cetinje	4
Gusinje	50
Kolašin	51
Mojkovac	69
Herceg Novi	5
Kotor	1
Petnjica	73
Šavnik	120
Podgorica	70
Plav	93
Andrijevica	38
Žabljak	28
Zeta	7
Tuzi	7
Bar	6
Ulcinj	1
UKUPNO	2089

Na 1561 gazdinstvu na kojima se proizvodi do 50 litara sirovog mlijeka prerada je dozvoljena u sklopu stambenog objekta.

Tabela: Kvalitet sirovog mlijeka u periodu 2020 – 2024

God.	Broj uzoraka	Mast	Proteini	Broj somatskih ćelija	Ukupan broj bakterija
		%	%	X 1000	X 1000
2020	40166	3.92	3.30	338	974
2021	37815	3.97	3.25	320	887
2022	32658	4.06	3.34	302	670
2023	30677	4.05	3.36	298	607

2024	14986*	3.93	3.38	300	526
------	--------	------	------	-----	-----

*Podaci se odnose na period januar-jun 2024.

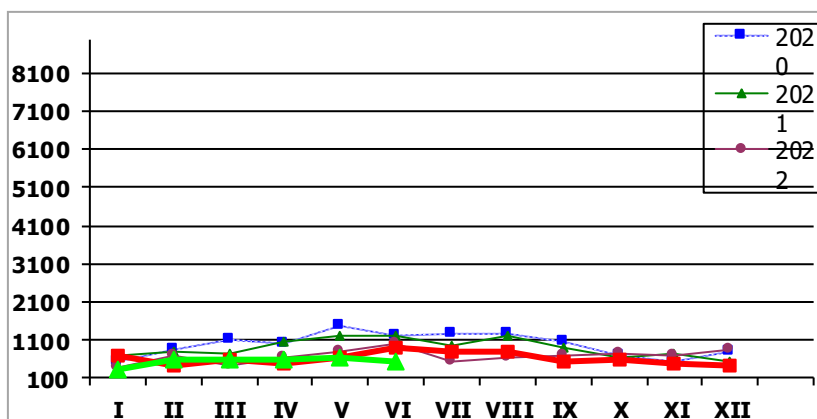
Tabela: Kvalitet sirovog kravljeg mlijeka iz otkupa (period januar - jun 2024.)

Godina 2024 MJESEC	Broj uzoraka	Mast	Proteini	Broj somatskih ćelija	Ukupan broj bakterija	Učešće mlijeka koje ispunjava EU standarde u ukupnoj otkupljenoj količini
		%	%	X 1000	X 1000	
Januar	2467	4.26	3.47	359	298	2060930
Februar	2491	3.96	3.38	225	584	2027684
Mart	2498	3.89	3.4	296	577	2250466
April	2449	3.8	3.4	250	574	2386125
Maj	2518	3.78	3.41	393	615	2503479
Jun	2563	3.87	3.23	275	505	2351662
Ukupno/Prosjek	14986*	3.93	3.38	300	526	13580345

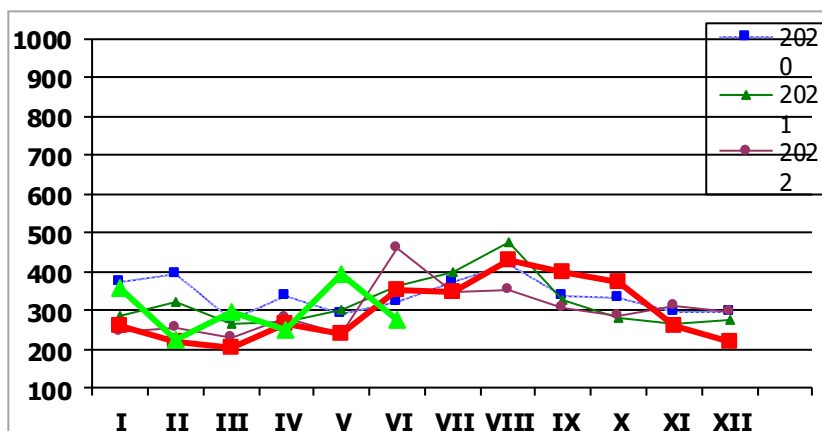
*Podaci se odnose na period januar-jun 2024.

*korigovani izvještaj u odnosu na otkupljene količine

Grafikon 1: Ukupan broj mikroorganizama, po mjesecima

Grafikon 2. Broj somatskih ćelija, po mjesecima

12.6. Sakupljanje i tretman leševa životinja i nus proizvoda životinjskog porijekla

U izvještajnom periodu dvije lokacije koje je Opština Nikšić ponudila za izgradnju postrojenja za preradu nus proizvoda životinjskog porijekla koji nijesu namijenjeni ishrani ljudi, posjećene su od strane predstavnika MIDAS 2 projekta i nakon obilaska je konstatovano da predložena lokacija u Industrijskoj zoni Gračanica (Lokacija L6), katastarskih parcela 4586 KO Nikšić i 4301 KO Kličevo, površine 19.923 m² u potpunosti odgovara potrebama, kako sa aspekta planske dokumentacije, infrastrukture tako i sa aspekta namjene. Vlasnik predmetne parcele je država Crna Gora, a pravo upravljanja ima Opština Nikšić. 16. VI 2023. MPŠV, aktom broj 04-312/23-1545/9 je uputilo inicijativu predsjedniku opštine Nikšić da Skupština Opštine Nikšić da razmotri i izvrši prenos prava upravljanja nad predmetnom lokacijom na državu Crnu Goru. Shodno zaključku Vlade Crne Gore broj 08-312/24-1034/2 od 12. III 2024. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je 20. VI 2024. pokrenulo inicijativu za formiranje nove radne grupe za praćenje implementacije aktivnosti na izgradnji postrojenja i sveobuhvatnog sistema za nesmetano uklanjanje nusproizvoda životinjskog porijekla. Novu radnu grupu će sačinjavati predstavnici sljedećih institucija: Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede; Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove; Ministarstva turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera; Ministarstva prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine; Ministarstva finansija; Ministarstva ekonomskog razvoja; Opštine Nikšić (dva predstavnika); MIDAS 2 projekta.

MPŠV je 3. VII 2024. dostavilo zahtjev Agenciji za zaštitu životne sredine broj 07- 350-450 kojim se traži mišljenje o potrebi procjene uticaja na životnu sredinu za projekat izgradnje postrojenja za preradu nusproizvoda životinjskog porijekla.

12.7. EU akreditacija poljoprivrednih proizvoda za izvoz

12.7.1 Objekti

U izvještajnom periodu nije došlo do promjene broja objekata koji su na EU listi za izvoz, još uvijek ih je ukupno 19, od čega je 16 za hranu životinjskog porijekla i 3 objekta za nusproizvode životinjskog porijekla. I dalje je na snazi zabrana izvoza na tržište EU proizvoda od određenih proizvoda svinjskog mesa zbog pojave Afričke kuge svinja u Crnoj Gori, početkom 2024.

12.7.2 Odobreni planovi upotrebe farmakološki aktivnih supstanci, maksimalno dozvoljenih količina farmakološki aktivnih supstanci i pesticida i kontaminenata

Crna Gora je na listi EK nacrta propisa: lista trećih zemalja za koje su dostavljeni dokazi i garancije da proizvodi životinjskog porijekla koji se izvoze u EU su usklađeni sa zabranom korišćenja antimikrobnih supstanci u svrhu promocije rasta i prirasta i zabrane korišćenja antimikrobnih supstanci koji su rezervisani za humanu upotrebu (Regulation (EU) 2022/1255). Lista je napravljena u skladu sa Regulation (EU) 2023/905. Na listi se nalaze svi proizvodi koji su dozvoljeni za izvoz u EU u skladu sa Regulation 2021/405.

Crna Gora je na listi zemalja sa odobrenim planovima monitoringa rezidua i za mlijeko (Implementaciona Uredba Komisije (EU) 2022/2293 od 18. XI 2022. o izmjeni Implementacione Uredbe Komisije 2021/405/EU o listi trećih zemalja sa odobrenim planovima upotrebe farmakološki aktivnih supstanci, maksimalno dozvoljenih količina farmakološki aktivnih supstanci i pesticida i kontaminenata.

Follow Up za Audit u Crnoj Gori DG(SANTE) 2022 - 7481 – Residues poslat je od strane Uprave 14. IV 2024. i bio je samo djelimično zadovoljavajući pa se slanje dodatnih akcije za konačno zatvaranje preporuka očekuje od strane Uprave do 31. VIII 2024. (dokazi da laboratorije izvan Crne Gore (Hrvatski veterinarski institut Zagreb i Institut za tehnologiju mesa Beograd imaju validovane metode) koje su unamijene da vrše analize na rezidue veterinarskih lijekova i zabranjenih supstanci za one metode koje nijesu validovane od strane nacionalne ovlašćene laboratorije CETI .

Lista Implementacione Regulative (EU) 2021/405, odobreni planovi za rezidue Crna Gora:

Goveda	Ovce /koze	Svinje	Kopitari	Živina	Akvakultura	Mlijeko	Jaja	Zečevi	Divljač	Divljač iz uzgoja	Med	Omotači /prirodna crijeva
x	x	x		x	x ⁽¹⁴⁾ P	x	x				x	x

⁽¹⁴⁾ samo finfish

12.8. Ažuriranje informacija o kontroli bolesti

12.8.1. Bolest kvrgave kože

Za 2024. potpisan je Grant sa Evropskom EK o kofinansiranju programa nadzora za bolesti kvrgava koža goveda.

Aktivni nadzor:

U skladu sa Programom obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja u 2024. godini, aktivni nadzor bolesti kvrgave kože goveda sprovodi se kliničkim pregledom i uzorkovanjem krvi goveda sa cjelokupne teritorije Crne Gore, i u toku je uzimanje uzorka krvi goveda.

Pasivni nadzor:

U toku je sprovođenje pasivnog nadzora koji se sprovodi tokom cijele godine na cijeloj teritoriji Crne Gore. U izvještajnom periodu bila prijavljena je jedna sumnja na bolest kvrgave kože, ali su rezultati su negativni.

12.8.2. Bolest plavog jezika

U skladu sa Programom obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja u 2024. godini, sprovodi se aktivni i pasivni nadzor bolesti plavog jezika i entomološki nadzor (nadzor vektora) .

Aktivni nadzor:

Aktivni monitoring se vrši u novembru mjesecu.

Pasivni nadzor:

U okviru pasivnog nadzora bolesti plavog jezika, od strane ovlašćenih veterinarskih ambulanti, dostavljaju se uzorci za seloroška i molekularna ispitivanja.

Entomološki nadzor (nadzor vektora)

Za period od 5 mjeseci, počev od aprila zaključno sa avgustom 2024. uzorkovanje insekata roda Culicoides se obavljalo na odabranim lokalitetima, a nakon prikupljanja, u SVL vršena je identifikacija i sortiranje na vrste insekata (i brojanje), izdvajanje insekata roda Culicoides i detekcije virusa molekularnom (PCR).

12.8.3. Afrička kuga svinja

Prisustvo virusa afričke kuge svinja, po prvi put u Crnoj Gori, potvrđeno je kod dvije uginule divlje svinje, pronađene na teritoriji opštine Nikšić, u graničnom području sa Bosnom i Hercegovinom, 14. I 2024.

KAMPANJA PODIZANJA SVIJEŠTI, AFRIČKA KUGA SVINJA

U izvještajnom periodu sprovodile su se sve mjere za nadzor afričke kuge svinja definisane Programom obaveznih mjera zdravstvene zaštite u 2024, a koje se temelje na zakonodavstvu EU i preporukama EK, WOAHA i zaključcima GF-TADs-a.

U 2024. kao i u toku 2023. planira se sprovođenje velike kampanje podizanja svijesti o afričkoj kugi svinja na nacionalnom nivou, a tender će biti raspisan u drugoj polovini avgusta. Kampanja će se kao i 2023., sastojati iz dva dijela, pored čega će se održati sastanci sa držaocima svinja, veterinarskim ambulantama i predstavnicima lokalnih samouprava u 8 većih opština, uz obezbijeđeno prisustvo navedenih subjekata iz okolnih opština.

Pasivni nadzor

U izvještajnom periodu nije bilo pozitivnih uzoraka.

Aktivni nadzor divljih svinja na afričku kugu svinja

Imajući u vidu da se aktivni nadzor divljih svinja vrši u toku lovne sezone u periodu od 1. X do 31. I, u toku su pripreme za njegovo sprovođenje.

12.8.4. Klasična kuga svinja

Nadzor divljih svinja na klasičnu kugu svinja

U izvještajnom periodu u SVL nije dostavljen nijedan uzorak porijeklom od uginulih divljih svinja.

Kroz projekat Animal Disease Eradication in Western Balkans (ADEWB II), izrađen je nacrt programa nadzora na afričku i klasičnu kugu svinja, koji će se primjenjivati u 2025. godini, kao preduslov sticanja uslova za status slobodan od klasične kuge svinja.

12.8.5 Bjesnilo

Mjere za otkrivanje i suzbijanje pojave bjesnila kod domaćih životinja

Posljednji slučaj bjesnila zabilježen je u martu 2012. i od tada nema pozitivnih slučajeva. Prije 2012. radilo se o značajnom broju slučajeva (između 10 i 60 godišnje).

Razlog je svakako činjenica da se od jeseni 2011. u kontinuitetu završno sa jesenjom kampanjom 2023. sprovodila dva puta godišnje kampanja peroralne vakcinacije lisica protiv ove bolesti (proljeće i jesen), uz podršku Evropske unije, sa izuzetkom jesenje kampanje 2020. i obje kampanje 2021. godine. Crna Gora je putem Single Market Programa Evropske komisije, odnosno granta HADEA, a na osnovu preporuka ekspertske procjene u okviru projekta ADEWB II, aplicirala za sredstva za sprovođenje oralne vakcinacije lisica i drugih karnivora za naredne tri godine (2025, 2026 i 2027), što bi umnogome doprinijelo stabilnosti epidemiološke situacije u Crnoj Gori i regionu.

Aktivni nadzor

Aktivni nadzor sprovodi se u toku lovne sezone od 1. X. do kraja februara naredne godine, te u periodu izvještavanja nije bilo aktivnosti.

12.9. Administrativni/institucionalni kapaciteti

Bezbjednost hrane

U skladu s ranijim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta UBHVFP Sektor za bezbjednost hrane organizovao je poslove kroz tri odsjeka:

SEKTOR ZA BEZBJEDNOST HRANE	Broj sistemati- zovanih radnih mjesta 2017.	Broj zaposlenih na dan 1.09.2017.	Broj zaposlenih 30.06.201 8.	Broj sistemati- zovanih radnih mjesta 4.04.2019.	Broj zaposlenih 30.08.2019	Broj zaposlenih 31.12.2020	Broj zaposlenih 31.12.2021
Pomoćnik direktora	1	1	1	1	1	1	1
Odsjek za registraciju, odobravanje i praćenje objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane, hrane za životinje i nus proizvoda životinjskog porijekla	9	2	4	9	6	6	7
Odsjek za opšte zahtjeve bezbjednosti hrane	3	1	2	5	2	3	3
Odsjek za inspekciju hrane	38	13	14	24	14	14	14
UKUPNO	51	17	21	39	23	24	25

U skladu sa novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta UBHVFP je organizovan kroz četiri odsjeka:

SEKTOR ZA BEZBJEDNOST HRANE	Broj sistematizovanih radnih mjesta 2022.	Broj zaposlenih 31.12.2022.	Broj zaposlenih 31.12.2023.	Broj zaposlenih 01.04.2024.	Upraznjena radna mjesta
Pomoćnik direktora	1	1	1	1	/
Odsjek za bezbjednost hrane životinjskog porijekla	4	3	3	3	1
Odsjek za bezbjednost hrane neživotinjskog porijekla	4	3	3	3	1
Odsjek za hranu za životinje i nus proizvode životinjskog porijekla	4	2	2	2	2
Odsjek za inspekciju hrane	21	14	15	14	7
UKUPNO	34	23	24	23	11

Napomena: Zbog određenih pravno formalnih ograničenja planirano je da se nakon zapošljavanja veterinarskih inspektora tri inspektora ovlaste za sprovođenje službenih kontrola objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane životinjskog porijekla.

Veterinarska politika

U skladu sa ranijim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta UBHVFP Sektor za veterinu organizovao je poslove kroz tri odsjeka:

SEKTOR ZA VETERINU	Broj sistematizovanih radnih mjesta 2017.	Broj zaposlenih na dan 1.09.2017.	Broj zaposlenih 30.06.2018	Broj sistematizovanih radnih mjesta 4.04.2019.	Broj zaposlenih 30.06.2019	Broj zaposlenih 31.12.2020	Broj zaposlenih 31.12.2021
Pomoćnik direktora	1	1	1	1	1	1	1
Odsjek za zdravlje, zaštitu dobrobiti životinja i identifikaciju i registraciju	10	5	5	8	7	6	6
Odsjek za	4	2	3	4	3	3	3

međunarodni promet							
Odsjek za veterinarsku inspekciju	23	20	20	22	18	14	14
UKUPNO	38	28	29	35	29	24	24

U skladu sa novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta UBHVFP za veterinu organizuje poslove kroz četiri odsjeka:

SEKTOR ZA VETERINU	Broj sistematizovanih radnih mjesta 2022	Broj zaposlenih 31.12.2022.	Broj zaposlenih 31.12.2023.	Broj zaposlenih 1.04.2024.	Upraznjena radna mjesta
Pomoćnik direktora	1	1	1	1	0
Odsjek za zdravlje, zaštitu dobrobiti životinja i identifikaciju i registraciju životinja	6	5	5	5	1
Odsjek za međunarodni promet	4	2	2	2	2
Odsjek za veterinarsku djelatnost, veterinarske lijekove, antimikrobnu rezistenciju i monitoring rezidua	4	1	1	1	3
Odsjek za veterinarsku inspekciju	22	16	16	15	7
UKUPNO	37	25	25	24	13

Na zahtjev Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Uprava za ljudske resurse raspisala je 10. VII 2024. oglas za zapošljavanje 5 veterinarskih inspektora, za čije zapošljavanje su prethodno obezbijedena finansijska sredstva u budžetu Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove.

Pri raspisivanju oglasa uzeta su u obzir područja (opštine) na kojima se nalaze najveći broj objekata za proizvodnju i preradu hrane životinjskog porijekla, uključujući i objekte za izvoz na tržište EU (Bijelo Polje - Mojkovac, Nikšić, Pljevlja - Žabljak, Podgorica - Cetinje i Herceg Novi – Tivat, a gdje je konstatovan nedovoljan broj veterinarskih inspektora (odgovarajuće kvalifikovanog osoblja za službene kontrole i druge službene aktivnosti).

Očekivano je da se ovaj proces završi do kraja 2024.

Fitosanitarna politika

U skladu s ranijim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta UBHVFP, Sektor za fitosanitarne poslove organizovao je poslove kroz četiri odsjeka:

SEKTOR ZA FITOSANITARNE POSLOVE	Broj sistematizovanih radnih mjesta 2017	Broj zaposlenih na dan 01.09.2017.	Broj zaposlenih 30.06.2018.	Broj sistematizovanih radnih mjesta 4.04.2019.	Broj zaposlenih 30.06.2019.	Broj zaposlenih 31.12.2020.	Broj zaposlenih 31.12.2021.
Pomoćnik direktora	1	1	1	1	1	1	1
Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja	5	3	3	4	3	3	3
Odsjek za sjeme, sadni materijal, GMO, zaštitu biljnih sorti i biljne genetičke resurse	5	2	2	4	2	1	1
Odsjek za sredstva za zaštitu i ishranu bilja	5	2	2	4	2	2	2
Odsjek za fitosanitarnu inspekciju	23	14	16	24	16	17	17
UKUPNO	39	22	24	37	24	24	24

U skladu s novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta UBHVFP, Sektor za fitosanitarne poslove organizuje poslove kroz četiri odsjeka:

Fitosanitarni sektor	Broj sistematizovanih radnih mjesta 2022	Broj zaposlenih 31.12.2022.	Broj zaposlenih 31.12.2023.	Broj zaposlenih 1.04.2024.	Potreban broj za zapošljavanje
Pomoćnik direktora	1	1	1	1	0
Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja	4	3	3	3	1
Odsjek za promet i	4	1	2	2	2

sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, GMO, zaštitu biljnih sorti i biljne genetičke resurse					
Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja	4	2	3	3	1
Odsjek za fitosanitarnu inspekciju	23	17	19	19	4
UKUPNO	36	24	28	28	8

Sistematizacijom je uspostavljeno i Odjeljenje za reviziju službenih kontrola i sistematizovana su četiri radna mjesta koja nisu popunjena.

12.10. Projekti

12.10.1 EU:

Projekti u toku:

Capacity building of veterinary and plant health:

Services in the Western Balkan – Lot 1 – Veterinary

Services in the Western Balkan – Lot 2 – Plant Health

Single Market Programme- SMP-FOOD-2024-VETPROGR-LS-IBA — Veterinary programmes 2024, African swine fever & Lumpy Skin Disease

"Country support to advance One health responses against AMR in Western Balkans" ECDC/2022/006, u okviru inicijative (ECDC) tim predstavnika EU institucija ECDC, EFSA and DG SANTE organizovana je tzv. "One Health posjetu Crnoj Gori na temu AMR" u period od 10. do 14. VI 2024. Preporuke i nalazi iz posjete biće prikazane detaljno u izvještaju čija je priprema u toku, a izvještaj će biti osnova za pripremu Mape puta Crne Gore (uključujući i potencijalne izvore finansiranja utvrđenih akcija) za unapređnje praćenja i smanjenja antimikrobne rezistencije za sve uključene sektore.

IPA 2021:

1. U vezi sa dodatnim jačanjem administrativnih kapaciteta nadležnog organa u oblasti bezbjednosti hrane, veterine i u fitosanitarnoj oblasti (Administrative capacities of the Competent Authority in the area of food safety,

veterinary and phytosanitary policy further strengthened) (service), završena je evaluacija ponuda za projekat, te se do početka septembra očekuje potpisivanje ugovora sa pobjednikom tendera;

2. U vezi za aktivnosti koja se odnosi na jačanje laboratorija kako bi se obezbjedila implementacija novih laboratorijskih analiza (Strengthening of laboratories to ensure the implementation of new laboratory analyses) (Supply) u toku je izrada za nabavku laboratorijske opreme i s tim u vezi intenzivna komunikacija sa CFCU oko kompletiranja tehničkih specifikacija, pa se raspisivanje tendera očekuje do kraja godine.

12.10.2 MIDAS 2

Upravljanjem nus proizvodima

Detaljne informacije u vezi sa izgradnjom postrojenja za preradu nus proizvoda životinjskog porijekla koji nijesu namijenjeni ishrani ljudi sadržane su u okviru podnaslova 12.6. Sakupljanje i tretman leševa životinja i nus proizvoda životinjskog porijekla

Izgradnja referentne fitosanitarne laboratorije

U izvještajnom periodu, po završenom tenderu za građevinske radove, odabran je izvođač radova.

12. 10. 3 CEFTA

Od 16-17. IV 2024. održan je regionalni sastanak članica CEFTA sporazuma.

12. 10. 4 GIZ

U izvještajnom periodu predstavnici UBHVFP (inspektori i administracija) učestovali su na regionalnim obukama organizovanim od strane GIZ-a - Projekat „Podrška regionalnoj ekonomskoj integraciji“ koji ima za cilj da pruži podršku CEFTA strukturama u njihovim naporima da dalje prodube regionalnu ekonomsku integraciju i usklađivanje sa pravnom tekovinom EU. Obuke su održane 12. i 13. juna u Beogradu / Smederevu i 21. i 22. juna u Podgorici i sastojale su se od teorijske edukacije i praktične a imale su za cilj da daju smjernice inspektorima kako pouzdano i efikasno da izvrše inspekcijski - fizički pregled usjeva voća i povrća, na koji način da prepoznaju simptome ili bilo koje druge znake prisustva relevantnih štetnih organizama ili fizioloških poremećaja.

12.10.5. FAO

FAO Technical Cooperation Programme (TCP) project TCP/RER/3907 titled “Emergency Response to ASF outbreaks in the Western Balkans”

U toku je realizacija projekta, koji će trajati do januara 2025, a čiji je planirani uticaj poboljšana i zaštićena sredstva za život od ASF-a u ciljanim zemljama Zapadnog Balkana.

Uprava je u pregovorima sa FAO za projekat Support for Montenegro to combat antimicrobial resistance (AMR) in food and agriculture u vrijednosti od 100.000 eura za unapređenje praćenja i smanjenje antimikrobne rezistencije u sektorima zdravlja životinja i bezbjednosti hrane, koji treba da se realizuje tokom 2024. i 2025", u skladu sa nalazima One Health posjete Crnoj Gori na temu AMR.

POGLAVLJE 13 – RIBARSTVO

13. 1 Zakonodavni okvir

U cilju ispunjenja prvog završnog mjerila, Vlada je, nakon usaglašavanja sa domaćim zakonodavstvom i EK 20. VI 2024. utvrdila Predlog Zakona o organizovanju tržišta u ribarstvu i akvakulturi, nakon čega je 30.VIII 2024. donijet u Skupštini.

13.2 Administrativni kapaciteti

U pogledu jačanja administrativnih kapaciteta Direktorata za ribarstvo, u izvještajnom periodu nije bilo dodatnog zapošljavanja.

U dijelu obuka Crna Gora u saradnji sa GFCM-om, od oktobra 2024. nastavlja sa dodatnim terenskim obukama koje sprovodi EFCA na svojim plovilima, a koje pored ostalog imaju za cilj upoznavanje sa ZRP legislativom i njenom primjenom.

13.3 Ostali ostvareni rezultati

AdriaMed

Memorandum o saradnji sa AdriaMed projektom za 2024. je trenutno u fazi potpisivanja. Ovaj memorandum obuhvata aktivnosti izrade nacrtu novog Zakona o morskom ribarstvu i marikulturi, reviziju Zakona o strukturnim mjerama i dodjeli državne pomoći u ribarstvu i akvakulturi, kao i finalne faze razvoja određenih djelova Ribarskog informacionog sistema (RIS).

Prikupljanje podataka

Crna Gora je u pogledu prikupljanja podataka u značajnoj mjeri u skladu sa zahtjevima GFCM i STECF i novom Regulativom o kontroli EU. Ipak, u cilju daljeg usklađivanja sa pravnom tekovinom EU, planirano je unapređenje nacionalnog sistema prikupljanja podataka DCF/DCRF, odnosno revizija uspostavljenog okvira za prikupljanje podataka, izmjene i nadogradnje RIS-a kao i obuke.

Tokom izvještajnog perioda u potpunosti je nastavljena implementacija Programa prikupljanja podataka (DCF-DCRF), kako onih iz komercijalnog ulova, tako i bioloških podataka.

GFCM

Mnoge preporuke GFCM-a već su u potpunosti implementirane u Crnoj Gori, dok su neke preporuke delimično sprovedene. Implementacija svih preostalih preporuka je u toku, a usvajanje novog nacionalnog Zakona o morskom ribarstvu i marikulturi sa pratećim podzakonskim aktima značajno će unaprediti status njihove implementacije. Crnogorsko nacionalno zakonodavstvo u oblasti ribarstva čak propisuje neke strožije mere od onih definisanih u pomenutim preporukama. U okviru projekta MedSea4Fish, aktivnosti koje su do sada sprovedene odnose se na prikupljanje podataka, uključujući nabavku određene opreme za ovu svrhu.

MIDAS

Tokom izvještajnog perioda u sklopu MIDAS projekta realizovane su sljedeće aktivnosti:

Kroz drugi javni poziv za dodjelu bespovratnih sredstava podrške, od osam korisnika koji su potpisali ugovore o grantu, dva korisnika su uspješno završila svoje investicije i dostavili zahtjeve za isplatu. Za jednog korisnika je završena administrativna kontrola i njemu je isplaćena grant podrška, u iznosu od 92.082,38 eura, dok je za drugog korisnika završena administrativna i terenska kontrola, i u toku je procedura isplate grant podrške u iznosu od 55.993,77 eura.

Pored toga, u toku je registracija i administrativna procedura za još tri plovila, a sve u skladu sa nacionalnim propisima.

Odobrene investicije – iznosi investicija za osam potpisnika ugovora o grantu su oko 1,7 miliona eura, uz procijenjenu grant podršku od oko 1,2 miliona eura (70%).

Podrška u okviru ove mjere ima za cilj pružanje bespovratne podrške investicijama u zamjeni starih sa novim ribolovnim plovnim objektima, kako bi se u sektoru ribarstva Crne Gore uvele i primijenile mjere održivog, isplativog i efikasnog ulova ribe i drugih morskih organizama, povećala tržišna konkurentnost i dostigli evropski standardi u bezbjednosti hrane koja potiče iz ulova.

Rekonstrukcija i opremanje ribarskih luka: na osnovu odobrene Studije uticaja na životnu sredinu i socijalni uticaj (ESIA) za izgradnju ribarske luke u Ulcinju, koju je u januaru 2024. data od strane Agencije za zaštitu životne sredine, MPŠV je u izvještajnom periodu podnijelo Svjetskoj banci zahtjev za podršku izgradnji luke na rtu Đerane, u svom budućem partnerskom okviru – petogodišnjem programu za Crnu Goru. Ova finansijska podrška bi se realizovala putem dodatnog finansiranja kroz MIDAS 2 projekat.

Imajući u vidu da saglasnost Agencije na elaborat ima ograničeno trajanje od dvije godine odlučeno je da se u okviru MIDAS 2 projekta opredijele sredstva i pripremi glavni izvođački projekat za luku. U vezi sa tim MIDAS 2 projektni tim, zajedno sa Direktoratom za ribarstvo, pripremio je opis posla i raspisan je tender za izradu glavnog izvođačkog projekta za luku, u periodu 3-17. IV 2024. te je evaluacija u završnoj fazi.

Po pitanju jačanja infrastrukture, u toku je realizacija ugovora za opremanje 10 lokacija za mjesta prvog iskrcaja, uređajima za mjerenje i registraciju ulova. Ugovor za opremanje prvih deset mjesta iskrcaja, uređajima za mjerenje i registraciju ulova je potpisan početkom avgusta 2023. Kompanija je zatražila produženje ugovora, do kraja decembra 2024.

EUSAIR

U toku izvještajnog perioda nastavljene su aktivnosti na implementaciji Evropske strategije za Jadransko – jonski region (EUSAIR), naročito u pogledu implementacije prvog stuba Strategije koji se odnosi na Plavi rast i kojim zajedno koordiniraju Crna Gora i Grčka. Tokom izvještajnog perioda Crna Gora je ostvarila učešće na 8. godišnjem Forumu EUSAIR-a koji se održao 15-16. V 2024. u Šibeniku, a nastavljene su pripreme i za 19. redovni sastanak tematske nadzorne grupe za plavi rast.

U toku je procedura potvrđivanja sporazuma za punopravno članstvo pri međunarodnoj organizaciji Eurofish.

POGLAVLJE 22 – REGIONALNA POLITIKA I KOORDINACIJA STRUKTURNIH INSTRUMENTATA

Tokom izvještajnog perioda nastavljeno je sa ugovoranjem i sprovođenjem projekata obuhvaćenih perspektivom 2014-2020 (IPA II), kao i sa ugovaranje dijela programa finansijske perpektive IPA 2021-2027 (IPA III), odnosno programiranjem preostalih programa koji će Crnoj Gori biti na raspolaganju kroz IPA III period.

U Kolašinu je 15-16. IV 2024. organizovan II sastanak i obuka za članove PRG 22 na temu kohezionih fondova, uz podršku projekta tehničke podrške nipak kancelariji. Treći sastanak PRG je održan je 10. maja 2024. kada je definisana dinamika pripreme odgovora na Usmjeravajuća pitanja EK, te imenovani koordinatori za svaku podoblast Akcionog plana za ispunjavanje zahtjeva kohezije politike EU. Što se tiče institucionalnog okvira za evropske strukturne i investicione (ESI) fondove, osim oblikovanja strukture za implementaciju višegodišnjih operativnih programa u okviru IPA III (koji će u određenoj mjeri odražavati buduću strukturu za implementaciju ESIF-a), nije bilo većih pomaka, posebno imajući u vidu organizacione promjene na nivou Vlade Crne Gore u julu 2024. Međutim, važno je istaći da će budući koraci u tom pogledu biti sastavni dio podoblasti institucionalni okvir, kao dijela revidiraog Akcionog plana za ispunjavanje zahtjeva kohezije politike EU. Ipak, važno je istaći da je, kroz blisku saradnju

Ministarstva finansija i Ministarstva evropskih poslova, stvoren inicijalni nacrt okvira kada je u pitanju struktura za upravljanje fondovima nakon pristupanja, što je potrebno dalje usaglašavati i definisati referentnim zakonskim i podzakonskim rješenjima. U okviru obaveza na pripremi institucionalnog i zakonodavnog okvira za sprovođenje indirektnog upravljanja u okviru finansijske perspektive IPA III, od poslednjeg datuma presjeka stanja pripremljena su i stupila na snagu sledeća dokumenta za sprovođenje IPA III perspektive:

Odluka o imenovanju odgovornih lica za indirektno upravljanje sredstvima IPA, april 2024. godine;

Implementacioni i Operativni sporazumi između nadležnih organa koji su dio strukture za indirektno upravljanje, april 2024. godine.

Dodatno, važno je istaći da je u pripremi paket za povjeravanje izvršenja budžetskih zadataka za operativne programe koji će se sprovoditi u okviru IPA III finansijske perspektive, a koji predstavljaju polaznu osnovu za nadogradnju znanja i iskustva za fondove EU nakon pristupanja. Paket će u septembru tekuće godine biti dostavljen Evropskoj komisiji. Iskustvo u sprovođenju IPA programa će biti od izuzetnog značaja za Crnu Goru kao državu koja pretenduje da postane punopravna članica Evropske unije.

Tokom perioda jun-avgust su završene aktivnosti u vezi zatvaranja IPA II programa: Godišnji akcioni programi za Crnu Goru za 2014. i 2015. godinu, bilateralnog programa prekogranične saradnje Crna Gora-Kosovo za 2014. godinu, i bilateralnog programa prekogranične saradnje Crna Gora-Kosovo za 2015. godinu.

U oblasti administrativnih kapaciteta, sve aktivnosti vezane uz indirektno upravljanje sprovodile su se redovno, iako su na uspostavljeni IPA sistem djelimično uticale brojne i značajne promjene, kako organizacione tako i kadrovske. Nastavljen je razvoj kapaciteta IPA struktura i zapošljavanje novog kadra, ali uz i dalje značajan nedostatak obučenog kadra, prije svega u ugovornim tijelima, kao i u nekim jedinicama za sprovođenje projekata u resornim ministarstvima. Ipak, važno je zaključiti da su ojačani kapaciteti Implementacionih agencija, a Vlada Crne Gore je usvojila Informaciju o definisanju cjelokupnog okvira IPA III, koji će biti dopunjen u narednom periodu, shodno reorganizaciji Vlade koja je nastupila krajem jula ove godine.

U dijelu koji se odnosi na politiku zadržavanja kadra, Vlada je prethodno usvojila Odluku o dodatku na zarade za IPA strukture u decentralizovanom/centralizovanom, indirektnom/direktnom i zajedničkom upravljanju, omogućavajući povećanje zarada zaposlenima u IPA strukturi do 30%. Politika jačanja kadra je nastavljena i redovno primjenjivana tokom izvještajnog perioda. U saradnji sa Upravom za ljudske resurse uspješno se sprovodi specifični program obuka u oblasti upravljanja IPA sredstvima. Sve značajne organizacione i kadrovske promjene, kroz ciklus reorganizacije okvira Vlade Crne Gore, praćene su i analizirane od strane NAO i dalje komunicirane ka EK.

U oblasti programiranja, tokom izvještajnog perioda, nastavljena je priprema programa IPA 2024, koji je Evropska komisija usvojila 27. maja 2024. implementacionom odlukom C(2024) 3543 final. Programom je EU izdvojila ukupno 26,6 miliona eura za sprovođenje planiranih akcija iz oblasti: vladavina prava, životna sredina, socijalne politike, kao za i horizontalnu akciju – Instrument za evropsku integraciju. Takođe, nastavljen je rad na finalizaciji operativnih programa za period 2024-2027 za oblasti: 1) Životna sredina i 2) Zapošljavanje i spocijalne politike, koji su od strane EK razmatrani na sjednici Odbora za IPA-u 18. VI 2024., te usvojeni 5. VIII 2024. implementacionom odlukom EK C(2024) 5738 final i EK C(2024) 5739 final.

IPA II i IPA III u Crnoj Gori na 30/08/2024 (indirektno upravljanje i DBP)					
IPA program	Dostupno	Ugovoreno	% ugovorenog	Plaćeno	% plaćenog
			(C/A)		(E/C)

IPA II 2014	21.20	21.05	99.29%	20.50	97.39%
IPA II 2015	1.60	1.50	93.75%	1.50	100.00%
IPA II 2015 DPB	20.00	19.80	99.00%	19.80	100.00%
IPA II 2016	13.02	13.00	99.85%	10.20	78.46%
IPA II 2017	13.50	12.40	91.85%	10.20	82.26%
IPA II 2017 DPB	15.00	8.40	56.00%	8.40	100.00%
IPA II 2018	24.50	23.70	96.73%	16.20	68.35%
IPA II 2020	8.80	7.40	84.09%	5.90	79.73%
IPA II 2016/2017/2019 DPB	40.00	40.00	100.00%	40.00	100.00%
SOPEES	15.20	14.70	96.71%	13.60	92.52%
IPA II CBC MNE-ALB	10.70	7.50	70.09%	3.80	50.67%
IPA II CBC MNE-KOS	7.50	7.50	100.00%	4.00	53.33%
IPARD II	37.20	36.40	97.85%	26.70	73.35%
Ukupno IPA II	228.22	213.35	93.48%	180.80	84.74%
IPA III 2021	9.60	1.00	10.42%	0.00	0.00%
IPA III 2022 DBP	22.50	7.50	33.33%	7.50	100.00%
IPA III 2023 DBP	30.00	27.00	90.00%	27.00	100.00%
IPA III CBC MNE-KOS	7.50	0.00	0.00%	0.00	0.00%
IPA III CBC MNE-ALB	10.70	0.00	0.00%	0.00	0.00%
IPARD III	63.00	0.00	0.00%	0.00	0.00%
Ukupno IPA III	143.30	35.50	24.77%	34.50	97.18%
Ukupno IPA II i IPA III	371.52	248.85	66.98%	215.30	86.52%

Napomene:

U tabeli je dat EU dio sredstava

DBP - Direktna budžetska podrška

U okviru IPA III programa dati su podaci za programe za koje su Finansijski sporazumi potpisani

Kada je riječ o Višekorisničkoj Ipi, tokom izvještajnog perioda nastavljeno je sa redovnim aktivnostima na sprovođenju aktivnih programa i akcija. Evropska komisija je 2. IV 2024. godine usvojila set akcija za više zemalja za: Višekorisnički višegodišnji akcioni plan za podršku Zapadnobalkanskom investicionom okviru u korist Zapadnog Balkana za 2024–2027 u iznosu od 265 miliona eura i Višekorisnički godišnji akcioni plan u korist Zapadnog Balkana i Turske za 2024 u iznosu od 128,26 miliona eura.

Na 37. sastanku Grupe projekata (Project Financiers Group) Zapadnobalkanskog investicionog okvira održanom 24. maja 2024. godine u Beogradu predstavljene su osnovne informacije vezane za ocjenu projektnih predloga koje je kandidovala Crna Gora. Kada je u pitanju 30. poziv za tehničku podršku u pripremi projektne dokumentacije, pozitivno je ocijenjena jedna projektna aplikacija i to:

1. „Izgradnja novog 110 kV dalekovoda Virpazar-Briska Gora-Ulcinj sa nastavkom na 110/35 kV Virpazar i 110/35 kV Ulcinj, Crna Gora” u iznosu od 1 milion eura. Odobrenim grantom biće finansirana priprema studije izvodljivosti sa analizom troškova i koristi, kao i studija procjene društvenog i uticaja na životnu sredinu. Vodeća finansijska institucija je Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD).

Kada je u pitanju 10. poziv za sufinansiranje investicija za sprovođenje infrastrukturnih projekata pozitivno je ocijenjeno osam projektnih aplikacija od kojih pet je predloženo za usvajanje Operativnom odboru ZIO na sastanku u Londonu i to:

1. „Unapređenje sistema za prikupljanje otpadnih voda u opštinama Nikšić i Pljevlja, Crna Gora“ , s predloženim iznosom granta EU od 18,6 miliona eura;
2. „Unapređenje sistema vodosnabdijevanja u Prijestonici Cetinje, Crna Gora“ s predloženim iznosom granta EU od 15,30 miliona eura;
3. „Infrastruktura vodosnabdijevanja i prikupljanja otpadnih voda na Jadranskoj obali – Bokokotorski zaliv“ s predloženim iznosom granta EU od 14,8 miliona eura;
4. „Vodovod i sanitacija na Crnogorskom primorju, faza V, komponenta 2 – Opština Tivat“ s predloženim iznosom granta EU od 24 miliona eura;
5. „Vodosnabdijevanje i sanitacija u Ulcinju – Faza 1- Komponenta 2: Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda (PPOV) i prateće infrastrukture) s predloženim iznosom granta EU od 42,90 miliona eura.

Za tri projekta koji se odnose na rekonstrukciju vodovodne i kanalizacione mreže u Ulcinju, Tivtu i Bokokotorskom zalivu predstavnici EK su ukazali da je neophodno smanjiti iznose traženih bespovratnih sredstava kako bi se uklopili u raspoloživi budžet, što će biti dogovoreno između krajnjih korisnika i međunarodnih finansijskih institucija. Rok za unošnje izmijenjenih projektnih predloga u elektronski sistem ZIO je 6. VI 2024.

Takođe, tri projektne aplikacije koje je kandidovala Crna Gora a koji su predloženi za usvajanje Operativnom odboru ZIO koji će biti održan u decembru 2024. su iz sektora energetike, i to:

1. Izgradnja DV 110 kV Herceg Novi – Vilusi, rekonstrukcija 110/35 kV TS Vilusi i proširenje 110/35 kV TS Herceg Novi, Crna Gora u iznosu od 3,1 miliona eura;
2. CEDIS pametna digitalizacija – faza I, Crna Gora u iznosu od 5 miliona eura;
3. Izgradnja TS 400/110 kV Brezna – II faza, Crna Gora u iznosu od 6,26 miliona eura.

Tokom izvještajnog perioda, nastavljeno je sprovođenje aktivnosti u okviru 11 programa evropske teritorijalne saradnje u kojima Crna Gora učestvuje. Crna Gora se i zvanično pridružila programu Interreg Evropa, za koji je u julu 2024. odobrena nova verzija Programa saradnje, koja uključuje i sedam država (5 IPA država, Moldavija, Ukrajina) koje su, odlukom EK, naknadno postale dio programskog područja. Tokom ovog perioda, raspisani su dodatni pozivi, odobreni su za finansiranje i ugovoreni brojni projekti u kojima učestvuju crnogorski korisnici, u oblasti zaštite životne sredine, prilagođavanja klimatskim promjenama i prevencije rizika od katastrofa, unapređenja pristupa vodama i održivog upravljanja vodama, zaštite biodiverziteta i zelene infrastrukture, cirkularne ekonomije, promovisanja obnovljivih izvora energije, unapređenje inkluzivnosti tržišta rada i njegove pristupačnosti, istraživanja i inovacija,

razvoja vještina za pametnu specijalizaciju, unapređenja održive multimodalne urbane mobilnosti, pristupačnih i inkluzivnih kvalitetnih usluga u obrazovanju, unapređenja uslova za rast i razvoj malih i srednjih preduzeća, unapređenje institucionalnih kapaciteta za teritorijalno i makro-regionalno upravljanje.

Dodatno, u okviru Interreg IPA programa Hrvatska-Bosna i Hercegovina-Crna Gora, 18. VI 2024. raspisan je I javni poziv namijenjen mikro i malim preduzećima u pograničnom području Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Crne Gore, a kojim koordinira Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO). Finansijska podrška opredijeljena je za razvoj i prilagođavanje poslovnih modela, proizvoda, usluga i procesa, podsticanje razvoja lokalnih mikro i malih preduzeća, sa snažnim naglaskom na uvođenju inovacija, proizvoda ili procesa, razvoju pilot akcija i novih poslovnih rješenja, uz istovremeno unapređenje njihove prekogranične poslovne saradnje.

Kada su u pitanju monitoring i evaluacija, nastavljene su redovne aktivnosti po ovom pitanju, u skladu s procedurama za programe i projekte Ipe. U cilju analize efikasnosti, kvaliteta, koherentnosti i usklađenosti sprovođenja svih projekata i aktivnosti u definisanim oblastima politika, kao i u cilju targetiranja budućih obaveza i aktivnosti u okviru IPA II i IPA III perspektive, 26. i 27. juna 2024. održan je sastanak Sektorskog nadglednog odbora, u vidu dvodnevni sastanaka grupisanih po IPA sektorima. Kada je riječ o evaluaciji IPA II programa, uspješno je završen rad Evaluacione komisije za projekat Podrška evaluaciji IPA II akcija koje se sprovode u indirektnom upravljanju, te potpisan ugovor.

Po pitanju IPARD-a II, nastavljen je rad na sprovođenju ugovora potpisanih kroz prethodne objavljene javne pozive, s obzirom na to da rok za korišćenje dostupnih IPARD II sredstava ističe 31. XII 2024..

Kada je IPARD III u pitanju, tokom izvještajnog perioda objavljen je javni poziv za podmjernu 7.2. „Podrška investicijama za preradu na gazdinstvu“. Zahtjev za dodjelu podrške podnosio se u roku od 11. IV 2024. do 11. VI 2024. Ukupan iznos raspoloživih sredstava za ovaj javni poziv iznosi 1,4 milion eura.

Takođe, prvi javni poziv u okviru IPARD III programa za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju za Mjeru 3, namijenjen investicijama u fizički kapital za preradu i marketing poljoprivrednih i proizvoda ribarstva, objavljen je 27. juna i trajeće 60 dana. Kroz Javni poziv za Mjeru 3, podržavaju se investicije čija je ukupna vrijednost od 30.000 eura do 2 miliona eura. Obezbijedena je podrška u iznosu od 7,2 miliona eura za investicije koje se odnose na izgradnju i/ili rekonstrukciju i opremanje objekata; nabavku opreme, specijalizovanih vozila, mašina i uređaja. Istovremeno, tokom ovog perioda radilo se na akreditaciji Mjere 4 IPARD III Programa/podnošenja Zahtjeva za povjeravanje izvršenja budžetskih zadataka na nacionalne vlasti. Pored poziva, 20. juna je održan treći sastanak IPARD III Odbora za nadgledanje. Na održanoj sjednici usvojene su izmjene IPARD III programa, članovi su informisani o stanju sprovođenja prvih IPARD javnih poziva za Mjeru 7, podmjere 7.1 i 7.2., kao i o stanju implementacije IPARD II programa. Nakon održanog Odbora, za predstavnike Evropske komisije organizovana je posjeta IPARD korisnicima iz opština Žabljak, Šavnik i Nikšić, gdje su u neposrednoj komunikaciji predstavnici EU komisije imali priliku da obidu investicije koje su podržane sredstvima IPARD II programa.

POGLAVLJE 33 - FINANSIJSKE I BUDŽETSKE ODREDBE

33.1. Tradicionalna sopstvena sredstva

Polazeći od dokumenta Analiza nedostataka i preporuke za usklađivanje postojećeg nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU u vezi sa sopstvenim sredstvima EU, izrađenog u okviru projekta „Unapređenje sistema sopstvenih sredstava EU u Crnoj Gori“, dalje usklađivanje u dijelu Carinskog zakona i Uredbe o bližem načinu sprovođenja carinskih postupaka i carinskih formalnosti, vršiče se u skladu sa dinamikom izmjene ovih propisa:

- Carinski zakon - I kvartal 2026;

- Uredba o bližem načinu sprovođenja carinskih postupaka i carinskih formalnosti - IV kvartal 2024.

Postoje dvije direktive koje se odnose na Poglavlje 33 – 2006/79/EZ i 2007/74/EZ, koje su djelimično usklađene sa Carinskim zakonom i Uredbom o uslovima i postupku za ostvarivanje prava na oslobođenje od plaćanja carine. Kroz projekat „Unaprjeđenje sistema sopstvenih sredstava EU u Crnoj Gori“ su izrađene tabele usklađenosti ove dvije direktive sa navedenim nacionalnim zakonodavstvom.

Direktiva Savjeta 2006/79/EZ se odnosi na oslobođenje od plaćanja poreza na uvoz malih pošiljaka robe nekomercijalne prirode iz trećih zemalja, a Direktiva Savjeta 2007/74/EZ na oslobođenje od poreza na dodatu vrijednost i akcize na uvoz robe za lica koja putuju iz trećih zemalja.

U cilju osiguranja da su sopstvena sredstva EU tačno prikupljena, evidentirana u računima, isplaćena, da se o njima izvještava i da se revidiraju, kako na nacionalnom nivou tako i od strane EU, izvršiće se nadogradnja informacionog sistema (carinskog uvoznog sistema i finansijskog modula) i izraditi aplikativno rješenje za automatsko generisanje izvještaja računa A i B. Specifikacija funkcionalnih zahtjeva za uvođenje aplikacije vođenja računa A i B je pripremljena u okviru projekta „Unaprjeđenje sistema sopstvenih sredstava EU u Crnoj Gori“ i dostavljena kompaniji koja je radila novi carinski informacioni sistem (Migrirani CIS).

Planirane aktivnosti je moguće realizovati u toku 2025.

30.1. Svjetska trgovinska organizacija (STO)

Crna Gora je 14. VI 2024. STO Sekretarijatu deponovala instrument ratifikacije koji se odnosi na STO Sporazum o nedozvoljenim subvencijama u ribarstvu (Skupština je 4. IV 2024. donijela Zakon o potvrđivanju Protokola o izmjenama i dopunama Sporazuma iz Marakeša o osnivanju STO – Sporazum o subvencijama u ribarstvu („Sl. list Crne Gore - Međunarodni ugovori”, broj 3/2024)). Na ovaj način, pored ispunjavanja međunarodno preuzetih obaveza Crna Gora je nastavila i da slijedi politiku Zajedničke ribarske politike i stavove EU.

U aktuelnim pregovaračkim procesima, Crna Gora usaglašava svoje stavove u STO s EU. Na liniji navedenog, u izvještajnom periodu, Crna Gora je u junu 2024. podržala Neformalni dijalog o zagađenju plastikom i ekološki održivoj trgovini plastikom (Informal Dialogue on Plastics Pollution and Environmentally Sustainable Plastics Trade), kada je i najavljena kao nova članica kosponsor Inicijative. Takođe, u vezi sa Zajedničkom inicijativom o elektronskoj trgovini (Joint Initiative on E-commerce) tokom 2024. održano je više rundi pregovora, i inovirana verzija pregovaračkog teksta⁴³ distribuirana je članicama (koje podržavaju Inicijativu) kao i Zajednička izjava⁴⁴. i u tom smislu očekuje se da će članice dostaviti svoje pozicije do kraja septembra 2024. U odnosu na pomenuto, digitalna trgovina ima širi kontekst od obuhvata poglavlja 30 i podrazumijeva svaku trgovinu koja je omogućena elektronskim putem. U tom smislu prepoznaje se značaj multilateralnog nivoa kroz učešće u Programu rada o elektronskoj trgovini⁴⁵ u dijelu moratorijuma na carine (koji je Crna Gora podržala u konsultacijama s EK), ali i u odnosu na pomenutu Inicijativu. Pitanje elektronske trgovine, u odnosu na aktuelni proces je značajno i s aspekta dalje implementacije nakon usvajanja Inicijative i uvođenja u pravni sistem STO-a. Crna Gora podržava aktivnosti koje imaju za cilj nadgradnju već postojećeg pravnog okvira, pa pored e-trgovine, na fonu usaglašavanja s EU politikama, podržava i uvođenje Sporazuma o olakšicama za ulaganje u razvoj (IFD) u pravni sistem STO-a⁴⁶.

U odnosu na već preuzete obaveze, Crna Gora je prepoznata kao jedna od aktivnijih STO članica, imajući u vidu da kontinuirano i blagovremeno dostavlja notifikacije (sve distribuirane notifikacije su dostupne na sajtu STO). U odnosu na Sporazum o trgovinskim olakšicama, u toku je izrada Programa trgovinskih olakšica 2024-2026 s Akcionim planom. Nacrt dokumenta je pripremljen na nivou Koordinacionog tijela Savjeta za trgovinske olakšice i uz učešće predstavnika privatnog sektora, i u toku je prikupljanje komentara i sugestija u cilju finalizacije ove obaveze.

30.2. Podaci o trgovini i stranim direktnim investicijama

U **Aneksu 3** prikazani su statistički podaci Upraveza statistiku Crne Gore – MONSTAT o spoljnotrgovinskoj robnoj razmjeni koji se odnose na period 2010 – 2023. i preliminarni podaci za period januar – jun 2024.

⁴³ Draft Text WTO Electronic Commerce Agreement (28 VI 2024)

⁴⁴ Joint Statement Initiative on Electronic Commerce (16 VII 2024)

⁴⁵ Work Programme on Electronic Commerce

⁴⁶ Podsjećamo da i pored činjenice da je uvođenje IFD u pravni sistem (kao dodatak aktuelnog Aneksa 4 – plurilateralni Sporazum, kao dio paketa kojim je osnovana STO - Marakeškog Sporazuma) trebalo da bude predloženo u okviru 13 Ministarske konferencije, pomenuto nije razmatrano, nakon zvaničnog protivljenja Indije.

Podaci su prikazani u skladu sa važećim EU standardima i međunarodnim preporukama i to sa regulativama iz community legislation applicable to the statistics relating to the trade of goods, vezane za EXTRASTAT: Regulativa Savjeta 1172/95, Regulativa Komisije 1917/2000, Regulativa 471/200, Regulativa Komisije 113/2010. Podaci su obrađeni po specijalnom trgovinskom sistemu shodno European legislation applicable to the statistics relating to the trading of goods. Ukupna spoljnotrgovinska robna razmjena Crne Gore za januar – jun 2024, prema preliminarnim podacima Monstat-a iznosila je 2 220,0 miliona eura, što ukazuje na rast od 0,6% u odnosu na isti period prethodne godine. Izvoz robe imao je vrijednost od 287,9 miliona eura, a uvoz 1 932,1 miliona eura. U odnosu na isti period prethodne godine izvoz je bio manji za 24,5%, a uvoz veći za 5,9%. Pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 14,9% i manja je u odnosu na isti period prethodne godine kada je iznosila 20,9%. Ukupna spoljnotrgovinska robna razmjena Crne Gore i CEFTA zemalja za period januar – jun 2024. prema preliminarnim podacima Monstat-a iznosila je 629,4 miliona eura. Izvoz robe u zemlje CEFTA-e iznosio je 133,5 miliona eura, dok je uvoz robe bio 495,9 miliona eura.

U **Aneksu 4** prikazana je statistika Centralne banke Crne Gore o stranim direktnim investicijama Crne Gore za period januar – jun 2024. (preliminarni podaci)⁴⁷.

Prema preliminarnim podacima, neto priliv stranih direktnih investicija u periodu januar – jun 2024. godine iznosio je 245,39 miliona eura, što predstavlja smanjenje od 4,69% u odnosu na isti period 2023. godine. Ukupan priliv SDI iznosio je 422,13 miliona eura, što je za 6,71% manje nego u uporednom periodu. U ukupnoj strukturi priliva vlasnička ulaganja iznosila su 259,83 miliona eura (pad od 5,42%), dok je priliv u formi interkompanijskog duga iznosio 156,27 miliona eura i bilježi rast od 4,90% u odnosu na uporedni period. U strukturi vlasničkih ulaganja investicije u kompanije i banke iznosile su 59,89 miliona eura (rast od 15,24%), dok su ulaganja u nekretnine iznosile 199,94 miliona eura (pad od 10,24%). Priliv po osnovu povlačenja ulaganja iz inostranstva iznosio je 6,03 miliona eura. Gledano prema strukturi ukupnog priliva SDI, učešće po osnovu ulaganja u nekretnine iznosilo je 47,37%, zatim slijedi interkompanijski dug 37,02%, i investicije u kompanije i banke 14,19%. Ukupan odliv SDI u periodu januar – jun 2024. godine iznosio je 176,74 miliona eura, što je 9,38% manje nego u uporednom periodu prethodne godine. Odliv po osnovu ulaganja rezidenata u inostranstvo iznosio je 42,26 miliona eura, dok su povlačenja sredstava nerezidenata investiranih u našu zemlju iznosila 134,48 miliona eura. Ukupan priliv SDI iz zemalja EU⁴⁸ u periodu januar-jun 2024. iznosio je 101,63 miliona eura ili 24,08% ukupnog priliva SDI u Crnoj Gori.

30.3. Izvozni krediti

Predlog zakona o Razvojnoj banci Crne Gore su pripremili poslanici Skupštine Crne Gore i dostavili ga Vladi na mišljenje. Predlogom zakona uređuje se osnivanje, djelatnost, poslovanje, organizacija i kontrola Razvojne banke Crne Gore, kao i poslovi osiguranja izvoza. Predlog zakona se nalazi na dnevnom redu sjednice Skupštine koja je planirana za 12. IX 2024.

30.4. Sporazumi o slobodnoj trgovini (FTA)

U vezi sa sporazumima o slobodnoj trgovini (FTA), u dijelu koji se odnosi na Regionalnu Konvenciju o Pan-Euro-Mediterranskim preferencijalnim pravilima porijekla (PEM Konvenciju), Crna Gora je otpočela s aktivnostima na pripremi predloga zakona kojim se potvrđuju izmjene PEM Konvencije⁴⁹. Značajno je napomenuti da je PEM Konvencija međunarodni ugovor, koji propisuje set pravila porijekla robe tj. definiše multilateralni okvir identičnih

⁴⁷ CBCG kompilira podatke o stranim direktnim investicijama u skladu sa međunarodnom metodologijom: Priručnik za platni bilans i međunarodnu investicionu poziciju, izdanje 6 (*Balance of Payments and IIP Manual, sixth edition - BPM6*) i *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investments*, izdanje 4. Kompiliranje i obrada podataka zasniva se na izvještajima banaka o međunarodnim transakcijama (International Transactions Reporting System). Podaci se prikazuju prema zemljama plaćanja.

⁴⁸ Napomena: Izvor podataka je platni promet sa inostranstvom (ITRS) i podaci su dati prema zemljama plaćanja.

⁴⁹ Veza zaključak Vlade: 08-053/23-5355/2.

pravila porijekla, i sve PEM Ugovorne strane, u međusobno zaključenim sporazumima o slobodnoj trgovini obavezale su se da za potrebe primjene pravila porijekla primjenjuju odredbe Konvencije. U odnosu na izmijenjenu PEM Konvenciju, a do stupanja na snagu iste, Crna Gora primjenjuje tranziciona pravila porijekla kroz FTA s: EFTA zemljama i CEFTA stranama, kao i sa EU kroz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). U skladu sa navedenim, a vezano za već uspostavljeni zakonodavni okvir, nijesu potrebne izmjene FTA sa pobrojanim stranama, a kako bi isti bili vezani za izmijenjenu PEM Konvenciju⁵⁰. S obzirom da se u FTA sa R. Turskom primjenjuju aktuelna PEM pravila, u cilju primjene revidirane PEM Konvencije, R. Turska je zvaničnim diplomatskim kanalima Crnoj Gori uputila inicijativu za izmjenu FTA. U odnosu na navedeno, Crna Gora je 6. VIII 2024. uputila notu br. 5/7-900/24-1773-7 Ambasadi R. Turske u Podgorici, kojom je prosljedila crnogorske komentare na predlog Odluke 1/2024 Zajedničkog komiteta⁵¹. U odnosu na EU integraciju, značaj vezivanja FTA za izmijenjenu PEM Konvenciju, prepoznat je i u dokumentu DG TAXUD-a br. 3747268/24-EN/FR od 3. V 2024, gdje je u matrici dijagonalne kumulacije porijekla u PEM zoni FTA između Crne Gore i R. Turske označen kao sporazum koji je potrebno vezati za izmijenjenu Konvenciju. Na taj način ne bi došlo do prekida nesmetane primjene dijagonalne kumulacije porijekla između Crne Gore, EU, CEFTA strana, EFTA zemalja i R. Turske.

U vezi sa pregovorima koji se odnose na FTA s Ukrajinom, inicirane su izmjene u dijelu Aneksa II koji se odnosi na pravila porijekla i metode administrativne saradnje. Nakon dobijanja potrebnih saglasnosti i objedinjavanja svih pristiglih sugestija od strane crnogorskih nadležnih resora, Crna Gora je 18. VI 2024. diplomatskim putem uputila pregovarački tekst ukrajinskoj strani. Komentari crnogorske strane bili su na liniji PEM pravila porijekla, kao i uvođenja dinamičkog linka s ciljem implementacije izmijenjenih pravila, a imajući u vidu da aktuelni sporazum nije vezan za PEM Konvenciju. Dalja dinamika pregovora zavisice od komentara Ukrajine.

30.4.1. CEFTA 2006 Sporazum i Zajedničko regionalno tržište (CRM) – trgovinska komponenta

Tokom izvještajnog perioda, održan je niz sastanaka CEFTA tijela, i to: CEFTA Komitet za kontakt tačke⁵², CEFTA Komitet za trgovinske olakšice⁵³, CEFTA Podkomitet za trgovinu uslugama⁵⁴, CEFTA Podkomitet za netarifne mjere⁵⁵, CEFTA Podkomitet za carine i pravila porijekla⁵⁶ and CEFTA Podkomitet za poljoprivredu, sanitarne i SPS mjere⁵⁷. U referentnom periodu nije planirano održavanje sastanka CEFTA Zajedničkog Komiteta (ZK).

⁵⁰ Vezano za SSP, a u odnosu na već izvještavano u junu 2024, Crna Gora se izjasnila da je saglasna sa predlogom EK da se odustane od daljih aktivnosti za izmjenu Protokola 3 SSP-a, imajući u vidu kratak vremenski period u kome bi se primjenjivale odredbe o propusnosti između aktuelnih i tranzicionih pravila. Takođe, na liniji EU stavova CEFTA strane su u junu 2024. postigle dogovor da odustanu od donošenja Odluke o propusnosti i Odluke o dokazima o porijeklu izdatim elektronskim putem.

⁵¹ Decision No 1/2024 of the Joint Committee established by the Free Trade Agreement between the Republic of Türkiye and Montenegro amending Free Trade Agreement between the Republic of Türkiye and Montenegro, by replacing Protocol II thereto concerning the definition of the concept of "originating products" and methods of administrative cooperation

⁵² 40. sastanak Komiteta za kontakt tačke 28. VI 2024, Brisel; Sljedeće CEFTA Odluke i preporuke su razmatrane i odobrene za usvajanje na sledećem sastanku CEFTA Zajedničkog komiteta:

- Odluka ZK o olakšavanju elektronske trgovine (reformulated deadline)
- Odluka ZK o uslugama dostave pošiljki/paketa između strana (reformulated deadline)
- Odluka ZK o prevenciji neopravdanog geo-blokiranja (reformulated deadline)
- Odluka ZK o disciplinama kojom se uspostavlja opšti system priznavanja stručnih kvalifikacija (prošireni obim) - Bosna i Hercegovina će obavijestiti kada završi svoje interne procedure.
- Odluka ZK o olakšavanju trgovine uslugama turističkih agencija i turoperatora
- Preporuka ZK o olakšavanju MTLP (Motor Third Party Liability insurance – Green card) osiguranja od auto odgovornosti u okviru CEFTA-e
- Odluka ZK o izmjeni Odluke br. 1/2015 o osnivanju CEFTA tijela i o dopuni Odluke br. 5/2014 o osnivanju Pododbora za trgovinu uslugama i o izmjeni Odluke br. 4/2010 (uključujući definisanje projektnog zadatka Radne grupe za usluge dostave paketa).

⁵³ 15. sastanak Komiteta za trgovinske olakšice 20. VI 2024, „on-line“;

⁵⁴ 18. sastanak Podkomiteta za trgovinu uslugama 19. VI 2024, „on-line“;

⁵⁵ 13. sastanak Podkomiteta o netarifnim mjerama 20. VI 2024, „on-line“;

⁵⁶ 27. sastanak Podkomiteta za carina i pravila porijekla robe 24. IV 2024, Priština;

⁵⁷ 22. sastanak Podkomiteta za poljoprivredu i SPS mjere 16. V 2024, Tirana.

U odnosu na CEFTA Dodatni protokol 7 o rješavanju sporova (AP 7), u dijelu poboljšanja pravila koja se odnose na rješavanje trgovinskih sporova između CEFTA strana, pregovaračke strane su na posljednjem sastanku održanom u Briselu (27 – 28. VI 2024)⁵⁸ postigle značajan napredak u pregovaračkom procesu.

U periodu od 1. IV – 1. IX 2024, održano je više sastanaka povodom izbora novog direktora CEFTA Sekretarijata. Predstavnici Selekcionog komiteta do sada nisu uspjeli da okončaju propisane procedure vezano za izbor novog direktora CEFTA Sekretarijata, obzirom da nije bilo moguće postići konsenzus oko pojedinih proceduralnih pitanja. Informacija po ovom pitanju, od strane predsjedavajućeg Selekcionog komiteta (R. Srbija), će biti prosljeđena CEFTA Zajedničkom komitetu.

U saradnji sa GIZ-om, realizuje se Projekat „Podrška regionalnoj ekonomskoj integraciji“, čiji je cilj unapređenje Dodatnog protokola 5, odnosno uzajamno priznavanje AEO programa, uzajamno priznavanje graničnih procedura i dokumentacije i integrisano upravljanje rizikom. Nakon uspješno održane pilot validacione misije u oktobru 2023, Crna Gora je podnijela formalan zahtjev CEFTA Sekretarijatu za validaciju AEO programa. U junu 2024. je održana validaciona misija koja je uspješno završena. U cilju obezbjeđivanja sigurnosti u međunarodnom lancu snabdijevanja, a vodeći računa o uravnoteženom pristupu mjerama sigurnosti i olakšica, UC je nastavila s dodjeljivanjem AEO statusa te u ovom trenutku AEO status posjeduje 10 privrednih subjekata. U odnosu na analizu rizika i CRMS2 Uprava carina se, krajem maja 2024. godine, obratila DG TAXUD-u da sagledaju mogućnost davanja pristupa carinskoj službi Crne Gore ovom sistemu, što bi za carinsku službu bilo od posebnog značaja, ili dijelu ovog sistema, a koji bi unaprijedio carinske kontrole i sprovođenje analize rizika. Uprava carina učestvuje aktivno u radu CEFTA Radne grupe za upravljanje rizikom. U Sarajevu su 5 – 6. VI 2024. održani sastanci Radne grupe za upravljanje rizikom i Upravnog odbora za Zelene koridore u organizaciji CEFTA Sekretarijata i Transportne zajednice.

30.5. Ostali sporazumi u oblasti trgovine

Vlada je 4. IV 2024. utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Koreje o ekonomskoj saradnji⁵⁹, i isti je dostavljen Skupštini na usvajanje.

Skrining stranih direktnih investicija (SDI skrininga)

U okviru Ekonomskog dijaloga između Crne Gore i Sjedinjenih Američkih Država, ostvarena je saradnja sa američkim Programom za trgovinsko pravo (Commercial Law Development Program - CLDP) na temu skrininga investicija. Kao rezultat saradnje sa CLDP-om, u periodu od 17. do 19. VI 2024, u Podgorici je održana „Radionica o razvoju efikasnog mehanizama za provjeru investicija“, finansirana od strane američkog Programa za trgovinsko pravo (Commercial Law Development Program - CLDP) Ministarstva trgovine SAD-a i Američke agencije za kontrolu izvoza i bezbjednost povezanih granica (EXBS), a koja je organizovana u saradnji sa američkim „State Department-om“, Ministarstvom finansija SAD-a, Ambasdom SAD u Podgorici, Savjetom za konkurentnost Rumunije, Ministarstvom ekonomskih poslova i klimatsku politiku Nizozemske, Generalnim direktoratom za trgovinu Evropske komisije i Ministarstvom ekonomskog razvoja Crne Gore. Radionica je organizovana kako bi pomogla ključnim akterima u u Crnoj Gori da razmotre razvijanje efikasnog nacionalnog mehanizma za sprovođenje SDI skrininga, koji će biti u skladu s najboljom međunarodnom praksom i EU politikom i kao prilika da ih upozna s iskustvom SAD-a, Rumunije, Holandije i EU u navedenoj oblasti.

⁵⁸ Do kraja 2022. održano je devet rundi pregovora dok je od januara 2023. nastavljen pregovarački proces, i to: 6. III 2023. u *on-line* formatu, 29 – 30. III 2023. u Podgorici (10. runda pregovora), 11. runda pregovora održana je u periodu od 17 - 18. V 2023. u Budvi, dok je 12. runda pregovora održana u periodu od 20 - 21. VI 2023. u Tirani. Kao nastavak pregovaračkog procesa 13. runda pregovora je održana 5 - 7. IX 2023. u Istanbulu. 14. runda pregovora je održana 5 - 6. III 2024. u Beogradu dok je 15. runda održana u 27 - 28. VI 2024 u Briselu.

⁵⁹ Zaključak broj 011/24-1903/2 od 11. IV 2024.

30.6. Razvojna politika i humanitarna pomoć

Zakon o međunarodnoj razvojnoj saradnji i međunarodnoj humanitarnoj pomoći („Sl. listu CG”, broj 34/2024) stupio je na snagu 20. IV 2024.

Bilans ostvarenih rezultata

Operativno-komunikacioni centar 112 (OKC 112) Direktorata za zaštitu i spašavanje Ministarstva unutrašnjih poslova, od 1. I 2024. do 30. VI 2024. primio je 97.295 poziva i koordinirao sa 30 akcija spašavanja u planinama u kojima je spašeno 55 osoba (14 crnogorskih i 41 strani državljanin). U sklopu projekta „Upravljanje složenim poplavama u Sjevernoj Albaniji kroz prekograničnu podršku zemlje domaćina i zajedničku saradnju – FloodNorthALB”, koji se realizuje u okviru Mehanizma Unije za civilnu zaštitu nabavljena je oprema za zaštitu i spašavanje od poplava, vrijednosti 14.660,64 eura. U okviru projekta „RESCOMM – Otporne zajednice”, koji se implementira u sklopu Programa prekogranične saradnje BiH – Crna Gora, sprovedene su tri obuke na brzim vodama i jedna obuka za pružanje prve pomoći u vanbolničkim uslovima, na kojima su obučena 42 spasioca iz Crne Gore. Takođe, održana je prekogranična terenska vježba na temu spašavanja od požara, hemijskog akcidenta i spašavanja na brzim vodama, 3. VII 2024. u Beranama koja je imala za cilj provjeru i primjenu znanja i vještina spasilaca stečenih u okviru raznih obuka održanih u okviru projekta, testiranje interoperabilnosti i saradnje između timova, upotrebu novih i savremenih tehnologija i opreme (dronovi i multifunkcionalni robotički sistem) i korišćenje vazduhoplova za gašenje požara (helikopter Bell 412 i avion air-tractor 802A Avio-helikopterske jedinice MUP-a)⁶⁰.

Pomoć Ukrajini

Koordinaciono tijelo za vršenje nadzora nad sprovođenjem Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine nastavlja da prati i koordinira aktivnosti i mjere koje preduzimaju nadležni organi i institucije u cilju sprovođenja Odluke. Vlada je 7. III 2024. usvojila Odluku kojom je produžena privremena zaštita licima iz Ukrajine do 11. III 2025. Od donošenja Odluke (od 14. III 2022. do 1. VII 2024), ukupno je podnijeto 11.604 zahtjeva za privremenu zaštitu, od čega je 7.226 žena i 4.378 muškaraca. Ukupno je odobreno 10.802 zahtjeva za privremenu zaštitu, od čega je 9.073 odobrenih zahtjeva za produženje privremene zaštite.

Program UN Agencije za pomoć palestinskim izbjeglicama

Povodom poziva generalnog sekretara UN za učešće i opredjeljivanje sredstava za realizaciju programa UN Agencije za pomoć palestinskim izbjeglicama (UNRWA) tokom donatorske konferencije za UNRWA u Njujorku 12. VII 2024. MVP je opredijelilo 10.000 USD za ovu namjenu.

POGLAVLJE 31: VANJSKA, BEZBJEDNOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA

31.1. Zajednička vanjska i bezbjednosna politika

U izvještajnom periodu Crna Gora je održala punu usklađenost sa zajedničkom vanjskom, bezbjednosnom i odbrambenom politikom EU-a.

⁶⁰ Iz Crne Gore, na vježbi su učestvovali predstavnici Direktorata za zaštitu i spašavanje MUP-a, Uprave policije, Crvenog krsta Crne Gore i predstavnici 15 službi zaštite i spašavanja (Mojkovac, Kolašin, Bijelo Polje, Pljevlja, Kotor, Tivat, Herceg Novi, Plužine, Nikšić, Šavnik, Žabljak, Berane, Rožaje, Plav i Gusinje), kao i dio modula za gašenje šumskih požara – GFFF koji je formiran, opremljen i obučen u okviru Višekorisnički IPA programa koji se odnosi na zaštitu od poplava i upravljanje rizikom od šumskih požara – IPA FF. Terenskoj vježbi prethodila je štabna vježba koja je sprovedena 2. VII 2024. i na njoj su testirani lokalni i nacionalni kapaciteti za odgovor na požare i druge hazarde i uvježbane procedure traženja i primanja pomoći bilateralnim putem.

U okviru Američko-jadranske povelje A-5, kojom u 2024. godini predsjedava R. Albanija, nastavljen je aktivan doprinos jačanju regionalne saradnje i promovisanju evroatlantskih integracija zemalja regiona Zapadnog Balkana. U fokusu su dalji razvoj Koncepta za revitalizaciju Američko-jadranske povelje A5 i zajedničko angažovanje u međunarodnim misijama. U toku je proces usaglašavanja za slanje zajedničkog mobilnog trening tima (MTT) zemalja članica Američko-jadranske povelje (A-5) u NATO misiju u Iraku. Očekuje se da svaka zemlja članica obezbijedi po jednog predstavnika, dok se upućivanje tima očekuje do kraja 2024.

Predsjedavanje Inicijativom CEDC (uključujući i prošireni sastav inicijative, koji obuhvata i države Zapadnog Balkana – CEDC + WB) se vrši na godinu dana u dogovoru između država članica. Tokom 2024, CEDC inicijativom predsjedava Mađarska. Pod okriljem inicijative CEDC+WB, 26. i 27. IV 2024. održana je konferencija „Budimpeštanski bezbjednosni dijalog” u Budimpešti, na kojoj je učestvovao ministar odbrane Dragan Krapović. U cilju realizacije CEDC inicijative za uspostavljanje Bezbjednosnog i odbrambenog koledža za Zapadni Balkan (WBSDC) u Crnoj Gori, Republika Austrija i Mađarska će, u ime CEDC inicijative, Evropskoj uniji zajedno prezentovati non-paper o Bezbjednosnom i odbrambenom koledžu za Zapadni Balkan i njegovom uspostavljanju u Crnoj Gori.

U okviru regionalne inicijative za uspostavljanje saradnje na nivou ministara odbrane zemalja Jugoistočne Evrope – SEDM⁶¹, predstavnici Ministarstva odbrane učestvuju na sastancima Koordinacionog odbora dva puta godišnje, koji se održavaju tokom marta i septembra. Crna Gora je učestvovala i na sastanku zamjenika načelnika generalštabova vojski zemalja članica SEDM, održanom od 24. do 26. VI 2024. godine u Istanbulu, R. Turska.

U okviru Balkanske medicinske namjenske jedinice (BMTF)⁶², u toku je isporuka medicinskih sredstava Crnoj Gori, a prva pošiljka, koju čine 4 stanice za trijažu sa nosilima, isporučena je 14. V 2024. i predata je Vojno-medicinskom centru.

U pogledu pripreme Predloga zakona o međunarodnim restriktivnim mjerama nastavljene su interinstitucionalne aktivnosti na finalizaciji teksta. U skladu sa mišljenjima nadležnih organa, kao i u skladu sa sugestijama eksperata Evropske unije (kroz TAIX instrument, u periodu februar-mart 2024), okončan je postupak izrade Nacrta zakona o međunarodnim restriktivnim mjerama. U Nacrtu su inkorporirane sve relevantne preporuke FATF-a i preporuke MONEYVAL-a iz Izvještaja o stanju SPNFT u Crnoj Gori, usvojenog tokom 66. Plenarnog sastanka ovog tijela, u decembru 2023. Nacrt zakona, sa pratećom dokumentacijom⁶³, dostavljen je 5. VIII 2024. EK na mišljenje.

U periodu 1. IV do 30. VI 2024. Vlada je donijela Odluku o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih odlukama Savjeta Evropske unije s obzirom na vojnu podršku Islamske Republike Iran ruskoj agresiji na Ukrajinu („Sl. list CG”, broj 33/24), Odluku o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih Odlukama Savjeta Evropske unije u odnosu na djelovanja koja podrivaju ili ugrožavaju teritorijalni integritet, suverenitet i nezavisnost Ukrajine („Sl. list CG”, broj 52/24) i Odluku o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih Odlukama Savjeta Evropske unije s obzirom na djelovanja Ruske Federacije kojima se destabilizuje situacija u Ukrajini („Sl. list CG”, broj 61/24), čime se Crna Gora u potpunosti pravno usaglasila sa 13. paketom sankcija prema Ruskoj Federaciji.

⁶¹ Crna Gora punopravna članica od 2010.

⁶² EU je kroz Evropski mirovni instrument odobrila BMTF-u, donaciju u vrijednosti od 6 miliona eura u okviru Mjere pomoći (assistance measure), koju je Evropski savjet zvanično odobrio 10. VI 2022. S tim u vezi, 29. I 2024. potpisan je Memorandum o razumijevanju između Ministarstva odbrane Crne Gore i ITF Ustanove za jačanje ljudske bezbjednosti iz R. Slovenije u oblasti multinacionalne vojno-medicinske saradnje u okviru Balkanske namjenske medicinske jedinice (BMTF).

⁶³ Mišljenje Sekretarijata za zakonodavstvo, RIA obrazac i mišljenje Ministarstva finansija, mišljenje Ministarstva evropskih poslova i Izvještaj sa javne rasprave (dostupan na: <https://www.gov.me/dokumenta/ebd2001d-1dc6-45f4-887d-0661047cfd9>).

Takođe, Vlada je 27. VI 2024. donijela i Odluku o izmjenama i dopuni Odluke o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih Odlukama Savjeta Evropske unije zbog teških kršenja i povreda ljudskih prava („Sl. list CG”, broj 69/2024) i Odluku o izmjenama Odluke o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih Odlukama Savjeta Evropske unije s obzirom na stanje u Burundiju „Sl. list CG”, broj 69/2024.

Kako je Savjet EU-a 24. VI 2024. usvojio i 14. paket sankcija prema Ruskoj Federaciji, započete su aktivnosti u cilju njihovog pravnog transponovanja u crnogorski sistem.

31. 2. Saradnja s međunarodnim organizacijama⁶⁴

Saradnja u okviru Evropske unije

Crna Gora u potpunosti podržava prioritete definisane Globalnom strategijom Evropske unije za vanjsku i bezbjednosnu politiku iz 2016, posebno imajući u vidu činjenicu da smo u potpunosti usaglasili svoju vanjsku i bezbjednosnu politiku sa politikom EU. Takođe, Crna Gora podržava i Strateški kompas za bezbjednost i odbranu iz 2022. i pozdravlja napore EU usmjerene ka jačanju odbrambene dimenzije, koji su komplementarni sa djelovanjem NATO, posmatrajući ih kao doprinos boljoj i pravednijoj podjeli tereta u transatlantskoj zajednici.

Saradnja s Ujedinjenim nacijama

U periodu 1. IV 2024 – 1. IX 2024, Ministarstvo odbrane je iz domena svoje nadležnosti ispunilo obaveze koje proizilaze iz članstva Crne Gore u Ujedinjenim nacijama⁶⁵.

Crna Gora ostaje posvećena promovisanju uloge žena u miru i bezbjednosti, kao i implementaciji ciljeva Rezolucije SBUN 1325 – Žene, mir i bezbjednost i pratećih rezolucija. U aprilu, maju i junu 2024. održana su tri sastanka u okviru programa „Mentorstvo za rodnu ravnopravnost” za jednog visoko pozicioniranog oficira Vojske Crne Gore, od strane ekspertkinje za rodna pitanja iz UNDP SEESAC-a.

Saradnja sa OEBS-om

Tokom izvještajnog perioda, Ministarstvo odbrane je iz domena svoje nadležnosti ispunilo obaveze u skladu sa Kalendarom implementacije obaveza Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju – OEBS⁶⁶.

Tokom perioda 1. IV – 1. IX 2024, kroz projekat „Ublažavanje bezbjednosnih rizika u vezi sa SALW/SCA u Crnoj Gori”, izrađen je Glavni projekat za skladište naoružanja i ubojnih sredstava „Brezovik”, angažovanjem kompanije „BETS” od strane Misije OEBS-a u Crnoj Gori. Kroz projekat se realizuje donacija dva sertifikovana ADR vozila za potrebe Vojske Crne Gore u vrijednosti od 549.060,98 eura. U toku je sprovođenje nacionalnih procedura, nakon

⁶⁴ Detaljnije u dijelu *Funkcionisanje demokratskih institucija*

⁶⁵ Izvještavanje o sprovođenju međunarodno-pravnih instrumenata iz oblasti razoružanja i kontrole naoružanja, u skladu sa rokovima izvještavanja Ujedinjenih nacija, i finansijske kontribucije prema određenim mirovnim misijama, organizacijama i konvencijama, na prethodno dostavljeni zahtjev Ministarstva vanjskih poslova. Takođe, Ministarstvo je dostavilo izvještaje o implementaciji konvencija iz domena razoružanja i kontrole naoružanja: Godišnji izvještaj u skladu sa članom VII Konvencije o zabrani kasetne municije (CCM), sa aspekta svoje nadležnosti; Godišnji izvještaj po osnovu člana VII Konvencije o hemijskom oružju (CWC), sa aspekta svoje nadležnosti i Godišnji izvještaj u vezi sa informacijama o nacionalnim programima u zaštitne svrhe protiv hemijskog oružja, u skladu sa članom X Konvencije o hemijskom oružju (CWC), sa aspekta svoje nadležnosti.

⁶⁶ Ministarstvo odbrane je dostavilo godišnje izvještaje/informacije i popunilo tražene upitnike, po sljedećem:

- Odgovore na Upitnik o Kodeksu ponašanja u političko vojnim aspektima bezbjednosti;
- Odgovore na Upitnik o protivpješađijskim minama;
- Odgovore na Upitnik o SALW-u, kao i razmjenu informacija o kategorijama, potkategorijama i kvalitetu o SALW-u, kao i o kontakt osobi za SALW/SCA u MO;
- Informaciju o transferima konvencionalnog naoružanja.

čega će se pristupiti potpisivanju Ugovora o donaciji dva ADR vozila, a isporuka vozila se očekuje do kraja 2024. Takođe, kroz ovaj projekat je, angažovanjem eksperata od strane Misije OEBS-a u Crnoj Gori, izvršena izrada „Explosive limit licence ELL“ (Procjena dozvoljenih količina UbS-a koja se mogu čuvati u skladištima ubojnih sredstava: Brezovik, Taraš i Nova Lokacija). Kroz ovaj projekat će se u narednom periodu vršiti obuke iz oblasti protivpožarne zaštite sa posebnim akcentom na skladišta ubojnih sredstava, kao i donacija protivpožarne opreme.

Kontrola naoružanja

U periodu 1. IV 2024. – 1. IX 2024, Crna Gora je nastavila da učestvuje u aktivnostima po pitanju kontrole naoružanja. Kada je u pitanju inspekcija po BD11, u periodu 23. IV 2024 – 26. IV 2024, Crna Gora je realizovala inspeksijski nadzor u Malti. U periodu 6. V 2024 – 9. V 2024, tri predstavnika Verifikacionog centra Ministarstva odbrane Crne Gore su po prvi put učestvovala na Regionalnoj radionici eksperata za kontrolu naoružanja koja je održana u Zadru, R. Hrvatska.

U skladu sa Bečkim dokumentom, u periodu 13. V 2024 – 17. V 2024, jedan inspektor iz Crne Gore je bio u sastavu inspeksijskog tima R. Slovenije prilikom inspeksijskog nadzora na Kipru.

U skladu sa Bečkim dokumentom, u periodu 3. VI 2024 – 6. VI 2024, jedan inspektor iz Crne Gore je bio u sastavu inspeksijskog tima R. Mađarske prilikom inspeksijskog nadzora u R. Austriji.

Ministarstvo odbrane je nastavilo sa realizacijom aktivnosti u okviru NATO – ACDC i VCC, u cilju koordinacije i sprovođenja aktivnosti sa NATO partnerskim zemljama po pitanju poslova kontrole naoružanja.

U skladu sa Sporazumom o podregionalnoj kontroli naoružanja SPKN – DAYTON, Crna Gora je realizovala jednu aktivnu inspekciju prijavljene lokacije na teritoriji R. Hrvatske, u periodu od 3. VI 2024 – 6. VI 2024.

U skladu sa Sporazumom o podregionalnoj kontroli naoružanja SPKN – DAYTON, R. Srbija je realizovala inspekciju prijavljene lokacije na teritoriji Crne Gore, u periodu 25. VI 2024 – 28. VI 2024.

Viškovi naoružanja i ubojnih sredstava

U periodu 1. IV 2024 – 1. IX 2024. rješavanje viškova ubojnih sredstava je teklo sljedećom dinamikom:

- 196.69 tona ubojnih sredstava je preuzeto od strane kupca (po ranije zaključenim ugovorima) u periodu 1. I – 20. VIII 2024;
- 64.73 tone viškova ubojnih sredstava je uništeno u periodu 1. I – 30. VI 2024. preko ITF programa (u okviru Memoranduma o razumijevanju o protivmiskom djelovanju, uništavanju konvencionalnog naoružanja i fizičkoj bezbjednosti i upravljanju zalihama, sa R. Slovenijom);
- 3.435 komada viškova naoružanja je preuzeto od strane kupca (po ranije zaključenim ugovorima) u periodu 1. I – 30. VI 2024.

31. 3. Zajednička bezbjednosna i odbrambena politika – Kapaciteti za doprinos

U cilju doprinosa međunarodnom miru i stabilnosti, Crna Gora je nastavila s aktivnim učešćem u međunarodnim misijama i operacijama. Pored učešća u misijama pod okriljem UN-a, kao i NATO misijama i aktivnostima u kojima učestvuje kao kredibilna i odgovorna saveznica, Crna Gora doprinosi Zajedničkoj bezbjednosnoj i odbrambenoj politici (CSDP), kroz upućivanje pripadnika Vojske Crne Gore u EU misije i operacije, u skladu sa svojim kapacitetima.

NATO misije

KFOR – Crna Gora je nastavila sa aktivnim doprinosom misiji KFOR⁶⁷. Trenutno su u ovoj misiji angažovani jedan oficir i jedan podoficir.

NALT – Shodno Odluci Vlade Crne Gore iz septembra 2022, Ministarstvo odbrane trenutno ima jednog predstavnika koji je angažovan u NATO Savjetodavnom timu za vezu (NATO Advisory and Liason Team - NALT) u Republici Kosovo.

NATO misija u Iraku⁶⁸ – Jedan pripadnik VCG upućen je u navedenu misiju u avgustu 2024. godine.

U toku je proces usaglašavanja za slanje zajedničkog mobilnog trening tima (MTT) zemalja članica Američko-jadranske povelje (A-5) u NATO misiju u Iraku. Očekuje se da svaka zemlja članica obezbijedi po jednog predstavnika, dok se upućivanje tima očekuje do kraja 2024.

SEA GUARDIAN – Skupština je 13. V 2024. donijela Odluku o učešću do četiri pripadnika Vojske Crne Gore u NATO pomorskoj operaciji „Sea Guardian“, koja pokriva tri ključna zadatka: jačanje kapaciteta pomorske bezbjednosti, podrška jačanju situacione svijesti o stanju na moru i borba protiv terorizma.

Ostale NATO aktivnosti

Doprinos Crne Gore aktivnostima Alijanse na njenim istočnim granicama ostvaruje se kroz angažovanje pripadnika VCG u borbenim grupama u Letoniji i Bugarskoj u okviru NATO isturenih kopnenih snaga (Forward Land Forces). U junu 2024, Crna Gora je u okviru borbene grupe u Letoniji rasporedila dvanaestu rotaciju. U avgustu 2024. godine raspoređena je četvrta rotacija u Bugarskoj.

Pomoć Ukrajini

Vlada je 11. IV 2024. odobrila upućivanje donacije za potrebe Ministarstva odbrane Ukrajine. Shodno Odluci Vlade u toku je upućivanje zajedničke donacije Ministarstva odbrane Crne Gore i Ministarstva odbrane R. Slovenije Ministarstvu odbrane Ukrajine, koja će osnažiti kapacitete Ukrajine.

Vlada je u julu 2024. donijela odluku o preusmjeravanju preostalih sredstava iz NATO Povjerilačkog fonda za Nacionalnu Vojsku Afganistana (ANA Trust Fund) u iznosu od 104.920 USD i 6.798 EUR za CAP za Ukrajinu.

EU misije i operacije

U pomorskoj operaciji NAVFOR ATALANTA⁶⁹, do sada je učestvovalo 94 pripadnika. Jedan pripadnik VCG bio je angažovan u periodu od februara do juna 2024. na brodu Ratne mornarice R. Italije. U junu 2024. upućen je jedan oficir VCG na brod Ratne mornarice K. Španije. VI crnogorski Samostalni tim za zaštitu brodova - AVPD se nalazi u fazi priprema za angažovanje koje je planirano krajem 2024.

Crna Gora je izrazila namjeru za učešće u misiji Evropske unije za pružanje vojne pomoći Ukrajini (EUMAM Ukraine), u saradnji sa oružanim snagama Republike Slovenije. U vezi sa tim, u septembru 2023, Ministarstvo odbrane je uputilo pismo namjere EU Službi za vojno planiranje i sprovođenje (MPCC). U februaru 2024, Ministarstvo odbrane je obaviješteno da je Političko – bezbjednosni komitet pristao da pozove Crnu Goru da ponudi svoj doprinos misiji EUMAM. Po okončanju nacionalnih procedura, Crna Gora će preduzeti dalje korake u cilju realizacije učešća u ovoj misiji.

UN misije

⁶⁷ Na osnovu Odluke Skupštine iz jula 2018. o učešću pripadnika VCG u NATO misiji na Kosovu

⁶⁸ Skupština je 17. XII 2019. usvojila Odluku o upućivanju pripadnika Vojske Crne Gore u NATO misiju u Republici Irak (NMI), kojom je predviđeno angažovanje do dva pripadnika.

⁶⁹ Vojska Crne Gore je angažovana od avgusta 2010.

Od 13. I 2023 – 14. IV 2024, u misiji UN MINURSO⁷⁰, bila je raspoređena jedna oficirka Vojske Crne Gore (VCG). Nakon nje, 12. IV 2024. upućena je sledeća oficirka koja će biti angažovana do aprila 2025. Do sada je u navedenoj misiji učestvovalo ukupno devet pripadnika VCG. U skladu sa prioritetnim politikama Ujedinjenih nacija na povećanju broja žena u misijama Ujedinjenih nacija, VCG od 2020. u navedenu misiju upućuje samo oficirke. Pored navedenog, VCG planira da proširi svoje učešće u misijama pod okriljem UN-a, kroz angažovanje u misiji na Kipru (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus – UNFICYP). Skupština je 13. V 2024. donijela Odluku o upućivanju do tri pripadnika VCG u ovu misiju, a trenutno su u toku razgovori sa drugim zemljama o eventualnom zajedničkom učešću.

Strategijski i normativni okvir

Skupština je 17. V 2024. donijela Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti („Sl. list CG”, broj 49/24), čija će primjena početi 1. jula 2027. U Zakon je transponovano jedanaest direktiva Savjeta EU, jedna odluka i jedna regulativa Savjeta EU, kao i pojedine odredbe međunarodno-pravnih instrumenata čija je Crna Gora strana ugovornica.

Odbor za bezbjednost i odbranu Skupštine je 12. VI 2024. razmatrao i usvojio Izvještaj o radu i stanju u upravnim oblastima iz nadležnosti Ministarstva odbrane za 2023, kao i Izvještaj o stanju u Vojsci Crne Gore za 2023. Ministarstvo odbrane je 23. V 2024. dostavilo Generalnom sekretaru NATO-a Dopunu godišnjeg strateškog izvještaja o obavezi investiranja u odbranu za Crnu Goru za 2023.

U dijelu sprovođenja Ugovora o neproliferaciji nuklearnog oružja (NPT), Sporazuma o zaštitnim mjerama, Dodatnog protokola i Protokola o malim količinama izrađena su dva kvartalna i jedan godišnji nacionalni izvještaj i izjave o nuklearnim materijalima u Crnoj Gori, koji su dostavljeni Međunarodnoj agenciji za atomsku energiju.

Bilans ostvarenih rezultata

Operativno-komunikacioni centar 112 (OKC 112) Direktorata za zaštitu i spašavanje Ministarstva unutrašnjih poslova, od 1. I 2024. do 30. VI 2024. primio je 97.295 poziva i koordinirao sa 30 akcija spašavanja u planinama u kojima je spašeno 55 osoba (14 crnogorskih i 41 strani državljanin). U okviru projekta RESCOMM – Otporne zajednice, koji se implementira u sklopu Programa prekogranične saradnje BiH – Crna Gora sprovedene su tri obuke na brzim vodama i jedna obuka za pružanje prve pomoći u vanbolničkim uslovima, na kojima su obučena 42 spasioca iz Crne Gore. Takođe, održane su štabna i prekogranična terenska vježba na temu spašavanja od požara, hemijskog akcidenta i spašavanja na brzim vodama, 2. i 3. VII 2024. u Beranama. Na vježbama su se testirali lokalni, nacionalni i prekogranični kapaciteti za odgovor na požare i druge hazarde i uvježbavale procedure traženja i primanja međunarodne pomoći.

Uništavanje neeksplozivnih ubojnih sredstava (NUS) – službenici Odsjeka za NUS u okviru Direktorata za zaštitu i spašavanje MUP-a, od 1. I do 30. VI 2024, izvršili su prikupljanje oko 6 tona najrazličitijeg NUS-a. Nabavljena je oprema za uništavanje NUS-a upotrebom low order tehnike u okviru projekta Međunarodnog povjerilačkog fonda (ITF) koji podržava Vlada Sjedinjenih Američkih Država. Vrijednost opreme je 40.000,00 USD.

Suprotstavljanje hibridnim prijetnjama

⁷⁰ Vojska Crne Gore učestvuje u misiji Ujedinjenih nacija u Zapadnoj Sahari - MINURSO od 2016. Pripadnici Vojske Crne Gore u misiji UN MINURSO u Zapadnoj Sahari angažovani su u sastavu timova vojnih posmatrača UN-a, koji realizuju patrole radi sagledavanja situacije, kontrole poštovanja mirovnog sporazuma i izvještavanja nadležnih tijela UN-a.

Strategija za suprotstavljanje hibridnim prijetnjama sa pratećim Akcionim planom je trenutno u fazi izrade i planirano je da bude usvojena u četvrtom kvartalu 2024.

Vježbe i obuke

Obuka jedinica i pripadnika Vojske Crne Gore je u periodu 1. IV 2024 – 1. IX 2024. bila fokusirana na dostizanje, unapređenje i održavanje njihovih sposobnosti, a u cilju kvalitetnog izvršavanja postavljenih zadataka. Aktivnosti su bile usmjerene na osposobljavanje deklariranih jedinica, realizaciju karijernih kurseva, stručno-specijalističko usavršavanje i izučavanje stranih jezika u zemlji i inostranstvu. Pripadnici Vojske su u navedenom periodu učestvovali na brojnim nacionalnim i međunarodnim vježbama, što je bilo od posebnog značaja za dostizanje interoperabilnosti sa savezničkim snagama, ali i unaprjeđenje bilateralne i multilateralne saradnje.

Predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova, Direktorat za zaštitu i spašavanje, su učestvovali na Godišnjem regionalnom forum na temu analize trendova prisutnosti rizika i prijetnji oružjem za masovno uništenje u periodu 16 - 18. IV 2024. Forum je organizovan od strane RACVIAC-a u saradnji sa Ministarstvom vanjskih poslova, Ministarstvom odbrane, Ministarstvom sigurnosti, Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, uz podršku Američke evropske komande (USEUCOM) i Agencije za smanjenje odbrambenih prijetnji (DTRA).

PRILOZI

Aneks 1 – Spisak zakona koje je Skupština donijela u periodu od 1. IV 2024. do 1. IX 2024.

Aneks 2 - Pisani odgovori na komentare iz pisma EK (Generalnog direktorata za mobilnost i transport) koje je upućeno Agenciji za civilno vazduhoplovstvo 21. I 2024.

Aneks 3 – Spoljnotrgovinska robna razmjena Crne Gore

Aneks 4 – Statistika o stranim direktnim investicijama (SDI).

Prilog 1: Spisak zakona koje je Skupština donijela u periodu od 1. IV do 1. IX 2024.

1. Zakon o izmjenama Zakona o visokom obrazovanju
2. Zakon o međunarodnoj razvojnoj saradnji i međunarodnoj humanitarnoj pomoći
3. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju
4. Zakon o upravljanju otpadom
5. Zakon o dopuni Zakona o industrijskim emisijama
6. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o biocidnim proizvodima
7. Zakon o potvrđivanju Protokola o izmjenama i dopunama Sporazuma iz Marakeša o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije – Sporazuma o subvencijama u ribarstvu
8. Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o povraćaju oduzetih imovinskih prava i obeštećenju
9. Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o eksproprijaciji
10. Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti
11. Zakon o računanju vremena
12. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima
13. Zakon o potvrđivanju Ženevskog akta Lisabonskog sporazuma o imenima porijekla i oznakama geografskog porijekla
14. Zakon o dopunama Zakona o hitnoj medicinskoj pomoći
15. Zakon o dopunama Zakona o zdravstvenoj zaštiti
16. Zakon o izmjeni Zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju
17. Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o zaradama zaposlenih u javnom sektoru
18. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti
19. Zakon o lobiranju
20. Zakon o izmjeni i dopuni Zakonika o krivičnom postupku
21. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima
22. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama¹
23. Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o Centru za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu
24. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Državnom tužilaštvu

¹ Zakon vraćen na ponovno odlučivanje – ponovno izglasao na Osmoj sjednici Prvog redovnog zasjedanja – 19.06.2024.

25. Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu
26. Zakon o sprečavanju korupcije
27. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću
28. Zakon o medijima
29. Zakon o nacionalnom javnom emiteru – Javnom medijskom servisu Crne Gore²
30. Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama
31. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma
32. Zakon o izmjenama Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca
33. Zakon o popisu poljoprivrede za 2024. godinu
34. Zakon o šumama
35. Zakon o potvrđivanju Ugovora između Vlade Crne Gore i Vlade Velikog Vojvodstva Luksemburg o otklanjanju dvostrukog oporezivanja u odnosu na poreze na dohodak i na imovinu i sprečavanju poreske evazije i izbjegavanja
36. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o inspekcijskom nadzoru³
37. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona kojima su propisane odredbe o inspekcijskom nadzoru⁴
38. Zakon o izmjenama Zakona o radu
39. Zakon o dopuni Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju
40. Zakon o izmjeni Zakona o crnogorskom državljanstvu
41. Zakon o izmjeni Zakona o centralnom registru stanovništva
42. Zakon o izmjeni Zakona o registrima prebivališta i boravišta
43. Zakon o dopuni Zakona o matičnim registrima
44. Zakon o izmjeni Zakona o strancima
45. Zakon o izmjeni Zakona o zaštiti podataka o ličnosti
46. Zakon o dopuni Zakona o zdravstvenoj zaštiti
47. Zakon o dopuni Zakona o saradnji Crne Gore sa dijasporom – iseljenicima
48. Zakon o dopuni Zakona o koncesijama

² Zakon vraćen na ponovno odlučivanje – ponovno izglasan na Osmoj sjednici Prvog redovnog zasijedanja – 19.06.2024.

³ Zakon vraćen na ponovno odlučivanje.

⁴ Zakon vraćen na ponovno odlučivanje.

49. Zakon o korišćenju energije iz obnovljivih izvora
50. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o energetici⁵
51. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima⁶
52. Zakon o Razvojnoj banci Crne Gore⁷
53. Zakon o izmjenama i dopunama Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju⁸

⁵ Zakon vraćen na ponovno odlučivanje.

⁶ Zakon vraćen na ponovno odlučivanje.

⁷ Zakon vraćen na ponovno odlučivanje.

⁸ Zakon vraćen na ponovno odlučivanje.

Aneks 2 : Pisani odgovori na komentare iz pisma EK (Generalnog direktorata za mobilnost i transport) koje je upućeno Agenciji za civilno vazduhoplovstvo 21. I 2024.

Crna Gora je u periodu 19 - 20. VI 2024. bila domaćin dvodnevnog 3. sastanka Zajedničkog odbora ECAA sporazuma, na kojem je diskutovano o pitanjima iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, vezanim za ispunjavanje obaveza iz ECAA sporazuma. Drugog dana sastanka organizovane su bilateralne sesije između predstavnika EK i država potpisnica ECAA sporazuma, u cilju konstatovanja trenutnog statusa implementacije sporazuma u tim državama potpisnicama. Sa crnogorske strane, predstavnici Agencije za civilno vazduhoplovstvo, Ministarstva saobraćaja i pomorstva i posebno Agencije za zaštitu konkurencije informisali su predstavnike EK o "otvorenim pitanjima" koja su navedena u dopisu Komisije upućenog Agenciji za civilno vazduhoplovstvo 21. I 2024.

Kao što je dogovoreno na bilateralnoj sesiji, pripremljeno je pisano izjašnjenje sa komentarima (dostavljani u nastavku) na navode iz predmetnog pisma Evropske komisije – Generalnog direktorata za mobilnost i transport (Agencija za zaštitu konkurencije), koje je DG MOVE-u dostavljeno 2. VII 2024.

Komentari na navode EK:

„Zaključuje se da postoje neke osnovne komponente pravne tekovine EU koje se odnose na državnu pomoć koje se još ne primjenjuju i da se to ne odnosi samo na Smjernice EU o avijaciji koje su najdirektnije relevantne za avijaciju“

- Molimo vas da imate u vidu da Komunikacija Komisije - Smjernice o državnoj pomoći aerodromima i avio prevoznicima (52014XC0404(01) OJ C 99, 4.4.2014., str. 3-34, primijenjene su kao Aneks Pravilnika o listi pravila državne pomoći¹ i stupila je na snagu 24. I 2015. Spisak pravila utvrđen je propisima Evropske komisije, Evropskog savjeta, Evropskog parlamenta i praksom Evropskog suda koji se primjenjuju na državnu pomoć. U tom smislu, zakonodavstvo o državnoj pomoći je u potpunosti usklađeno sa EU pravnom tekovinom.

Kada su u pitanju obaveze u vezi sa pravilima konkurencije i drugim ekonomskim odredbama iz člana 3. Aneksa III ECAA sporazuma, koje se pominju u pismu:

„Prisustvo operativno nezavisnog javnog organa sa ovlašćenjima, nezavisnošću i procedurama usklađenim sa relevantnom pravnom tekovinom EU (npr. Direktiva 1/2019/EC).“

- U skladu sa Zakonom o zaštiti konkurencije („Sl. list CG“, br. 44/12, 13/18 i 145/21), Agencija za zaštitu konkurencije je nadležni organ za obje oblasti zaštite konkurencije (antimonopolska i spajanja) i kontrole državne pomoći i operativno je nezavisno javno tijelo sa ovlašćenjima, nezavisnošću i procedurama usklađenim sa navedenom Direktivom (vidi član 19. Zakona o zaštiti konkurencije). Prema navedenom zakonu, Agencija za zaštitu konkurencije se osniva kao samostalan organ sa svojstvom pravnog lica koje obavlja poslove utvrđene ovim zakonom. Činjenica da Agencija za zaštitu konkurencije nije finansijski nezavisna nije relevantna jer ne predstavlja uslov iz člana 3. Aneksa III ECAA sporazuma.

„Dovoljna transparentnost i sveobuhvatan inventar državne pomoći (uključujući potpuno funkcionalan registar državne pomoći) i usklađenost sa pravilima EU svih programa pomoći usvojenih prije uspostavljanja tijela za kontrolu pomoći.“

- Agencija za zaštitu konkurencije ima sveobuhvatan inventar državne pomoći od 2007. koji se redovno ažurira i nalazi se na zvaničnoj web stranici Agencije za zaštitu konkurencije. Takođe, Agencija za zaštitu konkurencije ima četiri potpuno funkcionalna registra državne pomoći (Opšti registar državne pomoći, Registar De minimis, Registar COVID-19 i Registar za povraćaj državne pomoći) koji se mogu naći i na zvaničnoj web stranici Agencije za zaštitu konkurencije.

„Izrada, u koordinaciji s Komisijom, mape regionalne pomoći usklađene s važećim pravilima EU. S tim u vezi, član 3(7)(b) Aneksa III ECAA sporazuma sadrži posebnu obavezu da se određene informacije dostave Evropskoj komisiji prije kraja prvog prelaznog perioda.“

- Molimo da imate u vidu da je ažurirana regionalna mapa, usklađena sa važećim pravilima EU, implementirana je kao Aneks Pravilnika o listi pravila državne pomoći i stupila je na snagu 1. I 2022.

„Evropska komisija takođe traži dalju demonstraciju kapaciteta za sprovođenje odluka o državnoj pomoći, uključujući i povrat državne pomoći dodijeljene u sektorima koji su direktno povezani sa ECAA sporazumom (npr. u sektoru vazduhoplovstva).“

- Agencija za zaštitu konkurencije je pokazala provođenje odluke o državnoj pomoći, uključujući i povraćaj državne pomoći, posebno u sektoru vazduhoplovstva. Naime, do sada je Agencija za zaštitu konkurencije u tri slučaja naložila povraćaj nespojive državne pomoći dodijeljene nacionalnoj avio-kompaniji Montenegro Airlines. Kako je Montenegro Airlines nakon prvog rješenja o naplati otišao u stečajni postupak, Zaštitnik imovinsko-pravnih interesa Crne Gore je prijavio tužbe (koje uključuju i tužbe za nespojive državne pomoći) od Montenegro Airlinesa i postupak se vodi pred Privrednim sudom Crne Gore. Takođe, postoji još jedna formalna istraga ex post kontrole navodne državne pomoći dodijeljene Montenegro Airlines-u i jedna formalna istraga ex post kontrole navodne državne pomoći dodijeljene ToMontenegro (nova nacionalna aviokompanija).

Napominjemo da Agencija za zaštitu konkurencije o ovim pitanjima redovno izvještava Evropsku komisiju – Generalnu direkciju za konkurenciju.

Aneks broj 3: Spoljnotrgovinska robna razmjena Crne Gore

Ukupna spoljnotrgovinska robna razmjena Crne Gore za period januar - jun 2024, prema preliminarnim podacima Monstat-a iznosila je 2 220,0 miliona eura, što ukazuje na rast od 0,6% u odnosu na isti period prethodne godine. Izvoz robe imao je vrijednost od 287,9 miliona eura, a uvoz 1 932,1 miliona eura. U odnosu na isti period prethodne godine izvoz je bio manji za 24,5%, a uvoz veći za 5,9%. Pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 14,9% i manja je u odnosu na isti period prethodne godine kada je iznosila 20,9%.

Tabela 1 – Spoljnotrgovinska robna razmjena Crne Gore, 2010.-2023. i 2024. godina (januar-jun), u hilj. EUR

Godina	Uvoz	Izvoz	Trgovinski bilans
2010	1,657,326	330,367	(1,326,960)
2011	1,823,330	454,381	(1,368,949)
2012	1,820,850	366,896	(1,453,954)
2013	1,773,352	375,585	(1,397,767)
2014	1,784,214	333,166	(1,451,048)
2015	1,841,524	317,172	(1,524,353)
2016	2,061,688	325,846	(1,735,842)
2017	2,303,503	371,463	(1,932,040)
2018	2,553,580	400,107	(2,153,473)
2019	2,600,771	415,484	(2,185,288)
2020	2,105,170	366,128	(1,739,042)
2021	2,505,115	437,045	(2,068,069)
2022	3,533,838	700,252	(2,833,586)
2023	3,810,125	674,331	(3,135,794)
2024 (januar-jun)	1,932,049	287,927	(1,644,122)

Izvor podataka: MONSTAT

U periodu januar - jun 2024. godine zabilježen je trgovinski deficit od 1,644 miliona eura.

Tabela 2 – Spoljnotrgovinska robna razmjena Crne Gore, 2010 - 2023. godina i januar-jun 2024 (preliminarni podaci), u hilj. EUR

Period		Svijet	Evropa		EU - 28		CEFTA	
		Vrijednost	Vrijednost	%	Vrijednost	%	Vrijednost	%
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)= (4/3*100)	(6)	(7)= (6/3*100)	(8)	(9)= (8/3*100)
2010	Uvoz	1,657,326	1,448,409	87%	705,359	43%	589,848	36%
	Izvoz	330,367	325,210	98%	188,862	57%	126,477	38%
2011	Uvoz	1,823,330	1,592,450	87%	807,146	44%	726,171	40%
	Izvoz	454,381	440,489	97%	273,351	60%	137,698	30%
2012	Uvoz	1,820,850	1,584,402	87%	809,886	44%	702,314	39%
	Izvoz	366,896	356,766	97%	189,004	52%	143,667	39%

2013	Uvoz	1,773,352	1,527,887	86%	784,201	44%	687,091	39%
	Izvoz	375,585	360,667	96%	155,791	41%	185,771	49%
2014	Uvoz	1,784,214	1,542,019	86%	816,623	46%	669,580	38%
	Izvoz	333,166	317,674	95%	119,215	36%	151,754	46%
2015	Uvoz	1,841,524	1,523,013	83%	759,771	41%	698,476	38%
	Izvoz	317,172	289,515	91%	113,177	36%	137,483	43%
2016	Uvoz	2,061,688	1,731,954	84%	992,567	48%	627,546	30%
	Izvoz	325,846	290,701	89%	122,376	38%	146,800	45%
2017	Uvoz	2,303,503	1,924,530	84%	1,091,585	47%	717,605	31%
	Izvoz	371,463	323,673	87%	129,031	35%	152,492	41%
2018	Uvoz	2,553,580	2,105,118	82%	1,232,481	48%	728,368	29%
	Izvoz	400,107	379,915	95%	179,578	45%	160,786	40%
2019	Uvoz	2,600,771	2,195,644	84%	1,254,314	48%	743,354	29%
	Izvoz	415,484	390,413	94%	160,112	39%	185,778	45%
2020	Uvoz	2,105,170	1,723,159	82%	948,838	45%	606,694	29%
	Izvoz	366,128	331,435	91%	141,053	39%	165,074	45%
2021	Uvoz	2,505,115	2,073,368	83%	1,144,356 ¹	46%	713,493	29%
	Izvoz	437,045	411,091	94%	136,103	31%	188,844	43%
2022	Uvoz	3,533,838	2,847,110	81%	1,560,768	44%	925,351	26%
	Izvoz	700,252	646,720	92%	212,186	30%	291,728	42%
2023	Uvoz	3,810,125	3,058,283	80%	1,744,190	46%	991,518	26%
	Izvoz	674,331	618,010	92%	243,477	36%	326,699	48%
2024 (janu- ar- jun)	Uvoz	1,932,049	1,546,718	80%	890,689	46%	495,905	26%
	Izvoz	287,927	262,848	91%	96,377	33%	133,539	46%

Izvor podataka: MONSTAT

Spoljnotrgovinska robna razmjena sa državama članicama EU-27

Vrijednost ukupne ostvarene spoljnotrgovinske robne razmjene sa Evropskom unijom u periodu januar-jun 2024. godine iznosila je 987,1 miliona eura, odnosno 44,5% od ukupno ostvarene robne razmjene Crne Gore u periodu januar-jun 2024. godine.

Tabela 3-Spoljnotrgovinska robna razmjena sa članicama EU-27, jan-jun 2024. god, u hilj. EUR

Spoljnotrgovinska robna razmjena sa državama članicama EU-27 u periodu jan-jun 2024 godine ²					
	IZVOZ		UVOZ		Trgovinski bilans
	Jan-jun 2024		Jan-jun 2024		Jan-jun 2024
	%	Hilj. eur	%	Hilj. eur	Hilj. eur

¹ Od januara 2021. godine, podaci spoljnotrgovinske robne razmjene sa Ujedinjenim Kraljevstvom su isključeni iz podataka Evropske Unije.

² Od januara 2021. godine, podaci spoljnotrgovinske robne razmjene sa Ujedinjenim Kraljevstvom su isključeni iz podataka Evropske Unije.

SVIJET	100.0	287,927	100.0	1,932,049	(1,644,122)
EU-27	33.5	96,377	46.1	890,689	(794,312)
Austrija	0.6	1,639	1.1	20,783	(19,143)
Belgija	0.2	715	0.6	10,769	(10,054)
Bugarska	0.2	666	0.5	10,545	(9,879)
Češka	4.5	12,841	1.4	26,167	(13,326)
Danska	1.6	4,737	0.5	10,119	(5,382)
Estonija	0.0	3	0.1	1,003	(999)
Finska	0.0	1	0.1	2,406	(2,405)
Francuska	1.0	2,907	2.8	53,639	(50,732)
Grčka	1.0	2,751	5.7	109,861	(107,110)
Holandija	0.2	715	2.1	39,729	(39,014)
Hrvatska	1.0	2,987	5.9	114,416	(111,429)
Irska	0.0	24	0.3	6,190	(6,166)
Italija	2.7	7,744	5.8	112,861	(105,117)
Kipar	0.0	142	0.0	489	(347)
Letonija	0.9	2,608	0.0	573	2,035
Litvanija	0.2	690	0.1	2,527	(1,838)
Luksemburg	3.7	10,619	0.0	570	10,049
Mađarska	0.5	1,313	0.7	12,973	(11,660)
Malta	0.0	142	0.0	35	106
Njemačka	2.9	8,297	10.3	199,537	(191,240)
Poljska	5.2	15,018	2.0	37,729	(22,711)
Portugalija	0.0	14	0.2	3,060	(3,047)
Rumunija	0.2	458	0.9	17,034	(16,577)
Slovačka	0.0	18	0.4	7,220	(7,201)
Slovenija	5.6	16,265	1.8	34,171	(17,906)
Španija	0.6	1,767	1.8	34,370	(32,602)
Švedska	0.4	1,295	1.1	21,914	(20,619)

Izvor podataka: MONSTAT

Najvažniji izvozni partneri su:

- **Slovenija**, sa učešćem od 16,9% u ukupnom izvozu u EU (5,7% ukupnog izvoza Crne Gore). Glavni izvozni proizvodi su: mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije.
- **Poljska** sa učešćem od 15,6% u ukupnom izvozu u EU (5,2% ukupnog izvoza Crne Gore). Glavni izvozni proizvodi su: vazduhoplovi, kosmičke letjelice i njihovi djelovi.
- **Češka**, sa učešćem od 13,3% u ukupnom izvozu u EU (4,5% ukupnog izvoza Crne Gore). Glavni izvozni proizvodi su: vazduhoplovi, kosmičke letjelice i njihovi djelovi.
- **Luksemburg**, sa učešćem od 11,0% u ukupnom izvozu u EU (3,7% ukupnog izvoza Crne Gore). Glavni izvozni proizvodi su: aluminijum i proizvodi od aluminijuma.

Najvažniji uvozni partneri su:

- **Njemačka**, sa učešćem od 22,4% u ukupnom uvozu iz EU (10,3% ukupnog uvoza Crne Gore). Glavni uvozni proizvodi su: vozila, osim željezničkih ili tramvajskih šinskih vozila i njihovi djelovi i pribor.

- **Hrvatska**, sa učešćem od 12,9% u ukupnom uvozu iz EU (5,9% ukupnog uvoza Crne Gore). Glavni uvozni proizvodi su: mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije.
- **Italija**, sa učešćem od 12,7% u ukupnom uvozu iz EU (5,8% ukupnog uvoza Crne Gore). Glavni uvozni proizvodi su: keramički proizvodi.
- **Grčka**, sa učešćem od 12,3% u ukupnom uvozu iz EU (5,7% ukupnog uvoza Crne Gore). Glavni uvozni proizvodi su: mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije.

Spoljnotrgovinska robna razmjena sa zemljama CEFTA-e

Ukupna spoljnotrgovinska robna razmjena Crne Gore i CEFTA zemalja za period januar-jun 2024. godine, prema preliminarnim podacima Monstat-a iznosila je 629,4 miliona eura.

Izvoz robe u zemlje CEFTA-e iznosio je 133,5 miliona eura, dok je uvoz robe bio 495,9 miliona eura.

Tabela 4 – Spoljnotrgovinska robna razmjena sa državama CEFTA, jan-jun 2024. god., u hilj.EUR

Spoljnotrgovinska robna razmjena sa zemljama CEFTA-e					
	Izvoz		Uvoz		Trgovinski bilans
	Jan-jun 2024		Jan-jun 2024		Jan-jun 2024
	%	Vrijednost	%	Vrijednost	Vrijednost
SVIJET	100.0	287,927	100.0	1,932,049	(1,644,122)
CEFTA	46.4	133,539	25.7	495,905	(362,366)
Albanija	3.9	11,244	2.2	41,550	(30,306)
Bosna i Hercegovina	6.5	18,562	4.9	94,436	(75,874)
Sjeverna Makedonija	1.7	5,018	1.0	18,799	(13,781)
Moldavija	0.0	44	0.0	780	(735)
Srbija	30.0	86,348	16.8	324,808	(238,460)
Kosovo	4.3	12,323	0.8	15,532	(3,209)

Izvor podataka: MONSTAT

ANEKS 4: Razmjena podataka u oblasti stranih direktnih investicija

Tabela 1: Ukupan priliv stranih direktnih investicija u Crnoj Gori - po zemljama 1. I - 30. VI 2024.*, u 000 eura

Zemlja**	Ukupno	Priliv po osnovu ulaganja nerezidenata u Crnu Goru			Priliv po osnovu ulaganja rezidenata u inostranstvo		
		Investicije u domaća preduzeća i banke	Prodaja nepokretnosti u Crnoj Gori	Ulaganje stranog kapitla koji ne povećava osnovni kapital (interkompanijski dug)	Smanjenje kapitla u stranim bankama i preduzećima	Prodaja nepokretnosti u inostranstvu	Povraćaj domaćeg kapitla koji ne povećava osnovni kapital (interkompanijski dug)
	1(2+3+4+5+6+7)	2	3	4	5	6	7
Srbija	68,320.77	23,691.31	33,051.17	10,253.78	0.00	564.79	759.72
Ruska Federacija	58,953.47	12,744.08	16,300.51	29,879.89	0.00	0.00	28.99
Turska	49,125.23	2,392.27	27,038.30	19,690.45	0.00	0.00	4.21
Njemačka	31,745.32	8,571.25	16,925.06	5,901.09	0.00	47.92	300.00
Svajcarska	29,372.68	4,751.88	10,334.95	14,282.59	0.00	0.00	3.25
SAD	24,931.62	872.70	17,102.55	6,956.37	0.00	0.00	0.00
Ujedinjeni Arapski	13,900.15	263.16	4,928.99	8,579.00	0.00	0.00	129.00
Velika Britanija	11,373.77	749.41	6,819.68	3,804.68	0.00	0.00	0.00
Bosna i	10,299.40	0.00	9,890.44	256.48	0.00	31.16	121.32
Ukrajina	10,038.50	854.76	7,182.61	1,988.52	0.00	0.00	12.60
Austrija	9,260.37	143.87	2,729.79	6,334.72	0.00	0.00	51.99
Kosovo	8,577.73	1,976.90	4,205.91	2,394.92	0.00	0.00	0.00
Luksemburg	8,312.24	482.59	1,434.83	6,394.82	0.00	0.00	0.00
Kina	8,093.84	0.00	208.22	7,885.62	0.00	0.00	0.00
Slovenija	6,506.05	0.00	3,449.88	2,779.43	186.24	0.00	90.50
Poljska	6,250.76	1.97	5,879.26	369.53	0.00	0.00	0.00
Holandija	5,855.86	602.00	1,700.91	1,512.95	0.00	0.00	2,040.00
Estonija	4,354.55	32.86	247.06	4,074.63	0.00	0.00	0.00
Kipar	4,103.64	317.03	1,369.10	2,062.12	0.00	0.00	355.39
Izrael	3,885.39	149.85	1,301.42	2,434.12	0.00	0.00	0.00
Francuska	3,846.92	0.00	2,548.66	1,192.56	0.00	100.00	5.70
Hrvatska	3,372.49	0.00	1,184.60	1,771.44	0.00	344.92	71.53
Oman	3,019.66	0.00	19.66	3,000.00	0.00	0.00	0.00
Kanada	3,019.04	108.87	2,265.22	644.95	0.00	0.00	0.00
Albanija	2,662.69	440.00	121.42	2,067.94	0.00	0.00	33.33
Italija	2,630.61	94.97	2,357.39	149.92	0.00	28.33	0.00
Ceska	2,550.33	399.97	1,617.54	532.82	0.00	0.00	0.00
Slovačka	2,451.19	1,574.86	835.12	41.21	0.00	0.00	0.00
Bugarska	1,897.98	0.00	1,026.32	871.66	0.00	0.00	0.00
Hong Kong	1,807.53	0.00	207.80	1,299.77	0.00	0.00	299.96
Kazahstan	1,746.30	0.00	1,717.16	29.14	0.00	0.00	0.00
Mađarska	1,710.87	-35.00	789.07	951.70	0.00	5.10	0.00
Litvanija	1,510.98	0.00	1,507.91	3.07	0.00	0.00	0.00
Sjeverna	1,351.74	0.00	623.97	705.77	0.00	0.00	22.00
Danska	1,311.47	5.00	460.53	845.94	0.00	0.00	0.00
Australija	1,128.42	111.29	774.94	242.19	0.00	0.00	0.00
Egipat	940.77	0.00	907.04	33.73	0.00	0.00	0.00
Španija	863.41	0.00	651.14	212.27	0.00	0.00	0.00
Singapur	848.75	3.00	667.38	178.37	0.00	0.00	0.00
Svedska	845.85	0.00	734.74	111.11	0.00	0.00	0.00
Saudijska Arabija	784.73	0.00	324.77	459.96	0.00	0.00	0.00
Katar	775.18	0.00	4.40	770.78	0.00	0.00	0.00
Jerermenija	736.14	300.00	160.50	275.64	0.00	0.00	0.00

Irska	641.93	0.00	566.94	74.99	0.00	0.00	0.00
Bjelorusija	611.68	20.70	492.82	83.71	0.00	0.00	14.45
Malezija	498.08	0.00	438.08	60.00	0.00	0.00	0.00
Jordan	493.24	150.00	340.37	2.87	0.00	0.00	0.00
Južna Afrika	474.94	0.00	327.14	147.80	0.00	0.00	0.00
Malta	474.11	0.00	0.00	224.22	0.00	0.00	249.89
Indonezija	453.44	0.00	453.44	0.00	0.00	0.00	0.00
Djevičanska	397.93	0.00	149.93	248.00	0.00	0.00	0.00
Uzbekistan	375.00	0.00	375.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Gruzija	363.88	0.00	219.37	144.51	0.00	0.00	0.00
Belgija	319.90	0.00	288.35	31.55	0.00	0.00	0.00
Norveška	312.64	0.00	266.82	45.82	0.00	0.00	0.00
Kuvajt	304.39	0.00	304.39	0.00	0.00	0.00	0.00
Lihtenštajn	270.00	0.00	270.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Portugalija	257.10	0.00	235.61	21.49	0.00	0.00	0.00
Ostale zemlje***	805.28	-1,882.06	1,607.42	954.97	0.00	0.00	124.95
Ukupno	422,127.91	59,889.49	199,943.58	156,267.58	186.24	1,122.22	4,718.78

Izvor: CBCG

*Preliminarni podaci

**Izvor podataka je platni promet sa inostranstvom (ITRS) i podaci su dati prema zemljama plaćanja.

*** Zemlje sa najmanjim investicijama čiji je zbir stranih direktnih investicija manji od 0,5% ukupnog priliva stranih direktnih investicija u Crnoj Gori.

Tabela 2: Ukupan priliv stranih direktnih investicija u Crnoj Gori iz zemalja EU – po zemljama 1. I - 30. VI 2024*, u 000 eura

Zemlje**	Ukupno	Priliv po osnovu ulaganja nerezidenata u Crnu Goru			Priliv po osnovu ulaganja rezidenata u inostranstvo		
		Investicije u domaća preduzeća i banke	Prodaja nepokretnosti u Crnoj Gori	Ulaganje stranog kapitala koji ne povećava osnovni kapital (interkompanijski dug)	Smanjenje kapitala u stranim bankama i preduzećima	Investicije u domaća preduzeća i banke	Prodaja nepokretnosti u Crnoj Gori
	1(2+3+4+5+6+)	2	3	4	5	6	7
Njemačka	31,745.32	8,571.25	16,925.06	5,901.09	-	47.92	300.00
Austrija	9,260.37	143.87	2,729.79	6,334.72	-	-	51.99
Luksemburg	8,312.24	482.59	1,434.83	6,394.82	-	-	-
Slovenija	6,506.05	-	3,449.88	2,779.43	186.24	-	90.50
Poljska	6,250.76	1.97	5,879.26	369.53	-	-	-
Holandija	5,855.86	602.00	1,700.91	1,512.95	-	-	2,040.00
Estonija	4,354.55	32.86	247.06	4,074.63	-	-	-
Kipar	4,103.64	317.03	1,369.10	2,062.12	-	-	355.39
Francuska	3,846.92	-	2,548.66	1,192.56	-	100.00	5.70
Hrvatska	3,372.49	-	1,184.60	1,771.44	-	344.92	71.53
Italija	2,630.61	94.97	2,357.39	149.92	-	28.33	-
Ceska	2,550.33	399.97	1,617.54	532.82	-	-	-
Slovačka	2,451.19	1,574.86	835.12	41.21	-	-	-
Bugarska	1,897.98	-	1,026.32	871.66	-	-	-
Mađarska	1,710.87	(35.00)	789.07	951.70	-	5.10	-
Litvanija	1,510.98	-	1,507.91	3.07	-	-	-
Danska	1,311.47	5.00	460.53	845.94	-	-	-
Španija	863.41	-	651.14	212.27	-	-	-
Svedska	845.85	-	734.74	111.11	-	-	-

Irska	641.93	-	566.94	74.99	-	-	-
Malta	474.11	-	-	224.22	-	-	249.89
Belgija	319.90	-	288.35	31.55	-	-	-
Portugalija	257.10	-	235.61	21.49	-	-	-
Rumunija	196.91	-	103.21	93.70	-	-	-
Grcka	160.97	-	148.97	12.00	-	-	-
Finska	155.28	-	29.97	0.36	-	-	124.95
Letonija	47.87	-	10.57	37.30	-	-	-
Ukupno zemlje EU	101,634.95	12,191.37	48,832.52	36,608.60	186.24	526.27	3,289.95
Učešće zemalja EU u ukupnom prilivu SDI	24.08%	20.36%	24.42%	23.43%	100.00%	46.90%	69.72%

Izvor: CBCG

*Preliminarni podaci

**Izvor podataka je platni promet sa inostranstvom (ITRS) i podaci su dati prema zemljama plaćanja